

ACADEMIA „ȘTEFAN CEL MARE”
A MINISTERULUI AFACERILOR INTERNE
AL REPUBLICII MOLDOVA

CRIMINALITATEA POLITICĂ:

**REFLECȚII ISTORICO-JURIDICE,
MANIFESTĂRI ȘI CONSECINȚE**

EDIȚIA 2013 ȘI EDIȚIA 2015

**CRIMINAL POLITICS:
LEGAL-HISTORICAL REFLECTIONS,
MANIFESTATIONS AND CONSEQUENCES**

EDITION 2013 AND EDITION 2015

Chișinău, 2015

CZU 323.2+343.301(082)=135.1=161.1
C 86

Aprobată și recomandată pentru editare de Consiliul Editorial
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

COLEGIUL DE REDACȚIE:

- Dr. Simion CARP**, rector al Academiei „Ștefan cel Mare”
Dr. Iurie ODAGIU, prorector pentru studii al Academiei „Ștefan cel Mare”
Dr. Iurie LARII, director al Departamentului Cercetare Științifică
al Academiei „Ștefan cel Mare”
Ghenadie CHIRIȚA, șef al Centrului Management Operațional
al Academiei „Ștefan cel Mare”
Dr. Liliana CREANGĂ, director adjunct al Departamentului Cercetare Științifică
al Academiei „Ștefan cel Mare” șef al Centrului de Cercetări Științifice
Dr. Veaceslav GRATI, director al Departamentului Dezvoltare Profesională
și Managerială al Academiei „Ștefan cel Mare”
Dr. Veaceslav URSU, decan al Facultății Științe Polițienești a Academiei „Ștefan cel Mare”
Dr. Radion COJOCARU, șef al Catedrei „Științe penale” a Academiei „Ștefan cel Mare”
Dr. Ștefan BELECCIU, șef al Catedrei „Științe polițienești și socioumane”
a Academiei „Ștefan cel Mare”
Dr. Marian GHERMAN, șef al Catedrei „Activitate specială de investigații”
a Academiei „Ștefan cel Mare”
Dr. Oleg CASIADI, conferențiar universitar al Catedrei „Științe polițienești
și socioumane” a Academiei „Ștefan cel Mare”
Dr. Igor TROFIMOV, conferențiar universitar al Catedrei „Științe juridice”
a Academiei „Ștefan cel Mare”
Dr. Vasile FLOREA, conferențiar universitar al Catedrei „Științe penale”
a Academiei „Ștefan cel Mare”
Ruslan CONDRAT, șef al Centrului Formare Continuă al Departamentului Dezvol-
tare Profesională și Managerială al Academiei „Ștefan cel Mare”, master în drept

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor revine autorilor.

Această lucrare se dedică tuturor celor
care au suferit de pe urma criminalității politice

**CRIMINALITATEA POLITICĂ:
REFLECȚII ISTORICO-JURIDICE, MANIFESTĂRI, CONSECINȚE
EDIȚIA 2013**

CUPRINS

Simion CARP, <i>doctor în drept, conferențiar universitar, rector al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Oleg RUSU, <i>doctor în drept, conferențiar universitar al Catedrei „Drept penal” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Exploatarea muncii deținuților ca element al politicii represive a regimurilor totalitare.....	20
Ion VARTA <i>doctor în istorie, conferențiar universitar, director general al Serviciului de Stat de Arhivă al Republicii Moldova</i>	
Recrutări a 59 500 de români basarabeni din R.S.S. Moldovenească la munci forțate în perioada 26 august-noiembrie 1940.....	28
Anatol PETRENCU, <i>doctor habilitat în istorie, profesor universitar, director al Institutului de Istorie Socială „ProMemoria”</i>	
Represiunea stalinistă: modul de funcționare. Cazul familiei Ogurțov.....	39
Pavel MORARU, <i>doctor în istorie, lector universitar la Facultatea de Științe Politice, Relații Internaționale și Studii Europene a Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, România</i>	
Din activitatea contrainformativă și represivă a N.K.V.D./M.A.I. al R.S.S. Moldovenești în primii ani postbelici.....	53
Лилиана ТИМЧЕНКО <i>кандидат юридических наук, доцент, заведующая Кафедрой международного права Национального университета Государственной налоговой службы Украины</i>	
Право на образование в самопровозглашенном государстве (по материалам решения Европейского суда по правам человека по делу «Катан и другие против Молдовы и России» от 19 октября 2012 г.).....	64

Ștefan BELECCIU, <i>doctor în drept, conferențiar universitar, șef al Catedrei „Drept polițienesc” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Impactul autonomiei speciale asupra statutului de stat unitar.....	72
Aliona BIVOL, <i>doctor în psihologie, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Aspecte psihologice ale politicii represive a regimurilor totalitare.....	79
Dr. Simion CARP, <i>doctor în drept, conferențiar universitar, rector al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Elena CARP, <i>master în drept</i>	
Consecințele cenzurii și accesului interzis la informație asupra spiritului național.....	87
Oleg CASIADI, <i>doctor în filosofie, conferențiar universitar șef al Catedrei „Științe socioumane” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Valeriu HARABARA, <i>master în istorie, lector universitar al Catedrei „Științe socioumane” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Deportări pe principii etnice – crime politice ale regimului stalinist.....	97
Ghenadie CHIRIȚA, <i>prorector pentru instruirea combatantă a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Valentin CHIRIȚA, <i>doctor în drept, lector superior al Catedrei „Drept penal” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Pogromul de la Chișinău din 1903 – un exemplu elocvent al criminalității politice.....	103
Radion COJOCARU, <i>doctor în drept, conferențiar universitar, șef al Catedrei „Drept penal” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Veaceslav GRATII, <i>doctor în drept, conferențiar universitar, director al IPCCȘA al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Abordări juridice privind asigurarea dreptului la viață în regiunea transnistriană a Republicii Moldova.....	109
Boris GLAVAN, <i>doctor în drept, conferențiar universitar, lector superior al Catedrei „Activitate operativă de investigații” a Academia „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Aspecte juridice privind investigațiile speciale în contextul combaterii criminalității politice în Republica Moldova.....	117

<p>Iurie LARII, <i>doctor în drept, conferențiar universitar,</i> <i>prorector pentru știință al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i> Liliana CREANGĂ, <i>doctor în drept, șef al Centrului de cercetări științifice al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i></p>	
<p>Repercusiunile conflictului transnistrian asupra situației de sistem instituțional.....</p>	122
<p>Iurie LARII, <i>doctor în drept, conferențiar universitar,</i> <i>prorector pentru știință al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i></p>	
<p>Acapararea sau menținerea ilegală a puterii de stat – cauză a dezordinilor de masă și impediment în realizarea drepturilor politice ale cetățenilor.....</p>	134
<p>Alexandru PARENICU, <i>doctor în drept, conferențiar universitar,</i> <i>șef adjunct al Facultății de Drept a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i></p>	
<p>Lupta contra oponenților politici prin măsuri speciale de investigații.....</p>	141
<p>Silvia ȘAPTEFRĂȚI, <i>doctor în filosofie, conferențiar universitar,</i> Anatol REGHIMENT</p>	
<p>Incursiuni istorice cu privire la tentativele de lovitură de stat și uzurpare a puterii.....</p>	147
<p>Veaceslav URȘU, <i>doctor în drept, conferențiar universitar,</i> <i>decan al Facultății de Drept a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i> Serghei BACINSCHI, <i>lector metodist al Facultății de Drept</i> <i>a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept, doctorand</i></p>	
<p>Corupția politică ca formă de manifestare a criminalității politice.....</p>	152
<p>Anatolie ANDRONACHE, <i>șef adjunct al Catedrei „Procedură penală și criminalistică”</i> <i>a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i> Constantin RUSNAC, <i>lector al Catedrei „Procedură penală și criminalistică”</i> <i>a Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept</i></p>	
<p>Criminalizarea politicii și criminalitatea politizată.....</p>	160

- Marcel BOȘCANEANU,**
lector metodist al Facultății de Drept
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept, doctorand
- Factori interni politici care stimulează
proliferarea crimei organizate în Republica Moldova.....164**
- Mihai CEBOTARU,**
colonel de poliție în rezervă
- Lacunele admise de către forțele de ordine (inclusiv ale MAI)
în perioada evenimentelor postelectorale din aprilie 2009
care au avut loc în Republica Moldova.....174**
- Ghenadie CHIRIȚA,**
prorector pentru instruirea combatantă al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
- Sofia CHIRIȚA,**
lector asistent al Catedrei „Drept civil” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept
- Metode și mijloace interzise de purtare a războiului
ca forme de manifestare a criminalității politice.....190**
- Vitalie IONAȘCU,**
lector al Catedrei „Drept polițienesc”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept, doctorand
- Limitarea dreptului persoanei la libera
circulație în regiunea transnistriană.....199**

**CRIMINALITATEA POLITICĂ:
REFLECȚII ISTORICO-JURIDICE, MANIFESTĂRI, CONSECINȚE
EDIȚIA 2015**

CUPRINS:

<p>Simion CARP, <i>doctor în drept, conferențiar universitar, rector al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,</i> Alexandru PARENICU, <i>doctor în drept, conferențiar universitar, șef al Centrului proiectare didactică, coordonare și management al calității al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i></p> <p>Unele aspecte ale instruirii în instituțiile de învățământ ale autoproclamatei republicii nistrene.....</p>	209
<p>Simion CARP, <i>doctor în drept, conferențiar universitar, rector al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i> Oleg RUSU, <i>doctor în drept, conferențiar universitar al Catedrei „Științe penale” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i></p> <p>Reflecții asupra unor practici politice și tratamente specifice regimurilor totalitare.....</p>	214
<p>Oleg CASIADI, <i>doctor în filozofie, conferențiar universitar, al Catedrei „Drept polițienesc și științe socioumane” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,</i> Valeriu HARABARA, <i>lector - superior al Catedrei „Drept polițienesc și științe socioumane” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, doctorand</i></p> <p>Strategiile geopolitice rusești în contextul ascensiunii politice a lui V. Putin....</p>	224
<p>Valentin CHIRIȚA, <i>doctor în drept, conferențiar universitar, lector superior al Catedrei „Științe penale” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i> Ghenadie COSOVAN, <i>colonel de poliție în rezervă</i></p> <p>Managementul ineficient al infrastructurilor critice – cauza criminalității politice.....</p>	232

Radion COJOCARU, <i>doctor în drept, conferențiar universitar, șef al Catedrei „Științe penale” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Perspectiva încriminării infracțiunii de separatism în legislația penală a Republicii Moldova.....	242
Marian GHERMAN, <i>doctor în drept, conferențiar universitar, șef al Catedrei „Activitate specială de investigații” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Boris GLAVAN, <i>doctor în drept, conferențiar universitar, lector superior al Catedrei „Activitate specială de investigații” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Rolul ofițerului de investigații în combaterea criminalității politice.....	248
Iurie LARII, <i>doctor în drept, conferențiar universitar, director al Departamentului Cercetare Științifică al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Ruslan CONDRAT, <i>master în drept, șef al Centrului Formare Continuă al Departamentului Dezvoltare Profesională și Managerială al Academiei „Ștefan cel Mare”</i>	
Importanța lustrației în combaterea criminalității politice.....	254
Iurie LARII, <i>doctor în drept, conferențiar universitar, director al Departamentului Cercetare Științifică al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Veaceslav GRATI, <i>doctor în drept, conferențiar universitar, director al Departamentului Dezvoltare Profesională și Managerială al Academiei „Ștefan cel Mare”</i>	
Erorile reformei ministerului afacerilor interne și a subdiviziunilor subordonate – factori care subminează securitatea națională.....	267
Iurie ODAGIU, <i>doctor în drept, conferențiar univversitar, prorector pentru studii al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Prescripția tragerii la răspundere penală a persoanelor care au participat la infracțiunile de genocid împotriva poporului Republicii Moldova.....	276

Ion TENTIUC, <i>doctor în științe istorie, conferențiar universitar, șef al Secției „Arhiologie” a Muzeului Național de Istorie a Moldovei</i>	
Eugen SAVA, <i>doctor habilitat în științe istorice, conferențiar universitar, director al Muzeului Național de Istorie a Moldovei</i>	
Patrimoniul cultural-istoric național: paradigmele indiferenței și nefastul consecințelor.....	282
Veaceslav URSU, <i>doctor în drept, conferențiar universitar, decan al Facultății Științe polițienești a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Unele reflecții privind respectarea principiilor dreptului penal în activitatea organelor de aplicare a dreptului în Republica Moldova.....	289
Ion VARTA <i>doctor în istorie, conferențiar universitar, director general al Serviciului de Stat de Arhivă al Republicii Moldova</i>	
Geneza conflictului transnistrean.....	295
Anatolie ANDRONACHE, <i>șef adjunct al Catedrei „Științe penale” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Libertatea individuală și siguranța persoanei în cazul aplicării măsurii preventive.....	302
Ghenadie CIOBANU, <i>șef al Secției dirijare operativă, pază, acces și serviciu deurn a Centrului management operațional al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Regimul totalitar bolșevic (Lenin, Stalin, Hrușciiov, Brejnev, Andropov, Cernenko, Gorbaciiov) - 74 ani de acțiuni criminale pentru distrugerea credinței creștine.....	310
Sofia CHIRIȚA, <i>lector asistent al Catedrei „Științe polițienești și socioumane” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept</i>	
Manipularea opiniei publice pe exemplul cazurilor tragice de la Cernobil și Armenia.....	326
Ion CHIRTOACA, <i>asistent universitar al Catedrei „Științe polițienești și socioumane” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept,</i>	
Ghenadie EPURE, <i>asistent universitar al Catedrei „Științe polițienești și socioumane” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Armata de ocupație - o crimă politică.....	336

Alexei PUNGĂ, <i>lector superior universitar al Catedrei „Activitate specială de investigații” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Unele probleme privind asigurarea dreptului la educație și studii pe teritoriul autoproclamatei r.m.n.	343
Roman STARAȘCIUC, <i>inspector principal al Direcției legislație și expertiză anticorupție a Centrului Național Anticorupție</i>	
Responsabilitatea ministerială.....	355
Vitalie TELIPAN, <i>lector-asistent la Catedrei „Științe polițienesti și socioumane” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept</i>	
Dimensiunile politice ale fenomenului de corupție în societatea contemporană.....	365
Simion CARP, <i>doctor în drept, conferențiar universitar, rector al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,</i>	
Elena CARP, <i>master în drept</i>	
Normele juridice discriminatorii – trăsătură a regimurilor de guvernare totalitare și de ocupație.....	371

ARGUMENT

Actualul Cod penal al Republicii Moldova incriminează în capitolul cinci din partea specială o serie de fapte care atentează la drepturile politice ale cetățenilor. Deși sub aspect formal această totalitate de infracțiuni poate fi atribuită la categoria de infracționalitate politică, totuși, din punctul de vedere al științei criminologice, fenomenul criminalității politice cuprinde un număr de fapte mult mai mare decât cel prevăzut expres în capitolul respectiv al legislației penale. Existența și amplificarea infracțiunilor în care sunt implicați politicieni de diferit nivel au provocat în toate timpurile și mai continuă să provoace până în prezent daune irecuperabile societății și cetățenilor, afectând grav relațiile sociale, economice și politice ale statului. Toate aceste relații sunt protejate prin lege, inclusiv prin legea penală, iar afectarea lor prin prisma factorului politic cauzează urmări grave drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, ordinii constituționale, securității economice și energetice a statului etc. De asemenea, favorizarea separatismului și stimularea unor forme de terorism, acapararea barbară și ilegală a unor teritorii străine, cu impunerea ulterioară a statutului de țară independentă și cu menținerea armatei de ocupație, sunt o consecință directă a acțiunilor unor politicieni, care, de multe ori, se încadrează în categoria faptelor penale excepțional de grave. Mulți dintre actualii și foștii politicieni au o implicare directă în diverse procese ilegale care are un caracter penal și, în loc să fie înlăturați din funcțiile publice deținute și condamnați pentru infracțiunile comise, aceștia mai continuă să conducă țara și să dețină monopolul în toate sferile social-economice și politice ale statului. De fapt, asemenea fapte infracționale, comise cu implicarea factorilor ce au influență decizională la nivel politic, constituie nucleul fenomenului criminalității politice.

În diferite perioade de timp au existat personalități care au luptat pentru a scoate în evidență adevărul despre crimele cu caracter politic și consecințele reale ale acestui fenomen. Însă în majoritatea cazurilor aceștia erau lichidați fizic sau erau excluși din viața politică prin diagnosticarea falsă a lor cu diferite patologii mintale și internarea în instituții psihiatrice. Prin urmare, constatăm că multe pagini tragice ale istoriei au fost scrise cu sângele oamenilor sacrificați de politicieni în scopul atingerii intereselor personale în lupta pentru putere. Regretabil este și faptul că de multe ori se lovea în moralitate și în instituția familiei, prin instigarea și încurajarea părinților, copiilor sau rudelor apropiate ale acestora de a se denunța reciproc. Ca urmare, se întâmplau deseori cazuri când părinții își omorau

copiii și viceversa, soțiile își otrăveau soții sau concurențele, tovarășii de partid se lichidau unii pe alții obsedați de tendința de a ocupa locuri de conducere sau de a-și afirma orientările ideologice, care erau utopice în majoritatea cazurilor. În urma acestei „lupte” aveau de suferit generații întregi, precum și mii de oameni bănuți de susținerea adversarilor sau, cel puțin, care gândeau altfel. Iar aceste infracțiuni cu caracter politic nu erau reflectate în statistica criminalității și chiar în multe cazuri nu erau calificate ca infracțiuni (în sens juridico-penal). Istoria condamnă cu întârziere asemenea politicieni, cu toate că tot ea îi plasează de multe ori pe unii tirani și criminali politici în categoria eroilor și a personalităților remarcabile.

Astăzi constatăm că lucrurile nu s-au schimbat foarte mult, criminalitatea politică continuând să se înrădăcineze tot mai mult în structurile de vârf ale puterii. La aproape 24 de ani de independență a Republicii Moldova, în culoarele puterii politice, economice și sociale găsim în continuare foști reprezentanți ai partidului comunist, ai serviciilor de securitate (KGB), ai procuraturii și ai instanțelor de judecată cu un trecut dubios, care au împărtășit și încă mai împărtășesc valorile regimului totalitar-comunist, dar și ale actualului regim politic controversat. O categorie aparte o formează „elitele academice” de atunci, care au falsificat vădit adevărata noastră istorie la comanda înalților demnitari politici ai URSS-ului. Prin urmare, în aceste momente de criză morală pentru politica și societatea noastră, se repune în discuție una din cauzele respectivei crize: metamorfoza sistemului comunist într-un sistem politic mafiot care a parazitat și continuă să paraziteze Republica Moldova, împiedicând dezvoltarea normală a țării și afectând bunăstarea cetățenilor.

Criminologii și alți savanți din diferite domenii au ocolit sau au abordat problema criminalității politice cu o precauție sporită, iar investigații complexe cu referire la această temă practic lipsesc. Deși suntem mai mult de două decenii o țară independentă, constatăm cu regret că mediul academic al diferitor instituții, îndeosebi cel abilitat cu competențe de cercetare și inovare, nu a îndrăznit până în momentul de față să abordeze într-o formulă mai amplă (inclusiv sub aspect istorico-juridic) problema criminalității politice și a urmărilor acestui fenomen periculos pentru societate. Probabil că acest lucru nu s-a întâmplat până acum pentru a nu deranja politicienii trecutului nostru sumbru, dar și pe cei ai perioadei democratice vicioase.

Totuși atitudinea nepăsătoare față de o atare problemă gravă, care pune în pericol soarta țării și a poporului nostru, nu poate continua la nesfârșit. De regulă, în diferite perioade de timp, populația nu mai poate tolera fărădelegile politicienilor și, în cele din urmă, se revoltă prin proteste sau prin alte manifestări similare, impunând schimbarea puterii politice sau, cel

puțin, a atitudinii față de cetățeni. Același lucru îl fac și oamenii de știință, abordând deschis, în cadrul diferitor foruri naționale sau internaționale, problema criminalității politice și a căilor de contracarare a acestui fenomen.

Astfel, încă cu opt ani în urmă, în cadrul Academiei „Ștefan cel Mare” a fost lansat un proiect instituțional de cercetare a criminalității politice și a problemelor generate de acest fenomen. Proiectul respectiv a provocat mare deranj unor reprezentanți ai înaltelor verigi de conducere și, ca urmare, s-au întreprins mai multe tentative de lichidare (desființare) a instituției. Din păcate, aceste intenții ale unor politicieni și conducători ai Ministerului de Interne mai persistă, iar colectivul Academiei resimte până în prezent atât efectele reformelor nechibzuite, pentru realizarea căreia s-au cheltuit sume colosale de bani europeni, cât și atitudinea negativă a acestor pseudoreformatori.

Prin urmare, o parte a rezultatelor proiectului realizat sunt reflectate în materialele a două conferințe științifice cu genericul „Criminalitatea politică: reflecții istorico-juridice, manifestări și consecințe”, organizate de Academia „Ștefan cel Mare” a MAI la 28 februarie 2013 și la 06 ianuarie 2015. În cadrul lucrărilor acestor conferințe s-a constatat că fenomenul abordat este cel mai grav pentru societate, iar o parte din subiectele neelucidate urmează să se regăsească în dezbaterile următoarelor sesiuni de comunicări științifice. Forurile s-au desfășurat cu participarea reprezentanților instituțiilor de învățământ superior, a conducătorilor și membrilor organizațiilor nonguvernamentale, precum și a corpului profesoral-didactic al Academiei „Ștefan cel Mare”. De asemenea, este notabilă implicarea în lucrările conferinței a unor distinși savanți și personalități notorii din țară și din străinătate, care au propus ca atare foruri științifice să fie organizate mai frecvent în scopul identificării unor puncte de reper pentru tânăra generație care le va asigura un viitor mai bun și un trai decent, pledând totodată pentru lansarea în politică a unor persoane oneste și demne de a conduce țara.

Materialele științifice publicate cuprind două volume ale conferinței, elucidând o mare parte a manifestărilor infracționale și a consecințelor acestora provocate de regimul totalitar-comunist sovietic, dar și anumite aspecte ce se referă la ilegalitățile comise de unele personalități care reprezentau și mai continuă să reprezinte regimul politic din perioada democrației Republicii Moldova. Lucrarea conține mai multe propuneri de modificare a cadrului legal național în scopul contracarării fenomenului criminalității politice. Din considerentul că tematica abordată este foarte importantă și deosebit de complicată, unele articole prezentate în publicație depășesc volumul stabilit pentru asemenea gen de lucrări.

ARGUMENT

The current Criminal Code of the Republic of Moldova blames in the special part of fifth chapter a series of acts that threaten the political rights of citizens. Although a formal point of this crime can be attributed entirely to the category of political crime, however, in terms of criminological science, political crime phenomenon comprises a number of facts much higher than that expressly set out in this chapter of penal legislation. The existence and the amplification of offenses involving politicians at different levels always have caused and continue to cause irreclaimable damage to the society and citizens, severely affecting social, economic and political relations. All these relationships are protected by law, including criminal law, and their affecting through the political factor causing severe consequences for human rights and fundamental freedoms, constitutional order, economic and energetic security of the state, etc. Also favoring separatism and stimulating of some terrorism forms, barbaric and illegal seizure of foreign territories, with the subsequent constraint of country's independent status and maintaining the army of occupation, they are a direct consequence of actions of politicians, which often falls within the category of exceptionally serious crime. Many current and former politicians have a direct involvement into several illegal processes with a criminal nature and, instead of being dismissed from the public positions held and being convicted for crimes, they continue to lead the country and to hold monopoly in all spheres of social-economical and political spheres of state. In fact, such criminal acts, committed with the involvement of a decisive factor, having an influence on the political level, constitutes a core phenomenon in the political criminality.

At various times there were personalities who fought to highlight the truth about political crimes which has a criminal nature and the real consequences of this phenomenon. But in most of the cases they were killed or were expelled from political life by false diagnosing with different mental pathologies and their hospitalization in psychiatric institutions. Therefore, we find out that many tragic pages of our history were written with the blood of killed men by politicians in pursuit of personal interests in the struggle for power. The fact that often the morality and the family institution were under hit is regrettable, by instigating and encouraging parents, children and their close relatives to denounce each other. As a result, often were happening cases when parents were killing their children and vice versa, wives were poisoning their husbands or mistresses, party comrades

were killing each other being obsessed by the tend to occupy management places or to assert their ideological orientations, which were Utopian in most of the cases. Following this “fight” would suffered whole generations, and thousands of people suspected in supporting the opposition or, at least, who was thinking otherwise. And these political offenses were not reflected in crime statistics and even in many cases were not qualified as crimes (in criminal legal sense). History also condemns with delay such politicians, although it often places some political tyrants and criminals as heroes and remarkable personalities.

Today we see that things have not changed much, political crime continuing to take root increasingly in the top structures of power. At nearly 24 years of independence of the Republic of Moldova, in the corridors of political power, economical and social, we still find former communist party representatives, of security services (KGB), of the prosecution and of the courts with a dubious past who shared and still share values of communist-totalitarian regime, but also of the current controversial political regime. A special category is formed by the “academic elite” of that time, which obviously falsified our true history, at the order of the USSR’s senior political officials. Therefore, in these times of moral crisis for our policy and our society is putting into question one of the causes of that crisis: the metamorphosis of the communist system in a Mafia political system which parasitized and that continues to parasites Moldova, hindering the normal development of the country and affecting its wellbeing.

Criminologists and other scientists from various fields have avoided or approached the problem of political crime with enhanced security and complex investigations with reference to the subject that actually are missing. Although more than two decades we are an independent country, we note with regret that academics of different institutions, especially with the competencies to research and innovation, did not dare until now to address a wider formula (including sub historical-legal aspect) of political crime problem and the consequences of this phenomenon dangerous to society. Perhaps this has not happened so far, not to disturb our gloomy past of politicians, but also those of our vicious democratic period. However, the careless attitude towards such a serious problem that endangers the fate of the country and our people can not continue indefinitely. Typically, in different periods of time, people can not longer tolerate politicians transgressions and, eventually, through riot or other similar events, requiring the change of political power or, at least, the attitude towards citizens. The same thing is done by the scholars, addressing in an open way within different national or international forums, the problem of political crime and ways to fight this phenomenon.

Thus still eight years ago, in the Academy “Stefan cel Mare” was re-

leased an institutional draft for research of political crime and the problems generated by this phenomenon. This project has caused great inconvenience to the representatives of high ruling class and, as a result, they have made several attempts to liquidation (dissolution) of the institution. Unfortunately, these intentions of some politicians and leaders of Ministry Interior still persist and the Academy staff feel the effects of thoughtless reforms for the implementation of which was spent huge sums European money, but also the negative attitude of these false reformers.

Therefore, a part of the achieved project results are reflected in materials of two scientific conferences entitled “Criminal Politics: Legal-historical reflections, manifestations and consequences”, organized by the Academy “Stefan cel Mare” on February 28th, 2013 and January 6th, 2015. In the work of these conferences it was found out that the phenomenon is the most serious for society, and some of the unsolved topics are to be included in the following debates and scientific sessions. Forums were held with the representatives’ participation of higher education institutions, leaders and members of non-governmental organizations and the teaching staff of the Academy “Stefan cel Mare”. It is also notable the involvement in the conference works of some distinguished scholars and famous personalities from the country and abroad, who have proposed that such scientific forums to be organized more frequently in order to identify starting points for the younger generation that will ensure a future and a decent life, pleading for the launch of honest people in politics and worth to lead the country.

The published scientific materials include two volumes of conference, clarifying much of the criminal events and their consequences caused by the Soviet communist totalitarian regime, but also certain aspects related to irregularities committed by some personalities that represented and continues to represent the political regime time Moldovan democracy. The paper contains several proposals to amend the national legal framework to counter the phenomenon of political crime. From the grounds that subject matter is very important and very complicated, some items presented in the publication exceeds the volume set for this kind of work.

**CRIMINALITATEA POLITICĂ:
REFLECȚII ISTORICO-JURIDICE, MANIFESTĂRI,
CONSECINȚE**

**(Materialele conferinței științifico-practice internaționale,
28 februarie 2013)**

EXPLOATAREA MUNCII DEȚINUȚILOR CA ELEMENT AL POLITICII REPRESIVE A REGIMURILOR TOTALITARE

Simion CARP,

*doctor în drept, conferențiar universitar
rector al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Oleg RUSU,

*doctor în drept, conferențiar universitar al Catedrei „Drept penal”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Summary

The labor exploitation of detainees represents one of the repressive elements of policy of totalitarian regimes. An example of this is the Gulag system that became known as a place for political detainees and a mechanism of repression of political opposition in the Soviet Union.

The specifics of the Soviet repressive system consisted in the fact that its activity was based on secret instructions, interpretations, additions and comments, which in most cases came from organs without legislative powers. Neither simple people, nor Soviet and foreign public were not informed about the existence of a whole series of documents with directive character, which flagrantly violated the constitution and human rights. The work subordinated to the Gulag prison camps was meaningless not only under the human aspect, but economically in most of the cases. Following the labor exploitation of detainees in the prison camps died tens of thousands of people; the branches of the economy where the labor of detainees was widely used, developed extensively, maintaining the manual labor basically. Endowed with primitive work tools, people worked in exhausting physical work, all this in horror climatic conditions.

Thus the activity of the Soviet camp system left a deep stamp, not only on detainees' mentality, but largely influenced the psychology, behavior and the way of life and thinking of a large part of the population.

Secolul XX a demonstrat că totalitarismul nu doar că este incompatibil cu valorile democratice, ci este dușmanul de moarte al democrației. Un regim totalitar reprezintă antipodul unei democrații. Acest regim este unul opresiv și represiv, cu o ideologie de stat oficială, care se sprijină pe un singur partid politic, așa-numitul partid unic, în frunte cu „marele conducător”, pe o poliție secretă omniprezentă și care deține monopolul asupra economiei, culturii și informației [1].

Unul din elementele politicii represive a regimurilor totalitare este și exploatarea muncii deținuților. Un exemplu elocvent în acest sens este sistemul de lagăre de concentrare care în secolul XX a existat în multe locuri de pe glob, în multe țări și perioade de timp. Au existat lagăre de concentrare în țările colonizate sau latino-americane, pentru unele dintre populațiile locale răsculate și învinse, îndeosebi în Congo, Africa de Sud, India, Amazonia.

Potrivit enciclopediei online Wikipedia, un lagăr de concentrare

este un centru major de detenție destinat oponenților politici, străinilor, grupurilor sociale, etnice sau religioase, civililor unei zone de război critice sau unor grupuri de persoane neagreate de puterea politică a unui stat, deseori pe timp de război [2].

Primul sistem organizat și permanent de lagăre de concentrare (zise de muncă) pentru dușmanii de clasă ai poporului, discriminați în funcție de originile lor sociale, apare începând cu anul 1918 în Rusia bolșevică. Urmează de menționat că în acea perioadă, din 1920 până în 1932, Tratatul de la Versailles îi interzicea Germaniei să își antreneze armata folosind mijloace motorizate sau aeriene și să le construiască; antrenamentele aveau așadar loc în Rusia, la Kama (lângă Kazan), Lipetk și Saratov, conform tratatelor secrete dintre Germania și URSS semnate în 1919: ofițerii germani au observat atunci funcționarea poliției politice GPU (Государственное политическое управление при НКВД РСФСР) și a sistemului de lagăre sovietice. Este semnificativ faptul că, după ce Adolf Hitler a preluat puterea în Germania, această „experiență tehnică” a fost parțial folosită pentru organizarea poliției politice Gestapo și a lagărelor de concentrare naziste [2].

În acest sens, prezintă interes lozincile celor două regimuri totalitare referitoare la munca deținuților. Astfel, la intrarea în lagărul sovietic Vorkuta, la începutul anilor 1950, putea fi citită următoarea lozincă: „Munca în URSS este o chestiune de onoare, glorie, mândrie și eroism”. Spre comparație, pe panoul aflat deasupra porții lagărului de concentrare nazist Auschwitz-Birkenau, din sudul Poloniei era afișat celebrul slogan „Munca te face liber” (germ. „Arbeit macht frei”).

Expresiile „lagăr de concentrare”, „lagăr de muncă silnică” nu făceau parte din terminologia oficială a URSS. În terminologia administrativă și politică sovietică lagărele de concentrare erau numite „lagăre de muncă corecțională”.

Activitatea sistemului de lagăre sovietice a lăsat o amprentă profundă, nu doar asupra mentalității deținuților săi, ci a influențat, în mare măsură, psihologia, comportamentul și modul de viață și de a gândi al unei mari părți a populației. Anume această circumstanță necesită o studiere și o analiză profundă a fenomenului Gulag-ului și al metastazelor sale.

GULAG-ul (din rusă ГУЛАГ: „Glavnoe upravlenie ispravitelno-trudovâh lagherei”, „Administrația generală a lagărelor de muncă”) a fost o ramură a poliției interne și a serviciilor de securitate sovietice care controla sistemul penal al lagărelor de muncă silnică și al închisorilor și lagărelor de detenție și de tranzit asociate. Deoarece aceste lagăre găzduiau criminali de toate tipurile, sistemul Gulag-ului a devenit cunoscut ca un loc pentru deținuții politici și ca un mecanism de represiune a opoziției politice în Uniunea Sovietică. Chiar dacă a întemnițat milioane

de oameni, numele a devenit familiar în Occident după publicarea de către Aleksandr Soljenițan a cărții *Arhipelagul Gulag* în 1973, care făcea asemănarea dintre numeroasele lagăre împrăștiate în toată țara cu un lanț de insule. [3]

În perioada existenței GULAG-ului în orbita sa au fost atrase direct sau indirect zeci de milioane de cetățeni. Putem totuși susține că societatea sovietică avea o idee foarte vagă despre proporțiile și menirea sistemului represiv al lagărelor. Omul sovietic era deprins să considere veridic și adevărat doar ceea ce era editat la tipografie sau ceea ce se anunța la radio. Despre GULAG, după cum se știe, nu se scria și nu se vorbea. Cetățenii, în mod instinctiv, evitau să discute acest fenomen pentru a nu avea probleme. În ceea ce privește conducătorii de orice nivel, pentru ei păstrarea secretelor era considerată una din principalele obligațiuni de serviciu.

Sub aspect retrospectiv urmează de menționat că la 15 septembrie 1919, guvernul sovietic a publicat o lege care distingea două tipuri de lagăre: primul tip era o instituție penitenciară unde erau internați indivizi condamnați prin hotărâri ale justiției. Această rețea de „lagăre de muncă corecțională” pretindea să înlocuiască întemnițarea printr-o „reabilitare prin muncă”. În cadrul acestor lagăre de muncă corecțională se găseau „funcționari ai vechiului regim”, considerați inamici politici ai noului regim. Pentru ei însă, această reabilitare prin muncă era un pretext.

Al doilea tip cuprindea lagărele de concentrare. Aici se găseau adversarii regimului. „Lagărul de muncă corecțională” prevedea o înlocuire a pedepsei cu reeducarea. Iar părerea Partidului bolșevic în 1919 era că munca era principala metodă de reeducare [4].

Începând cu anul 1929, politica conducerii URSS față de lagărele de concentrare s-a modificat, acestea erau tratate de acum încolo nu ca unități administrative de reeducare a cetățenilor, ci ca obiective economice.

Astfel, ca să îndeplinească planurile stabilite, Uniunea Sovietică avea nevoie de cantități uriașe de cărbune, gaze, petrol și lemn, toate aflate în Siberia, Kazahstan și în nordul îndepărtat.

Ca o instituție a întregii Uniuni, GULAG-ul a fost organizat în mod oficial pe 25 aprilie 1930 sub numele de „ULAG” prin ordinul OGPU numărul 130/63 în conformitate cu ordinul 22/248 al Sovnarkom (Consiliul popular sovietic – n. red.) din data de 7 aprilie același an, și a fost redenumit ca „GULAG” în noiembrie.

Din data de 10 iulie 1934, închisorile, coloniile de muncă corecțională și lagărele au format un ansamblu unic, gestionat numai de GULAG.

Lagărul de concentrare avea două funcții esențiale: teroarea de masă mergând până la exterminare și exploatarea masivă a muncii forțate ca element al unei adevărate economii de război.

Specificul sistemului represiv sovietic consta în faptul că activitatea sa se baza pe instrucțiuni secrete, tâlmăciri, completări și comentarii, care în cele mai dese cazuri parveneau de la organe fără competențe legislative. Nici poporul simplu, nici publicul sovietic și cel străin nu erau informați despre existența unui șir întreg de documente cu caracter de directivă, care încălcau flagrant constituția și drepturile omului. Despre mecanismul aplicării lor știau doar executorii practicieni din justiție, anchetatorii, colaboratorii responsabili din cadrul organelor de interne și ale securității, precum și un mic cerc de activiști de partid [5].

Deseori nu erau date publicității și actele legislative oficiale. Multe decizii ale Prezidiului Sovietului Suprem al URSS care hotărâau soarta sutelor de mii de oameni aveau inscripția „publicare interzisă”. Ulterior Sovietul Miniștrilor al URSS a adoptat o hotărâre secretă care explica ordinea aplicării actului normativ, ulterior urmau ordine și instrucțiuni departamentale secrete.

În anii de după război, Prezidiul Sovietului Suprem al URSS, guvernul au elaborat mai multe decrete extrem de severe și inumane care erau atât secrete, cât și publice. Legile draconice represive, care afectau toate păturile populației și toate aspectele vieții, parcă contractau societatea într-un nod strâns.

GULAG-ul acoperea cele mai pustii, dar și cele mai friguroase zone din URSS. El era împărțit în direcții principale, pe ramuri economice.

Deținuții erau atrași la lucrări în conformitate cu categoria de muncă ce le-a fost atribuită. Cei care au fost recunoscuți de către comisia medicală apti pentru muncă erau utilizați la munci în condiții obișnuite și grele. Deținuții apreciați de către comisia medicală drept apti parțial și invalizi urmau să fie atrași la munci ușoare și la deservirea lagărelor. Nu munceau doar bolnavii care se aflau în staționar și deținuții plasați în carceră. Cele mai grele munci reveneau condamnaților la muncă silnică, iar mai târziu deținuților lagărelor cu scopuri speciale [6, p. 92].

Ziua de muncă era de 10-12 ore. În conformitate cu „Instrucțiunea provizorie privind regimul deținuților în lagărele de corecție prin muncă”, introdusă prin ordinul NKVD-ului din 2 august 1939, deținuții care refuzau să muncească erau plasați în carceră, iar „violatorii frauduloși care prin acțiunile lor slăbesc disciplina de muncă în lagăr” erau trași la răspundere penală [7].

Astfel, neîndeplinirea normelor zilnice de muncă sau refuzul de a ieși la muncă se pedepsea cu carceră, tortură sau împușcare, fiind calificate ca „sabotaj” sau „contrarevoluție economică”.

Pedeapsa cu carcera putea ajunge maximum până la 15 zile, cu o rație alimentară extrem de scăzută: 300 grame de pâine, un sfert de litru de apă caldă, un sfert de litru de supă, toate însă la 3 zile. Carcera repre-

zenta o baracă, niciodată încălzită, izolată de restul lagărului.

Deținuții GULAG-ului erau atrași la construcția unor astfel de obiecte industriale cum ar fi: canaluri, centrale hidroelectrice, întreprinderi metalurgice, obiecte ale programului nuclear sovietic, căi ferate, orașe. Deținuții munceau, de asemenea, la muncile agricole, în industria extractoare și de stocare a materialului lemnos. Conform unor date, Gulag-ului îi revenea aproximativ 3% din produsul național brut [8].

O ramură importantă a economiei Gulag-ului era industria mineritului: extragerea cărbunelui, metalelor, a aurului și uraniului. Astfel, în câțiva ani după crearea GULAG-ului, aurul în țară era extras doar de către deținuți.

Munca deținuților era larg exploatată la cele mai grele și necalificate lucrări de creare a bazei productiv-industriale de construcții și întreprinderi, precum și în sectorul locativ, construcția drumurilor, comunicațiilor, uzine de producere a betonului etc.

La construcția obiectelor nucleare nu erau admiși așa-numiții deținuți politici condamnați în baza art. 58 (CP al RSFSR) pentru activitate antisovietică.

Munca deținuților nu era afișată, secretul de stat proteja tot ce era legat de ULAG. Îndeosebi, acest fapt se referea la diferite obiecte secrete legate de complexul militar-industrial, în special, de crearea armii nucleare și a celei cu hidrogen.

Sistemul de exploatare a muncii deținuților în lagăre includea metode de stimulare a muncii și metode de sancționare. Acest fapt a cultivat o atitudine specială a deținuților față de muncă, astfel principiul dominant nu consta în rezultatul muncii, ci în dorința de a supraviețui și a evita sancțiunea. Drept urmare a unui astfel de sistem, a scăzut productivitatea muncii și a crescut prețul de cost al produsului final. În combinație cu procentul crescând al grupurilor de deținuți care nu munceau și procentul mare de staționare neproductivă a tehnicii, acești factori au făcut procesul de producere nerentabil. Însă deoarece, de cele mai dese ori, munca deținuților era exploatată în astfel de ramuri ale industriei în care liber angajații, din diferite considerente, nu doreau să muncească, un anumit rezultat în urma acestei munci totuși era [9].

Statisticile arată că între anii 1931-1932, în Gulag erau aproximativ 200 000 de deținuți în lagăre, pentru ca, în 1935, numărul acestora să ajungă la aproximativ un milion (inclusiv coloniile de muncă). După marea teroare din 1937, aproape două milioane de oameni se aflau în aceste veritabile lagăre de concentrare [10].

Fără a fi perioada în care au murit cei mai mulți prizonieri, marea teroare din anii 1937-1938 a marcat trecerea de la lagăre conduse arbitrar, în care deținuții mureau accidental, la lagăre în care oamenii erau

în mod deliberat exploatați până la moarte sau uciși pur și simplu într-o proporție mai mare decât anterior.

Pe durata celui de-Al Doilea Război Mondial, populația din GULAG-uri a scăzut dramatic, din cauza „eliberărilor” în masă. Sute de mii de deținuți au fost înrolați și trimiși direct pe linia întâi a frontului în calitate de „carne de tun”, dar asta, în principal, din cauza creșterii pierderilor în perioada anilor 1942–1943. După terminarea războiului, numărul de întemnițați în lagăre și în colonii a crescut din nou foarte rapid. Conform unor date, la 1 ianuarie 1949 în lagărele sovietice erau deținute 2 356 685 persoane, din care 1 963 679 apte de muncă. Mai mult de jumătate (55,8 %) o constituiau condamnații cu vârsta de la 17 până la 30 de ani, femeile constituiau 22,1% din numărul total [5]. Iar la începutul deceniului șase numărul deținuților a ajuns la un total de aproximativ 2,5 milioane de oameni [10].

Astfel, în a doua jumătate a anilor 1940-începutul anilor 1950, sistemul sovietic de lagăre și-a atins apogeul. Acest fapt se manifesta nu doar prin creșterea considerabilă a deținuților, ci și prin rolul economic pe care a început să-l joace GULAG-ul în anii de după război.

Urmează de menționat că în lagărele GULAG-ului, din primii ani ai existenței sale, puterea reală asupra deținuților aparținea reprezentanților lumii interlope. Autoritățile criminale, cu acordul tacit al administrației lagărelor, reglementau viața din lagăr în baza legilor nescrise ale lumii criminale. Ei ocupau posturi gospodărești, luau de la deținuți obiectele și banii, îi sileau să muncească în folosul lor, însă, ceea ce este mai grav, îi omorau fără nici un temei, iar după anul 1947 și fără a fi pedepsiți [5].

În urma exploatării muncii deținuților în lagăre au decedat zeci de mii de oameni, ramurile economiei în care era utilizată pe larg munca deținuților se dezvoltau extensiv, păstrându-și la bază munca manuală. Înzestrați cu instrumente de muncă primitive, oamenii prestau munci fizice extenuante (la tăiat și cărat bușteni, la scos cărbune din mine, la scos mine-reu de fier, la spălat aur etc.), toate acestea în condiții climaterice de groază. Hrana, îmbrăcămintea și încălțăminte mizerabile, sarcinile de producție extrem de mari îi transformau pe sărmanii oameni în cadavre vii, care, până la urmă, mureau în aceste lagăre fiind îngropați în gropi comune [4].

În minele din GULAG, norma unei persoane putea fi de 13 tone de minereu pe zi. Nerealizarea acestei cote atrăgea după sine micșorarea rației de hrană, un cerc vicios care avea de cele mai multe ori consecințe fatale, transformând prizonierul într-un om slab și epuizat, poreclit „mierlitor” „dohodeaga” (доходяга) [3].

În lagăr, mortalitatea era extrem de ridicată din cauza condițiilor de muncă extenuante, a frigului și a subalimentației. Morții erau înre-

gistrați după ce erau aduși în lagăr, iar statisticile nu-i contabilizează pe cei morți în timpul transferurilor care putea dura chiar și până la câteva luni [3].

Prizonierii erau forțați deseori să lucreze în condiții inumane. În ciuda climei aspre, ei nu erau aproape niciodată îmbrăcați și hrăniți corespunzător, nu beneficiau de îngrijire medicală, nu li se oferea nici un mijloc de combatere a lipsei de vitamine care ducea la boli de nutriție precum scorbutul. Normele extrem de mari, violența, foamea și elementele potrivnice ale naturii erau motivele principale pentru rata înaltă a mortalității din GULAG [3].

Fosta deținută Anna Stuibler-Reșița își amintește că „în unele locuri stăteam până la genunchi în apă. Dacă mergeam iarna până la lagăr, ciorapii de bumbac se lipeau de îngheț de cizmele noastre de gumă. Nu le puteam descălța decât în doi. Existau locuri unde nu puteai încărca cărbunile cu lopata decât în poziția stând în genunchi. Atât de jos era tavanul galeriei. Ne temeam de zilele în care mașina de execuție intra în revizie. Atunci trebuia să facem pe jos toate drumurile la și de la locul de muncă. Erau drumuri de nedescris. Ba ne târam în patru labe, ba ne târam pe burtă prin găuri. De multe ori rămâneam prinși undeva. După două ore ajungeam la lumină, plini de imală și mizerie. Eram de mult timp întoarsă acasă, dar aceste drumuri mă mai urmăreau ani de zile în visele mele cele mai urâte” [12].

Munca în lagărele subordonate GULAG-ului era lipsită de sens nu doar sub aspect uman, dar, în cele mai dese cazuri, și sub aspect economic. O altă fostă deținută O. Adamova-Sliozberg își amintește: „Noi săpam în solul înghețat șanțuri pentru scurgerea apelor care urmau să provină din topirea zăpezii și a gheții. Lucram la temperatura de 50 de grade frig cu târnăcoape grele. Ne străduiam să îndeplinim norma... Aceasta era o muncă foarte grea, pământul era ca cimentul. Răsuflarea ți se oprea în văzduh. Umerii și șalele dureau de încordare. Însă noi lucram cinstit. Iar primăvara, când solul s-a topit, au pus în funcțiune tractorul dotat cu utilaj pentru săparea șanțurilor, și acesta, într-o oră, a săpat un șanț la fel ca cel pe care l-au săpat șase oameni timp de două luni”. Aceasta era o pedeapsă prin muncă lipsită de sens, care era deosebit de grea și înjositoare pentru oamenii care toată viața au muncit cinstit [5].

Astfel, putem susține fără rezerve că politica represivă a regimului totalitar sovietic s-a bazat pe exploatarea nemiloasă, inumană a muncii sutelor de mii de oameni, transformați în sclavi, care lucrau până la leșin pentru a îndeplini norma de muncă și a primi cele 800 de grame de pâine pe zi.

După război a devenit evidentă criza exploatării muncii deținuților. Majoritatea întreprinderilor GULAG-ului nu îndeplineau planurile. Nivelul productivității muncii la aceste obiecte era mai scăzut cu 50%

decât media pe țară. Nu a făcut față GULAG-ul nici sarcinii de a diminua prețul de cost al producerii din lagăre [13].

Statul a continuat să mențină GULAG-ul pentru ceva vreme după moartea lui Stalin din martie 1953. Amnistia care a urmat a fost limitată la cei care fuseseră condamnați la maximum 5 ani, de aceea cea mai mare parte a condamnaților de drept comun a fost eliberată. Eliberările prizonierilor politici a început în 1954 și au devenit generale și au fost cuplate cu reabilitări în masă după denunțarea stalinismului de către Nikita Hrușciiov în discursul secret de la al XX-lea Congres al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice din februarie 1956. În mod oficial, GULAG-ul a fost desființat prin ordinul nr. 20 al MVD (Ministerul Sovietic de Interne) din 25 ianuarie 1960.

Bibliografie

1. *Raportul Comisiei pentru studierea și aprecierea regimului comunist totalitar din Republica Moldova*, în: <http://www.timpul.md/articol/comisia-pentru-studierea-i-aprecierea-regimului-comunist-totalitar-din-republica-moldova-12814.html>.
2. *Lagăr de concentrare*, în: http://ro.wikipedia.org/wiki/Lag%C4%83r_de_concentrare.
3. *GULAG* // <http://ro.wikipedia.org/wiki/Gulag>.
4. *O istorie a GULAG-ului sovietic*, în http://www.historia.ro/exclusiv_web/general/articol/o-istorie-gulagului-sovietic.
5. Г.М. Иванова, *ГУЛАГ: государство в государстве*, în <http://you1917-91.narod.ru/ivanova.gulag.html>.
6. Г.А. Саранча, *Режим содержания заключенных в лагерях ГУЛАГа 1930 -1960 гг. на примере исправительно-трудовых лагерей Пермской области*, Пермь, 2010, 220 с.
7. *ГУЛАГ и принудительный труд*, în <http://stalinism.ru/repressii/gulag-i-prinuditelnyiy-trud.html>.
8. *Экономическая роль ГУЛАГа*, în <http://bibliotekar.ru/gulag/54.htm>.
9. *Вклад заключенных ГУЛАГа в экономику СССР. Справка*, în <http://ria.ru/society/20090415/168168878.html>.
10. *Arhipelagul GULAG: Represiunile sovietice*, în <http://www.gazeta-demaramures.ro/cauta?keywords=Gazeta+eroii+rezistentei+anticomuniste>.
11. *Amintiri ale deportaților din lagărele sovietice: Lagărul și munca*, în <http://istoriecontemporana.wordpress.com/2011/05/19/amintiri-ale-deportatilor-din-lagarele-sovietice-lagarul-si-munca>.
12. Е.А. Тимохова, «Трудовое использование заключённых в СССР (на примере строительства Куйбышевской ГЭС)», în: *Вектор науки*, 2009, nr. 6, УДК 94 (47).

RECRUTĂRI A 59 500 DE ROMÂNI BASARABENI DIN R.S.S. MOLDOVENEASCĂ LA MUNCI FORȚATE ÎN PERIOADA 26 AUGUST-4 NOIEMBRIE 1940

Ion VARTA,

*doctor în istorie, conferențiar universitar,
director general al Serviciului de Stat de Arhivă al Republicii Moldova*

Summary

From the beginning of the Soviet occupation of Bessarabia in 1940, the population was severely exploited, thousand were sent to force labor in such regions as Siberia, Ural, Kazakhstan. This was a measure of opposing the "capitalistic view of the country", and the excluding of on eventual conflict.

As a result, during this period of time where taken three different decisions in which those people should be taken for mining siderurgy and construction. In total were sent 56.356 people out of the 77.000 a wrong estimated number specified in the acts described above. In the end this operation was named a failure because of the selection criteria, and the irresponsibility of the officials. On the other hand 5.110 "lucky" people returned home and informed the locals about the conditions of work, which resulted in massive runaways and hostilities.

Instaurarea unui regim feroce de ocupație pe teritoriile din stânga Prutului, în iunie 1940, a avut consecințe dezastruoase pentru populația din acest spațiu românesc. La 28 iunie 1940 începe un lung calvar al românilor de la est de Prut, care nici până astăzi, nu este elucidat în toată amploarea sa de către istoriografia românească. Un aspect investigat superficial este și cel cu referire la recrutarea la munci forțate a sute de mii de români basarabeni și bucovineni, dintre care mulți au murit în Siberia, regiunea Ural și Kazahstan din cauza eforturilor extenuante, a condițiilor vitrege de trai, a frigului, a vestimentației și încălțăminteii neadequate, a subnutriției, a mediului antiigienic și a epidemiilor.

În mai mult de două luni (26 august-4 noiembrie 1940), structurile sovietice de ocupație (Comitetul Central al Partidului Comunist [al bolșevicilor] din Moldova și Consiliul Comisarilor Poporului al R.S.S. Moldovenești, în continuare: C.C.P.) au adoptat trei hotărâri cu privire la recrutarea a 59 500 de persoane din localitățile rurale ale R.S.S. Moldovenești, unde majoritatea covârșitoare a populației era românească. O atare stratagemă a regimului comunist de ocupație nu poate fi calificată altfel decât o politică premeditată de pulverizare a elementului românesc din teritoriile dintre Prut și Nistru, cu scopul de a diminua ponderea acesteia în raport cu grupurile minoritare rusolingve. Prezența masivă a populației românești într-o regiune limitrofă cu „lumea capitalistă”, pe care regimul bolșevic intenționa s-o distrugă „din temelii” și, cu atât mai mult,

într-o regiune disputată cu România, din care fusese amputat acest teritoriu, era apreciată de Moscova ca un real pericol și din perspectiva unui eventual război cu „imperialismul mondial”, pe care liderii comuniști îl considerau inevitabil. Conducerea U.R.S.S. era de părere că aceasta putea să se manifeste într-un posibil război ca o coloană a cincea, ce ar fi putut lovit din spate, punând în dificultate armata roșie. Strămutările de proporții ale populației, deportările în masă din regiunile de frontieră erau considerate măsuri preventive eficiente din perspectiva unei iminente ciocniri cu țările din „lagărul capitalist”, din care făcea parte și România.

La 9 iulie 1949, la nici două săptămâni de la raptul teritoriilor românești din stânga Prutului, Consiliul Economic de pe lângă Consiliul Comisarilor Poporului al U.R.S.S. adoptă hotărârea nr. 39, ce prevedea „recrutarea de către Comisariatul Poporului pentru industria carboniferă a 20000 de muncitori din localitățile rurale ale Basarabiei”. Astfel, la 26 august 1940, C.C. al P.C.(b) din Moldova, împreună cu C.C.P. din R.S.S.M., decid mobilizarea a 20000 de muncitori pentru industria carboniferă din U.R.S.S. Paradoxal, dar muncitorii sunt recrutați din mediul rural, unde, după cum bine se cunoaște, oamenii practică munca pe câmp, fiind departe de îndeletnicirea mineritului. Tergiversarea punerii în aplicare a acestei hotărâri, cu aproximativ o lună și jumătate, ar putea avea mai multe explicații. Principala era, se pare, lipsa unor structuri administrative în teritoriul recent anexat, care ar fi putut onora această sarcină deloc ușoară. Decizia cu privire la constituirea consiliilor executive județene a fost adoptată la 8 iulie 1940 (Arhiva organizațiilor social-politice a Republicii Moldova (în continuare: AOSP RM), Fond 51, inv. 1, f. 11), iar constituirea Partidului Comunist (al bolșevicilor) din Moldova, în baza organizației regionale de partid din fosta R.A.S.S.M. și a C.C.P. al R.S.S.M., în baza C.C.P. al ex - R.A.S.S.M. au fost consemnate la 14 august 1940, în cadrul ședinței Biroului Politic al C.C. al Partidului Comunist al bolșevicilor din toată Uniunea (*Ibidem*, f. 16).

Și, întrucât îndeplinirea deciziei de recrutare la munci forțate a celor 20000 de români basarabeni întârzia, executorii din capitala noii pseudostatalități moldovenești, „ctitoriată” de Stalin la 2 august 1940, în urma celor trei amputări succesive – a nordului și sudului Basarabiei, precum și a celor 8 raioane dintre cele 14 ale R.A.S.S.M., prin hotărârea lor din 26 august, au dispus noilor structuri de partid și administrative (județene și raionale) să ducă la bun sfârșit, fără întârziere, acest prim episod dramatic din nenumărate altele ce urmau să se producă – cel cu privire la „smulgera” a zeci de mii de persoane inocente din statele basarabene pentru a fi transformați în sclavi ai secolului XX, cu toate consecințele cumplite ale unui atare destin. Întreaga operațiune urma să se încheie până la 1 octombrie 1940, adică în decurs de o lună (*Ibidem*, dosar 3, f. 3). Pentru a asigura

reușita unei asemenea inițiative într-un timp record, s-a dispus ca președinții comitetelor executive județene și secretarii comitetelor județene de partid să întreprindă toate măsurile necesare pentru îndeplinirea obiectivului propus. Astfel, în regim de urgență, aceștia urmau să remită sarcini concrete conducerii raionale din cele șase județe și să asigure o mediatizare amplă a campaniei de recrutare prin intermediul presei periodice, radioului, adunărilor și cinematografelor. Respectiva hotărâre prevedea, în plus, ca în cadrul ședințelor consiliilor executive județene să fie examinată, periodic, desfășurarea operațiunii, luându-se, de fiecare dată decizii concrete, menite să-i asigure succesul. Consiliile executive județene erau obligate să informeze cu regularitate Consiliul Comisarilor Poporului al R.S.S.M despre modul de executare a hotărârii. Președinții comitetelor executive județene și secretarii comitetelor județene de partid, în „virtutea importanței acestei sarcini”, purtau o răspundere personală pentru executare. În conformitate cu decizia în cauză, redactorii ziarelor județene și raionale erau obligați să relateze cu regularitate despre importanța operațiunii și despre modul în care se desfășura în teritoriu (informații privind numărul de persoane strămutate din fiecare județ vezi în *Ibidem*, f. 43-44.)

La două săptămâni după adoptarea deciziei din 26 august 1940, autoritățile sovietice de ocupație decid să recruteze un nou contingent numeros de basarabeni pentru munci în minele de cărbune, pe șantierele de construcții și în industria siderurgică a U.R.S.S. De data aceasta era vorba de 36500 de basarabeni, supuși mobilizării din zona rurală a celor șase județe ale R.S.S.M.- Bălți, Soroca, Orhei, Chișinău, Tighina și Cahul. Noua hotărâre a C.C. al P.C. din Moldova și a C.C.P. al R.S.S.M., adoptată la 10 septembrie 1940, se numea : „Despre recrutarea muncitorilor din județele R.S.S. Moldovenești pentru industriile carboniferă și cea siderurgică, precum și pentru construcții” (*Ibidem*, dosar 6, f. 13), ca urmare a unei decizii luate de către Consiliul Economic de pe lângă Consiliul Comisarilor Poporului al U.R.S.S. din 28 august 1940. Cele mai multe persoane condamnate la recrutare proveneau din județul Tighina (Bender) – 10250 de oameni. Clasamentul era continuat de județele Orhei, cu 7250 de persoane, apoi județul Cahul – cu 7000, județul Soroca – cu 6.000, județul Chișinău – 5000 și Bălți – cu 1000 de oameni. (Despre numărul de persoane recrutate din cele șase județe și repartizarea lor pe sectoare vezi: dosar 6, f. 13-14.)

În decurs de doar 5 zile de la data emiterii acestei hotărâri, adică până pe 15 septembrie 1940, urmau să plece primele garnituri de tren, cu primul contingent numeros de români basarabeni – 8000 de persoane: dintre care 6000 aveau ca destinație șantierele de construcție, iar 2000 – uzinele siderurgice. Al doilea contingent important – de 14000 de per-

soane – avea să părăsească Basarabia la 1 octombrie, adică în 20 de zile de la adoptarea hotărârii cu pricina, dintre care 12000 trebuiau să ajungă pe șantierele de construcții, iar 2000 – în secțiile cu furnale ale uzinelor siderurgice. Și, în sfârșit, ultimele eșaloane vor lua la bord 12000 de basarabeni, care aveau ca punct de destinație șantierele de construcții din partea răsăriteană a Imperiului Sovietic.

Hotărârea din 10 septembrie mai stabilea instrucțiuni concrete Căilor Ferate Chișinău, printre care obligațiunea de a asigura cele trei comisariate unionale cu suficiente garnituri de tren, adaptate pentru „transportarea pe calea ferată a muncitorilor”.

Responsabil pentru supravegherea îndeplinirii prevederilor respectivei hotărâri a fost numit vicepreședintele C.C.P. al R.S.S. Moldovenești Fiodor Iliznsky (*Ibidem*).

La 4 noiembrie 1940 C.C. al P.C.(b) din Moldova, împreună cu C.C.P. din R.S.S.M., adoptă a treia hotărâre cu privire la recrutarea unui nou contingent de locuitori din spațiul rural al teritoriului proaspăt încorporat în Imperiul Sovietic. De data aceasta era vorba de 3000 de basarabeni din trei județe din zonele de nord și centru ale R.S.S.M. – Bălți, Soroca și Orhei, câte o mie din fiecare județ, mobilizați de către Comisariatul Poporului pentru construcția uzinelor de hidroliză și de sulfat-spirt (*Ibidem*, dosar 13, f. 17). Respectiva hotărâre îi obliga pe secretarii comitetelor județene de partid și pe președinții consiliilor județene executive să efectueze o verificare minuțioasă a modului de recrutare a forței de muncă, pentru a nu admite implicarea „persoanelor nesănătoase fizic și a minorilor” (*Ibidem*). Acest avertisment nu era deloc întâmplător: în primele două mari recrutări au fost strămutate multe persoane cu handicap fizic, dar și minori, categoriile de persoane cele mai expuse multiplelor pericole. De fapt, nu acest subiect interesa autoritățile comuniste din R.S.S.M., ci faptul că transportarea minorilor și a persoanelor cu handicap la asemenea distanțe era inutilă și păguboasă, deoarece respectivii erau ineficienți la locul de muncă și, din punct de vedere fizic, nu puteau face față volumului mare de lucru pe care îl solicitau responsabilii de pe șantierele de construcții sau din uzine.

Cel de-al patrulea document demonstrează cu prisosință dezastrul provocat de aceste politici antiumane. Actul, spre deosebire de celelalte, nu are o paternitate dublă, ci una singulară, fiind opera Biroului Comitetului Central al Partidului Comunist (b) din Moldova. La ședința acestui organism din 29 noiembrie 1940 a fost examinată chestiunea cu privire la modul de desfășurare a „recrutării organizate a forței de muncă din Moldova pentru industria U.R.S.S.”. Au fost audiate mai multe persoane responsabile de îndeplinirea sarcinii de mobilizare a basarabenilor pentru șantierele de construcții, minerit și la întreprinderile industriale

(*Ibidem*, dosar 19, f. 63).

În consecință, s-a constatat că verificările cu privire la modul de îndeplinire a hotărârilor C.C. al P.C. (b) M și C.C.P. al Moldovei din 26.VIII, 10.IX și 4.XI – 1940 referitor la mobilizarea organizată a forței de muncă pentru industria U.R.S.S. „se execută total nesatisfăcător (de fapt, dintre cele 77000 de persoane planificate au fost trimise 56356 de persoane)”. (În acest context, trebuie să precizăm că primele trei hotărâri la care ne-am referit prevedeau recrutarea a 59500 de persoane și nu a 77000, după cum se menționează în procesul-verbal.) Erau vizitați, mai ales, secretarii comitetelor județene și raionale ale P.C.(b)M, dar și liderii locali de partid, și împuterniciții comisariatelor poporului (*Ibidem*, f. 63-64).

Liderii comuniști, delegați la Chișinău în iunie 1940, au fost nevoiți să constate că întreaga operațiune de recrutare a românilor basarabeni din perioada 26 august-sfârșitul lui noiembrie s-a soldat cu un eșec lamentabil. În textul hotărârii se menționa că „o atare metodă păguboasă de selectare a cadrelor a avut drept consecință revenirea, în Moldova, în perioada dintre 9.X și 28.XI.1940 a 5110 persoane din rândul celor trimiși pe șantiere și în mine”(*Ibidem*). Revenirea acestor norocoși acasă, în Basarabia, a însemnat că întreaga populație din această populație din acest teritoriu a aflat, în scurt timp, adevărul despre condițiile infernale în care erau obligați să muncească persoanele recrutate, ceea ce a determinat ulterior ca românii basarabeni să opună rezistență față de politicile promovate de autoritățile sovietice de ocupație: refuzul de a fi recrutat sau fuga în masă din regiunile cu pricina.

Pentru a redresa, cât de cât, starea de lucruri în acțiunile de recrutare și pentru a evita, pe viitor, noi evadări ale persoanelor aduse pe șantierele, la întreprinderile și în minele din Siberia și regiunea Ural, Biroul C.C. al P.C. (b) din Moldova a întreprins o serie de măsuri. Astfel, secretarii comitetelor județene și raionale ale P.C. (b) M., președinții comitetelor executive județene și raionale erau obligați să nu admită nicio lacună „în munca de recrutare a forței de muncă” și să garanteze executarea „întocmai a deciziilor C.C. și al C.C.P. din Moldova cu privire la mobilizarea organizată a forței de muncă”. Aceștia erau coordonați de comisarul poporului pentru controlul de stat Andrei Butko, și de procurorul republicii Serghei Bondarciuk. Pentru garantarea unei operativități în activitatea de mobilizare a forței de muncă în județe și raioane și a „sporirii responsabilității împuterniciților” se recomandă comisariatelor populare unionale reducerea „personalului excesiv al subdiviziunilor împuterniciților”. Comisariatului poporului pentru ocrotirea sănătății din R.S.S.M. i se sugera să „asigure, prin intermediul subdiviziunilor sale județene și raionale, o verificare medicală minuțioasă a persoanelor recrutate pentru munci în industrie, neadmițând trimiterea unor persoane inapte pentru munca fizică”. Autoritățile comuniste de la Chișinău au formulat,

pe final, o solicitare către C.C. al P.C.(b) din toată Uniunea prin care acesta „să oblige Comisariatul poporului pentru industria cărbunelui, Comisariatul poporului pentru industria siderurgică să adopte măsurile necesare pentru crearea condițiilor de statornicire la locurile de muncă a muncitorilor sosiți din fosta Basarabie”. Este evident că aceasta însemna înăsprirea măsurilor de supraveghere a persoanelor recrutate, pentru a diminua sau chiar a exclude evadarea acestora, pentru a împiedica răspândirea informației veridice despre ororile prin care le-a fost dat să treacă, periclitând, în felul acesta, succesul autorităților sovietice de ocupație în desfășurarea viitoarelor campanii de recrutare a românilor basarabeni (*Ibidem*).

HOTĂRÂREA
CONSILIULUI COMISARIILOR POPORULUI R. S. S. MOLDOVENEȘTI
și a COMITETULUI CENTRAL al P. C. (b) din MOLDOVA

din 26 august 1940

„Despre recrutarea muncitorilor pentru industria cărbunelui din
U.R.S.S.”

În conformitate cu hotărârea Consiliului Economic de pe lângă C.C.P. al Uniunii R.S.S. nr. 39 din 9.VII.1940 „Despre recrutarea de către Comisariatul Poporului pentru Industria Cărbunelui al U.R.S.S. din localitățile rurale ale Basarabiei a 20000 de muncitori”, Consiliul Comisarilor Poporului al R.S.S. Moldovenești și C.C. al P.C. (b) M. DECID:

1. Recrutarea să se efectueze pe județe, în ordinea următoare:

Bălți – 4000 de persoane; Bender – 3000 de persoane; Cahul – 3000 de persoane; Chișinău – 3000 de persoane; Orhei – 3000 de persoane; Soroca – 4000 de persoane.

2. A obliga președinții comitetelor executive județene și secretarii comitetelor județene ale P. C. (b) din Moldova să adopte măsurile necesare pentru asigurarea executării în fiecare „voloste” a sarcinii privind recrutarea muncitorilor nu mai târziu de 1 octombrie 1940, populația fiind anunțată pe larg despre recrutarea muncitorilor prin intermediul presei periodice, radioului, adunărilor, cinematografelor.

3. În ședințele comitetelor executive să fie examinat, cu regularitate, modul de desfășurare a recrutării muncitorilor și să fie adoptate măsurile concrete, necesare pentru îndeplinirea acestei sarcini.

4. Având în vedere importanța acestei munci de recrutare a muncitorilor pentru industria carboniferă, răspunderea personală pentru îndeplinirea respectivei activități să le revină președinților comitetelor executive județene și secretarilor comitetelor județene de partid.

5. Redactorii publicațiilor periodice republicane, precum și ai ziare-

lor județene și de „voloste”, să asigure mediatizarea sistematică a importanței și a desfășurării recrutării muncitorilor pentru industria carboniferă.

6. Direcția subdiviziunilor miliției R.S.S. Moldovenești, în decurs de trei zile din momentul recepționării de la responsabilii Industriei carbonifere a documentelor [persoanelor recrutate din R.S.S.M.], să perfecteze permisele de reședință pentru muncitorii recrutați pentru raioanele unde se află respectivele întreprinderi.

7. Direcția căilor ferate Chișinău, în baza cererilor reprezentanților Industriei carbonifere, să pună la dispoziție la timp garnituri de tren, adaptate pentru transportarea pe calea ferată a muncitorilor.

8. Comisarul poporului pentru comerț, tov. Akimov, să asigure centrele de concentrare a muncitorilor cu gherete cu produse alimentare și cu apă fierbinte, iar pentru garniturile de tren să fie distribuite produse alimentare pentru întreaga călătorie.

9. Comisarul poporului pentru ocrotirea sănătății, tov. Babanov, să asigure rapida examinare medicală a muncitorilor ce urmează să fie trimiși la întreprinderi, iar garniturile de tren să fie suplimentate cu personal medical.

10. Comitetele executive județene să informeze Consiliul Comisarilor Poporului al R.S.S.M. despre modul în care se execută această directivă.

11. Controlul asupra executării acestei hotărâri se încredințează locțiit. președ. C.C.P. a R.S.S.M., tov. Fiodor Iliynsky.

Președintele Consiliului Comisarilor Poporului al R.S.S. Moldovenești

(semnătura) /Konstantinov/

Secretarul C.C. al P.C. (b) din Moldova (semnătura) /Borodin/

(scris de mână: Gosplan (semnătura indescifrabilă) Tuturor Comitetele județene ale P. C. (b) M. (11)

A.O.S.P., Fond 51, inv. 1, dosar 3, f. 43-44

HOTĂRÂREA

CONSILIULUI COMISARILOR POPORULUI R.S.S. MOLDOVENEȘTI și a COMITETULUI CENTRAL al P.C. (b) din MOLDOVA

10.IX.1940

„Despre recrutarea muncitorilor din județele R.S.S. Moldovenești pentru industriile cărbunelui, extracției minereurilor și cea a construcțiilor.”

În conformitate cu hotărârea Consiliului Economic de pe lângă Consiliul Comisarilor Poporului U.R.S.S. din 28 august 1940, Consiliul

Comisarilor Poporului al R.S.S. Moldovenești și C.C. al P.C. (b) M. AU DECIS:

1. Ca o completare a hotărârii Consiliului Comisarilor Poporului al R.S.S. Moldovenești și C.C. al P.C. (b) M. din 27 august, nr. 55, să se efectueze o recrutare suplimentară a muncitorilor în județele R.S.S.M. în următoarea formulă:

Pentru Comisariatul Poporului pentru industria carboniferă din județul Bălți – 1000 de persoane; județul Soroca – 1000 de persoane; județul Orhei – 1750 de persoane; județul Bender (Tighina) – 1750 de persoane.

Pentru Comisariatul Poporului pentru industria construcțiilor din județul Soroca – 5000 de persoane; județul Cahul – 7000 de persoane; județul Orhei – 5500 de persoane; județul Chișinău – 5000 de persoane; județul Bender (Tighina) – 4500 de persoane.

Pentru Comisariatul Poporului pentru industria siderurgică din județul Bender (Tighina) – 4000 de persoane.

2. A-i obliga pe președinții comitetelor executive județene și pe secretarii comitetelor județene de partid să asigure îndeplinirea sarcinii de recrutare a muncitorilor în următoarele termene:

Pentru Comisariatul Poporului pentru industria carboniferă – 1 octombrie*.

Pentru Comisariatul Poporului pentru construcții – către 15 septembrie 6000 de persoane; către 1 octombrie – 12000 de persoane; către 15 octombrie – 13000 de persoane.

Pentru Comisariatul Poporului pentru industria siderurgică – către 15 septembrie 2000 de persoane; către 1 octombrie – 2000 de persoane.

3. Comitetele executive județene și comitetele județene, în regim de urgență, să indice „volostile” și satele în care recrutarea să se efectueze doar pentru un singur comisariat (Comisariatul Poporului pentru industria cărbunelui, Comisariatul Poporului pentru construcții, Comisariatul Poporului pentru industria siderurgică). Populația să fie amplu informată privind recrutarea muncitorilor prin intermediul presei periodice, radioului, adunărilor, cinematografelor.

4. Direcția căilor ferate Chișinău se obligă ca, în baza solicitărilor prezentate de către reprezentanții Comisariatelor Poporului pentru industria carboniferă, pentru construcții, pentru industria siderurgică, să furnizeze la timp garnituri de tren, suficient de bine utilizate pentru transportarea muncitorilor.

Președintele Consiliului Comisarelor Poporului R.S.S. Moldovenești (semnătura) /Konstantinov/

* În documentul original nu este precizat numărul persoanelor ce urmau a fi recrutate către 1 octombrie 1940 din R.S.S.M. pentru acest comisariat. De asemenea, numărul persoanelor ce urmau a fi mobilizate în comisariatul pentru construcții este greșit.

** Ca ipoteză: se pare că Hotărârea nr. 55 din 27 august 1940 este o transcriere a actului adoptat la 26 august. Nu excludem faptul că în textul publicat la 27 august conducerea comunistă de la Chișinău să fi operat niște schimbări eronate ale cifrelor inițiale și, în felul acesta, s-a ajuns la cifra de 77.000 de persoane recrutate.

STRICT SECRET
DESPRE RECRUTAREA FORȚEI DE MUNCĂ
DIN R.S.S. MOLDOVENEASCĂ

Pentru Comisariatul Popular pentru construcții al U.R.S.S.

/Hotărârea Consiliului Comisarilor Poporului al R.S.S. Moldovenești și a C.C. al P.C. (b) M. din 4 noiembrie 1940/

A-i obliga pe secretarii comitetelor județene ale P.C. (b) din Moldova și pe președinții consiliilor executive județene să asigure recrutarea forței de muncă din județele R.S.S. Moldovenești pentru Comisariatul Poporului pentru construcții al U.R.S.S. pentru construcția uzinelor de hidroliză și de sulfat-spirt, după cum urmează:

Bălți – 1000 de persoane; Soroca – 1000 persoane; Orhei – 1000 persoane.

Total: 3000 de persoane.

A obliga secretarii comitetelor județene ale P.C. (b) din Moldova și pe președinții consiliilor executive județene din județele Bălți, Soroca și Orhei să asigure o supraveghere strictă a recrutării forței de muncă pentru a nu admite mobilizarea unor persoane cu handicap fizic și a minorilor.

Președintele Consiliului   Secretarul C.C. al P.C. (b) M.R.S. Moldovenești

/Konstantinov/ semnătura   semnătura/Borodin/

Cu cerneală este scris: tov. Alioșin, consiliilor județene Bălți, Soroca, Orhei (39)

A.O.S.P., Fond 51, inv. 1, dosar 13, f. 17

PARTIDUL COMUNIST (al bolșevicilor) din MOLDOVA
COMITETUL CENTRAL

Procesul-verbal nr. 16, punctual 17, din 29 noiembrie 1940

Despre mobilizarea organizată a forței de muncă din Moldova pentru industria U.R.S.S.

Au fost audiați: tovarășii Salâi, Mukamel, Monastârski, Lemeșenko, Stolinski, Soloviov, Șarov, Seidin, Borodin.

S-A DECIS:

În urma verificărilor s-a stabilit că hotărârile C.C.P.C (b) M și C.C.P. al Moldovei din 26.VIII, 10.IX și 4.XI-1940 despre mobilizarea organizată a forței de muncă pentru industria U.R.S.S. se execută total nesatisfăcător (dintre cele 77.000 de persoane planificate au fost trimise pentru industrie 56.356 de persoane)*.

Secretarii comitetelor județene și raionale ale P.C. (b) M nu au acordat o importanță politică acestei măsuri deosebit de însemnate, s-au eschivat de la coordonarea respectivei acțiuni, nu au verificat activitatea împuterniciților pentru mobilizarea forței de muncă și, în consecință, în echipele împuterniciților pentru mobilizarea forței de muncă ale unor comisariate ale poporului au pătruns elemente străine și dușmănoase.

Împuterniciții comisariatelor poporului, încredințând misiunea de recrutare a unor persoane neverificate și care nu inspirau încredere, au admis recrutarea în rândul muncitorilor, care urmau să fie trimiși pe șantiere și în mine a bătrânilor, bolnavilor, minorilor și a altor persoane inapte pentru muncă fizică. O atare metodă păguboasă de selectare a cadrelor a avut drept consecință revenirea, în Moldova, în perioada dintre 9.X și 28.XI.1940 a 5110 persoane din rândul celor trimiși pe șantiere și mine. Părăsirea samovolnică a locurilor de muncă constituie o consecință a faptului că șefii de șantiere și mine nu erau pregătiți pentru primirea muncitorilor ce soseau din f.[osta] Basarabie și nu le-au creat acestora condiții de muncă. (Stritrest nr. 29, nr. 44 și altele)

C.C. al P.C.(b) din Moldova DECIDE :

1. A obliga secretarii comitetelor județene, raionale ale P.C. (b) M, președinții comitetelor executive județene și raionale să elimine, în regim de urgență, lipsurile menționate în munca de recrutare a forței de muncă pentru industrie și să asigure executarea deciziilor C.C. și al C.C.P. din Moldova cu privire la mobilizarea organizată a forței de muncă.

A încredința C.C.P. al Moldovei să supună unui control riguros efectuarea acestei activități de către comitetele executive raionale și de către împuterniciții comisariatelor poporului.

2. A însărcina comisarul poporului pentru controlul de stat, tov. Andrei Butko, și procurorul republicii, tov. Serghei Bondarciuk, să verifice activitatea împuterniciților comisariatelor poporului și a organizatorilor muncii de recrutare a forței de muncă în raioane și sate pentru ca persoanele care s-au făcut vinovate de o atitudine iresponsabilă și criminală față de misiunea încredințată să fie trase la răspundere.

3. În scopul asigurării operativității și sporirii responsabilității împuterniciților pentru activitatea de recrutare a forței de muncă în județe

și raioane, a reducerii personalului excesiv al subdiviziunilor împuterniciților, să-i oblige pe împuterniciții comisariatelor revizuirea acestor subdiviziuni și a personalului.

4. A obliga Comisariatul poporului pentru ocrotirea sănătății din Moldova să asigure, prin intermediul subdiviziunilor sale județene și raionale, o examinare medicală minuțioasă a persoanelor recrutate pentru munci în industrie neadmițând trimiterea unor persoane inapte pentru munca fizică.

5. A solicita C.C. al P.C. (b) din toată Uniunea să oblige Comisariatul poporului pentru industria cărbunelui, Comisariatul poporului pentru industria petrolului, Comisariatul poporului pentru construcții, Comisariatul poporului pentru industria siderurgică să adopte măsurile necesare pentru crearea condițiilor de statornicire la locurile de muncă a muncitorilor din f.[osta] Basarabie.

Secretarul C.C. al P.C. (b) al Moldovei (semnătura) (Salogor)

A.O.S.P., Fond 51, inv. 1, dosar 19, f. 63-64

* Se pare, totuși, că cifra de 77000 de persoane, mobilizate din R.S.S.M. pentru munci forțate, în perioada 26 august-4 noiembrie 1940, este imprecisă. Numărul exact al românilor basarabeni, sechestrați de autoritățile sovietice de ocupație în perioada 26 august-4 noiembrie pentru munci în regiunea Ural și în Siberia, este de 59500 de persoane.

REPRESIUNEA STALINISTĂ: MODUL DE FUNCȚIONARE. CAZUL FAMILIEI OGURȚOV¹

Anatol PETRENCU,

*doctor habilitat în istorie, profesor universitar,
director al Institutului de Istorie Socială „ProMemoria”*

Summary

In this article is described the operation of Stalinist repression namely the Iacob Ogurțov case which demonstrates how an innocent man has received from the Soviet repressive organs 25 years of forced labor.

On January 20, 1949 the Deputy Head of the third Section of the second Department of the Ministry of State Security of the Moldavian SSR, the major Zavenki signed the arrest disposition of Ogurțov Iacob Ivanovich. In this context the author presents 6 reports of the interrogations in which the investigator insisted on establishing closer ties between Ia. Ogurțov, the secretary of mayoralty, and the chief of gendarmes Colan.

On February 11, the investigator Zealin signed the decision of accusation of the defendant Iacob Ogurțov. Having examined the prosecuting materials from the file no. 5372, Zealin found that Ogurțov Iacob Ivanovich, having hostile predispositions to Soviet power, during the occupation of Moldova „was a secret agent of the Romanian Gendarmerie, betrayed Soviet patriots”. Finally, by the sentence of April 27, 1949, the Military Court of MIA troops of Moldavian SSR from Chisinau, the Soviet repressive organs tried to blame Ia. Ogurțov of secret collaboration with the gendarme station chief from the village, a non-existent fact in reality, confirmed during the entire interrogation of Ia. Ogurțov. He was also accused of assaulting the bad payers.

La redactarea acestui studiu despre soarta dramatică a familiei Ogurțov au fost folosite memoriile doamnei Tamara Batâr, fiica lui Iacob Ogurțov, publicate într-o broșură², copii-xerox din dosarul de condamnare al lui Ia. Ogurțov, din arhiva SIS al RM, păstrate în arhiva familiei Batâr, fotografiile de familie, precum și interviul, solicitat doamnei Batâr, sâmbătă, 26 ianuarie 2013.

Tatăl doamnei Batâr, Iacob Ivanovici Ogurțov s-a născut pe data de 2 mai 1913, satul Semionovca, raionul Ștefan Vodă, Republica Moldova, într-o familie de țărani de origine rusă. În 1921 Iacob Ogurțov a fost înscris la școala primară, pe care a absolvit-o în anul 1925. În anul următor, 1926, Ia. Ogurțov a fost admis la Colegiul agrar din localitatea Manzâr (astăzi – Lesnoie, raionul Tarutino, Ucraina). După absolvirea Colegiului a rămas să

¹ <http://vox.publika.md/stiinta/represiunea-stalinista-modul-de-functionare-cazul-familiei-ogurtov-partea-i-401941.html>; <http://vox.publika.md/stiinta/represiunea-stalinista-modul-de-functionare-cazul-familiei-ogurtov-partea-ii-404331.html>; <http://vox.publika.md/stiinta/represiunea-stalinista-modul-de-functionare-cazul-familiei-ogurtov-partea-iii-a-ultima-407131.html>.

² Tamara Batâr. *Urme cu dor*, Chișinău, Tipografia „Reclama”, 2009, 51 p.

lucreze în aceeași instituție de învățământ în calitate de agronom-specialist în culturi de semințe selecționate. În 1935 a fost recrutat în armată, dar a fost repede demobilizat, fiindcă, așa cum a menționat chir Iacob Ogurțov într-un demers, semnat mult mai târziu, „era de naționalitate rusă”. Deoarece locul de muncă de la Colegiu era deja ocupat de altă persoană, Ia. Ogurțov s-a angajat în calitate de secretar la primăria satului Iacobstal din raionul Căușeni.

În anul 1938 o profesoară tânără, Valentina Sergheeva, originară din Orhei, a fost repatriată la lucru în Semionovca. Așa s-a întâmplat că Iacob Ogurțov a fost trimis cu căruța s-o ducă pe Valentina de la gara Căușeni până la locul de destinație³. Astfel, cei doi s-au cunoscut, s-au îndrăgostit și s-au căsătorit.

La 28 iunie 1940 România a fost invadată de trupele Armatei roșii. Basarabia, nordul Bucovinei, Ținutul Herța, câteva insule de la Gurile Dunărei, au intrat sub regimul primei ocupații sovietice (1940-1941). Noile autorități l-au împuternicit pe Iacob Ogurțov să administreze gospodăriile părăsite ale germanilor din Iacobstal, repatriați în *Faterland*, în conformitate cu înțelegerea nazisto-sovietică. În februarie 1941 Ia. Ogurțov a fost trimis în calitate de învățător în satul Feștelița, unde locuia soția sa.

La 22 iunie 1941, alături de Germania și aliatele acesteia, România a intrat în război împotriva URSS pentru a-și elibera pământurile și populația, răpite de sovietici cu un an mai devreme. Fiind suspectați de colaboraționism cu bolșevicii, soții Ogurțov au fost arestați: Iacob a fost interogat la Tighina, după care eliberat cu condiția să se mute în alt sat, iar Valentina, care avea un copil mic, de trei luni, pe care îl alăpta și pe care a fost nevoită să-l lase la rude, a fost trimisă din Tighina la Galați, de unde, peste 20 de zile s-a întors în Feștelița.

Din august 1941 până la 31 martie 1944 Iacob Ogurțov a lucrat secretar la primăria din satul natal Semionovca. Odată cu retragerea administrației și forțelor militare românești, în primăvara anului 1944, familia Ogurțov s-a retras în România, în orașul Turnul-Măgurele, de unde a fost capturată de sovietici și trimisă la locul de baștină – satul Feștelița (iulie 1945).

Pe data de 20 ianuarie 1949 locțiitorul șefului Secției a 3-a a Departamentului 2 al Ministerului Securității de Stat al RSS Moldova, maiorul Zavenki, a semnat Dispoziția de arest pe numele lui Ogurțov Iacob Ivanovici.

Subsemnatul, locțiitorul șefului Secției a 3-a a Departamentului 2 al Ministerului Securității de Stat al RSS Moldova, maiorul Zavenki, examinând materialele primite la MSS al RSSM despre activitatea criminală [desfășurată de] OGURȚOV Iacob Ivanovici, anul nașterii 1913, originar din satul Semionovca, raionul Volontirovca, RSSM, rus, provine din țărani chiaburi, fără de partid, căsătorit, lucrează învățător, locuiește în satul Feștelița, raionul Căușeni, RSSM.

³ *Ibidem*, p. 14.

Am constatat:

Trăind pe teritoriul ocupat în satul Semionovca, raionul Volontirovca, RSSM, în aprilie 1943, OGURȚOV Ia. I. a fost recrutat în calitate de agent secret de către șeful postului de jandarmi.

În calitate de agent secret al jandarmeriei, OGURȚOV Ia. I. depista și transmitea militari sovietici care se ascundeau pe teritoriul ocupat.

Afară de aceasta, activând în calitate de secretar al primăriei, [el] lua parte la sechestrarea averii și au fost cazuri când a bătut cetățeni ai statului.

Activitatea criminală a lui OGURȚOV Ia. I. este confirmată de mărturiile inculpatului Colan C. N. și a locuitoarei din satul Semionovca Padalca A. F.

Am decis:

A-l aresta și a-l percheziționa pe OGURȚOV Iacob Ivanovici, care locuiește în satul Feștelița, raionul Căușeni, RSSM.

Locțiitorul șefului Secției a 3-a a Departamentului 2 al Ministerului Securității de Stat al RSS Moldova,

maiorul (ZANEVSKI)

(Semnătura)

De acord:

Șeful departamentului 2 al Ministerului Securității de Stat al RSS Moldova,

maiorul (IACOVLEV)

Semnătura

[Scris de mână] 20/I. 49

Așadar, mandatul de arest a fost întocmit. Ia. Ogurțov a fost arestat. În dosar sunt două note informative despre familia lui și de la locul de muncă. Este scris procesul-verbal al percheziției (1 februarie 1949).

În timpul aflării în arest, în pușcăria din Chișinău, Ia. Ogurțov a fost interogată de mai multe ori.

După arestare, Iacob Ogurțov a fost interogată de 6 ori, primul interogatoriu fiind la Căușeni, celelalte – la Chișinău. Interogatoriile s-au desfășurat în limba rusă, în prezența unui stenograf. Întrebările ofițerului MGB [rus: Ministerul securității statului] și răspunsurile inculpatului au fost stenografiate cu mâna. În linii mari, scrierile sunt caligrafice, pot fi citite ușor. Fiecare pagină a dosarului a fost semnată de inculpat. Cazul lui Iacob Ogurțov demonstrează cu lux de amănunte cum un om nevinovat a încasat de la organele represive sovietice 25 de ani de muncă forțată. Voi prezenta cele 6 procese-verbale ale interogatoriilor cu scurte comentarii la fiecare din acestea.

Primul interogatoriu a avut loc pe data de 2 februarie 1949, în satul [acum orașul] Căușeni.

Procesul-verbal al interogatoriului

Satul Căușeni

2 II 1949

Eu, împuternicitul operativ [rus: *operupolnomocennâi* –A.P.] al Secției raionale Căușeni a MSS [Ministerul Securității Statului –A.P.] căpitanul Arhanghelski, l-am interogat pe arestatul Ogurțov Iacob Ivanovici, născut în 1913, originar din satul Semionovca, raionul Volontirovca, RSS Moldovenească, de naționalitate rus, fără de partid, proveniență socială – din familie de [țărani] mijlocași, studii medii agronomice, cetățean al URSS.

Interogatoriul a început la ora 18 și 25 de minute.

Întrebare: Expuneți amănunțit biografia dumneavoastră.

Răspuns: Eu m-am născut în anul 1913, în satul Semionovca, raionul Volontirovca. În anul 1922 am mers să învăț la școala din satul Semionovca, unde am învățat până în anul 1926. În anul 1926 am mers să învăț în satul Manzâr, raionul Căușeni (în prezent raionul Borodino), la școala de agronomie, unde am învățat până în 1931. După absolvirea școlii am locuit acasă cu părinții în satul Semionovca. Din 1933 am lucrat magazioner (în magazinul) din cadrul școlii din Manzâr până în toamna anului 1934. În 1934 am fost recrutat în armata română, dar am fost eliberat, deoarece [persoanele] de naționalitate rusă nu erau luate în armata română. În 1935 am intrat în funcția de secretar al consiliului sătesc [așa e în document, corect – al primăriei – A.P.] din satul Iacobstal, unde am lucrat până în iunie 1940. După eliberarea Basarabiei de sub ocupația română am început să lucrez în calitate de agronom în satul Iacobstal, unde am lucrat până în februarie 1941, după care am lucrat învățător în satul Feștelița, raionul Căușeni, până în iunie 1941.

Întrebare: Unde v-ați aflat în perioada războiului pentru apărarea patriei și cu ce v-ați ocupat?

Răspuns: În iunie 1941 studiam în cadrul unor cursuri pentru învățători, în orașul Bender, RSSM. În legătură cu faptul că a început războiul, cursurile au fost sistate, eu m-am întors în satul Feștelița, unde am trăit până în august 1941. Nu am fost chemat în rândurile Armatei sovietice, deoarece eram în rezervă, categoria a II-a. În august 1941 am trecut în satul Semionovca, unde am intrat la lucru în calitate de secretar al consiliului sătesc.

Întrebare: De ce dvs. ați mers să lucrați în calitate de secretar la autoritățile românești?

Răspuns: Autoritățile române i-au adunat pe toți funcționarii care au rămas pe teritoriul ocupat și i-au obligat să lucreze în conformitate cu specialitatea [avută], în același rând și eu am fost nevoit să merg la lucru, deoarece mai devreme am lucrat secretar în satul (Semionovca) [tăiat și corectat – A.P.] Iacobstal.

Întrebare: Cât timp dvs. ați lucrat secretar la consiliul sătesc din

satul Semionovca și ce funcții ați exercitat?

Răspuns: Am lucrat secretar la consiliul sătesc [cuvintele „consiliul sătesc” subliniate, deasupra este pus semnul întrebării; este clar de ce – era vorba de primăria satului: Ia. Ogurțov era secretar al primăriei – A.P.] din satul Semionovca din luna august 1941 până în luna martie 1944. În obligațiunile funcției avute în calitate mea de secretar intra: adunarea banilor de la populație, colectarea impozitului funciar, eliberarea pașapoartelor și înregistrarea vitelor cornute mari; concomitent cu acestea, la indicația notarului român, țineam evidența copiilor nou-născuți, a celor decedați și înregistram căsătoriile.

Întrebare: Ce alte sarcini ale autorităților române ați mai îndeplinit?

Răspuns: Afară de sarcinile, expuse mai sus, nimic [altceva] nu am îndeplinit.

Întrebare: Unde v-ați aflat în martie 1944?

Răspuns: În conformitate cu ordinul autorităților române, pe data de 23 martie 1944, eu m-am evacuat în România, în satul Uloci, județul Târgu-Măgurele.

Întrebare: Cu ce v-ați ocupat în România?

Răspuns: În România nu m-am ocupat cu nimic, dar soția mea a lucrat învățătoare.

Întrebare: Cât timp v-ați aflat în România?

Răspuns: În România m-am aflat până în luna mai 1945. În luna mai a aceluși an, eu, împreună cu familia, în cadrul repatrierii, m-am întors în satul Semionovca.

Întrebare: Cu ce v-ați ocupat în satul Semionovca?

Răspuns: În satul Semionovca nu am avut ocupații. În august 1945 am trecut în satul Feștelița, unde am fost angajat la lucru în calitate de învățător în școala din Feștelița, unde am lucrat până în timpul de față.

Întrebare: După sosirea din România în satul Feștelița, raionul Căușeni, RSS Moldovenească, ați fost recrutat în armata sovietică?

Răspuns: După sosirea pe teritoriul RSS Moldovenești din România nu am fost recrutat în Armata sovietică.

Interogatoriul s-a încheiat la ora 19 și 35 de minute.

A interogat împuternicitul operativ al Secției raionale Căușeni a MSS Căpitanul [semnătura] Arhanghelski

Comentariul nostru:

Iacob Ogurțov a fost arestat în 1949. Timp de peste 4 ani autoritățile bolșevice din RSSM și-au impus concepția lor asupra celor întâmplate în anii 1940-1945. Pentru ele războiul purtat de URSS a fost „de apărare a patriei”, chiar dacă a fost dus peste frontierele de stat ale URSS. Anii aflării Basarabiei, nordului Bucovinei, Ținutului Herța în compo-

nența statului român (1941-1944) autoritățile sovietice i-au considerat ani ai „ocupației române”. Iată de ce, în răspunsurile sale, la întrebările puse de ofițerul sovietic, Ia. Ogurțov a folosit aceleași expresii, oferite de Arhanghelski – „războiul pentru apărarea patriei”, „ocupația română” [a Basarabiei] etc.

Primul interogatoriu a fost unul sumar. Ia. Ogurțov a fost trimis la Chișinău și în noaptea de la 3 spre 4 februarie 1949, între ora 23:30 și 2:00, a fost interogat a doua oară.

Iată stenograma celui de-al doilea interogatoriu:

DOCUMENT

Procesul-verbal al interogatoriului

3 februarie 1949

or. Chișinău

Eu, anchetatorul superior al Secției de urmărire penală a MSS al RSSM, locotenent superior Zealin, l-am interogat pe inculpatul Ogurțov Iacob Ivanovici, născut în 1913, originar din satul Semionovca, raionul Volontirovca, RSS Moldovenească, de naționalitate rus, cetățean al URSS, știutor de carte, fără de partid, proveniență socială – din familie de [țărani] mijlocași, căsătorit, până la arestare a lucrat învățător în școala sătească din satul Feștelița, raionul Căușeni.

Interogatoriul a început la ora 23:30.

Întrebare: Unde ați locuit în perioada ocupației provizorii a RSS Moldovenești de către coteropitorii germano-români?

Răspuns: În perioada ocupației provizorii a Moldovei de către armatele germano-române [câteva cuvinte lipsesc: din 1941 – A.P.] până în 1944 am locuit în satul Semionovca, raionul Volontirovca.

Întrebare: Cu ce v-ați ocupat în perioada ocupației provizorii?

Răspuns: Am lucrat [în calitate de] secretar al primăriei la autoritățile române de ocupație, din 1941 până în 1944, după care, în timpul ofensivei unităților Armatei sovietice m-am evacuat în România.

Întrebare: Ce v-a determinat să fugiți în România împreună cu ocupanții?

Răspuns: Am fugit în România împreună cu ocupanții, deoarece autoritățile române mi-au ordonat acest lucru.

Întrebare: Oare chiar așa să fie?

Răspuns: Da, anume așa. Am plecat în România la ordinul autorităților române de ocupație.

Întrebare: Organele de urmărire penală însă cunosc că dvs. ați fugit în România din alte considerente. Cerem un răspuns veridic.

Răspuns: Confirm: în România am fugit la ordinul autorităților de ocupație.

Întrebare: Cine a fost șeful postului de jandarmi din satul Semionovca în timpul ocupației?

Răspuns: Nacealnic [rus. – șef] sau, cum numesc românii, șef al postului de jandarmi în satul Semionovca a fost plutonierul Colan.

Întrebare: Spuneți, în ce perioadă Colan a fost șef al postului de jandarmi?

Răspuns: Din câte țin eu minte, plutonierul Colan a fost șef al postului român de jandarmi din 1943 până în ziua retragerii armatelor germano-române din Moldova, 1944.

Întrebare: Când l-ați cunoscut prima dată pe Colan?

Răspuns: Pe șeful jandarmeriei l-am cunoscut în 1943, primăvara.

Întrebare: Povestiți despre circumstanțele acestei întâlniri.

Răspuns: Mi-aduc aminte, în primăvara anului 1943, ocupând funcția de șef de post în satul Semionovca, în una din zile, Colan a intrat la noi, la primărie. Așa cum am arătat mai sus, în acel timp eram secretar la primărie. Atunci, în prezența notarului și a altor funcționari ai primăriei, eu am făcut cunoștință cu Colan.

Întrebare: Cât de des dvs. vă întâlneți cu șeful postului de jandarmi Colan?

Răspuns: Cu Colan nu am avut nici o întâlnire condiționată special. Mă întâlneam cu el doar atunci când el intra în primărie, în prezența altor funcționari.

Întrebare: Dvs. ați fost chemat vreodată la postul de jandarmi?

Răspuns: Da, am fost chemat. Îmi amintesc: am fost chemat la postul de jandarmi.

Întrebare: Dar șeful postului de jandarmi Colan v-a chemat la postul de jandarmi?

Răspuns: Nu, șeful postului de jandarmi Colan nu m-a invitat la el niciodată.

Întrebare: Dvs. confirmați aceasta?

Răspuns: Da, confirm. [două-trei cuvinte lipsă – A.P.] [șeful postului de jandarmi Colan] la el în birou nu m-a invitat niciodată.

Întrebare: Organele de urmărire penală, însă, cunosc că dvs. ați fost la postul de jandarmi de foarte multe ori, atunci când în serviciu era Colan. De ce ascundeți acest fapt?

Răspuns: Declar încă o dată: în timpul în care Colan era șef al jandarmilor, la el în clădirea postului de jandarmi eu nu am intrat niciodată și el nu m-a invitat.

Întrebare: Faptul că sunteți arțăgos nu are nici un temei. Este stabilit că dvs. ați vizitat nu o singură dată postul de jandarmi român, atunci când șef al acestuia era Colan. Veți spune adevărul despre asta?

Răspuns: Nu, atunci când șef al postului de jandarmi din satul Se-

mionovca era Colan, eu nu am fost la el niciodată și nici un fel de relații apropiate între noi nu au existat.

Interogatoriul a fost încetat la ora 2:00

4 februarie 1949

A fost scris corect pe baza cuvintelor mele și am citit personal [semnătura autografă a lui Ia. Ogurțov, A.P.]

A interogat anchetatorul superior al Secției de urmărire penală a MSS al RSSM, locotenent superior [semnătura] Zealin

Comentariul nostru:

Frazeologia folosită a fost cea a ocupantului sovietic în Basarabia. Ea a fost folosită – în acele condiții extreme, de pușcărie și de inculpat. Anchetatorul a insistat asupra stabilirii unor legături cât mai strânse între Ia. Ogurțov, secretarul primăriei, și șeful postului de jandarmi Colan.

Pe data de 7 februarie 1949 a avut loc cel de-al treilea interogatoriu, care a început la ora 11:30 și s-a încheiat la ora 13:40. Anchetatorul l-a întrebat pe Ia. Ogurțov cât timp a lucrat în calitate de secretar al primăriei, cine l-a numit în această funcție, ce obligațiuni a avut. Inculpatul a enumerat obligațiunile de serviciu pe care le-a avut. Anchetatorul Zealin atrage atenția asupra obligațiunii secretarului primăriei de a aduna impozite de la locuitorii satului Semionovca, în perioada august 1941-martie 1944. Ia. Ogurțov spune: „Am adunat impozitul pe pământ. Țăranii din satul Semionovca aveau în posesie peste 2000 ha de pământ. Conform ordinului autorităților române, plata impozitului era de 100 de lei pentru un hectar. Prin urmare, timp de trei ani cât am lucrat secretar la primărie, am adunat circa 600 000 de lei, în contul autorităților române”.

Anchetatorul a întrebat: ce măsuri erau luate față de persoanele care nu plăteau impozitul. Ia. Ogurțov spune că el, în calitate de secretar al primăriei, avea dreptul să inventarieze și să scoată la vânzare averea țăranilor rău-platnici. Zealin întreabă la câți țărani Ia. Ogurțov le-a vândut averea. Inculpatul a răspuns că astfel de cazuri nu au fost. „Este adevărat, zice Ia. Ogurțov, a fost un caz când am avut intenția să inventariez și să scot la vânzare averea Agafiei Padalca, care nu a plătit impozitul”. Anchetatorul insistă asupra cazului: când a avut loc, dacă averea a fost inventariată și vândută etc. Inculpatul afirmă că a avertizat-o pe A. Padalca și că a încercat să se apropie de ladă, dar stăpâna nu i-a permis și l-a împins. La rândul lui, Ia. Ogurțov a împins-o pe A. Padalca. Zealin insistă asupra altercației, întrebând în ce relații este Ia. Ogurțov cu A. Padalca. „În relații normale”, a spus inculpatul. Anchetatorul zice: „Fiind interogată, Agafia Padalca a declarat că dvs. ați încercat să inventariați forțat averea ei și – cu această ocazie – ați bătut-o”. Ia. Ogurțov răspunde că a încercat să inventarieze averea, dar nu a lovit-o, ci s-au împins reciproc. Lui Ia. Ogurțov i s-au

citit pasaje din procesul-verbal al interogării Agafiei Padalca; dânsul recunoaște că a dorit să inventarieze, dar altercația cu stăpâna casei nu a ajuns la bătaie. Se fac alte precizări: dacă au fost martori etc. Ia. Ogurțov a fost întrebat dacă a mai sechestrat avere de la țărani, în special a fost vorba de doi cai și o căruță a familiei Marfa și Andrei Grinico. Inculpatul expune cazul, subliniind în mod special că el personal nu a fost implicat în acel caz, el nu avea împuternicirea de a sechestra animale de la oameni. La urmă, anchetatorul Zealin declară că există mărturiile Stepanidei Bondarenco în care aceasta a afirmat că Ia. Ogurțov a sechestrat cei doi cai și căruța de la familia Grinico. Ia. Ogurțov afirmă, că o cunoaște bine pe S. Bondarenco, că a avut întodeauna relații bune cu ea, dar nu poate înțelege de ce ea oferă astfel de mărturii [false, mincinoase – A.P.] împotriva lui. Cu aceasta interogatoriul a luat sfârșit.

Pe data de 11 februarie anchetatorul Zealin a semnat Decizia de învinuire a inculpatului Iacob Ogurțov. Examinând materialele de urmărire penală din dosarul nr. 5372, el, Zealin, a constatat cum că Ogurțov Iacob Ivanovici, având predispoziții dușmănoase față de puterea sovietică, în perioada ocupației Moldovei „a fost agent secret al jandarmeriei române, a trădat patrioți sovietici”. Observați: în timpul anchetărilor nu a fost vorba de „trădarea patrioților sovietici”. Cu toate acestea, Zealin a decis: „A-l trage la răspundere pe Ogurțov Iacob I. în baza art. 54-1 „a” al Codului penal al RSS Ucrainene” și a-l anunța despre această decizie contra semnătură. Pe document sunt aprobările șefilor lui Zealin, iar jos este semnătura lui Ogurțov că a fost informat despre decizia luată.

În dosar sunt trei file ale interogatoriului din 11 februarie 1949. Ia. Ogurțov a fost întrebat dacă a înțeles de ce fapte este acuzat și dacă își recunoaște „vina”. El a răspuns că a înțeles de ce este acuzat, dar „vina” o recunoaște doar parțial. Astfel, el recunoaște că a fost secretar la primărie, că a adunat impozitul de la țărani, că față de țărani ce nu plăteau impozite era obligat să le inventarieze averea și s-o scoată la vânzare; a amintit de cazul A. Padalca, cu care s-au împins reciproc. Nu recunoaște că ar fi fost în relații apropiate cu jandarmii români, nu a avut nici un fel de relații cu șeful postului de jandarmi din Semionovca și nu a trădat patrioți sovietici.

Au urmat încă două interogatorii și pronunțarea sentinței în numele URSS.

Pe data de 14 februarie 1949 a avut loc primul interogatoriu al lui Ia. Ogurțov după ce i s-a citit incriminarea.

Anchetarea a început la ora 14:15. Anchetatorul Zealin l-a întrebat pe Ia. Ogurțov în ce circumstanțe l-a cunoscut pe șeful postului de jandarmi din satul Semionovca. Inculpatul a povestit cum la două zile după numirea în post, Colan, șeful postului de jandarmi, a venit la primărie. Acolo, în prezența primarului Grigori Proscurchin, a notarului Vasile Zaha, a lucrătoarei

tehnice Parascovia Cărauș, el, Ia. Ogurțov, secretar al primăriei, a făcut cunoștință cu șeful postului de jandarmi.

Anchetatorul insistă asupra legăturilor avute de Ia. Ogurțov cu șeful postului de jandarmi: cât de des se întâlneau, ce discutau în cadrul întâlnirilor, dacă a fost în incinta postului de jandarmi? La ultima întrebare Ia. Ogurțov a răspuns că nu a fost chemat și nu a fost niciodată la postul de jandarmi.

Anchetatorul Zealin declară: are informații că Ia. Ogurțov nu o singură dată a fost la postul de jandarmi. Ia. Ogurțov neagă afirmațiile anchetatorului: atât timp cât șef al postului de jandarmi a fost Colan acela nu l-a chemat la el; Ia. Ogurțov nu a fost niciodată în acel loc. Anchetatorul Zealin spune: locuitoria satului Semionovca, Stepanida Bondarenco, a mărturisit că în 1943-1944 Ia. Ogurțov a fost de multe ori la postul de jandarmi. Ia. Ogurțov a respins afirmațiile făcute de S. Bondarenco.

Zealin întreabă: unde a locuit șeful postului de jandarmi? Ia. Ogurțov spune că acela a locuit în vecinătatea sa, peste patru case, dar șeful postului de jandarmi Colan, el, Ia. Ogurțov, nu a fost acasă niciodată. Anchetatorul întreabă: „Dar Colan a fost la voi acasă?” „Nu, Colan nu a intrat la mine niciodată”, a răspuns Ia. Ogurțov.

„Ancheta a stabilit, zice Zealin, că, fiind în raporturi apropiate cu șeful postului de jandarmi, dvs. ați fost informatorul lui secret. Vă cerem mărturii veridice”. „Nu, zice Ia. Ogurțov, informator secret al șefului postului de jandarmi nu am fost niciodată”.

În camera de interogare este adus inculpatul Colan Constantin Nicolaevici, pentru confruntare. Zealin îl întreabă pe Ogurțov dacă îl cunoaște pe cel adus. „Da, răspunde acesta, este Colan, e fostul șef al postului de jandarmi din satul Semionovca, în anii 1943-1944”. A aceeași întrebare (dacă îl cunoaște pe Ogurțov) i-a fost adresată lui Colan, răspunsul acestuia a fost pozitiv. Și – conform celor scrise în procesul-verbal – Colan zice: „[Pe Ogurțov] îl cunosc din aprilie 1943. Ogurțov a fost informatorul meu secret și eu deseori mă întâlneam cu el”. După rostirea acestor cuvinte Colan a fost scos din sala de interogatoriu. [În document propoziția este subliniată, iar pe câmp sunt trase două linii groase, pentru a atrage atenția celui ce va citi sau de cel ce deja a citit textul procesului-verbal – A.P.].

Zealin întreabă: „Dvs. confirmați mărturisirile lui Colan?”

Răspunsul dat de Ia. Ogurțov a fost unul corect și curajos: „Posibil Colan m-a considerat informator secret, dar eu nu am fost”.

Anchetatorul întreabă: „Cum să înțeleg acest lucru?”. Ia. Ogurțov: „Între mine și Colan, șeful postului de jandarmi, nu a existat nici o înțelegere prin care m-aș fi obligat să fiu informatorul lui secret; dar sunt nevoit să recunosc: fiind în funcția de secretar al primăriei, eu îl informam pe Colan” [din nou subliniat pe margine cu linii verticale groase întretăiate de linii ori-

zontale, pentru a atrage atenția – A.P.].

Zealin zice: „În confruntarea cu Colan dvs. ați fost depistat ca fiind informatorul lui secret”. Ia. Ogurțov răspunde că între el și Colan nu a existat o înțelegere de colaborare secretă, iar informația furnizată șefului postului de jandarmi a fost cea de ordin general: câți cai erau în sat, cât pământ posedau țăranii, cine nu s-a supus autorităților române. Anchetatorul a întrebat: cine anume era „activist sovietic”, „turnat” de Ia. Ogurțov la șeful postului de jandarmi. Ia. Ogurțov a numit câteva persoane, între care pe Dumitru Ogurțov, Macarie Ogurțov, Ivan Grinico și alți câțiva [rude, tizi sau apropiați?; dacă erau rude, atunci convingerea mea este că Iacob Ogurțov i-a trecut la categoria de „activiști sovietici” cu scopul de a-i ocroti de posibile represiuni din parte sovieticilor – A.P.].

Urmează ultimele întrebări: cât de des se întâlnea cu șeful postului de jandarmi, dacă acum recunoaște că a fost agent secret al lui Colan? Ultimul răspuns al lui Ia. Ogurțov în cadrul acestui interogatoriu: „Da, recunosc că am oferit informație secretă șefului postului de jandarmi Colan, dar o înțelegere și obligațiuni, prin care aș fi informator secret, nu am avut”.

Interogatoriul a luat sfârșit la ora 18:50. Semnăturile respective au fost puse.

Urmează ultimul interogatoriu din 5 aprilie 1949, început la ora 11:00.

Anchetatorul Zealin, asistat de ajutorul procurorului militar al trupelor MAI al RSSM [numele de familie lipsește, la sfârșitul procesului-verbal este doar semnătura autografă – A.P.], insistă asupra recunoașterii de către Ia. Ogurțov, cum că acesta ar fi fost informator secret al șefului postului de jandarmi și că a denunțat activiști sovietici. Inculpatul neagă că a fost agent secret al șefului postului de jandarmi și că nu a trădat patrioți sovietici. A spus doar că aceia plăteau sau nu plăteau impozite statului român. Anchetatorul zice: Colan a mărturisit anchetei că i-a poruncit lui Ogurțov să-i urmărească pe patrioții sovietici. Ia. Ogurțov neagă aceste afirmații.

Anchetatorul Zealin a revenit asupra unor întrebări, puse deja inculpatului la interogatoriile precedente: dacă aduna impozite de la țărani, dacă i-a bătut (s-a revenit asupra cazului cu Agafia Padalca), cazul cu sechestrarea cailor familiei Bondarenco. Apare un martor nou, Zubcov Demian, care afirma cum că a fost maltratat de Ia. Ogurțov pentru neplata impozitului, la care inculpatul Ia. Ogurțov a spus că îl cunoaște pe D. Zubcov, că s-a certat cu el, dar la bătaie nu s-a ajuns.

Cu asta, la ora 13:00 s-a încheiat interogatoriul. A urmat sentința. Public mai jos textul sentinței, tradus din limba rusă în limba română.

[Extras]

Copie. Este interzisă copierea. Secret. Exem. [planul] nr. 2.

SENTINȚA

ÎN NUMELE UNIUNII REPUBLICILOR SOVIETICE SOCIALISTE

1949, aprilie, 26-27, Tribunalul Militar al trupelor MAI al RSS Moldovenești, în orașul Chișinău, la ședința închisă judecătorească, în componența maiorului de justiție KALAȘNIKOV, președinte, locotenent-colonelului BOTEANOV și locotenentului superior LEVCENKO, membri, în prezența secretarului, căpitan KALUPAEV, cu participarea apărării, avocatului FURS, în incinta Tribunalului Militar, examinând dosarul de învinuire [a]:

Prizonierului fostei armatei române, COLAN Constantin Nicolaevici, anul nașterii 1910, originar din Calafat, România, român, cetățean al României, plutonier al fostei jandarmerii române, [în trecut] nu a fost condamnat, în comiterea crimei, prevăzute de art. 1 al Decretului din 19 aprilie 1943.

UNCU Artamon Vicolovici, anul nașterii 1913, originar din satul Semionovca, raionul Volontirovca, RSS Moldovenească, moldovean, cetățean al URSS, țăran mijlocaș, colhoznic, fără de partid, cu puțină știință de carte, căsătorit, [în trecut] nu a fost condamnat.

OGURȚOV Iacob Ivanovici, anul nașterii 1905, originar din satul Semionovca, raionul Volontirovca, RSS Moldovenească, rus, cetățean al URSS, țăran chiabur, funcționar, fără de partid, cu studii medii, căsătorit, [în trecut] nu a fost condamnat.

ZVEAGHINȚEV Iacob Ivanovici, anul nașterii 1910, originar din satul Semionovca, raionul Volontirovca, RSS Moldovenească, rus, cetățean al URSS, din țărani, colhoznic, fără de partid, cu puțină știință de carte, căsătorit, [în trecut] nu a fost condamnat.

PADALCA Ananii Agapovici, anul nașterii 1923, originar din satul Semionovca, raionul Volontirovca, RSS Moldovenească, rus, cetățean al URSS, din țărani, individual, fără de partid, cu studii primare, căsătorit, [în trecut] nu a fost condamnat – pe toți patru în comiterea crimei prevăzute de art.54-1 „a” a Codului penal al RSS Ucrainene.

A CONSTATAT:

Fiind colaborator oficial al fostei jandarmerii românești, în perioada ocupației Moldovei, din aprilie 1943 până în august 1944, COLAN a fost în funcția de șef al postului de jandarmi din satul Semionovca, raionul Volontirovca, RSS Moldovenească.

Fiind șef al postului de jandarmi, în mai 1943, COLAN a recrutat pentru activități secrete în folosul dușmanului pe Uncu, Ogurțov, Zvea-

ghințev și Padalca.

„Cu ajutorul persoanelor nominalizate, pe întreaga perioadă de activitate, Colan a reținut peste 20 de militari ai Armatei Roșii, pe care i-a trimis la postul de jandarmi și soarta lor era necunoscută”. Sunt enumerate alte capete de acuzare. Referitor la Ia. Ogurțov:

„Pe parcursul întregii perioade de ocupație OGURȚOV a fost în serviciu la români în calitate de secretar al primăriei satului Semionovca.

Find secretar al primăriei, OGURȚOV a adunat și a dar ocupanților peste 600 000 de lei în contul diverselor impozitate. Față de persoanele care refuzau să plătească impozitele, OGURȚOV a aplicat măsuri de constrângere; în particular – el a încercat să inventarieze averea cetățenei Agafia Padalca, iar când ultima s-a împotrivit, OGURȚOV a bătut-o.

În primăvara anului 1944 [Ogurțov] l-a împins din clădirea primăriei pe cetățeanul Demian Zubcov. Acceptând oferta din partea șefului jandarmeriei Colan să colaboreze în mod secret în favoarea dușmanului, în septembrie 1943, OGURȚOV i-a denunțat pe patru ostași ai Armatei sovietice, ce se ascundeau în vii, după care aceștia au fost reținuți de jandarmi.

Odată cu retragerea trupelor germano-române, OGURȚOV a fugit pe teritoriul României, unde s-a aflat până în ziua repatrierii”.

[Urmează învinuirile, aduse celor trei inculpați, învinuiri ce se referă la diverse cazuri de colaborare cu autoritățile române – A.P.]

C O N D A M N Ă :

[pe] COLAN Constantin Nicolaevici, în baza [prevederilor] art. 1 al Decretului din 19 aprilie 1943, iar pe OGURȚOV Iacob Ivanovici, în baza [prevederilor] art. 54-1 „a” al Codului penal al RSS Ucrainene, a-i expune la privațiune de libertate, în lagăr de muncă corecțională, pe un termen de 25 de ani fiecare, iar pe OGURȚOV și cu lipsirea de drepturi cetățenești, prevăzute de art. 29, „a”, „b” și „v” al Codului penal [al RSS Ucrainene], fără confiscarea averii, din cauză că n-o posedă.

[urmează sentințele pentru ceilalți trei: ZVEAGHINȚEV și PADALCA fiecare câte 20 de ani de muncă corecțională; UNCU a încasat 15 ani, cu reprimarea drepturilor cetățenești timp de 5 ani și confiscarea averii, la cei care o aveau (Uncu și Zveaghințev), Padalca nu avea avere – A.P.] .

Așadar, Iacob Ogurțov a fost un simplu funcționar – secretar al primăriei. Și-a făcut datoria în timpul serviciului. Organele represive sovietice au încercat să-l învinuiască pe Ia. Ogurțov de colaborare secretă cu șeful postului de jandarmi din sat, fapt inexistent în realitate, confirmat pe parcursul întregului interogatoriu de Ia. Ogurțov. A fost învinuit cum că i-a bătut pe rău-platnici, exemplu fiind cazul Agafiei Padalca, cu care, în realitate, s-au îmbrâncit reciproc, iar inventarierea averii acesteia

nu a putut-o realiza. A fost învinuit de depistarea și trădarea a 4 soldați sovietici ce se ascundeau în viile satului. Este curioasă această învinuire: de unde oare s-au luat acei soldați ai Armatei roșii? Au rămas cumva de pe timpul retragerii din iunie 1941? Sau au fost parașutați de sovietici în 1943? Pare a fi o invenție caraghioasă a anchetatorilor staliști.

Deci Iacob Ogurțov a fost trimis la munci forțate, la extragerea minereului de cupru din preajma localității Djezkazgan în StepLAG [oraș – din 1954, din 1992 este numit Jezkazgan], în centrul Kazahstanului, regiunea Karaganda⁴.

Autoritățile comuniste s-au răfuit în mod bestial cu familia Ogurțov. Soția lui Iacob Ogurțov, Valentina, n. 1915, împreună cu fiul Ivan, n. 1941, și fiica Tamara, n. 1948, a fost deportată în regiunea Tiumen, toți ca fiind membri ai familiei unui „colaboraționist”⁵.

Tatăl lui Ia. Ogurțov, Ivan, n. în 1882, și mama Uliana, n. în 1881, au fost catalogați ca fiind „chiaburi” și deportați în Siberia (Tiumen) în 1949.

Împreună cu ei, tot acolo, au fost deportați Aculina Ogurțov, sora lui Iacob, n. 1912, cu cei trei fii și o fiică ai ei (Vasile, n. 1933, Serafim, n. 1935, Iacob, n. 1938, și Daria, n. 1941)⁶.

Doamna Daria este verișoara Tamarei Batâr și locuiește în Chișinău. Sper să realizez un interviu cu dumneaei, cu dna Daria, interviu referitor la iadul prin care au trecut, ea și rudele ei.

Conform unei decizii a Comisiei împuternicite cu revizuirea cazurilor penale, în mai 1955, lui Iacob Ogurțov i s-a redus termenul de detenție de la 25 la 5 ani, conform Decretului privind administrarea din 27 martie 1953.

Ia. Ogurțov s-a întors în RSS Moldovenească. La 28 ianuarie 1989, având peste 75 de ani, Ia. Ogurțov a trimis un demers pe numele lui Gh. I. Lavranciuc, președintele KGB al RSSM, în care cerea reabilitarea sa deplină.

Între altele Ia. Ogurțov scrie că după pronunțarea sentinței, șeful postului de jandarmi Constantin Colan a fost adus în camera în care erau încă trei din patru arestați, care au fost condamnați în baza aceluiași proces de judecată stalinistă. Când cei trei l-au întrebat pe Colan de ce au dat mărturii false împotriva lor, acela a zis că după 15 zile și nopți de carceră nu a mai putut rezista.

Consider că anchetatorii bolșevici l-au trimis pe Colan în mod special în cameră cu ceilalți condamnați, în speranța că aceia îl vor omorî. Poate greșesc.

⁴ Conform unor date din *Enciclopedia liberă*, în 2010, în Jezkazgan locuiau 457 (0,47 %) români basarabeni (în statistici – „moldoveni”).

⁵ *Cartea Memoriei: Catalog al victimelor totalitarismului comunist*, vol. 4, Chișinău, Editura Știința, 2005, p. 96.

⁶ *Ibidem*, p. 96.

DIN ACTIVITATEA CONTRAINFORMATIVĂ ȘI REPRESIVĂ A NKVD/MAI AL RSS MOLDOVENEȘTI ÎN PRIMII ANI POSTBELICI

Pavel MORARU,

*doctor în istorie, lector universitar la Facultatea de Științe Politice,
Relații Internaționale și Studii Europene a Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, România*

Summary

On April, 1943, after the reorganization of the Soviet Intelligence and Security Services was created the SMERSH Counter Information and repression organs in the Soviet Army, Soviet Military Maritime Fleet and the organs of the Internal Affairs.

At the end of March 1944, the soviet troops reoccupied Northern Bukovina and till August 23, 1944, as a result of capitulation of Romania, the rest of Bessarabian territory was reconquered.

At the same time with the Soviet Army operative units the security structures came back to Bessarabia. The firstly arrived structure was SMERSH organs of the military units and the SMERSH Counter Information Office of the Moldavian SSR NKVD which was represented by the SMERSH offices of the NKVD departments from Bălți, Bender (Tighina), Cahul, Chișinău, Soroca, Orhei districts and the Tiraspol city department.

The basic mission of the SMERSH Counter Information Office of the Moldavian SSR NKVD was to eliminate the hostile elements from the Internal Affairs Organs. The mission was difficult because the majority of the staff was recruited from that territory which was under “occupation”.

Începând cu 19 aprilie 1943, în cadrul NKVD/MAI al RSS Moldovenești a existat o secție care s-a ocupat de verificarea și monitorizarea discretă – prin agentură – a efectivului subdiviziunilor NKVD/MAI, în vederea identificării funcționarilor cu trecut compromis, precum și a celor care – în viziunea autorităților sovietice – nu erau de bună-credință. Misiunile acestea erau extrem de importante, deoarece erau necesari funcționari, dar și simpli muncitori din serviciile auxiliare, cu trecut nepătat și loiali regimului sovietic.

E vorba de Secția de contrainformații SMERȘ a NKVD/MAI, care, mai ales în primii ani postbelici, a avut mult de lucru, având în vedere că deficitul de cadre era suplinit prin încadrarea localnicilor în structurile organelor afacerilor interne. Iar majoritatea lor (indiferent că vorbim de cei din Basarabia sau despre cei din stânga Nistrului), făceau parte din categoria suspectilor, deoarece au rămas în teritoriul „vremelnic ocupat de inamic”, au colaborat cu „autoritățile de ocupație”, au avut servicii în cadrul acestora, aveau „origini sociale nesănătoase”, aveau rude peste hotare, erau „elemente contrarevoluționare”, aveau rude deportate etc., etc.

Pe parcursul activității sale, Secția de contrainformații SMERȘ a NKVD, a identificat și înlăturat din structurile organelor afacerilor interne mai mulți funcționari compromiși. Cele mai dese învinuiri care li s-au adus au fost: „defăimarea realităților sovietice”, „elogierea rânduieilor românești”, „elogierea regimului fascist”, „elogierea rânduieilor românești de ocupație”, „agitație antisovietică și contrarevoluționară”, „legături criminale cu autoritățile de ocupație”, „colaboraționism” și „complicitate” la acțiunile inamicului, „activitate de trădare”, „participare activă la arestarea comsomoliștilor și a activiștilor sovietici”, „a lucrat polițist”, „a lucrat jandarm”, a fost/este chiabur, s-a predat inamicului, menținere a unor „strânse legături cu organele de represiune ale autorităților de ocupație”.

La începutul lunii octombrie 1944, șeful Secției SMERȘ din NKVD-ul moldovenesc, considera că procentul persoanelor angajate de pe loc în structurile NKVD era destul de mare.¹ Și avea dreptate: la data de 20 septembrie 1944, detașamentul de miliție din orașul Bălți avea din necesarul de 40 de funcționari – 35, din care 27 erau angajați de pe loc, iar deficitul de cinci persoane urma să fie acoperit prin angajarea a două persoane din interiorul U.RSS și a trei de pe loc; echipa de pompieri din Călărași avea doar șapte angajați din cei 22 necesari, dintre care șase erau de pe loc, iar deficitul de 15 persoane trebuia acoperit prin angajarea a 14 localnici și uneia din interiorul URSS².

Pentru a „preveni infiltrarea în organele NKVD a agenturii spionajelor inamice”, trebuiau: încadrate toate structurile „deservite” cu agentură calificată; reexaminare dosarele de evidență operativă, pentru arestarea cât mai grabnică a suspecților; procurate agenturi capabile să activeze în anturajul persoanelor monitorizate; procurate apartamente conspirative și de întrevvedere cu agentura; intensificate acțiunile de filtrare a indivizilor angajați din rândul populației locale, „fostă sub ocupație”³.

Din punct de vedere ierarhic, șeful Secției era subordonat comisarului/ministrului NKVD/MAI al RSS Moldovenești (din punct de vedere administrativ), precum și șefului Secției de contrainformații SMERȘ a NKVD/MAI al Uniunii Sovietice (pe linia contrainformativă). În teritoriu, fiecare secție județeană și raională a NKVD/MAI avea câte un birou contrainformativ.

La nivel unional, în prima decadă postbelică, Secția de contrainformații SMERȘ NKVD/MAI al URSS, a fost condusă de: S.P. Iuhimovici, V.I. Smirnov, A.N. Asmolov, P.I. Okunev, I.E. Klimenko și D.S. Leonov;⁴

¹ Arhiva Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova, Chișinău (în continuare – AMAIRM, Chișinău), Fond 15, inv. 1, dosar 8, filele 11-14 verso, 23-24 verso.

² *Ibidem* dosar 1, fila 19.

³ *Ibidem*, dosar 8, filele 11-14 verso, 23-24 verso.

⁴ *Лубянка. Органы ВЧК-ОГПУ-НКВД-МГБ-МВД-КГБ. 1917-1960. Справочник*, 1997, pp. 111-123; <http://www.memo.ru/history/NKVD/STRU/index.htm>

în RSS Moldovenească de căpitanul D. Balan (1944-1947), colonelul A. Lavrentiev (1947-?); în județele (apoi, raioanele) RSS Moldovenești, echipele contrainformative ale NKVD/MAI erau conduse de: locotenentul-major Kosarev – Bender, locotenentul-major Biriukov – Bălți; locotenentul-major Lebedev, apoi locotenentul Danil'cenko – Soroca; locotenentul-major Leonov – Orhei; locotenentul-major – Tarasov – Chișinău; locotenentul-major Iudin – Cahul; locotenentul-major Dzusov – secția orășenească Tiraspol.

După intrarea în vigoare a legii *Cu privire la reorganizarea Consiliului Comisarilor Poporului din URSS și Consiliilor Comisarilor Poporului ale republicilor unionale și autonome* din 14 martie 1946, Secția de contrainformații SMERȘ a NKVD și-a schimbat denumirea în *Secția de contrainformații* a MAI.

Secția de contrainformații a MAI, cu subdiviziunile sale teritoriale, a existat până la 14 martie 1953, când s-a produs comasarea MGB cu MAI Atunci, Direcția Generală a III-a din MGB s-a unit cu Secția de contrainformații a MAI și s-a format *Direcția a III-a* a MAI⁵.

Așadar, activitatea Secției de contrainformații a NKVD/MAI, împreună cu subdiviziunile sale județene, urma să desfășoare activități pentru identificarea spionilor, trădătorilor, complicilor autorităților „de ocupație” etc., care s-au strecurat în organele afacerilor interne sovietice. Acest obiectiv trebuia realizat prin intermediul informatorilor secreți, recrutați sistematic din structurile supravegheate și mai exact, din anturajul angajaților suspecți.

Agentura era recrutată, în cea mai mare parte, pe baza materialelor compromițătoare, adică prin constrângere. Spre exemplu, pentru dosarul *Sviazistî* (oameni de legătură) a fost recrutat un agent, milițian, din anturajul celor doi bănuți – frații Anatolie și Vladimir Morozovskii. Era vorba de agentul *Skvorțov*, ucrainean, născut în 1923, cu studii medii, care „posedă perfect limbile rusă, ucraineană, moldovenească și română”. Acesta a fost recrutat pe baza faptului că la angajarea în miliție a ascuns că avea rude supuse represiunilor – chiaburi.

Aceste recrutări, făcute pe baza materialelor compromițătoare (așa cum insistau șefii), nu puteau produce informatori veritabili, care să furnizeze informații adevărate. Este clar că asemenea „informatori”, asupra cărora plana condamnarea, încercau să furnizeze orice informații, chiar și inventate, doar ca să-și salveze situația. Un astfel de informator îl putea denunța pe oricine, vinovat sau nu. Frații Morozovskii, suspecți de trădare, au avut de suferit de pe urma denunțurilor făcute de un astfel

⁵ В. И. Пасат, *Трудные страницы истории Молдовы. 1940-1950-е гг.* Изд. „Терра-Terra”. Москва, 1994, р. 634-635; *Лубянка. Органы ВЧК-ОГПУ-НКВД-МГБ-МВД-КГБ. 1917-1960. Справочник*, 1997, р. 125-126.

de informator – *Skvorțov* –, fiind arestați și condamnați la 10 ani de lagăr.

La sfârșitul lunii septembrie 1944, tot pe baza materialelor compromițătoare („legături cu elemente nesigure și beție”), a fost recrutat agentul *Bâvalâi* – născut în anul 1917, ucrainean, membru al tineretului comsomolist, cu studii medii, ajutor al împuternicitului operativ al secției de miliție al căilor ferate Chișinău. La recrutare, acesta a vorbit de legăturile pe care le avea cu colegii săi de serviciu (circa 20), confirmând informațiile de agentură deja existente în privința a trei colegi de-ai săi, dar a furnizat și informații noi referitoare la întâlnirile acestora cu persoane suspecte.

Tot la sfârșitul lunii septembrie, informatorul *Asurin*, care a ascuns faptul că în anii 1941-1944 a făcut parte dintr-o „organizație contrarevoluționară și naționalistă” s-a angajat acum, pentru a se reabilita, să monitorizeze activitatea lui Țurcan, Dobreanskii, Legas, Deaur și a altora, din dosarul *Muzâkantî* (Muzicanții)⁶.

În funcție de necesitățile operative, unii informatori erau predați spre exploatare altor structuri – din NKVD sau NKGB – ori din contră, erau preluați de la organele respective pentru exploatarea contrainformativă.

De regulă, identificarea „elementelor contrarevoluționare” se făcea pe baza denunțurilor sau a sesizărilor venite de la agentură. După verificarea informațiilor prin alți informatori (și prin structurile județene, republicane sau unionale ale NKVD sau N.K.G.B.) și constatarea veridicității informațiilor, lucrul cu dosarul de evidență operativă a bănuțului se încheia cu arestarea acestuia, interogarea (de obicei, în timpul interogatorului acesta își recunoștea „în totalitate” vinovăția) și trimiterea lui în judecată.

De asemenea, pe baza informațiilor procurate de Secția de contrainformații SMERȘ, se luau și măsuri de prevenție – de cele mai dese ori, acestea constau în concedierea din serviciu – atunci când nu existau probe suficiente pentru arestarea bănuțului sau când individul respectiv, nu mai inspira „încredere politică”.

Dacă individul supravegheat de SMERȘ, după un timp, ieșea din aria competențelor SMERȘ (spre exemplu, era concediat din organele afacerilor interne), monitorizarea acestuia era preluată de organele N.K.G.B. (cărora le era predat și dosarul cu toate materialele acumulate de SMERȘ în privința suspectului).

Bilanțul activității Secției de contrainformații SMERȘ a NKVD/MAI era raportat prin „dări de seamă” semestriale (trimestriale numai în anul 1944), atât comisarului NKVD/ministrului de Interne al RSS Moldovenești, cât și șefului Secției de contrainformații SMERȘ a NKVD-MAI al Uniunii Sovietice. De regulă, era prezentată situația recrutărilor

⁶ AMAIRM, Chișinău, Fond 15, inv. 1, dosar 8, filele 11-14^{verso}, 23-24^{verso}. La 12 martie 1945, se aducea la cunoștință că, figuranții din dosarul *Muzâkantî*, din lipsa probelor suficiente pentru

de agenți, rezidenți și informatori, numărul dosarelor de evidență operativă intentate și realizate, și erau expuse pe scurt cele mai interesante cazuri descoperite și cercetate.

În iunie 1944, se aducea la cunoștință că, printre primii angajați ai NKVD din RSS Moldovenească, care au intrat în vizorul Secției au fost:

– Ivan Vasilevici Tolstâh, lăcătuș la NKVD, era supravegheat pentru faptul că a fost în prizonieratul german;

– Grigorii Semeonovici Martînenko, șeful magaziei secției NKVD a județului Chișinău, era monitorizat pentru nemulțumirile exprimate în public față de impozitarea exagerată a salariului.

De asemenea, era semnalat faptul că, în urma inspectării arestului provizoriu al secției raionale Ocnița a NKVD, județul Soroca, s-a constatat că, din numărul total de reținuți, femeia V. G. Vădrenco nu era trecută în nici un registru și nici nu exista vreun proces-verbal de reținere a acesteia. Tot acolo, a fost găsit un minor, M. B. Danilin de 11 ani, bănuit de furt, pentru care, de asemenea, nu exista un proces-verbal de reținere. Arestații se aflau în condiții mizerabile, iar igiena corporală nu le era asigurată.⁷

Potrivit unui alt raport înaintat de căpitanul Balan, în perioada 15 mai - 20 august 1944 aparatul central al Secției, împreună cu echipele teritoriale (Orhei și Soroca), au reușit să-și formeze o agentură alcătuită din 10 rezidenți, 4 agenți și 171 de informatori. În aceeași perioadă au fost întocmite 4 dosare de agentură pe 15 persoane, 19 dosare-formular, 26 de dosare de evidență⁸ (în total au fost întocmite 49 de dosare care vizau 60 de persoane) și 136 de persoane au fost trecute în registrul de evidență; au fost arestate 13 persoane.

Ca măsură de profilaxie era raportată concedierea din diverse structuri ale NKVD, pe baza materialelor procurate de SMERȘ, a 58 de indivizi: 23 – suspecți de spionaj, 5 – foști polițiști, 12 – rude ale „trădătorilor Patriei”, 5 – „elemente antisociale”, 5 – „elemente social străine”, 4 – dezertori, 4 – concediați pentru alte infracțiuni și crime. Unul din cei 57 a fost judecat de tribunalul militar.⁹ Toate acestea se întâmplau în

---

a fi trași la răspundere, au fost doar concediați din organele miliției, iar dosarul a fost transmis NKGB pentru continuarea investigațiilor (*Ibidem*, dosar 10, fila 14).

⁷ AMAIRM, Chișinău, Fond 15, inv. 1, dosar 8, filele 4-7.

⁸ Din cele 26 de dosare de urmărire intentate, cel mai important îi viza pe patru persoane – Leacu, Drofe, Jihearev și Davâdov, muncitori la depoul de tramvaie din Chișinău –, care ar fi fost agenți ai Siguranței române (*Ibidem*, fila 24 ^{verso}).

⁹ Secția de contrainformații SMERȘ a NKVD al RSS Moldovenești (aparatul central), și-a recrutat o rețea formată din 74 de persoane – 3 rezidenți, 3 agenți și 68 de informatori; au fost întocmite 2 dosare de agentură pe 3 persoane, 4 dosare-formulare, 9 dosare de evidență și 48 de persoane au fost trecute în registrul de evidență; au fost arestate 8 persoane. Grupa SMERȘ din județul Orhei și-a recrutat un rezident, 16 informatori și nici un agent; nu a intentat nici un dosar de agentură, dar a întocmit 3 dosare-formular, 4 dosare de evidență și a trecut în registrul de evidență 29 de persoane; o singură persoană a fost

timp ce ostilitățile militare româno-germano-sovietice de pe teritoriul Basarabiei erau încă în desfășurare.

Începând cu data de 23 august 1944, pe Frontul de Răsărit s-au produs schimbări dramatice pentru România: în această zi, în urma arestării mareșalului Ion Antonescu, conducătorul Statului român, și a altor înalți demnitari de stat, România a capitulat și a ieșit din războiul împotriva Uniunii Sovietice, iar întreaga Basarabia, în urma operațiunii Iași-Chișinău, a fost reocupată de trupele sovietice.

După 23 august 1944, volumul de lucru pentru structurile SMERȘ din RSS Moldovenească a crescut mult, având în vedere că suprafața teritoriului luat sub control s-a extins, iar numărul elementelor „contrarevoluționare”, „naționaliste”, „antisociale” și dușmănoase era destul de mare.

Potrivit celor raportate de căpitanul Balan comisariului Markeev, în perioada 1 iulie-1 octombrie 1944 „activitatea aparatului [SMERȘ al NKVD] pe linia «SMERȘ» s-a desfășurat în condiții neobișnuite”. Majoritatea funcționarilor (6 din totalul de 9), pe măsura înaintării unităților Armatei sovietice, au avut misiunea specială de „ridicare în raioanele eliberate a elementului dușmănos și de restabilire a ordinii revoluționare”. S-au înregistrat în acest sens mai multe rezultate pozitive. Astfel, o echipă SMERȘ, formată din 5 funcționari, în urma acțiunilor desfășurate în două sectoare ale Chișinăului (în unul din ele doar parțial), a reușit într-un timp scurt, pe baza agenturii recuperate, să adune informații importante, să „efectueze o investigație preliminară și să aresteze 29 de persoane, mișei, trădători de Patrie și persoane legate de spionajul inamic” – „trădători” și „informatori ai Siguranței” –, care ar fi denunțat autorităților româno-germane circa 40 de persoane din orașul Chișinău, ce ar fi avut de suferit crunte maltratări și torturi.

În același interval de timp, SMERȘ-ul NKVD-ului moldovenesc și-a continuat acțiunea de „deservire” contrainformativă a structurilor statului: a desfășurat activități de recrutare a agenturii, de „prelucrare” a persoanelor aflate în evidențe, de filtrare a personalului NKVD angajat din teritoriile foste sub „ocupație”. Căpitanul Balan menționa că „Starea politico-morală a efectivului secției este sănătoasă. Este disciplinat, prietenos, funcționarii zilnic ajutându-se în lucru unul pe altul. În munca operativă de agentură întregul efectiv nu are indicatori slabi, iar majoritatea au obținut succese mari”. El a prezentat succint și cele mai importante realizări ale funcționarilor SMERȘ:

– împluternicitul operativ, sublocotenentul de securitate Nikișev,

---

arestată. Grupa SMERȘ din județul Soroca a reușit să recruteze un rezident și 25 de informatori (nici un agent); a întocmit 7 dosare-formular, 4 dosare de evidență (nici un dosar de agentură) și a trecut în registrul de evidență 17 persoane; a arestat o persoană (statistica venită din județe este valabilă pentru data de 1 august 1944) (*Ibidem*, filele 8-9, 19).

a reușit să procure un material, în baza căruia a fost intentat dosarul de agentură *Kuzistî* (Cuziștii), încheiat cu arestarea a 6 persoane – membri ai Partidului Național-Creștin, care pe timpul administrației românești au contribuit la arestarea a circa 60 de activiști comuniști din orașul Bălți;

– împuternicitul operativ superior, locotenentul-major de securitate Baranciuk, a reușit să finalizeze investigațiile pe dosarul *Svi-azistî* (Oamenii de legătură), soldate cu arestarea a trei persoane care au colaborat cu Siguranța română, în sensul denunțării mai multor „locuitori [ostili] ai raioanelor Râbnița și Camenca din RSSM”;

– împuternicitul operativ superior, căpitanul de securitate Cijov, „a descoperit un grup de informatori ai «Siguranței» [române], care au denunțat un șir de muncitori de la depoul de tramvaie din Chișinău” (a arestat patru persoane);

– împuternicitul operativ superior, căpitanul de securitate Sabatân, în acțiunea de identificare a agenturii inamice, în câteva zile a reușit să aresteze în sectorul 1 al Chișinăului, opt „trădători ai Patriei”.

Unul din cele mai importante dosare finalizate a fost dosarul *Kuzistî*, vizându-i la început pe frații Morozovskii, ambii milițieni, originari din raionul Râbnița, care, „necrezând în victoria Armatei Roșii, în anul 1941 au rămas intenționat pe teritoriul ocupat, s-au angajat în serviciu ca șefi de birouri poștale și au mers pe calea colaborării cu «Siguranța» și trădarea cetățenilor sovietici”;¹⁰ cel de-al treilea inculpat era milițianul Vasilii Afanasievici Tkaci, fost „agent secret al Siguranței”,¹¹ născut în 1913, în orașul Bălți. Acesta din urmă era acuzat că, în anii 1935-1936 a fost jandarm la Bălți, iar în perioada anilor 1941-1944, a menținut o „legătură criminală cu poliția secretă română”, pentru care a primit remunerație bănească.¹²

Dosarul de urmărire a fost intentat pe baza informațiilor furnizate de agentul *Ursu* și informatorii *Grușin* și *Kolesnikov* – informații privind trecutul politic al persoanelor vizate, considerat a fi criminal. Așa, informatorul „Grușin” aducea la cunoștință că, „...VasiliiTkaci, care actualmente lucrează milițian în Secția NKVD din județul Bălți, tatăl lui Tkaci Afanasii, sora Cebotari-Tkaci Anna, prietenii lor Pcela Feodor și Nedel’ko Feodor au în timpul de față viziuni antisovietice, desfășoară în sânul populației agitație contrarevoluționară. Din 1935 și până în anul 1940 ei au fost membri activi ai «partidului național-creștin /Cuziști/», purtau pe mânecă însemne fasciste, făceau propagandă și atrăgeau populația în partidul «cuzist». Tkaci Vasilii nu o dată a fost la București și Chișinău, la congresele acestui partid”. Informatorul mai spunea că, pe timpul „ocupației germa-

¹⁰ *Ibidem*, fila 24 verso.

¹¹ *Ibidem*, filele 17-18; *Idem*, dosar 9, fila 17.

¹² *Ibidem*, dosar 12, filele 38-41 verso.

no-române”, toți aceștia au colaborat cu șeful „Siguranței” române din Bălți – Filipenco – și i-au denunțat comsomoliști, membri ai executivului raional sovietic, etc.

„Note” cu text aproape identic au mai prezentat informatorul *Kolesnikov* și agentul *Ursu*, ceea ce ne face să credem că dosarul „cuziștilor” a fost fabricat – erau necesari indicatori pozitivi în descoperirea „elementelor antisovietice”. Dosarul de urmărire a fost completat cu „mărturiile” celor maltratați de Siguranță, în urma denunțurilor făcute de „cuziști”, precum și cu date obținute de informatorii introduși în camerele de detenție.¹³

Investigațiile preliminare ale SMERȘ au mai stabilit că frații Morozovskii pe timpul administrației românești au colaborat cu Siguranța și au făcut parte dintr-o organizație „contrarevoluționară”. Se considera că, în urma denunțurilor celor doi, Siguranța a arestat 6 persoane, dintre care două au fost maltratate chiar de către cei doi frați în sediul Siguranței.

Investigarea dosarului *Kuzistî* (Cuziștii) s-a încheiat cu trimiterea în judecată a 8 persoane (frații Morozovskii, milițienii Nedel’ko Feodor Feodorovici, Pcela Feodor Grigorievici, Tkaci Vasilii Afanasievici, Tkaci Afanasii Ivanovici (tatăl lui Vasilii), Ceornii Piotr Vasilevici, Cebotari Ana Afanasievna, care împreună ar fi denunțat organelor române de siguranță 60 de persoane ostile și au desfășurat „agitație contrarevoluționară”), acuzate în baza art. 54-1a și 54-10 din Codul penal al RSS Ucrainene („trădare de Patrie”, „propagandă sau agitație, care conțin chemări la răsturnarea, subminarea sau slăbirea Puterii sovietice ori la comiterea unor crime contrarevoluționare”).

Este important de subliniat că, de fiecare dată când se raporta rezolvarea vreunui caz, se specifica faptul că inculpatul „și-a recunoscut în totalitate vina”. La fel și „cuziștii” și-ar fi „recunoscut în totalitate vina”.

Potrivit sentinței Tribunalului Militar al Trupelor Interne ale NKVD al RSS Moldovenești (lucrările căruia s-au desfășurat într-o ședință închisă), Nedel’ko a fost condamnat la 15 ani de muncă silnică, cu suspendarea drepturilor civile pentru 5 ani de zile și confiscarea averii; ceilalți cinci au fost condamnați la 10 ani de pușcărie, privarea de drepturile civile pentru 5 ani de zile și confiscarea averii.¹⁴ Frații Morozovskii au fost condamnați la 10 ani de lagăr (de corecție și muncă) și privarea de drepturile civile pentru 5 ani de zile, cu confiscarea averii.

Se considera că aceste pedepse erau juste, chiar poate prea blânde, având în vedere că, după cum sublinia căpitanul Balan, „toți aceștia, având o atitudine dușmănoasă față de orânduirea politică existentă în URSS, au desfășurat agitație antisovietică, discreditau membrii Guver-

¹³ *Ibidem*, dosar 1, filele 45-50.

¹⁴ *Ibidem*, dosar 8, filele 17-18; *Idem*, dosar 9, fila 17.

nului Sovietic și răspândeau diverse zvonuri provocatoare”.¹⁵

În aceeași perioadă de timp (1 iulie-1 octombrie 1944), secția a primit de la organele teritoriale 131 de „note informative”, în baza cărora au fost întocmite și înaintate conducerii NKVD al RSS Moldovenești 6 rapoarte informative, în care au fost prezentate 47 de cazuri de grave abuzuri în serviciu ale funcționarilor subdiviziunilor „deservite”. Pe baza materialelor procurate de SMERȘ, au fost condate opt persoane care s-au compromis prin activitățile lor din trecut.

În ceea ce privește activitatea agenturii, căpitanul Balan informa că, până la 1 iulie 1944, s-a reușit recrutarea și plantarea de agenți în toate structurile NKVD „deservite” de SMERȘ; s-a realizat monitorizarea permanentă prin agentură a elementelor aflate în evidență. Cea mai mare parte din personalul angajat de pe loc în lunile aprilie-mai 1944, în diverse servicii ale NKVD, a fost până la angajare verificată („filtrată”).

Căpitanul Balan aducea la cunoștință că, la data de 1 iulie 1944, rețeaua informativă era formată din 2 rezidenți și 51 de informatori. Apartamente conspirative și de întrevvedere cu agentura nu existau. Până la 1 octombrie 1944 s-a reușit recrutarea a 3 agenți, a unui rezident și a 18 informatori (nimeni nu a fost exclus din agentură). Problema cu apartamentele conspirative nu s-a rezolvat, dar au fost procurate 2 apartamente pentru întâlnirile cu agentura. În aceeași perioadă, a fost restabilită legătura cu agentura recrutată anterior (e vorba în primul rând de agenții recrutați în anii 1942-1943 de Secția Specială a diviziilor trupelor NKVD pentru paza spatelui Frontului Nord-Caucasian și într-o mai mică măsură, de cei detașați în RSS Moldovenească ca funcționari operativi ai miliției¹⁶) – cu un agent, 5 rezidenți și 10 informatori.

Către data de 1 octombrie 1944, rețeaua informativă a SMERȘ era formată din: 4 agenți, 7 rezidenți și 38 de informatori,¹⁷ de la care s-au primit 167 de „note”: 33 pe cazurile urmărite de agentură, 131 de „note informative” și 3 „note” cu informații referitoare la persoane noi, care nu figurau în nici o evidență operativă.

La data de 1 octombrie 1944, în evidența operativă se aflau 51 de indivizi, iar de la 1 iulie și până la 1 octombrie au fost arestate 13 persoane: 10 bănuite de spionaj în favoarea inamicului, 2 suspectate de trădare, 1 considerată element antisovietic.

Căpitanul Balan vorbea și despre situația din cadrul structurilor NKVD, pe care le „deservea” contrainformativ. El spunea că, din totalul

¹⁵ *Ibidem*, dosar 8, fila 24 verso.

¹⁶ *Ibidem*, dosar 9, fila 1 verso.

¹⁷ La 15 noiembrie 1944, căpitanul Balan raporta că rețeaua informativă la data de 1 octombrie 1944 era formată din 189 de indivizi – 4 agenți, 14 rezidenți și 171 de informatori; până la aceeași dată, a fost restabilită legătura cu un agent, 7 rezidenți și 15 informatori, incluși în numărul total de 189; numărul celor recrutați a fost de 92 – 3 agenți, 5

efectivului de 755 de persoane prevăzute pentru direcția și subdiviziunile miliției, erau încadrate doar 464 de posturi, dintre care 201 „din rândul persoanelor aflate pe teritoriul ocupat de inamic”. Aceeași situație era și la celelalte subdiviziuni „deservite”: apărarea antiaeriană locală – din 347 de persoane prevăzute, 143 erau ocupate, din care 99 din „teritoriul fost sub ocupație”; Serviciul pompieri (Paza antiincendiară) – din 147 de posturi prevăzute, 80 erau încadrate, din care 72 cu persoane din „teritoriul fost sub ocupație”; Direcția șosele și drumuri – din 37 de posturi prevăzute, 25 erau încadrate, din care 3 cu persoane din „teritoriul fost sub ocupație”; Comerțul special – din 300 prevăzute, 234 erau încadrate, din care 177 din „teritoriul fost sub ocupație”; Secția sanitară – din 200 prevăzute, 36 erau încadrate, din care 11 din „teritoriul fost sub ocupație”; serviciul de curieri – din 11 prevăzute, 7 erau încadrate, din care nici unul din „teritoriul fost sub ocupație”; miliția căilor ferate Chișinău – din 441 prevăzute, 246 erau încadrate, din care 23 din „teritoriul fost sub ocupație”; în total, din necesarul de 2238 de posturi existente, 1236 erau ocupate și din acestea 586 de către localnici.¹⁸

Acțiunea de mărire și consolidare a aparatului informativ era într-o continuă derulare. Pe parcursul ultimului trimestru al anului 1944, au fost recrutate 127 de persoane, dintre care: 2 agenți, 4 rezidenți și 121 de informatori. Așa că, la 1 ianuarie 1945, rețeaua informativă era formată dintr-un total de 334 de persoane: 6 agenți, 21 de rezidenți și 307 de informatori.

Printre agenții recrutați care au dat rezultate bune era și informatorul *Gheroi* (Eroul), născut în 1919, originar din comuna Gâasca, județul Bender, milițian, recrutat la 5 ianuarie 1945, care a furnizat informații despre lucrătorul Grigorii Brailovskii de la echipa de pompieri a orașului Bender. Acesta din urmă, în anii 1938-1940 și 1941-1944, ar fi fost „agent al poliției secrete” române. El și tatăl său, Andrei Brailovskii (care ar fi fost informator al Siguranței încă din anul 1918), au fost arestați (pe baza dosarului de agenție *Razvedciki* (Spionii)), după ce s-ar fi confirmat legătura lor cu serviciile de siguranță românești. Se susținea că, vina aces-

---

rezidenți și 84 de informatori; din cei 92 recrutați, 30 au fost racolați pe baza materialelor compromițătoare (AMAIRM, Chișinău, Fond 15, inv. 1, dosar 8, fila 23-23 ^{verso}). Interesant este că, la 25 ianuarie 1945, același căpitan Balan informa că, la data de 1 octombrie 1944, rețeaua informativă era alcătuită din 212 indivizi, din care: 3 agenți, 16 rezidenți și 193 informatori (*Ibidem*, dosar 10, fila 1).

¹⁸ *Ibidem*, dosar 8, filele 11-14 ^{verso}, 23-24 ^{verso}. Date total diferite, în ceea ce privește încadrarea structurilor „deservite”, erau raportate pentru data de 1 iulie 1944: organele miliției – din totalul de 1972 de posturi, erau ocupate 1.315; Apărarea antiaeriană locală – din 1.161 de posturi, erau ocupate doar 53; Paza antiincendiară – din totalul de 713 de posturi, erau ocupate numai 187; Direcția șosele și drumuri – din 121 de posturi erau ocupate 63; Serviciul curieri – din 11 posturi erau ocupate 7; Secția sanitară – din 65 de posturi erau ocupate 28; Comerțul special – din 223 de posturi erau ocupate 136; Secția de miliție a căilor ferate Chișinău – din 400 de posturi erau ocupate 118; în total, din 4666 de posturi existente erau ocupate 1908 (*Ibidem*, dosar 9, fila 1.).

tora consta în faptul că, având o atitudine dușmănoasă față de orânduirea sovietică, „au calomniat realitățile sovietice” și în perioada 1941-1944 au denunțat poliției peste 10 persoane ostile regimului de „ocupație”, care au fost „supuse bătăii și torturii”.

Un alt informator-milițian – zis *Besstrașnâi* (Neînfricatul) – a fost recrutat în data de 22 noiembrie 1944. Acesta a denunțat „acțiunea de trădare și infidelitate” a milițienilor Mologolov și Tolstodan, precum și legăturile pe care le-ar fi avut aceștia cu jandarmeria română. Pe baza acestor informații, acestora li s-a intentat dosarul de agentură, denumit *Izmenniki* (Trădătorii).

Dacă la data de 1 octombrie 1944, în evidența operativă a SMERȘ se aflau 135 de indivizi, atunci la 1 ianuarie 1945, numărul lor crescuse la 242. În acest trimestru, în urma activității echipelor SMERȘ, au fost arestate 18 persoane. Printre acestea era și funcționara Orlovskiaia, de la serviciul pașapoarte al secției raionale Ocnița a NKVD, care în anul 1941, benevol s-ar fi angajat să colaboreze cu „poliția secretă germană”. Fiind plătită cu suma de 5000 lei, ea i-ar fi denunțat autorităților de atunci pe 12 parașutiști sovietici.

O altă contribuție contrainformativă a Secției SMERȘ în acest semestru a fost concedierea din NKVD a 44 de persoane, „din cauza imposibilității folosirii lor în lucrul organelor NKVD”; în privința a 5 persoane bănuite de abuzuri și infracțiuni în serviciu, materialele acumulate de SMERȘ au fost trimise Inspecției Speciale¹⁹ a MAI al RSS Moldovenești, care le-a aplicat diverse sancțiuni disciplinare²⁰.

---

¹⁹ **Inspecția Specială** (*Особая Инспекция*) – structură din cadrul organelor afacerilor interne sovietice, care avea misiunea examinării și sancționării abuzurilor și încălcărilor comise de funcționarii MAI. Prin ordinul NKVD al U.RSS din 10 ianuarie 1939, a fost adoptat „Regulamentul cu privire la aparatul împuterniciților speciali de pe lângă NKVD al URSS”, care avea sarcina să execute misiuni speciale în legătură cu: verificarea și cercetarea funcționarilor NKVD care au comis infracțiuni; verificarea și examinarea plângerilor, sesizărilor și rapoartelor referitoare la infracțiunile de stat și de serviciu ale funcționarilor NKVD; intentarea dosarelor penale și urmărirea penală a funcționarilor NKVD; verificarea activității structurilor NKVD. În anul 1941, NKVD al Uniunii Sovietice a adoptat documentul intitulat „Obligațiile și sarcinile inspecțiilor speciale de pe lângă secțiile de cadre ale republicilor, Direcțiilor NKVD ale ținuturilor, regiunilor”. Funcțiile inspecțiilor speciale rămăneau similare celor avute de *împuterniciții speciali*. În anul 1947, Inspecția Specială a fost scoasă din cadrul MAI și era formată din împuterniciți operativi și anchetatori. Misiunile ei rămăneau aceleași. În anul 1953 a revenit în structura MAI, fiind încadrată în Direcția cadre a MAI al URSS. Începând cu anul 1957, Inspecțiile Speciale și-au schimbat denumirea în „Inspecțiile pentru Personal de pe lângă Direcția cadre a MAI al URSS” (http://volga-shield.com/index.php?option=com_jcalpro&Itemid=&xtmode=view&xtid=93).

²⁰ AMAIRM, Chișinău, Fond 15, inv. 1, dosar 10, filele 1-2 verso.

**ПРАВО НА ОБРАЗОВАНИЕ В САМОПРОВОЗГЛАШЕННОМ ГОСУДАРСТВЕ
(по материалам решения Европейского суда по правам человека по
делу «Катан и другие против Молдовы и России» от 19 октября 2012 г.)**

Лилиана ТИМЧЕНКО,

кандидат юридических наук, доцент,

заведующая кафедрой международного права

Национального университета Государственной налоговой службы Украины

Summary

On 19 October, 2012, the Grand Chamber of the ECHR issued the decision in the case of Catan and Others v. the Republic of Moldova and Russia. The European Court of Human Rights held, unanimously, that there had been no violation of Article 2 of Protocol No. 1 (right to education) to the European Convention on Human Rights in respect of the Republic of Moldova, and, by 16 votes to one, that there had been a violation of Article 2 of Protocol No. 1 in respect of the Russian Federation.

The case concerned the complaint by children and parents from the Moldovan community in Transdnistria about the effects of a language policy adopted in 1992 and 1994 by the separatist regime forbidding the use of the Latin alphabet in schools and the subsequent measures taken to enforce the policy. Those measures included the forcible eviction of pupils and teachers from Moldovan/Romanian-language schools as well as forcing the schools to close down and reopen in different premises.

Никому не может быть отказано в праве на образование. Государство при выполнении любых функций, которые оно принимает на себя в области образования и обучения, уважает право родителей обеспечивать детям такое образование и обучение в соответствии с собственными религиозными и философскими убеждениями.

**Ст. 2 Протокола 1
к Конвенции о защите прав
человека и основных свобод**

Париж, 20 марта 1952 г.

19 октября 2012 г. Большая палата Европейского Суда по правам человека (далее – ЕСПЧ) приняла постановление по делу «Катан и другие против Молдовы и России», в котором, признав юрисдикцию Республики Молдова и Российской Федерации в отношении фактов, представленных заявителями, установив, что имело место нарушение ст. 2 Протокола № 1 к Европейской конвенции по правам человека в отношении России, обязала Россию выплатить

заявителям моральный ущерб в общей сумме более € 1 миллиона и возместить расходы и издержки в размере € 50 тысяч.

Обстоятельства дела связаны с последствиями языковой политики, проводимой самопровозглашенной¹ «Приднестровской Молдавской Республикой» (далее – ПМР) в отношении учащихся школ, преподавание в которых осуществлялось на молдавском (румынском) языке с использованием латинской графики².

В 1992 г. власти ПМР запретили использовать кириллический алфавит в письменной молдавской речи и установили ответственность за «навязывание молдавскому языку латинского алфавита». На основании Постановления Правительства ПМР «О деятельности образовательных учреждений иностранных государств и стран-участниц СНГ на территории ПМР» № 159 от 21 мая 1999 г.³ школы, принадлежащие иностранным государствам, и функционирующие на территории ПМР, должны были регистрироваться Министерством просвещения самопровозглашенного государства. В противном случае эти образовательные учреждения не признавались и лишались своих прав.

¹ В международном праве не существует дефиниций, определяющих политическое образование (территорию), обладающее критериями государственности, созданное в нарушение норм международного права и не признаваемое существующими государствами. В политологии такое «политическое образование» называется по-разному: «самопровозглашенное государство», «непризнанное государство», «государство, существующее de facto». См. работу: Pegg S. *International Society and the De Facto State* / Pegg S. – Ashgate: Aldershot, 1998. – 308 p. – P. 4. В доктрине международного права предприняты попытки определить «непризнанное (самопровозглашенное) государство» в работе: Марусин И.С. О некоторых правовых аспектах взаимоотношений с непризнанными государствами / И.С. Марусин // *Российский ежегодник международного права*. – 2000. – С. 219. В решении ЕСПЧ нелегитимный статус Приднестровской Молдавской Республики обозначен кавычками, окаймляющими названия этой территории, органа либо должностного лица, его представляющего: «ПМР», «Министерство просвещения ПМР», «Президент ПМР». В материалах пресс-релиза Секретаря ЕСПЧ также встречается словосочетание «непризнанное сепаратистское образование». См. пресс-релиз. - [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CDwQFjAA&url=http%3A%2F%2Fhudoc.echr.coe.int%2Fwebsiteservices%2Fcontent%2Fpdf%2F003-4124171-4856026&ei=D2vIUMmiE8TVtQbh1YhIBw&usg=AFQjCNH09Fkd1pXVslYTpqWMtEVhDsxmJg&bvm=bv.1354675689,d.Yms>

На наш взгляд, политически нейтральным является дефиниция «самопровозглашенное государство».

² Европейский суд по правам человека (далее – ЕСПЧ) решил объединить производство по трем аналогичным делам, заявителями в которых выступили учащиеся молдавских школ и их родители (всего 170 граждан Республики Молдова, проживающих на территории самопровозглашенной «ПМР»).

³ Документ упоминается на сайте Министерства иностранных дел ПМР [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.mfa-pmr.org/index.php?newsid=276>

В период с 2004 по 2009 гг. школы, преподавание в которых осуществлялось в нарушение ст. 6 Закона «О языках в Приднестровской Молдавской Республике» начали закрываться. Приднестровская полиция штурмовала школы и выселяла из них учащихся и их учителей. Должностные лица из местного отдела образования посещали родителей школьников, предлагая перевести их в школу, зарегистрированную властями ПМР. Власти угрожали родителям увольнениями и лишением родительских прав. Президента ученического комитета одной из школ арестовали и привлекли к административной ответственности в виде лишения свободы на 15 суток. Дети запугивались русскоязычным населением и опасались разговаривать на молдавском языке за пределами школы.

При поддержке Миссии ОБСЕ в РМ Правительство Молдовы организовало переезд школ в менее удобные помещения, но расположенные на территории, контролируемой Республикой Молдова. Молдавские власти обеспечили школы учебными материалами, оплачивали труд учителей, предоставляли школьный автобус. При пересечении границы ПМР и Республики Молдовы учащиеся подвергались проверке документов и досмотру вещей. Их оскорбляли в словесной форме.

Представители школ неоднократно обращались с петициями и жалобами о ситуации к властям России. В ответ на жалобы Министерство иностранных дел Российской Федерации призывало РМ и ПМР к продолжению переговорного процесса и указывало на то, что использование силы для разрешения конфликта может угрожать безопасности в регионе.

Постановление Европейского суда по правам человека по делу «Катан и другие против Молдовы и Российской Федерации» вызвало недоумение во внешнеполитическом ведомстве Российской Федерации. В Заявлении МИД России указывалось, что «на политическую подоплеку решения указывает использование для его обоснования тезиса о так называемом эффективном контроле над Приднестровьем, сформулированном в постановлении Суда по делу «Илашку и другие против Молдавии и Российской Федерации»⁴, а также о том, что «подгонка проблемы школ под прецедент дела «Илашку» является «насилием над правовой логикой».

Представители самопровозглашенной ПМР расценили решение ЕСПЧ по делу «Катан» как инструмент оказания давления на регион⁵.

⁴ См. текст Заявления на официальном сайте МИДа Российской Федерации [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://www.mid.ru/brp_4.nsf/newslines/759181A3E4C5E97044257A9C004D8C8D

⁵ Дело «Катан и другие против Молдавии и России» [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://www.youtube.com/watch?v=67rY_5ipivk

Материалы Дела «Катан и другие» заставили по-новому взглянуть на положения основополагающих международно-правовых документов в сфере защиты прав человека на образование.

Можно ли считать, что указанные положения распространяют свое действие на ситуацию, связанную с использованием латинского алфавита в молдавских школах Приднестровья? Если норма о доступе к образованию четко просматривается через призму положений Протокола № 1, то право на получение образования на национальном языке не находится в фокусе Европейской системы защиты прав человека. Суд совершенно справедливо, на наш взгляд, обратился к международно-правовым документам универсального характера.

Известно, что ч. 1 ст. 2 Всеобщей декларации прав человека 1948 г. гарантирует каждому человеку без различия в отношении расы, цвета кожи, пола, языка, религии, политических или иных убеждений, национального или социального происхождения, имущественного, сословного или иного положения, все права и все свободы, провозглашенные этим документом. Превалирование интересов человека над интересами государства четко прослеживается в ч. 2 ст. 2. Здесь указывается, что «не должно проводиться никакого различия на основе политического, правового или международного статуса страны или территории, к которой человек принадлежит, независимо от того, является ли эта территория независимой, подопечной, самоуправляющейся или как-либо иначе ограниченной в своем суверенитете»⁶.

Особое внимание, на наш взгляд, необходимо обратить на ст. 26 Всеобщей декларации прав человека, содержащую положения о праве на образовании каждого человека (ч. 1), о его направленности «к полному развитию человеческой личности» (ч. 2), о праве выбора родителей «приоритета в выборе вида образования для своих малолетних детей» (ч. 3).

Конкретизация международно-правовых установок в образовательной среде представлена в ст. 1, 3, 5 Конвенции против дискриминации в образовании 1960 г. Статья 13 Международного пакта об экономических, социальных и культурных правах 1966 г.⁷, помимо

---

⁶ См. текст Всеобщей декларации прав человека 1948 г. в сборнике: Действующее международное право: в 3-х томах / [сост. Колосов Ю.М. и Кривчикова Э.С.] – М.: Издательство Московского независимого института международного права, 1997. – Том 2. – 832 с. – С. 5 – 10.

⁷ Текст Международного пакта об экономических, социальных и культурных правах в сборнике: Действующее международное право: в 3-х томах / [сост. Колосов Ю.М. и Кривчикова Э.С.] – М.: Издательство Московского независимого института международного права, 1997. – Том 2. – 832 с. – С. 11 – 21.

названных выше стандартов, содержит положение о «минимуме требований для образования, который может быть установлен или утвержден государством», относя вопрос о качестве образования к компетенции государства. В этом контексте рассмотрение жалоб заявителей только на основании названной Конвенции было бы проблематично. Необходимо обратить внимание на ст. 5 Международной конвенции о ликвидации всех форм расовой дискриминации 1965 г.⁸, которая говорит о запрещении и ликвидации дискриминации на национальной или этнической почве. Еще более подробно об обязанностях государства в деле воспитания «уважения к родителям ребенка, его культурной самобытности, языку и ценностям, к национальным ценностям страны, в которой ребенок проживает, стран его происхождения» идет речь в п. с ч. 1 ст. 29 Конвенции о правах ребенка 1989 г.⁹.

Обобщив все, перечисленные международно-правовые документы, в контексте дела «Катан» можно прийти к выводу о том, что образование, направлено на всестороннее развитие человеческой личности без ограничений по национальному и этническому признаку. При этом, как мы отмечали ранее, качественная сторона вопроса об обеспечении образования находится в пределах ведения государства. В отличие от процесса постепенной стандартизации системы высшей школы в рамках Болонского процесса, эффективность среднего образования определяется, исходя из экономических возможностей и социально-политических установок отдельно взятого государства. Если подходить к толкованию Конвенции 1950 г. расширительно, то окажется, что в своей работе ЕСПЧ все-таки пытался детализировать критерий «качества» в обеспечении среднего образования. Достаточно сослаться на Дело о языках в Бельгии, и мы увидим, что такое образование должно быть доступным для всех, обеспеченным надлежащим образом и средствами, эффективным и официально признанным¹⁰. И если понимание критерия «обеспечения надлежащим образом и средствами» может разниться от государства к государству, то критерий «эффективности» отсылает нас к задачам образования в устоявшейся педагогической практике. В самом обобщенном виде они сводятся к таким положениям: 1) формирование фундаментальных знаний у личности и принятие ею общечеловеческих ценностей; 2) поддержание и укреп-

⁸ Там же. – С. 72 – 84.

⁹ Там же. – С. 48 – 71.

¹⁰ Об основах современной парадигмы образования см. работу: Астахова В.И. Формирование творческой личности – основа современной парадигмы образования // Вчені записки Харківського гуманітарного інституту «Народна українська академія» / Голов. редактор В.І.Астахова. – Харків. – 2001. – Т. 7. – С. 45.

пление интереса к знаниям; 3) воспитание у обучающегося творческого, самостоятельного мышления¹¹.

Можно ли считать «эффективным» образование, полученное не на родном языке? Не на родном языке, конечно, можно. Важно, чтобы учащийся был мотивирован к такому обучению.

Можно ли считать «эффективным» процесс обучения, организованный по старым учебникам, написанным во времена СССР? Полагаем, что нельзя. И проблема состоит не только в «устаревших» учебниках, но и в применении, мягко говоря, архаичной формы языка, использование которого на практике не позволит молодому человеку успешно интегрироваться в говорящую на современном молдавском (румынском) языке среду. А это значит, что вопрос о продолжении образования в вузах Республики Молдова ставится под сомнение и создает дополнительные трудности потенциальным абитуриентам и их родителям.

Несмотря на то, что ЕСПЧ впервые столкнулся с необходимостью рассматривать вопрос о качественной стороне языка преподавания, несомненной заслугой судей является грамотное толкование норм международного права. Да, действительно, вопрос выбора языка при обучении детей не регламентируется Протоколом № 1 к Европейской конвенции 1950 г. напрямую. Но он просматривается через призму всей совокупности международно-правовых документов о защите прав человека. Ибо язык является обязательным компонентом человеческой самоидентификации. И если речь идет об эффективном образовании, то исследовать вопрос о доступности к нему вне языкового контекста невозможно.

В рассматриваемой нами ситуации дети были лишены возможности обучаться на их родном языке, т.е. на том, языке, который является органичным для них, который является частью их идентичности и позволяет оставаться членом того сообщества (молдавского), в котором им комфортно жить. Особенностью данного случая является то, что ущемляются права титульной нации Республики Молдова, т.е. молдавских граждан, проживающих в приднестровской регионе (самопровозглашенной ПМР). Политически молдавские граждане были поставлены перед судьбоносным выбором: оставаться молдаванами, а для этого заниматься по программам Министерства образования РМ, изучать современный, с точки зрения лингвистических правил, молдавский (румынский) язык и молдавскую (румынскую) культуру, либо интегрироваться

---

¹¹ Об основах современной парадигмы образования см. работу: Астахова В.И. Формирование творческой личности – основа современной парадигмы образования // Вчені записки Харківського гуманітарного інституту «Народна українська академія» / Голов. редактор В.І.Астахова. – Харків. – 2001. – Т. 7. – С. 45.

в новую среду – «приднестровских русскоязычных граждан», а для этого обучаться по программам Министерства просвещения ПМР, изучать русский язык и приобщаться к культурному наследию России. Заявители по делу «Катан и другие» остановили свой выбор на первом варианте и были за это наказаны унижениями, изгнанием из школ, запугиванием.

Официальные объяснения властей ПМР сводились к тому, что такими действиями администрация самопровозглашенной республики пыталась ограничить (или остановить) процесс румынизации молдавского населения, равно как воспрепятствовать объединению Республики Молдова и Румынии. При этом важно отметить, что Приднестровский регион Республики Молдова не наделялся специальными полномочиями по изменению языка и графики. В ст. 13 Конституции Республики Молдова четко сформулировано положение о том, что «государственным языком Республики Молдова является молдавский язык, функционирующий на основе латинской графики».

Изучая социально-политическую ситуацию в ПМР, Комитет по соблюдению обязанностей и обязательств государствами-членами Совета Европы (Комиссия по мониторингу) в п. 44 отчета «Функционирование демократических институтов в Молдове» от 16 сентября 2005 г. указал на то, что «не только Молдова, чья территориальная целостность и суверенитет были нарушены, но Европа в целом не может больше позволить себе эту «черную дыру» на своей территории. Приднестровье является центром всех видов незаконной торговли и, в первую очередь, незаконного оборота оружия и всех форм контрабанды. В политической жизни продолжает доминировать секретная полиция; основные права и свободы ограничены»¹². Следует констатировать, что сделанные Комитетом по соблюдению обязанностей и обязательств государствами-членами Совета Европы выводы, не являются надуманными и предвзятыми. Незаконное содержание под стражей (дело «Урсу»)¹³, применение пыток и жестокое обращения с заключенными (дело

---

¹² Цитируется по материалам дела «Катан» в базе данных ЕСПЧ [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-114082>

¹³ В июле 2009 г. офицер молдавской полиции, Александр Урсу, был задержан полицией в г. Бендер (Приднестровье) и приговорен судом самопровозглашенного государства к 15 годам лишения свободы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://politicom.moldova.org/news/moldovan-police-officer-to-be-released-from-transnistrian-prison-233781-eng.html>

«Варданяна»¹⁴, дело «Илашку», дело «Казаку»¹⁵), передача своих граждан для отправления правосудия в непризнанных государствах (дело «И. Готко, Р. Коваля, Г. Бондаренко»¹⁶) становятся частой практикой в ПМР.

Исходя из вышеизложенного, необходимо констатировать:

Россия причастна к поддержанию status quo в Приднестровском регионе Республики Молдова. Ей следовало бы выполнить требования Молдовы и международных организаций об окончательном выводе своих войск. России также следовало бы свести свою помощь до размеров гуманитарной, а не оказывать всестороннюю экономическую поддержку ПМР.

Вопрос о неэффективности системы защиты прав человека в Приднестровском регионе Республики Молдова не подлежал бы рассмотрению в ЕСПЧ, если бы международное сообщество оформило бы свое отношение к самопровозглашенным государствам в более прозрачной форме. Следовало бы определить критерии государственности и процедуры легитимации нового государства, а также кодификационная работа в деле определения терминов «народ», «право народов на самоопределение», «признание государств». В противном случае, в следующем решении ЕСПЧ по делам, созвучным делу «Илашку» и делу «Катан» необходимо будет призвать к ответственности главного фигуранта – международное сообщество, которое во избежание политических трений сторонится конструктивной дискуссии по указанным вопросам. А это, на наш взгляд, уже своего рода халатное поведение, которое тоже должно быть наказуемым.

---

¹⁴ О деле Э. Варданяна на сайте неправительственной, независимой веб-страницы о Молдове [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://politicom.moldova.org/news/-215053-rus.html>

¹⁵ Режим доступа: <http://www.omct.org/urgent-campaigns/urgent-interventions/moldova/2011/05/d21291/>

¹⁶ Краткая информация о передаче украинскими правоохранительными органами своих граждан властям самопровозглашенной ПМР на сайте Одессы «Таймер» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://timer.od.ua/statji/medovoe-delo-zhitelej-odesskoj-oblasti-poxitili-perepravili-cherez-granicu-a-teper-sudyat.html>. См. также сайт Украинского Хельсинского союза по правам человека [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.helsinki.org.ua/ru/pda/index.php?id=1270642638>

IMPACTUL AUTONOMIEI SPECIALE ASUPRA STATUTULUI DE STAT UNITAR

Ștefan BELECCIU,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
șef al Catedrei „Drept polițienesc” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Summary

Moldova is a multiethnic country, as are the majority world countries, and, obviously, it face with multiple problems regarding the peaceful coexistences specific to the ethnic coloration in this space.

The problem of solving by the public administration, by way of conciliation of the conflicts between certain ethnic groups (parts of a nation) passed in the third millennium as one of primary importance.

Una din problemele cu care se confruntă administrația în statele unitare, în procesul de realizare a sarcinilor ce-i revin, este cea a satisfacerii intereselor diferitor minorități (grupări) etnice prin asigurarea liberei dezvoltări a acestora, excluzând orice fel de discriminare.

Problema rezolvării de către administrația publică, pe calea concilierii, a conflictelor dintre anumite grupări etnice (părți componente ale unui popor), a trecut în mileniul trei ca una de importanță primordială.

Un studiu în această materie este necesar pentru dezvoltarea științei administrației, în general, și pentru orientarea spre democratizare a administrației publice din Republica Moldova, în mod special.

Republica Moldova este o țară polietică, după cum sunt majoritatea țărilor lumii, și, în mod evident, se confruntă cu multiple probleme de conviețuire pașnică specifice coloritului etnic din acest spațiu.

Politica statului sovietic, din care până la 27.08.1991 a făcut parte republica noastră, a fost de a unifica în mod artificial etniile aflate pe întregul teritoriu al URSS, prin impunerea unei singure limbi oficiale (limba rusă), a unui sistem unic economic bazat pe proprietatea obștească asupra mijloacelor de producție, lăsând să se dezvolte doar parțial anumite elemente de cultură națională.

Odată cu destrămarea Imperiului Sovietic, cu declararea suveranității și independenței Republicii Moldova, problemele ce țin de relațiile interetnice au devenit mult mai acute, în mare parte și din cauza acestei false unificări.

Nu ne propunem să răspundem la toate întrebările care frământă astăzi societatea și, în special, administrația într-un stat polietic, încerc-

căm doar să ne expunem părerea subiectivă referitoare la starea de fapt din Republica Moldova prin prisma factorilor ce pot determina, după caz, fie pacea și buna înțelegere, fie apariția conflictelor interetnice.

Unul din factori ține de originea și dezvoltarea istorică a celor mai numeroase grupări etnice de pe teritoriul Republicii Moldova. Acestea din urmă, în marea lor parte, au avut o intervenție și stabilire forțată în spațiul dat, ca urmare a războaielor de cotropire duse de statele vecine, unele etnii fiind așezate compact, altele – răzlețit pe întreg teritoriul. Anume așezările compacte ale grupărilor etnice au produs mari confuzii și dificultăți la democratizarea administrației publice în țara noastră din ultimele două decenii.

Un alt factor îl constituie cadrul juridic de reglementare a administrației publice, în special pe plan local, care se întemeiază pe înaltele principii democratice ale autonomiei locale și descentralizării serviciilor publice de interes local.

În același timp, ținem să menționăm și consacrarea constituțională a altei forme de autonomie – cea de statut juridic de autonomie „specială” acordat Găgăuziei (conform art. 111 al Constituției Republicii Moldova), unei unități administrativ-teritoriale de nivelul II, cu o populație de circa 200 000 locuitori, majoritatea găgăuzi. Dacă aparent, la acel moment (1994), soluția respectivă a calmat spiritul agresiv de amenințare a unității statale din partea acestei grupări etnice din sudul republicii, atunci, după cum vedem din referendumul transnistrian, autonomia „specială” nu este o soluție prea reușită, cu atât mai mult una universală, pentru păstrarea integrității teritoriale și a unității statale. Mai mult ca atât, din punctul de vedere al științei dreptului, autonomia „specială”, bazată pe criteriul etnic, este o eroare și un precedent nedorit în dezvoltarea constituționalismului modern, care poate provoca și mai mult separatismul și ultranaționalismul.

Legislația Republicii Moldova conține un șir de prevederi democratice referitoare la organizarea și funcționarea autorităților administrativ-teritoriale care oferă drepturi politice, economice și sociale egale tuturor cetățenilor, indiferent de originea lor etnică. În același timp, prin evidențierea unor anumite grupări etnice cărora legislația le acordă statut juridic special, se produce o discriminare a celorlalte grupări, indiferent de numărul reprezentanților acestora și forma lor de așezare: compactă sau mai puțin compactă, majoritate sau minoritate. Un stat unitar și democratic acordă autonomie administrativă egală tuturor unităților administrativ-teritoriale (comunităților locale), indiferent de coloritul lor etnic.

Factorul politic, fiind strâns legat de cel juridic, este determinat de cadrul normativ de reglementare a administrației publice. Prevederile

legislative consacră principiul descentralizării serviciilor publice locale, care presupune transferul unui șir de competențe, ce aparțineau autorităților centrale, organelor reprezentative ale unităților administrativ-teritoriale. În acest context, este necesar de menționat faptul că aceste competențe sunt de natură economică, socială, culturală și, în nici un caz, de natură politică. Într-un stat unitar, cum este și Republica Moldova, strategiile de dezvoltare politică a statului în întregime și a structurilor lui administrative rămân probleme de interes național, gestionate de către organele centrale și reprezentanții acestora în plan local, uniform și coerent pe întreg teritoriul țării.

Factorul economic este într-o strânsă interdependență cu toate celelalte aspecte enunțate mai sus. Economia socialistă, planificată în mod centralizat pe mai mulți ani, oferea cetățenilor un nivel de viață mai mult sau mai puțin decent, însă stabil, fapt ce a contribuit mult la anihilarea spiritelor ultranaționaliste, precum și la dezvoltarea spiritului de fraternitate, de apropiere a diferitor etnii din acel spațiu.

În același timp, conflictele armate care au avut loc în spațiul fostului lagăr socialist au fost privite, mai des, prin prisma „vrajbei naționale”, ca și conflicte interetnice. Este probabil și prezența acestui factor, însă, dacă se ține cont de faptul că în perioada socialismului s-au format multe familii polietnice, factorul „vrajbei naționale” nu mai poate fi calificat ca determinant în aceste conflicte.

În această ordine de idei, considerăm drept factor esențial care a generat aceste situații de conflict criza politică și economică, sărăcia și pierderea speranței în ziua de mâine a majorității populației, și, în mod special, interesele politice meschine a celor care dețin puterea politică într-un anumit moment.

Nu putem lăsa fără atenție nici factorul social-cultural, care este strâns legat de ceilalți factori menționați anterior. Pentru a asigura echitatea socială, statul trebuie să dispună de o bază economică dezvoltată care ar completa libertatea individului din societate cu un suport material corespunzător și ar asigura un nivel decent de trai. În același timp, administrația trebuie să valorifice eficient bogăția spirituală a poporului care este o sinteză a tradițiilor, moralei și culturii tuturor etniilor ce alcătuiesc poporul respectiv. Aspectul polietnic al unui popor este un prilej de îmbogățire reciprocă printr-o concurență sănătoasă care are drept scop final atingerea unui înalt nivel de cultură.

În prezent, Republica Moldova este împărțită sub aspect administrativ-teritorial în unități de nivelul unu – orașe (municipii), sate (comune); unități de nivelul doi – raioane și unitatea administrativ-teritorială cu statut special Gagauz-Yeri. Cele de nivelul unu și raioanele își exercită activitatea în baza principiului autonomiei locale consacrat în art. 109,

iar ultima – în baza principiului de autonomie „specială” consacrat în art. 111 al Constituției Republicii Moldova:

„(1) Găgăuzia este o unitate teritorială autonomă cu un statut special care, fiind o formă de autodeterminare a găgăuzilor, este parte integrantă și inalienabilă a Republicii Moldova și soluționează de sine-stătător, în limitele competenței sale, potrivit prevederilor Constituției Republicii Moldova, în interesul întregii populații, problemele cu caracter politic, economic și cultural.

(2) Pe teritoriul unității teritoriale autonome Găgăuzia sunt garantate toate drepturile și libertățile prevăzute de Constituția și legislația Republicii Moldova.

(3) În unitatea teritorială autonomă Găgăuzia activează organe reprezentative și executive potrivit legii.

(4) Pământul, subsolul, apele, regnul vegetal și cel animal, alte resurse naturale aflate pe teritoriul unității teritoriale autonome Găgăuzia sunt proprietate a poporului Republicii Moldova și constituie totodată baza economică a Găgăuziei.

(5) Bugetul unității teritoriale autonome Găgăuzia se formează în conformitate cu normele stabilite în legea care reglementează statutul special al Găgăuziei.

(6) Controlul asupra respectării legislației Republicii Moldova în unitatea teritorială autonomă Găgăuzia se exercită de Guvern, în condițiile legii.

(7) Legea organică care reglementează statutul special al unității teritoriale autonome Găgăuzia poate fi modificată cu votul a trei cincimi din numărul deputaților aleși în Parlament”.

Din alin. (1) al normei constituționale menționată supra, autonomia specială, acordată regiunii locuită în majoritate de găgăuzi ca grup etnic, nu este altceva decât autonomie politică sau legislativă.

Paradoxal este faptul că legiuitorul, obsedat de importanța autonomiei grupărilor etnice, a adoptat un cadru normativ destul de impunător (Legea privind statutul juridic special al Găgăuziei nr. 344-XIII din 23.12.1994) de reglementare a autonomiei acestora, acordându-le chiar autonomie politică cu drept de autodeterminare și de adoptare a legilor locale în aproape toate domeniile reglementate de legile organice.

Mai mult ca atât, după 22 de ani de independență și 9 ani de la adoptarea legii sus-numite în perioada când clasa politică din Republica Moldova ar trebui să revadă atitudinea diferențiată față de grupurile etnice de pe teritoriul țării, adoptând Legea cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului (în vigoare de la 05.03.2013), permite ministrului Afacerilor Interne să numească în funcția de șef al Direcției de poliție a UTA Găgăuzia doar la propunerea guvernatorului Găgăuziei și nu-

mai cu acordul adunării populare. Numirea conducătorilor subdiviziunilor de poliție teritoriale în unitățile teritoriale de nivelul II în restul teritoriul țării intră în competența Șefului inspectoratului general de poliție și în aceste cazuri nu este nevoie de nici un acord al unui organ de administrație publică locală.

În același timp, autonomia locală administrativă, acordată comunităților locale și regionale din întreaga țară, rămâne și azi doar un principiu declarat în art. 109 al Constituției Republicii Moldova, fără o reglementare normativă detaliată de exercitare a acestuia. Legea privind descentralizarea administrativă adoptată la 28.12.2006, în vigoare de la 01.01.2007, a împiedicat foarte mult buna funcționare a autorităților publice locale din întreaga țară. În situația creată este foarte dificil pentru aceste autorități să se conducă în activitatea lor de principiul autonomiei locale.

Totodată, unul din focarele separatismului din Europa rămâne a fi teritoriul Republicii Moldova din stânga Nistrului, unde legislația țării nu este recunoscută și nu este respectată. Inițial, și acest conflict a fost caracterizat ca unul interetnic.

Conflictul armat din această regiune a fost provocat în anul 1992 de către forțele proimperiale sovietice și aveau ca obiectiv promovarea și intensificarea separatismului, dar și neadmiterea aderării Republicii Moldova la Organizația Națiunilor Unite. Cu toate acestea, la 2 martie 1992, tânărul nostru stat a fost primit în marea familie a popoarelor libere.

În urma acestui conflict armat din 1992, Republica Moldova a suferit o înfrângere politică, militară și morală în fața rebeliunii antistatale din Transnistria. O expresie politică a acestei înfrângeri a constituit Acordul cu privire la principiile reglementării pașnice a conflictului armat din zona transnistreană a Republicii Moldova, semnat la 21 iulie 1992 la Moscova de președintele Moldovei Mircea Snegur și președintele Federației Ruse Boris Elțin. Însuși faptul că încetarea conflictului armat a fost obținută prin semnarea unui acord cu Federația Rusă vorbește despre aceea că Rusia avea suficiente resurse în perioada disensiunilor pentru a nu admite escaladarea acestora într-un conflict armat, soldat cu pierderi a sute de vieți omenești din ambele părți. Documentul însă a fost semnat numai după ce regimul separatist, cu implicarea deschisă a trupelor Armatei a 14-a, aflate de la 1 aprilie 1992 în subordonarea Federației Ruse, a învins tânărul stat moldovenesc și a stabilit controlul deplin asupra a 12% din teritoriul lui [1].

Odată cu pierderea controlului efectiv în acest teritoriu, autoritățile constituționale ale Republicii Moldova nu au fost în stare să înregistreze eforturi concentrate, respectiv succese vizibile în vederea realizării

și apărării drepturilor fundamentale ale omului, inclusiv a libertății și siguranței persoanei. Treptat, acestea au declinat practic orice responsabilitate pentru situația cetățenilor din regiunea transnistreană, promovând o politică inconsecventă și incoerentă atât la nivel național, cât și internațional [2, p. 17].

Incertitudinea politică oferă oportunități deosebite pentru a face o avere, dar ca să o păstrezi ai nevoie de stabilitate. În pofida independenței proclamată cu voce tare, Transnistria este privită de toată lumea ca parte, „regiune cu probleme” a Republicii Moldova. Regiunea transnistreană este una dintre zonele off-shore, prin intermediul căreia se săvârșesc acțiuni de contrabandă în proporții considerabile și se spală sume enorme de bani [3, p. 159]. Transnistria este un mic regat sovietic descompus, gestionat după principiul: „nimic nu se pierde, totul se vinde”. Regiunea separatistă din cadrul Republicii Moldova este un paradis pentru contrabandă de tot felul – de la alimente și medicamente falsificate la droguri din țările asiatice, tutun, alcool, țigări etc.

Chiar în timpul conflictului armat au fost depistate cazuri când agenții economici, inclusiv de pe malul drept al Nistrului, profitau de starea de haos și lipsa oricărei legi în zona de conflict pentru realizarea diverselor operațiuni comerciale ilegale. În urma crizei politice de la Chișinău, care a urmat după încetarea conflictului armat din vara anului 1992, inițiativa în structurile legislative și executive ale puterii centrale a fost preluată de acele forțe, atitudinile politice ale cărora erau în concordanță cu cele ale liderilor separatiști de la Tiraspol (poziția negativă față de destrămarea URSS, ura față de emanciparea națională a populației autohtone, față de noile forțe politice anticomuniste etc.). Acești factori au creat condiții favorabile pentru activități economice ilegale, realizate de structurile criminale organizate, de funcționarii corupți (sau prin contribuția lor) de pe ambele maluri ale Nistrului și pentru „simbioza” firească a structurilor criminale cu structurile puterii (constituționale de la Chișinău și anticonstituționale de la Tiraspol). Este suficient de menționat că liderul separatist de la Tiraspol din acea perioadă, Igor Smirnov, l-a numit pe propriul fiu în funcția de șef al Comitetului vamal. Interesul structurilor criminale față de Transnistria a fost determinat și de faptul că în această zonă erau stocate cantități enorme de muniții și armament.

Acum, după 20 de ani în care au fost întreprinse, fără nici un rezultat, diverse încercări de rezolvare a acestui conflict pe cale pașnică, ne dăm bine seama că acest caracter polietnic al populației de pe ambele maluri ale Nistrului nu a fost și nici nu poate fi motivul declanșării războiului și separatismului. Adevăratul motiv rămâne lipsa voinței clasei politice de unificare a statului, lipsa maturității politice și lupta pentru putere a liderilor politici.

Criza politică care durează de la înființarea Republicii Moldova ca stat independent (27.08.1991), conjugată cu o criză economică de aceeași intensitate, este o povară prea grea pentru orice popor. Aceste două fenomene negative sunt interdependente și administrația urmează să determine adevăratele cauze ale declanșării lor și să întreprindă măsuri complexe pentru revenirea la normalitate. Instabilitatea politică reprezintă una din piedicile fluxului de investiții străine, care ar putea contribui la relansarea economiei.

În această situație sarcina de bază a administrației publice este de a organiza și utiliza în mod eficient (în baza principiilor economiei de piață și a liberei concurențe) potențialul uman și economic intern pentru a ridica nivelul de trai al populației.

Nu ne rămâne decât să concluzionăm că polietnia unui popor nu este o piedică în dezvoltarea democrației, ci este o stare a lucrurilor (un adevăr istoric) care trebuie luată în considerație în mod obiectiv în organizarea procesului de funcționare a administrației publice. Ignorarea de către administrație a intereselor (sau privilegierea) anumitor grupări etnice așezate în țară sau preocuparea prea mare de acestea încât să pună în defavoare națiunea de origine (majoritară), asociate cu sărăcia și disperarea, constituie motivul de bază al conflictelor interetnice. De multe ori însă conflictelor generate de interese politice li se atribuie un colorit interetnic, confruntând anumite grupări etnice într-o luptă din care nici o parte nu va câștiga.

Prin urmare, în cazul în care administrația publică s-ar conduce în activitatea sa de înaltele principii democratice și ar ține cont de interesele tuturor grupărilor etnice, asigurând participarea nestingherită a reprezentanților acestora la rezolvarea celor mai importante probleme de stat, și, dacă și-ar îndeplini misiunea sa de bază – cea de asigurare a unui nivel de trai decent tuturor cetățenilor, cu certitudine o bună parte din conflicte, inclusiv de natură interetnică, nu ar exista.

Referințe bibliografice

1. Oazu Nantoi, *Conflictul din zona de est a Republicii Moldova. Aspecte economice*, <http://transnistria.md/ro/articles/0/541/>
2. *Libertatea și securitatea persoanei în regiuni de conflict*, Asociația „Promo – LEX”, Chișinău, 2009.
3. Mihail David, *Economia subterană și spălarea banilor – studiu criminologic*, Teză de doctor în drept, Chișinău, 2007.

ASPECTE PSIHOLOGICE ALE POLITICII REPRESIVE A REGIMURILOR TOTALITARE

Aliona BIVOL,
doctor în psihologie,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Summary

Psychology is meant to improve and harmonize human life, but totalitarian regimes used it as an instrument of repression. Implementation methods of manipulation and social influence on people imposed a repressive regime of a personality cult. Intellectual mass destruction by hospitalization in the special psycho-correctional institutions has weakened the scientific basis of society. Practiced criminal psychopolitical led to the loss of innocent lives.

Actualmente, subiectul politicii represive a regimurilor dictatoriale se abordează tot mai larg. Istoricii, sociologii, psihologii au încercat și continuă să descopere mecanismele de propagandă, de manipulare și influență a regimurilor totalitare asupra propriului popor. În acest context, pentru a înțelege motivul atitudinii umiltoare adoptate de către liderii regimurilor represive, trebuie luat în calcul, în primul rând, forța de „persuasiune” cu care au influențat asupra popoarelor.

Însă așa începe tratarea aspectelor psihologice ale regimurilor totalitare prin analiza instaurării violente într-un stat a unui cult al personalității.

Complexul puterii perceput de către o persoană totalitară este forma cea mai periculoasă prin agresivitatea ce îl degradează. Fiind generat de complexul de inferioritate, acesta reprezintă încercarea de a compensa handicapul emoțional, fizic, intelectual sau chiar de integrare socială. Pentru o persoană care își impune cultul indiferent de consecințe, de dorințele și necesitățile poporului, complexul de putere este o manifestare și o autoafirmare. Narcisismul specific marilor tirani este caracterizat de elementele principale, cum ar fi: comportamentul dominat de idei de grandoare, de fantezme megalomane, susceptibilitatea anormală în evaluarea celorlalți, egocentrismul și lipsa de empatie. Prezintă autoreferire la nevoia de a fi admirați și iubiți. Important este de menționat că predomină superficialitatea în viața lor afectivă și înțelegerea dificilă a sentimentelor altora. Conștiința de sine exagerată face ca individul să se simtă supradotat, omnipotent, superior. De exemplu, discursurile lui Hitler erau acompaniate de manifestații grandioase, de procesiuni imense la lumina torțelor, de decoruri gigantice.

Secolul XX cunoaște personalități lideri care și-au impus cultul și prin acesta au promovat o politică criminală sadică asupra propriului popor: Stalin, Hitler, Hrușciiov, Ceaușescu, Mussolini etc.

Instituirea cultului personalității prin politici bazate pe sentimentul de frică încerca să remodeleze mentalitatea, atitudinea, convingerile oamenilor, având ca lozincă falsă schimbarea omului și reeducarea unui individ nou în spiritul partidului, vieții sociale.

Liderii totalitari considerau că atașamentul poporului este greșit și impropriu orientat, ceea ce îi provoacă boală. De aceea pentru a-l salva trebuie redirecționat mintal spre un nou atașament comportamental față de statul sovietic.

Psihologii susțin că schimbarea comportamentului este evident acceptată în cazurile în care dorim intenționat să renunțăm la unul nociv sau să adoptăm altul pe care nu-l avem.

Din perspectivă psihologică, marii tirani acționau împotriva firii, prin mecanisme distrugătoare, pentru a schimba omul simplu, impunându-i intenționat, violent anumite idei, comportamente, convingeri, urmate de pierderea identității și depersonalizarea omului.

Astfel, veriga principală în adoptarea noii mentalități (aș menționa-o pe cea sovietică) a fost modificarea credințelor și a valorilor omului, inducându-i stări emoționale diferite de cele percepute până la acea vreme. Impunând în mod categoric cultul personalității, marii lideri manipula convingerile omului, disimulând intenția lor adevărată, iar cetățeanul nu conștientiza că era ținta unei influențe criminale.

În 1936, la Moscova, L. Beria afirma într-o cuvântare că este nevoie de a instrui persoane în „arta” de a modifica psihicul, vechea mentalitate a omului sovietic, de a-i „însănătoși mentalul”, devenind fanatici ai comunismului. Acest scop, în accepțiunea sa, scuza orice mijloace. Afirmările respective au deschis calea spre utilizarea metodelor psihologice în sens negativ, doar că să fie realizat obiectivul meschin.

Fiind subjugat psihic, omul își schimba comportamentul în direcția dorită și ca urmare divinizau un cult fals, care în realitate era violent. Prin metode politice criminale, tiranii determinau omul să accepte lipsa de importanță a propriei persoane, să se integreze unei puteri superioare și să fie mândru că este parte din forța și gloria acestei puteri, de exemplu, puterea sovietelor.

Înainte de a trece la abordarea tacticilor și metodelor psihologice ale politicii criminale propagate de liderii totalitari, este necesar să amintesc că psihopolitica avea o conotație de teroare, violență și omucidere.

Cu toate că în a doua jumătate a anilor '30 ai sec. XX au fost interzise, din considerente politice dezvoltarea psihologiei, cercetarea psihologică, psihodiagnosticarea, totuși arma de influență asupra poporului

a fost bazată pe psihologie. Ei au inițiat o strategie extrem de bine pusă la punct, perfecționată încontinuu de manipularea psihologică a conștiinței. Concomitent, minciuna domina cursul dezvoltării socialismului, fiind o altă tehnică de a obliga credința în ideologia totalitară.

Despre nenumărate și odioase crime politice de dezumanizare a omului relatează Gabriel Marcel. Prin utilizarea procedeelor de degradare și defăimare de tot felul, era nimicrit orice zvâcnet de gândire. Aceste metode socialiste cu desăvârșire inumane urmăreau o înfrângere a rezistenței spiritului, o despuiere de mijloacele de apărare ale personalității, o epuizare a trupului oamenilor, precum și erodarea împotrivrării morale a întregului popor.

Ca să-și atingă scopul, psihopolitica represivă trebuie să golească mintea omului de toate credințele și convingerile sale, de cele mai călduroase amintiri, de prieteni, de iubire, de atașament familial. Prin utilizarea persuasiunii defavorabile, liderii autoritari au reușit să restructureze concepțiile, să modifice relațiile dintre oameni, modul de gândire și imaginația lor.

Propagarea mincinoasă a realizărilor în masă ale socialismului impuneau oamenilor noi atitudini sociale. Mai mult decât atât, răspândirea doar a unei ideologii dogmatice (Lenin, Marx, Engels) determina încrederea cetățeanului în binele care îl așteaptă și în acceptarea valorilor socialiste. Astfel, scopul regimurilor totalitare era de a instaura un control total asupra inteligenței, conștiinței și emoțiilor pentru a-și menține cultul propriu în vârful societății.

Controlul comportamentului abuziv se realiza prin supravegherea realității fizice în care trăia individul. Au urmat îndoctrinare zilnică, locuințe asemănătoare, îmbrăcăminte asemănătoare, nimicirea dorințelor proprii, ore standard de lucru, somn, bucătării comune, unele tradiții și obiceiuri anulate, cenzurarea a tot ce se realiza (în cinematografie, teatru, presă, știință). Crearea acestor condiții de comportament prin impunerea forțată, lipsa de alternativă (în cazul apariției alternativei erau pedepsiți, exilați în lagăre de corecție), se urmărea vădit supravegherea și uniformizarea întregii societăți.

Utilizarea ideii de naționalizare și colectivizare a bunurilor, mijloacelor de producție, confiscarea de averi au fost o metodă de depersonalizare, dezindividualizare a omului, ca urmare să-i impună un nou mod de viață, bazat pe controlul total, represiune, teroare.

Un aspect psihologic distructiv al politicii represive a fost modificarea gândirii omului prin îndoctrinarea cu idei socialiste profunde. Cetățenii ajung să creadă în viața socialistă frumoasă, în traiul în comun. Marii tirani obsedați de propriul cult i-au zombat pe oameni mai mult neacceptând alte idei. Însușind niște reguli dogmatice socialiste, oa-

menii nu vor gândi despre altă viață, decât cea socialistă. Cert, rezultatul reeducării era echivalent cu umilirea totală, înfrângerea respectului de sine, mai cu seamă a conștiinței de libertate.

Se urmărea crearea unui sentiment de nesiguranță și capacitate redusă de a analiza, punând oameni în situații frecvente care să genereze îndoială de sine și de propria judecată. Oamenii sunt manipulați să-și reevalueze în mod negativ părerea despre sine și comportamentul anterior, realitatea și în același timp să devină niște roboți care să idolatrizeze doar o persoană, cea a conducătorului statului.

Încurajarea stărilor emoționale puternice la oameni prin metode psihice, precum supunere, izolare socială, pierderea privilegiilor, schimbarea statutului social, intimidarea, liderii sociali au reușit să fragmenteze identitatea cetățeanului.

Conform lui B. Ficeac (2006), manipulând emoțiile prin inducerea stărilor de vinovăție și frică individului, s-a obținut controlul sentimentelor. În regimurile totalitare se creau artificial sentimente de vinovăție unor persoane de viața grea a celor apropiați. Frica condiționa furnizarea unor informații false de unele persoane despre altele, care în opinia lor erau numiți „dușmani politici ai statului”.

Acele persoane care nu se supuneau sau cel puțin încercau să gândească nedoctrinar erau izolate, deportate, întemnițate, fie de una singură sau cu familia. Lagărele erau create special pentru a psihoeuca omul și se bazau pe epuizarea fizică generată de epuizarea psihică. Fiind exilate în lagăre, victimele regimului nu aveau dreptul de a gândi, de a analiza, de a se odihni și reface psihofizic. Astfel se destabiliza rațiunea, voința, afecțiunea. Omul simțea prezența unei răni grave a sistemului nervos, devenind o mașină dezmembrată absolut fără personalitate, inițiativă, gândire. Aceste schimbări psihologice urmăreau să le instituie regimurile totalitare pentru ca omul să fie dresat cu ușurință și să nu manifeste identitate.

Trebuie reținut că odată dobândită această programare la nivelul subconștientului omului, comportamentul și gândirea se vor conforma orânduirii noi.

Regimurile totalitare dictau vehement ideile lor dogmatice, cu conotație criminală, printr-o altă metodă agresivă de convingere – spălarea creierelor. Impactul psihic al acestei acțiuni era provocarea fragilității Eului. Dirijarea societății prin prisma fenomenelor psihologice de inducere a disperării, stresului, fricii, anxietății se solda cu distrugerea omului ca entitate și înspăimântarea spre o eventuală incertitudine în politica promovată. În cazul deținuților politici spălarea creierelor se realiza prin metode umilitoare: lipsă de somn, controlul mișcărilor, izolare totală de alte persoane, lipsă de comunicare, extenuare psihică, ceea ce genera un

gol sufletesc, iar deținutul, fiind presat psihic, semna orice document sau dădea depoziții chiar străine lui. Îndeosebi această tehnică dură era utilizată în spitalele de psihiatrie speciale de tip pușcării, unde erau întemnițate, mai cu seamă, persoanele din elita intelectualității, care încercau să demonstreze alte viziuni asupra orientării socialiste.

După moartea lui Stalin, lupta cu oponenții comunității socialiste a luat o altă formă. Orice prezentare a realității era considerată comportament antisovietic, iar persoanele erau declarate bolnave psihic. Prin urmare, opoziția politică sau religioasă, în opinia lui I. Cucu, era parte a psihopatologiei.

N. Hrușciov a fost cel care a dezvoltat spitalele-penitenciare de psihiatrie, pretextând că numai un nebun poate fi împotriva socialismului. În realitate, aceste spitale erau remedii pentru a lupta cu persoanele sănătoase psihic, dar oponenți în gândire, cele neconvenabile politicii criminale răspândite. Psihiatria a fost politizată, organizată și condusă de fanații regimului și utilizată ca metodă represivă în scopul păstrării puterii, privilegiilor, cultului despotice al unei personalități.

Deși Hrușciov a criticat cultul lui Stalin, demonstrând doar teoretic o atitudine loială față de popor, el a avut nevoie să folosească metode de psihoeducare a omului socialist, pe care le-a găsit în psihiatrii sau în așa-numitele „instituții speciale”. După condamnarea în „instituțiile speciale” și aflarea în aceste medii omul avea dereglări psihice evidente, chiar dacă la începutul internării era absolut sănătos. În cazul în care continua totuși să exprime idei antisovietice, pe el nu-l susținea nimeni, întrucât era un nebun care s-a tratat în psihiatrie.

Diagnozele prescrise, îndeosebi intelectualilor, erau de tipul: schizofrenie, iresponsabilitate, schizofrenie paranoică, paranoia reactivă și chiar pentru ei a fost inventată o nouă diagnoză – schizofrenie în dezvoltare lentă. Persoanele erau descrise ca iritabile, incoerente, impulsive și chiar manifestând un comportament antisocial destul de periculos pentru societate. În special, boala schizofrenie în dezvoltare lentă nu era periculoasă pentru ceilalți, însă prezența termenului „schizofrenie” presupunea un tratament în instituții speciale psihiatrice, ceea ce justifica prezența în „instituțiile speciale”.

Т. Дмитриева (2011) subliniază că psihiatria a fost utilizată în Uniunea Sovietică și în alte țări socialiste în scopul de a provoca intenționat consecințe morale, fizice, psihice prin aplicarea unor măsuri medicamentoase.

И. Савенко scrie că acest tip de psihiatrie este deosebit, nu e o știință, ci un fenomen care a apărut în țările cu regim represiv, cu regim politic criminal.

Spitalele cu condiții inumane erau mijloace pentru a dezumaniza

persoana sănătoasă psihic. Metodele de tratament produceau consecințe grave de sănătate psihofizică. Aș menționa că lipseau metode științifice de psihodiagnostic. Psihiatria a fost politizată în sensul ideologiei socialiste și supusă acesteia, organizată și condusă de oamenii regimului. Psihiatrul care interna un opozant politic cu diagnoza de schizofrenie, paranoia se implica în mod conștient în politica statului. Unii cetățeni erau internați în spitale sub pretextul unui control ordinar, însă aveau drept scop intimidarea psihologică. Simpla lecturare a diagnosticului medical conduce la impresia de manipulare politică.

C. Глужман (2010) descrie condițiile dezastruoase în instituțiile psihiatrice prin predominarea factorilor stresogeni fizici și psihici: celule mici unde nu era spațiu pentru plimbare, fără aerisire, ieșirea la aer era doar câte o oră în 24 ore, dar lipsite de natura verde. Lipsa de veceuri era un stres fizic greu de suportat. Realizarea necesităților fiziologice era stabilită la o oră specială și în minute limitate.

Nu era fixat un anumit termen de condamnare, ceea ce genera epuizare psihică. Comisia de experți psihiatri reexamina peste 6 luni „bolnavii”, iar transferul într-un alt spital era aprobat de reprezentanții puterii. Fiecare deținut politic era internat într-un salon cu persoane bolnave grav psihic. Comunicarea cu alte persoane supuse presiunilor era strict interzisă. Astfel, intelectualitatea politică devenea martoră a comportamentului oamenilor cu retard mintal accentuat sau excitabilitate catatonică, schizofrenie paranoică. Nu aveau dreptul să scrie și să citească, iar dacă deținuții începeau să învețe vreo limbă străină, comisia constata imediat înrăutățirea stării psihice și doza de medicamente administrate era mărită.

Preparatele administrate în scop de tratament, mai bine zis de sancționare, produceau dereglări psihosomatice considerabile: aminazina producea somnolență profundă și ignorarea mediului înconjurător, a propriei persoane; sulfazina sau pucioasa crea dureri musculare infernale și o febră teribilă; administrarea insulinei genera șoc glicemic; drogurile și neurolepticele depersonalizau omul sănătos.

Furnizarea informațiilor despre persoanele care aveau viziuni neconvenabile regimului era făcută chiar de prieteni, de colegi. Adepții politici ai totalitarismului erau instruiți în psihopolitica represivă să fabrice dosare psihiatrice unor oameni absolut nevinovați, dar calificați ca deținuți politici sau cu idei antisocialiste. În mod special pentru persoanele din această categorie a fost instituit în anul 1939 spitalul psihiatrie pușcărie în Kazan, păzit de reprezentanții NKVD-ului, numit „Kazanka”. De exemplu, aici s-a aflat la tratament abuziv timp de 20 de ani o femeie care a aruncat o piatră în direcția mauzoleului lui Lenin, fiind considerată periculoasă pentru puterea sovietică și diagnosticată cu isterie.

Kazanka era cea mai violentă psihiatrie din punctul de vedere al metodelor de tratament, pe lângă cele chimice se mai aplica electroșocul, cămașa de constrângere fizică, cămașa umedă, consecințele dureroase se soldau cu pierderea cunoștinței. Abuzul psihiatric s-a aplicat și față de copii în scop de corijare a conduitei, cărora li se administrau numai somnifere, cu excepția meselor. În anii 1950 în Kazanka se aflau peste 1000 de deținuți, cei mai mulți fiind pedepsiți conform art. 58 CP RSFSR.

O influență psihologică puternică asupra deținuților se realiza prin strigătele în timpul schimbului posturilor de supraveghere, cum ar fi: „Postul de supraveghere a celor mai periculoși dușmani ai poporului a fost predat” și celălalt striga ca să fie auzit la toate etajele de către fiecare deținut: „Postul de supraveghere a celor mai periculoși dușmani ai poporului a fost primit”.

Istoria psihiatriei ruse menționează într-un capitol aparte că ea a servit drept instrument totalitar represiv al celor care împărtășeau alte opinii. Teroarea psihiatrică se folosea în proporții mari în anii 1950 și îndeosebi în anii 1960-1970 (10).

În această perioadă au crescut ca ciupercile multe spitale psihiatrice pentru intelectualitatea rusă și oamenii cu inițiativă. În spitalul din Leningrad se aflau generalul Vareninkov, compozitorul Șvedov, biologul Safran, matematicianul profesorul Lapin, istoricul Nikolicki, economiștii Varganov, Kadinski, actorul Naumov, geofizicul Hariton, inginerul Konopatkin, inginer juristul Levitin, pictorul Susckin, medicul psihiatru Koldunov, arhitectul Șevandov etc. Numărul precis este imposibil de stabilit.

În anii 1970 în psihiatria specială din Kazan sunt internați 752 de pacienți, iar în cea din Leningrad – 853. În general în spitalele psihiatrice erau 3350 de deținuți.

Conform lui A. Собчак (2005), în Uniunea Sovietică în anul 1978 se aflau la evidență 4,5 milioane de oameni.

Deținuții erau tratați cu violență, agresivitate, indiferență față de suferințele lor, li se administrau medicamente depășite științific. Pacientul nu avea nici un drept, nici un viitor, nici o autodeterminare. În anii 1960 numărul deținuților politici care erau diagnosticați ca iresponsabili (bolnavi psihic) conform experților psihiatri forma 50 % din toți cei politici. În anii 1970 procentul lor a crescut cu 80 la sută. Pe ei i-au condamnat experții-psihiatri, reprezentanții puterii sovietice, fără vreun proces juridic legal, echitabil și fără metode științifice.

În 1988 pentru prima dată a fost adoptată Dispoziția privind condițiile acordării ajutorului psihiatric și răspunderea penală pentru internare ilegală a omului în spitalele de psihiatrie (ст.126 УК РСФСР) (12). Reieșind din acest articol, au fost revizuite multe dosare ale intelectuali-

lor, savanților aflați ilegal în psihiatrii. În același an 5 spitale-pușcării au fost lichidate. O parte de invalizi psihici au fost scoși de la evidență – 80 000 pacienți. În Leningrad în 1991-1992 au fost reabilitate 60 000 de persoane.

Psihologia are menirea de a îmbunătăți și armoniza viața omului, însă regimurile totalitare o foloseau ca instrument represiv. Implementarea metodelor de manipulare și influență socială asupra oamenilor au impus un regim represiv al unui cult al personalității. Distrugerea maselor intelectuale prin internarea în instituțiile speciale de psihocorecție a slăbit baza științifică a societății. Psihopolitica criminală practică a dus la pierderea de vieți omenești nevinovate.

Bibliografie

1. I. Cucu, *Psihiatria sub dictatură*, Piatra-Neamț, www.samanatorul.ro/editura/I., 2005.
2. S. Grossu, *Spălarea creierului. Clopotul psihopolitic al comunismului*, 1998, 146 p.
3. R. Herjeu, *Tehnici de propagandă, manipulare și persuasiune*, www.geocities.com
4. F. Tudose, I. Barbu, *Psihopolitica recidivă: fals tratat de psihopatologie socială*, București, 2004.
5. I. Vianu, *Persecuția psihiatrică a opozaților și disidenților*, www.revista22.ro
6. B. Ficeac, *Tehnici de manipulare*, București, 2006, 210 p.
7. Ю. Савенко, *Карательная психиатрия*, 2005.
8. А. Собчак, „Предисловие”, în *Карательная психиатрия*, 2005.
9. А. Подрабинек, *Карательная медицина*, Нью-Йорк, 1979.
10. С. Глузман, „Этиология злоупотреблений в психиатрии попытка мультидисциплинарного анализа”, în *Нейроnews: психоневрология и нейропсихиатрия*, nr. 1, 2010.
11. Т. Дмитриева, П. Краснова, *Психиатрия национальное руководство*, Москва, 2011.
12. Л. Игамовой-Хегай, А. Рарога, А. Чучаева, *Уголовное право. Общая часть: Учебник*. Издание исправленное и дополненное, 2005.

CONSECINȚELE CENZURII ȘI ACCESULUI INTERZIS LA INFORMAȚIE ASUPRA SPIRITULUI NAȚIONAL

Simion CARP,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
rector al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Elena CARP,

master în drept

Summary

Censorship has always followed the evolution of freedom of expression, being as old as the world itself. Although, in some circumstances, censorship (especially self-censorship) is a compelled phenomenon that has been and still remains a means of coercion, control, manipulation and limitation of freedom of expression to both: the individual and the masses. Censorship was, it is and will certainly remain for a long time an essential piece in the mechanism of human society. Therefore, it remains an extremely wide, complex and controversial phenomenon, the usefulness of which can not be denied by any society that pretends to be normal but whose excesses must guard everyone. In this study the authors analyze the transformation process of censorship as a tool of repression applied to people through which is trying to deform the national-patriotic spirit.

Conform definiției generale, cenzura este procesul de prevenire a diseminării (divulgării, răspândirii) informației către publicul larg de un grup de control. De obicei, cenzura este realizată de guverne, grupuri religioase sau de mass-media, dar există și alte forme de cenzură¹. Păstrarea informațiilor secrete oficiale, secretelor comerciale, proprietății intelectuale și comunicațiilor privilegiate avocat-client nu sunt de obicei calificate ca cenzură, atâta timp cât rămân în limite rezonabile. De aceea cenzura poartă de cele mai multe ori o semnificație și este o formă de presiune prin secretizarea informațiilor. Anume procesului de transformare a cenzurii în instrument de presiune aplicat unui popor, prin care se încearcă deformarea spiritului național-patriotic, va fi dedicat prezentul studiu.

Între anii 1806-1812, două imperii – Otoman și Rus – contestau întâietatea într-un război cu șanse variabile de reușită. În cele din urmă, Imperiul Rus a învins și a silit Imperiul Otoman să plătească despăgubirile de război. Din lipsa de mijloace financiare, plata se făcea prin cedarea de posesiuni învingătorului. Așa au fost cedate teritorii din Balcani și Bucovina Austro-Ungariei habsburgice, teritoriile din Caucazul de Nord Rusiei. În 1812 teritoriul dintre Prut și Nistru a fost revendicat și cedat

¹ *Dicționar enciclopedic ilustrat*, Chișinău, Ed. „Cartier”, 1999, p. 174.

Imperiului Țarist. După cum afirmă istoricii, a fost o tranzacție dintre două imperii care nu aveau nici un fel de drept național ori istoric asupra acestui teritoriu².

Anexarea Basarabiei la Imperiul Țarist, pecetluită în formule juridico-politice la data de 28 mai 1812, a avut urmări devastatoare asupra dezvoltării ambelor principate românești – Moldova și Țara Românească. Au fost stopate procesele de dezvoltare economică și de formare a spiritului național românesc pentru decenii și secole înainte.

Procesul de colonizare a Basarabiei a demarat imediat, în vara anului 1812, prin adoptarea la 23 iulie a „Statutului special pentru coloniștii sosiți în Basarabia”. Doritori din diverse țări (Bulgaria, Polonia, Țările Baltice, Franța, Germania, Elveția etc.) puteau să vină să colonizeze teritoriile din Basarabia: ei obțineau cetățenia rusă și mai multe privilegii (inclusiv scutirea de impozite), spre deosebire de băștinași. Acest proces a urmărit popularea teritoriilor „libere” din Basarabia (mai ales în sud), crearea unei tagme de susținători ai regimului, sporirea potențialului economic al provinciei, schimbarea componenței etnice a Basarabiei și deznaționalizarea băștinașilor (dacă în anul 1810 străinii constituiau 5% din totalul populației, în 1817 erau deja 14%). Concomitent, din anul 1813 au fost interzise relațiile culturale și economice cu moldovenii de peste Prut, mai mult chiar, s-au depus eforturi îndreptate spre învrăjbierea și dezbinarea celor două maluri de Prut³.

Extinderea teritorială și acapararea regiunilor „neruse” trebuia justificată cu orice preț. De aceea, în slujba intereselor țariste, iar ulterior și a conducerii sovietice, au fost puse elemente istorice denaturate și pseudosavanți care au venit cu diferite idei aberante. Astfel, dacă la început autoritățile susțineau concepția „mesianismului rusec” în care armatele ruse ocupau teritorii și țări „în mod nobil și dezinteresat” doar pentru a elibera populația ortodoxă de sub jugul otoman, ulterior ei susțineau că teritoriul Basarabiei trebuie să fie anexat Imperiului Rus datorită „sângelui vărsat de soldații ruși” în campaniile desfășurate.

Justificarea anexării teritoriale era și mai greu de găsit în condițiile în care componența națională a populației băștinașe nu includea o componentă semnificativă rusă. Adevărul istoric este cât se poate de elocvent – la recensământul din 1817, după cinci ani de la anexare, rușii nu apar ca etnie importantă în Basarabia. Mai mult chiar, în anul 1892, istoricul și ideologul casei imperiale ruse Pompei Batiușkov scria: „Dacă dorim ca Basarabia să fie cu adevărat... gubernie rusească, adică să fie unită organic cu Rusia și să nu se mai afle în centrul atenției și agitației românești,

² Anton Moraru, *Istoria românilor. Basarabia și Transnistria (1812-1993)*, Chișinău, Ed. „Aiva”, 1995, p. 10-15.

³ Anton Moraru, *op. cit.*, p. 15-22.

e necesar ca prin intermediul școlii să-i familiarizăm pe țărani moldoveni cu limba slavă bisericească veche și să-i facem măcar prin limbă pe jumătate ruși”⁴.

Este cert faptul că din momentul anexării Basarabiei de către Imperiul Țarist cursul istoriei se separă pentru Basarabia și pentru restul teritoriului românesc. Prima suferă de la ruperea contactelor cu spațiului românesc, suportă cu greu și multele lipsuri, și o politică brutală, dură, de rusificare și asimilare a populației românești băștinașe. În teritoriile românești de dincolo de Prut, se desfășoară evenimente remarcabile – răscoala lui Tudor Vladimirescu, mișcarea de emancipare națională, Revoluția de la 1848, Unirea Moldovei cu Țara Românească la 1859, proclamarea și recunoașterea independenței României la 1878, Marea Unire la 1918.

A fost perioada istorică de conștientizare a identității românești, de afirmare a neamului nostru. În Basarabia aflată sub administrare rusă, aceste procese au fost denaturate și interpretate tendențios de autoritățile imperiale. Orice încercări de solidarizare cu Patria istorică, de aliniere la procesele de peste Prut, de formare a identității naționale au fost crunt înăbușite.

Au urmat două secole negre pentru populația Basarabiei, în care s-au adevărit cele mai triste previziuni și temeri, și în care adevărurile istorice și spiritul național au fost anihilate printr-o politică de deznaționalizare și asimilare a populației majoritare românești. Au existat foarte puține exemple biografice pozitive, în care basarabeni precum Iacov Danilovici Ghinculov (1807-1870), ajuns profesor al Universității din Sankt Petersburg, reușește să elaboreze „Dicționarul moldo-rus” (în două volume, publicat la Chișinău în 1829), dar și „Cartea de buzunar pentru ostașii ruși în campaniile din Principatele Române” (Sankt Petersburg, 1854). Sau exemplul lui Aristide Casso, boier basarabean al cărui fiu Leon (Lev), născut la Paris, avea să devină ministru al Învățământului în Imperiul Rus între anii 1910-1914, autor al lucrării „Românii pe Dunăre”, care a reușit să supraviețuiască doar punându-și capacitățile și aptitudinile în slujba regimului țarist.

Ocupația sovietică a fost și mai perfidă în alegerea mijloacelor prin care să-și asigure perpetuarea guvernării. Un factor de risc pentru regimul de ocupație îl prezenta intelectualitatea, de aceea anume ea a fost clasa socială care a pătimit cel mai mult din cauza eforturilor structurilor de securitate și politicii conștiente duse de guvernul sovietic, fiind dezbinată prin acțiuni speciale de diversiune, terorizată și chiar exterminată. Elementele rămase au fost forțate să susțină falsuri istorice, precum că: „strămoșii slavilor au populat teritoriul dintre Carpați și Nistru înainte

⁴П.Н. Батюшков, *Бессарабия. Историческое описание*, Санкт-Петербург, 1892, с. 174.

de formarea poporului moldovenesc”; „în 1812 Basarabia s-a alipit la Rusia țaristă prin voia poporului și această alipire a fost favorabilă populației băștinașe”; „România a cotoplit Basarabia în 1918 și Rusia sovietică a eliberat-o de sub jugul străin în 1940” etc.

Se cunoaște de mai mult timp faptul că rodul muncii intelectuale este izvorul scris – cartea (în sensul larg al cuvântului, care ar include și publicațiile periodice). Introducând cenzura și limitând accesul la informație, liderii sovietici au „sterilizat” practic orice cercetări istorice, lingvistice sau de altă natură care nu le conveneau.

Savanții basarabeni, mai ales istoricii, aflați constant sub supraveghere și presiune continuă din partea autorităților, la limita supraviețuirii intelectuale și fizice, au ajuns să se călăuzească de indicațiile academicianului rus B. Grekov (director al Institutului de Istorie al Academiei de Științe a URSS între anii 1938-1953), care susținea că orice sursă poate fi utilă cercetătorului numai în cazul în care știe bine cum s-o folosească. Referindu-se la această directivă a lui Grekov, cunoscutul scriitor kazah O. Suleimenov a subliniat că istoriografia sovietică obedientă dezvăluia doar ceea ce se aștepta de la ea⁵.

Ocupația țaristă rusă, iar apoi și cea sovietică, au dat dovadă de o „coerență și consecutivitate de invidiat” în distrugerea spiritului național-patriotic românesc. Încă în 1913, V.I. Lenin (Ulianov) este nevoit să recunoască una dintre trăsăturile caracteristice fundamentale ale problemei naționale în Rusia – faptul că, sub aspect geografic, marile națiuni neruse locuiau la periferiile imperiului și, de regulă, erau înrudite cu popoarele din țările limitrofe: polonezii, românii, armenii etc. În viziunea lui Lenin, anume aceste părți ale popoarelor, ținute în cadrul Imperiului Rus, alcătuiau forțele centrifuge care zdruncinau într-o anumită măsură unitatea politico-administrativă a Imperiului Rus⁶.

Pornind de la această realitate, bolșevicii au depus eforturi considerabile pentru a asigura, în regiunile de graniță, nuclee etnice fidele regimului. După preluarea puterii, bolșevicii au respins și au încălcat orice norme democratice, conducând statul doar prin metode violente și teroare. Au fost întreprinse numeroase și sângeroase campanii de colectivizare și expropriere, care urmăreau, de fapt, și un scop ascuns – de-naționalizarea și rusificarea populației băștinașe⁷.

O componentă constantă a acestor regimuri era cenzura și îngrădirea accesului la informație pentru băștinași. Era o componentă absolut necesară pentru perpetuarea ocupației, pentru manipularea și spălarea

⁵ Олжас Омарович Сулейменов, *Аз и Я*, Alma-Ata, 1975, c. 173.

⁶ V.I. Lenin, *Opere complete*. Citate de Elena Șișcanu, „Totalitarismul – fenomen al secolului XX-lea”, în *Revista de istorie*, nr.4/1996, p. 102.

⁷ Simion Carp, Elena Carp, Terentie Carp, Ghenadie Ciobanu, *Istoria satului Baiuș în documente 1911-2011*, Chișinău, Ed. Profesional Service SRL, 2012, p. 25.

creierelor.

Bibliotecile din Basarabia au devenit primele ținte ușoare ale proceselor de nimicire spirituală. Erau distruse opere și publicații în care direct sau tangențial se amintea, descria, analiza destinul și organizarea Principatelor Române, în care existau hărți ale Principatelor Unite, în care se vorbea despre oamenii iluștri ai neamului și faptele acestora etc. A căzut pradă acestui proces de „epurare” aproape întregul fond de carte existent la acea perioadă. Au reușit să se „salveze” puținele evanghelii și alte cărți bisericești.

Petre Ștefănuță – celebru folclorist basarabean născut la Ialoveni în 1906, arestat de NKVD în 1940 și executat de autoritățile sovietice în 1942 – face o trecere în revistă a fondului de carte existent în acea perioadă în bibliotecile publice, în bibliotecile sătești și cele particulare. El constată predominarea absolută a cărților religioase – ceasloave, psaltiri, acatiste, cărți de învățătură despre legea lui Dumnezeu, evanghelii, noi și vechi testamente etc. și remarcă lipsa cu desăvârșire a oricăror cărți și publicații⁸. Același autor scria: „În timpul stăpânirii rusești, în Basarabia cartea românească a fost foarte rară. În special, în a doua jumătate a sec. XIX, după ce limba moldovenească a fost scoasă și din cele câteva seminarii și școli elementare, unde se învăța după libera alegere a elevului în locul limbii germane, și după ce pătura boierească a luat calea culturii rusești...”⁹.

În teritoriul de dincolo de Prut, în bibliotecile din România, procesul a început doar după anul 1944, odată cu instaurarea regimului comunist. În baza prevederilor Convenției de Armistițiu, încheiată la Moscova la data de 12 septembrie 1944, între România și Națiunile Unite, s-a introdus cenzurarea publicațiilor cu caracter fascist sau care aduceau un prejudiciu Națiunilor Unite. La scurt timp aceste măsuri au fost deturcate și distorsionate de autorități, transformându-se într-o cenzură de tip comunist, susținută de sovietici. După instituirea Republicii Populare Române, cenzura comunistă a devenit atotputernică. Între alte măsuri privind apariția ziarelor, difuzarea știrilor la radio, controlul corespondenței ș.a. s-a dispus și epurarea bibliotecilor¹⁰.

În bibliotecile din România și astăzi se păstrează mai multe liste după care s-au făcut epurări ale cărților în perioada anilor 1945-1989: trei volume în 1945, unul în 1946, un volum masiv în 1948 însoțit de un supliment, precum și unul în 1949. În 1949 a apărut broșura „Publicații nedifuzabile”. Alături de acestea încep să apară „Liste de circulație inter-

⁸ Petre V. Ștefănuță, *Folclor și tradiții populare*, vol. II, Chișinău, Ed. „Știința”, 1991, p. 278-282.

⁹ *Ibidem*, p. 304.

¹⁰ „Fond secret, fond special”, în *Magazin istoric*, nr. 2/2006, p. 60.

nă”, care marchează trecerea de la o etapă la alta: de la interzicerea publicațiilor la secretizarea lor. De-a dreptul aberant este faptul că din 1948 încep să fie interzise ediții ale autorilor clasici precum Ion Antonescu, Maria Antonescu, Armand Călinescu, Octavian Goga, Iuliu Maniu, Pamfil Șeicaru, Al. Vaida-Voievod, Mircea Vulcănescu, Mihai Eminescu, Ion Creangă, Ion Luca Caragiale ș.a. – ediții care „erau interzise pentru spiritul fascist în care s-a făcut editarea, comentarea și prezentarea lor”¹¹.

De asemenea, au fost scoase din circuit fără vreo precizare „toate manualele școlare anterioare anului 1947 sau care nu figurează pe tabloul oficial al manualelor aprobate de Ministerul Învățământului”. Interdicția viza și „orice hărți care înglobează între granițele Republicii Populare Române teritorii ce nu-i aparțin”, respectiv Basarabia și nordul Bucovinei aflate la URSS, precum și sudul Dobrogei cedat Bulgariei. La fel, au fost puse la index toate calendarele, almanahurile populare de orice fel din perioada 1938-1944¹². Au fost interziși savanți cu renume, iar un număr mare de lucrări valoroase au fost distruse, în special cele ce confirmau istoria noastră comună, ele fiind substituie cu tone de literatură „corectă și necesară pentru a ridica nivelul ideologico-politic”, studierea căreia a devenit obligatorie pentru fiecare cetățean¹³.

Pentru a umple golurile în educația spirituală a maselor și a suplini rafturile goale, pe ambele maluri ale Prutului sunt înființate celule de propagandă sovietică. În România au fost publicate lucrări de tipul „Îndrumarul pentru educația materialist-științifică și umanist-revoluționară a tineretului”¹⁴, iar în RSSM au fost aduse lucrări precum „Filosofski slovari”¹⁵ etc.

Puterea sovietică prin intermediul organizațiilor de partid primare și raionale, supraveghea cu strictețe procesele de „spălare a creierului”. Documentele de arhivă demonstrează cu câtă rigurozitate se raporta despre aceasta. „...Dintr-un număr total de 64 de membri și 22 de candidați în partid, doar 11 persoane au citit toate cele 12 capitole ale Cursului scurt de istorie a PCUS(b). Majoritatea membrilor și candidaților în partid, de când au fost mutați la lucru, nu s-au ocupat deloc mai mult de 6 luni cu studierea istoriei partidului, la acești tovarăși se referă nu doar comuniștii din organizațiile primare de partid (Serdiuk, Ganșin, Galușceak și alții), ci și cei din comitetul raional de partid, precum tov. Posa-

¹¹ „Fond secret, fond special”, în *Magazin istoric*, nr. 2/2006, p. 60.

¹² *Ibidem*, p. 61.

¹³S. Carp, Gh. Chirița, T. Carp, E. Gîrbu, *Tradiții militare (Trecut, prezent și viitor)*, Chișinău, CEP „BONS OFFICES”, 2013, p. 95.

¹⁴ Gheorghe Crasnea, Ion Strugaru (coordonatori), *Îndrumar pentru educația materialist-științifică, umanist-revoluționară a tineretului*, București, Ed. Politică, 1985.

¹⁵ И.Т. Фролова (редактор), *Философский словарь*, Москва, Издательство Политической Литературы, 1987.

jeva, Hmâzenko și alții”¹⁶.

Astăzi sintagma *spălarea creierelor* sună ca o banalitate, mai ales pentru generația tânără. Rareori, persoanele în etate sunt dispuse să-și amintească istoria guvernărilor comuniste, când odată instaurate autoritățile sovietice au început să promoveze ideologiile comuniste ale lui Stalin: marxism-leninismul, darwinismul și ateismul¹⁷. Pentru a facilita procesul de supunere a populației și preluarea ideologiei comuniste, în teritoriul ocupat dintre Prut și Nistru s-a recurs la înlăturarea din conștiința oamenilor a preceptelor religioase – în consecință se închid bisericile, sunt prigoniți credincioșii.

Doar între anii 1940-1941, odată cu anexarea Basarabiei la Imperiul Sovietic (a doua anexare, în urma Pactului Ribbentrop-Molotov), au fost distruse 13 biserici, alte 27 lăcașuri sfinte au fost transformate în cluburi, depozite, săli de gimnastică, iar 48 de preoți au fost uciși sau deportați¹⁸. Puțini își mai aduc aminte de vremurile triste, când fiecare act al puterii începea cu o trecere în revistă a „succeselor obținute” și cu laude aduse Partidului comunist. Toate acestea aveau loc în condițiile unei crize profunde în toate sferele vieții, în cadrul unui stat ce încălca grosolan toate drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor, pe timp de foamete organizată, deportări și colectivizare forțată.

În locul valorilor creștine și naționale erau impuse pseudovalori noi. În locul credinței în Dumnezeu se propovăduia doctrina comunistă și credința față de idoli ei. Dragostea față de origini, tradiții și valorile naționale în general erau substituite cu dragostea pentru „primul stat socialist din lume”, cu dragostea pentru o istorie revizuită de pe poziții de clasă, pentru cultura poporului rus, cultură apreciată și ea de pe pozițiile marxism-leninismului. Au fost schimbate denumirile unor străzi și localități. Monumentele lui Lenin, Stalin și ale altor luptători pentru puterea sovietică au împânzit satele și orașele. Operele clasicii literaturii române au devenit interzise, la fel și lucrările istoricilor „incomози” care brusc au devenit „burghezi”¹⁹.

În România revenirea lucrurilor, științei, istoriei în albia lor firească a mers pe „un scenariu mult mai accelerat” și de la 1989 acestea s-au reflectat negativ asupra spiritului național-patriotic. Doar în Republica Moldova, unde legiuitorul a dat dovadă de lașitate în elaborarea și implementarea unei legi a lustrației, elementele distructive pentru spiritul național autentic mai sunt vii. Din păcate, constatăm și rodul activității

¹⁶ Arhiva Organizațiilor Social-Politice a Republicii Moldova, F. 252, inv. 1, d. 182, f. 7.

¹⁷ Simion Carp, Elena Carp, Terentie Carp, Ghenadie Ciobanu, *op. cit.*, p. 25.

¹⁸ Mihai Gribincea, *Basarabia în primii ani de ocupație sovietică 1944-1950*, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1995, p. 35.

¹⁹ Elena Șișcanu, „Totalitarismul – fenomen al secolului al XX-lea”, în *Revista de istorie*, nr.4/1996, p. 98.

acestor celule, dar și a „pseudosavanților moldoveni” formați în bibliotecile comuniste, în stradă sau în albia politicii murdare.

Nu întâmplător, la începutul articolului, am menționat despre „coerența și consecutivitatea” autorităților ruse și sovietice în distrugerea identității spirituale românești. Drept exemplu, vom apela la opera ilustrului istoric Nicolae Iorga.

În Republica Populară Română, cenzura a eliminat în mod prioritar întreaga operă a lui Nicolae Iorga („Istoria Românilor”, în 11 volume) – fondul documentar magistral, care are capacitatea și potențialul de a deveni cartea de căpătâi a neamului românesc. În Republica Sovietică Socialistă Moldovenească, opera ilustrului istoric apare abia după anul 1991; în vacuumul existent de până atunci, un pseudosavant, în lucrarea sa, „Din «Obiceiul pământului» al Moldovei feudale (sec. XVIII - prima jumătate a sec. XIX)”, critică ilustrul istoric și om politic Nicolae Iorga, ridicând în slăvi „însemnătatea progresistă a actelor de unire a Basarabiei cu Rusia și eliberarea ținutului...”²⁰. Oare mai trebuie să amintim că o astfel de literatură mai „spală” și astăzi creierii oamenilor simpli din Republica Moldova? Și mai mare ne este nedumerirea când autorul este decorat de elita politică cu „Ordinul Republicii”... E firesc să-ți dorești să le arunci „operele” la coșul de gunoi al istoriei, iar când accidental se vor aprinde, să nu ridici măcar un deget pentru a le salva.

Regimurile totalitare au apropiat fără să-și fi dorit Republica Moldova și România – ambele state românești – prin soartă, destin și procese de renaștere națională. Eliberarea de ideologia comunistă a însemnat pentru ambele state revenirea la normalitate, la valorile naționale firești: istorie, limbă și tradiții seculare românești. Încetul cu încetul, sunt publicate lucrări ale autorilor „interziși” de regimurile apuse, se pun bazele unor generații care cunosc limba, originea și etnogeneza neamului.

În eforturile de stârpire a ideologiei totalitar-comuniste, România a cunoscut progrese palpabile. Nu s-a redus doar la îndepărtarea cenzurii și la ridicarea rigorilor impuse de guvernarea comunistă, ci au fost adoptate un șir de acte normative care prohibesc participarea foștilor colaboratori ai securității la viața politică, au fost studiate și publicate dosarele SRI (Serviciul român de informație), în care erau prezentate persoanele supuse cercetărilor și persecuțiilor – istorici, arheologi, etnografi – Ion Nestor, Vladimir Dumitrescu, Constantin Nicolăscu-Ploșor, Ioan Lupaș, Virgil Vătășianu, Aurel Decei, Mihai Berza ș.a.²¹.

În prezent nimeni, nici persoanele sus-puse și nici formațiunile politice, nu riscă să limiteze accesul la informație, sau să ceară introdu-

²⁰ Andrei Galben, *Din „Obiceiul pământului” al Moldovei feudale (sec. XVIII - prima jumătate a sec. XIX)*, Chișinău, Ed. „Știința”, 1986, p. 10.

²¹ Ioan Opreș, *Istoricii și securitatea*, Ed. Enciclopedică, București, 2004.

cerea cenzurii – ar risca să pună în pericol democrația și fundamentele statului de drept. Astăzi, elementele diversioniste (căci altfel nici nu le putem numi) și-au schimbat „tactica”. În desfășurarea firească a istoriei mai apar ca niște răbufniri târzii lucrările autorilor aserviți precum V. Țaranov, care se conduce prioritar de ideologia stalinistă și încearcă o resovietizare a științei noastre istorice²².

Se urmărește o nouă izolare a noastră, a românilor de la est de Prut, de restul spațiului românesc și o remodelare a conștiinței noastre istorice și naționale, a românilor basarabeni după tiparele unei ideologii fabricate. Sunt reluate inoapțile staliniste despre existența a două popoare – român și moldovean, și a două limbi distincte – româna și moldoveneasca. Iarăși se recurge la rușinoase tactici de trunchiere a textelor scrise de iluștrii noștri conaționali, la deformarea și falsificarea aprecierilor și concluziilor formulate de ei. Pe de o parte, se dorește atragerea minților moldovenilor în niște „teatre ale absurdului”, în care se șterge orice element de identitate națională, pe de altă parte, prin discuții contradictorii inutile și aberații neargumentate aruncate de pseudosavanți, poporului i se creează un dezgust și o repulsie în afirmarea identității naționale, a originii latine, a limbii române.

Istoria este memoria colectivă a unui popor.

Cenzura și îngrădirea accesului la informație lasă o amprentă distructivă asupra istoriei, de fapt, o distorsionează. Istoria distorsionată, artificială va influența în mod inevitabil și spiritul național, dar, oricare ar fi intențiile denaturării și subiectele implicate, adevărul istoric va ieși la lumină, mai devreme sau mai târziu – ca în cazul Basarabiei – Republica Moldova – și atunci spiritul național, cu eforturi dublate va recupera deceniile și secolele pierdute. După cum afirma M. Bruchis: „Adevărul, fie și cel exprimat de cele mai multe ori în surdină, ajunge la urechile și inimile tinerei generații, și joacă un rol de mare importanță în trezirea conștiinței naționale”²³.

Bibliografie

1. Michael Bruchis, *Republica Moldova: Quo vadis*, Ed. Fundației Culturale Române, București, 1999.
2. Simion Carp, Elena Carp, Terentie Carp, Ghenadie Ciobanu, *Istoria satului Baiuș în documente 1911-2011*, Chișinău, 2012.
3. Gheorghe Crasnea, Ion Strugariu (coordonatori), *Îndrumar pentru educația materialist-științifică, umanist-revoluționară a tineretului*, București, Ed. Politică, 1985.

²² Ion Varta, „Istoria modernă a românilor basarabeni – parte integrantă a istoriei moderne a neamului românesc”, în *Destin românesc*, nr.4/2001, Chișinău – București, pag.156.

²³ Michael Bruchis, *Republica Moldova: Quo vadis*, Ed. Fundației Culturale Române, București, 1999, pag. 17.

4. *Dicționar enciclopedic ilustrat*, Chișinău, Editura Cartier, 1999.
5. Andrei Galben, *Din „Obiceiul pământului” al Moldovei feudale (sec. XVIII - prima jumătate a sec. XIX)*, Chișinău, Ed. „Știința”, 1986.
6. Mihai Gribincea, *Basarabia în primii ani de ocupație sovietică 1944-1950*, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1995.
7. Anton Moraru, *Istoria românilor. Basarabia și Transnistria (1812-1993)*, Chișinău, Ed. „Aiva”, 1995.
8. Ioan Opriș, *Istoricii și securitatea*, Ed. Enciclopedică, București, 2004.
9. Elena Șișcanu, „Totalitarismul – fenomen al secolului al XX-lea”, în *Revista de istorie*, nr. 4/1996.
10. Petre V. Ștefănuță, *Folclor și tradiții populare*, vol. II, Chișinău, Ed. „Știința”, 1991.
11. Ion Varta, „Istoria modernă a românilor basarabeni – parte integrantă a istoriei moderne a neamului românesc”, în *Destin Românesc*, nr. 4/2001, Chișinău – București, 2001.
12. П.Н. Батюшков, *Бессарабия. Историческое описание*, Санкт-Петербург, 1892.
13. Олжас Омарович Сулейменов, *Аз и Я*, Алма-Ата, 1975.
14. И.Т. Фролова (редактор), *Философский словарь*, Москва, Издательство Политической Литературы, 1987.

DEPORTĂRI PE PRINCIPII ETNICE – CRIME POLITICE ALE REGIMULUI STALINIST

Oleg CASIADI,

doctor în filosofie, conferențiar universitar

șef al Catedrei „Științe socioumane” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Valeriu HARABARA,

master în istorie, lector universitar al Catedrei „Științe socioumane”

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Summary:

Mass deportations carried out by the Soviet authorities, remained a hot topic in science history. An important factor in addressing this issue had the Soviet collapse, which allowed the publication of several documents referring to deportations. However, this subject documentary is not fully covered because of the political factor that tries to speculate on this issue. Deportations on ethnic principles from Eastern Europe have been taken on the new territories occupied by the USSR returned to them after signing the Molotov-Ribbentrop Pact and were carried out in several stages. A repressive instrument used by the Soviets in the Second World War have been the preventive deportations, punishment applied for national membership from some nations that have invaded the USSR, thus demonstrating the Soviet attitude towards other minorities. The German, Finnish, Romanian, Hungarian, Bulgarian minorities were repressed. In Soviet historiography was attempted to justify the actions of the Stalinist authorities, being presented several arguments to try to prove the collaboration of these nationalities with the enemy and unwillingness to support the Soviet authorities. Therefore, all attempts to rehabilitate this regime did not succeed and the real side of the communist regime is the criminal.

Problema deportărilor din URSS a devenit un subiect actual în istoriografia universală, subiectul dat fiind abordat îndeosebi după colapsul sovietic. Acest interes a fost fundamentat de publicarea mai multor documente cu referire la deportări, surse ce erau în perioada sovietică secretizate. Un eveniment de cotitură l-a constituit adoptarea de către Sovietul Suprem al URSS din 14 noiembrie 1989 a unei hotărâri ce recunoștea nelegale și criminale actele de deportare comise de autoritățile sovietice [1]. Interesul față de problema deportărilor este determinat de aria extinsă a crimelor de acest tip ce au fost comise de diverse state pe întreg globul pământesc, crime ce s-au comis în urma unor conflicte militare pe teritorii încorporate în cadrul unor imperii sau state totalitare. În articolul dat ne vom referi la crimele săvârșite de autoritățile sovietice. Problema dată ne-a atras atenția din cauza proporțiilor crimelor date ce s-au răsfrânt și asupra teritoriului RSSM.

Cu toate acestea, subiectul dat nu este complet acoperit documentar, din cauza refuzului unor instituții de forță din Federația Rusă de a permite accesul la arhivele lor. Adăugăm aici și implicarea factorului politic care încearcă să speculeze pe problemele date.

Deportarea populației nu a fost întreprinsă doar de autoritățile sovietice, aceleași metode de reprimare au fost practicate în secolul al XIX-lea de către autoritățile țariste, ce au strămutat populația musulmană din Bugeac, Crimeea sau Caucaz [2]. Procesul deportărilor în estul Europei a fost cercetat de geograful Pavli Poliani care a demonstrat că Rusia țaristă și-a creat o ideologie științifică în problema deportărilor. Această doctrină a fost numită „Geografia instabilității”, unde Rusia era împărțită în regiuni locuite de națiuni favorabile, acestea fiind considerate slavii și teritoriile nefavorabile unde existau comunități puternice ale evreilor, germanilor, polonezilor, reprezentanților popoarelor din Caucaz. Teritoriile stabile erau considerate acelea în care populația slavă nu era mai mică de 50 %. Printre instrumentele utilizate pentru configurarea etnică a unor teritorii se practica deportarea elementelor de neîncredere [3].

Anume această practică a fost preluată de autoritățile staliniste, fiind îmbogățită cu elemente ideologice comuniste ce aveau ca scop crearea unei noi societăți fără diferențieri sociale sau specific etnice. Deportările întreprinse în URSS le-am împărțit convențional în două categorii:

- deportări pe principii de clasă;
- deportări pe principii etnice.

Dacă e să ne referim la deportările pe principiile de clasă, atunci evidențiem că acest fenomen a cuprins întregul teritoriu al URSS. Aceste crime au fost etichetate ca lupta cu chiaburimea, politică ce s-a răsfrânt și asupra RSSM. Promovarea acestor acțiuni era determinată, în primul rând, de dorința de a încheia procesul de colectivizare. Convingerea bolșevicilor că o parte din țărănime ar fi manifestat rezistență față de colectivizare, organizarea colhozurilor a fost însoțită de anihilarea acestor țărani. Această teză a fost enunțată pe data de 2 ianuarie 1941 de P. Borodin, secretar CC al PC din RSSM: „Acești dușmani pătrund în colhozuri și își vor continua activitatea de subminare a orânduirii colhoznice” [4].

În ceea ce privește deportările pe principii etnice, ele s-au răsfrânt asupra mai multor etnii cum ar fi polonezi, germani, ceceni, inguși, tătari etc. Pentru demararea acestor acțiuni etniilor date li s-au incriminat:

- dezertarea în masă din Armata Roșie;
- colaborarea cu inamicul;
- organizarea unor acțiuni de sabotaj;
- organizarea detașamentelor militare ce au luptat împotriva autorităților sovietice;

Procentul „trădătorilor” urma să depășească 50-60 % pentru de-

portarea întregii etnii [5].

Primul val de deportări pe principii etnice a avut loc în anii 1940-1941, acțiunile date au fost întreprinse pe noile teritorii ocupate care au revenit URSS în urma semnării Pactului Ribbentrop-Molotov [6]. Primii care au suferit au fost polonezii de pe teritoriile ocupate în septembrie 1939. În categoria celor deportați au intrat prizonierii de război și toți locuitorii de origine poloneză ce locuiau în apropiere de granițe. Deportările s-au efectuat în câteva etape: februarie 1940, aprilie 1940, iunie 1940 și mai 1941. În total în anul 1940 au fost deportate 275 000 de persoane, iar către 1941 numărul se ridică la 321 000 de persoane. Acțiuni similare au continuat în Țările Baltice și RSSM. De exemplu, pe teritoriul cuprins între Prut și Nistru acțiunile au demarat între 12-13 iunie 1941. Ca urmare, au fost arestate 5479 de persoane, iar 24 360 au fost deportate [7].

Un instrument represiv utilizat de sovietici în Al Doilea Război Mondial au fost deportările preventive, această pedeapsă nu se aplica pentru trădare direct, ci pentru apartenența națională la unele națiuni ce au invadat URSS în anul 1941. Anume acest fapt demonstrează atitudinea sovieticilor față de minoritățile germane, finlandeze, române, ungare, bulgare.

A fost supusă represaliilor și comunitatea germană. În ajunul războiului Al Doilea Război Mondial, pe teritoriul URSS erau 427 222 etnici germani [8]. Cele mai importante deportări au survenit după invazia Germaniei asupra URSS la data de 22 iunie 1941. Conform deciziei Sovietului Comisarului Norodnic al URSS din 26.08.1941 privind strămutarea populației germane, etnicii germani au fost transferați în următoarele regiuni: regiunea Krasnoiarsk (70 de mii), regiunea Altai (91 de mii), regiunea Omsk (80 de mii), regiunea Novosibirsk (92 de mii) și RSS Kazahă (100 de mii). Un nou val de deportări survine după retragerea frontului spre vest, ca urmare la începutul anului 1944 au fost deportați 70 de mii karaciai, 94 de mii kalmâci și peste jumătate de milion de ceceni [9].

Este de menționat că populația republicii Ceceno-Ingușetia era de 705 814 persoane dintre care 450 de mii de ceceni. La 29 ianuarie 1944 L. Beria, comisarul NKVD al URSS, a semnat instrucțiunea „Cu privire la modul de executare a strămutării cecenilor și ingușilor” [10]. În document se menționa că vor fi strămutați toți locuitorii republicii de origine etnică cecenă sau ingușă, inclusiv copiii. Trebuiau evacuați, de asemenea, și toți funcționarii de partid de origine cecenă, indiferent de postul ocupat în administrația republicii, inclusiv membri ai Partidului Comunist și ai consomolului. De asemenea, din acest document aflăm și motivele acestei deportări: „În perioada ofensivei germano-fasciste spre Caucazul de Nord cecenii și ingușii s-au manifestat antisovietic în frontul Armatei Roșii” [11]. În acest context observăm că a fost ignorat faptul că 17 000

de ceceni și inguși au luptat în armata sovietică, iar 9 ceceni au devenit eroi ai URSS.

Cea mai importantă operațiune de deportare a cecenilor și ingușilor survine pe data de 23 februarie 1944, când au fost deportate 97 365 de familii sau 459 486 de ceceni și inguși. Pe data de 7 martie 1944 a fost semnat decretul privind lichidarea Republicii Ceceno-Ingușetia. Aceeași soartă au avut-o și tătarii din Crimeea. Cea mai importantă operațiune de deportare a tătarilor a început pe data de 18 mai 1944 și a durat trei zile. În total au fost deportați 191 014 de etnici tătari [12].

În istoriografia sovietică s-a încercat să se îndreptățească acțiunile autorităților staliniste, fiind prezentate mai multe argumente ce încercau să demonstreze colaborarea acestor naționalități cu inamicul și lipsa de dorință de a susține autoritățile sovietice. Ca exemplu ne prezentau numărul luptătorilor de gherilă din Crimeea pentru anul 1943, dintre care atestate au fost 262 de persoane, dintre care doar 6 tătari. Iar în ianuarie 1944 din 3733 insurgenți numărul tătarilor era de 598, de asemenea, erau prezentate și date statistice privind numărul mare de dezertori, încât în ianuarie 1942 rata dezertării ajunse la 50 %[13]. Menționând aceste date, istoricii sovietici nu reflectă în mod intenționat poziția altor etnii, inclusiv dezertarea în masă a ucrainenilor și rușilor din armata sovietică. Prin urmare, toate încercările de a reabilita acest regim nu au sortii de izbândă iar adevărata latură a regimului comunist este cea criminală. Represaliile asupra unor popoare mici a servit ca scuză pentru acele eșecuri ce au avut loc la începutul războiului.

Să privim însă problema deportării și sub aspect juridic. Constatăm că deportările staliniste au fost ilegale, deoarece au încălcat Constituția URSS din 1936, precum și cea a republicilor unionale care constituiau URSS. A fost încălcat fiecare articol din Capitolul X al Constituției sovietice, care se referea la drepturile și obligațiunile fundamentale ale cetățenilor. Li s-a încălcat dreptul cetățenilor la „odihnă și concediu“ (art.119), „întreținerea la bătrânețe și în caz de boală ori pierdere a capacității de muncă“ (art.120), educație (art.121), „libertatea conștiinței“ (art.124), „inviolabilitatea persoanei“ (art.127), „inviolabilitatea locuinței“ (art.128) [14]. În acest context, menționăm și ilegalitatea deportărilor din RSSM din anii 1941, 1949, 1951. Constituția din RSSM din februarie 1941 garanta cetățenilor un șir de drepturi și libertăți, de exemplu, nimeni nu putea să fie arestat decât în urma unei hotărâri judecătorești ori cu sancțiunea procurorului (art.105) sau proprietatea personală era apărată prin lege (art.10) [15].

Recunoașterea acestor ilegalități ale autorităților sovietice s-a produs în timpul Congresului al XX-lea al Partidului Comunist PCUS din 25 februarie 1956. În șirul de crime comise de Stalin au fost incluse și

deportările mai multor etnii: kalmâcilor, cecenilor, ingușilor, balkarilor etc. [16].

În acest context ne referim și la practica internațională. Un prim document după încheierea celui de Al Doilea Război Mondial este Carta Tribunalului Militar Internațional de la Nuremberg unde deportările au fost calificate drept „crime de război” și crime împotriva umanității. Este de menționat că în timpul procesului de la Nuremberg transferurile masive de populație înfăptuite de autoritățile germane au fost condamnate și de URSS. De exemplu, pe data de 26 februarie 1946, A.N. Smirnov a condamnat expulzarea populației din Polonia, Iugoslavia și Slovenia calificându-le drept crime împotriva umanității [17]. Considerăm că o realizare importantă privind condamnarea juridică a unor deportări masive de populație asemănătoare cu cea stalinistă este semnarea „Documentului Reuniunii CSCE de la Moscova cu privire la dimensiunea umană” de pe data de 4 octombrie 1991, în care statele participante au declarat că vor respecta angajamentele luate în domeniul dimensiunii umane [18].

O atitudine față de aceste crime a fost luată și de către Republica Moldova în urma obținerii independenței. Pe data de 8 decembrie 1992, Parlamentul a adoptat „Legea Republicii Moldova privind reabilitarea victimelor represiunilor politice săvârșite de către regimul totalitar de ocupație”, scopul legii adoptate fiind „reabilitarea victimelor represiunii politice săvârșite pe teritoriul actual al Republicii Moldova, reintegrarea lor în drepturi politice, sociale și civile, precum și compensarea în măsura posibilităților a daunelor materiale pe care le-au suferit precum și lichidarea altor consecințe provocate de regimul comunist” [19].

Referințe bibliografice

1. И. В. Пыхалов, *За что Сталин выселял народы*, Москва, 2008.
2. Șt. Ciobanu, *Basarabia*, Editura Universitas, Chișinău, 1993.
3. П. Поляну, *Не по своей воле. История и география принудительных миграций в СССР*, Москва, Мемориал, 2001, с. 326.
4. I. Varta, T. Varta, *Deportările în masă din RSS Moldovenească din 13-16 iunie 1941. Studiu. Documente*, Institutul Eudoxiu Hurmuzaki.
5. *Ibidem*, p. 6.
6. *Moldovenii sub teroarea bolșevică. Sinteze elaborate în baza materialelor Comisiei pentru studierea și aprecierea regimului comunist-totalitar din Republica Moldova*, Chișinău, Serebia, 2010.
7. *Ibidem*, p. 48.
8. *Депортация немцев* (www.wolgadeutsche/deport_dontenbank.htm).
9. *Принудительные миграции в годы второй мировой войны и после ее окончания* (www.memo.ru/history/deport/polyan2.htm).

10. P. Moraru, „Operațiunea «Cecevița» sau pedepsirea prin deportarea totală”, revista de politică, cultură și spiritualitate, în *Axa*, nr.7, februarie, 2009, p. 8-9.
11. *Ibidem*, p.8-9.
12. И. В. Пыхалов, *За что Сталин высылал народы*, Москва, 2008.
13. P. Goma, *Deportați „repatrieri”* (www.paulgoma.free.fr), p. 21-23.
14. *Ibidem*, p. 21-23
15. Gh. Cojocaru, *Tratat de Uniunea Sovietică*, Civitas, Chișinău, 2005, p.735.
16. P. Goma, *Deportați „repatrieri”* (www.paulgoma.free.fr), p. 21-23.
17. *Ibidem*, p. 21-23.
18. Gh. Cojocaru, *Opreațiunea Sud. Culegere de documente*, Bons Offices, Chișinău, 2010, p. 484.

POGROMUL DE LA CHIȘINĂU DIN 1903 – UN EXEMPLU ELOCVENT AL CRIMINALITĂȚII POLITICE

Ghenadie CHIRIȚA,

prorector pentru instruirea combatantă a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Valentin CHIRIȚA,

doctor în drept,

lector superior al Catedrei „Drept penal” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Summary

Chisinau pogrom of 1903 was held on April 6 to 8 against the Hebrew people. It was triggered after the anti-Semitic newspaper in Russian “Bessarabeț” was reported that in February of that year, a Christian child of Ukrainian origin, Michael Râbacenko, was found dead in Dubasari. During the pogrom were assassinated 49 Jews, about 500 were injured, nearly 2,000 Jews’ families were left homeless and 1,500 Jews’ shops and houses were ruined. Chisinau was at that time part of the Russian Empire.

„Toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi. Ele sunt înzestrate cu rațiune și conștiință și trebuie să se comporte unele față de celelalte în spiritul fraternității.”

Declarația Universală a Drepturilor Omului (art.1)

Studiind problema exterminării populației evreiești a Moldovei, este necesar de menționat că această crimă monstruoasă a existat pe parcursul diferitor perioade istorice atât anterioare pogromului de la Chișinău din 1903, cât și ulterioare acestuia, cum ar fi masacrul din 1905, precum și nimicirea în masă a acestei populații în 1941-1945.

Astfel, în secolul al XV-lea, evreii-sefardiți, negustori, au început a folosi regiunea Basarabiei în calitate de traseu comercial între Marea Neagră și Polonia. Evreii s-au statornicit în această regiune provocând creșterea numărului de oameni în comunități, în partea centrală și nordică a regiunii date. Comunitățile evreiești, de asemenea, au fost descoperite în partea sudică a Basarabiei în secolul al XVI-lea. Către secolul al XVIII-lea, câteva colonii evreiești s-au statornicit la hotarele orașelor. În secolele XVIII și XIX, evreii au participat activ la comerțul local, precum și la fabricarea băuturilor alcoolice [6].

În Basarabia locuia comunitatea evreiască constantă, care număra

în jurul a 20 000 de persoane. Erau 16 școli evreiești cu 2100 de elevi și 70 de sinagogi. În anul 1836, populația evreiască a crescut până la 94 045 persoane, iar către anul 1897 deja număra 228 620 de evrei, locuitori ai Basarabiei (11,8% din toată populația). Către sfârșitul secolului al XIX-lea, evreii constituiau aproape jumătate din populația Chișinăului, în număr de circa 125 000 oameni. Majoritatea acestor evrei vorbeau limba idiș. Unii dintre ei adoptaseră limba rusă [6].

În prima jumătate a sec. al XIX-lea, evreii Basarabiei nu au fost supuși acțiunii decretelor dure ale Rusiei îndreptate împotriva evreilor. Către anul 1835, când Basarabia începea treptat să piardă autonomia, legile rusești îndreptate împotriva evreilor s-au aplicat și asupra evreilor basarabeni. În anii 1869, 1879, și 1891 au fost emise decrete despre exilarea evreilor din diferite orașe.

În anul 1903, Basarabia se afla în fruntariile Imperiului Țarist. Ea fusese smulsă Moldovei în anul 1812. Imperiul făcea eforturi pentru a o rusifica, folosind orice metodă în acest scop, chiar cu prețul învrăjbirii între locuitori. Orașul Chișinău servea drept centru administrativ al acestei provincii marginale a Imperiului Rus. Hotărârile administrative erau luate atât de guvernul țarist de la Sankt Petersburg, cât și de administrația locală de la Chișinău, în parte rusificată. Populația orașului se compunea din basarabeni, ruși, evrei și alte naționalități [8].

Pogromul din 1903 de la Chișinău a izbucnit pe fondul campaniei antisemite încurajate în ultimii ani în presă, cu sprijinul guvernatorului guberniei Basarabia, maiorul Von Raaben, al unor comandanți militari și ai poliției locale și al unor factori din conducerea imperiului, în frunte cu ministrul de Interne, contele Veaceslav Von Plehwe [4].

De asemenea, se consideră că autorul moral al pogromului de la Chișinău este politicianul de extremă dreaptă Păvălachi A. Crușevan. Acesta era un moldovean rusificat, care de câțiva ani – prin intermediul ziarului său *Bessarabeț* (Basarabeanul) – susținea o întregă campanie pentru expulzarea și exterminarea evreilor din zonă. Crușevan l-a invitat la Chișinău chiar și pe parlamentarul român ultranaționalist A.C. Cuza, profesor la Universitatea din Iași, care a ținut mai multe conferințe incendiare, în care și-a prezentat doctrina antisemită. Ambii au anunțat că masacrul va avea loc de sărbătoarea Paștelui, la 6-8 (19-21) aprilie 1903 [3]. Într-adevăr, ziarul lui Crușevan a anunțat chiar înaintea Paștelui că în târgul Dubăsari, pe malul Nistrului, evreii ar fi comis un omor ritual al unui băiat creștin. Simptomatic este faptul că nu au reacționat masele din Dubăsari, ci cele din Chișinău și din împrejurimi (incitate în prealabil), care au năvălit înarmate în cartierele evreiești. Îngrijorat de cursul evenimentelor, marele rabin din Chișinău a cerut episcopului creștin să

nege în mod public zvonul absurd. Dar „acest înalt preot, scria un ziarist rus, a declarat public că el însuși crede în povestea că evreei folosesc sânge de creștin în scopuri rituale”. Episcopul a turnat astfel gaz peste focul pogromului [7].

Pe ulițele orașului și-au făcut apariția bande care strigau în limba rusă „Moarte jidovilor” și răspândeau manifeste în care era scris că, în cinstea sărbătorii de Paști, țarul Nicolaie al II-lea în persoană a dat mână liberă atacării evreilor [2].

Pogromul de la Chișinău a durat trei zile: 6, 7 și 8 (19, 20 și 21) aprilie 1903. Erau zilele Paștelui creștin ortodox. Conform calendarului ebraic, prima zi corespundea cu ultima zi de Pesach (Paștele evreiesc), numită „Acharon shel Pesach”. Pogromul de la Chișinău a atras atenția lumii evreiești, lumii rusești și întregii lumi civilizate datorită faptului că în cadrul său intervenise un element nou: oameni uciși. Anterior, în pogromurile din anii 1881-1882 din sudul Rusiei, elementul specific fusese jaful. De data aceasta însă apare crima, omuciderea, așa cum nu mai avusese loc în pogromuri de circa 250 de ani. În pogromul de la Chișinău au fost uciși 49 de evrei (dintre care 24 femei și copii), au fost răniți circa 300 (dintre care 75 grav) și au fost distruse, avariate sau jefuite circa 800 de case de locuit și prăvălii evreiești [8].

Deoarece evreei bogăți, domiciliați în zona centrală a orașului, și-au putut permite să plătească paznici speciali, ei practic nu au fost afectați. La aceasta a contribuit și apropierea lor de administrația centrală și locală. În schimb, cei afectați au fost evreei săraci din periferiile și mahalalele orașului. Acolo, poliția și armata aproape că nu au acționat. Autoritățile au tăcut, manifestând o indiferență tacită. Tineri evrei organizați în grupuri s-au autoapărat, dar fără mult succes. Uneori, poliția a intervenit tocmai împotriva acestor grupuri de autoapărare, acuzându-le de tulburarea ordinii publice [8].

Istoricii vorbesc despre pogromul de la Chișinău ca despre un fapt care a marcat începutul istoriei evreiești a secolului al XX-lea. Este vorba despre câteva aspecte: antisemitism, relația între evrei și creștini, istoria evreiască internă, aceasta incluzând ideea autoapărării, a renunțării la cererea permanentă de ajutor din partea altora, ideea părăsirii Diasporei. Un istoric israelian dintr-o generație mai veche, Benzion Dinur, afirma acum circa 50 de ani că pogromul de la Chișinău reprezintă „prototipul Holocaustului din toate privințele: din punctul de vedere al organizării pogromului, dimensiunilor și stilului său, precum și din punctul de vedere al antrenării forțelor sociale care acționează asupra direcționării situației evreilor din Diaspora și stabilirii destinului lor”. În privința pregătirii pogromului, istoricul Benzion Dinur accentuează rolul autorităților cen-

trale de la Sankt Petersburg, în special al ministrului de Interne, Plehwe. Acest ministru căuta o diversiune care să distragă atenția maselor de la revoluționarismul tineretului. Era Plehwe antisemit? Se pare că da, dar nu este sigur. Totuși, într-o întâlnire cu notabili evrei bogați, el ar fi afirmat că are nevoie de ei ca element de dezvoltare economică și stabilitate și că este prietenul lor. Orientarea lui Plehwe era deci împotriva evreimii sărace. Alt istoric israelian, Shmuel Ettinger, afirma acum circa 35 de ani că aceasta era nu numai orientarea ministrului de Interne, ci și a țarului Nicolai al II-lea [8].

Amestecul autorității centrale a căpătat un aspect nou. S-a vorbit despre o dispoziție transmisă de ministrul de Interne viceguvernatorului Basarabiei, cerându-i să nu intervină cu poliția și armata în cazul unor tulburări imediate. Ceea ce s-a și întâmplat. Mai mult, s-a aflat despre prezența unui funcționar al poliției secrete, Levendal, la Chișinău, acesta fiind unul dintre organizatorii pogromului. Poliția și armata au primit ordine de la reprezentanții administrației locale de a nu interveni până la primirea unui ordin explicit în acest sens, emis de administrația centrală. Au fost chiar cazuri de solidarizare între pogromiști și poliție, bazate pe corupție. De exemplu, poate fi citat un caz de corupere a polițiștilor: pogromiști au furat un număr mare de cizme din prăvălia unui evreu și le-au oferit cadou polițiștilor. Aceștia le-au primit, dar comandantul poliției i-a obligat să le înapoieze, fiind obiecte furate [8].

Aspectul social al problemei – participarea masei creștine sau cel puțin indiferența ei față de crimele din pogrom – se reflectă prin prezența unui număr de „curioși” pe străzile orașului, pline cu obiecte sustrate din prăvălii sau locuințe și aruncate. Acești oameni nu numai că nu au intervenit în favoarea victimelor, ci și-au însușit bunuri furate, ori au atras atenția pogromiștilor asupra unor trecători evrei. Cu toate acestea, s-au înregistrat și cazuri de creștini care au salvat evrei în mod dezinteresat, ascunzându-i în casele lor. Ulterior, unii dintre acești creștini au fost pedepsiți de autorități. Au existat și creștini care au contribuit financiar pentru ajutorarea victimelor. Este interesantă atitudinea unei părți importante a intelectualității rusești în favoarea victimelor [8].

Atitudinea lumii evreiești a fost de solidaritate, de efort pentru ajutorare și de îndemn la organizare, la autoapărare și renunțare la dependența de alții.

Mai mulți scriitori ruși (Lev Tolstoi, Maksim Gorki, V. Korolenko ș.a.) au adoptat o poziție publică vehementă împotriva celor responsabili de producerea pogromului. Poemul *Orașul măcelului*, scris imediat după pogrom de poetul odesean Chaim Nachman Bialik, nu deplângea nici violența oamenilor simpli, nici indolența autorităților, ci pasivitatea și

resemnarea evreilor. „Ce vor aceste umbre pe zid?”, se întreabă Dumnezeu în poemul lui Bialik. „De ce își întind mâinile către mine? / Nu are niciunul un pumn?” (pun între paranteze faptul că scriitorul-reporter F. Brunea-Fox a preluat și el același titlu, *Orașul măcelului*, atunci când a scris o carte despre pogromul legionar de la București, din ianuarie 1941) [3].

Poemul *Orașul măcelului* a fost publicat prima dată sub titlul Masá Nemirov (Profeția din Nemirov) în ziarul ebraic *Hazman* (Timpul) al lui Ben Tzion Katz la Sankt Petersburg. I s-a schimbat titlul și câteva versuri au fost eliminate pentru ca publicarea să fie permisă de cenzorul evreu creștinat Landau. La început Bialik a fost consternat de aceste modificări, dar în cele din urmă le-a acceptat, pentru ca poezia să apară. Ea a fost tradusă în rusă de Zeev Jabotinski și în acest fel a ajuns la cunoștința publicului evreiesc necunoscător de ebraică [4].

Pogromul din 1903 din Chișinău a marcat o cotitură în opinia publică evreiască. În urma lui a avut loc o nouă amplificare a valurilor de emigrație a evreilor din răsăritul Europei spre America, de asemenea, o creștere a emigrației spre Palestina (Eretz Yisra'el). În SUA a crescut motivația comunităților evreiești locale, o parte bună asimilate, apropiate de curente reformate și conservative, de a veni în ajutorul evreilor din Imperiul Rus și al emigrației acestora, în ciuda diferențelor de rit religios și cultural. În urma pogromului de la Chișinău dr. Theodor Herzl, întemeietorul și conducătorul organizației sioniste, s-a convins de nevoia urgentă de a găsi un teritoriu destinat constituirii unui stat evreiesc, la nevoie chiar și în afara Palestinei, ca de exemplu, după cum suna o propunere britanică, în estul Africii – într-o regiune aflată azi pe teritoriul Ugandei și Kenyei, ceea ce s-a numit proiectul Uganda, pe care el l-a prezentat spre votare la al șaselea congres sionist. Împotrivirea la abandonarea, chiar și temporară, a planului de întoarcere în Palestina a venit însă tocmai din partea reprezentanților evreilor din Imperiul Rus [4].

Cei care au rămas pe loc au înființat și organizat unități evreiești de autoapărare. A fost un act care a declanșat un proces istoric, de modificare a mentalității de veacuri a evreilor. Un episod dintr-o povestire autobiografică *Prima dragoste*, scrisă prin anii 1920 de prozatorul Isaak Babel, este simptomatic în acest sens. În timpul pogromului din 1905, desfășurat la Nikolaev pe Bug, copilul de 11 ani își privește cu umilință tatăl târându-se în genunchi și cerșind milă în noroi, la picioarele calului unui ofițer cazac. Bunicul fusese ucis, iar prăvălia tatălui devastată. Închizându-și ochii, copilul se imaginează făcând parte dintr-o grupare evreiască de autoapărare, trăgând cu pușca în pogromiști [7].

La doi ani și jumătate după pogromul din 1903, la 19 octombrie

1905 a izbucnit un nou pogrom la Chișinău. În acest pogrom au fost omorâți 29 de evrei, iar zeci de evrei au fost grav răniți. De data aceasta, circa 200 de evrei se organizaseră într-un grup de autoapărare, jumătate din ei fiind înarmați, au produs pierderi neînsemnate în rândurile pogromiștilor [5].

Bibliografie

1. Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la New York la 10 decembrie 1948 (ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM nr.217-XII din 28.07.1990).
2. Лев Балцан, Эфраим Баух, *Оклик через жизнь. К столетию Кишиневского погрома*, Изд. «Иврус», Тель-Авив, 2003.
3. <http://antisemitism-romania.blogspot.com/2012/02/pogromul-de-la-chisinau.html>
4. [http://ro.wikipedia.org/wiki/Pogromul_de_la_Chi%C8%99in%C4%83u_\(1903\)](http://ro.wikipedia.org/wiki/Pogromul_de_la_Chi%C8%99in%C4%83u_(1903))
5. <http://chisinaulmeu.wordpress.com/2010/09/24/pogromul-de-la-chi%C8%99inau-1905/>
6. <http://www.israel.mfa.md/history-jcm-ro/>
7. <http://www.contrafort.md/old/2003/100/501.html>
8. <http://www.acum.tv/articol/10834/>

ABORDĂRI JURIDICE PRIVIND ASIGURAREA DREPTULUI LA VIAȚĂ ÎN REGIUNEA TRASNISTRIANĂ A REPUBLICII MOLDOVA

Radion COJOCARU,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
șef al Catedrei „Drept penal” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Veaceslav GRATII,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
director al IPCCȘA al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Summary

This article discusses problems about right to life in transnistrian region as essential right in the system of human rights and fundamental freedoms. In this way were distinguished many serious legislation gaps from transnistrian region which are in evidently contradiction with european standards that exist in protection domain of right to life. In conclusion, become obvious that in region aren't respected neither positive nor negative obligations what must appears as a guarantee of this right.

1. Asigurarea dreptului la viață, protejarea integrității fizice și morale a persoanei ca condiții indispensabile ale existenței ființei umane și, prin aceasta, a întregii comunități constituie o preocupare constantă atât a normelor de drept internațional, cât și a celor naționale.

Dreptul la viață este proclamat ca valoare universală și consemnat în mai multe acte legislative internaționale la care Republica Moldova este parte: Declarația Universală a Drepturilor Omului, Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, Convenția internațională cu privire la drepturile copilului etc.

În mod incontestabil, dreptul la viață apare ca esențial în sistemul drepturilor și libertăților fundamentale apărute prin actele de vocație internațională, pentru că fără consacrarea și protejarea efectivă a acestui drept, protecția celorlalte drepturi ar rămâne fără obiect. Este evident că dreptul la viață reprezintă condiția esențială a posibilității exercitării tuturor drepturilor și libertăților fundamentale.

Dreptul la viață și la integritate a persoanei împotriva actelor de tortură și a relexor tratamente sunt considerate ca fiind valori primordiale ce sunt protejate cu preeminență de către jurisdicția Curții Europene a Drepturilor Omului.

Curtea a statuat că împreună cu interzicerea tratamentelor inu-

mane și degradante (art. 3 al Convenției), art. 2 consacră una dintre valorile fundamentale ale societăților democratice care formează Consiliul Europei [1, p. 64]; alături de interdicția torturii și a tratamentelor inumane sau degradante și de interdicția sclaviei și a muncii forțate, dreptul la viață este subsumat așa-numitelor drepturi intangibile, apărate prin Convenția Europeană a Drepturilor Omului [1, p. 64].

2. În urma conflictului militar din 1992 pe albia râului Nistru s-a instituit *de facto* un „hotar” administrativ între regiunea transnistriană și restul țării. Efectele acestei acțiuni ilegale constau în încălcarea mai multor drepturi, printre care dreptul la viață al persoanei.

În pofida multiplelor standarde europene la care a aderat Republica Moldova, în legislația penală a regiunii transnistrene până în prezent este prevăzută pedeapsa capitală cu moartea.

Singura țară membră a Consiliului Europei care nu a ratificat Protocolul nr. 6 este Federația Rusă. *De facto*, Federația Rusă aplică un *moratoriu* privitor la executarea pedepsei.

Oricare ar fi argumentele în favoarea menținerii pedepsei capitale, în legislația penală nu pot fi invocate nici prevederile art. 2 alin. (1) teza a II-a din CEDO, potrivit cărora: „Moartea nu poate fi cauzată cuiva în mod intenționat, decât în executarea unei sentințe capitale pronunțate de un tribunal în cazul în care infracțiunea este sancționată cu această pedeapsă prin lege” [2, p. 139].

Asta deoarece prevederile art. 2 alin. (2) din CEDO au fost formulate la data semnării și cea a intrării în vigoare a Convenției, 4 noiembrie 1950, respectiv 3 septembrie 1953. Pe atunci în majoritatea statelor membre ale Consiliului Europei pedeapsa cu moartea era prevăzută în legislațiile penale naționale.

Ulterior, evoluția reglementărilor la nivelul Consiliului Europei, care s-a impus statelor membre, a fost în sensul abrogării pedepsei cu moartea, cel puțin în timp de pace. Drept urmare, la 28 aprilie 1982 a fost semnat, la Strasbourg, Protocolul nr. 6 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, intrat în vigoare la 1 martie 1985, prin care potrivit art. 1: „Pedeapsa cu moartea este abolită. Nimeni nu poate fi condamnat la o asemenea pedeapsă și nici executat” [3].

În acord cu art. 2 al aceluiași protocol: „Un stat poate să prevadă în legislația sa pedeapsa cu moartea pentru acte săvârșite în timp de război sau de pericol iminent de război; o asemenea pedeapsă nu va fi aplicată decât în cazurile prevăzute de această legislație și conform dispozițiilor sale. Statul respectiv va comunica Secretarului general al Consiliului Europei dispozițiile aferente ale legislației în cauză” [3].

Potrivit art. 19 alin. (2) al Constituției autoproclamatei republici

transnistriene din 24 decembrie 1995: „Pedeapsa cu moartea, până la abolirea ei, poate fi aplicată ca o măsură excepțională pentru infracțiuni grave contra vieții și doar în baza sentinței pronunțate de către o instanță de judecată” [4].

În acord cu art. 58 alin. (2) din C. pen. al regiunii transnistriene, pedeapsa capitală nu poate fi aplicată față de femei, de persoane minore cu vârsta de până la 18 ani și de bărbați care până la pronunțarea sentinței au împlinit vârsta de 65 de ani. De asemenea, în conformitate cu alin. (3) al aceluiași articol pedeapsa cu moartea poate fi comutată în ordinea grațierii fie cu pedeapsa detențiunii pe viață, fie cu privațiune de liberate de 25 de ani [5].

La 1 ianuarie 1999, în scopul „lustrurii imaginii pe plan extern”, în zona separatistă a fost declarat moratoriu asupra pedepsei capitale. Paradoxal, însă trei ani mai târziu la pedeapsa cu moartea a fost condamnat cetățeanul Fiodor Negrea.

În general, în regiunea transnistriană pot fi evidențiate două cazuri de condamnare la pedeapsa capitală: Ilie Ilașcu la data de 9 septembrie 1993 [6] și Fiodor Negrea la 15 iulie 2003 [7]. În ambele cazuri, pedeapsa cu moartea a fost comutată ulterior cu detențiunea pe viață.

Nu pretindem să facem o caracterizare detaliată a cauzelor penale menționate, însă, după cum știm, în ambele situații dosarele penale în baza cărora persoanele menționate au fost condamnate la pedeapsa cu moartea au avut un substrat politic.

Din atare considerente se creează o puternică prezumție că pedeapsa cu moartea a fost lăsată la îndemâna autoproclamatelor autorități transnistriene în calitate de mijloc represiv ce poate fi aplicat față de persoane care nu convin regimului. De fapt, studiile care reflectă situația drepturilor omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova constată lipsa unui mecanism clar de executare a pedepsei capitale, susținându-se că administrația regiunii ar fi instituit această pedeapsă excepțională, inclusiv pentru acte de răzbunare împotriva celor care au alte viziuni și opinii [8].

3. O altă problemă ce se cere a fi evidențiată în limitele prezentului studiu o constituie modul de executare a pedepsei cu moartea în regiunea transnistriană a Republicii Moldova.

În conformitate cu art. 172 din Codul de executare a pedepselor penale al zonei din stânga Nistrului, pedeapsa capitală se execută prin împușcare și nu este publică. Corpul neînsuflețit al condamnatului nu poate fi transmis pentru înmormântare rudelor, acestea neavând dreptul de a cunoaște nici locul de înhumare a defunctului [9].

De asemenea, potrivit art. 170 al Codului de executare a pedepselor penale, persoana condamnată la pedeapsa capitală este deținută sin-

gură în celulă, în condițiile unei supravegheri și izolări severe [9].

Restricțiile prescrise persoanelor condamnate la moarte sunt drastice și conduc la violarea drepturilor omului. Detenția solitară, izolarea persoanei de lumea externă, impunerea unui serviciu de pază etc. nu este altceva decât o pedeapsă suplimentară.

Or, după cum a statuat CEDO, aplicarea și executarea unei sentințe capitale poate pune problema violării art. 3 al Convenției, text care interzice tratamentele inumane și degradante. Se știe că modul în care această pedeapsă este pronunțată și aplicată, precum și condițiile de detenție în așteptarea execuției – este vorba de sindromul „culoarului morții” specific închisorilor americane – sunt cuprinse printre elementele de natură să atragă aplicarea dispozițiilor sale tratamentelor sau pedepsei ce se aplică unei persoane [1, p. 109].

În speța CEDO a constatat că reclamantul Ilie Ilașcu: „...a fost deținut în închisoarea nr. 2 din Tiraspol până la condamnarea sa, la 9 decembrie 1993. Ulterior, el a fost transferat în închisoarea de la Hlinaia, în sectorul celor condamnați la moarte, unde s-a aflat până în luna iulie a anului 1998. La această dată, el a fost din nou transferat în închisoarea nr. 2 de la Tiraspol, unde s-a aflat până la eliberarea sa în luna mai a anului 2001” [6].

Prin urmare, Curtea a statuat: „...nu este disputat faptul că, după ratificarea Convenției de către cele două state pârâte, dl Ilașcu a suferit atât datorită condamnării sale la pedeapsa capitală, cât și a condițiilor sale de detenție, fiind în tot acest timp amenințat cu executarea acestei sentințe. (...) Pe parcursul perioadei foarte lungi de timp petrecute pe culoarul morții, reclamantul a trăit cu umbra constantă a morții, cu frica de a fi executat. Incapabil să exercite vreun remediu, reclamantul a trăit mulți ani, inclusiv după intrarea în vigoare a Convenției, în condiții de detenție care păreau să-i reamintească că sentința sa putea fi executată” [6].

Într-o altă speță, Negrea Fiodor, condamnat și el la moarte de autoritățile ilegale după pronunțarea sentinței „...începând cu 26 iulie 2003 a fost deținut în regim solitar la Hlinaia. A petrecut 23 ore pe zi în celula sa și o oră afară plimbându-se singur într-o curte mică. Nu a văzut niciodată alți prizonieri. O dată la patru luni i se permitea să primească o vizită scurtă de patru ore. De fapt, vizitele mamei și fratelui de obicei nu durau mai mult de o oră din cele patru” [7].

4. Lasă loc de interpretări abuzive prevederile referitoare la temeiul de executare a pedepsei capitale statuate la art. 170 alin. (3) și (4) al Codului de executare a pedepselor penale din zonă.

Potrivit prevederilor menționate, temeiul executării pedepsei cu moartea îl formează, pe de o parte, sentința definită de condamnare a instanței de judecată, iar pe de altă parte, hotărârea președintelui republicii

transnistriene despre grațiere. În cazul în care condamnatul nu depune o cerere de grațiere, pedeapsa cu moartea este executată în baza hotărârii președintelui despre neaplicarea grațierii față de condamnatul care a refuzat să depună cerere de grațiere.

Se poate observa că președintele regiunii transnistriene constituie autoritatea care se poate pronunța asupra actului final al justiției, adică a aplicării sau neaplicării pedepsei cu moartea. Or, asemenea prevederi duc la o ingerință gravă a principiului separației puterii în stat, fără de care nu poate fi concepută existența unei societăți în condiții democratice.

Prin urmare, se atestă o încălcare vădită a principiul independenței și a principiului imparțialității instanței de judecată față de organele executive, lucru care, fără doar și poate, este incompatibil cu ideea asigurării legalității în domeniul justiției penale.

5. În afară de obligația primordială negativă de a nu aduce atingere dreptului la viață prin agenții autorităților publice, cu excepția situațiilor precizate în cel de al doilea paragraf al art. 2 din Convenție, statelor contractante le revin și anumite obligații pozitive de a lua toate măsurile care se impun pentru protejarea efectivă a dreptului la viață.

Din categoria acestor obligații pozitive face parte și îndatorirea de a asigura, atunci când s-a produs decesul unei persoane în circumstanțe de natură a angaja responsabilitatea statului, „o reacție adecvată”, de natură juridică sau de orice altă natură, pentru ca acel cadru legislativ și administrativ, adoptat cu scopul protejării vieții persoanelor să fie utilizat, în așa fel încât eventualele încălcări ale dreptului la viață care s-au produs să fie anchetate și sancționate.

În acest context, este relevant bine cunoscutul caz de omor al lui Vadim Pisari care a fost ucis în dimineața zilei de 1 ianuarie 2012 de către pacificatorul rus cu numele Veaceslav Cojuhari, cetățean al Federației Ruse.

În acord cu prevederile art. 12 alin. (2) C. pen. al Federației Ruse, Veaceslav Cojuhari a fost deferit jurisdicției rusești, în privința lui intențându-se o cauză penală. Ulterior, la 17 mai 2012, judecătoria militară din Breansk a decis încetarea urmăririi penale a militarului. Decizia instanței a fost motivată prin faptul că cetățeanul rus Veaceslav Cojuhari, „...în contextul pericolului pentru viață a pacificatorilor aflați la postul nr. 9, a fost nevoit să utilizeze arma” [12].

Procuratura Generală a Republicii Moldova a solicitat Procuraturii Generale a Federației Ruse copia ordonanței prin care a fost încetată urmărirea penală a pacificatorului rus. De asemenea, repetat, a fost formulată către Procuratura Generală din Federația Rusă o cerere de comisie rogatorie prin care s-a solicitat efectuarea anumitor acțiuni de urmărire

penală, transmiterea unui set de acte procedurale și a obiectelor ridicate de la locul crimei, care ar permite procurorilor moldoveni investigarea obiectivă și sub toate aspectele a acestui caz. Deocamdată nu au parvenit răspunsuri la solicitările Procuraturii Generale a Republicii Moldova.

Această atitudine necooperantă a autorităților rusești ridică cel puțin două probleme vizavi de nerespectarea obligațiilor pozitive prin care se asigură protecția dreptului la viață a persoanelor.

În primul rând, este vorba de nerespectarea obligației de asigurare de către autoritățile rusești a unei anchete imparțiale și efective în scopul aplicării, dacă este cazul, a unei pedepse penale față de persoana, eventual de persoanele care se fac vinovate de uciderea lui Vadim Pisari. În același timp, rămâne de văzut dacă și autoritățile competente ale Republicii Moldova au dat dovadă de o diligență și de o promptitudine exemplară la desfășurarea anchetei proprii spre a determina circumstanțele precise în care s-a produs incidentul ce a dus la moartea victimei.

Mai mult decât atât, instanța europeană a decis că publicului trebuie să-i fie recunoscut dreptul de a cunoaște modul în care s-a desfășurat ancheta într-o asemenea situație și concluziile acesteia, astfel încât eventualele responsabilități care s-ar angaja în materie să fie eludate. De asemenea, se impune asocierea persoanelor apropiate victimei la desfășurarea procedurilor, spre a li se asigura apărarea lor legitimă [1, p. 64].

În al doilea rând, deși în ordonanța de încetare a urmăririi penale autoritățile rusești au menționat că „arma a fost aplicată în contextul evitării unui pericol pentru viață a pacificatorilor”, nu au fost aduse argumente clare din care ar fi rezultat existența unui asemenea pericol.

Din această perspectivă, au fost neglijate mai multe standarde prescrise de CEDO, prin care se garantează deopotrivă asigurarea de către state a obligației negative de a se abține de la uciderea ilegală și a obligației pozitive de a preveni pierderea evitabilă de vieți omenești. Dintre acestea, în mod principal pot fi menționate următoarele: recurgerea la forță de către stat trebuie să fie strict proporțională cu scopul legitim [13]; statul trebuie să demonstreze că utilizarea forței este necesară [13]; forța este „absolut necesară” doar dacă este „strict proporțională” cu realizarea unui scop permis [13]; „proporționalitatea strictă” poate necesita avertizare verbală și împușcături de avertizare înainte ca să fie folosită o forță potențial letală etc. [13].

6. Un alt aspect legat de respectarea dreptului la viață îl prezintă îndeplinirea obligației pozitive de a investiga decesele suspicioase din cadrul instituțiilor penitenciare.

Cu referință la regiunea transnistriană, este de menționat că de fapt instituțiile de detenție din zonă nu fac parte din sistemul penitenciar al Republicii Moldova. Respectiv autoritățile naționale nu au acces

la aceste instituții pentru monitorizarea nivelului de respectare a drepturilor omului. Excepție o fac anumite misiuni diplomatice și structuri internaționale, reprezentanților cărora li se acordă uneori acces limitat la respective instituții.

De exemplu, potrivit Raportului „Drepturile omului în regiunea transnistriană a Republicii Moldova, retrospectiva anului 2012”, publicat de asociația PromoLEX, în anul precedent au fost înregistrate mai multe cazuri de decese suspicioase, care s-au produs în instituțiile penitenciare din zona transnistriană pe parcursul anilor. Într-o speță, un deținut din închisoarea nr. 2 a decedat în luna aprilie 2012, după 1 lună și 15 zile de grevă a foamei. Pe parcursul acestei perioade condamnatului nu i-au fost acordate îngrijiri medicale pe durata acțiunii sale de protest [8].

De asemenea, potrivit raportului amintit mai sus, au fost identificate cazuri în care administrația închisorilor din regiune, pentru a ascunde numărul exact de decese în închisori, a indicat în fișele personale ale defuncțiilor în loc de „decedat” – „eliberat” [8].

În afară de abuzurile din partea reprezentanților autorităților publice, carențele normative, ce sunt prezente în legislația execuțional-penală din regiune, se înscriu printre factorii determinați care condiționează ca adevărata cauză a deceselor să nu fie stabilită. De exemplu, Codul de executare a pedepselor penale din regiunea transnistriană nu prevede modalitatea de constatare a decesului condamnatului, inclusiv obligația de a investiga cauzele de deces în închisori, după cum o cer standardele internaționale și naționale.

Potrivit standardelor europene, o persoană aflată în custodia forțelor de ordine se consideră a fi într-o poziție vulnerabilă. Astfel, autoritățile publice au datoria să o protejeze împotriva oricărui imixtiuni care ar leza viață, sănătatea sau starea fizică a persoanei.

Regula devine funcțională mai ales în cazurile în care o persoană aflată sub contorul organelor statului era sănătoasă, iar apoi decedează. În asemenea situații statul are obligația de a înainta o explicație plauzibilă privitoare la producerea decesului. În lipsa unor explicații plauzibile, autoritățile sunt responsabile pentru încălcarea dreptului la viață prevăzut de art. 2 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

Bibliografie

1. Corneliu Bârsan, *Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Comentariu pe articole*, ediția a 2-a, Ed. C. H. Beck, București, 2010.
2. Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale din 04.11.1950, ratificată prin Hotărârea Parlamentului R. Moldova nr. 1298-XIII din 24.07.1997, în *Dreptu-*

- riile omului, Acte legislative internaționale și regionale*, Ed. Epigraf, Chișinău, 2005.
3. Convenția din 04.11.50 pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale // *Baza de date Moldlex*.
  4. <http://vspmr.org>.
  5. <http://www.justice.idknet.com>.
  6. http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/ILASCU.
  7. Manfred Nowak, „Promovarea și protecția tuturor drepturilor omului, a drepturilor civile, politice, economice, sociale și culturale, inclusiv dreptul la dezvoltare. Raport al Raportorului Special pentru tortură și alte forme crude, inumane sau degradante de tratament sau pedeapsă”, Misiune în Republica Moldova // <http://www.un.md>.
  8. Raport. Drepturile omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova. Retrospectiva anului 2012 // www.promolex.md.
  9. <http://www.minjust.org>.
  10. http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/ILASCU.
  11. <http://www.zakonrf.info/uk/12>.
  12. <http://reintegrare.moldova.org/news/pacificatorul>.
  13. <http://jurisprudencedo.com/McCann-si-altii-contra-Marea-Britani>.

ASPECTE JURIDICE PRIVIND INVESTIGAȚIILE SPECIALE ÎN CONTEXTUL COMBATERII CRIMINALITĂȚII POLITICE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Boris GLAVAN,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
lector superior al Catedrei „Activitate operativă de investigații”
a Academia „Ștefan cel Mare” a MAI*

Summary

Crime policy was and still remains a problem for our country, the causes and reasons that contribute to this phenomenon: the interest of large Empires to dominate the territory of our country, the education of the society in the authoritarian spirit, the desire of the political parties to come and to maintain in power at any cost, the inability of political leaders to govern the country democratically. This requires the appropriate solutions for searching poignancy to exclude or at least lessening this scourge. Below we highlight some deficiencies which contribute to crime in the Republic of Moldova.

Discutarea și analiza diferitelor aspecte ale criminalității politice este extrem de importantă și necesară, dat fiind faptul că moștenim o istorie plină de acțiuni extremiste și represive a unui regim totalitar îndreptate împotriva celor mai de preț valori ale unei societăți democratice căreia îi sunt specifice libertatea, onoarea și demnitatea umană, societăți în care dreptul la cultură, artă, educație, limbă națională sunt lucruri sacre. Actualitatea abordării subiectului în discuție, din păcate, este marcată și de stereotipurile trecutului antidemocratic de care societatea noastră încă nu se poate debarasa.

Criminalitatea politică a fost și este în prezent o amenințare considerabilă la adresa societății, un obstacol serios pentru funcționarea normală a statului, un factor destabilizator major în punerea în aplicare a reformelor economice și sociale, reducând încrederea cetățenilor în guvernare și administrație și provocând, totodată, nemulțumiri și tensiuni sociale. Astfel, menționăm că prevenirea acestui gen de crime este justificată și corespunde pe deplin intereselor statului și cetățenilor care respectă legile.

În același timp, cu părere de rău, constatăm faptul că organele de drept sunt în imposibilitatea de a combate în mod eficient aceste infracțiuni, cauzele și motivele fiind multiple. Trebuie să menționăm că nu ne-am propus drept scop abordarea întregului spectru de factori care favorizează fenomenul în cauză și, în cele ce urmează, ne vom limita doar la evidențierea unora dintre aceștia ce țin de latura juridică, mai cu seamă, de aspectul investigativ-operativ și cel probator.

Pentru început, considerăm necesar să punctăm conținutul termenului „criminalitate politică” și să precizăm ce înțelegem atunci când utilizăm acest termen. Făcând abstracție de elucidarea numeroaselor abordări referitoare la definirea „criminalității politice” expuse în literatura de specialitate, mai cu seamă în cea din străinătate, menționăm doar faptul că acest termen, în sens îngust, se referă la infracțiunile săvârșite din motive politice, iar în sens larg, cuprinde toate crimele comise în sfera politicului, în domeniul administrației publice și sociale.

Prin urmare, putem menționa că spectrul infracțiunilor politice care se comit astăzi în societatea noastră este foarte variat și în cele mai frecvente cazuri îmbracă forma infracțiunilor tradiționale: fapte de corupție, abuz de putere sau de serviciu, spălare de bani, trafic de influență, ingerința în actul justiției etc. comise în sfera politicului sau în scopuri politice.

Referindu-ne la faptul cât de frecvent au loc astăzi crime politice în societatea noastră putem menționa că, din păcate, nu dispunem de o evidență statistică în acest sens și, probabil, nici nu există o astfel de evidență. Acest fapt însă nici pe departe nu înseamnă că frecvența infracțiunilor politice în țara noastră este nesemnificativă. Este suficient să reflectăm asupra știrilor media și să constatăm faptul că întreaga societate, zilnic, este alimentată cu informații despre noi și noi cazuri de crime politice de diferit gen.

Totodată, trebuie să menționăm faptul că deși caracterul și nivelul pericolului social al infracțiunilor politice este considerabil mai mare decât al infracțiunilor cu componente similare, persoanele care le comit sunt rareori trase la răspundere penală, iar în cazul în care sunt trase la răspundere, lipsește motivația politică din învinuire, și chiar mai mult, nu se indică scopul politic al faptei. Anume lipsa probelor despre implicarea politicului în comiterea infracțiunilor ne permite să afirmăm că organele de drept în domeniul combaterii crimei politice practic nu funcționează, iar una din cauze este cadrul juridic defectuos în domeniul investigării și cercetării infracțiunilor.

La finele anului trecut au intrat în vigoare noile prevederi juridice cu privire la investigațiile operative, fiind vorba despre Legea nr. 59 privind activitatea specială de investigație și Legea nr. 66 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală al RM. Cu siguranță, la baza adoptării acestor acte normative a stat un scop nobil, și anume, racordarea legislației naționale la standardele europene. Apreciem înalt voința legiuitorului de a face mai multă claritate în domeniul vizat, însă, din păcate, caracterul neconsecvent, interpretabil și, în anumite privințe, contradictoriu al prevederilor stipulate în aceste două legi compromit aproape în totalitate sarcinile de bază ale activității speciale de investi-

gație, și anume: prevenirea și curmarea infracțiunilor, colectarea de informații despre posibile evenimente și/sau acțiuni ce ar putea pune în pericol securitatea statului (art. 2 al Legii nr. 59 din 29.03.2012).

Mă întreb cum pot fi prevenite infracțiunile, inclusiv cele cu caracter politic, în condițiile în care majoritatea măsurilor speciale de investigație, fiind și cele mai eficiente, pot fi realizate doar în cadrul urmăririi penale care, după cum este bine știut, este inițiată doar după comiterea infracțiunii și nicidecum înainte (alin. (3) art. 18 al Legii 59 din 29.03.2012; art. 132³ CPP).

Pot oare fi prevenite actele de terorism, actele de diversiune sau alte acțiuni criminale îndreptate împotriva autorităților publice sau securității de stat doar prin măsuri speciale de investigație precum *chestionarea* sau *urmărirea vizuală* în condițiile în care criminalii de astăzi acționează la un nivel profesional foarte înalt, camuflându-și cu precauție planurile diabolice și folosind cele mai moderne tehnologii antispiionaj?

Spre exemplu, cum poate fi prevenit omorul la comandă fie în scop politic sau în afara acestuia, fără a intercepta comunicările, fără a verifica și ține sub control planurile criminale ale celor care pregătesc astfel de fapte?

Potrivit Codului penal, pregătirea de infracțiune în calitate de „infracțiune neconsumată”, care de altfel poate servi drept temei pentru inițierea urmăririi penale, există doar în cazul în care acțiunile de pregătire au fost sistate din cauze independente de voința făptuitorului (art. 26, 27 CP al RM), adică în cazul în care făptuitorul a fost reținut de organele de drept. Dacă însă, în cazul aceluiași exemplu, organele de drept nu au intervenit în vederea sistării acțiunilor de pregătire a infracțiunii și nici o altă cauză externă nu a determinat făptuitorul să renunțe la realizarea planului său criminal, atunci nu putem vorbi despre existența infracțiunii în forma neconsumată. Prin urmare, nu poate fi pornită urmărirea penală și, respectiv, nu pot fi realizate nici măsuri speciale de investigație efective și pe măsura actului criminal. Faptul că există suspiciuni, fie chiar și rezonabile, că în viitor se va comite o infracțiune nu poate servi drept temei pentru pornirea urmăririi penale din simplul fapt că urmărirea penală se inițiază post-factum și nu ante-factum.

Codul de procedură penală stipulează expres că urmărirea penală se pornește dacă din cuprinsul actului de sesizare sau al actelor de constatare rezultă o bănuială rezonabilă că a fost săvârșită o infracțiune și nu există vreuna din circumstanțele care exclud urmărirea penală. Așadar, atragem atenția asupra făptuitorului că legiuitorul în acest caz folosește timpul trecut și nu prezent sau viitor atunci când se referă la infracțiune în temeiul căreia poate fi pornită urmărirea penală (art. 274 CPP).

Din păcate, cele relatate sunt valabile nu doar pentru prevenirea

omorului la comandă, ci și pentru multe alte categorii de infracțiuni care urmăresc fie un scop strict politic, fie că acesta concurează și cu alte scopuri.

În contextul analizei prevederilor juridice cu privire la interceptarea comunicărilor în calitate de instrument, foarte eficient de altfel, împotriva criminalității în general și a celei politice în mod special, este interesant faptul că noile prevederi interzic aplicarea acestui instrument în cazul dezordinilor în masă, însoțite de aplicarea violenței împotriva persoanelor, de pogromuri, incendieri, distrugerii de bunuri, de aplicarea armei de foc sau a altor obiecte utilizate în calitate de armă, precum și de opunere de rezistență violentă sau armată reprezentanților autorităților (art. 285 CP), or tocmai astfel de acțiuni criminale au la bază interese politice. Interceptarea este interzisă și în cazul altor infracțiuni care vizează în mod direct caracterul politic, ca de exemplu *coruperea alegătorilor* (art. 181¹ CP).

Totodată, este de remarcat faptul că actualele prevederi juridice la care m-am referit mai sus permit interceptarea comunicărilor în cazul unor componente de infracțiuni care nici nu există în Codul penal. Potrivit art. 132⁸ CPP, interceptarea comunicărilor este permisă în cazul infracțiunilor prevăzute de alin. (3) și (4), art. 140 CP, însă astfel de componente de infracțiuni în Codul penal pur și simplu nu există.

Vorbind de prevenirea infracțiunilor atragem atenția și asupra faptului că această sarcină se compromite prin însăși definiția activității speciale de investigație expusă diferit în cele două legi menționate mai sus, într-un caz această activitate fiind desemnată ca o totalitate de acțiuni de urmărire penală (art.132¹ CPP), iar în alt caz ca o procedură cu caracter public sau secret (art. 1 al Legii 59 din 29.03.2012). Prin urmare, apare întrebarea: Care este totuși natura juridică a măsurilor speciale de investigație, sunt sau nu acțiuni de urmărire penală? și care este valoarea juridică a informațiilor obținute în urma realizării măsurilor speciale de investigație, au sau nu statut de probă?

Incertă este situația și în privința organului abilitat cu atribuții în domeniul investigațiilor speciale, dat fiind faptul că Legea nr. 59 din 29.03.2012 stipulează expres că activitatea specială de investigație se efectuează de către ofițerii de investigație ai subdiviziunilor specializate (art. 6), iar Legea nr. 66 din 05.04.2012 stabilește că interceptarea și înregistrarea comunicărilor, precum și înregistrările de imagini se efectuează nu doar de către ofițerul de investigație, ci și de ofițerul de urmărire penală. Astfel, nu este clar cum poate ofițerul de urmărire penală să efectueze măsuri speciale de investigație în condițiile în care nu este investit cu atribuții în acest domeniu. Considerăm că pe această cale, prin asumarea de către ofițerul de urmărire penală a competențelor din domeniul

investigațiilor speciale, se diminuează considerabil rolul ofițerului de investigație în combaterea criminalității. Este ca și cum ofițerul de urmărire penală ar efectua expertizele criminalistice nefiind specialist în acest domeniu.

Tot în acest context menționăm și faptul că din momentul intrării în vigoare a legilor menționate mai sus și până în prezent măsura interceptării și înregistrării comunicărilor precum și înregistrările de imagini sunt din punct de vedere legal instrumente juridice paralizate și care nu pot fi aplicate. Potrivit prevederilor art. 132⁹ CPP, asigurarea tehnică a interceptării comunicărilor se realizează de către autoritatea abilitată prin lege cu asemenea atribuții, utilizându-se mijloace tehnice speciale, însă o astfel de autoritate deocamdată nu a fost desemnată prin lege. Prin urmare, orice interceptare și înregistrare a comunicărilor trebuie calificată ca fiind ilegală și în consecință materialele acumulate trebuie calificate nule.

Există și alte curențe legislative care pun în dificultate prevenirea și curmarea infracțiunilor, inclusiv a celor cu caracter politic. Mă voi limita însă la cele expuse pentru a nu pierde esența problemei în detaliile legilor menționate.

În concluzie, menționăm: combaterea criminalității politice a devenit imperativul principal în aspirațiile societății noastre de a deveni cu adevărat democratică, imperativ care impune cu necesitate un cadru juridic adecvat pentru curmarea crimelor politice. Pe această cale propunem revizuirea cât mai urgentă a cadrului legal în domeniul investigațiilor speciale, astfel încât ofițerii de investigație să poată realiza întregul spectru de măsuri speciale, iar prevenirea infracțiunilor să devină o realitate.

Bibliografie

1. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18.04.2002 // Monitorul Oficial al R. Moldova nr. 128-129/1012 din 13.09.2002.
2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122-XV din 14.03.2003 // Monitorul Oficial al R. Moldova nr. 104-110/447 din 07.06.2003.
3. Legea nr. 66 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală al RM // Monitorul Oficial nr. 155-159/510 din 27.07.2012.
4. Legea nr. 59 privind activitatea specială de investigație // Monitorul Oficial nr. 113-118/373 din 08.06.2012

REPERCUSIUNILE CONFLICTULUI TRANSNISTRIAN ASUPRA SITUAȚIEI DE SISTEM INSTITUȚIONAL

Iurie LARII,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
prorector pentru știință al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Liliana CREANGĂ,

*doctor în drept, șef al Centrului de cercetări științifice
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Summary

Transnistrian conflict is placed in the center of the debate when appears the need to explain the complicated processes of democratic transition taking place in Republic of Moldova. For many politicians it is the due of the failure of various economical and social reforms carried out and for some European bureaucrats its the central factor conditioning the promotion of the country's EU integration.

But this topic has a special connotation for researchers specializing in national security issues, especially because of anti-constitutional regime from the eastern region of the country which defies the existence and viability of the Republic of Moldova and also because the threats and vulnerabilities that are residing from its existence are so serious that undermine Moldova's efforts to implement reforms drafted by the constitutional authorities.

Conflictul transnistrian a fost și rămâne a fi deosebit de celelalte conflicte ce au apărut după colapsul sovietic, deoarece, în esență, la baza lui nu a stat un conflict cu caracter etnic sau religios, iar dezbaterile asupra subiectului s-au axat pe explicarea unor procese complicate de tranziție democratică ce au avut și au loc în Republica Moldova. Confruntările sociopolitice au constat în lupta pentru valori și pretenții față de statut, putere și resurse, pe parcursul cărora motivația contradicțiilor deliberate a fost condiționată de opunerea rezistenței față de valori și norme, interese și nevoi.

Circa douăzeci de ani în urmă principalele cauze ale apariției conflictului între forțele separatiste ale regiunii transnistriene și autoritățile legale ale Republicii Moldova erau tendința Centrului Unional de a păstra URSS-ul, iar după destrămarea acestuia, a Federației Ruse de a influența noile autorități moldovenești.

Conflictul armat, sub pretextul lozincilor de protejare a drepturilor minorităților naționale, a fost dezlănțuit de către regimul separatist condus de I. Smirnov după puciul din august 1991, în toamna aceluiași an, cu sprijinul comandamentului trupelor districtului militar Odessa.

Atunci sub conducerea „organizațiilor sociale” ale acestora a început distrugerea sistematică a organelor guvernamentale centrale și a structurilor de drept ale Moldovei în raioanele din stânga Nistrului [1].

În aceste condiții, conducerea puțin experimentată, cu tendințe naționaliste ale tânărului stat moldovean, a considerat că este de datoria sa să prevină divizarea țării și a întreprins o serie de măsuri îndreptate să restabilească ordinea constituțională și integritatea teritorială a RM. Implicarea în conflict a populației din regiunea transnistriană a avut loc sub influența propagandei agresive antimoldovenești, care permite să caracterizăm conflictul ca pe un conflict politic și teritorial, cu elemente de conflict al identității și elitelor locale.

Transnistria și-a autoproclamat independența la 25 august 1991, pe fundalul „perestroikăi” și al mișcării de eliberare națională din RM. În contextul schimbărilor politice din RM, odată ce aceasta și-a proclamat independența două zile mai târziu, și pe fundalul unei crize politice, strategice și operaționale s-a declanșat conflictul armat de pe Nistru din primăvara anului 1992. Din start, acțiunile separatiștilor erau îndreptate spre susținerea legitimității morale a regimului de la Tiraspol, dar și adoptarea unilaterală a actelor juridice de legitimare și justificare a propriilor activități anticonstituționale cu caracter subversiv.

Din aceste considerente, schimbările politice ce au dus la proclamarea independenței Republicii Moldova au provocat, în același timp, și separatismul din partea de est a țării. Deși în anul 2013 se împlinesc deja douăzeci și doi de ani de independență a Republicii Moldova, aceasta este știrbită de conflictul din regiunile de est (Transnistria) care, decurgând cu intensitate diferită în diferite perioade, rămâne încă nesoluționat, „înghețat”.

Din 1992, procesul de negocieri între părțile aflate în conflict este orientat pe două direcții: 1) determinarea statutului Transnistriei; și 2) luarea unei decizii în privința contingentului militar rus aflat în Transnistria.

În legătură cu aceasta, trebuie menționat că interesele Federației Ruse în această regiune joacă un rol considerabil în evoluția conflictului. Ele se manifestă în câteva aspecte: în primul rând, interesele ruse sunt de ordin geostrategic. Partea rusă consideră prezența sa pe teritoriul Republicii Moldova, inclusiv militară, drept o posibilitate de a exercita influență în Balcani. O astfel de poziție a fost exprimată în repetate rânduri atât de guvernul rus, cât și de diferite mișcări politice din Rusia [2].

În al doilea rând, interesele Rusiei au un caracter politic. Unitățile de trupe rusești din Transnistria sunt ultimul contingent militar al Federației Ruse dislocat în Europa dincolo de granițele statului rus. Retragera acestor trupe ar putea fi considerată ca o cedare în fața Occidentului

și ar lipsi Rusia de anumite pârgurii de influență în zona dată.

În consecință, interesele geostrategice și politice pe care le are Rusia în regiunea transnistriană explică suportul politic, economic și militar acordat de această țară regimului de la Tiraspol.

Principala problemă rămâne totuși a fi prezența trupelor rusești ale Armatei a 14-a în Transnistria și implicarea ei constantă în sprijinirea separatismului de la Tiraspol, prin crearea structurilor paramilitare ale separatiștilor nistreni, profund subordonată idealurilor de apărare a minorităților ruse. Din aceste considerente conflictul din Transnistria a trecut treptat de la forma clasică la o formă modernă de război a secolului următor, un conflict încă în curs de desfășurare, devenind o problemă regională și mondială [3, p. 2].

Problema Transnistriei reprezintă una din cele mai mari dificultăți cu care se confruntă Republica Moldova. Deși în raioanele de est ale Republicii Moldova nu mai este război, Transnistria reprezintă încă un focar de tensiune pe plan intern, precum și un potențial de risc pe plan mai larg, în special pentru securitatea zonei de sud-est a continentului nostru.

Istoria de lungă durată a încercărilor de reglementare a diferendului transnistrean este caracterizată preponderent de căutarea unei formule politice acceptabile pentru soluționarea problemei. Subiectele discuțiilor purtate în diverse perioade și diverse formate se axau în special pe problemele viitoarei configurări politice a statului și pe determinarea statutului legal al Transnistriei [4, p. 3].

Abordarea politică a diferendului transnistrean a fost și rămâne a fi dominantă, iar amenințările provocate de secesionismul din raioanele de est ale Republicii Moldova au avut și prezintă un impact negativ la nivel instituțional în toate cele cinci domenii ale securității [5]. În acest sens (a) din punct de vedere politic: existența în estul țării a unei autorități separatiste anticonstituționale, rusofile și antioccidentale susținute economic, politic și moral de Federația Rusă, pune sub semnul întrebării autoritatea, suveranitatea, indivizibilitatea, unitatea și însăși existența statului Republica Moldova; (b) în domeniul militar: prezența ilegală, abuzivă și anticonstituțională în zona de est a Republicii Moldova a contingentului militar al Armatei a 14-a și a forțelor paramilitare transnistriene, ce dețin un arsenal important de arme ofensive și defensive, constituie o amenințare serioasă la adresa statului și a cetățenilor și compromite suveranitatea și independența Republicii Moldova; (c) în sectorul economic: deținerea ilegală de către autoproclamatele și nerecunoscutele autorități de la Tiraspol a dreptului la proprietate asupra infrastructurii industriale, a terenurilor agricole și a schimburilor comerciale din stânga Nistrului subminează esențial puterea economică a

statului și contribuie la dezvoltarea unei economii subterane în zonă; (d) în domeniul social: politizarea intenționată a relațiilor interetnice, a etnonimului de limbă, istorie și identitate provoacă sciziunea populației pe criterii etnice, amplifică cultivarea artificială a urii dintre etnii pe întreg teritoriul Republicii Moldova și conduce la incapacitatea cristalizării unei identități naționale; (e) în domeniul ecologic: depozitarea ilegală în raioanele de est ale Republicii Moldova a unui arsenal important de arme învechite și uzate, a deșeurilor industriale și menajere în locuri neautorizate provoacă poluarea apelor freatice și a râului Nistru, principala sursă de apă potabilă în multe localități din țară.

Consacrată pe plan internațional ca o zonă unde drepturile civile sunt un moft, regiunea secesionistă nu ratează nici o ocazie de a-și consolida poziția de lider european al nesocotirii prevederilor internaționale [6, p. 5]. Insistând asupra principiului egalității subiecților în cadrul unui „stat comun”, autoritățile de la Tiraspol încearcă să „instituționalizeze” identitatea lor regională drept una distinctivă. Încercările de a folosi în acest scop faptul istoric de formare a RASSM în anul 1924 și al unei perioade de 16 ani de conlocuire a populației din partea stângă a Nistrului într-o autonomie mai mult decât formală, într-un stat sovietic unitar și totalitar foarte rigid, sunt cel puțin neconvingătoare.

La 21 iulie 1992 a fost semnată Convenția cu privire la principiile reglementării pașnice a conflictului armat din zona nistreană a Republicii Moldova, cunoscută sub numele „Convenția Elțin-Snegur”. După semnarea Convenției, conducerea țării noastre a solicitat președintelui în exercițiu al OSCE ca în Moldova să fie trimisă o misiune care ar urmări aplicarea în practică a acestei convenții. La cererea Moldovei, la sfârșitul lunii aprilie 1993, în procesul de negocieri se include OSCE. Recomandările OSCE au însemnat o cotitură în procesul negocierilor privind soluționarea conflictului transnistrian. Misiunea OSCE numai în 1993 a întocmit peste 20 de rapoarte și a elaborat un proiect de statut special al raioanelor de est ale Moldovei, care a stat la baza proiectului de statut juridic special al republicii nistrene elaborat de Parlamentul Republicii Moldova.

De menționat că Federația Rusă nu și-a abandonat intențiile de a-și legaliza prezența trupelor în Transnistria prin „Sistemul garanțiilor militare”. Moscova a dat și dă vina pentru nerespectarea angajamentelor sale pe liderii separatiști de la Tiraspol, care, chipurile, nu permit evacuarea și distrugerea echipamentului militar și a armamentului rusesc. Realmente, Rusia trage de timp sperând ca prin presiuni economice și politice să determine regimul de la Chișinău să accepte legalizarea prezenței militare ruse pe teritoriul Republicii Moldova.

Acest lucru s-a manifestat deosebit de clar în așa-numitul „Me-

morandum Kozak”, document elaborat de către Dmitri Kozak, reprezentantul Președintelui Federației Ruse, în înțelegerea pe care a avut-o Președintele Republicii Moldova, Vladimir Voronin, și cu liderul de la Tiraspol, Igor Smirnov, plan susținut de Ucraina.

Cadrul creat de Misiunea OSCE s-a dovedit a fi util, primul rezultat concret al negocierilor fiind convenirea și semnarea Declarației comune din 28 aprilie 1994. Documentul este și astăzi disputat și contestat îndeosebi de forțele politice din dreapta Nistrului, deoarece stabilește din start relații „juridico-statale” cu caracter federativ între cei doi subiecți. Însă Declarația este importantă, întrucât a fixat pentru prima dată într-o înțelegere bilaterală principiul integrității teritoriale a Republicii Moldova. În același timp, a impulsionez avansarea tratativilor cu Federația Rusă privind retragerea Armatei a 14-a, care a condus la încheierea Acordului moldo-rus din 21 octombrie 1994. Pe lângă întărirea încrederii între părți, activitatea de mediere a Misiunii OSCE a dus și la internaționalizarea problemei transnistrene, și la monitorizarea procesului de retragere a trupelor ruse de pe teritoriul Republicii Moldova.

Meritul misiunii în reglementarea conflictului și în menținerea unui echilibru în negocieri, cu respectarea și aplicarea principiilor OSCE, nu poate fi contestat, dar acesta s-a dovedit a fi insuficient pentru soluționarea crizei transnistrene, iar argumentele de mai jos sunt pertinente în acest sens.

Transnistria a constituit întotdeauna punctul de interes al Moscovei. Aici a fost creată, după anii *perestroikăi*, o oază de bunăstare, cu cheltuieli enorme. Începând cu anul 1993, o mare parte din economia RM a fost implantată pe malul stâng al Nistrului, ca și întreprinderile așa-numitului complex militar-industrial, cuprinse în industria de armament sovietică. Moscova a avut în atenție trei centre: Tiraspol, Tighina și Râbnîța, unde s-au concentrat, până în anul 2000, 17% din populația RM și s-a realizat 37% din producția republicii. Întregul volum al producției de mașini electrice mari, transformatoare de forță, mașini de turnătorie, autoremorci, laminate, toate țesăturile din bumbac se realizau la Tiraspol. 87% din cantitatea de energie electrică a republicii se producea aici, în timp ce toate importurile RM, curent electric, gaz metan, cărbune, petrol, tranzitau Transnistria, aici aflându-se între anii 1993-1997 singura cale ferată est-vest care tranzita RM.

Tot în perioada de după declararea independenței, Republica Moldova dispunea de un mare potențial energetic, însă acesta nu poate fi utilizat la capacitatea maximă în condițiile în care 60% din instalațiile termoelectrice aveau o durată de funcționare care depășea 21 ani, iar 40% – 26 ani. În plus, 80% din capacități erau amplasate în Transnistria, care nu se afla sub controlul Chișinăului. Potrivit datelor oficiale, Chișinăul

achita Tiraspolului 12 bani pentru fiecare kW/h din cele circa 4 miliarde kW importate anual din regiunea transnistreană. Sistemul energetic funcționa de mai multă vreme în regim critic, RM transformându-se din exportator de energie electrică în importator [7, p. 178].

Începând cu anul 1992, Armata a 14-a, ca parte componentă a armatei ruse, a declanșat sprijinirea fățișă, inclusiv cu arme, a separatismului tiraspolean. S-a concentrat, astfel, la Tiraspol o forță enormă: garda separatistă, cu 8000 de luptători, subordonați „direcției de apărare” a Transnistriei, batalionul „Dnestr”, cu 5000 de oameni subordonați „direcției de interne” a republicii, „detașamente locale de salvare”, cu 4000 de oameni sub arme, regimente înarmate de muncitori (4000-5000 de înrolați), la care se adăugau 4000 de cazaci cu statut de „voluntari” mercenari pentru apărarea „republicii nistrene”, pe lângă cei 6500 de soldați oficiali ai Armatei a 14-a, o divizie de infanterie motorizată, cantonată la Tiraspol, două regimente de pontonieri, un regiment de rachete și o escadrilă de elicoptere. Întreaga industrie de război a CSI a fost pusă la dispoziția separatiștilor. De exemplu, uzina metalurgică din Râbnitza, subordonată prin contract industriei militare a fostei URSS, al cărei succesori a rămas Federația Rusă, a produs armament pentru gardiști, aruncătoare de mine, rachete Alazan cu putere de distrugere sporită prin introducerea explozibilului din bombe de avion.

Transnistria a devenit, dincolo de „statul” militarizat constituit prin importul de mercenari și specialiști în acțiuni subversive de gherilă și dezinformare, un adevărat târg de armament. S-a probat, fără drept de apel, aprovizionarea separatiștilor cu armament din depozitele Armatei a 14-a. A fost vorba fie despre furturi de armament la care soldații ruși au închis ochii, fie despre transferuri de armament, fie chiar despre vânzări directe de arme către separatiști. După trecerea Armatei a 14-a în subordinea ministrului rus al Apărării, Igor Smirnov a declanșat o campanie de racolări directe în rândul militarilor Armatei a 14-a. Aceștia au trecut, cu arme și bagaje, la trupele paramilitare. Igor Smirnov a oferit salarii similare, dreptul de a deține pământ și locuințe imediat după înrolarea în „armata națională” a republicii separatiste, oferta fiind făcută în fața corpului de ofițeri, întâlnire înlesnită de conducerea trupelor rusești.

Din anul 1991 și până acum securitatea persoanei în regiunea transnistriană, dar și pe malul drept al Nistrului, rămâne în continuare un motiv de îngrijorare. Cel puțin așa consideră experții din jurisprudență. Relațiile dintre RM și RMN au rămas la fel de încordate ca și acum 20 de ani. Diferența constă doar în faptul că atunci eram într-un conflict armat, astăzi însă, pe „timp de pace”, oamenii continuă să fie reținuți, judecați și închiși în închisorile din Transnistria.

Republica Moldova își pierde controlul asupra acestui teritoriu,

iar organele de drept nu sunt în stare să-și concentreze eforturile pentru asigurarea și apărarea drepturilor fundamentale ale omului, inclusiv a libertății și siguranței persoanei, chiar dacă familia și rudele persoanelor care își ispășesc pedeapsa, întemnițate în regiunea transnistreană, caută dreptate pe malul drept al Nistrului. Puțini dintre ei reușesc să obțină eliberarea celor apropiați. Familiile sunt îngrijorate pentru sănătatea și chiar viața lor, deoarece, potrivit acestora, ei sunt torturați și deținuți în condiții inumane. Nici persoanele aflate în libertate nu sunt convinse de siguranța lor sau de faptul că mâine nu vor fi și ele întemnițate. Potrivit datelor unor jurnaliști de investigație, în Transnistria sunt deschise trei închisori, în care se află 2057 de deținuți. În partea dreaptă a Nistrului, sunt 18 penitenciare, în care își ispășesc pedeapsa 6000 de deținuți. Este vizibilă diferența mare dintre numărul închisorilor și cel al deținuților, de aceea considerăm că o importanță deosebită le revine autorităților RM, deoarece caracterul acțiunilor oficialilor din stânga Nistrului este „din start unul ilegal și abuziv” [8, p.20].

Sunt frecvente cazurile de încălcare a dreptului persoanelor de a-și exercita dreptul electoral, iar incidentul din anul 2007 din satul Corjova este elocvent în acest sens... În iulie 2007, au fost detașați la Corjova câțiva colaboratori din cadrul MAI, pentru a asigura ordinea publică în cadrul alegerilor locale. Ei au fost atacați mișelește de către forțele de drept ale Transnistriei. A fost distrusă secția de votare. Împotriva participanților MAI a fost intentat un dosar penal, patru din ei fiind bănuți de comiterea infracțiunilor de preluare prin forță a puterii, ceea ce se pedepsește cu privațiune de libertate de la 10 până la 25 de ani. Bănuții au fost dați în urmărire de către separatiști.

Cazurile de răpire și predare a persoanelor de către așa-zisele structuri de forță din stânga Nistrului încă mai persistă, chiar dacă a fost semnat acel acord moldo-rus de încetare a focului și transmiterea deplinelor împuterniciri structurilor de menținere a păcii, iar din 2004, prin ordinul ministrului Gh. Papuc, s-a denunțat acel acord din 1999 „cu privire la colaborarea dintre MAI și așa-zisul minister de interne de la Tiraspol”. Practica respectivă însă există și, anual, se înregistrează unul-două cazuri similare. În realitate însă, sunt mult mai multe cazuri de acest gen, doar că victimele se tem să le anunțe.

Specialiștii din domeniul jurisprudenței consideră că „problema drepturilor omului este una destul de sensibilă când se vorbește de Transnistria și în acest sens RM are o obligație pozitivă de a asigura o respectare corespunzătoare a acestor drepturi și libertăți”. Un rol important în contextul dat îi revine Biroului pentru reintegrare care informează toate autoritățile care au activitate în zona de securitate despre faptul că, în cadrul actualului proces de reglementare politică a conflictului,

„singura modalitate de dialog direct dintre Chișinău și Tiraspol este cea stabilită la nivel de reprezentanți politici”. Respectiv, în compartimentele ce țin de economie, combaterea criminalității, ecologie etc. sunt instituite grupuri speciale de experți, a căror activitate este coordonată de către reprezentanții politici.

Alții consideră că, în prezent, „nu mai există elemente de risc armat sau risc de izbucnire a unui conflict armat, există probleme și riscuri nemilitare, în care forțele de menținere a păcii sunt fie incompetente să activeze, fie nu au atribuții de a activa, cum ar fi răpirea polițiștilor, închiderea și blocarea accesului în școli, ocuparea orfelinelor, ocuparea și sustragerea bunurilor agenților economici etc.”.

Deși au fost elaborate numeroase publicații, investigații jurnalistice și rapoarte de monitorizare a situației din regiunea transnistreană, situația rămâne gravă în special pentru persoanele incomode. Cazurile de intimidare, persecutare, deposedare a proprietății, înscenarea unor „dosare penale”, „condamnare” ilegală și suprimare a societății civile continuă sub privirile neputincioase ale Guvernului constituțional și ale structurilor internaționale, care tolerează fenomenul în încercarea lor de a simula tot felul de procese presupus diplomatice [9].

Victime ale regimului separatist sunt în primul rând locuitorii, care nu sunt altceva decât ostatici geopolitici, lor nu li se permite să aibă acces la libertățile fundamentale, inclusiv libertatea de exprimare, de educație în limba lor maternă. Educația în limba română este privită de către cei responsabili de acest regim separatist ca principala lor amenințare. Și acesta este un motiv, pentru care, de îndată ce organul legislativ de la Chișinău a fost înființat, în continuare în interiorul Uniunii Sovietice, a adoptat legea limbii în 1989, care a stabilit întoarcerea scrisului român oficial, autoritățile sovietice de la Moscova au declanșat mișcarea separatistă în regiunea transnistriană. Problema alfabetului a devenit punctul central în mișcarea secesionistă și s-a dezvoltat într-un „război-școală” împotriva instituțiilor de învățământ care au optat pentru caractere latine. Ca urmare a politicilor de discriminare în domeniul educației, majoritatea populației din Transnistria, etnici români, au doar 88 de școli. Acestea sunt autorizate să învețe în limba maternă, dar numai opt au voie să folosească alfabetul latin.

Mai multe școli de limba română au făcut titluri în presa internațională atunci când, în iulie 2004, miliția de la Tiraspol a confiscat școala orfelinat din Tighina și școli din Tiraspol, Râbnita și Corjova au fost închise. Închiderea acestor școli a fost împiedicată doar datorită presiunilor internaționale. În prezent, situația în aceste opt școli se înrăutățește. Acest lucru se datorează persecuției regimului de la Tiraspol și discriminării împotriva elevilor, părinților și profesorilor

Alte 80 de școli de limba română din regiunea separatistă continuă să folosească alfabetul rus-slav în predarea limbii, numită „moldovenească” așa cum a fost impusă de către regimul sovietic cu privire la toate școlile din Basarabia în 1940. Mai mult decât atât, astăzi aceste școli continuă să utilizeze un curriculum învechit și manuale de utilizare din perioada sovietică. Astfel, dacă rusificarea Republicii Moldova a fost în mare măsură oprită prin câștigul independenței țării în 1991 ea încă înflorește în regiunea transnistriană. Suferă cea mai mare parte a populației vorbitoare de limba română, dar politicile de rusificare afectează, de asemenea, alte minorități, cum ar fi ucraineni, bulgari, evrei sau găgăuzi.

Acest secol XXI al genocidului blând, numit de către OSCE de curățare lingvistică, în principal împotriva populației de etnie română, a dus la reducerea drastică a românilor/ moldovenilor de la 40 la sută în 1989 la 31,9 la sută în 2004, în timp ce etnicii ruși au crescut prezența lor în Transnistria de la 24 la sută în 1989 la 30,4 la sută în anul 2004 (numărul de etnici ucraineni, al doilea ca mărime după moldoveni, rămâne constant), pe baza rezultatelor recensământului.

Școlile nu sunt singura țintă a regimului de la Tiraspol. Mass-media liberă nu poate pătrunde pe malul estic al Nistrului, din cauza bruiajului radio și TV și interzicerea presei scrise, jurnaliștii locali sunt arestați și intimidati. Arestarea în 2010 a lui Ernest Vardanian, un jurnalist născut în Armenia, cetățean al Republicii Moldova și rezident la Tiraspol, este exemplul cel mai notoriu al stilului de intimidare a presei libere al KGB-ului. El a fost acuzat de către serviciile de informații din Transnistria, care sunt, de fapt, biroul local al FSB-ului rus, de spionaj pentru Moldova, de spionaj pentru țara sa, în propria sa țară.

În martie 2010, în Varnița, un oraș controlat de către autoritățile centrale de la Chișinău, serviciile secrete transnistriene l-au răpit pe Ilie Cazac, un angajat al Inspectoratului Fiscal moldovenesc din Tighina (Bender). Cazac a fost, de asemenea, acuzat de spionaj. Părinții lui au făcut greva foamei de mai multe ori timp de câteva săptămâni, au protestat în fața ambasadei Rusiei la Chișinău, în speranța de a asigura prin acțiunile lor eliberarea fiului lor.

Proprietatea privată este o altă țintă a regimului separatist. Din când în când, fermierii locali sunt împiedicați să cultive pământul lor sau să aducă acasă cultura de pe domeniile lor.

Asupra acestui fapt s-a expus diplomatul american David Kostelancik, care a spus în cadrul consiliului OSCE, pe 21 aprilie 2005, în urma unui incident care implica fermieri: „Statele Unite sunt tulburate de hărțuirea continuă, sistematică a fermierilor moldoveni din satul Doroțcaia de către autoritățile transnistriene. Aceste terenuri agricole ale sătenilor se află într-o zonă aflată sub controlul de facto al autorităților transnis-

triene, care anul trecut au instalat un post de „vamă” în zonă. Efectul acestei acțiuni a fost de a nega accesul sătenilor la terenurile lor agricole. Anul trecut, întreaga recoltă pentru acest sat a fost pierdută din cauza restricțiilor transnistriene impuse asupra fermierilor la recoltarea domeniilor. În acest an, hărțuirea a continuat cu rapoarte prin care autoritățile transnistriene au reținut tractoare și fermierii care încercau să semene și să are domeniile lor”.

Din păcate, pentru moment nu există oficial nici o strategie sau un plan de acțiune privind reintegrarea malului de est al Nistrului, cu toate că în 2003 experții societății civile din Republica Moldova și de peste hotare au propus împreună o astfel de strategie numită 3-D [10] (demilitarizarea, democratizarea și decriminalizarea regiunii transnistrene). Trei experți care au coautorat, au contribuit la promovarea strategiei 3-D în Republica Moldova, la Washington, Bruxelles și Kiev. Formula 3-D a apărut în vara anului 2003, după ce a devenit clar că ideile formulate în studiile Institutului de Politici Publice și în societate au nevoie de un „ambalaj”, capabil să concureze cu formula de „federalizare”. La elaborarea strategiei 3-D s-a ținut cont de scopul final scontat. Astfel, statul reîntregit trebuie să devină unul viabil, democratic, prosper, cu o perspectivă sigură de integrare europeană și cu „imunitate” față de orice recidive ale separatismului. Așadar, strategia 3-D prevede demontarea tuturor obstacolelor în atingerea scopului reintegrării Republicii Moldova, crearea mecanismelor eficiente și mobilizarea resurselor necesare. În același timp, ea prevede blocarea oricăror posibilități de realizare în continuare a acelor interese (geopolitice și ale rețelei internaționale de crimă organizată) care asigură viabilitatea acestui regim. Esența ei se reduce la atingerea a trei scopuri majore: *demilitarizarea* RMN (evacuarea trupelor Federației Ruse și demontarea potențialului militar al RMN), *decriminalizarea* întregii regiuni prin stoparea fluxului de contrabandă și *democratizarea* Republicii Moldova în ansamblu.

Strategia 3-D ține cont și de momentul psihologic, populația din RMN timp de douăzeci de ani se află într-un spațiu informațional abuziv de manipulare a opiniei publice, în mentalitatea ei este cultivat cu grijă chipul dușmanului de pe malul drept al Nistrului. Demontarea acestor stereotipuri va necesita un interval de timp, pe parcursul căruia populația din RMN trebuie să fie reorientată spre niște așteptări pozitive, legate de perspectiva reîntregirii statului, de democratizare a întregii societăți și de viitorul european al Republicii Moldova.

După cum s-a dovedit, principiile stabilite în Strategia 3-D au fost utilizate de către Parlamentul Republicii Moldova în trei rezoluții referitoare la conflictul transnistrian adoptate în iunie 2005 și, de asemenea, în Legea Republicii Moldova cu privire la prevederile de bază ale statutului

juridic special din localitățile de pe malul stâng al Nistrului, adoptată în iulie 2005. Un alt element al acestei strategii a fost implicarea internațională în căutarea de soluții de decontare.

În decembrie 2005, a fost lansată Misiunea UE de Asistență la Frontieră pentru frontiera Ucraina-Moldova, ea viza suprimarea traficului de arme, droguri și ființe umane, precum și contrabanda comercială regulată, aceasta fiind considerată a fi sursă și rută de tranzit. Începând cu luna octombrie 2005, Uniunea Europeană și Statele Unite s-au alăturat Moldovei, MTR, Rusiei, Ucrainei, OSCE în noul „format 5 +2” în procesul de soluționare transnistrian. Dar, așa cum am arătat anterior, aceste negocieri nu au adus nici un rezultat în ceea ce privește rezoluția, prin urmare, astăzi, este necesară o nouă abordare care ar trebui să fie încorporată într-o nouă strategie sau un plan. Accentul trebuie pus pe măsurile de consolidare a încrederii, răspunzând nevoilor locuitorilor de pe malul de est.

Reieșind din aceste premise sistemice care fac dificilă găsirea unui consens privind soluționarea conflictului transnistrian, pentru RM cea mai adecvată strategie ar fi cea bazată pe următoarele principii:

a) În primul rând, principiul internațional de inviolabilitate a frontierelor și respectarea suveranității, integritatea teritorială a statelor at trebui să rămână una de bază în soluționarea conflictului politico-teritorial transnistrian, principiul asigurării stabilității și securității, inclusiv la nivel regional. Tentativele arbitrare de a contrapune acestui principiu dreptul la autodeterminare a popoarelor și crearea propriei statalități, bazate pe „identitatea regională”, trebuie examinate ca o acțiune deliberată îndreptată împotriva păcii și liniștii tuturor țărilor regiunii date.

b) În al doilea rând, metodele și mijloacele folosite de stat pentru restabilirea integrității sale teritoriale trebuie să fie îndreptate spre asigurarea securității țării, a sistemului său constituțional, crearea premiselor pentru consolidarea suveranității statului, dezvoltarea economică, consolidarea statutului politic, inclusiv pe arena internațională.

c) În al treilea rând, este necesar ca procesul de reglementare pașnică să fie scos din sfera exclusivă a politicii și diplomației și să fie desfășurat lucrul realist și pragmatic activ în scopul depășirii înstrăinării, dar și de consolidare a măsurilor de încredere la nivelul societății civile.

Bibliografie

1. Nicolae Pascaru, *Cauzele care au stat la baza conflictului transnistrean și evoluția sa*, <http://transnistria.md/> noiembrie 2011.
2. Constantin Solomon, *Conflictul transnistrean și rolul Uniunii Europene și SUA în soluționarea acestuia*, <http://transnistria.md/> (vizitat

- 19.02.2013).
3. Oazu Nantoi, *Cazul Republicii Moldova: ce ar putea face UE și SUA?*, Chișinău, 2005. <http://ipp.md/lib.php?l=ro&idc=162> (vizitat 08.02.2013).
  4. *Moldova – Pfp: Programul Parteneriat pentru Pace*, Chișinău, 2008. <http://www.army.gov.md> (vizitat 12.02.2013).
  5. Vitalie Varzari, *Securitatea națională a RM în contextul opțiunii de integrare europeană*. Teză de doctor în politologie, Chișinău, 2012.
  6. Centrul de investigații strategice și reforme (CISR), *Costurile conflictului transnistrean și beneficiile soluționării lui*, Chișinău, 2009, p. 5.
  7. Marian Enache, Dorin Cimpoieșu, *Misiune diplomatică în Republica Moldova 1993-1997, Document*, Polirom, Iași, 2000.
  8. *Libertatea și securitatea persoanei în regiunea de conflict*, Asociația „Promo-Lex”, Chișinău, 2009, p. 20.
  9. Nicolae Pascaru, *Cauzele care au stat la baza conflictului transnistrean și evoluția sa*. <http://transnistria.md/> noiembrie 2011.
  10. Oazu Nantoi, *Strategia „3-D” de la „extemism” la consens?*. <http://transnistria.md/>.

ACAPARAREA SAU MENȚINEREA ILEGALĂ A PUTERII DE STAT – CAUZĂ A DEZORDINILOR DE MASĂ ȘI IMPEDIMENT ÎN REALIZAREA DREPTURILOR POLITICE ALE CETĂȚENILOR

Iurie LARII,

doctor în drept, conferențiar universitar,
prorector pentru știință al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Summary

One of the elements of the object of political crime research consists the complex issues related to seizure, splitting or illegal maintaining of state power. Often this occurs through various well-organized actions by those who tend to arrive at power or by those who are in power and don't want voluntarily to give to those who legally won in the electoral elections. In this context, the post-election events in April 2009 that took place in Moldova are an important argument which shows that they fall into the phenomenon of political crime. Although the authorities since then of the country have qualified those events as a state coup attempt, however, the basic version of politicians and experts in the field lies in the fact that these mass disorders were intentionally organized by the country's leadership itself in order to framed a state coup, which subsequently would allowed them to hold absolute control over state power for well in advance and to take revenge on political leaders who were in opposition, and also on others unfavorable people for the ruling party. At the same time, the investigation of this problem has conditioned the disapproval of the statements, such as, that by the protests and mass riots from April 2009 was followed the power usurpation, for reasons that have not been elucidated some signs that would constitute the composition of the crime in question or for another offence which would be aimed at overthrowing state power. Therefore, the present study shows that whenever the legislation provisions will not be complied, including those relating to legal ways for obtaining the power or its official maintaining, the citizens will be limited in the ability to effectively achieve their political rights, and therefore this will be a major reason for the riots with mass character or other disturbances of the public order and security.

Printre cauzele care provoacă cea mai acută reacție a omului pot fi considerate interesele și conflictele politice. În legătură cu acest fapt, în literatura de specialitate a fost reflectată ideea precum că nimic nu separă oamenii atât de tranșant ca dezacordurile politice. În majoritatea cazurilor, interesele politice sunt legate de lupta pentru putere, în procesul căreia oponenții politici folosesc cele mai dure metode și mijloace. Pagini tragice ale istoriei au fost scrise cu sângele oamenilor care a fost vărsat de politicieni în scopul atingerii intereselor lor în lupta pentru putere. Părinții își omorau copiii și viceversa, soțiile își otrăveau soții sau concurențele, tovarășii de partid se lichidau unul pe altul obsedați de invidie, de tendința de a ocupa locuri de conducere sau de a-și afirma orientările ideologice, care adesea erau foarte dubioase și chiar absurde. În această „luptă” mureau femeii și copii care nu pretindeau la putere și

care nu se „atingeau” de cei ce dețineau tronul, precum și mii de oameni bănuși de susținerea adversarilor sau, cel puțin, care gândeau altfel. Iar infracțiunile de acest gen nu erau oglindite în statistica criminalității și chiar în multe cazuri acestea nu erau calificate (în sens juridic) ca infracțiuni [8, p. 27]. Istoria condamnă (cu întârziere) asemenea politicieni, cu toate că tot ea îi consideră în multe cazuri ca pe niște eroi și personalități remarcabile.

Impactul politicianilor asupra criminalității și conflictelor sociale este evident, tot așa cum sunt evidente programele și apelurile lor în ceea ce privește crearea atmosferei psihologice în societate. Discursurile și apelurile surprinzătoare ale acestora constituiau de multe ori cauze ale omorurilor în masă, tulburărilor ordinii și securității publice, distrugerilor și pogromurilor a tot ce cădea în calea mulțimii. Din păcate, lozincile și chemările revoluționare la distrugere a adversarilor politici erau reflectate și în faptele criminalilor obișnuiți.

Criminologii, precum și alți savanți din diferite domenii, ocoleau sau abordau problema corelației intereselor politice cu criminalitatea cu o precauție sporită, iar investigații complexe cu referire la această temă practic lipsesc. Totuși influența conflictelor și intereselor politice asupra criminalității este o realitate incontestabilă și necesită a fi studiată profund.

Acapararea ilegală a puterii de stat, care are loc, de regulă, prin folosirea violenței, precum și menținerea forțată a acesteia prin diferite șiretlicuri și înscenări, au constituit mereu subiecte de discuție pe tot parcursul dezvoltării istorice a omenirii. De interpretarea conținutului și naturii lor s-au preocupat diferiți specialiști cu cunoștințe specifice domeniului lor de investigare. Totodată, fiecare din ei nu numai că descria în mod deosebit conținutul fenomenului studiat, dar încerca să dea și o definiție separată acestuia.

În momentul de față, acapararea ilegală, prin violență, a puterii de stat este reflectată prin prisma mai multor termeni: „puci” [4, p. 38], „lovitură de stat” [14, p. 14], „revoluție” [5, p. 64], „răscoală” [5, p. 43] etc. La rândul lor, acești termeni caracterizează pe deplin fenomenul studiat în contextul științelor umanitare.

În pofida terminologiei diverse existente în literatura de specialitate, totuși, din punct de vedere juridic, acest fenomen este orientat să provoace daune intereselor societății, încălcând prevederile constituționale care vizează sistemul politic al țării.

Rebeliunile armate (răscoalele și revoltele) care au loc în întreaga lume, îndreptate împotriva politicii interne și externe a persoanelor împuternicite cu atribuții în sfera puterii de stat, au atras atenția oamenilor de știință din diferite domenii de cercetare încă la începutul secolului al

XIX-lea.

Un atare interes al cercetătorilor preocupați de această problemă se explică printr-o serie de factorii sociali cu un caracter obiectiv pronunțat:

- amplificarea revoltelor populației din diferite țări ale lumii împotriva guvernanților aflați la conducere;

- consecințele sociale, economice, internaționale și politice nefaste pentru stat și societate, survenite în urma revoltelor ce au avut loc în diferite perioade de timp;

- aplicarea de către stat, prin intermediul organelor sale specializate și al persoanelor cu funcții de răspundere abilitate, a unor măsuri preventive și sancționatorii ineficiente pentru contracararea rebeliunilor armate și a dezordinilor de masă ale populației;

- opunerea de rezistență armată de către o parte a populației, care apără sistemul politic existent, și de o altă parte – opoziția, ca adversari ai sistemului respectiv al puterii, în urma căreia are loc divizarea societății în grupuri sociale, devenind astfel o problemă internațională în majoritatea cazurilor, unde sunt implicați diferiți reprezentanți ai statelor străine care încearcă să găsească soluția potrivită pentru rezolvarea acesteia [10, p. 27];

- infiltrarea activă în practica politică a așa-numitelor revoluții „colore” nonviolente [11, p. 17], inclusiv cele care au avut loc în spațiul ex-sovietic (în Georgia – „revoluția trandafirilor”, în Ucraina – „revoluția portocalie”), a revoltelor armate (de exemplu, înlăturarea prin violență de la conducerea statului a ex-președintelui Kârgâstanului A. Akaev) și a dezordinilor de masă (aici poate fi adus drept exemplu tragicele evenimente postelectorale din Republica Moldova, care au avut loc în luna aprilie 2009).

Una din cele mai consistente cercetări privind schimbările orânduirii constituționale în sistemul politic este lucrarea savanților italieni C. Lombroso și R. Liaski, „Criminalitatea politică și revoluția în raport cu științele juridice, antropologia criminală și științele despre stat” [9], care rămâne a fi actuală până în prezent.

În funcție de schimbările sociale care au loc în sistemul politic al societății, în majoritatea statelor cu tehnologii politice moderne legate de acapararea ilegală a puterii sau menținerea forțată a acesteia a devenit actuală problema aprecierii din punct de vedere juridic, criminologic și politologic a unor astfel de intervenții. Drept rezultat, specialiștii diferitor ramuri ale științelor umanitare au început să conceapă direcții noi de cercetare, în care se încearcă să se explice metodele ilicite de uzurpare sau acaparare a puterii de stat, dar și de schimbare a sistemului politic în general.

În științele socioumane actuale, în special „kratologia” – știința despre putere, acest domeniu de investigare a fost denumit „conspiro-

logie” – teoria comploturilor și metodelor de prevenire a acestora [15, p. 182]. Unii autori în domeniul istoriei au propus ca această direcție de cercetare să poarte o denumire specifică: „revoluțiology” [12]. Totuși o mare parte a politologilor au optat pentru termenul „conspirologie”, fiind întâlnite în literatura de specialitate și lucrări cu astfel de denumiri [6]. Despre importanța problemei privind obținerea, menținerea, distribuția și pierderea puterii la etapa actuală ne vorbesc și studiile respective realizate de diferiți specialiști în domeniul jurisprudenței, istoriei, politologiei, filosofiei, sociologiei etc.

În același timp, este firesc faptul că problemele privind reacția asupra proceselor legate de obținerea, menținerea, distribuția și pierderea puterii sunt examinate și de științele juridice. Aici au preferință normele penale ce se referă la apărarea sistemului politic existent împotriva amenințărilor interne și externe reale sau potențiale, precum și aspectele criminologice ale criminalității politice care vizează astfel de probleme [3, p. 141-163].

Perceperea corectă sub aspect criminologic a proceselor politice legate de acapararea ilegală, menținerea forțată, distribuția și pierderea puterii s-a produs mult mai târziu, odată cu formarea și dezvoltarea politicii criminologice internaționale și naționale care studiază legătura și interdependența dintre criminalitate și politică [13, p. 9, 48].

Ținând seama de importanța problemei studiate și răspândirea încercărilor ilegale de acaparare sau de menținere forțată a puterii, este necesară studierea ei în continuare în cadrul unui sector politico-criminologic separat, care ar putea fi denumit „criminalitate politică”, în care urmează a fi elucidate legitățile existenței și dezvoltării infracțiunilor cu aspecte (consecințe) politice, cauzele și condițiile care generează sau favorizează aceste infracțiuni, personalitatea infractorilor politici, metodele de prevenire și combatere a fenomenului respectiv etc. Bineînțeles că acest tip de criminalitate trebuie să fie în vizorul actualei politici de prevenire criminologică.

Totodată, unul din elementele principale ale obiectului de cercetare a criminalității politice urmează a fi complexul de probleme generale care vizează acapararea, distribuția sau menținerea ilegală a puterii de stat. Deseori, aceasta are loc prin diferite acțiuni bine organizate de cei care tind să ajungă la putere sau de cei care se află la putere și nu doresc să o cedeze benevol celor care au învins legal sau ar putea învinge în scrutinul electoral, acțiuni comise în majoritatea cazurilor pe teritoriul unui stat, în scopul încetării activității legitime a organelor de stat, acaparării puterii ori menținerii ilicite a acesteia, drept urmare survenind o serie de daune materiale și morale de mari proporții care afectează societatea, statul și cetățenii.

Un alt element important care formează obiectul de cercetare al criminalității politice este etiologia acestui fenomen, care rezidă în studierea cauzelor și condițiilor ce îi determină apariția sau îi favorizează existența.

Următorul element cercetat de criminologie este personalitatea infractorului politic, denumit de C. Lombroso și R. Liaski „revoluționist” [9, p. 34-36, 127]. La acest capitol, un viu interes îl reprezintă constatarea particularităților specifice personalității infractorului politic, clasificarea criminologică și tipologia acestuia.

Din obiectul de studiu al criminalității politice face parte și victima acestui fenomen – persoana fizică sau juridică căreia i se provoacă prin acțiuni ilegale daune fizice, morale sau materiale, sau i se știrbește imaginea politică ori socială. O atenție deosebită în astfel de situații trebuie să se acorde reabilitării victimelor care au suferit consecințele respective ale infracțiunilor cu caracter politic.

Evident că nu mai puțin important este și elaborarea unui sistem de prevenire a criminalității politice. Elementele acestui sistem trebuie să fie orientate nu numai spre lupta împotriva criminalității politice, dar și spre profilaxia criminologică a acestui fenomen, inclusiv prin mijloace victimologice.

După clarificarea aspectelor generale ce se referă la criminalitatea politică, este important de a reveni la unele probleme, care, de fapt, fac parte din fenomenul respectiv. Astfel, evenimentele postelectorale din aprilie 2009 care s-au desfășurat în Republica Moldova constituie un argument important care denotă că ele se încadrează în conceptul de criminalitate politică. Fiind dat startul unor întruniri și proteste pașnice inițial, acestea s-au transformat mai târziu în dezordini de masă de mare amploare, în consecință fiind provocate distrugerii și pogromuri colosale, în care au fost implicați criminali de rând eliberați recent prin actul de amnistie din diferite instituții penitenciare. Ulterior, au urmat reținerile și arestările în masă ale multor persoane nevinovate, care s-au folosit de dreptul lor legitim la întrunire pașnică, însoțite de alte acțiuni ilegale în privința acestora, mulți din ei fiind înjosiți, maltratați, torturați, tratați inuman și degradant, ceea ce reprezintă o dovadă certă de nerespectare a drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor [1].

Chiar de la bun început, autoritățile de atunci ale țării au calificat evenimentele din aprilie 2009 drept tentativă de lovitură de stat [2], aducând în favoarea acestei versiuni anumite argumente – ocuparea edificiilor de bază ale statului (Parlamentul și Președinția), arborarea drapelului României pe una din respectivele clădiri, după ce a urmat învinuirea de implicare în acest eveniment a autorităților române etc.

Totodată, o altă versiune a politicienilor și a specialiștilor în domeniu a constatat în faptul că aceste dezordini de masă au fost organiza-

te intenționat de către însuși conducerea țării, în scopul înscenării unei lovituri de stat, care i-ar fi permis ulterior să dețină controlul definitiv asupra puterii statului pentru mult timp înainte și să se răzbune pe liderii politici aflați atunci în opoziție, dar și pe alte persoane nefavorabile partidului de guvernământ.

Ulterior, savanții, teoreticienii și practicienii care s-au axat pe cercetarea multiaspectuală a acestei probleme au dezaprobat declarațiile precum că prin protestele și dezordinile de masă din luna aprilie 2009 s-a urmărit uzurparea puterii, din motiv că nu au elucidat anumite semne ce ar constitui componența de infracțiune respectivă sau o altă infracțiune ce ar avea drept scop răsturnarea puterii de stat. Astfel, ocuparea unor edificii ale statului sau arborarea drapelului unei țări străine pe asemenea edificii încă nu constituie un temei suficient pentru calificarea acestor acțiuni drept tentativă de lovitură de stat. Dacă ne-am conduce de aceste principii, atunci simpla arborare a drapelului Uniunii Europene pe una din edificiile principale ale statului ar urma să fie calificată ca tentativă de lovitură de stat din partea tuturor țărilor membre ale UE, deși este clar că astfel de finalitate poate surveni doar atunci când are loc încercarea de a schimba radical orânduirea politico-statală.

În această ordine de idei, este important de a clarifica care sunt principalele trăsături ale loviturii de stat. Deci aceasta presupune situația când sunt identificați și cunoscuți liderii care gestionează direct sau indirect rebeliunea, sunt blocați și stopați în anumite activități sau intervenții în derularea unor evenimente reprezentanții puterii oficiale, sunt ocupate instituțiile principale (nu edificiile) ale statului, mass-media furnizează permanent sau periodic informații privind schimbările politice care au avut loc, armata, poliția și celelalte organe de drept trec treptat de partea noii puteri, asigurându-i securitatea etc. Prin urmare, nici unul din elementele menționate care se încadrează în conceptul „loviturii de stat” nu a fost constatat în evenimentele postelectorale din 7 aprilie 2009.

Deși se poartă multe discuții pe marginea acestui fenomen până în momentul de față, totuși încă nu există o anchetă finală și clară în acest sens, care ar pune capăt diferitor versiuni și dezamăgirilor populației, în special a celei care a suferit în urma protestelor la care a luat parte. Actualmente s-a ajuns la o etapă când se consideră necesară o astfel de clarificare, iar la rândul său, aceasta ar influența asupra îndreptării oamenilor nevinovați și reparării prejudiciului cauzat victimelor ce au suferit în urma unor acțiuni ilegale ale organelor de drept. Prin actul final al acestei investigații, cetățenilor trebuie să li se ofere răspunsul solicitat la toate întrebările ce vizează acțiunile tuturor celor implicați în evenimentele respective, erorile și inacțiunile care au fost admise de conducătorii forțelor de ordine și impactul acestora asupra consecințelor prejudiciabile survenite.

În concluzie, este necesar de menționat că ori de câte ori nu se vor respecta prevederile legislației, inclusiv cele care se referă la căile legale de obținere a puterii sau de menținere oficială a acesteia, cetățenii vor fi limitați în posibilitatea de a-și realiza eficient drepturile politice, iar în consecință, aceasta va constitui o cauză esențială a dezordinilor cu caracter de masă sau a altor tulburări ale ordinii și securității publice.

Referințe bibliografice

1. Clarisa Bencomo, *Sub acoperirea impunității* // Raport despre reacția autorităților moldovenești la violența poliției în timpul protestelor post-electorale din aprilie 2009, Fundația Soros – Moldova, Editura Cartier, Chișinău, 2009.
2. *Police retake Moldova parliament*, BBC NEWS, Wednesday, 8 April 2009 08:18 UK, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7988893.stm>
3. Sh. Pickering, *Crimes of the State: The persecution and Protection of Refuges* // *Critical Criminology*, V. 13, nr. 2., New York, 2005.
4. Апресян Р.Г., *Путчи нашего времени* // *Вопросы философии*, 1995, № 5.
5. Гиббенс Э., *Теории революции*, Пер. с англ. В. Борисова // *Диалог*, 1992, № 6-7.
6. Дугин А.Г., *Конспирология (наука о заговорах, секретных обществах и тайной войне)*, Москва, 2005.
7. Кантор В.С., *Насилие как провокация цивилизованных средств в России* // *Вопросы философии*, 1995, № 5.
8. Карпец И.И., *Преступность: иллюзии и реальность*, Москва, Российское право, 1992.
9. Ломброзо Ч., Ляски Р., *Политическая преступность и революция по отношению к праву, уголовной антропологии и государственной науке*, в переводе К.К. Толстого, в двух частях, Санкт Петербург, 1906.
10. Месснер Е.М., *Всемирная мятежвойна. Жуковский*, Москва, 2004.
11. Шарп Д., *От диктатуры к демократии: концептуальные основы освобождения*, Москва, 2005.
12. Шепелева В.Б., *Революциология. Проблема предпосылок революционного процесса 1917г. в России (по материалам отечественной и зарубежной историографии): учебное пособие*, Омск, 2005.
13. Шестаков Д.А., *Криминология: учебник*, Под ред. В.В. Орехова, Санкт Петербург, 1992.
14. Устинов В.С., *Понятие и криминологическая характеристика организованной преступности: лекция*, Нижний Новгород, 1993.
15. Халипов В.В., *Власть: кратологический словарь*, Москва, 1997.

LUPTA CONTRA OPONEȚILOR POLITICI PRIN MĂSURI SPECIALE DE INVESTIGAȚII

Alexandru PARENIUC,

doctor în drept, conferențiar universitar,

șef adjunct al Facultății de Drept a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Summary

This article is about the theories and conceptions of the struggle against political opponents through special investigative activities, its particularities, sizes and dangers. The aim is defamation political opponents, affecting their image. There is also analyses related of ways to limit the political opponents into a democratic country, as Republic of Moldova and sanctions which are used if it is not respected.

Odată cu obținerea independenței, Republica Moldova a trecut prin diferite perioade dificile, însoțite de contradicții dintre cele trei puteri ale statului: legislativă, executivă și judecătorească, precum și prin procese negative în sfera politică, economică și socială a vieții societății. Radical, oare s-a schimbat situația în ultimii ani? Estimările recente ale dezvoltării societății ne demonstrează că unii factori negativi relațai nu sunt deznădăcinați totalmente. Aceasta se datorează unui mecanism slab de control juridic, nepotrivirii actelor normative, nivelului scăzut al activității unor funcționari publici din diferite autorități publice de stat.

Dinamica fenomenului infracțional din ultimii ani și eforturile instituțiilor statului și ale societății civile de a-i face față într-o manieră coerentă și eficace impune realizarea unei strategii naționale de prevenire și combatere a criminalității. Noile evoluții contemporane demonstrează pericolul criminalității pentru dezvoltarea socială, dreptul cetățenilor de a trăi în securitate și, ca o consecință, elaborarea unei noi lupte pe termen lung pentru a evita mersul spre o societate terorizată.

Traversăm o perioadă în care, la marile flageluri sociale cunoscute – corupția, sărăcia, șomajul, drogurile, alcoolismul – se adaugă terorismul, crima organizată, criminalitatea politică, precum și factori subtili ca abuzurile, discriminările, absența controlului, promovarea violenței prin mass-media. Politica este tot mai mult asociată cu ceva rău, fiind opusă binelui comun, ale cărei rădăcini au fost moștenite încă de pe timpurile sovietice.

Criminalitatea politică a guvernării comuniste a devenit un fenomen complex care a afectat și afectează nu numai ordinea de drept, ci

însăși siguranța națională, care se realizează prin ignorarea și prin interpretarea falsă a legii, făcându-se o confuzie voită între limitele licitului și ale ilicitului. Pericolul generat de această situație este unul major, chiar dacă datorită unor interese imediate se încearcă minimalizarea sa.

Concurența politică, inspirată încă din timpurile sovietice de utilizarea datelor, informațiilor în sine, ajunge să fie privită ca o armă foarte valoroasă, în mod paradoxal una imaterială, care poate ajuta în mod decisiv la impunerea voinței proprii într-un conflict. Războiul, mai ales cel de succes, nu a putut fi purtat niciodată fără o minimă cunoaștere a adversarului, și de aceea spionajul este vechi de când lumea. Statele, instituțiile și indivizii încearcă să-și mărească și protejeze propria bază de informații paralel cu încercarea de a o limita pe cea a adversarului.

Pe timpul Imperiului Sovietic, scopul partidelor era controlul resurselor pentru a alimenta o oligarhie. Din acest considerent sunt importante posturile-cheie care permit accesul la resurse economice (sectorul economic). Controlul instituțiilor de forță este important, de asemenea, dar pentru alte scopuri: pentru lupta politică, cum ar fi accesul la informații pentru a șantaja concurenții în perioade electorale sau pentru a utiliza instituțiile de forță ca bătă contra oponentilor politici.

Dacă războiul militar are un început și un sfârșit, lupta politică, precum și materia, are un început dar este infinită. În era modernă, războaiele nu se mai poartă și se câștigă pe frontul clasic de luptă, în plan fizic, ci pe planul informațional. Războiul informațional vizează structuri ale domeniului politic, economic, social sau militar, nu doar pentru a le distruge sau paraliza, ci mai ales pentru a le influența procesele decizionale.

Odată cu scandalul Wikileaks, legiunile de hackeri s-au mobilizat, demolând site-uri ca PayPal sau Amazon, în numele democrației și libertății de expresie. Anonimii din spatele computerelor joacă astăzi un rol esențial în războaiele informatice și oricine are destule cunoștințe de programare se poate alia cauzelor globale.

Nu și în ultimul rând „arma” în asemenea război se prezintă activitatea specială de investigații¹, experiența de aplicare a căreia deseori ne semnalează nedefinitivarea unor norme aparte din lege, necoordonarea acestora cu legislația penală, procesual-penală, fapt ce influențează negativ rezultatele luptei cu criminalitatea, eficiența activității subdiviziunilor operative ale organelor competente și celor de urmărire penală în direcția depistării, contracarării, anchetării, descoperirii și prevenirii infracțiunilor, precum și în căutarea criminalilor.

În ultimul timp s-a observat o dezvoltare vizibilă a procesului de

¹ În continuare – ASI.

reglementare a activității speciale de investigații, de multe ori aceasta este făcută spontan, neluându-se în considerare „lecțiile de istorie” și concluziile privind greșelile și confundările, pe de o parte, și performanțele, succesele din trecut, pe de altă parte. La începutul secolului XXI, sub presiunea progresului tehnico-științific, activitatea specială de investigații folosește tot mai activ tehnologiile informaționale pentru colectarea, analiza și păstrarea informațiilor confidențiale despre persoanele și faptele ce prezintă interes pentru recunoaștere, contrarecunoaștere și urmărire informativă.

Esența activității speciale de investigații constă în stabilirea adevărului. Cu alte cuvinte, cu ajutorul activității speciale de investigații, nu prin mijloace procesual-penale, ci prin procedee de drept juridice, neîncălcându-se drepturile omului, prin metode secrete (ascunse) și publice se stabilesc vinovații comiterii faptei ilicite, se reconstituie tabloul evenimentelor criminale, sunt elucidate căile posibile de obținere a probelor acestei infracțiuni.

Conform art. 19 al Declarației Universale a Drepturilor Omului, „Orice om are dreptul la libertatea de a avea opinii fără imixțiuni din afară, precum și libertatea de a căuta, de a primi și de a răspunde la informații și idei prin orice mijloace independent de frontierele de stat”. La acest postulat se referă și prevederile art. 4, alin. (1) al Legii privind activitatea specială de investigații: „Orice persoană supusă măsurii speciale de investigații are dreptul să fie informată, după efectuarea acesteia, de către procuror sau de către judecătorul de instrucție care a autorizat măsura dacă aceasta nu a atras dispunerea unei alte măsuri speciale de investigații”.

Măsurile speciale de investigații reprezintă forma concretă de îndeplinire a activității speciale de investigații de către persoanele împuternicite în temeiul și consecutivitatea prevăzute de legislație. Întărirea legislativă a măsurilor speciale de investigații, stabilirea listei exhaustive² a acestora nu numai asigură respectarea drepturilor și libertăților persoanei în timpul desfășurării activității speciale de investigații, dar și determină legalitatea acțiunilor subiecților acestei activități, deosebește acțiunile lor de alte fapte pasibile de pedeapsă penală, prin aceasta fiind asigurată legalitatea măsurilor speciale de investigații.

Respectarea legii este criteriul suprem al democrației și garanția funcționării ei, iar fiecare acord volitiv al ofițerilor de investigații exprimat și materializat prin realizarea măsurilor speciale de investigații ar trebui să parcurgă obligatoriu câteva „filtre”, cu alte cuvinte, o măsură

---

² Legea RM nr. 59 din 29.03.2012 privind activitatea specială de investigații, art. 18, alin. (2).

specială de investigații va avea loc numai în cazurile în care:

- este înfăptuită în scopul legal (art. 4 alin. (3) Legea privind „ASI”);

- să exercită numai de subiecți special desemnați legislativ (art. 6, alin. (2) Legea privind „ASI”) și numai în vederea;

- sunt prezente temeiurile reglementate în mod legislativ (art. 19 Legea privind „ASI”);

- se autorizează respectiv (art. 18, Legea privind „ASI”): 1) judecătorul de instrucție, la demersul procurorului; 2) cu autorizarea procurorului; 3) autorizarea conducătorului subdiviziunii specializate;

- cu respectarea perioadei de dispunere (art. 20, alin. (7), (8), (9) Legea privind „ASI”).

Acestea sunt rigorile legale, dar în realitate procesul exercitării acestora uneori este cu totul altul.

Din păcate, suntem cu toții martori cum ASI s-a focalizat pe preocupările legate de modul în care mediul politic și criminalitatea afectează etica și justiția socială, binele cetățeanului. Dincolo de recomandări foarte limitate, ASI implică apelul la o schimbare de mentalități. Actualmente datele colectate prin intermediul ASI pot schimba, denatura nu numai faptele recunoscute ci și opinia publică, gândirea omenească și aprecierea reală a obiectivității firești. În schimb, ea funcționează ca o rețea liberă și informală, care converge atunci când este convenabil și se angajează într-o gamă diversă de activități politice defectuoase. Discreditarea ideii binelui și a moralei au conferit ASI rolul de catalizator în practica politică la care s-au adăugat procedee și tehnici tot mai sofisticate, pe lângă viclenie, forță sau violență.

Interceptările și înregistrările comunicărilor și imaginilor, monitorizarea conexiunilor comunicațiilor telegrafice și electronice, documentarea cu ajutorul metodelor și mijloacelor tehnice și celelalte măsuri speciale de investigații moștenite din fosta URSS, pe lângă scopul lor nobil – identificarea și documentarea faptelor infracționale –, înglobează și niște scopuri suplimentare cu un efect demoralizator: încălcarea drepturilor și libertăților constituționale.

În acest raport dintre aceste două direcții de aplicare, ASI își găsește într-un fel justificarea prin percepția raportului dintre scop și mijloace. În acest sens este bine cunoscută afirmația lui Nicolo Machiavelli potrivit căruia „scopul scuză mijloacele”. Adică apariția unei informații criminogene despre faptele unui demnitar de stat, indiferent de sursa de proveniență a lor, creează desigur opinii negative despre „obrazul” camuflat al său. Informația în cauză, difuzată în societate, provoacă deranj, discordanță politică, schimbarea încrederii populației în demnitar și, ca

urmare, scoaterea acestui concurent de pe arena politică. Nu degeaba se spune că „un concurent mort este cel mai bun concurent”. Dar este și reversul medaliei, care se prezintă într-un alt mod și creează întrebări suplimentare, și anume:

– de ce datele culese prin intermediul activității speciale de investigații sunt păstrate un timp îndelungat (un an, doi, cinci) și numai la un moment „potrivit” se prezintă publicului?

– de ce după apariția acestor „filmulețe” nimănu-i pasă de legalitatea provenienței lor?

– și de ce informația cu caracter criminal despre un concurent politic se prezintă numai atunci când deja ultimul nu este convenabil? Oare acest fapt nu se prezintă ca o favorizare a unei activități infracționale și de ce nu tănuirea unui infractor; ca trafic de influență sau chiar abuzul de sau excesul de putere.

Tănuirea oricărei fapte cu un caracter criminal, devenită cunoscută organelor de urmărire penală prin exercitarea activității speciale de investigații, înaintea o axiomă care se referă la scopurile legislației naționale actuale în domeniile procesului penal, judiciar și, nu în ultimul rând, politic, care se prezintă astfel: Republica Moldova este încă marcată de consecințele managementului defectuos al regimului postsovietic și al procesului tranziției, care a condus la diminuarea autorității și eficienței instituțiilor statului și a afectat coeziunea civică și echilibrul social.

Concluzii

Evident, politica de pe timpurile sovietice își desfășura propriile campanii și chiar războaie informaționale reciproce, utilizând în asemenea scopuri și activitatea organelor de stat în domeniul activității speciale de investigații, factor care determină amploarea campaniilor. În același timp, războaiele informaționale ale clasei politice au drept pilon de bază exploatarea anume a acestui domeniu. Impactul negativ este că în ansamblu atât partidul de guvernământ, cât și formațiunile de opoziție îi sugerează opiniei publice că, de fapt, toată clasa politică din RSSM este defectuoasă. Pericolul generat de această situație este unul major, chiar dacă din cauza unor interese imediate se încearcă actualmente minimizarea sa.

În vederea evitării acestor nereguli pe viitor menirea, ASI ar trebui să fie nu căutarea materialului compromițător contra unui individ, ci identificarea faptei comise de acesta care întrunește semnele constitutive ale unei norme juridico-penale prevăzute de partea specială a actualului Cod penal al RM. Pornind de la aceste postulate, dorim să venim cu un șir de propuneri, care, sperăm, vor fi luate în considerare pentru adopta-

rea rezoluției acestei conferințe:

– ASI, după metodologia de exercitare, trebuie să fie una onestă și una corectă, fără atacuri la persoane și fără tehnici murdare de denigrare a oponentilor politici”;

– toate măsurile speciale de investigații trebuie să respecte drepturile fundamentale;

– deciziile cu privire la exercitarea măsurilor speciale de investigații trebuie susținute de dovezi materiale clare, trebuie să fie proporționale cu infracțiunea și luate la nivel local, național sau european, după caz.

– ASI trebuie să rămână o măsură la care să se recurgă doar în ultimă instanță.

„Orice informație, orice probă care au fost acumulate cu încălcarea drepturilor și libertăților omului sunt nule și se consideră inexistente”³. Respectând această axiomă, putem spune că „O societate unde se reînnoadă comunicarea, unde constrângerile rămân suple, unde omul este luat constant în considerare, va refuza violența. Refuzând această sfidare, se va naște o lume nu fără violență, dar mai liniștită”⁴.

³ Art. 4, alin. (3) Legea RM nr. 59 din 29.03.2012 privind ASI.

⁴ *Răspuns violenței*, tomul 1, Presses Pocket, Paris, 1977, p. 222.

INCURSIUNI ISTORICE CU PRIVIRE LA TENTATIVELE DE LOVITURĂ DE STAT ȘI UZURPARE A PUTERII

Silvia ȘAPTEFRAȚI,

doctor în filosofie, conferențiar universitar

Anatol REGHIMENT

Summary

If in the ancient and medieval period state strikes were aimed, in particular, at changing the person who is accountable, in the modern and contemporary period, they aim to change the internal political regime. As a rule, in the case of state strikes, the leaders which lead directly or indirectly to the rebellion are well known and identify. The representatives of the official power are either exterminated or exiled, or are under house arrest, their activity and intervention in the course of the events being blocked. The key institutions of the country are occupied by the rebel forces. In the mass media cyclic are performed transmissions that notify the masses about the political changes made, denigrate and dismiss the official power, proclaiming instead the new power and extending a series of provisional requirements towards the citizens. The army and the police gradually pass into the camp of the new government obeying to the new requirements.

Anul 2009 pentru Republica Moldova stă incontestabil sub semnul evenimentelor din 7 aprilie. Evenimentele din 7 aprilie 2009 sunt tratate în mod diferit de către diferiți reprezentanți ai societății civile, mass-media, exponenți ai puterii și ai comunității internaționale. Deosebiriile dintre modalitățile în care sunt privite și analizate cele întâmplate acum 10 luni sunt alimentate de dilema: reprezintă oare evenimentele în cauză o tentativă a loviturii de stat (cum au menționat reprezentanții puterii oficiale)¹, o mișcare populară de stradă compromisă de forțele subversive², sau o revoluție³, care se înscrie în valul revoluțiilor „colorate” ce s-au derulat în Europa de Est și în spațiul postsovietic în ultimele decenii anunțând, în viziunea lui S. Huntington, cel de-al treilea val al democratizării?

Meditând asupra dilemei semnalate ni se impune ca necesară analiza conceptuală a termenilor utilizați și încercarea de a decela legitimitatea utilizării lor pentru a caracteriza evenimentele menționate.

Potrivit dicționarului politic al lui S. Tamaș, lovitura de stat re-

¹ Interviu acordat de Vl. Voronin pentru A.Ș.Novosti - Moldova, ziarul „Comunistul”, 10 aprilie 2009.

² Articolul „Al treilea Reich al lui Voronin”, ziarul „Timpul”, 9 aprilie 2009.

³ Vezi articolul „Цветная революция в Молдове: Наталья Морарь вышла на баррикады”, în ziarul *Комсомольская правда*, 7 aprilie 2009.

prezintă o schimbare de guvernare operată în afara procedurii constituționale. Supranumită și „lovitură de forță”, este o acțiune ce implică violență și se realizează rapid contând pe efectul surprizei. Lovitura de stat poate fi precedată de o conspirație menită să obțină susținerea armatei sau poliției⁴. Referindu-ne la istoria milenară a umanității, constatăm ca aceasta abundă în evenimente de acest gen, putând fi ușor rescrisă ca o istorie a loviturilor de stat. Analiza loviturilor de stat din punct de vedere istoric impune câteva precizări. Scopurile urmărite de loviturile de stat, precum și forțele care contribuie la realizarea lor, pot fi de natură diferită. Astfel, dacă în perioada antică și medievală loviturile de stat urmăreau cu precădere schimbarea persoanei care se află la guvernare (vezi asasinarea lui Cezar în anul 44 î.Hr.), în epoca modernă și contemporană loviturile de stat urmăresc în special schimbarea regimului politic intern (vezi revoluția rusă din 1917). Loviturile de stat pot fi diferite și după natura lor. Loviturile de stat endogene, realizate de forțele interne dintr-un stat (vezi puciul din 19 august 1991 din Rusia) și lovituri de stat exogene, realizate de forțele din exteriorul statului ce urmăresc modificarea politicii interne sau externe a unor state, crearea statelor aliate sau marionete (vezi lovitură de stat comunistă din februarie 1948 din Praga).

Este de remarcat faptul că în ultimele decenii sintagma „lovitură de stat” a devenit familiară, fiind pe larg utilizată atât în literatura de specialitate, în discursurile politicienilor, cât și în mass-media pentru a analiza sau a eticheta anumite evenimente politice controversate din ultimul secol, anterior catalogate și tratate prin prisma paradigmei revoluției (vezi analiza revoluției ruse din 1917)⁵.

Încercând să analizăm evenimentele din aprilie prin prisma modelului loviturii de stat, constatăm că trăsăturile fundamentale ale acesteia lipsesc. De regulă, în cazul loviturii de stat sunt bine identificați și cunoscuți liderii care conduc direct sau indirect rebeliunea. Reprezentanții puterii oficiale sunt fie exterminați, fie exilați, fie se află în arest la domiciliu (vezi statutul lui Gorbaciov în timpul puciului din 1991), activitatea și intervenția lor în mersul evenimentelor fiind blocată. Sunt ocupate instituțiile-cheie ale țării de către forțele rebele. În mass-media se realizează ciclic transmisiuni care aduc la cunoștința maselor schimbările politice realizate, denigreză și destituie puterea oficială, proclamându-se noua putere și înaintându-se un șir de cerințe provizorii față de cetățenii țării. Armata și poliția trec treptat în tabăra noii puteri supunându-se noilor

⁴ S. Tamaș, *Dicționar politic*, Ed. Șansa, București, 1996, p. 149.

⁵ C. Malaparte, *Tehnica loviturii de stat*, Ed. Nemira, București, 2007.

Л. Е. Бляхер, Г. Э. Говорухин, «Революция как «блуждающая» метафора: семантика и прагматика революционного карнавала», în *Полис*, № 5(95) 2006, стр. 58-74.

cerințe (în anumite situații ele pot interveni pentru a consolida noua putere). Câte din puținele trăsături ale loviturii de stat enunțate au fost prezente în aprilie 2009?

Revoluția, un alt termen utilizat pentru a caracteriza evenimentele în discuție, cere anumite clarificări. Este de remarcat că nu numai paradigma revoluției a fost tratată din punct de vedere doctrinar din perspective diferite (cel mai bine fiind cunoscut modelul propus de doctrina marxist-leninistă), ci și termenul revoluție este unul polisemic, cuprinzând conotații multiaspectuale. Creat în perioada scolastică, termenul „revolutio”, de origine latină, avea conotație astronomică și nu una politică. Încetarea termenului cu semnificații științifice, industriale, culturale și social-politice s-a realizat în perioada modernă și contemporană în lexicologia franceză, care a contribuit în mare parte, din motive bine cunoscute, la crearea lexicului revoluționar. Deoarece sintagma „lovitură de stat” era deja încetățenită în limbajul științific și cel cotidian, Vl. Dal în faimosul său Dicționar explicativ prezintă noțiunea de „revoluție” în calitate de sinonim al sintagmei „lovitură de stat”, ca schimbare a ordinii și relațiilor sociale existente⁶.

Literatura de specialitate, bogată și variată la capitolul revoluției, vine cu o avalanșă de definiții, explicații și interpretări noționale și doctrinare.

Indiferent de perspectivele doctrinare ale abordării, majoritatea autorilor menționează că orice revoluție implică o schimbare internă, rapidă, fundamentală și violentă, care instituționalizează o nouă ordine politică (adesea economică și socială)⁷.

Sugerate de intuiția lingvistică și spiritul enciclopedic ale lui Vl. Dal, similitudinile semantice dintre termenii în discuție („revoluție” și „lovitură de stat”) sunt menționate și de politologi, aceștia specificând în unanimitate faptul că revoluția, spre deosebire de lovitură de stat, reprezintă un fenomen de masă, care precede sau urmează lovitură de stat.

Au reprezentat oare evenimentele din 7 aprilie 2009 un fenomen de masă? Fără îndoială! Însă nu orice fenomen de nemulțumire a maselor poate fi catalogat ca revoluție. Au fost operate schimbări radicale și violente ale puterii politice? Devastarea clădirii Parlamentului nu semnifică o acțiune revoluționară, ci mai curând dezlănțuirea reacțiilor distructive ale gloatei necontrolate. O trăsătură definitorie a oricărei revoluții o constituie așa-zisul fenomen de „propagare a revoluției”, prezent atât în revoluțiile din perioada modernă (vezi revoluția franceză din 1789), cât și

⁶ Вл. Даль, *Толковый словарь великорусского языка*, том 4, Гос. Издание Иностранных и национальных словарей, Москва, 1955. стр. 88.

⁷ Th. Skopol, citat în S. Tamaș, *op. cit.*, p. 215.

în revoluțiile din ultimele decenii (vezi revoluția din 22 decembrie 1989, România). Acest fenomen presupune faptul că în câteva zile „valul revoluției” cuprinde întreaga țară, cetățenii din cele mai îndepărtate localități formând comitete revoluționare și ocupând sediile puterii locale. În câte localități ale țării au avut loc rebeliuni de proporții similare? Câte sedii ale puterii locale au fost devastate? Câți reprezentanți legali ai puterii au fost înlocuiți?

Vâltoarea unei revoluții cuprinde reprezentanți ai societății civile de toate vârstele, exponenți ai tuturor profesiilor și păturilor sociale ce urmăresc același scop. Manifestările din centrul capitalei au avut ca actori în special elevii și studenții. Este oare acest lucru specific pentru o revoluție, chiar dacă ea este de „catifea”? Comparând componența mulțimii din 7 aprilie 2009 și a reprezentanților Marii Adunări Naționale din august 1989, constatăm o diferență a mediei de vârstă, apartenenței profesionale și sociale a participanților. Comparăția operată ne sugerează faptul că atunci când este în discuție o problemă de interes național, când în cadrul societății s-au „copt premisele” unei reforme, majoritatea reprezentanților societății civile sunt preocupați și participă nemijlocit la eveniment. Deși forța motrice a tuturor revoluțiilor „colorate” din ultimele decenii a fost reprezentată de tineret, ulterior la aceștia s-au alipit reprezentanții altor categorii sociale. Faptul că în cazul „7 aprilie” mulțimea a avut o componență mai mult sau mai puțin omogenă ca vârstă este explicabilă din perspectiva psihologiei vârstelor, tineretul fiind susceptibil la provocările de orice gen.

Desprinsă din mass-media, a treia ipoteză propune analiza evenimentelor din aprilie prin prisma unei eventuale provocări înscenate de serviciile secrete.

Pentru unii puțin șocant, modelul înscenării cu anumite scopuri a evenimentelor politice de către serviciile secrete a fost deconspirat după dezmembrarea fostei Uniuni Sovietice. Notorii în acest sens sunt așa-zisele „revoluții socialiste” din Europa de Est de după cel de Al Doilea Război Mondial, revoluția de catifea din Praga (1989), căderea Zidului de la Berlin (1980), revoluția din România (1989) etc.⁸.

Orice înscenare, fiind premeditată și organizată, urmărește realiza-

---

⁸ Vezi J. F. Soulet, *Istoria comparată a statelor comuniste*, Ed. Polirom, Iași, 1998.

* La 28 februarie 1933, a doua zi după incendierea Reichstagului de către olandezul Marinus Van der Lubbe la insistența lui Hitler, care fusese desemnat cu o lună înainte cancelar al Germaniei, președintele Hindenburg a semnat un decret privind protecția poporului și statului german, care ulterior a devenit legea fundamentală al celui de-al treilea Reich. Sub pretextul asigurării securității naționale au fost resimțite efectele imediate ce au vizat suprimarea libertăților individuale, a dreptului de reuniune și asociere, a inviolabilității domiciliului, secretului corespondenței personale etc.

rea anumitor obiective. Printre eventualele obiective urmărite de forțele provocatoare care au compromis manifestația pașnică de protest din 7 aprilie 2009 pot fi enumerate:

- sustragerea atenției cetățenilor de la problema legitimității alegerilor parlamentare și focusarea ei asupra dezordinilor provocate de gloată;

- denigrarea liderilor din cadrul opoziției politice și subminarea autorității lor;

- suprimarea drepturilor și libertăților cetățenilor în perioada de după tulburările din 7 aprilie (vezi consecințele din 27 februarie 1933, Berlin)*;

- dezmembrarea electoratului și asigurarea creșterii numărului de simpatizanți pentru partidul de guvernământ.

Analiza evenimentelor din 7 aprilie 2009 prin prisma mai multor paradigme sociale nu asigură claritatea factuală și morală a celor întâmplate. Reconstituirea faptelor de natură socială a fost și rămâne o problemă dificilă și anevoioasă, cu atât mai mult în cazul nostru în situația în care lipsesc încă anumite piese-cheie ce ar permite reîntregirea imaginii ca în renumitul joc de „puzzle”. Suntem cu toții în așteptarea mărturiilor, cercetărilor și dovezilor concludente ce se vor realiza de Comisia Parlamentară care este împuternicită cu misiunea de a face lumină asupra evenimentelor în cauză și de a ne ajuta să înțelegem în limitele cărei paradigme am putea mai bine plasa evenimentele ce au lăsat urme adânci nu doar în istoria, ci și în sufletul poporului nostru.

Bibliografie

1. C. Malaparte, *Tehnica loviturii de stat*, Ed. Nemira, București, 2007.
2. J. S. Soulet, *Istoria comparată a statelor comuniste*, Ed. Polirom, Iași, 1998.
3. S. Tamaș, *Dicționar politic*, Ed. Șansa, București, 1996.
4. Ziarul „Comunistul” din 10 aprilie 2009.
5. Ziarul „Timpul” din 9 aprilie 2009.
6. Ziarul „Комсомольская правда” din 7 aprilie 2009.
7. Л.Е. Бляхер, Г.Э. Говорухин, «Революция как «блуждающая» метафора: семантика и прагматика революционного карнавала», în *Журнал Полис*, № 5 (95) 2006.
8. Вл. Даль, *Толковый словарь великорусского языка*, том 4, Гос. Издание Иностраннных и национальных словарей, Москва, 1955.
9. С. Хантингтон, *Третья волна: Демократизация в конце XX века*, Москва, РОССПЭН, 2003.

CORUPȚIA POLITICĂ CA FORMĂ DE MANIFESTARE A CRIMINALITĂȚII POLITICE

Veaceslav URSU,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
decan al Facultății de Drept a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,*

Serghei BACINSCHI,

*lector metodist al Facultății de Drept
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept, doctorand*

Summary

The authors have proposed the directions of investigation once they carried out a research of political corruption phenomenon as a form of political crime, in this case, the factors that generate such negative social phenomenon and its manifestations in public areas, administrative, economically and politically.

They used the arguments which come to prove how this phenomenon is perceived in society, alleging causes and conditions that contribute to such perception and tolerance of the phenomenon in question.

After analyzing empirical and theoretical critical the characteristics of phenomena have been identified, which allowed the definition of the concept of political corruption and advance solutions to be established, that would contribute to the social control of the phenomenon investigated.

„Puterea corupe, puterea absolută corupe absolut.”

Lord Acton

Astăzi fenomenul corupției se manifestă nu doar în domeniul economic, ci și în cel politic al statelor. Mecanismul unic care unește aceste tipuri ale corupției constă în utilizarea resurselor puterii nu pentru a realiza funcțiile statului în interese și scopuri sociale, ci a abuza de aceste resurse pentru obținerea unor avantaje ilegale de ordin patrimonial sau nepatrimonial, extragerea unui beneficiu personal sau de grup (financiar, economic, politic).

Corupția politică este constituită din acțiuni care sunt motivate politic. În sens larg, corupția politică poate fi definită ca abuzul de putere săvârșit în scopuri politice (sau aceste scopuri au prioritate în raport cu altele). În calitate de astfel de scopuri sunt recunoscute: a) obținerea puterii; b) menținerea, consolidarea și extinderea atribuțiilor.

Termenul „corupție politică” pare, la prima vedere, puțin eronat,

deoarece fapta de corupție este legată de abuzurile și excesul de serviciu ale persoanelor cu funcții de răspundere. Însăși noțiunea de „persoană cu funcții de răspundere” în doctrina juridică se leagă de prezența la aceasta din urmă a unor atribuții administrative de dispoziție, care își au suportul în activitatea de autoritate publică a subiecților (funcționarilor).

În cele din urmă, includerea în câmpul de vedere al factorului puterii ce creează în percepția generală a unui clișeu publicistic răspândit „puterea este politică”. Astfel, cercul logic pare să fie închis.

Însă anume sub acest aspect elucidarea corupției ne permite să dezvăluim esența sa profundă, contradictorialitatea exclusivă și invariabilitatea modurilor sale de manifestare.

Specificul corupției politice constă în faptul că ea reprezintă nivelul superior al corupției, care se deosebește esențial de cel inferior.

La niveluri inferioare ale unor organizații sociale (de exemplu, poliția rutieră, funcționarii de rang inferior, medicii, profesorii etc.) motivele cupidității, de regulă, au o exprimare materială concretă: sume de bani expres stabilite sau volum concret al serviciilor pretinse. În situația corupției politice, atât mărimea sau quantumul remunerării, cât și însuși faptul că ar exista asemenea remunerări, sunt ascunse de vizorul societății în ansamblu, dar și de structurile de drept.

Cu alte cuvinte, prejudiciabilitatea acestui fenomen pentru cetățeanul simplu nu este evidentă. Anume această trăsătură a fenomenului vizat a contribuit la diversificarea punctelor de vedere ale cercetătorilor corupției politice. Paradoxul în cauză constă în faptul că fenomenul supus cercetării, absolut destructiv, din perspectiva legii, în ochii teoreticienilor managementului politic se transformă într-o piesă originală a instrumenarului de administrare, iar caracterul său coroziv este pus, deseori, la îndoială.

Despre punctele de vedere existente privind funcționalitatea și inevitabilitatea corupției politice ne vom expune în continuare. Este necesar s-o facem, deoarece, indiferent de consecințele cu care se soldează faptele de corupție săvârșite la nivelul superior al autorităților publice, acest model comportamental este recunoscut de către cercetători ca fiind deviant de la normele existente. Devianța faptelor de corupție la nivelul menționat este legată de schimbările principiale în cadrul sistemului „scop-mijloace”. Cadrul normativ pe care se bazează relațiile administrativ-juridice presupune o corelație strictă, determinată între mijloacele de administrare și dirijare politică și obiectivele sale strategice și tactice.

Coroziunea acestui proces se manifestă în faptul că prin utilizarea de către subiecții administrării a mijloacelor legale pe care le are la dispoziție urmăresc avantaje sau surse de venit neprevăzute de lege. Anume în deformarea motivației angajamentului politic și în stabilirea obiective-

lor politice propuse este detectată deviația, adică abaterea de la normele existente.

Aici vom insista că aceasta reprezintă anume o deviație și nu o „corectare a sarcinilor trasate în conformitate cu cerințele momentului”, lucru demonstrat de faptul că scopurile adevărate ale funcționarilor, bine mascate prin lozinci democratice, sunt în esență, la o examinare mai atentă, generate de cupiditate și discreditează însăși ideea de democrație.

Ca rezultat, corupția este definită ca un „comportament care deviază de la obligațiile oficiale ale unui rol public sub influența unor scopuri materiale sau statutare private, sau care încalcă unele reguli, ce stabilesc interdicții pentru anumite tipuri de influență relativ private.”

De fapt, corupția politică presupune oferirea de către un funcționar sie însuși a unui drept „la greșeală”, a unui „câmp de manevră” în alegerea metodelor și mijloacelor de luare a deciziilor. Acest „câmp de manevră” este legat cu acele oportunități și avantaje care se află legal în arsenalul subiectului politic și care apar în rol de ispită secretă sau evidentă pentru acesta. De aceea este foarte răspândită interpretarea corupției ca „fapta săvârșită cu intenția de a oferi un avantaj, aflat în contradicție cu atribuțiile oficiale ale funcționarului, care în mod ilegal și abuziv utilizează poziția sau statutul pe care îl deține pentru a extrage anumite favoruri sau avantaje pentru sine sau o altă persoană, în scopuri „contrare obligațiilor și drepturilor unor terțe persoane”.

Cercetătorii care au investigat problema utilizării avantajelor prevăzute de statutul oficial al persoanei, oferite acesteia de cadrul legal, au atras atenția asupra faptului că extinderea spectrului de avantaje și beneficii cuprinse în situația de serviciu, mărirea volumului de atribuții funcționale reprezintă o motivație lucrativă. Cu alte cuvinte, pentru corupția politică este caracteristică tinderea subiecților spre extinderea și amplificarea potențialului lor administrativ, în aparență fără scopul obținerii oricărui beneficiu material.

Astfel, puterea ca resursă politico-administrativă reprezintă o motivație și un stimulent autosuficient al abaterilor în procesul de alegere a rolului său funcțional de către subiectul guvernamental.

În acest fel, are loc sacrificarea interesului public – ca fenomen democratic autentic. „Actul corupției este distructiv pentru sistemele de ordine publică și socială. Și deoarece pentru ultimele interesul public este mai important decât cel privat, încălcarea sau prejudicierea interesului public în scopul extragerii unor beneficii personale reprezintă prin sine un act de corupție.”

În asemenea situație este dificil de a decide cine ar trebui să fie garda intereselor publice și să fie garantul acestora. Aparent, garanțiile vizate poartă un caracter dublu, sunt de o natură duală: pe de o parte, în

calitate de garant, ca atare, ar trebui să apară șeful statului, în atribuțiile funcționale ale căruia intră această obligație, pe de altă parte, calitatea de garant o are însăși societatea reprezentată prin organizații nonguvernamentale, precum și prin activitatea fiecărui individ în parte.

În calitate de factor determinant incontestabil al corupției politice poate fi recunoscută și implicarea statului în viața publică și privată, fapt ce duce la devalorizarea mecanismelor reglementatorii de piață și la substituirea acestora cu o reglementare normativă directă. „Corupția reprezintă consecința directă și inevitabilă a încercărilor statului de a controla forțele de piață.”

Cu toate acestea, oricât s-ar părea de straniu, anume dezvoltarea relațiilor de piață a introdus ajustări în însuși faptul percepției corupției în societate.

Mai exact, este vorba despre problematica inevitabilă a instaurării mecanismelor de piață democratice, iar în legătură cu aceasta, diminuarea răspunderii sociale a statului, fapt ce duce în mod automat la căutarea mecanismelor capabile să atenueze șocul de la modernizarea în curs de desfășurare.

Corupția în astfel de condiții politico-economice nu mai este percepută ca fiind un factor distructiv și destabilizator, are loc o transformare a viziunilor cu referire la corupția politică în direcția tolerării evidente a acesteia.

În final, Max Weber a introdus în circuit noțiunea de „funcționar tolerant”, care reprezintă o verigă indispensabilă a birocrăției raționale. Din punctul său de vedere, apariția pe olimpul politic a unor astfel de funcționari, investiți cu o imensă putere politică și economică, pe care o utilizează în interese proprii, permite de a depăși tendințele centrifuge în elitele politice și contribuie la consolidarea acestora. Iar nucleul consolidat al funcționarilor publici este în stare să depășească dificultățile perioadei de tranziție și să reacționeze adecvat la așteptările sociale. Cu alte cuvinte, utilizarea avantajelor situației de serviciu este privită de către Weber drept un catalizator al proceselor de modernizare.

Trebuie avut în vedere că în cazul unei astfel de abordări corupția politică nu este justificată fără drept de apel. Este vorba doar de o „dozare” optimă a acesteia. Cu alte cuvinte, corupția joacă rolul unui vaccin specific, care ajută organismului social să depășească perioada de tranziție.

Corupția, acceptată în proporție permisă, în anumite limite, din punctul de vedere al unui șir de cercetători, contribuie la amplificarea rezistenței societății, iar ca o consecință, la instaurarea instituțiilor parlamentarismului și la dezvoltarea durabilă. În cele din urmă, în cadrul acestei concepții sau modelului dat s-a format o abordare de sine stătătoare – o abordare instituțională privitoare la fenomenul corupției.

Sensul acestei abordări constă în faptul că corupția este interpreta-

tă în calitate de instrument corelativ, inevitabil în condițiile contradicțiilor dintre reglementarea normativă și practica istorico-politică concretă. Specificul realității politice a unei societăți în dezvoltare constă în diversificarea și complicarea structurii sociale și evidențierea în prim-plan a unor noi grupuri sociale, economice și patrimoniale. Practica juridică a unui stat democratic nu permite legiferarea avantajelor unor formațiuni sociale care sunt puternice financiar, în detrimentul altora – economic insolubile. Însăși lipsa armoniei sociale constituie trăsătura obligatorie incontestabilă a sistemelor sociale în tranziție. Doar afacerile corupționale sunt în stare să niveleze necorespunderea dintre normele juridice rupte de realitățile și condițiile de viață reale și modelele comportamentale instaurate în societate. Astfel, esența deviantă a corupției este respinsă, ea apărând drept rezultatul logic al coliziunilor politico-juridice. După cum scria S. Rose -Ackerman, „Scandalurile legate de corupție constituie indicatorul faptului că în țara în care acestea se declanșează a început a se înțelege diferența dintre proprietatea obștească și cea privată”.

Însă procesul de promovare a respingerii sociale a corupției politice devine dificil din motivul că un șir întreg de fapte corupționale comise la cele mai înalte niveluri ale puterii încetează de a fi percepute ca ilegale sau imorale, cu toate că, în esență, așa și rămân. O atare formă a corupției politice, cercetătorul D. Tompson a numit-o „corupție mediată.” În doctrina juridică acesteia i se mai spune „corupție ascunsă” sau „corupție gri.”

Caracterul subteran al corupției politice este determinat de mai mulți factori:

– în primul rând, lipsa esenței patrimoniale a actului corupțional, deoarece remunerarea este utilizată nu în scopuri personale ale funcționarului, ci în alte scopuri politice (de exemplu, susținerea unui funcționar de un rang mai înalt în lupta sa cu oponentii politici);

– în al doilea rând, are loc condamnarea nu a motivației corupționale a funcționarului, ci a metodelor de realizare a acesteia (de exemplu, nu poate fi condamnată presiunea politică exercitată de către președinte sau prim-ministru asupra unor oarecare funcționari publici, pe când imixiunea directă în competențele acestora poate fi condamnată pe deplin);

– în al treilea rând, dividendele politice aparent inofensive obținute, chiar dacă sunt puse la îndoială nu atât din punct de vedere juridico-penal, cât din cel politic, de pe poziția prejudiciabilității actelor corupționale pentru ideile conceptuale ale democrației și statului de drept.

„Corupția mediată”, dacă e să o analizăm minuțios, în calitatea sa de fenomen, este încorporată perfect în sistemul valorilor de piață, unde își ocupă un loc separat în procesul de „prestație a serviciilor”. Politicianul în calitatea sa de manager politic sau comerciant politic apare drept „bussinesman” politic, care are un catalog de prețuri fix, deoarece „prețul

chestiunii” este de fiecare dată prestabilit concret.

Unul din cele mai elocvente exemple ale corupției politice mediate este corupția electorală.

Anume natura temporară a mandatului parlamentar este cheia comportamentului corupțional al deputaților. Reprezentanții organului legislativ se confruntă, de fapt, cu o dilemă: să se limiteze doar la susținerea politică a alegătorilor drept garanție a realegerii lor în legislativ, sau să accepte o remunerare patrimonială din partea unor formațiuni de lobby, însă fără perspective politice clare, în schimb obținând un câștig material de moment.

O condiție obligatorie în contracararea corupției, conform opiniei aceleiași S. Rose-Ackerman, este accesul cetățenilor la gestionarea informației în combinație cu preferințele clare ale societății și competitivitatea sistemului politic. Cu alte cuvinte, transparența, educația civică și concurența politică apar în calitate de instrumente preventive anticorupționale. Aceasta este foarte actual, deoarece corupția politică distruge procesele democratice fundamentale și subminează principiile politice fundamentale ale autorității publice și credibilitatea puterii publice. Corupția politică este strâns legată de dreptul constituțional fundamental al cetățeanului fiecărei societăți civilizate – dreptul de a alege.

Sistemul politic al fiecărui stat civilizat modern este caracterizat de mai multe trăsături specifice – un parlament puternic care formează și controlează puterea executivă (Guvernul), partide politice solide care își desfășoară activitatea în condițiile unei concurențe politice acerbe, sindicate independente, mijloace de comunicare în masă, judecători, procuratură, o bază juridică dezvoltată etc. Însă trăsătura de bază, primordială a oricărui stat civilizat modern este capacitatea sa de a organiza și desfășura alegeri libere și oneste, deoarece anume alegerile (în comun cu referendumul) constituie mecanismul unic, democratic și nonviolent de corectare a sistemului politic al statului și de formare a puterii de stat.

În baza rezultatelor alegerilor libere autoritățile înfăptuiesc transformările economice și sociale necesare în stat, luând în considerare opinia majorității alegătorilor, exprimate în procesul alegerilor. Sistemul politic format în urma acestor transformări, fiind un element fluctuabil și instabil după natura sa, supus unor modificări, în funcție de programele și acțiunile formațiunilor politice care au acces la putere (partide sau coaliții de guvernământ), influențează nemijlocit baza economică și domeniul social, schimbându-le, conform conjuncturii politice și preferințelor electoratului, exprimate nemijlocit în procesul votării.

Astfel, alegerile libere și oneste asigură corecția cursului social-economic și progresul economic al unui stat civilizat modern. În același timp, încălcarea mecanismului electoral duce la consecințe ireparabile,

care din punctul de vedere al formării și consolidării, dezvoltării sistemului politic al statului, al economiei și domeniului social al său, generează un fenomen periculos pentru stat și societate, cum este corupția politică. Acest tip deosebit al corupției, care ia naștere în cadrul sistemului politic al statului drept rezultat al încălcării procesului electoral, aduce atingere și deformează toate ramurile puterii și domeniile statale, modificând principal esența și caracterul activității tuturor organelor puterii publice.

Alegerile joacă un rol esențial, determinant, însă nu pentru schimbarea puterii și corectarea sistemului politic, ci doar pentru menținerea (uzurparea) puterii de către elitele politice și conservarea cursului politic existent.

O asemenea schemă a alegerilor, determinată chipurile pentru a păstra o „stabilitate politică”, și-a găsit o răspândire largă, mai cu seamă în așa-zisele „țări ale lumii a treia”, care au un sistem politic instabil, o bază economică nedezvoltată și fragilă, precum și un domeniu social incert. La baza unui astfel de fenomen stă anume corupția politică a elitelor de conducere în frunte cu lideri permanenți. O paralelă în acest sens poate fi făcută și cu situația existentă în trecutul Uniunii Sovietice, dar și cu cea din Republica Moldova în ultimii ani.

Ca fenomen politic, corupția politică întrunește următoarele caracteristici:

- denaturarea mecanismului procesului electoral, prin falsificarea rezultatelor votării, având drept scop menținerea (uzurparea) puterii și neschimbarea sistemului politic existent al statului;

- atentarea la dreptul de vot al cetățenilor prin intermediul lipsirii acestora de dreptul de a participa la alegeri liber exprimate și corecte ale organelor puterii de stat, precum și participarea acestora pentru a-și manifesta voința în cadrul unor referendumuri;

- constituirea și dezvoltarea unor grupări financiar-politice, concentrarea în mâinile acestora a resurselor financiare și de altă natură, în cadrul cărora se adoptă hotărâri strategice ce vizează politica statului în diverse domenii, fără consultarea prealabilă a acestora cu legislativul și societatea civilă;

- modificarea nejustificată a cadrului legislativ existent favorabil elitei de conducere;

- lipsa unei concurențe politice reale, lipsa sau anihilarea unor formațiuni politice (partide, mișcări etc.) care ar avea drept scop accesarea la putere prin intermediul luptei politice;

- formarea organelor puterii executive (Guvern, administrația publică locală) conform unor principii denaturate – nu corespunzător profesionalismului, ci conform principiilor devotamentului față de lider sau interese de partid;

- susținerea totală (administrativă, economică, financiară, infor-

mașională ș.a.) a unui grup (partid) politic în detrimentul altor grupări politice sau sociale.

Astfel, corupția politică reprezintă procesul ilegal și forțat de menținere (uzurpare) a puterii de stat de către o singură formațiune politică în scopul accesului nelimitat și necontrolat la resursele administrative, naturale, de producție, financiar-economice, informaționale, electorale etc. ale statului, cu lipsirea concomitentă de dreptul de a avea acces la ultimele a altor grupuri sociale sau politice, prin falsificarea rezultatelor votării sau anularea (parțială sau completă) a alegerilor puterii de stat.

Corupția politică, precum, de altfel, corupția în general este imposibil de eliminat totalmente. În același timp, există o metodă care ar permite, într-o măsură oarecare, menținerea nivelului acesteia la nivel acceptabil de către societate. Această metodă este cunoscută de mult și se aplică în țările civilizate (desigur că în fiecare stat ținând cont de specificul țării).

Ea constă în crearea unui sistem politic efectiv, ce ar genera o concurență politică reală, aceasta din urmă ar asigura, împreună cu alegerile libere, constituirea și activarea pe eșichierul politic a unor partide, coaliții politice viabile și reale, a unui parlament, guvern etc. compuse din persoane competente, profesioniste, precum și a altor organe ale statului cum ar fi sindicatele, MIM, judecătoria, procuratura, comisia electorală etc.

În acest caz, sistemul politic se autodezvoltă cel mai intensiv în cadrul procesului electoral.

Bibliografie

1. С. Роуз-Аккерман, *Коррупция и государство. Причины, следствия, реформы*, М., Логос, 2003.
2. Е. А. Панфилова, С. Н. Швердяев, *Противодействие злоупотреблению административным ресурсом на выборах: проблемы и перспективы*, М., Де Ново, 2005.
3. П. А. Кабанов, *Политическая преступность: сущность, причины, предупреждение. Учебное пособие* / Под ред. В. С. Устинова, М., 2000, с. 136.
4. П. А. Кабанов, *Политическая коррупция в России: понятие, сущность, причины, предупреждение*, Казань, 2004.
5. Susan Rose-Ackerman, *Corruption: A Study in Political Economy*, New York, Academic Press, 1978.
6. Susan Rose-Ackerman, *The Political Economy of Corruption*. In Kimberly A. Elliot, ed. *Corruption and the Global*.
7. М. Вебер, *Избранное. Образ общества* / Пер. с нем, М. Юрист, 1994.

CRIMINALIZAREA POLITICII ȘI CRIMINALITATEA POLITIZATĂ

Anatolie ANDRONACHE,

*șef adjunct al Catedrei „Procedură penală și criminalistică”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,*

Constantin RUSNAC,

*lector al Catedrei „Procedură penală și criminalistică”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept*

Summary

The most dangerous form of crime is the power elite represents a criminalization of politics and politicization of crime. Due to corruption and democracy, which opens doors for political criminals penetrate into all spheres of activity of a State, the most senior. They are not intended aim of achieving prosperity of the country, society and the individual citizen or the interests of society as such will not be higher than personal ones. Once there is such a power elite society must be ready to chaos, anarchy, their interests are above what any other interests. And to achieve these interests is guided by the principle that the end justifies the means if the purpose is noble. And its noble purpose is something other than personal enrichment.

În studiul „Криминология” autorii N.F. Kuznețova și V.V. Luneev subliniază că pentru prima dată în spațiul postsovietic a apărut problema criminalizării politice la începutul anilor 1990, ca rezultat al reformelor economice ce au avut loc în țările ce și-au dobândit independența.

Autorii citați subliniază că problema criminalizării politice și politicizării criminalității a fost cercetată de unele manuale de criminologie editate în Federația Rusă (FR) în anul 1993.

Existența acestui fenomen în Federația Rusă a fost recunoscută chiar și de fostul ministru al Afacerilor Interne Boris Grâzlov, la colegiul MAI din februarie 2003, specificând că: „în FR are loc în continuare criminalizarea politicii și politicizarea criminalității”. În legătură cu acest fapt, mass-media a evidențiat un element caracteristic nou puterii politice și economice – cleptocrația [5, p. 99].

Autorul V. Luneev menționează că criminalitatea în mare parte nu este o problemă ideologică, politică, ci o problemă a întregii societăți. Și totuși este cunoscut faptul: cartea criminalității este jucată în scopuri politice, ideologice și de partid [6, p. 2].

Ținând cont de faptul că criminalizarea politicii și politicizarea criminalității are o legătură directă cu corupția [1; 5, p. 99], în anul 1998 manualele de criminologie din Federația Rusă evidențiau cea mai periculoasă formă a criminalității – cea de putere a elitelor. Din categoria acestora fac parte funcționarii ce dețin funcțiile prevăzute la lit. a) și b)

alin.(1) art. 6 al legii cu privire la serviciul de stat în Federația Rusă (Об основах государственной службы Российской Федерации).

Autorul autohton V. Bujor subliniază că astăzi, în condițiile politizării criminalității și criminalizării politicii, puterea politică convețuiește cu cea economică și financiară. Ca urmare, apare fenomenul pe care îl numim convențional „bucătăria puterii”, având în vedere situația când în procedura de adaptare a deciziilor de către guvernanți sunt implicate nu numai structurile oficiale, ci și oamenii de afaceri, banchirii, rudele apropiate și liderii (capii) criminali. Acest fenomen transformă puterea în marfă determinând apariția, alături de piața finanțelor, imobilului, resurselor tehnologice etc., a pieței serviciilor puterii. Așadar, dacă există și astfel de marfă cum este puterea, trebuie să existe și un mecanism de realizare a acesteia pe piața serviciilor și a bunurilor [1].

Republica Moldova, ca parte componentă a fostei URSS, odată cu destrămarea acesteia, a moștenit atât lucruri pozitive, cât și negative. Din categoria ultimelor face parte și politizarea criminalității.

Problema politizării criminalității în Republica Moldova pentru prima dată a fost pusă în discuție în anul 1995, când Chișinăul a fost gazda simpozionului internațional criminologic cu genericul „Situația criminogenă și securitatea societății”. Fenomenul dat a fost pus în discuție de I. Glinski, V. Anikin, G. Baci, V. Tuleakov, D. Șestakov.

În opinia noastră, un element care influențează direct legalizarea criminalității și politizarea elementelor penale este revoluția. Schimbarea bruscă și de obicei violentă a structurilor sociale, economice și politice ale unui regim dat afectează activitatea statului în domeniul economiei. Fapt confirmat de revoluțiile ce au avut loc în secolul XXI: „Revoluția trandafirilor” din Georgia, „Revoluția portocalie” din Ucraina, revoluțiile din țările arabe etc.

Criminalizarea politicii și politizarea criminalității pentru societatea modernă, caracterizate prin sărăcie, pauperism, servilism politic, venalitate politică, nu sunt un lucru accidental.

Autorul I. A. Ilinin accentuează că revoluția birocratizează criminalitatea (hoțul a devenit funcționar) și criminalizează birocrăția (funcționarul a devenit hoț). Astfel, statalitatea se îmbibă cu elemente criminale, iar criminalitatea devine statală [4].

Conform esenței sale, revoluția este destinată să încalce și să distrugă orice cadru normativ, deoarece persoanele care conduc o revoluție trebuie să poată a spune minciuni și să săvârșească alte tipuri de infracțiuni, iar cel care nu este în stare să săvârșească astfel de fapte nu este decât un palavragiu.

Revoluția este, întra-adevăr, o faptă pe care nu poți să o săvârșești cu mânuși albe, dar este nevoie de mâini murdare, inimă de piatră și suflet dur. Cu toate că revoluția reprezintă o luptă grea și periculoasă, persoana, riscându-și libertatea, sănătatea și nu în ultimul rând viața și

familia sa, știe că dacă reușește, obține onoruri, putere și bogăție. În astfel de situații cariera sa depinde de eficacitatea activităților pe care le săvârșește. Astfel, ea săvârșește infracțiuni nu numai pentru a-și îndeplini promisiunile date societății, dar și pentru sine însăși. Despre astfel de persoane se poate de spus că sunt curajoase și se sacrifică în lupta pentru putere, creând iluzia că luptă pentru libertate și fericire.

În viziunea autorului V.V. Luneev, criminalitatea nu este specifică numai țărilor din spațiul postsovietic, dar și altor țări dezvoltate. De exemplu, în Statele Unite ale Americii criminalizarea societății a devenit de mult o problemă politică, problemă care de cele mai dese ori este atinsă și exploatată în perioada campaniilor electorale [6, p. 2].

Autorul N. Kuznețova menționează că la baza criminalității secolului XXI stau trei piloni: crima organizată, criminalitatea economică și corupția.

Anume acești trei factori condiționează limitele metodicii de investigare a acestor tipuri de infracțiuni. Susținem opinia dată, deoarece criminalitatea latentă în mare parte este compusă din infracțiunile de corupție, din care doar un procentaj foarte mic ajunge în instanțele de judecată. Pentru a lupta împotriva corupției nu sunt specialiști calificați, un cadru normativ bine pus la punct, mai este nevoie de societatea civilă, și anume de colectivele de muncă. Acestea care cunosc totul: cine e corupt, cum este corupt, cât ia etc., dar tac. Considerăm că toți păstrează tăcerea pentru că se tem să nu-și piardă locurile de muncă, acceptând astfel corupția în schimbul supraviețuirii.

La fel, trebuie să ne pună în gardă și schimbul generațiilor. Nimeni nu lucrează cu generațiile secolului XXI, ele se dezvoltă singure, având ca principiu „trăiește rapid și mori tânăr”. Astfel, generația dată se va caracteriza printr-o pasivitate și indiferență față de tot și de toți, lucru periculos pentru existența unui stat.

Problema politizării criminalității și criminalizării politice iese foarte bine în evidență din cauza politicii de cadre pe care o practică un conducător. Astfel, atunci când un subaltern al său este prins și învinuit de acte de corupție, în loc să fie tras la răspundere penală pentru infracțiunea săvârșită, el este doar concediat.

Modalitatea dată de evitare a răspunderii penale s-a înrădăcinat și este tot mai des folosită în țările nedemocratice sau în cele care se află în perioada de tranziție spre democrație. În astfel de țări, combinația dintre corupție și neprofesionalism al funcționarilor de stat, care nu înțeleg valorile umane, provoacă crize continue și sărăcie.

Criminalizarea politicii determină schimbarea cadrului normativ. Aceste modificări afectează cel mai des sfera economică și financiară, astfel se adoptă acte normative care facilitează activitatea persoanei sau care elimină răspunderea juridică.

Problema politizării criminalității are un impact devastator asupra

activității organelor de drept, transformându-le din organe care veghează respectarea legii în organ care doar creează o astfel de iluzie, dintr-un sistem destinat apărării drepturilor și intereselor cetățeanului într-un mecanism care slujește doar conducerii și care este gata de orice pentru a-și demonstra eficacitatea în lupta cu criminalitatea [6, p. 2].

În opinia noastră, o astfel de politizare a criminalității nu lichidează criminalitatea în realitate, ci doar numai pe hârtie.

În concluzie, putem sublinia că fața adevărată a revoluției a fost arătată în timpul bolșevismului care reprezenta un sistem al criminalității deschise, o politică josnică unde se riscă totul pentru putere, onoare și bogăție.

În lupta cu criminalitatea trebuie să știm că politizarea criminalității și criminalizarea politicii nu sunt ultimele două variabile, în masa de factori, care determină stabilitatea sistemelor criminogene existente în spațiul postsovietic geopolitic [7, p. 8].

Populația Republicii Moldova nu a trăit niciodată într-o libertate politică, a fost permanent în umbra cuiva. După atâta timp de captivitate, nici nu știm dacă poporul vrea și va putea să trăiască în condițiile democrației și libertății. Există teama că „Moldova pe care am pierdut-o” nu a fost mai bună (democratică, civilizată, liberă etc.) decât cea pe care am creat-o.

În societate există mulți indivizi care fură și jefuiesc, iar democrația le deschide ușile în politică.

Bibliografie

1. Bujor, V., „Referințe vizând esența criminalității organizate, criminology”, în *Legea și viața*, 2010, în: <http://criminology.md/new/index.php/ro/biblioteca/articole/159-39>.
2. Виноградов, А. В., „Проблемы национальной безопасности”, în revista *Правоибезопасность*, № 3-4 (8-9), decembrie 2003, în: http://dpr.ru/pravo/pravo_6_14.htm.
3. Гилинский, Я., „Преступность в современной России: ситуация, тенденции, перспективы развития преступности в России”, în (<http://narcom.ru/publ/info/554>).
4. Ильин, И. А., „Революция есть узаконение уголовщины и политизация криминальной стихии”, în (<http://blog.i.ua/user/1047696/1105849/>)
5. Кузнецова, Н. В., Лунев В. В., „Кримналогия”, учебник, 2-е издание, Москва: БЕК, 1998, 630 с.
6. Лунев, В. В., „Преступность XX века – мировые, региональные и российские тенденции”, издание 2-е, Москва, Волтерс Клувер, 2005, 912 с.
7. Туляков, В. А. „Виктимология”, Монография, Киев, 2003, 148 с.
8. Федеральный закон «Об основах государственной службы Российской Федерации» din 31 iulie 1995, № 119-ФЗ (в ред. Федерального закона от 18.02.99 № 35-ФЗ).

FACTORI INTERNI POLITICI CARE STIMULEAZĂ PROLIFERAREA CRIMEI ORGANIZATE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Marcel BOȘCANEANU,

lector metodist al Facultății de Drept

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept, doctorand

Summary

In the present article the author considers a political and social phenomenon consisting of several factors important for the reality and current changes in the society in the Republic of Moldova – the internal policy factors which stimulate the spread of organized crime in Moldova.

Highlighting the importance of this study, the author stresses the fact that the growth of organized crime is also found in some cases in political life. The economy suffers more increasingly from criminal actions. In the article some scientific research is carried out subject to socio-economic factors, and the growth of organized crime through the banking system. The author emphasizes these factors, not taking them into account can lead in the end to dangerous effects, difficult social life, and citizen's confidence in the fundamental institutions of the State.

Încă în antichitate existau interese politice, administrative, sociale care rezultau din formarea unor structuri ce erau preocupate de concentrarea puterii de stat și puterii financiare în mâinile unui clan sau ale unei grupări criminale¹.

Această problemă, „crima organizată”, ce se dezvoltă într-un stat democratic și afectează viața politică, a fost discutată și în unele doctrine, și anume, în accepțiunea doctrinei germane, crima organizată era definită astfel: „Comiterea cu intenție a unor infracțiuni în scopul obținerii de profit și putere, de două sau mai multe persoane, ce colaborează pentru o perioadă de timp prelungită sau nedefinită, îndeplinind sarcini dinainte stabilite prin folosirea unor structuri comerciale sau similare celor de afaceri, prin folosirea violenței sau a altor mijloace de intimidare, ori prin exercitarea unor influențe asupra politicianilor, administrației publice, autorităților judiciare sau economice”².

Tangența crimei organizate cu lumea politică au analizat-o mai mulți savanți, printre ei îi putem nominaliza pe savanții ruși A. Volobuev și E. Galkin, care formulează noțiunea de „crimă organizată” mai pe larg. Ei consideră că acest fenomen social negativ se caracterizează prin solidarizarea mediului criminal în limitele unei regiuni sau ale unei țări, prin existența unor niveluri ierarhice, cu lideri care nu iau parte directă la

¹ Veaceslav Untilă, *Crima organizată STOP*, ediția a doua revizuită adăugită, Museum 2000, p.7.

² Ion Eugen Sandu , Florin Sandu , Gheorghe Iulian Ioniță, *Criminologie*, EDITURA SYLVI, București, 2001.

săvârșirea unor infracțiuni concrete, ci îndeplinesc funcții organizatorice și ideologice de dirijare prin coruperea și atragerea în activități criminale a unor persoane cu funcții de răspundere, a unor funcționari de stat, inclusiv din organele de drept, în scopul asigurării securității membrilor comunității criminale, monopolizării și extinderii sferei de acțiuni ilegale și obținerii unor profituri solide³.

Evident că și la noi, într-o societate posttotalitară, în care peste noapte au răsărit și s-au implantat interese politice, economice, strategice, și-a făcut apariția și fața neoficială a realității – crima organizată. Este un proces în plină desfășurare, un proces în care statul, cu forțe încă firave, încearcă să stăvilească marele val de criminalitate⁴.

Pe fondul unei reacții palide a autorităților din RM chiar de la primii ani de independență, începând de la confuzia creată de negarea sau recunoașterea doar pe jumătate a prezenței și extinderii structurilor crimei organizate în țara noastră, care au fost transmise din sistemul sovietic, altele au fost create, grupurile infracționale au exploatat rapid slăbiciunile legilor moldovenești, terenul liber creat prin golul legislativ în anumite domenii. Au apărut grupuri de persoane care, în procesul de tranziție la economia de piață, au încurajat și sprijinit luarea de măsuri care au creat grave contradicții de care au și profitat.

Complexitatea și dinamismul fenomenelor marii criminalități organizate, dar mai ales pericolozitatea acestora și agresivitatea cu care ele amenință structuri fundamentale ale vieții politice, economice și sociale, au determinat numeroase state să reconsidere, în sensul lărgirii, însuși conceptul siguranței naționale.

Iată deci în ce constă pericolul crimei organizate, atât la nivel național, cât și pe plan mondial. Anume de aceea statele preocupate de asigurarea unui viitor cât mai stabil au întreprins de mult măsuri hotărâte în vederea combaterii crimei organizate. Ca exemplu, în 1970 în SUA a fost fondat Consiliul Național pentru Combaterea Crimei Organizate. În același an a fost adoptată o lege privind controlul asupra crimei organizate, în al cărui preambul se menționa că activitatea crimei organizate în SUA amenință securitatea internă a statului și periclitează bunăstarea națiunii și a cetățenilor ei⁵. Această lege a avut menirea de a consolida bazele juridice ale unei lupte mai eficiente împotriva crimei organizate decât o permiteau normele existente⁶.

³ А. Волобуев, Е. Галкин, *Организованная преступность и её сущность*, Сов. юстиция, 1989, nr. 21, p. 9.

⁴ Veaceslav Untilă, *Crima organizată STOP*, ediția a doua revizuită și adăugită, Museum, 2000, p. 7.

⁵ В. Лаптеакру, Е. Мартынчик, *Организованная преступность: исторический аспект, социальная база и тенденции*, *Știința*, 1995, nr. 1, p. 11.

⁶ В. Геворгян, *Организованная преступность*. М., Юрид. лит., 1980; А. Никифоров, *Гангстеризм в США: сущность и эволюция*. М., Юрид. лит., 1991.

În același timp, prin *corupția la nivel înalt pe care o practică, marile grupări criminale naționale pot submina întregi instituții de stat*, împiedicându-le să-și exercite eficient atribuțiile pentru care au fost create, îndeosebi pe cele de bază în activitatea statului.

Vicierea sistemului politic și a celui judiciar în favoarea infractorilor și în defavoarea oamenilor cinstiți erodează foarte serios încrederea cetățenilor în instituțiile statului de drept, diminuând puterea acestuia de control asupra bunului mers al vieții sociale. Mai mult, exemplul pe care îl oferă extinderea corupției și a crimei la nivel oficial atrage chiar populația spre infracțiune, percepută ca singurul mijloc de a reuși în viață. Discreditarea structurilor de elaborare și aplicare a legii determină populația să recurgă, pentru a-și asigura protecția, la mită, la organizații de pază și securitate, ba chiar la infractori.

Toate noile democrații în formare se confruntă, pe plan intern, cu o triplă transformare: de la economia centralizată la cea de piață; de la regimul politic anterior la cel democratic; de la un sistem centralizat de securitate la un sistem național de securitate independent. Unele țări au dezvoltat sistemele de securitate naționale existente, altele au pornit de la zero. Fiecare dintre ele se află în stadii diferite, tranziția făcându-se în moduri diferite⁷.

Procesul de democratizare din RM a dat noi oportunități criminalilor. De fapt, oportunitățile pentru criminalitate au crescut ca urmare a apariției libertăților democratice, a deschiderii și liberalizării piețelor. În momentul declanșării procesului existau puține structuri care să fie capabile să reacționeze la aceste schimbări rapide, în special la schimbările politice și economice.

Capacitatea crimei organizate de a facilita obținerea de bunuri a intoxicat cu ușurință opinia publică, în contextul greutăților economice pe care populația le-a avut și le are de înfruntat în perioada de tranziție către economia de piață. Ordinea civilă s-a deteriorat. Inflația a înregistrat un salt extraordinar. Criminalitatea a crescut. Piața neagră domină viața zilnică.

Totodată, *deschiderea frontierelor a facilitat mișcarea persoanelor și a mărfurilor și a impulsionat piața liberă, dar și criminalitatea.* Republica Moldova ca stat în formare a avut la dispoziție puține reglementări pentru a administra și gestiona corect și just tranzacțiile economice, astfel că infractorii și-au putut desfășura aproape nestingherit activitățile economice ilicite, cum sunt fraudele bancare, extorcarea, delapidarea, comerțul ilicit pe piața neagră. „Capitalul necontrolat” a devenit dominant.

---

⁷ Petru Albu, *Crima organizată în perioada de tranziție – o amenințare majoră la adresa securității internaționale*, Editura Ministerului Internelor și Reformei Administrative, 2007.

Se pare că *privatizarea a fost benefică pentru lumea crimei organizate* care controla capitalul de pornire, spre deosebire de cetățenii de rând ale căror economii au fost înghițite rapid de inflație, care au pierdut sume enorme de bani odată cu implementarea procesului de schimbare a banilor într-o perioadă scurtă de timp și care aveau rareori acces la credite bancare.

Organizațiile criminale promovate din sistemul vechi de guvernare, similare cu cele din Columbia, Italia și din alte zone, și-au convertit, cu succes, bunăstarea materială în influență politică pe plan local și chiar național. Corupția a deposedat de calitate reforma eficientă în administrație, conducând la obrăznicie în rândul structurilor sociale, respectiv parlament, guvern, administrație publică locală, afaceriști.

Începând cu deceniul nouă, mai multe structuri de stat, politicieni au căutat pârgșii și mecanisme de control din domeniul vieții economice, politice și sociale, ceea ce a condus la apariția unei serii de factori care au favorizat și mai mult sporirea fenomenului crimei organizate.

Actualmente, în RM există un complex de factori socioeconomiци care stimulează creșterea criminalității organizate, dintre care menționăm:

a) persistența problemelor de natură economică, financiară și socială, generate de prelungirea tranziției și întârzierea reformelor structurale;

b) declinul moralității și solidarității publice, schimbarea concepțiilor ideologice;

c) lipsa unei legislații adecvate pe domenii de activitate și numărul insuficient de mecanisme de control al modului de aplicare a noilor acte (ex. acțiunile rider la bănci, privatizări nejustificate etc);

d) omniprezența birocratismului, favoritismului, nepotismului, de natură a favoriza extinderea fenomenului de corupție la nivelul tuturor categoriilor de funcționari publici;

e) creșterea în intensitate a procesului de „interconectare” a afacerilor legale cu tranzacțiile ilegale, astfel încât resursele financiare obținute dintr-o tranzacție ilicită pot fi investite în afaceri legale, aspect ce poate fi identificat, dovedit și controlat din ce în ce mai greu;

f) poziția geopolitică a RM între Est și Vest;

g) ineficacitatea sistemului de coordonare a organelor cu atribuții pe linie de combatere a criminalității, dotarea necorespunzătoare a acestora cu aparatură tehnică și personal de specialitate calificat.

Mai înainte crima organizată avea drept scop suprem doar obținerea unor profituri imense, în prezent ea tinde și spre acapărarea puterii politice, aceasta fiind o particularitate caracteristică și pentru țările din

spațiul CSI⁸. Evoluția ascendentă a criminalității organizate în RM este deopotrivă o consecință a impactului problemelor politice, economico-sociale grave, caracteristice perioadei de tranziție la economia de piață, a interpretării greșite a libertăților democratice de către anumite persoane, precum și a tendinței elementelor infractoare de a-și internaționaliza activitatea criminală prin crearea de legături în alte țări.

Prin urmare, procesul de tranziție care are loc în țara noastră către o democrație reală produce, așa cum se întâmplă în orice societate aflată în perioadă de criză, fenomene secundare cu consecințe grave. Factorilor interni li se circumscrie un cumul de riscuri și amenințări care afectează, în egală măsură, atât siguranța națională, cât și ordinea publică.

Economia continuă să fie afectată de unele acțiuni criminale, fenomene de natură să lezeze capitalul național. În esență, este vorba de faptul că unii factori nocivi identificați în anii trecuți au persistat și au avut un impact important asupra principalilor parametri eficienți, asupra oricărui tip de economie și asupra dinamicii în ansamblu. În categoria acestor factori intră:

- accentuarea crizei economice și instabilitatea politică socială, soldate cu scăderea substanțială a nivelului de trai al majorității populației, inclusiv creșterea numărului de șomeri, cu deosebire în rândul tineretului;
- accentuarea fenomenelor de corupție și de administrare defectuoasă a resurselor publice, care produce adâncirea inechităților sociale și proliferarea economiei subterane;
- favorizarea, din partea factorilor abilitați de către lege, a accesului ilegal și ocult la date confidențiale și secrete din diferite domenii de stat (economic, social);
- instituționalizarea, în perioadele anterioare, actuale a unor programe economice păgubitoare în domeniul privatizării și restructurării sectoarelor industriale (industria zahărului, vinului), precum și neurmărirea, neonorarea programelor postprivatizare;
- organizarea necorespunzătoare a cadrului normativ privind evidențierea și colectarea la bugetele locale și centrale a taxelor și impozitelor;
- absența sau insuficiența măsurilor de protecție a proprietății industriale și comerciale;
- funcționarea păgubitoare a fondurilor de investiții financiare și a pieței de capital;
- inexistența unor norme clare care să sancționeze explicit concu-

---

⁸ În edițiile periodice ale statelor CSI s-a atras de mult atenția asupra faptului că are loc joncțiunea structurilor politice cu lumea criminală, atunci când este vorba de reprimarea opoziției politice, А. Азамова, «Уголовники как политическая сила», *Московские новости*, 1992, nr. 38, p. 9.

rența neloială, posibilă ca urmare a manifestărilor din sfera criminalității organizate și nu numai, furtul disimulat de patrimoniu, apariția și dezvoltarea firmelor „fantome”;

- acte de dezinteres în gestionarea unor capacități, situații ce au determinat în mare măsură și continuă să favorizeze marile fraude din sectoarele prelucrării și comercializării produselor, strugurilor, legumelor, fructelor, alcoolului, tutunului etc.;

- nerepatrierea valutei din activitatea de export;

- funcționarea defectuoasă a sistemului financiar-bancar, ceea ce a generat falimente bancare;

- creșterea și menținerea la un nivel ridicat a infracțiunilor economico-financiare prin care se alimentează economia subterană și se spală banii murdari.

În domeniul social

- ignorarea de către unii factori cu responsabilitate în domeniul protecției sociale a surselor de tensiune, aplicarea unor metode eronate de rezolvare a conflictelor apărute sau lipsa de promptitudine cu care se acționează;

- numărul mare de abuzuri și ilegalități săvârșite de reprezentanți ai administrației și justiției;

- reconversia, extrem de scăzută, a forței de muncă către sectoarele productive sau a serviciilor;

- menținerea la un nivel ridicat a muncii la „negru”;

- insecuritatea socială generată de amploarea sărăciei și mizeriei, polarizarea populației în bogați și săraci;

- emigrarea specialiștilor din diferite domenii de vârf, fenomen ce afectează potențialul de dezvoltare a societății;

- omniprezența birocratismului, favoritismului, nepotismului, de natură a înlesni extinderea fenomenului de corupție la nivelul tuturor categoriilor de funcționari publici.

În sfera politicului

- inconsecvența în stabilirea obiectivelor economice prioritare, strategia neperformantă pentru crearea unui sistem financiar adaptat la economia de piață;

- interesul politic în acaparea unor domenii economice profitabile;

- protejarea unor interese de grup prin îngrădirea activităților economice față de grupurile economice adverse;

- încheierea unor convenții prin care s-au acceptat facilități vamale și de import față de unele mărfuri, în detrimentul produselor moldovenești;

- promovarea unor politici economice conjuncturale (deoarece

suntem o țară agricolă), fără a se urmări identificarea și punerea în practică a unor programe economice reale și viabile, cum ar fi cele legate de agricultură etc.;

- abrogarea în pripă sau cu rea intenție a unor acte normative, care au favorizat multiplicarea corupției, anularea unor fraude comise, devalizarea patrimoniului cultural național;

- neratificarea sau ratificarea cu mari întârzieri a unor acorduri și protocoale internaționale în domeniile de bază din stat, care îngreunează în mod vădit procesul de cooperare.

Din analiza infracțiunilor înregistrate în RM începând cu anul 1990, rezultă că agresiunea economiei publice în ansamblul său, prin sus-tragerile de mari proporții, abuzuri și alte ilegalități, este însoțită în cea mai mare parte de acte de corupție.

Deși vânzările de active propuse de către stat în diferite sectoare industriale, economice ar fi trebuit să dinamizeze pârgھیile și instrumentele economico-financiare ale sistemului industrial național, în realitate, prin numeroase acte de corupție, unele persoane de rang înalt din stat nu au făcut altceva decât să se implice în controlarea lor și chiar să le gestioneze într-o manieră proprie, ceea ce a adus imense prejudicii acelor întreprinderi.

Deși poliția s-a opus în mod repetat, după 1990 s-a renunțat la controlul financiar intern și de gestiune în aproape toate întreprinderile, ceea ce a determinat în cea mai mare măsură agresiunea ce s-a exercitat asupra patrimoniului public, precum și apariția și dezvoltarea unei corupții aproape generalizate în relațiile dintre agenții economici. În ultimii ani s-a revenit la normal.

Ritmul lent în care organele puterii, dar și cele ale administrației de stat au acționat pentru îmbunătățirea cadrului legislativ și pentru combaterea actelor ilegale a favorizat agresiunea față de economia Moldovei.

Sub patronajul unor personaje cu înalte funcții de conducere, de-a lungul ultimilor ani, au fost distruse fabrici, uzine, ferme prin metode de închiriere ori vândute la modul iresponsabil, astfel încât cele mai multe au fost desființate practic prin vânzări dezastruoase către firme anonime ori fantome.

În domeniul produselor agricole, politica promovată de diferite grupuri de interese, de la un an la altul, a dezavantajat producția internă și exportul produselor autohtone în lume, țaranului neoferindu-i-se nici o șansă de a supraviețui în economia de tranziție. Toate acele scheme frauduloase au dus la importul ori exportul unor produse străine unde au avut de câștigat anumite persoane și au demolat agricultura națională.

Până acum, sistemul bancar a fost expus de unele persoane cu funcții de conducere la o agresiune masivă prin oferirea unor credite imense fără garanțiile imobiliare ori mobiliare necesare. Cea mai mare

parte a fondurilor a fost folosită în alte scopuri decât destinația inițială, sume importante revenind persoanelor din anturajul lor ori chiar conducerii băncii drept remunerare pentru „generozitatea” dovedită ca factori de decizie. De asemenea, în spatele secretului bancar se ascund interese obscure, operațiuni de spălare a banilor murdari obținuți din activități ilicite (operațiuni rider, zone offshore).

O altă problemă ce a dus la proliferarea crimei organizate în RM sunt cazinourile și jocurile de noroc care, după cum vedem, au apărut în Chișinău și chiar și în unele centre raionale ca ciupercile. Ultimele controale efectuate în capitală au demonstrat că aceste cazinouri, jocuri de noroc sunt deschise de cetățeni străini, permit o evaziune fiscală masivă și rularea unor sume mari de proveniență dubioasă. Ca urmare, multe au fost închise de poliție, determinând declanșarea unor presiuni serioase pentru aprobarea redeschiderii lor, inclusiv din partea unor oameni politici.

În sfera publicității și a mass-mediei s-a investit destul de mult, dar proveniența sumelor și identitatea investitorilor este un mister. Presa este folosită, de multe ori, de către cei care au intrat în posesia unor sume mari de bani, într-un mod mai mult sau mai puțin legal, pentru declanșarea unor atacuri înverșunate împotriva adversarilor și concurenților. Iar în alte cazuri presa este folosită pentru a sustrage opinia publică de la o problemă cu o rezonanță enormă la nivel local, național, precum și internațional la altă problemă mai puțin importantă.

În RM sunt și unele grupuri de interese contemporane ce își fac simțită prezența și în cadrul investițiilor publice. De altfel, fără legătura cu unele persoane cu influență în principalele instituții ale statului, elementele infractoare, unite prin interese de grup în anumite domenii, nu și-ar putea finaliza intențiile de fraudare a legii și realizare a unor câștiguri ilicite.

Grupurile de interese sunt alcătuite și conduse de:

a) Partide politice. Fiecare partid politic sau alianță de partide, pentru a-și putea desfășura activitatea, a-și extinde sfera de influență asupra unor categorii cât mai diverse de cetățeni, trebuie să întreprindă acțiuni propagandistice, să deplaseze oameni și mijloace. Totul se măsoară în bani, în mărimea fondurilor de care dispun și pe care le dau, în afara argumentelor politice și putere de penetrare în diverse locuri și medii. Statistica a demonstrat că toate partidele politice din lume au sprijinit prin mijloace mai mult sau mai puțin legale diverse domenii, anumite grupuri de interese, asigurându-și resursele financiare necesare luptei politice. Nici partidele politice din țara noastră nu fac excepție.

b) Persoane influente de până la declararea independenței. Aceste persoane dispuneau deja, la începutul anilor 1990, de un sistem de relații bine puse la punct și de resurse financiare conservate discret, care le-au

permis să se implice în afaceri care au exploatat la maxim lacunele legislative create în perioada de început a democrației.

c) Grupuri de cetățeni străini care cunoșteau RM înainte de anul 1989. Chiar și în timpul perioadei politice de până la 1990, numeroși cetățeni străini au cunoscut specificul economiei moldovenești, întreprinderile ce realizau produse de un anumit grad de competitivitate pe plan internațional (ex. întreprinderile de zahăr, fabricile de vinuri, pomicultura etc.). Cu sume relativ mici în valută și cunoscând reglementările naționale în materie, inclusiv lacunele legislative, terenul fertil pentru afaceri apărut după 1989, aceștia au realizat câștiguri importante pe care le-au repatriat adesea ilegal.

Dacă se continuă în acest ritm, pot apărea niște factori de risc direcți la adresa siguranței naționale ce decurg și din afectarea gravă a echilibrului macroeconomice și sociale, precum și din pierderea controlului intern și punerea sub dependență străină a unor sectoare de activitate prin:

- extinderea fenomenului corupției la niveluri tot mai ridicate ale funcționarilor din administrația publică centrală și cea locală;
- punerea sub control sau dependență străină a unor sectoare de importanță strategică din sfera productivă, comercială ori bancară pe calea subminării directe, prin concurența lor neloială, sau prin influențarea factorilor de decizie în scopul de a acționa pentru deturnarea actului de conducere potrivit intereselor grupărilor criminale.

Pentru ca lupta împotriva criminalității de anvergură să fie eficientă, factorii politici trebuie să stabilească obiective prioritare și resursele disponibile. Întrucât este imposibil de combătut cu aceeași intensitate întreaga paletă a formelor de criminalitate care se manifestă la un moment dat într-o societate, este necesar să se stabilească prioritățile, respectiv cele mai grave și mai periculoase dintre acestea și, în funcție de resurse, să se concentreze eforturile în vederea eradicării ori diminuării lor.

Crima organizată și cea neorganizată au atins proporții atât de mari încât, consideră experții, constituie o amenințare pentru înseși bazele societății și statului⁹. În acest context, în care crima organizată se globalizează, pătrunzând în aproape toate domeniile vieții politice, economico-sociale, este de așteptat și o amplificare a gradului de intelectualizare a acesteia, prin absorbția în interiorul grupărilor criminale a unor persoane care ocupă posturi oficiale cheie în domeniul administrației, finanțelor, băncilor, comerțului, justiției etc., dar și a unor specialiști de marcă, între care avocați cu reputație, economiști de prestigiu, ingineri și tehnicieni în domeniul logisticii, al telecomunicațiilor și computerelor, experți în materie de protecție și autoapărare etc.

⁹ В. Лаптеакру, Е. Мартынчик, „Коррупция: Мнение работников правоохранительных органов”, în *Legea și viața*, 1997, nr. 5, p. 12, 13.

Pericolul prezentat de crima organizată este acutizat de fuziunea dintre aceasta și lumea politică, proces ce se adâncește tot mai puternic, prin dezvoltarea fără precedent a traficării funcțiilor publice, a relațiilor politice și de afaceri. Această stare de fapt este determinată și întreținută de imensele fonduri obținute în urma afacerilor de tip mafiot, între care se detașează marea contrabandă și evaziunea fiscală, șantajul și perceperea taxelor de protecție, obținerea unor fonduri care, prin corupție, sunt injectate în organisme politice și administrative, pentru ca acestea să se mențină la putere și să garanteze grupărilor criminale succesul și protecția necesară derulării multiplelor și complexelor lor afaceri ilegale.

Ceea ce ar trebui să atragă atenția autorităților competente și responsabile din țara noastră este faptul că unii au ajuns deja la etapa în care afișează în mod deschis un comportament tipic mafiot, materializat în supraabundență și lux exorbitant, în vile pompoase și autoturisme de ultimul tip, în conturi cu depozite substanțiale în bănci.

Amenințarea cea mai serioasă constă în faptul că ținta principală a unei grupări criminale este aceea de a face inoperante, ineficiente și chiar de a paraliza structurile statului abilitate să efectueze controlul social și să lupte împotriva lor, scop pe care îl atinge prin coruperea sau subordonarea unor înalți funcționari publici din administrație, finanțe, bănci, prin intermediul cărora influențează sau determină luarea, neluarea ori modificarea deciziilor economice, juridice și chiar, sau mai ales, politice.

Bibliografie

1. Veaceslav Untilă, *Crima organizată STOP*, ediția a doua revizuită și completată, Museum 2000, p.7.
2. Ion Eugen Sandu, Florin Sandu, Gheorghe Iulian Ionita, *Criminologie*, EDITURA SYLVI, București, 2001.
3. А. Волобуев, Е. Галкин, *Организованная преступность и её сущность*, Сов. юстиция, 1989, nr. 21, p. 9.
4. В. Лаптеакру, Е. Мартынчик, *Организованная преступность: исторический аспект, социальная база и тенденции*, Știința, 1995, nr. 1, p. 11, 12, 13.
5. В. Геворгян, *Организованная преступность*, М., Юрид. лит., 1980; А. Никифоров, *Гангстеризм в США: сущность и эволюция*, М., Юрид. лит., 1991.
6. Petru Albu, *Crima organizată în perioada de tranziție – o amenințare majoră la adresa securității internaționale*, Editura Ministerului Internelor și Reformei Administrative, 2007.
7. А. Азамова, „Уголовники как политическая сила”, în *Московские новости*, nr. 38, 1992, p. 9.

LACUNELE ADMISE DE CĂTRE FORȚELE DE ORDINE (INCLUSIV MAI) ÎN PERIOADA EVENIMENTELOR POSTELECTORALE DIN APRILIE 2009 CARE AU AVUT LOC ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Mihai CEBOTARU,
colonel de poliție în rezervă

Summary

The political parties involved in the protests during the days of 6-7 April 2009 claim that they did not have a spontaneous character and represented a reaction of the youth against parliamentary election fraud. However, these protests were used by the groups of well-trained people who incited the crowd to attack state institutions and vandalize them.

The manner in which these actions have been taken and the behavior of law enforcement bodies has proved eloquently that behind these violent events are special services, and the actions occurred under well ranking scenarios. All this has prompted many representatives of civil society and international organizations to adjudicate for prosecution of all those who violated the legal norms and international human rights, such as the right to participate in meetings, freedom of speech, freedom of movement, the right to personal security etc.

In fact, these actions and unsociable position of the MAI former leadership have caused an even greater hostility towards the police in society.

Evenimentele din 7 aprilie 2009, soldate cu acțiuni de violență, inclusiv ciocniri între protestatari și forțele de ordine, victime umane, vandalizarea clădirilor Parlamentului și Președinției Republicii Moldova, au constituit cel mai proeminent fenomen din ultimii ani și poate unul dintre cele mai rare și memorabile din întreaga perioadă de independență a țării noastre.

În fapt, la 7 aprilie 2009, zeci de mii de tineri, nemulțumiți de rezultatele scrutinului parlamentar din 5 aprilie, au ieșit la acțiuni de protest pașnice.

Concomitent, în mulțime se evidenția și un grup bine organizat de persoane suspecte (ulterior apreciați drept provocatori), care au detur-nat mitingul de protest pașnic și au îndreptat protestatarii spre edificiile Președinției și Parlamentului.

Aceștia se aflau în grupuri compacte și în mijlocul mulțimii, comunicând prin gesturi specifice, unii având și echipamente speciale de comunicare.

Comportamentul acestora din start era agresiv, instigând protestatarii la violență.

Ulterior, reprezentanții partidelor de opoziție, au susținut că acțiu-

nile organelor de forță au fost inadecvate, fiind dirijate pentru a amplifica tensiunea în mediul protestatarilor.

Mai mult ca atât, se susținea că organele de pază au facilitat pătrunderea în edificii a acestor provocatori și arborarea în comun a drapelului UE și României, iar forțele speciale nu au intervenit nici după pătrunderea protestatarilor în clădirile Parlamentului și Președinției.

Pe de altă parte, autoritățile au susținut că nu s-a intervenit în forță și s-a permis vandalizarea sediilor pentru a se evita vărsări de sânge în rândul protestatarilor.

Totuși mass-media a scris că, în noaptea de 7 spre 8 aprilie 2009, forțele poliției au descins în Piața Marii Adunări Naționale și au arestat tineri aflați la acea oră, iar în perioada 8-12 aprilie au fost arestați circa 700 de cetățeni. Judecătorii s-au deplasat în comisaratele de poliție și au emis hotărâri chiar în incinta acestora.

Ex-Președintele Republicii Moldova a declarat în cadrul unei adrese către populație că a apelat la organele de drept cu indicația de sistare a tuturor formelor de urmărire a participanților la acțiunile de protest stradal, cităm: „Reprezentanții lumii interlope și recidiviștii care au profitat de situația politică complicată vor rămâne în locurile de detenție. Pentru toți ceilalți participanți la evenimentele din 7 aprilie, cer organelor abilitate inițierea amnistiei totale și solicit sistarea tuturor formelor de urmărire a participanților la acțiunile de protest stradal”.

Dar totuși, urmare a tulburărilor violente din Chișinău, a fost pornită urmărirea penală în cazul mai multor protestatari, care au fost cercetați pentru tentativa de lovitură de stat, finanțarea protestelor, instigare la dezordine în masă sau a distrugerii bunurilor.

Respectiv, la 8 aprilie, autoritățile moldovene au declarat că România (țara vecină) a fost implicată direct în dezordinile din 7 aprilie și au expulzat ambasadorul român la Chișinău, introducând și regimul de vize pentru cetățenii români.

La rândul său, și ex-ministrul Afacerilor Interne, în cadrul unei ședințe operative, a menționat „că nu s-a cunoscut că în țară au pătruns persoane din statul vecin cu o pregătire specială în organizarea și desfășurarea dezordinilor în masă, îndreptate spre destabilizarea situației și acapararea puterii în stat. Iată din ce cauză au fost impuse restricții pentru intrarea în RM a cetățenilor români, prin stabilirea regimului de vize. Această restricție va asigura obținerea rezultatelor pozitive la compartimentul combaterii migrației ilegale”.

Mai târziu însă, Procurorul General de atunci, Valeriu Gurbulea, a precizat că probele prezentate au dovedit faptul că România, în calitate de stat, nu are nimic comun cu ceea ce s-a întâmplat la Chișinău după alegerile parlamentare din aprilie.

În societate, au fost înaintate mai multe versiuni cu referire la cele întâmplate.

Astfel, unul din ex-directorii serviciilor speciale din R. Moldova (A. Plugaru) a declarat „că evenimentele au arătat că cineva din exterior vrea să ne domine în mai mare măsură decât până acum. Nu Bucureștiul, nici Washingtonul, nici Moscova. Să-i căutăm printre cei care fac bani pe seama prostiei cetățenilor (moldovenilor)”.

Partidele politice implicate în acțiunile de protest din zilele de 6–7 aprilie curent susțin că acestea nu au avut un caracter spontan și au reprezentat o reacție a tineretului față de fraudarea alegerilor parlamentare. Totodată, de aceste proteste s-au folosit grupuri de persoane bine instruite, care au instigat mulțimea la atacarea instituțiilor statului și vandalizarea lor.

Maniera în care au fost dirijate aceste acțiuni și comportamentul structurilor de forță a demonstrat elocvent că în spatele acestor manifestări violente stau servicii speciale, iar acțiunile s-au produs în baza unor scenarii bine regizate.

Acest lucru este confirmat și de faptul că majoritatea protestatarilor au manifestat pașnic în Piața Marii Adunări Naționale și nu au răspuns provocărilor.

De remarcat că în urma evenimentelor din 7 aprilie, la Procuratura Generală au fost depuse peste 101 plângeri în cazuri de maltratare de către polițiști a persoanelor reținute și deținute în comisariatele de poliție, fiind ulterior intentate cauze penale.

Potrivit datelor neoficiale și surselor media, în urma protestelor au fost maltratați peste 300 de tineri, iar trei dintre aceștia și-au pierdut viața (Valeriu Boboc, în vârstă de 23 ani, Ion Țâbuleac, în vârstă de 22 ani, și Eugen Țapu, în vârstă de 26 ani).

Listele publicate la 12 aprilie de către Ministerul Afacerilor Interne denotă că până la 11 aprilie au fost arestate doar 129 de persoane, dintre care 88 au fost condamnate la detenție administrativă de la 2 la 15 zile, 22 au fost amendate, 4 au fost eliberate și nu exista nicio informație cu privire la situația celorlalte 15 persoane.

Societatea și sursele media însă aduceau diverse dovezi pentru a afirma faptul că listele publicate cu numele celor reținuți sunt incomplete și includ un număr de persoane locul aflării cărora nu a fost comunicat rudelor la timpul cuvenit.

Toate acestea au determinat mai mulți reprezentanți ai societății civile și ai organismelor internaționale să se pronunțe pentru tragerea la răspundere a tuturor celor care au încălcat normele legale și internaționale privind drepturile omului, precum ar fi dreptul de participare la întruniri, dreptul la libera exprimare, dreptul la libera circulație, dreptul

la securitatea personală etc.

În fond, aceste acțiuni și poziția nesociabilă a fostei conduceri a MAI au provocat o ostilitate și mai mare față de forțele de ordine în societate.

Declarația Universală a Drepturilor Omului prevede că orice persoană are dreptul la libertatea de întrunire și de asociere pașnică.

Reieșind din art. 21 din Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice, dreptul la întrunire pașnică este recunoscut. Respectiv, exercitarea acestui drept nu poate fi supusă decât restricțiilor conforme cu legea și necesare într-o societate democratică, în interesul securității naționale, al securității publice, al ordinii publice ori pentru a ocroti sănătatea sau moralitatea publică ori drepturile și libertățile altora.

Art. 11 al Convenției Europene a Drepturilor Omului stipulează că orice persoană are dreptul la libertatea de întrunire pașnică.

Exercitarea acestui drept nu poate face obiectul altor restrângeri decât acelea prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protejarea sănătății sau a moralei sau pentru protecția drepturilor și libertăților altora.

De asemenea, Carta de la Paris pentru o nouă Europă statuează că orice individ, fără discriminare, are dreptul la libertatea de asociere și de întrunire pașnică.

Libertatea fundamentală a întrunirilor pașnice este, de asemenea, deseori asociată cu libertatea exprimării, care este protejată prin art.10 al CEDO, în care se prevede că orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare.

Acest drept cuprinde libertatea de opinie și libertatea de a primi sau de a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere.

Exercitarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății sau a moralei, protecția reputației sau a drepturilor altora pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești.

Potrivit art.1 alin.(3) al Constituției Republicii Moldova, demnitatea omului, drepturile și libertățile lui reprezintă valori supreme. Drepturile și libertățile omului determina sensul, conținutul și aplicarea legilor, activitatea puterilor legislativă și executivă, administrației publice centrale și locale, ele sunt asigurate de justiție și statuate de art.6 și art.16 al

Constituției.

Art.40 și 41 ale Constituției stipulează dreptul cetățenilor Republicii Moldova la libertatea întrunirilor și la asocierea liberă.

În baza art.16 al Legii Republicii Moldova privind întrunirile, acestea se desfășoară numai în mod pașnic.

Ministerul Afacerilor Interne este acel organ central de specialitate al statului, menit în baza respectării stricte a acestor legi să apere viața, integritatea corporală, drepturile și libertățile cetățenilor, toate formele de proprietate, interesele societății și ale statului contra atentatelor criminale și altor acțiuni ilegale, să mențină ordinea de drept și securitatea publică, precum și să exercite supravegherea de stat în domeniul protecției civile și asigurării apărării împotriva incendiilor pe întreg teritoriul țării.

La rândul său, Poliția Republicii Moldova este un organ armat de drept al autorităților publice, aflat în componența Ministerului Afacerilor Interne, chemat să apere, pe baza respectării stricte a legilor, viața, sănătatea și libertățile cetățenilor, interesele societății și ale statului împotriva atentatelor criminale și a altor atacuri nelegitime.

Aceste prevederi obligă organul de poliție:

- să ia măsuri pentru apărarea vieții, sănătății, onoarei, demnității și averii cetățenilor în cazurile în care ei sunt amenințați de acțiuni nelegitime, de alt pericol;

- să controleze respectarea ordinii publice pe străzi, piețe, artere rutiere și în alte locuri publice pentru a asigura securitatea personală și publică;

- să reacționeze prompt la sesizările și comunicările despre infracțiuni; să aducă la cunoștința autorităților administrației publice respective evenimentele care i-au devenit cunoscute și care pun în pericol securitatea personală, socială și a statului și cer oprirea lor promptă;

- să ia măsuri de investigare operativă și alte măsuri necesare, prevăzute de legislație, pentru stabilirea, prevenirea, curmarea infracțiunilor, pentru identificarea și punerea sub urmărire a persoanelor care le-au săvârșit.

Responsabilitatea pentru realizarea acestor sarcini conform H.G. nr. 844 din 30.07.1998, actuală la acel moment, era atribuită direct ministrului Afacerilor Interne, care conducea întreaga activitate a MAI și subdiviziunilor subordonate, precum și viceministrilor pe domeniile de activitate.

Respectiv, cu atribuții de dirijare, coordonare, supraveghere și control al activității subdiviziunilor de ordine publică, este abilitată Direcția generală poliție ordine publică, care asigură:

- realizarea politicii de stat privind apărarea drepturilor și libertăților cetățenilor împotriva atentatelor criminale, a ordinii și liniștii pu-

blice;

- urmărirea neconținută a situației operative, precum și a proceselor sociale, în scopul reacției adecvate și oportune la fenomenul infracțional, al preîntâmpinării posibilelor complicații ale ordinii de drept;

- efectuarea măsurilor de profilaxie generală la lichidarea condițiilor ce favorizează infracțiunile și alte fenomene sociale periculoase;

- organizarea menținerii ordinii publice în timpul desfășurării întrunirilor în masă și în cadrul intervențiilor speciale, în scopul restabilirii ordinii publice în cazul tulburărilor în masă.

În materie de supraveghere operativă, competențele sunt atribuite Departamentului serviciilor operative, care:

- asigură politica unică în activitatea operativ-investigativă a subdiviziunilor orientată spre apărarea intereselor statului, integrității teritoriale, libertăților și intereselor legitime ale persoanelor fizice și juridice, a tuturor formelor de proprietate de atențate criminale, stabilizarea situației criminogene, lichidarea cauzelor și condițiilor ce favorizează creșterea criminalității;

- aprecierea și reacția operativă la schimbările infracționale negative din societate;

- organizarea interacțiunii subdiviziunilor teritoriale cu alte organe de drept;

- îndeplinirea măsurilor operative de investigații, orientate atât spre descoperirea infracțiunilor cu caracter prejudiciabil sporit, cât și a contravențiilor administrative etc.

În complex, competențele de exercitare a măsurilor preventiv-profilactice pentru reducerea riscului declanșării încălcărilor în masă a ordinii publice, iar în cazul declanșării acestora, pentru asigurarea securității publice, protecției vieții și sănătății cetățenilor, organizarea și desfășurarea măsurilor de lichidare a consecințelor survenite revine Statului-major operativ (SMO), care este un organ mobil de dirijare a forțelor și mijloacelor MAI.

Cronologia evenimentelor care s-au desfășurat pe parcurs și nemijlocit în ziua de 7 aprilie denotă că inițial, în primele ore, măsura de protest se evidențiază doar prin numărul major al participanților și care era în ascendență sporită.

Acest fapt impunea deja factorilor responsabili de menținerea ordinii și liniștii publice, respectiv SMO (sub dirijarea ex-vice ministrului), DSO, DGPOP și CGP al mun. Chișinău, să întreprindă acțiuni de rigoare ce se impun conform actelor normative menționate și prevederilor art. 195 - 197 ale ord. MAI nr. 157 din 26.07.1994, pentru a anticipa măsurile preventive referitoare la asigurarea securității circulației rutiere, stării antiincendiare, examinarea edificiilor, recunoștența teritoriului,

numărul de forțe ce necesită a fi antrenate, superiorii de grupe, ordinea de lucru a grupelor de investigații și operative etc.

Cu atât mai mult cu cât, anterior, în diverse surse mass-media erau previzibile măsuri în masă pe marginea rezultatelor alegerilor parlamentare.

Sub acest aspect, nu s-a luat în considerare faptul că deja în seară zilei de 6 aprilie a fost desfășurat un marș de proporții, care a blocat artera principală a capitalei mai bine de o oră, iar participanții au intenționat să devieze unități de transport public.

De altfel, Statul-major operativ, sub dirijarea ex-vice ministrului, conform competențelor, urma să organizeze:

- menținerea capacității de intervenție a structurilor de conducere cu organele de poliție, gradul de pregătire a forțelor și mijloacelor necesare, folosirea și aplicarea legală și eficacitatea lor;

- dirijarea activității de prevenire și reacționare operativă la declanșarea încălcărilor în masă a ordinii de drept, în scopul reducerii pericolului asupra securității publice;

- orientarea și dirijarea forțelor și mijloacelor subdiviziunilor afacerilor interne implicate în menținerea ordinii publice, asigurarea securității vieții și sănătății cetățenilor și integrității patrimoniului în procesul încălcărilor în masă a ordinii de drept.

Concomitent, Statul-major operativ trebuia să creeze sistemul de prevenire a încălcărilor în masă ale ordinii publice, cu menținerea în stare de pregătire a forțelor și mijloacelor și să analizeze cauzele care pot genera încălcări în masă ale ordinii publice, eficacitatea măsurilor preventive premergătoare, acțiunile de protecție a securității publice și prioritare ale obiectivelor strategice, să alerteze imediat efectivul subdiviziunilor Garnizoanei Chișinău și comisariatelor raionale, conform schemei stabilite.

În pofida celor menționate, în cadrul chestionării persoanelor implicate și examinării materialelor acumulate pe marginea anchetei de serviciu, nu au fost stabilite activități planificate și desfășurate de către acești conducători, iar cele desfășurate au fost efectuate cu mare întârziere. Mai mult ca atât, grupele analitice și de asigurare informațională în genere nu au activat, la fel ca și ședințele de lucru ale Statului-major operativ, care nu au fost convocate niciodată.

În explicația sa, unul din viceministrii Afacerilor Interne confirmă drept neajuns că: „În cadrul măsurilor de asigurare a ordinii publice, nu s-a ținut cont de ordinul special (nr. 01 din 09.02.2009), la repartizarea forțelor și mijloacelor, destinate pentru paza Parlamentului și Președinției, numărul insuficient de forțe și repartizarea lor incorectă. Cu întârziere au fost alertate restul subdiviziunilor responsabile, inclusiv trupele

de carabinieri, comanda fiind primită deja când protestatarii se aflau în preajma sediilor menționate. După ce forțele au fost dislocate conform misiunilor puse, s-a simțit lipsa legăturii eficiente în conducerea subdiviziunilor implicate... În cadrul manifestărilor în masă din 07 aprilie curent între mulțimea de protestatari se observau grupări de tineret, fiind dispuse la acțiuni violente”.

La fel, dumnealui menționează că „forma acțiunilor a fost pasivă, iar caracterul inoventiv”.

Aceste confirmări au fost susținute de majoritatea conducătorilor și colaboratorilor implicați.

La rândul său, Departamentul serviciilor operative trebuia să asigure acoperirea operativă a teritoriului, prioritar a instituțiilor de învățământ, să culeagă și să posede informația despre intențiile manifestanților, organizatorilor, prezența instigatorilor cu identificarea lor etc.

În cadrul chestionărilor după caz, conducătorii serviciilor operative au declarat că nu posedau informații operative privitoare la organizarea manifestărilor în masă, prima informație fiind primită prin intermediul portalului de știri www.unimedia.md, precum că în seara zilei de 6 aprilie, un grup de tineri de inițiativă se adună la monumentul lui Ștefan cel Mare.

Astfel, contrar prevederilor actelor normative (pct. 7, lit. d), f), i) anexa 1 și pct. 6, lit. k) anexa 2 ale ord. MAI nr. 153 din 18.05.2006), serviciile operative nu au dispus de informații vizavi de manifestările preconizate, care au fost condiționate la rândul lor de activitatea informațională insuficientă, conlucrarea neadecvată și schimbul informațional reciproc între organele abilitate (inclusiv: Serviciul Informații și Securitate, Procuratura Generală, Serviciul Grăniceri, Ministerul Dezvoltării Informaționale etc.).

În selectarea informațiilor despre intențiile cetățenilor nu au fost implicate nici comisariatele teritoriale de poliție, care urmau să întreprindă acțiuni cu caracter preventiv-profilactic.

De altfel, acțiunile ulterioare zilei scrutinului electoral, contrar atribuțiilor și competențelor încredințate, atât de către Departamentul serviciilor operative, cât și de către Comisariatul general de poliție al mun. Chișinău, au fost prognozate și intuite greșit, precum că vor avea un caracter demonstrativ, fiind exteriorizate prin mitinguri și acțiuni de protest cu caracter pașnic, axate și limitate în exclusivitate doar pe declarațiile publice ale liderilor formațiunilor politice, fără a se lua în calcul acțiunile instigatorilor încă de la 06 aprilie, ceea ce denotă o inactivitate și din partea Statului-major operativ al MAI.

În aceste circumstanțe, s-a creat un vacuum în acumularea și posedarea informației despre intențiile manifestanților și instigatorilor, după

care acțiunea pașnică preconizată a fost ulterior transformată foarte brusc în una cu caracter violent și dezordini în masă.

În acest context, a fost evidențiat și aspectul redus al măsurilor preventiv-profilactice ce urmau a fi desfășurate, anterior zilei de 7 aprilie, de către Direcția generală poliție ordine publică (conform dispozițiilor punctelor 18 și 30 ale ord. MAI nr. 302 din 17.08.2006).

S-a constatat și conlucrarea insuficientă cu Ministerul Educației, ținând cont de faptul că marea majoritate a manifestanților a fost constituită din elevi și studenți.

Aceste inactivități (contrar subpct. 7 și 11, ale pct. 12 al ord. MAI nr. 292 din 31.07.2003) au fost constatate și în activitatea CGP mun. Chișinău, care prin intermediul serviciilor operative și celor de ordine publică urma să monitorizeze, începând cu ziua de 06 aprilie, toate tendințele ce atestau organizarea unor măsuri de proporții, atmosfera din cadrul mediilor studențești și altor grupuri de persoane care aveau intenția de a provoca dezordini și tulburări în masă.

În fond, Statul-major operativ și Direcția generală poliție ordine publică erau obligați să treacă la realizarea măsurilor profilactice și de prevenire a încălcărilor în masă a ordinii publice, să efectueze calculul de forțe, mijloace posibile și recunoștența teritoriului, însă evident că acestea nu au fost realizate din motivul lacunelor menționate, care au fost admise în complex de conducătorii serviciilor responsabile.

În pofida competențelor atribuite Statului-major operativ, conform ordinului MAI nr. 01 din 09.02.2009, la ora 0930, a fost mobilizat doar efectivul RPS „Scut”, 100 colaboratori în uniformă cu veste luminescente, pe parcurs fiind repartizați la cele trei obiective strategice, inclusiv: Președinție – 40 (în pofida necesarului prevăzut de 50 colaboratori dotați cu mijloace speciale), Parlament – 30 (necesarul 50) și Guvern – 30 (necesarul 50).

Totodată, conform planului era necesară plasarea BPDS „Fulger” și a trupelor de carabinieri, respectiv câte 150 la fiecare obiectiv strategic (conform variantei I a ordinului), precum și alertarea întreg efectivului CGP mun. Chișinău și comisariatelor de poliție raionale, conform variantelor speciale de acțiuni în situații specifice.

De fapt, acțiunile desfășurate de către Statul-major operativ al MAI evoluau concomitent cu manifestările protestatarilor, iar în majoritatea cazurilor – cu întârziere.

Respectiv, ridicarea în regim de alarmă a efectivului trupelor de carabinieri a fost efectuată abia către 10.20, iar la 10.50, fiind plasați în sediul Președinției (109 militari în termen) și în fața Parlamentului (210 militari în termen).

Paralel, la 10.20, a fost ridicat pe alarmă și echipat efectivul Brigăzii

de Poliție cu Destinație Specială „Fulger”, iar la 11.00 fără instrucțiuni inițiale a fost plasat pe poziții chiar în fața Președinției (100 colaboratori) și Parlamentului (100 colaboratori), fapt apreciat de protestatari ca o provocare.

Mai mult ca atât, contrar pregătirii și destinației de bază, s-a implicat în lanț și Detașamentul lupte speciale, care este antrenat prioritar pentru eliberarea ostaticilor, neutralizarea și capturarea infractorilor deosebit de periculoși etc., aceștia din start intrând în confruntări deschise cu protestatarii.

În aceste împrejurări, situația a fost tensionată din ambele părți, fiindcă deja în fața Președinției și Parlamentului se aflau circa 8000 de protestatari, iar tacticile ce prevăd implicarea inițială a grupului explicativ (mediatori) din partea Statului-major operativ și responsabilii de obiective nu au fost folosite.

Astfel, contrar prevederilor alin. (6), (7) ale ordinului MAI nr. 01 din 09.02.2009, responsabilii din cadrul Statului-major operativ (sub dirijarea nemijlocită a viceministrului), Direcției generale poliție ordine publică și CGP al mun. Chișinău, prin inacțiunile lor nu au asigurat preventiv lucrul explicativ în mediul participanților la întrunire, cu examinarea cerințelor acestora și sesizarea despre consecințele posibile la întreprinderea măsurilor de restabilire a ordinii de drept.

De asemenea, nu s-a asigurat nici conlucrarea cu liderii prezenți la aceste măsuri de protest, astfel încălcându-se prevederile art. 19 - 23 din Legea nr. 26-XVI din 22.02.2008.

Un alt aspect constatat a fost manevrarea redusă, dislocarea, redislocarea, intervenția haotică și coordonarea activităților comune dintre Statul-major operativ și conducătorii responsabili, în situațiile când colaboratorii de poliție erau implicați în altercații și confruntări directe cu protestatarii, fapt ce a dus la traumatisme din ambele părți.

Drept provocare a servit și intervenția, contrar Regulamentului, a autospecialei serviciului pompieri (ca tun de apă), fără a se lua în considerare faptul că efectivul acestei unități este destinat doar pentru stingerea incendiilor și nu a fost pregătit și instruit referitor la acțiunile în astfel de situații.

La fel, nu s-a asigurat securitatea acestora, fapt care ulterior a provocat agresivitate în rândul manifestanților și pericol pentru membrii echipajului.

Pe parcurs, inacțiunile și pasivitatea persoanelor responsabile a dus la altercații majore între forțele de ordine și protestatari, care au început a arunca în colaboratorii de poliție aflați la ușile Președinției cu sticle din plastic, umplute cu pământ și apă, iar cu începere de la orele 11.30 – cu pietre, care erau scoase din pavajul din preajma Președinției.

Protestatarii, instigați de persoane pregătite (după analiza secvențelor video), au început a arunca cu pietre în geamurile sediului Președinției, deteriorându-le și în același timp făcând tentative de a pătrunde cu forța în Președinție prin ușă centrală.

La ora 13.30, forțelor din fața Parlamentului, fără coordonare cu cele din fața Președinției, li s-a dat comanda de intervenție, practic mulțimea a fost dispersată, însă iarăși, din cauza acțiunilor necoordonate cu cele din fața Președinției și agresivității în creștere a mulțimii, lanțurile de dispersare și forțele dislocate în fața Parlamentului au fost nevoite să se retragă.

În pofida acestui fapt (ora 13.30), nu s-a luat în considerare că în spatele Parlamentului era deja amplasat efectivul Academiei MAI, care a fost alertat doar către orele 13.02 (255 cursanți), însă, acesta nu primise ordinul de acțiune din partea șefului Statului-major operativ, ceea ce demonstrează suplimentar faptul lipsei de interacțiune și coordonare cu forțele și mijloacele disponibile.

În această situație, nu s-au întreprins nici măsuri oportune de evacuare a documentelor de importanță statală (declarația de independență, constituția), a surselor financiare și a altor bunuri materiale.

Nu este clar faptul și conținutul purtării tratativelor cu acei instigatori care au arborat drapelul UE și României, ca semn de capitulare a forțelor de ordine și încurajarea la devastări și acțiuni de violență. Anume atunci a început retragerea răzlețită și sine stătătoare a forțelor de ordine și vandalizarea edificiilor.

Ex-ministrul Afacerilor Interne, în toila acestor evenimente, a ordonat aplicarea mijloacelor speciale de apărare activă, însă acestea au fost aduse și puse la dispoziția forțelor de ordine abia peste o oră.

Pe parcurs, în intervalul orelor 13.50- 16.30, s-au efectuat atacuri violente asupra Parlamentului soldate cu devastări.

Către orele 16.15, protestatarii au înconjurat complet sediul Parlamentului, recurgând la acte de violență în spatele lui, exprimate prin atacarea colaboratorilor de poliție, incendierea a trei automobile ale forțelor de ordine și deteriorarea celui de-al patrulea.

Ulterior, odată cu reducerea minimă a protestatarilor și în pofida faptului că autospecialele serviciului pompieri se aflau în preajma sediilor, nu s-a ordonat întreprinderea măsurilor de localizare a incendiilor, fapt confirmat și de companiile de televiziune, care în acel moment monitorizau în direct situația (ProTV).

Deja la 22.30, ex-ministrul Afacerilor Interne a ordonat mobilizarea și echiparea efectivului BPDS „Fulger”, care sub dirijarea comandantului, în intervalul de timp 00.30 - 03.30, a declanșat măsurile de așa-zisa „restabilire a ordinii de drept” care ulterior a fost transmisă de către

majoritatea surselor mass-media, cu argumentări vizavi de reținerile și arestările demonstranților pașnici și a unor persoane care se aflau în adiacentul PMAN doar din curiozitate, în calitate de spectatori.

Pe parcurs, după cum s-a menționat, fosta conducere a MAI a luat o poziție conservată și nesociabilă în reflectarea obiectivă a activităților din 7 aprilie, mai mult ca atât, 275 colaboratori de poliție au avut de suferit în urma altercațiilor, care s-au ales cu diferite traume (inclusiv fracturi, traumatisme cranio-cerebrale și comoții, plăgi contuze și rupturi ale țesuturilor etc.).

Urmare a faptelor constatate de către comisia Ministerului Afacerilor Interne, ex-ministrul Afacerilor Interne și Statul-major operativ sub dirijarea ex-vice ministrului coordonator, nu au întreprins măsurile ce se impun conform actelor normative ce reglementează activitățile în astfel de situații și care au condiționat violențele și tulburările în masă, creând pericol pentru viața și sănătatea atât în mediul protestatarilor, cât și în cel al colaboratorilor de poliție.

Aceleași inacțiuni au fost stabilite și în exercitarea atribuțiilor responsabililor de obiective (anexa nr. 5 a ord. MAI nr. 01 din 09.02.2009), inclusiv la sediile Președinției, Parlamentului, fiind admisă o discrepanță în dirijarea unică a forțelor antrenate, între factorii de decizie și subdiviziunile implicate.

Aceste lacune au fost admise în mare parte din motivul că, până la 07 aprilie curent, contrar prevederilor ordinului MAI nr. 01 din 09.02.2009, în cadrul MAI nu a fost organizată nici o aplicație de comandament și de stat-major privind consolidarea interacțiunii în cazul tulburărilor în masă.

În astfel de situații, majoritatea comandanților nu erau pregătiți și nu se aflau în mediul colaboratorilor implicați, care activau haotic și dispersat, în cadrul altercațiilor cedau pozițiile și echipamentul de luptă, care ulterior era preluat de protestatari.

Ulterior, urmare a disensiunilor în societate pe marginea acțiunilor poliției la 07 aprilie, în cadrul unei ședințe a Colegiului MAI au fost date aprecieri unor conducători responsabili cu aplicarea sancțiunilor disciplinare.

De fapt, ședința Colegiului MAI a avut un aspect mai mult formal decât o examinare obiectivă a lacunelor admise, dat fiind că doar peste 9 zile, la 12.06.2009, prin ordinul MAI nr. 268 ef., aceste sancțiuni au fost anulate.

În cazul ex-vice miniștrilor și șefului SPC și SE, s-a intervenit pe lângă Guvern privind aplicarea sancțiunilor disciplinare, însă până în momentul de față, decizii în acest sens nu au fost luate.

Este de menționat faptul că imediat după ridicarea sancțiunilor

disciplinare, toți acești conducători au fost menționați în repetate rânduri de fosta conducere a MAI, inclusiv cu acordarea gradelor de „general”, „colonel”, „premier bănești” și alte distincții.

Lacune observate și deduse

Reieșind din explicațiile conducătorilor subdiviziunilor MAI și colaboratorilor de poliție implicați în măsurile de după 05 aprilie curent, analiza secvențelor agențiilor mass-media (Moldova 1, Pro-tv, Nit, Omega, TV-7, N-4, TVC-21, presa periodică), materialelor video ale grupelor de documentare, precum și altor participanți la manifestările din 6-7 aprilie, comisia MAI a constatat că:

- unele instituții speciale ale statului (SIS) au știut din timp (cu două săptămâni până la 07.04.09) despre manifestările preconizate, însă nu a fost clară poziția autorităților vizavi de inacțiunile manifestate în asigurarea securității edificiilor de stat;

- totodată, contrar competențelor atribuite, organele afacerilor interne nu au dispus de informații despre evenimentele ce trebuiau să aibă loc, fie că nu au reacționat adecvat, în cazul deținerii informației;

- nu s-a făcut văzut rolul conducerii MAI, serviciilor operative, celor de ordine publică, CGP al mun. Chișinău și altor forțe participante la prevenirea și curmarea manifestărilor în masă desfășurate (mai ales în timpul devastării și incendierii clădirilor Parlamentului și Președinției);

- conducerea MAI nu a întreprins măsuri eficiente de conlucrare cu liderii opoziției și alți lideri politici, membri partidelor politice și altor forțe pentru a opri sau reorienta forțele distructive participante la evenimentele;

- subdiviziunile implicate (funcționarii poliției, efectivul trupelor de carabinieri și studenții Academiei) activau dispersat și nu se observa conducerea unică, strategică a efectivului;

- în multe cazuri forțele polițienești implicate activau unilateral, ceea ce permitea manifestanților și instigatorilor să-i deposeze pe polițiști de scuturi, bastoane de cauciuc, să le provoace leziuni corporale etc.;

- unii conducători (din explicațiile depuse) au recunoscut că ei și subalternii lor activau fără a cunoaște forțele polițienești vecine implicate, fără a conlucra cu ele, nu cunoșteau dispozițiile conducerii MAI și superiorilor pe obiectivele strategice;

- din convorbirile avute cu conducătorii forțelor implicate în curmarea dezordinilor în masă, s-a constatat că majoritatea forțelor OAI au fost prost instruite, fără a cunoaște situația operativă reală, concretă, creată la moment; au fost implicate în menținerea ordinii publice cu întârziere, când deja nu se mai putea face nimic;

- majoritatea conducătorilor MAI, CGP, CPS au venit în haine civile și apoi s-au retras fie în spatele subalternilor, fie în adiacent;

- colaboratorii de poliție și trupelor de carabinieri nu puteau să mânăiască scuturile (inclusiv pentru a se apăra);
- o greșeală strategică a fost admiterea arborării drapelului Uniunii Europene și României pe clădirile de bază. Dacă s-a ajuns la concluzia de a arboră drapelul, consultațiile (dialogul) au fost organizate cu doi tineri pe care nimeni nu-i știa (nici MAI, nici liderii „opozității”);
- când a început să ardă incinta Parlamentului și au apărut pompierii, nimeni din polițiști sau alte forțe nu a întreprins măsuri de protecție a automobilelor pompierilor, pentru ca ultimii să localizeze și să stingă focurile din fața Parlamentului și birourilor (etajele) care erau în flăcări;
- din secvențele demonstrate de toate canalele de televiziune s-a observat clar acțiunile colaboratorilor de poliție după orele 24.00, ceea ce a confirmat versiunile despre aplicarea ilegală a forței și a persoanele decedate;
- lipsa de conlucrare cu societatea civilă, mass-media și alte organisme referitoare la redarea situației în fapt, a persoanelor reținute și arestate, care ulterior au declarat că față de ei a fost aplicată forța fizică în incinta comisariatelor de poliție (din declarațiile persoanelor reținute);
- admiterea desfășurării proceselor de judecată pe cazurile persoanelor reținute, direct în incintele comisariatelor de poliție, care a prejudiciat grav imaginea MAI.

Acțiunile și măsurile provocatoare care au tensionat situația în societate

În perioada preelectorală și în campania electorală propriu-zisă a alegerilor parlamentare din 2009, MAI a întreprins un șir de măsuri care nu au confirmat competențele atribuite și au dus la încălcarea principiilor constituționale privind asigurarea drepturilor și libertăților universale ale omului, democrației și pluralismului politic, egalității cetățenilor în fața legii și autorităților publice, prezumției de nevinovăție ș.a.

Astfel, au fost îngrădite drepturile cetățenilor de a-și exprima liber opiniile, fiind cunoscute zeci de cazuri când la indicația conducerii MAI un șir de persoane erau hărțuite deschis și tratate ca criminali în fața societății fără sentința definitivă a instanței de judecată, precum și interzise manifestările pașnice prin obstrucționarea și intimidarea alegătorilor care participau la mitingurile opoziției etc.

Deplasarea cetățenilor spre capitală și spre centrele raionale pentru a participa la întruniri era frecvent blocată sub diverse pretexte, iar transportatorii și agenții economici erau impuși forțat să-și suspende activitatea pentru acele zile.

Practic, aceste indicații erau trasate direct sau indirect pe întreg parcursul anului de către conducerea MAI în cadrul ședințelor operative.

Pentru opțiuni, contrar politicilor guvernării, față de unii lideri de opoziție erau pornite dosare penale, tratați ca criminali.

Totodată, acțiunile ilegale ale unor reprezentanți ai puterii nu erau cercetate, iar persoanele vinovate de comiterea lor nu erau trase la răspundere conform prevederilor legislației în vigoare.

MAI dispunea de multiple materiale concrete vizând abuzurile admise de unii demnitari de stat și funcționari publici ai fostei guvernări, în privința cărora nu au fost pornite cauze penale, iar organele de drept nu se autosesizau, cu toate că mass-media și societatea civilă informau despre aceste ilegalități.

Concomitent, sub pretextul unor informații neverificate, conducerea MAI organiza conferințe de presă, unde se aduceau învinuiri publice unor lideri politici de opoziție sub pretextul comiterii diferitor infracțiuni inexistente, fără respectarea prezumției de nevinovăție.

Contrar prevederilor legale, în cadrul MAI a fost creat al doilea staf electoral, care monitoriza și sistematiza zi de zi mersul procesului electoral, iar în baza analizelor efectuate înaintau propuneri de influență electorală în favoarea PCRМ, precum și acțiuni de intimidare a opoziției și a unor confesiuni religioase.

Mai mult ca atât, a fost întocmită o listă unică, listă care includea membrii Guvernului, liderii PCRМ, conducătorii aparatului central, comisarii de poliție, care acționau după un program complex de măsuri comune în teritoriu în sprijinul PCRМ.

Prin aceste activități, societatea a fost divizată în susținători ai PCRМ și ai opoziției și polarizată la maximum, întrucât rezultatele prealabile ale alegerilor au dus la o revoltă enormă, îndeosebi din partea tineretului.

Anume politizarea excesivă a efectivului MAI și implicarea directă în acțiuni ilegale (Chișinău, Orhei, Cahul, Bălți etc.) în favoarea partidului de guvernare au condus la știrbirea imaginii poliției în societate și la sporirea gradului de neîncredere, mai cu seamă din partea tinerei generații, fapt care a dus la concentrarea tinerilor la 6 aprilie în PMAN.

În acel moment, MAI nu a întreprins măsuri ca manifestările să fie localizate cu excluderea provocărilor la dezordini și tulburări în masă, cu toate că în rândul manifestaților erau clar evidențiate persoane turbulente care chemau direct la aplicarea violenței.

Aceste inacțiuni au condiționat în mare măsură concentrarea tineretului în Piața Marii Adunări Naționale deja la 06 aprilie.

Anume aceste circumstanțe dictau clar și din timp necesitatea convocării Consiliului Suprem de Securitate al Statului (care anterior era întrunit deseori pentru probleme lipsite de importanță), cu implicarea tuturor organelor statale, neguvernamentale, societății civile, liderii for-

mașinilor politice care aveau acces la mulțime, în scopul evitării unor acțiuni destabilizatoare.

Chiar și în condițiile când acest lucru nu s-a întâmplat, Ministerul Afacerilor Interne nu a ținut cont de practicile precedente acumulate în perioada 1990 - 2005 și prevederile actelor normative, care stipulau clar întreprinderea unui complex de măsuri ce se impun privind caracterul măsurii, numărul de participanți, intențiile, acțiunile preventiv-profilactice ulterioare, acoperirea operativă a teritoriului etc.

La fel, urmau a fi identificate și izolate persoanele deosebit de suspecte care chemau la dezordini și aveau un comportament agresiv, care, de altfel, erau cunoscute de către MAI.

Studiile efectuate în domeniul administrării situațiilor de după 05 aprilie 2009 și perioadei premergătoare demonstrează vădit faptul că fosta conducere a MAI, prin acțiunile și inacțiunile sale neadecvate, a admis neglijențe, manifestate prin ignorarea competențelor atribuite de actele legislativ-normative, ceea ce a dus la devastarea edificiilor de stat, la tolerarea aplicării în masă a torturii, acțiunilor degradante față de cetățeni și la traumatizarea efectivului subordonat.

Prejudiciul cauzat statului urmare a distrugerilor edificiilor Președinției și Parlamentului, evaluat de două comisii formate din câte 25 de experți, se estimează a fi de peste 120 mln lei.

Concomitent, pentru moment nu este estimat prejudiciul moral adus societății civile și angajaților MAI.

Sperăm că distinșii oaspeți și personalitățile notorii în domeniul jurisprudenței se vor expune pe marginea corectitudinii acțiunilor organelor afacerilor interne, cu recomandări în organizarea activităților de asigurare a ordinii și securității publice bazate pe respectarea valorilor democratice, a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

METODE ȘI MIJLOACE INTERZISE DE PURTARE A RĂZBOIULUI CA FORME DE MANIFESTARE A CRIMINALITĂȚII POLITICE

Ghenadie CHIRIȚA,

*prorector pentru instruirea combatantă
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,*

Sofia CHIRIȚA,

*lector asistent al Catedrei „Drept civil”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept*

Summary

Over millenniums, in conflicts or wars, people have used various toxic substances or poisons obtained from plants or minerals with, which at the beginning arrows or swords were anointed of bringing death, and later used them as load various devices and equipment for combat or toxic substances synthesized in the laboratory which were used as charge bombs and rockets in armed conflicts in nineteenth and twentieth centuries.

*„Cel mai potrivit obiect de studiu
al ființei umane este însăși ființa umană.”
(Henry K. Beecher)*

Războiul constituie nu altceva decât un procedeu de exprimare și materializare prin intermediul unor mijloace violente ale politicii, constituind în cele din urmă o cale directă de deblocare a unei situații internaționale complexe și o modalitate categorică, intempestivă și imediată de impunere a voinței.

Fenomenul războiului a preocupat mințile savanților nu doar spre a-l defini și spre a-l comenta, dar și pentru a-i stabili anumite legități, a găsi argumente de combatere și de reducere a conflagrațiilor [5, p. 8].

Secolul XXI, caracterizat prin globalizarea relațiilor internaționale impune obiectiv necesitatea coordonării eforturilor tuturor statelor unite pentru atingerea intereselor supreme ale comunității internaționale: asigurarea păcii și securității internaționale, prevenirea și combaterea terorismului, apărarea drepturilor și libertăților persoanei, combaterea sărăciei etc. [4, p. 3].

Unul dintre scopurile de bază inerente politicii sec. al XX-lea și al XXI-lea îl constituie neproliferarea armelor de distrugere în masă, ce reprezintă categorii de arme a căror întrebuințare poate provoca distrugereri masive, în timp scurt și simultan, personalului forțelor armate, popula-

ției și obiectivelor politice, economice, administrative și militare dispuse pe suprafețe variabile de teren.

Până în sec. al XIX-lea, libertatea în alegerea metodelor și mijloacelor de luptă era apreciată ca fiind nelimitată. Însă istoria demonstrează existența unor încercări de limitare a acestora în funcție de efectele lor distructive, de persoanele împotriva cărora sunt îndreptate, de locurile și de bunurile vizate.

O contribuție considerabilă în vederea interzicerii producerii armelor de distrugere în masă a fost adusă prin adoptarea numeroaselor documente internaționale, printre care evidențiem următoarele:

- Acordul de la Strasbourg, semnat în anul 1675, care a constituit primul tratat internațional, semnat de Franța și Germania, care interzicea folosirea gloanțelor otrăvite [6];

- Convenția de la Bruxelles din anul 1874, care a interzis utilizarea otrevei sau a armelor, proiectilelor sau altor materiale purtătoare de otrăvă, cauzatoare de suferințe inutile [6];

- Conferința de la Haga din anul 1899, care interzicea folosirea armelor cu încărcătură otrăvitoare, asfixiantă sau dăunătoare [6];

- Protocolul de la Geneva din anul 1925, care interzicea utilizarea armelor chimice și bacteriologice, dar nu a interzis dezvoltarea (cercetarea) acestora [6];

- Convenția privind interzicerea perfecționării, producerii și stocării armelor bacteriologice (biologice) și toxice și asupra distrugerii lor, semnată la 17 iunie 1925;

- Convenția de la Viena privind răspunderea civilă pentru daunele nucleare, adoptată la 21 mai 1963, în vigoare din 12 noiembrie 1977 [1];

- Convenția privind securitatea nucleară, adoptată la 17 iunie 1994 la lucrările Conferinței diplomatice convocate de către Agenția Internațională pentru Energie Atomică [2];

- Convenția internațională privind suprimarea actelor de terorism nuclear din 14 septembrie 2005 etc. [3].

De-a lungul mileniilor, în cadrul conflictelor sau războaielor, oamenii au folosit diverse substanțe toxice, fie otrăvuri obținute din plante sau minerale cu care la început și-au uns săgețile sau săbiile aducătoare de moarte, iar mai târziu le-au folosit ca încărcătură pentru diverse dispozitive și echipamente de luptă, fie substanțe toxice sintetizate în laborator care au constituit încărcătura bombelor și rachetelor folosite în conflictele armate din sec. al XIX-lea și al XX-lea [6].

În continuare propunem să trecem în revistă câteva cazuri de rezonanță păstrate în paginile de istorie referitoare la utilizarea armelor de distrugere în masă, în special:

– otrăvirea fântânilor și a apelor curgătoare cu diverse otrăvuri obținute din plante (de ex.: cornul secarei, plante din familia liliacee) în sec. VI-IV î. Ch. în Persia, Grecia etc.;

– folosirea diverselor obiecte incendiare, gaze sulfuroase și soluții caustice la asediul cetăților în timpul războiului peloponesiac (anii 428-424 î. Ch.) și în timpul bătăliilor purtate de armatele romane (sec. II-I î. Ch. și I-II d.Ch.);

– folosirea „focului grecesc” – amestec inflamabil de nitrați, țiței, sulf și bitum, folosit timp de secole în bătălii navale și considerat arma secretă a Bizanțului;

– folosirea de arabi în sec. XI-XII a vaporilor toxici și substanțelor somnifere;

– utilizarea unor butoaie cu substanțe incendiare catapultate peste zidurile cetăților sau asupra vaselor inamice, în sec. XII-XIV;

– folosirea în bătălia de la Belgrad din anul 1456 a bombelor, grenadelor și a diverselor materiale inflamabile cu arsenic;

– folosirea în bătălii și asedii din sec. XIV-XV, fie de către atacatori, fie de către cei atacați a diverselor dispozitive ce conțineau sulf, mercur, azotați, terebentină;

– folosirea de către indienii amazonieni până în sec. al XX-lea a unor săgeți otrăvite cu curara sau alte substanțe;

– fabricarea unor dispozitive perfecționate ce conțineau compuși pe bază de sulf, mercur, plumb, arsenic și care conțineau diverse substanțe ca beladona, brucina, spânzul, substanțele cu efect halucinogen sau somnifer etc. [6].

Precursori ale armelor chimice (fumuri toxice, focul grecesc, otrăvirea apei din fântâni și a alimentelor etc.) au fost utilizate în acțiunile beligerante încă în antichitate, dar muniția chimică în adevăratul sens al cuvântului a fost întrebuințată în Primul Război Mondial, în data de 22 aprilie 1915, pe câmpul de luptă din apropiere de Ypres, în Belgia. Folosind avantajul condițiilor meteo, trupele germane au realizat un nor de clor (aproximativ 160 tone, din circa 6000 cilindri sub presiune), care a fost transportat de către vântul favorabil direct în tranșeele forțelor Antantei. Rezultatul a fost dezastruos, trupele aliate înregistrând în jur de 5000 de morți. Realizând efectele surpriză ale noilor tipuri de muniții, ambele tabere beligerante au folosit până la sfârșitul Primului Război Mondial clorul, fosgenul, iperita și alte substanțe toxice, care au provocat peste un milion de victime [7].

După Primul Război Mondial, guvernele multor națiuni au hotărât impunerea unor tratate internaționale în scopul interzicerii folosirii munițiilor chimice în conflictele militare. La 4 mai-17 iunie 1925 în cadrul unei conferințe ce a avut loc la Geneva, a fost semnat Protocolul pentru

interzicerea folosirii în război a gazelor asfixiante, toxice și a altor gaze, precum și a muniției bacteriologice de către Liga Națiunilor Unite [7].

Protocolul nu prevede interzicerea producerii și amenințării cu folosirea armelor chimice. De asemenea, este destul de ambiguu când se referă la „alte gaze” și nu impune sancțiuni împotriva țărilor care folosesc aceste mijloace de luptă. Efectul protocolului și mai ales teama repercusiunilor au făcut ca, în cel de Al Doilea Război Mondial, nici unul dintre beligeranți să nu întrebuițeze muniția chimică, cu toate că depozitele acestora erau pline, iar industria producea muniție chimică la capacitate maximă [7].

Abordând problematica utilizării armelor de distrugere în masă, ținem să menționăm că majoritatea statelor lumii și-au concentrat forțele asupra producerii unor diverse forme de arme chimice, nucleare, biologice (bacteriologice), electromagnetice, neuro-electromagnetice etc.

În această ordine de idei, considerăm a fi oportun de a realiza un studiu comparativ privind utilizarea armelor de distrugere în masă în fosta URSS și SUA.

URSS a demarat programul de înarmare chimică și biologică în anul 1920, la cererea expresă a lui Lenin. Principala unitate de cercetare și producție, denumită „Biopreparat”, ajunsese de-a lungul anilor la o dezvoltare fantastică în ceea ce privește producția de medicamente și vaccinuri. Însă, pe lângă acestea, erau fabricate și cantități enorme de produse halucinante, cei mai cunoscuți agenți patogeni fiind următorii: ciuma, tularemia, antraxul, variola și encefalita cabalină din Venezuela. Tot aici, se efectuau cercetări asupra modalităților de înmagazinare și lansare a acestor viruși, cu rachete purtătoare. Principala problemă era căldura intensă emanată la impact și explozia ce ar fi distrus încărcătura de germeni; problemă care, după specialiștii SUA, ar fi fost depășită la sfârșitul anilor 1980, prin crearea unui dispozitiv special de răcire [8].

De asemenea, sovieticii, ulterior rușii, după anul 1990, au creat o variantă extrem de letală a virusului Marburg, denumit „Varianta U”, cu care intenționau să echipeze rachetele MIRV (fiecare rachetă urma să aibă câte 10 focoaase orientate în direcții diferite). Fiecare focos era înzestrat cu un dispozitiv special de răcire, pentru a păstra în siguranță virușii, împiedicând astfel sterilizarea și distrugerea lor prin foc și căldura care ar fi fost eliberate la impact sau atunci când racheta ar fi reintrat în atmosferă. În urma exploziei rachetei la impact rezultau bombe mici, acestea deschizându-se, împrăștiau în atmosferă și pe sol germeii. Această „creație” aparține „Biopreparatului”, fiind definitivată la Stepnogorsk [8].

Prima bombă nucleară cu numele de cod „Первая молния – Primul fulger” a fost testată de către URSS la 29 august 1949, abia după patru ani de la bombardamentele nucleare de la Hiroshima și Nagasaki. „Părinții”

bombei nucleare sovietice sunt considerați savanții Igor Kurceatov, Andrei Saharov și Piotr Kapița. Ulterior s-a dovedit că proiectul atomic sovietic a primit numeroase informații datorate spionajului asupra proiectului atomic american – proiectul Manhattan din timpul războiului, prima bombă sovietică fiind în mare parte o copie a bombei americane „Fat Man” [9].

Începând cu sfârșitul deceniului al VI-lea al sec. al XX-lea, armata sovietică și-a concentrat forțele în scopul câștigării parității cu americanii în domeniul armelor nucleare. În pofida faptului că sovieticii au propus mai multe planuri pentru dezarmarea nucleară, ei nu au încetat nici pe o clipă procesul de dezvoltare și amplasare a noi arme atomice. Abia în deceniul al VII-lea al sec. al XX-lea, SUA și URSS au ajuns la un acord comun referitor la stoparea amplasării de arme nucleare în Antarctica și oprirea testării armelor nucleare în atmosferă, spațiul cosmic și cel subacvatic.

Alături de armele chimice, biologice și cele nucleare în URSS căpătă o dezvoltare destul de fructuoasă și armele psihotronice, capabile să distrugă moralul și psihicul unor țări întregi, transformându-le cetățenii în personaje fără voință sau discernământ de tip zombie. Specificul armelor respective constă în posibilitatea acestora de a exercita controlul asupra comportamentului populației, alterând serios funcțiile psihicului și chiar silind oamenii să comită sinucideri în masă.

URSS lucrează asupra armei psihotronice începând cu anii 1920-1930, iar până la mijlocul anilor 1980 în toate marile orașe ale defunctei URSS existau centre secrete deținute de fostul KGB și destinate experimentării impactului generatoarelor psihotronice asupra populației. Deși în mod oficial aceste laboratoare secrete au fost închise după destrămarea URSS, mii de cercetători au rămas să lucreze în continuare la dezvoltarea noilor prototipuri de arme care acționează asupra psihicului uman. În aceeași ordine de idei menționăm că este cunoscut și faptul că mulți cercetători precum academicienii Victor Kandiba și fiul său continuau cercetările în această direcție în cadrul unor centre din Sankt Petersburg, iar academicianul Vlail Kaznaceev lucrează la proiecte similare în orașul Novosibirsk [10].

Savanții sovietici au reușit prin rezultatele lor să convingă liderii militari că arma psihică poate câștiga războaie. Astfel, au fost alocate de către URSS fonduri uriașe pentru întreprinderea cercetărilor secrete în acest domeniu. Anume din acest considerent rușii erau întotdeauna considerați plasați cu o treaptă mai sus față de concurenții lor americani în studiul războiului paranormal. Aceasta nu include numai spionajul psihic, dar și abilitatea de a intra în mințile personalului inamic și scanarea creierelor acestora în vederea obținerii informațiilor necesare.

Personalul operativ al KGB-ului era însărcinat cu depistarea per-

soanelor cu abilități paranormale pentru a fi utilizate în proiectele vaste de cercetări parapsihologice. În nord-estul orașului Leningrad exista o bază uriașă secretă unde se întreprindeau astfel de cercetări. Acest fapt a fost dezvăluit ulterior în anul 1996 într-un articol științific publicat în revista *Fortean Times* [11].

Cercetările privind războiul psihic au fost realizate în mai mult de 20 de institute conduse de comunitatea științifică din Siberia, mai precis din Novosibirsk. Aceste cercetări au continuat până în anul 1991. Andropov a comandat cercetătorilor să uite considerațiile morale, să neglijeze subiecții care și-au pierdut viața sau au suferit mari chinuri și să acționeze cât mai eficient în cursa pentru perfectarea armei paranormale. Peste 500 de milioane de ruble rusești au fost investite în acest proiect de Comisia Militaro-Industrială și de KGB [12].

Reieșind din afirmațiile lui Martin Ebon, comentator american al războiului PSI, conchidem că în primii ani după anul 1980 peste o jumătate de miliard de dolari a fost cheltuit de către sovietici în scopul promovării războiului psihotronic. Bugetul alocat pentru dezvoltarea și producerea armelor psihotronice a fost depășit numai de cel alocat pentru perfecționarea armamentului nuclear.

Anii următori s-au evidențiat prin realizarea unui număr impunător de experimente asupra psihicului uman și încercări de a crea un dispozitiv pentru manipularea oamenilor. Proiectul inginerului electronist rus Bernard Kajinski privind crearea unui dispozitiv ce ar manipula oamenii a fost preluat de cercetători mult mai puțin scrupuloși, realizându-se ulterior o serie de experimente de-a dreptul monstruoase. Din primele decenii ale sec. al XX-lea, oamenii de știință ruși, la ordinul expres al liderilor vremii, s-au străduit să creeze un „super-soldat”, cu puteri supraomenești, invincibil, care să nu simtă durerea și oboseala. Astfel, o echipă de savanți condusă de medicii chirurghi Serghei Briuhonenko și Nicolai Terebinski propuneau o idee șocantă ce consta în următoarele: subiectului să i se programeze moartea clinică, creierul să-i fie spălat, toate amintirile șterse și apoi, după anumite procedee, să fie reînviat. Individul devenea astfel altcineva, un om cu o nouă identitate, cu alte obiceiuri, cu abilități fenomenale, care răspundea numai la ordinele directe ale „stăpânului” său [13].

Pentru desăvârșirea acestei idei, savanții și-au început cercetările și experimentele medicale pe câini. Înainte de toate trebuia demonstrat că un creier poate funcționa, independent de trup, la comenzi trimise prin intermediul unui aparat. Astfel, a fost creat un dispozitiv care imita funcțiile inimii, capabil să mențină în viață capul unui câine, separat de trupul acestuia. Instrumentul a fost prezentat în premieră la Congresul internațional de fiziologie de la Moscova, în anul 1940. Un cap de câine,

despărțit de trup, a fost adus pe o măsuță, și profesorul Serghei Briuhonenko a demonstrat oamenilor de știință cum acesta poate răspunde la stimuli. Medicul a lovit masa cu un ciocănel și capul patruipedului a tresărit. Apoi i-a îndreptat spre ochi o sursă puternică de lumină și câinele a clipit. În fața tuturor, capul animalului a fost chiar hrănit cu o bucăciță de carne. Câinele a înghițit de îndată delicatasa care a țâșnit afară printr-un tub conectat la cap. Experimentul a șocat întreaga comunitate a oamenilor de știință [14].

După această demonstrație, proiectul celor doi chirurghi a fost anulat. Conform declarațiilor oficiale, motivul era costul mult prea ridicat. Dar, la scurt timp după spectaculosul experiment, medicul Nicolai Terebinski a suferit un accident straniu, în urma căruia și-a pierdut viața, iar profesorul Serghei Briuhonenko a fost internat într-un spital de boli psihice. Nu există dovezi în legătură cu finalizarea proiectului „super-soldat”, totuși nu putem să nu ne întrebăm dacă, în laboratoarele secrete, teribilul experiment nu a fost continuat și pe subiecți umani. Deși pare o idee desprinsă din cărțile științifico-fantastice, planul lui Stalin de a crea o armată de zombi, o armată de „super-soldați” manipulați printr-un dispozitiv psihotronic, avea toate premisele să poată fi pus în aplicare [15].

Așadar, dacă proiectul a continuat sau nu, probabil nu vom afla niciodată. Cert rămâne unicul fapt că după destrămarea URSS, când marea parte din dosarele experimentelor științifice top-secret au fost desecretizate, publicul a aflat și despre experimentele realizate de către medicul Nicolai Terebinski și profesorul Serghei Briuhonenko.

În ceea ce privește SUA, constatăm că întregul complex militaro-industrial al Statelor Unite, pe lângă armele chimice, biologice și cele nucleare, cuprindea și un arsenal destul de bogat de arme electromagnetice pe care le putea utiliza atât pe câmpurile de luptă, cât și împotriva cetățenilor, ca mijloc de control social contrar drepturilor omului.

Undele electromagnetice pot avea influențe nocive asupra creierului (psihicului) uman, cu efecte vizibile în ceea ce privește comportamentul individului afectat. Astfel, s-a susținut că armele ce folosesc EMR (*electromagnetic radiation*) sunt la fel de periculoase ca bomba atomică. Prin folosirea lor, s-a menționat că Al Treilea Război Mondial poate fi câștigat fără a se ști că acesta s-a purtat. Și aceasta pentru că armele ce folosesc EMR sunt silențioase, nedetectabile sau foarte greu detectabile și nu lasă „urme” prin care să poată fi incriminate. Cu ajutorul acestora, libertatea de gândire, conștiința și voința pot fi foarte grav viciate și chiar înlăturate [16].

Deși SUA afirmă că aceste arme produc doar efecte termice „*heating effects*” asupra organismului uman și că, în concluzie, acestea nu

sunt nocive pentru sănătatea umană, în anul 1990 a fost demonstrat, cu documente guvernamentale ale SUA, faptul că asemenea arme s-au folosit și pentru „**mind control**” [17].

Spectrul electromagnetic a oferit armatei americane o varietate de arme operaționale atât în domeniul militar, cât și în cel privat:

Proiectilele cu impulsuri de energie (PIE), ce paralizează victima prin durere. Plasma care se extinde afectează celulele nervoase, dar efectele pe termen lung rămân un mister. Un articol din anul 2001 al revistei *Times* menționa că tehnologia PIE „Supraîncălzește suprafața umedă din jurul victimei atât de repede încât practic explodează, producând un flash și o bubuitură puternică. Efectul este asemănător cu cel al unei grenade paralizante, dar, spre deosebire de grenadă, PIE pot doborî o țintă aflată la 2 km distanță”.

Dispozitivele de direcționare a mesajelor către creier sunt arme neuro-electromagnetice și non-letale care controlează sunetele din interiorul cutiei craniene. O tehnologie similară, cunoscută sub numele de „sunete hipersonice”, e utilizată în același scop. Conform inventatorului Elwood Noris, de la American Technology Corporation, prin intermediul unui emițător portabil se pot focaliza unde sonore direct către o anumită persoană, fără ca altcineva să audă sunetul. Tehnologia e testată de corporații ca McDonald’s și Wal-Mart pentru a induce reclame în mintea consumatorilor.

Dispozitivul acustic cu rază mare de acțiune (LRAD) este utilizat de armată pentru controlul maselor, lansarea de avertismente în masă și izolarea perimetrului. De exemplu, o mulțime nu poate auzi avertizările prin vechile tehnologii acustice, iar agenții de pază se pot expune unor vătămări corporale când se apropie de protestatari pentru a-i avertiza. Această tehnologie poate, de asemenea, provoca vătămări corporale, manipulări emoționale și chiar moartea [18].

În fine, ca urmare a unor ample investigații efectuate în materia cercetării tipurilor de arme de distrugere în masă utilizate de către URSS și SUA, se impune concluzia că invențiile diabolice ale minții umane – armele de distrugere în masă – sunt dispozitive de luptă destinate distrugerii unei forțe superioare a inamicului cu muniție cât mai puțină din partea agresorului. Fără excepție, aceste arme de distrugere în masă afectează uneori ireversibil mediul înconjurător, ducând la grave dezechilibre ecologice.

De-a lungul timpului, comunitatea internațională, sesizând potențialul de distrugere al acestor arme, a încercat să ia măsuri de limitare și interzicere a acestora, drept urmare, au fost ratificate și încheiate un șir de convenții, tratate și acorduri internaționale privind neproliferarea armelor de distrugere în masă, contribuind enorm la menținerea unui echilibru uman și ecologic.

Bibliografie

1. Convenția de la Viena privind răspunderea civilă pentru daunele nucleare, adoptată la Geneva la 21 mai 1963 (ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM nr. 1450-XIII din 28.01.1998) În: *Tratate internaționale* (ediția oficială), vol. IV, Chișinău, 1998, 388 p.
2. Convenția privind securitatea nucleară, adoptată la Geneva la 17 iunie 1994 (ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM nr. 1450-XIII din 28.01.1998) În: *Tratate internaționale* (ediția oficială), vol. IV, Chișinău, 1998, 388 p.
3. Convenția internațională privind suprimarea actelor de terorism nuclear adoptată la Geneva la 14 septembrie 2005 (ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM nr. 10 din 21.02.2008) În: *Tratate internaționale* (ediția oficială), vol. IV, Chișinău, 1998, 388 p.
4. A. Barbăneagră, *Infrațiunile contra păcii și securității omenirii*, Chișinău, Tipografia „Sirius”, 2005, 560 p.
5. A. Barbăneagră, V. Gamurari, *Crimele de război*, Chișinău, Tipografia Reclama SA, 2008, 500 p.
6. http://www.ancex.ro/upload/ISTORIA_ARMELOR_CHIMICE.pdf (vizitat la 21.02.2013).
7. http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/09/Poison_gas_attack.jpg (vizitat 21.02.2013).
8. <http://www.rumaniamilitary.ro/tag/utilizarea-armelor-chimice> (vizitat 23.02.2013)
9. http://ro.wikipedia.org/wiki/Istoria_militar%C4%83_a_Uniunii_Sovietice#R.C4.83zboiul_ece_.C8.99i_armele_nucleare (vizitat 24.02.2013).
10. <http://www.rense.com/politics5/mindcontrols.htm> (vizitat 24.02.2013).
11. http://www.youtube.com/watch?v=UiywPnozfyg&feature=player_embedded (vizitat 21.02.2013).
12. <http://www.formula-as.ro/2012/1040/dosare-secrete-80/arme-psihotronice-si-pretul-lor-15649> (vizitat 23.02.2013).
13. <http://www.ufomag.com/archive/1801.html>. (vizitat 22.02.2013).
14. <http://studia.law.ubbcluj.ro/articol.php?articollId=201> (vizitat 21.02.2013).
15. <http://www.ufomag.com/archive/1801.html>. (vizitat 22.02.2013).
16. <http://studia.law.ubbcluj.ro/articol.php?articollId=201> (vizitat 21.02.2013).
17. <http://frumoasaverde.blogspot.com/2013/02/arme-electromagnetice-si-drepturile.html> (vizitat 21.02.2013).

LIMITAREA DREPTULUI PERSOANEI LA LIBERA CIRCULAȚIE ÎN REGIUNEA TRANSNISTRIANĂ

Vitalie IONAȘCU,

lector al Catedrei „Drept polițienesc”

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept, doctorand

Summary

The population from the eastern region of Moldova is in a state of uncertainty, being obliged to comply with some illegal acts emitted and approved by the separatist authorities of the so called Transnistrian Moldovan Republic internationally unrecognized but supported by Russian Federation. While there is agreement on the principle peaceful settlement of the conflict which is not permitted application of prohibitions and blockades, the population in the region is serious affected by the achievement of individual's right to freedom of movement.

Populația din regiunea de est a Moldovei se află într-o stare de incertitudine, fiind obligată să se conformeze unor acte normative emise și aprobate de către autoritățile separatiste ale așa-numitei R.M. Nistrene nerecunoscute pe plan internațional. Totuși populația regiunii și respectiv populația care vizitează și tranzitează regiunea sunt afectate în cea mai mare măsură în cazul existenței impedimentelor la realizarea dreptului persoanei la libera circulație.

Dreptul persoanei la libera circulație este un drept natural al omului, o vocație a individului de a hotărî individual asupra faptului când, pe ce traseu, cu sau fără mijloc de transport, să circule, desigur, cu respectarea tuturor regulilor de circulație și a altor prevederi stabilite de legislație.

Dreptul la liberă circulație pe teritoriul Transnistriei este garantat de legislația națională atât a Republicii Moldova, cât și a Federației Ruse. Astfel, în conformitate cu prevederile Acordului privind principiile soluționării pașnice a conflictului armat din regiunea transnistriană a Moldovei, „părțile în conflict consideră inadmisibilă aplicarea unor sancțiuni sau blocade. În acest context vor fi prompt înlăturate orice obstacole din calea circulației mărfurilor, serviciilor și persoanelor...” [1, art. 5]. De facto, constatăm că nu este creat mecanismul de implementare a acestor prevederi. Mai mult ca atât, situația pentru moment este de așa natură încât, grație acestui acord, a și fost efectuată delimitarea sferelor de influență dintre organele constituționale și cele autoprocimate, susținute de Federația Rusă.

În conformitate cu prevederile Tratatului de la Roma din 25 martie 1957, la care Republica Moldova tinde a se alinia, dreptul la libera circu-

lație este privit prin prisma a patru aspecte importante, care se referă la:

- libera circulație a persoanelor;
- libera circulație a mărfurilor;
- libera circulație a serviciilor;
- libera circulație a capitalului [2, art. 3].

Aceste libertăți aveau drept scop o apropiere treptată a politicilor economice între statele membre pentru o dezvoltare armonioasă a activităților economice, o creștere durabilă și echilibrată, o stabilitate crescândă, o creștere accelerată a nivelului de trai și relații mai strânse între ele. Mai mult ca atât, aceste standarde funcționează eficient și rezolvă problemele ce țin de respectarea liberei circulații între diverse state din Europa, și acest exemplu pozitiv ar putea fi preluat de R. Moldova pentru a soluționa problema liberei circulații în interiorul țării.

Aceleași scopuri, în plan intern, sunt urmărite și de către părțile semnatare ale Acordului din 1992, cu toate că în prezent prevederile privind libera circulație rămân a fi mai mult declarative [3, p. 7].

Deși regiunea separatistă se află de jure în componența Republicii Moldova, autoritățile separatiste controlează acea parte din teritoriul aflată la est de râul Nistru, dar și șase comune, precum și municipiul Tighina situate la vest de Nistru [4].

Transnistria este privită la nivel internațional și de guvernul Republicii Moldova ca o regiune autonomă a Moldovei, denumită „Unitatea teritorială din stânga Nistrului, UTSG”, dar în fapt și-a declarat independența, sub numele de „Republica Moldovenească Nistreană”, cu capitala la Tiraspol și în realitate Republica Moldova nu controlează teritoriul din stânga Nistrului. Mai mult ca atât, majoritatea problemelor apar în legătură cu existența și funcționarea a două sisteme de drept diferite în aceste teritorii.

Un aspect important ce ține de libertatea de circulație în regiunea transnistriană a Republicii Moldova l-a constituit aplicarea unor taxe pentru persoanele care vizitează sau tranzitează această regiune. În mod special, aplicarea acestor taxe afecta persoanele cu domiciliul în partea dreaptă a râului Nistru, dar care activau pe malul stâng sau erau nevoite din alte considerente să traverseze această „frontieră” pentru a ajunge în regiune.

Pentru prima dată taxa de migrație a fost instituită la data de 15 aprilie 2003, concomitent cu crearea în cadrul Ministerului de Interne din Transnistria a serviciului de migrație [5]. Taxa de migrație constituie echivalentul unui salariu minim convențional și constituie circa 0,63 dolari SUA, aproximativ 8 lei. Categoriile de persoane scutite de achitarea acestei taxe erau specificate în legea bugetului local pentru fiecare an în parte. Taxa de migrație a fost anulată cu începere de la 01.01.2008,

prin legea bugetului pentru anul respectiv. Drept temei pentru anularea acestei taxe a servit motivul formal precum că activitatea serviciului de migrație era finanțat în proporție de 100 % în baza încasărilor. Informații reale privitoare la venitul obținut de la încasarea taxei de migrație nu există. Cu toate acestea, în urma aprobării acestor modificări la legislația locală, reprezentanții ministerului de interne al RMN au comunicat că vor avea nevoie de un supliment de circa 1,2 mln dolari SUA pentru a acoperi diferența de finanțare.

Inițial, aceste taxe erau încasate de la toate persoanele care nu aveau viză de reședință permanentă pe teritoriul regiunii transnistriene, care vizitau sau traversau regiunea. Între timp în anul 2006 prin art. 19 al „legii” bugetului de achitarea acestei taxe au fost scutite mai multe categorii de persoane, și anume locuitorii satelor care conform constituției RMN intră în componența acesteia. Este vorba de satele Molovata Nouă, Hagimus, Cocieri, Vasilievca, Doroțcaia, Pârâta, Coșnița, Pohrebea și Copanca. Mai mult ca atât, de achitarea taxei de migrație au fost scutiți și locuitorii satelor amplasate la o distanță de 500 metri de la „frontiera” RMN [3, p. 9].

În realitate, această normă funcționa cu excepția ultimei mențiuni legate de localitățile amplasate la distanța de 500 metri de la „frontieră”. Este relevantă situația satului Sănătăuca, amplasat pe malul drept al Nistrului și respectiv la o distanță mai mică de 500 metri de la așa-zisul hotar. Cu toate acestea, locuitorii satului respectiv erau obligați de serviciul de migrație să achite taxa de tranzit. Abia în toamna anului 2007, după acțiuni de informare a populației și sensibilizare a opiniei publice, majoritatea locuitorilor satului Sănătăuca au refuzat achitarea acestor taxe ilegale. Este de menționat că autoritățile neconstituționale în cazul refuzului persoanelor de a achita taxele nu au efectuat presiuni și permiteau accesul în regiune, doar persoanele care nu cunoșteau aceste prevederi sau nu erau insistente achitau în continuare taxa de migrație.

În conformitate cu legea bugetului regiunii pentru anul 2008, prevederile cu privire la taxa de migrație nu au mai fost incluse, astfel că au fost scutite de achitarea acestei taxe toate persoanele care tranzitează regiunea sau o vizitează pe o perioadă de scurtă durată. Astfel, începând cu 1 ianuarie 2008 cetățenii Republicii Moldova au fost scutiți de achitarea taxei de migrație. Această decizie luată de administrația de la Tiraspol a fost salutăată de toate persoanele care tranzitează sau vizitează regiunea.

În acea perioadă taxa de migrație nu se impunea dacă șederea în regiune nu depășea 10 ore. La trecerea „frontierei” colaboratorii serviciului de migrație impun completarea unui formular de „carte migrațională” în care se menționează datele de identitate ale persoanei, data și ora intrării în regiune. Completarea formularului respectiv durează circa

20 de minute, din care considerente trecerea „frontierei” este mai îndelungată decât controalele vamale. Pentru posibilitatea de a sta în regiune mai mult de 10 ore, autoritățile transnistriene interpretează depășirea acestui termen ca fiind deja un trai pe acest teritoriu, care urmează a fi înregistrat, pentru care se încasa o taxă de două ori mai mare ca taxa de migrație, care pentru moment era de circa 17 lei (cca 1,10 Euro). În cazul în care persoana nu respecta termenul de 10 ore, ea risca să fie trasă la răspundere administrativă în conformitate cu prevederile art. 192 Cod cu privire la contravențiile administrative al RMN, care prevede posibilitatea aplicării unei amenzi în mărime de până la 5 unități convenționale, ceea ce constituie circa 50 de lei (cca 3,1 Euro) [6, art. 192]. Deocamdată, s-a renunțat și la aceste taxe, cetățenii având posibilitatea să se afle o perioadă mai îndelungată pe teritoriul Transnistriei, fapt despre care se menționa în „carta migrațională”, care este obligatorie pentru prezentare în cazul părăsirii teritoriului Transnistriei. În caz de pierdere, la așa-numitele frontiere reprezentanții serviciului de migrație rețin persoanele și aplică sancțiuni administrative.

Un alt impediment în exercitarea libertății de deplasare a cetățenilor îl constituie lacunele legislative referitoare la actele de identitate și de stare civilă. Exercitarea dreptului la libera circulație este direct legată de actele de identitate, deoarece practic oricare din garanțiile dreptului la libera circulație nu poate fi exercitată în lipsa actelor de identitate. În conformitate cu prevederile legislației în vigoare actele de identitate sunt eliberate de structurile specializate ale Ministerului Tehnologiei Informației și Comunicațiilor, iar drept temei pentru eliberarea acestora servesc actele de stare civilă.

În prezent, persoanele care sunt născute în regiunea transnistriană pot obține cetățenia Republicii Moldova datorită faptului că sunt născute pe teritoriul acesteia. De jure certificatul de naștere eliberat de autoritățile secesioniste nu este recunoscut de autoritățile constituționale, însă în baza acestor acte de naștere, la care se anexează și certificatul medical de naștere din unitatea medicală unde s-a născut copilul, oficiile de stare civilă din Republica Moldova eliberează duplicate ale actelor de naștere în conformitate cu standardele prevăzute de legislația Republicii Moldova. Astfel, de facto, aceste acte sunt recunoscute, fiindcă prin actele eliberate de oficiile de stare civilă ale organelor constituționale este recunoscut faptul juridic de naștere a unei persoane.

Situația creată cu recunoașterea actelor de stare civilă se datorează lipsei unui act normativ care să reglementeze clar și explicit condițiile și modalitățile de recunoaștere și confirmare a actelor de stare civilă eliberate de autoritățile transnistriene. Pentru moment, modalitatea de recunoaștere a actelor de stare civilă se datorează unei practici acumulate pe

parcursul timpului și datorită implementării Hotărârii Guvernului RM nr. 959 din 9 septembrie 2005 „Cu privire la măsurile de asigurare a confirmării cetățeniei și documentării populației din localitățile din stânga Nistrului (Transnistria)” [7]. Astfel, când este vorba de lipsa unei reglementări clare și doar de o practică înrădăcinată, atunci apar flagele ale corupției și protecționismului.

O altă problemă sesizată de locuitorii din partea stângă a Nistrului este impunerea de a face declarații vamale orale și a le perfecta în scris la trecerea prin posturile vamale interne. Persoanele date consideră această procedură umiltoare și ilegală din motivul că nu au părăsit sau intrat pe teritoriul vamal al Republicii Moldova.

De această problemă cel mai des sunt afectați locuitorii satelor Pohrebea, Doroțcaia, Coșnița și Pârâta care sunt nevoiți să treacă zilnic prin postul vamal intern. Acest post vamal intern este amplasat în imediata apropiere a podului de peste Nistru pe traseul Chișinău-Coșnița și izolează aceste localități aflate sub controlul organelor constituționale de partea dreaptă a Nistrului. Alte posturi vamale ale organelor transnistriene sunt amplasate la ieșirea din satele Doroțcaia și Pohrebea. Respectiv locuitorii acestor patru localități sunt izolați din două părți de posturi vamale și de control [3, p. 14].

În general, procedura de declarare la care sunt supuși locuitorii acestei regiuni poate fi de două tipuri, orală și scrisă, în funcție de situație și la discreția colaboratorilor vamali [8, art. 218]. Dacă procedura de declarare orală este una rapidă și persoanele sunt deja deprinse cu aceasta, au fost sesizate cazuri când persoanele au fost obligate să întocmească declarații scrise privind mărfurile pe care le aveau asupra lor. Orice deplasare a mărfurilor impune trecerea unor proceduri speciale de control în care, în mod evident, se limitează dreptul la o liberă circulație. Dacă momentan soluționarea problemei privind retragerea postului vamal amplasat de organele transnistriene este imposibilă, deoarece nu depinde de voința organelor constituționale, atunci amplasarea postului vamal intern al Republicii Moldova trezește indignarea tuturor cetățenilor din aceste localități.

În conformitate cu prevederile pct. 23 art. 1 al Codului vamal al RM, declarația vamală este un act unilateral prin care o persoană manifestă, în formele și modalitățile prevăzute de legislația vamală, voința de a plasa mărfurile sub o anumită destinație vamală, iar în conformitate cu prevederile art. 173 al Codului vamal al RM sunt declarate organului vamal mărfurile și mijloacele de transport care trec frontiera vamală. În conformitate cu prevederile alin. (3), art. 4 al Codului vamal al RM, frontiera de stat a Republicii Moldova, perimetrul zonelor libere și al antrepozitelor vamale constituie frontiera vamală a Republicii Moldova.

Astfel, de jure, trecerea frontierei vamale presupune și trecerea frontierei de stat. În această situație impunerea locuitorilor din partea stângă a Nistrului să perfecteze declarații vamale este ilegală, deoarece acestea din urmă nu au trecut frontiera de stat și vamală a țării.

Mai mult ca atât, modul de introducere și scoatere a bunurilor de pe teritoriul Republicii Moldova de către persoanele fizice este reglementat prin Legea nr. 1569 din 20 decembrie 2002. În conformitate cu prevederile acestei legi [9, art. 4], sunt supuse declarării obligatorii doar bunurile trecute peste frontiera vamală a Republicii Moldova.

Astfel, impunerea perfectării declarațiilor vamale scrise are un caracter periodic și neuniform, în funcție de voința și calificarea inspectorilor vamali. Cu toate acestea, merită să semnalăm faptul că locuitorii din cele patru sate indicate mai sus au declarat că sunt nemulțumiți și de faptul că sunt obligați să perfecteze declarații vamale scrise, pe când autobuzele de rută internaționale care se deplasează pe acest traseu în Ucraina, la ieșirea din și la intrarea în aceste posturi vamale interne nu întocmesc declarații vamale scrise, cu toate că e evident că pasagerii acestor autobuze vor părăsi sau au intrat pe teritoriul vamal al Republicii Moldova [3, p. 15].

O problemă stringentă care afectează libertatea de circulație a persoanelor care locuiesc în teritoriile controlate efectiv de autoritățile transnistriene este impunerea acestora din urmă să-și înregistreze locul de trai pe o adresă anumită.

Această procedură își are rădăcinile în perioada sovietică și în popor are denumirea rusă „propiska” (viză de reședință – n. red.). Procedura respectivă consta în faptul că persoana care nu dispunea de înregistrarea respectivă era lipsită de posibilitatea de a-și exercita drepturile (dreptul la vot, de a se angaja la muncă etc.). Mai mult ca atât, domicilierea pe o altă adresă decât cea înregistrată era pasibilă de tragere la răspundere administrativă și penală.

Această procedură de înregistrare a fost în vigoare și în Republica Moldova până în anul 1997, când Curtea Constituțională a decis neconstituționalitatea acestor norme [10]. Prin urmare, Curtea Constituțională a specificat că stabilirea domiciliului sau a reședinței este un drept al persoanei și nu o obligație, respectiv în lipsa unei astfel de înregistrări nu poate fi vorba despre anumite interdicții, limitări sau sancțiuni.

În anul 2001, constatând abaterile ce țin de obligativitatea înregistrării vizei de reședință sau de domiciliu în țările fostei URSS, precum și faptul că aceste acțiuni aduc atingere dreptului la libera circulație și de alegere a locului de reședință în interiorul țării respective, APCE a emis rezoluția 1544 (2001) [11]. Prin această rezoluție s-a specificat că drepturile unei persoane la dobândirea cetățeniei, accesul la educație și îngrijiri

de sănătate, dreptul la pensie și prestații sociale, accesul la angajare și accesul egal la dreptul de proprietate și chiar de a vota să nu fie dependent de acest sistem de înregistrare a locului de trai.

Deși în regiunea transnistriană funcționează o constituție locală, care prin articolul 25 garantează dreptul la libera circulație și libera alegere a locului de trai, această normă din punctul de vedere al ierarhiei actelor normative nu este respectată.

În CCA al RMN sunt prevăzute trei articole care în mod flagrant încalcă atât prevederile normelor și standardelor internaționale, cât și normele constituționale proprii, locale.

Astfel, art. 186 CCA al RMN prevede posibilitatea tragerii la răspundere a unei persoane în lipsa actului de identitate sau în lipsa vizei de domiciliu ori înregistrării temporare. Această „abatere” poate fi sancționată cu până la 30 de unități convenționale, ceea ce constituie circa 19,5 dolari SUA. În cazul unei abateri repetate pentru astfel de acțiuni amenda poate constitui până la 50 de unități convenționale, adică circa 32,5 dolari SUA.

Prin art. 188 CCA al RMN este prevăzută și posibilitatea tragerii la răspundere a persoanei cu funcții de răspundere, responsabilă de respectarea regulilor de evidență a înregistrării locului de trai, care a admis domicilierea fără act de identitate sau în lipsa vizei de reședință. Această abatere poate fi sancționată cu o amendă de până la 100 unități convenționale, ceea ce constituie circa 65 dolari SUA. Același articol prevede și posibilitatea tragerii la răspundere a cetățenilor care au admis domicilierea fără pașapoarte sau înregistrare a locului de trai, la domiciliul lor. Această „abatere” poate fi sancționată cu o amendă de până la 50 de unități convenționale, adică circa 32,5 dolari SUA.

Prin art. 189 CCA al RMN a fost instituită posibilitatea tragerii la răspundere a persoanelor care au admis la serviciu persoane fără acte de identitate sau persoane fără viză de reședință sau domiciliu. Sancțiunea pentru astfel de „abateri” constituie o amendă de până la 10 unități convenționale, adică circa 6,5 dolari SUA. Abaterea respectivă comisă repetat pe parcursul unui an de zile poate duce la o amendă în mărime de până la 100 unități convenționale, adică circa 65 dolari SUA [3, p. 17].

O problemă recent apărută, care împiedică, de asemenea, exercitarea dreptului la libera circulație este faptul că locuitorilor regiunii transnistriene li se interzice deplasarea cu vehiculele personale cu numere de înmatriculare moldovenești, conform standardelor stabilite în legislația Republicii Moldova [12]. În acest sens, serviciul poliției rutiere din regiunea transnistriană ridică plăcile de înmatriculare moldovenești, motivând prin faptul că nu corespund cerințelor legislației locale. Aceste reglementări se referă în special la persoanele fizice care au viză de re-

ședință temporară sau permanentă pe teritoriul Transnistriei și față de persoanele juridice care sunt înregistrate, la fel, pe acest teritoriu. Prin urmare, cetățenii ale căror numere au fost ridicate sunt obligați să-și înregistreze vehiculele conform prevederilor și standardelor locale [13].

Astfel, autoritățile transnistriene, obligând cetățenii să-și înregistreze vehiculele conform prevederilor locale, le îngrădesc dreptul la libera circulație, deoarece cu aceste numere de înmatriculare este interzisă circulația prin țările care nu au recunoscut independența Transnistriei pe plan internațional, fiind permisă doar în Ucraina, Rusia și Belarus.

Acestea sunt unele dintre problemele de bază care limitează exercitarea dreptului persoanei la libera circulație, atât pe plan internațional, cât și pe plan intern. Prin urmare, aceste probleme afectează în mod grav drepturile cetățenilor care sunt nevoiți să suporte următoarele consecințe:

- din cauza reglementărilor interne taxa de migrație a afectat pe parcursul anilor 2003-2007 persoanele care au tranzitat sau au vizitat regiunea de est, cu suma de peste 8,1 milioane dolari;

- cetățenii Republicii Moldova în perioada anilor 2006-2007 au fost discriminați în comparație cu cetățenii Federației Ruse și ai Ucrainei, prin obligarea achitării acestei taxe;

- deși taxa de migrație a fost anulată, au fost instituite noi taxe ce depășesc de două ori suma precedentă, pentru vizite ce depășesc termenul de 10 ore în regiune;

- organele vamale ale Republicii Moldova au instituit unele practici administrative în ceea ce privește efectuarea unor formalități ce limitează dreptul la deplasare a locuitorilor, care nu sunt prevăzute de lege, nu sunt transparente și previzibile;

- obligativitatea deținerii vizei de reședință și obligarea locuirii numai pe adresa indicată în viza de reședință, ceea ce este neconstituțional, ilegal și contravine actelor internaționale ratificate de către Republica Moldova;

- sancțiunile stabilite pentru nerespectarea înregistrării obligatorii sunt disproporționale și exagerate;

- obligativitatea înregistrării vehiculelor conform cerințelor locale, ceea ce contravine actelor internaționale ratificate de către Republica Moldova în acest sens.

Situațiile descrise constituie încălcări majore ale prevederilor Convenției Europene a Drepturilor Omului, pentru care înseși autoritățile Republicii Moldova sunt responsabile de situația creată. Astfel, consider că pentru asigurarea respectării dreptului persoanei la libera circulație în regiunea transnistriană, autoritățile Republicii Moldova trebuie să întreprindă acțiuni concrete, și anume:

- să întreprindă acțiuni orientate spre înlăturarea, depășirea și ne-

utralizarea factorilor și condițiilor care determină aceste încălcări;

– să întreprindă toate măsurile politice, economice, juridice sau altele în vederea restabilirii controlului asupra teritoriului din stânga Nistrului;

– să întreprindă măsuri în vederea recunoașterii ca fiind ilegale a acelor acte care au dus la violarea drepturilor omului.

Conflictul dintre Transnistria și Republica Moldova are un caracter politic și este regretabil faptul că Rusia, folosindu-se de instabilitatea politică a Republicii Moldova, își promovează în mod abuziv interesele pe acest teritoriu, încălcând în mod flagrant drepturile și libertățile constituționale ale cetățenilor.

Bibliografie

1. Acordul privind principiile soluționării pașnice a conflictului armat din regiunea transnistriană a Moldovei, art. 5.
2. Tratatul de la Roma din 25 martie 1957, art. 3.
3. Realizarea dreptului la libera circulație în regiunea de est al Republicii Moldova, studiu, Promo-Lex, Chișinău, 2008.
4. <http://ro.wikipedia.org/wiki/Transnistria>.
5. www.nr2.ru/kyev/151070.html.
6. Кодекс Приднестровской Молдавской Республики об административных правонарушениях, 19 июля 2002 г. (редакция на 31.10.2011).
7. Hotărârea Guvernului RM nr. 959 din 09.09.2005 cu privire la măsurile de asigurare a confirmării cetățeniei și documentării populației din localitățile din stânga Nistrului (Transnistria), publicată la data de 16.09.2005 în Monitorul Oficial nr. 123-125, art. nr. 1032.
8. Таможенный Кодекс Приднестровской Молдавской Республики (редакция по состоянию на 18 августа 2012 года).
9. Legea RM nr. 1569 din 20.12.2002 cu privire la modul de introducere și scoatere a bunurilor de pe teritoriul Republicii Moldova de către persoane fizice, publicată la data de 31.12.2002 în Monitorul Oficial nr. 185-189 art. nr. 1416, intrată în vigoare la data de 01.01.2003.
10. www.constcourt.md/decisions_ro/1997/16.htm.
11. www.bice.md/UserFiles/File/Rec_APCE_rom/AP1544.doc.
12. Hotărârea Guvernului RM nr. 1047 din 08.11.1999 cu privire la reorganizarea sistemului informațional automatizat de căutare „Automobilul” în Registrul de stat al transporturilor și introducerea testării autovehiculelor și remorcilor acestora, publicată la data de 12.11.1999, în Monitorul Oficial nr. 126-127, art. 1113.
13. <http://automd.su/news/law/2389>.

**CRIMINALITATEA POLITICĂ:
REFLECȚII ISTORICO-JURIDICE, MANIFESTĂRI,
CONSECINȚE**

**(Materialele conferinței științifico-practice naționale,
6 ianuarie 2015)**

UNELE ASPECTE ALE INSTRUIRII ÎN INSTITUȚIILE DE ÎNVĂȚĂMÂNT ALE AUTOPROCLAMATEI REPUBLICII NISTRENE

Simion CARP,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
rector al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,*

Alexandru PARENIUC,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
șef al Centrului proiectare didactică, coordonare și management al calității
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Summary

Some provisions of instruction in educational institutions of self-proclaimed Transnistrian Republic are analyzed in this article, which leaves suspended until today many conflicting issues which are also related to general education and not ultimately to military-patriotic training. We found that those students were instructed to move their arms against the constitutional forces of the Republic of Moldova and against Romania, identifying them as enemies of Transnistrian Republic. Is this a noble purpose of training and can this actions in the future provoke preparing of mercenaries, organization of illegal paramilitary formations; calling for overthrow or to violent change of constitutional order, deliberate actions aimed at inciting national, ethnic, racial and religious hostility?

Unfortunately, conclusion is as follows, graduates of educational institutions of Transnistrian Republic form today separatist subunits, joining to unrecognized association of states on the post-soviet territory, countries whose political and economic structures have been adapted more or less to the existence under peace or war, nor of international recognition.

„Dacă vrei pace, pregătește-te de război”, în latină „Si vis pacem, para bellum”, autorul expresiei fiind istoricul Cornelius Nepos (94-24 î.Hr.), pe care a folosit-o descriind viața conducătorului de oști Epaminandos (sec. iv î.Hr).

Deja în antichitate această frază latină a devenit înaripată. Ea a fost reluată, modificată puțin, de scriitorul militar roman Publius Flavius Vegetius (sec. iv) în lucrarea sa „Breviar de artă militară”: „Qui desiderat pacem, praeparant bellum”, adică „Cine dorește pacea se pregătește de război”.

Sensul acestei expresii este interpretat, la etapa actuală, în felul următor: pacea unei țări este garantată doar de apărarea ei sigură, de forțe armate puternice, care zădărnicesc dorința unor posibili agresori de a o ataca, alte garanții ale păcii, în mod obiectiv, nu există.

Este oare comparabilă maxima respectivă cu diversele forme și metode ale educației militaro-patriotice a tinerei generații din Republica

Moldova? Sunt oare așteptările țării noastre să se ridice, astăzi, pentru apărarea integrității teritoriale și independenței statului, așa cum au făcut-o bunicii și străbunicii noștri, care au demonstrat în repetate rânduri virtutea militară și onoarea militară în numele apărării Moldovei? A răspunde la aceste întrebări se poate analizând caracterul defensiv al doctrinei militare a statului nostru.

Statutul de neutralitate¹ al Republicii Moldova, consfințit în Constituție, prevede renunțarea țării noastre la participarea la orice blocuri militare, dar el nu ne împiedică, de asemenea, să reformăm sectorul securității, să modernizăm armata națională, făcând-o mai eficientă și mai mobilă.

Dacă în trecutul nu prea îndepărtat tineretul trebuia să însușească principiile privind apărarea Patriei, să înțeleagă menirea forțelor armate, caracterul și particularitățile lor, importanța serviciului militar, cerințele principale ale jurământului militar, să capete cunoștințe militare necesare și deprinderi practice în domeniul pregătirii tânărului soldat, să învețe bazele apărării civile și să dobândească deprinderi legate de protecția împotriva armei de nimicire în masă, a fost în stare să însușească într-un termen scurt armamentul modern, tehnica militară², căpătând și întărind aceste cunoștințe în 150³ de școli militare, la etapa actuală situația s-a schimbat în mod radical.

Din programele școlare, precum și din programele de învățământ superior ale școlilor medii de specialitate și tehnico-profesionale au fost excluse disciplinele „Pregătirea militară”, „Apărarea civilă”, „Instrucția de front”, „Orientarea în teren” etc. Majoritatea adolescenților pot deosebi cu greu revolverul de pușcă, tancul de transportorul blindat, regimentul de batalion, căpitanul de maior... Tinerii și tinerele de vârstă școlară pot îmbrăca anevoie masca antigaz, practic nu cunosc regulile de comportament în timpul tragerii de artilerie, nu au deprinderi de protecție împotriva armei de nimicire în masă etc.

Poate că această stare de lucruri e spre bine. Mai mult de două decenii, Republica Moldova își trăiește viața pașnică, oamenii nu aud focuri de armă, explozii, „urletul” tehnicii militare. Însă în statele învecinate cu R. Moldova nu domnește pacea, iar absolvenții școlilor sovietice formează, astăzi, subunități cu caracter separatist, se raliază state nerecunoscute provenind din spațiul postsovietic, state a căror structuri politice și economice s-au adaptat mai mult sau mai puțin la existența în condițiile „nici ale păcii, nici ale războiului, nici ale recunoașterii internaționale”.

Astăzi, ca și ieri, pe prima pagină a ziarelor citim știri despre tot felul

¹Art. 11, Constituția RM.

²Programa pregătirii militare inițiale a tineretului, Moscova, 1987, p. 3.

³S.F. Șakorov, *Lección pentru viitorul ostaș*. Ediție didactico-metodică, Minsk, 1990, p. 101-109.

de scandaluri, prezentări de modă, fuzionare a unor întreprinderi mari, consecințele actualelor alegeri, mari competiții sportive, șomaj... și doar câteva note despre ceea ce se întâmplă la granițele noastre. În plus, situația s-a agravat brusc în Ucraina și a crescut prezența militară străină în apropierea nemijlocită de frontiera noastră.

Conflictul transnistrean: confruntările militare dintre trupele moldovenești și forțele MAI, pe de o parte, și formațiunile armate (garda etc.) ale așa-zisei Republici Moldovenești Nistrene, care s-a încheiat cu semnarea armistițiului și cu „înghețarea” conflictului armat – lasă în suspensie până astăzi numeroase chestiuni contradictorii care țin și de sfera educației generale și nu în ultimă instanță a pregătirii militaro-patriotice. Astăzi, în extrasul notelor totale ale reușitei pentru atestatul eliberat absolventului unei instituții de învățământ din RMN nerecunoscute, la rubrica „denumirea materiilor” figurează disciplina „pregătirea militară obligatorie”, precum și nota dată în funcție de reușita pentru întreaga perioadă de studiere a materiei respective. Dacă cunoștințele corespund notei date, putem judeca după titlurile articolelor din Internet: un elev din Tiraspol a fost rănit la umăr cu o armă pneumatică în timpul competițiilor⁴; patru adolescenți din Tiraspol au săvârșit un jaf⁵ etc.

Actualmente instituțiile de învățământ ale autoproclamatei republicii nistrene organizând manifestații sportive sub egida pregătirii sportivilor pentru jocuri olimpice, trec pe malul drept al Nistrului și testează diverse forme de atac asupra obiectivelor strategice ale R. Moldova, dovedind astfel furnizarea unor adevărați profesioniști specializați în planificarea, pregătirea sau declanșarea războiului, propaganda războiului care luptă în formațiunile cu caracter separatist în regiunile Donbas, Lugansc ale Ucrainei. Scopurile lor finale sunt departe de stabilitate și echilibru social, dezbinarea societății este tot ce au realizat acestea în ultima perioadă de timp.

Din discuțiile cu tinerii din regiunea transnistreană, care au studiat conform programelor de învățământ necoordonate cu Ministerul Educației al RM, în limitele disciplinelor „Istoria RMN”, „Pregătirea militară inițială” am constatat că ei au fost instruiți să îndrepte armele împotriva forțelor constituționale ale Republicii Moldova și împotriva României, identificându-i ca dușmani principali ai RMN. Oare acesta este scopul nobil al instruirii și nu pot servi, oare, aceste acțiuni pe viitor ca pregătirea mercenarilor, organizarea unor formațiuni paramilitare ilegale; chemările la răsturnarea sau schimbarea prin violență a orânduirii constituționale, acțiunile intenționate îndreptate spre ațățarea vrajbei,

⁴ <http://news.pmrgid.com/news-pmr/15634-tiraspolkogo-shkolnika-ranili-iz-pnevmatiki-v-plecho-na-sorevnovaniyakh>

⁵ <http://point.md/ru/novosti/proisshestviya/chetvero-tiraspoljskih-podrostkov-sovetschili-razboj>

diferențierii sau dezbinării naționale, etnice, rasiale sau religioase?

Evident că da!

În aceste situații când autoritățile nistrene cer factorilor de decizie din Republica Moldova echivalarea diplomelor absolvenților lor cu ulterioara încadrare în câmpul de muncă al R. Moldova – noi benevol le permitem să se infiltreze în structurile naționale, iar scopul „nobil” al activității specialiștilor din RMN îl percepem ulterior. Considerăm că în atare cazuri putem să ne trezim și noi în țară cu o asemenea situații critice cu care actualmente se confruntă societatea ucrainenilor.

Noi respectăm principiul introducerii educației militaro-patriotice și în programa de învățământ școlar al Republicii Moldova, astfel încât fiecare adolescent să poată conștientiza necesitatea ei pe viitor, având capacitatea de a respinge orice agresiune, de a-și apăra țara.

Sperăm cu toții că pe noi nu ne amenință conflicte militare, mișcări separatiste, separarea sau autonomia vreunui teritoriu, dar au sosit timpuri triste: a preîntâmpina evoluția evenimentelor în lume a devenit la fel de complicat ca și precizarea corectă a vremii de către serviciul hidrometeorologic. Totul se schimbă în câteva secunde, astfel încât „adevărul” de ieri nu mai este decât gunoi informațional, procesul de restabilire a economiei distruse în condițiile izolării efective de lumea exterioară evoluează foarte încet. În ultimă instanță, toate acestea au drept consecință faptul că puțini tineri doresc să intre în rândurile armatei și să apere cu onoare integritatea țării noastre, iar „apărarea Patriei este un drept sfânt și datoria fiecărui cetățean”⁶.

„Doctrina militară a Republicii Moldova”, elaborată și publicată încă în 1995⁷, este învechită moral. Începând din 1998, termenul satisfacerii serviciului militar obligatoriu a fost redus până la 18 luni, mai târziu – până la 12 luni. În septembrie 2007, efectivul armatei Republicii Moldova a fost redus de la 6,8 mii până la 6,5 mii militari; armata era dotată cu 209 unități de tehnică blindată și cu 120 de tunuri și branduri⁸. Pe lângă militari, armata număra 2300 persoane civile⁹. Astăzi, Armata Națională număra 5,354 militari și 57,071 rezerviști¹⁰.

Pregătirea cadrelor de ofițeri pentru Armata Națională se desfășoară în instituțiile de învățământ militar ale Ministerului Apărării, Ministerului Afacerilor Interne, în care un număr tot mai mare de tineri doresc să fie admiși. În acest sens, o importanță crescândă trebuie să o

⁶ Art. 57, Constituția RM.

⁷ Hotărârea nr. 482-XVII din 6 iunie 1995.

⁸ Moldova își reduce armata// LENTA.RU din 4 septembrie 2007.

⁹ Armata moldovenească va fi redusă// Agenția de informații „REGNUM” din 6 aprilie 2007.

¹⁰ IISS Military Balance 2012, p. 136.// http://ru.wikipedia.org/wiki/Fortele_armate_ale_Moldovei

aibă orientarea profesională militară a școlii, de unde începe educația cu caracter profesional – un proces îndelungat și complicat, dar atât de necesar țării noastre! Actualmente, pentru un tânăr care și-a ales cariera de ofițer deja nu sunt suficiente calitățile moral-patriotice, o bună pregătire de cultură generală și un organism viguros, mai e nevoie de dorința arzătoare de a-și însuși profesia de ofițer, de a avea vocația și de a manifesta interes pentru ea. E imposibil să realizezi administrarea pedagogică a educației militaro-patriotice în școală, în liceu, bazându-se doar pe experiența de viață, pe intuiție, pe cunoștințele empirice. A întruchipa în viață acest deziderat e posibil cu condiția reglementării legăturilor dintre școli, licee și colectivele instituțiilor militare superioare, dând acestei forme un caracter de ritual. Elaborarea unor obiective concrete, pregătirea și întocmirea unor planuri fundamentate, lucrul organizatoric privind realizarea lor, exercitarea controlului asupra educației militaro-patriotice în școlile și liceele țării constituie principalele tipuri ale acestei activități.

Astfel, războiul nu ne amenință, însă armata noastră trebuie înzestrată cu armament modern, eficient și de mare precizie. Tehnica urmează să asigure unităților Forțelor Armate protecție, mobilitate înaltă, capacitate de manevră, posibilitatea de a efectua cercetarea și de a executa lovituri precise prin foc la distanțe mari. Noi trebuie să fim pregătiți să ripostăm oricăror provocări ale timpului, inclusiv celei militare.

Am vrea să încheiem articolul cu cuvintele lui Flavius Vegetius: „Astfel, cine vrea pace, să se pregătească de război, cine vrea victorie, să-și instruiască asiduu ostașii, cine vrea să obțină un rezultat favorabil, să poarte război, bazându-se pe artă și pe cunoștințe, nu pe întâmplare. Nimeni nu va cuteza să-l sfideze și să-l offenseze pe cel despre care știe că în luptă va fi mai puternic decât el”¹¹.

Bineînțeles, „pacea e mai bună decât cel mai just război”, însă nu trebuie să uităm nici celebra expresie romană: „Dacă vrei pace, pregătește-te de război”.

---

¹¹ Epitome institutorum rei militaris, 3, Prolog, Flavius Vegetius Renatus. *Breviar de artă militară*.

REFLECȚII ASUPRA UNOR PRACTICI POLITICE ȘI TRATAMENTE SPECIFICE REGIMURILOR TOTALITARE

Simion CARP,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
rector al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,*

Oleg RUSU,

*doctor în drept, conferențiar universitar al Catedrei „Științe penale”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Summary

In the article are analyzed the sides of some political practices of the Soviet past such as the promotion of antireligious activity, inhuman and degrading treatments of detainees, the use of psychiatry for political purposes etc.

Thus it is specified that the communist authorities promoted an extensive defamation campaign of religion through mass-media. For the first time in the history of Bessarabian Orthodox Church, churches and graves profanation has been done. Many priests were arrested and killed in prison, others were shot at the Soviet withdrawal, and the majorities were deported with their families in remote regions of the USSR.

A special chapter of the Soviet history presents the relationship with Nazi Germany. In this respect, it specifies that among the crimes of Hitler regime there is nothing that would not have analogy in the Soviet history, and the crimes of the Stalinist regime, due to the cruelty and proportions are truly without precedent.

Another component of the repressive policy of the Soviet period was the use of psychiatry for political purposes. A lot of people were forcibly interned in psychiatric hospitals for their political beliefs or simply because they demanded their rights. Healthy and lucid people were treated with psychotropic drugs in doses exceeding several times the proper norm, until they were not able to judge. Thus, the political repression in the form of hospitalization in psychiatric hospitals has been a recurrent practice of the Soviet regime until the last decade of existence of the USSR.

In conclusion, it points out that totalitarian regimes represent the negation of human dignity and violation of all fundamental rights characteristic for a society built on democracy and respect for the rule of law.

Știința istorică operează cu evenimente și fapte care și-au găsit reflectarea în documente sau în declarațiile martorilor. Însă secretele istoriei niciodată nu sunt cunoscute complet, astfel încât descoperirea unor pagini necunoscute contribuie la stabilirea unor noi viziuni asupra unor evenimente ale trecutului.

În țara noastră istoria a fost rescrisă de mai multe ori și multe decenii faptele istorice erau dozate și adaptate la diferite dogme ideologice, iar deseori erau ascunse. Cu multă grijă era ascunsă informația despre fărâdelegile sistemului totalitar sovietic, deoarece cunoașterea acestei informații putea pune în pericol însăși existența sa.

Multe fapte din istoria acestei perioade necesită anumite concretizări și corectări. Este important nu doar de a descoperi noi fapte, dar și de a nu da uitării ceea ce deja este cunoscut. Doar așa vom putea trage anumite lecții din trecut.

În cele ce urmează ne propunem să analizăm unele laturi ale practicilor din trecutul sovietic care pe parcursul anilor, din diferite motive, de către diferiți autori, au avut o interpretare neunivocă.

Este bine cunoscut că Uniunea Sovietică se declara un stat ateist. Ca scop proclamat, la o anumită etapă, era neutralizarea, iar în final, interzicerea curentelor religioase. În aceste condiții munca partidului în vederea suprimării religiilor a căpătat un caracter de propagandă profundă și sistematică care ar fi înlocuit convingerile religioase cu cunoștințe științifice asupra naturii și societății.

Astfel, autoritățile comuniste au promovat o amplă campanie de defăimare a religiei prin mass-media. Începând cu luna noiembrie 1940, pe paginile ziarului republican „Moldova socialistă” este instituită o rubrică permanentă „Clubul ateistului”, în care în mod regulat se aduceau argumente ale inexistenței lui Dumnezeu, luându-se în derâdere ritualurile creștine. Același lucru se făcea și prin intermediul emisiunilor radiofonice.

Pentru prima oară în istoria Bisericii Ortodoxe Basarabene s-a înfăptuit profanarea bisericii și mormintelor, fapt care constituie o insultă adusă credincioșilor și sentimentelor lor. Ostașii sovietici își permiteau să intre fără jenă în biserică cu capul acoperit, să fumeze sau chiar să fluiere. Culmea a constituit-o arborarea drapelului roșu pe biserica de pe strada Bulgară din Chișinău[1].

Pentru a promova o activitate antireligioasă, autoritățile comuniste, în scurt timp după 28 iunie 1940, au deschis Muzeul Ateismului. Acesta era găzduit în Capela Liceului de Fete „Regina Maria”. Muzeul conținea patru secții: „Istoria religiei și ateismului”, „Religia și știința”, „Religia și statul”, iar ultima secție încerca să demonstreze rolul nefast al religiei în perioada construcției socialismului. Materialele expuse explicau originea religiei prin prisma teoriei marxist-leniniste, originea omului conform teoriei darwiniste și mitul despre proveniența lui Hristos.

Au fost închise un șir de biserici și mănăstiri, altele au fost transformate în instituții de distracție, depozite etc. Lăcașele sfinte lăsate să funcționeze au fost obligate să achite impozite exagerate.

Deosebit de crudă era atitudinea comuniștilor față de preoțime. Mulți preoți au fost arestați și omorâți în penitenciare, alții au fost împușcați la retragerea sovieticilor, iar majoritatea au fost deportați, împreună cu familiile, în regiunile îndepărtate ale URSS. Enoriașii erau intimidați, constrânși să nu frecventeze lăcașele de cult[1].

Arestările, după cum se știe, aveau loc noaptea. Iar deja dimineața rudele celui arestat începeau căutările. Unde a fost dus? Ce faptă îi va fi imputată? Ce obiecte îi pot fi transmise? Poate avea întrevvedere? Acestea sunt întrebările frecvente la care organele represive niciodată nu găseau de cuviință să răspundă concret și la timp.

În perioada Gulag-ului era deseori aplicată pedeapsa închisorii cu formularea „10 ani fără dreptul la corespondență”. Rudele celor cărora le-a fost stabilită această pedeapsă credeau naiv că vor trece acești blestemați 10 ani și tatăl lor (mama, fiul, fratele) se va întoarce acasă. Ei așteptau să treacă fiecare an, fără să știe că omul lor drag zace de mult executat cu glonte în creștet în groapa comună la unul din poligoanele NKVD-ului. Treceau acești zece ani și mulți alți ani, țara se schimba, se schimbau conducătorii, se scria din nou istoria, însă adevărul despre cei executați la fel era ascuns[2].

Atât în perioada țaristă, cât și în cea sovietică condițiile de deținere în toate tipurile de instituții erau foarte proaste. Deseori în camere planificate pentru douăsprezece persoane (douăsprezece paturi, un veceu, o masă), erau ticsiți câte patruzeci sau câte șaizeci de deținuți. Aflându-se în astfel de condiții, aceștia nu erau speriați nici de carcera întunecată [3, p. 87-88].

Teritoriul URSS era convențional divizat în 8 regiuni de dislocare a direcțiilor teritoriale cu lagărele corecționale subordonate, închisori, puncte de escortare din post în post etc. Toată țara era acoperită de o rețea densă de închisori și izolatoare de detenție ale NKVD-ului. În prezent sunt cunoscute 2000 obiecte ale Gulag-ului (lagăre, închisori, comenduri)[2].

Transportarea deținuților era realizată cu vagoane marfare, care erau dotate cu paturi cu două nivele. Lângă pod erau două ferestruici cu gratii. În podea era tăiată o crăpătură îngustă care era folosită ca veceu. În vagoane nu erau prevăzute nici iluminare, nici lavoare. Vagonul avea capacitatea de 46 persoane, însă de obicei în el erau plasate 60 persoane sau mai mult. În timpul operațiunilor în masă, eșaloanele erau formate din 20 vagoane, în care erau transportați peste 1000 de deținuți. Ele se deplasau pe rutele indicate în afara graficului, iar drumul din raioanele centrale ale URSS spre Extremul Orient dura până la două luni. Pe parcursul întregii deplasări deținuților nu li se permitea să iasă din vagoane. Hrana era distribuită, de regulă, odată la 24 ore sau mai rar[2].

Teritoriile lagărelor, de obicei, erau îngrădite cu trei rânduri de sârmă ghimpată. Primul avea înălțimea de aproximativ un metru. Rândul mijlociu, de bază, avea înălțimea de 3-4 metri. Între rândurile de sârmă ghimpată erau fâșiile de control, iar în colțuri patru turnuri. În centru erau amplasate punctul medical și izolatorul disciplinar. Acesta din urmă reprezenta o construcție capitală, divizată în camere pentru

deținere solitară și deținere în comun. Împrejur erau amplasate barăcile pentru deținuți. În perioada rece a anului, în condițiile Uralului și Siberiei barăcile, deseori, nu erau încălzite. În astfel de condiții inumane puțini dintre deținuți supraviețuiau până la mult așteptata libertate[2].

Un izolator disciplinar trebuia să corespundă următoarelor exigențe: a) să fie friguros; b) umed; c) întunecos; d) să te omoare cu foamea. De aceea nu este încălzit nici când afară sunt treizeci de grade sub zero; nu se pun geamuri pe timpul iernii, pereții sunt lăsați să se impregneze cu umiditate (ori se amenajează carcera într-un subsol umed). Ferestrele sunt jalnice ori nu există defel (cazul cel mai frecvent). Se cultivă rația stalinistă – 300 de grame de pâine pe zi, iar „mâncare caldă”, adică zeamă chioară, numai în a treia, în a șasea și în a noua zi de încarcerare. Iată reperatele înăuntrul cărora trebuie să ne imaginăm toate carcerile[4, p. 292].

Clienți favorizați ai zonelor disciplinare erau: credincioșii, recalcanții și borfașii. Barăci întregi de „măicuțe” care refuzau să lucreze pentru diavol. În zona disciplinară „sub escortă” a sovhozului Peciora, aceste femei erau ținute în carceră cu apă până la genunchi[4, p. 294-295].

Despre practicile din Gulag au mărturisit mulți foști deținuți. Printre aceștia este și E. Kersnovskaia, o basarabeană deportată în Gulag în iunie 1941, care a descris apoi toate ororile prin care a trecut fiind eliberată în 1957. În 1991 a publicat un album cu desene despre viața din lagărele sovietice. Potrivit acesteia, printre procedeele de tortură practicate de călăii NKVD împotriva deținuților erau și următoarele:

- asfixierea până la hemoragie;
- arderea părții dorsale și a organelor reproductive;
- traumarea anusului;
- introducerea furnicilor în vagin[5].

Iar dacă e bătut, trebuie să i se facă praf rinichii, dacă i se prind mâinile în cătușe, trebuie ca pentru tot restul vieții încheieturile mâinii să-i rămână complet insensibile. Dacă e băgat la carceră, fără tuberculoză să nu iasă de acolo[4, p. 279].

Potrivit lui A. Soljenițan, în anii 1946-1947, în unele lagăre ale Gulag-ului, au fost cazuri de canibalism: oameni tăiați pentru carne, fierți și mâncați[4, p. 297].

Adeptii lui Stalin și patrioții sovietici tăinuiesc nemeritat încă un tip de „stahanoviști”, călăii NKVD. Printre ei se numără adevărații recordmeni: Generalul Vasili Blohin, care a împușcat nu mai puțin de 20 de mii de oameni, Piotr Maggo – 10 mii. Majoritatea călăilor au decedat de moarte bună, au fost îngropați cu onoruri și până în prezent sunt pomeniți de către funcționarii de securitate. Vorbind despre presiunile staliniste, adesea este amintit doar Gulagul, cu toate că el a fost doar o parte a aparatului represiv. Sute de mii de oameni nici nu ajungeau până

în Gulag, deoarece erau împușcați pe poligoane[6].

Un capitol aparte al istoriei sovietice îl prezintă relația cu Germania nazistă. Războiul între Germania și Uniunea Sovietică era inevitabil, deoarece Stalin și Hitler își propuneau scopuri incompatibile, iar „Acordul de prietenie și cu privire la frontiere” între aceștia a fost doar o strângere de mână, înainte de lupta pe viață și pe moarte. Acordul de prietenie cu Hitler a fost primit în URSS cu speranță. Omagiindu-l pe Hitler, oamenii sovietici, în anii 1939-1941 își numeau copiii, deseori cu numele acestuia[7].

Ca și lui Stalin, lui Hitler nu-i era indiferent cine va trăi în lumea postbelică. De aceea, fără a miza pe întâmplare, Hitler, în baza națiunii germane, forma rasa dominantă, iar Stalin, fără a considera diferențele de rasă și naționale ale materialului genetic inițial, forma rasa robilor. În acest sens a luat amploare fenomenul implicării științei și savanților în serviciul politicului. În opinia profesorului N. Kolțov, „forța de muncă fizică, savanții, oamenii de artă ș.a.” vor fi aduși la perfecțiune grație dezvoltării furtunoase a geneticii. Abordarea internațională de către Stalin a formării unei noi rase vizează un areal nelimitat al viitoarei ei așezări. Au fost făcute chiar și încercări de formare a hibridului dintre om și maimuță[7].

Astfel, în mai 1929, în ziarele sovietice a apărut informația precum că profesorul moscovit I.I. Ivanov, la cererea Institutului de Endocrinologie, va efectua experiențe de însămânțare artificială a maimuțelor în crescătoria din Suhumi. Urmașii, apăruți din hibridizarea omului cu maimuța, se preconiza a fi utilizați în lucrările grele, periculoase și nocive pentru om, evident și în experimentarea noilor tipuri de armament de ucidere în masă[7]. Urmează de menționat că o parte din aceste experimente erau desfășurate în cadrul direcției medicale a Gulag-ului.

Studierea variabilității ereditare direct asupra oamenilor necesita prea mult timp, de aceea cercetările se făceau, de regulă, cu bacterii, viruși, muște și câini. Că scopul principal al cercetărilor era totuși găsirea unor căi de schimbare a naturii ereditare a omului o demonstrează și experimentele cu gemenii umani. Curios e faptul că despre experimentele cu gemenii umani, realizate de medicul-genetician nazist din Oswenzim, Iosif Mengel, presa sovietică, în perioada postbelică, publica numeroase articole, iar despre experimentele savanților sovietici se publica modest doar în literatura de specialitate. Totuși colaborarea științifico-tehnică strânsă între Germania și Uniunea Sovietică la începutul anilor 1930 nu lasă îndoieli că medicul Mengel, în realizarea experiențelor sale în Auschwitz, se baza anume pe rezultatele savanților sovietici. Se știe, de exemplu, că la studierea impactului mediului ambiant asupra dezvoltării gemenilor identici în cadrul Institutului de Medicină Experimentală

„Maksim Gorki” din Moscova au participat 1000 de perechi de gemeni. Medicul Mengel, după unele calcule, dispunea doar de 200 perechi[7].

Au fost desfășurate și alte experimente cu deținuții cunoscute sub numele de Laboratorul nr. 1, Laboratorul nr. 12 sau „Camera”, acesta a fost un proiect de cercetare al serviciilor secrete sovietice. Experimentul presupunea testarea mai multor substanțe letale asupra prizonierilor din Gulag. Scopul era descoperirea unei substanțe otrăvitoare fără gust și inodoră, care să nu se fi putut detecta la autopsie. Otrava le era dată subiecților drept medicație, după masă. În cele din urmă, a fost creată C-2, o substanță otrăvitoare care putea omorî o persoană în 15 minute[8].

În opinia istoricului britanic Alan Bullock, ambii dictatori, obținând putere absolută în țara lor, pentru echilibrarea puterii în Europa, se imitau unul pe altul. Și Hitler, și Stalin se admirau în tăcere, respectând faptul că ambii au reușit să parcurgă drumul de la păturile de jos la putere nemărginită. De fapt, Hitler îl considera pe Stalin un adversar de la care avea ce împrumuta. Aici putem numi și practica creării lagărelor de concentrare pentru nimicirea a milioane de membri ai societății, fără perspectivă din punct de vedere genetic, și practica luării de ostatici, și nimicirea de sate întregi, și folosirea deținuților la muncile cele mai grele, și în experimentele inumane. Printre crimele regimului hitlerist nu e nimic ce nu ar avea analogie în istoria sovietică, iar crimele regimului stalinist, după cruzime și proporții, cu adevărat sunt fără precedent[7].

Este bine cunoscut că acțiunile militare începute de către „marii conducători”, cu toate atrocitățile și suferințele specifice războaielor, au căzut pe umerii oamenilor simpli care au plătit cu sănătatea sau cu viața lor. O componentă dramatică a acestui război a fost și prizonieratul.

Astfel, în perioada anilor 1941-1945 în prizonieratul sovietic s-au perindat peste 4 milioane de europeni din rândul armatelor inamice. Atât sub aspectul naționalității, cât și după cetățenie, contingentul deținut era foarte pestriț. Doar în lagărele pentru prizonierii de război de pe teritoriul URSS erau deținute peste 60 naționalități. Printre aceștia, în afară de germani și austrieci, erau și români, italieni, unguri, slovaci, finlandezi, spanioli, francezi, olandezi, belgieni, precum și reprezentanți ai altor state. Spre exemplu, în lagărele pentru prizonieri de război în această perioadă se aflau: români – peste 152 mii, italieni – aproximativ 50 de mii, unguri – peste 499 mii persoane. Numărul militarilor de război japonezi (în anul 1945) era de aproximativ 600 mii persoane[9, p. 59].

Scopul principal al acestor lagăre era stabilirea regimului necesar de deținere și a pazei foștilor militari ai inamicului cu implicarea ulterioară a acestora în muncă. Urmează de menționat că, deseori, la baza creării acestor lagăre, a organizării regimului de deținere, a pazei și utilizării muncii acestui contingent nu stăteau normele juridice internaționale ge-

neral-acceptate, ci factorii ideologici[9, p. 59].

Unele surse mărturisesc că soarta unei părți ai militarilor de război a fost neunivocă. Influența propagandei, ura față de dușman, alte cauze îi determinau deseori pe sovietici să săvârșească răfuieli samavolnice asupra prizonierilor. Aceștia erau împușcați pe loc, deseori fără respectarea procedurilor formale de înregistrare, evidență și interogare prealabilă[9, p. 199].

Astfel, în prizonieratul sovietic în anii 1939-1956 în urma rănilor, maladiilor, traumelor, sentințelor judiciare și extrajudiciare, abuzurilor precum și drept urmare a altor cauze au decedat sau au fost executați peste 700 mii prizonieri de război[9, p. 175].

Urmează de menționat și rolul deținuților în așa-numitele batalioane disciplinare. Batalionul disciplinar este termenul sub care sunt cunoscute batalioanele sovietice ce au luptat pe frontul de Est în cel de-Al Doilea Război Mondial.

Acestea au fost create de Iosif Stalin în iulie 1942, prin intermediul ordinului nr. 227 al Cartierului General. Respectivul document reprezenta o încercare disperată de a reinstaura disciplina în rândul trupelor sovietice, intrate în debandadă în primul an de război. Ordinul, popularizat prin lozincă „Ni șagu nazad!” (Niciun pas înapoi!), a introdus pedepse severe, inclusiv executarea pe loc pentru retrageri neautorizate.

Condamnații apti din punct de vedere fizic puteau să se înroleze ca voluntari în aceste unități, și mulți au fost „încorporați” direct din lagăre. Nu s-a făcut nicio distincție între civili sau militari și nici între deținuții politici și cei de drept comun.

Cei mai mulți dintre cei pedeșiți au fost trimiși în batalioanele disciplinare de infanterie. Termenul serviciului era, în general, de 1-3 luni, pedeapsa maximă fiind aplicată celor condamnați la moarte, pedeapsa standard a Ordinului 227. A existat și posibilitatea transformării termenului de serviciu într-o unitate de pedeapsă în serviciu normal. Celor condamnați li se putea comuta pedeapsa cu trimiterea într-o unitate obișnuită a Armatei Roșii, dacă erau răniți (se considera că vina „a fost spălată cu sânge”) sau dacă săvârșeau fapte eroice. Teoretic, puteau fi decorați pentru „servicii excepționale în luptă”, însă, chiar dacă erau eliberați și considerați pe deplin reabilitați, rămăneau suspecti de „lipsă de loialitate politică”[10].

În realitate, promisiunea reabilitării era pură propagandă; batalioanele disciplinare erau în subordinea unităților terestre NKVD-iste, care îi tratau pe cei pedeșiți ca pe o subspecie de soldat, utilă doar pentru a înlocui pierderile grele, menajând astfel trupele regulate. Unitățile de pedeapsă au fost folosite la străpungerea pozițiilor fortificate, la efectuarea de patrulări în adâncimea teritoriului inamic, ca ariergărzi de

sacrificiu și ca „momeală vie”(de exemplu, purtarea de uniforme de vară, vizibile, în timpul iernii, pentru a atrage focul inamicului și a-i demasca astfel pozițiile). Frecvent, erau trimise în prima linie fără armament. Cei care reușeau să supraviețuiască suficient timp pentru a fi trimiși într-o unitate a Armatei Roșii erau transferați în batalioanele de deminare. [10]

În afara batalioanelor de infanterie, majoritare, au fost înființate unități speciale de „călcători” (militari ce alergau prin câmpurile minate, în fața unităților de asalt, pentru a detona minele). Înainte de executarea atacurilor sinucigașe, soldații erau „pregătiți” cu rații sporite de votcă. Folosiți în ofensivele importante, „trupurile lor sfârtecate au marcat, până la sfârșitul războiului, trecerea în siguranță prin câmpurile minate ale unităților Armatei Roșii”.

Pe lângă batalioanele de infanterie și deminare, au fost create și unități disciplinare de aviație. Piloții și mitraliorii care au luptat în escadrilele disciplinare au fost defavorizați în privința comutării pedepsei, din cauza naturii luptei aeriene, rănilor dobândite fiind, în general, fatale. Nu se ținea cont de numărul misiunilor efectuate, piloții fiind menținuți în luptă până când erau doborâți[10].

Unele laturi ale acestui război sunt dezvăluite destul de amplu în romanul documentar cu titlul „Момент истины. В августе сорок четвертого” (autor V. Bogomolov), bazat pe evenimente reale care descrie munca grea și periculoasă a cercetașilor Armatei Roșii[11]. În roman sunt prezentate un număr mare de documente de pe timpul războiului (ordine, rapoarte, dări de seamă, telegrame etc.). Autorul redă cu lux de amănunte amenințările care planau asupra acestora, pe de o parte, forțele inamice, iar pe de altă parte, presiunea permanentă a superiorilor, inclusiv amenințarea cu împușcarea pentru neîndeplinirea sarcinii puse.

O altă componentă a politicii represive din perioada sovietică a fost utilizarea psihiatriei în scopuri politice. Astfel, foarte multe persoane au fost internate cu forța în spitalele de psihiatrie, pentru convingerile lor politice sau pentru simplul fapt că își cereau drepturile. Oameni sănătoși și lucizi erau tratați cu medicamente psihotrope în doze ce depășeau de câteva ori norma cuvenită, până ajungeau să nu mai judece. Aduși cu ambulanța la psihiatrie, cei incomozi erau examinați formal de o comisie care le puneă, invariabil, aceeași diagnoză: „schizofrenie lent progresivă” sau „sindrom paranoidal”[12].

Pușinii care au fost reabilitați de justiție și de comisiile medicale nu au fost repuși însă în drepturi, la modul practic. Stigmatul de „alienat mintal” i-a urmărit în permanență. Ei nu au putut să se reangajeze la vechiul loc de muncă sau să-și găsească altul în loc, alteori și-au pierdut irecuperabil familiile și au rămas condamnați să-și caute în permanență dreptatea[12].

Un exemplu elocvent este cel al lui Victor Coval, inginer la o uzină din Bălți, care a fost reținut în 1982, interogat de KGB și condamnat la tratament psihiatric pentru că a avut curajul să critice „democrația” sovietică.

Soluția era, din perspectiva organelor represive, izolarea acestuia de societate și aplicarea unui program de reeducare. S-a considerat însă că o condamnare la închisoare sau lagăr de corecție prin muncă poate să agraveze „devierile” ideologice ale acuzatului, de aceea s-a optat pentru o altă metodă de reeducare, recomandată public de Hrușciiov în 1958 drept una mai „umană” în raport cu detenția stalinistă sau cea din țările capitaliste. Era vorba de spitalul de psihiatrie de la Dnepropetrovsk, unul dintre cele mai mari din URSS[13].

Astfel, cazul lui Coval arată în mod clar că represiunea politică sub forma internării în spitalele de psihiatrie a fost o practică recurentă a regimului sovietic până în ultimul deceniu de existență a URSS.

În final, ținem să accentuăm asupra necesității studierii atente a trecutului istoric pentru a trage învățăminte care ar facilita construirea unui stat democratic. În acest sens, experiențele consumate pot constitui un îndrumar în procesul edificării unei societăți cu adevărat deschise.

În aceeași ordine de idei, specificăm că regimurile totalitare reprezintă negarea demnității umane și încălcarea tuturor drepturilor fundamentale caracteristice unei societăți construite pe baza democrației și a respectării statului de drept.

Astfel, păstrând vie amintirea ororilor care au avut loc în toate regimurile totalitare, putem promova drepturile fundamentale ale omului, în special în rândul cetățenilor noștri mai tineri și al generațiilor viitoare. Condamnarea caracterului inuman al acelor crime și păstrarea amintirii celor care au fost victimele acelor orori trebuie să fie un efort colectiv, împărțit și promovat de fiecare cetățean al Republicii Moldova.

Referințe bibliografice

1. Țăranu M.S., *Politica sovietică antireligioasă din RSSM în timpul primei ocupații sovietice*, în <http://historia-aurellazar.wikispaces.com/file/view/Politica+Sovietic%C4%83.pdf>
2. Кузнецов И., *Засекреченные трагедии советской истории* // <http://lib.rus.ec/b/235272/read>
3. A se vedea: Кларов Ю., *Арестант пятой камеры*, Политиздат, Москва, 1990.
4. Soljenițan A., *Arhipelagul Gulag, 1918-1956*, încercare de investigație literară. Părțile a treia și a patra. Traducere și note de Ion Covaci, Editura UNIVERS, București, 1997.

5. *Cum îi torturau sovieticii pe basarabeni* // <http://blog.nistru-prut.info/?p=1032>
6. *Dezvăluiri zguduitoare: cum ucideau călăii lui Stalin* // [www.timpul.md/articol/\(arhive\)-dezvaluiiri-zguduitoare-cum-ucideau-calaii-lui-stalin-44650.html?action=print](http://www.timpul.md/articol/(arhive)-dezvaluiiri-zguduitoare-cum-ucideau-calaii-lui-stalin-44650.html?action=print)
7. *Pentru cine bat clopotele (2)* <http://www.literaturasiarta.md/pressview.php?l=ro&idc=263&id=207&zidc=4>
8. *Cele mai terifiante experimente medicale cunoscute vreodată. Laboratoarele de otrăvă sovietice* // http://www.history.ro/exclusiv_web/general/articol/
9. Чайковский А., *Плен. За чужие и свои грехи*, Парламентское издательство, Киев, 2002.
10. *Istoria, așa cum a fost: batalioanele disciplinare sovietice* // <http://www.mehedinteanul.ro/blog/istorie/4811-istoria-așa-cum-a-fost-batalioanele-disciplinare>
11. *A se vedea: Богомолов В., Момент истины. (В августе сорок четвертого)*, Москва, Издательство «Литературная газета», 1976.
12. Cozonac C., *Victimele psihiatriei represive continuă să-și caute drepturile* // <http://www.europalibera.org/content/article/2091648.html>
13. Cașu I., *„Reeducare“ prin tratament psihiatric* // http://www.history.ro/exclusiv_web/general/articol/reeducare-tratament-psihiatric

STRATEGIILE GEOPOLITICE RUSEȘTI ÎN CONTEXTUL ASCENSIUNII POLITICE A LUI V. PUTIN

Oleg CASIADI,

*doctor în filozofie, conferențiar universitar,
al Catedrei „Drept polițienesc și științe socioumane”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,*

Valeriu HARABARA,

*lector superior al Catedrei „Drept polițienesc și științe socioumane”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, doctorand*

Summary

The European continent remains an area of global in stability due to the new region a circumstances created after the collapse of the USSR.

Currently, we are witnessing the intensification of revanchist tandre visionist policy promoted by the Russian Federation which directly influences regional policy and reflects the geopolitical status of Moldova.

We consider that after the collapse of the USSR, Russia is in to a dilemma: to be part of Europe or an Eurasian structure. Russia is creating an area of vital interest, known as the phrase „near abroad”. To dominate the area, several tools are used like political, economic, military or demagogic.

Analyzing the contemporary geopolitical realities, there are certain aspects of their impact on Moldova, which has direct border with Ukraine. As a result, Republic of Moldova has to express its position in the light of its national interests such as territorial integrity, internal stability and economic development. And to achieve the goals of that, the only option is moving towards EU.

In concluding this article, we put the same question which researcher Therry Walton had put:

Should we be afraid of Putin’s Russia?

Following we shouldn’t be afraid of the policy of V. Putin because those actions stake psychological intimidation, as a result, Russia’s blocking actions depend on the firmness and wisdom of the European leaders.

History teaches us that cessions to Germany made by European leaders at the conference in Munich in 1938 led to the outbreak of the Second World War, therefore we should not repeat the same mist take sat the beginning of the XXI century.

Începutul secolului al XXI- lea s-a evidențiat printr-o accentuare a contradicțiilor geopolitice dintre Marile Puteri. Continentul european rămâne o zonă de instabilitate mondială determinată de noua conjunctură regională creată după destrămarea URSS. Actualmente, asistăm la intensificarea politicii revanșarde și revizioniste promovate de Federația Rusă care influențează în mod direct politica regională, răsfrângându-se și asupra statutului geopolitic al Republicii Moldova. Realitățile geopolitice europene au servit ca subiect de cercetare în literatura de specialitate

contemporană. Printre investigațiile recente, le menționăm pe cele semnate de Vladimir Baranovskiy¹, Stanislav Secrieru², Paul Claval³, Aleksandr G. Dughin⁴, Oleg Serebrian⁵ etc.

Este de menționat că bazele ideologice ale gândirii geopolitice ruse au o tradiție seculară. Acest subiect este abordat de cercetătorul O. Serebrian, care trasează trei doctrine geopolitice promovate de Rusia în ultimele secole: panslavismul, eurasianismul, internaționalismul. Constatăm prezența acestor ideologii în doctrinele contemporane ale Federației Ruse.

Panslavismul își are originea în mișcările de emancipare a popoarelor slave, aflate sub stăpânirea unor imperii, mizându-se pe edificarea unui stat panslav. Ideea panslavistă a fost preluată de Imperiul Rus în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, obiectivul fiind însă altul, determinat de extinderea stăpânirii rusești, prin specularea sentimentelor naționale ale popoarelor slave. Un exemplu al continuității ideii panslaviste îl găsim în lucrarea lui Nicolae Danilevski „Rusia și Europa” scrisă în secolul al XIX-lea. Autorul sublinia că scopul Rusiei ar trebui să fie unirea întregului neam slav prin crearea unei uniunii - panslave. De asemenea, Danilevski promovează teoria ciocnirii civilizațiilor, evidențiind confruntarea între lumea greco - slavă (ortodoxă) și cea romano - germană (catolico - protestantă). Regăsim această nouă abordare în societatea contemporană a Federației Ruse, evidențiindu-se confruntarea între tradițiile conservative ortodoxe în spațiul slav cu cele liberal - protestante în societatea occidentală.

Cât privește doctrina eurasianistă, menționăm cercetările întreprinse de Viorica Țăcu, care urmărește evoluția acestei doctrine de la origini până în prezent. Primele manifestări teoretice ale eurasianismului se conturează la începutul secolului al XX-lea, prin lucrările lui Nicolai Trubețkoi, geograful Piotr Savițki și istoricul Gheorghi Vernadski. Autorii afirmă că „Rusia nu este nici Europa, nici Asia. Rusia este Eurasia, astfel fiind contracarate reprezentările geopolitice care fac distincție între Rusia europeană și Rusia asiatică”⁶. În această ordine de idei, menționăm conceptul lui P.N. Savițki, care definea Rusia ca un areal de tranziție de la Europa la Asia, un spațiu de întrepătrundere a civilizației orientale cu

¹ Baranovskiy Vladimir, „Russia: A Part of Europe or Apart from Europe”. In *International Affairs*, Volume 76, Issue 3, pages 443 – 458, July 2000.

² Secrieru Stanislav, *Iluzia integrării eurasiatice*, Policy Brief CRPE, 2013.

³ Claval Paul, *Geopolitică și geostrategie*, București, 2001.

⁴ Dughin Aleksandr, *Bazele geopoliticii*, Vol I, *Viitorul geopolitic al Rusiei*, București, 2011.

⁵ Serebrian Oleg, *Rusia la răspântie. Geoistorie, geocultură, geopolitică*, Chișinău, 2014.

⁶ Țăcu Viorica, „Neo – eurasianismul: între teorie și finalități politice”. În: *Revista de istorie și politică*, anul VI, nr.1(11), 2013, p. 156

cea occidentală. Prin prisma acestei doctrine, se argumentează spiritul determinismului geografic în procesul de expansiune teritorială a Rusiei spre vest, menționându-se că Rusia este determinată de factori istorico-culturali și geografici favorabili edificării unui imperiu eurasiatic⁷. Anume acest curent reînvie sub o nouă formă în perioada contemporană. Promotorul neoeuroasinismului este cercetătorul A. Dughin, care înaintea concepția neosovietismului. Concepția sa este prezentată în lucrarea „Bazele geopoliticii. Viitorul geopolitic al Rusiei”, unde promovează conceptul renașterii Imperiului Rus, susținând politica expansionistă neoimperială. Aceste tendințe sunt traduse în viață de președintele Federației Ruse, Vladimir Putin. Ca argument ne servește discursul lui V. Putin din octombrie 2000 la Astana, unde sublinia importanța ideilor eurasiatice și consacra eurasianismul ca o doctrină neoficială al Moscovei. În momentul de față, ideea respectivă se materializează prin încercarea creării Uniunii Eurasiatice. Conform acestui proiect geopolitic, uniunea respectivă ar reuni în mare parte fostele republici sovietice sub protectoratul Moscovei, având la bază noi valori politice și economice. Nucleul proiectului se consideră a fi Uniunea Vamală Rusia - Belarus - Kazahstan.

Internaționalismul în literatura de specialitate are mai multe abordări, de multe ori el nu este considerat ca o idee geopolitică. Această doctrină s-a născut și a evoluat în perioada sovietică. Internaționalismul sovietic prezenta, de fapt, o simbioză între șovinismul velicorus și ideologia comunistă. Însă este de menționat că, pe de o parte, doctrina declara egalitatea între popoare, iar pe de altă parte stabilea o ierarhie a popoarelor sovietice, pe prim - plan situându-se conceptul velicorus⁸. Deși internaționalismul sovietic s-a sfârșit odată cu destrămarea URSS, consecințele acestuia le resimțim până în zilele noastre, lăsându-se amprenta asupra mentalității populației și schimbând structura etnică în mai multe regiuni ale fostei uniuni. Un impact colosal l-au constituit acțiunile agresive din perioada stalinistă, când popoare întregi erau asociate cu adversarul. Ca rezultat, începe politica sovietică de deportări, în urma cărora popoare întregi din URSS, printre care tătarii din Crimeea, kalmâcii, cecenii, ingușii, au fost deportați pentru a fi asimilați sub aspect etno cultural. Anume aceste realități au determinat constituirea unor factori de tensiuni interetnice, care s-au accentuat îndeosebi după destrămarea URSS prin mai multe conflicte locale, cum este cazul armeano - azer sau osetino - inguș.

Analizând în ansamblu aceste doctrine, înțelegem de ce Ucraina

⁷ Țăcu Viorica, „Geopolitica rusă: paradigme tradiționale și provocările contemporane”. În: *Revista de istorie și politică*, anul III, nr.1-2, 2010, p. 204.

⁸ Serebrian Oleg, *op. cit.*, p. 48.

și Belarusia au devenit primordiale în politica externă a Federației Ruse. Pierderea Ucrainei de sub control ar prezenta o pierdere geopolitică. Doar cu Ucraina Federația Rusă ar putea deveni un imperiu eurasiatic, în care Rusia i-ar domina pe nonslavi din sudul și sud-estul spațiului exsovietic. Problemele demografice din Federația Rusă determinate de rata natalității în scădere și explozia demografică din Asia Centrală ar determina faptul că orice etnitate eurasiatică bazată doar pe puterea Rusiei fără Ucraina ar deveni inevitabil mai puțin europeană și mai mult asiatică⁹.

Din cele expuse mai sus, considerăm că după destrămarea URSS, Rusia se află într-o dilemă: să fie parte a Europei sau o structură eurasiatică. Alegerea pe care a făcut-o o prezintă ca pe un stat ce nu se include cu adevărat nici în Europa și nici în Asia, înglobând în multiplele sale probleme sociale, economice și politice. Iar pretenția poziției de stat asediat a dus la crearea unor relații ostile cu vecinii săi. În acest context, Rusia își creează o zonă de interes vital, cunoscută sub sintagma „vecinătate apropiată”. Pentru a domina zona respectivă, sunt utilizate mai multe instrumente de ordin politic, economic, demagogic sau militar. Instrumentul politico-economic presupune utilizarea resurselor energetice, de exemplu, în urma revoluției portocalii ucrainene din anul 2005 au început presiuni politice față de noua guvernare prin majorarea prețului la gazul natural. În această ordine de idei, menționăm și utilizarea embargoului față de anumite produse din statele ce și-au manifestat simpatiile provestice, realități de care a suferit și Republica Moldova. În 2006, se interzic importurile vinurilor moldovenești, aceeași politică o constatăm și în 2014.

Instrumentele demagogice constau în amplificarea artificială a anumitor probleme de ordin religios, cultural, lingvistic în statele din zonele de interes ale Federației Ruse. De exemplu, utilizarea problemei lingvistice pe teritoriul ucrainean, prin anumite acțiuni ce urmau a apăra circulația limbii ruse în această zonă. Fapt ce va diviza societatea ucraineană în cei ce vorbesc rusește și cei ce vorbesc ucraineană. În acest context, ne referim și la manipularea cu comunitățile minoritare ruse din aceste zone, stimulându-i spre o confruntare cu autoritățile centrale sub deviza apărării autonomiei culturale.

A treia pârgă este de ordin militar. În mod vădit, acest instrument a fost utilizat de liderul rus Vladimir Putin. De exemplu, în august 2008 are loc intervenția militară deschisă în Osetia de Sud, iar în martie 2014, prin utilizarea instituțiilor militare, are loc anexarea Crimeii la Rusia. În cadrul acestei politici se încadrează și menținerea ilegală a trupelor sale militare pe teritoriul altui stat, cum ar fi cazul Transnistriei, retrage-

⁹ Bordian A., „Geopolitica Rusiei de la Est la Vest”. În: *Revista de politică, cultură și spiritualitate „Axa”*, nr.2, 2010, p. 8-10.

rea trupelor ruse din această regiune fiind tergiversate de autoritățile de la Moscova.

Un instrument geopolitic utilizat de Federația Rusă este ortodoxia. Această realitate este abordată de S. Șevcenko în articolul „Ortodoxia rusă ca factor geopolitic”, în care sunt descrise acțiunile bisericii ruse în afara hotarelor sale¹⁰. Este de menționat că implicarea ortodoxiei ruse în politică cunoaște următoarele aspecte:

- susținerea politicii externe a Federației Ruse. Cel mai elocvent exemplu este atitudinea bisericii ruse față de conflictul din Ucraina. În martie 2014, protoiereul V. Ceaplin cerea ucrainenilor să nu se împotrivească „misiunii pacifatoare” a militarilor ruși în Crimeea;

- crearea unui suport politic pentru Federația Rusă din partea populației ortodoxe subordonate patriarhiei ruse. Același fenomen se constată în Ucraina, Belarus și Republica Moldova;

- susținerea elitei politice ruse. Acest fapt s-a conturat foarte bine în timpul guvernării lui Vladimir Putin. De exemplu, în februarie 2012, în timpul campaniei prezidențiale, patriarhul Chiril a afirmat în public că cei 12 ani a conducerii lui Putin reprezintă „un dar de la Dumnezeu”¹¹.

Politica Rusiei în spațiul postsovietic nu a avut întotdeauna un aspect coerent. Tendințele sale de integrare regională sau intensificat în funcție de doi factori: tendința anumitor state de a se îndepărta de Moscova și de a reduce dependența economică față de ea, prin apropierea de structurile europene; interesul anumitor state sau organizații față de teritoriile respective¹². Anume în aceste condiții Federația Rusă pune în funcțiune instrumentele sus - menționate.

Pentru a înțelege mai bine esența regimului politic de la Moscova, vom analiza poziția autorităților ruse în conflictul din Ucraina și circumstanțele anexării Crimeii. În urma schimbării regimului politic de la Kiev din februarie 2014, are loc o intervenție directă a unor forțe neidentificate, preluând controlul unor centre politice din regiunea Crimeea. La 28 februarie Consiliul Suprem al regiunii autonome Crimeea a votat dizolvarea guvernului regional și a inițiat organizarea unui referendum referitor la autonomia lărgită a republicii. Pe data de 11 martie Consiliul Suprem declară independența Republicii Autonome Crimeea față de Ucraina, iar pe data de 16 martie, este organizat un referendum privind independența și aderarea la Federația Rusă. În următoarea zi, parlamentul Crimeii a solicitat alipirea la Federația Rusă. Ca răspuns, pe data de 17 martie, președintele Vladimir Putin emite un decret de

¹⁰ Serebrian Oleg, *op. cit.*, p.59

¹¹ Arutunian A., *Țarul Putin. Din interiorul cultului puterii din Rusia*, București, 2012, p. 282.

¹² Coadă L., „Supraveghind vecinătatea: politica Kremlinului față de Moldova și Georgia”. În: *Revista de istorie și politică*, anul VI, nr.1, anul 2013, p. 145.

recunoaștere a republicii Crimeea ca stat suveran și independent. Astfel, la 18 martie este semnat tratatul de anexare, iar pe 21 martie Putin semnează legile care admit formal Republica Crimeea și orașul Sevastopol în componența Rusiei. Am prezentat această scurtă cronologie ca să demonstrăm că în decurs de o lună de zile Federația Rusă reușește să ocupe teritoriul Crimeii.

Cât privește argumentele înaintate de diplomația rusă față de acțiunile sale, acestea sunt următoarele:

- controlul istoric exercitat asupra regiunii;
- dreptul popoarelor la autodeterminare;
- precedentul Kosovo¹³.

La aceasta adăugăm și poziția enunțată de Vladimir Putin, care a declarat „Reîntoarcerea Crimeii în componența Rusiei se datorează atașamentului și sentimentului de responsabilitate față de locuitorii peninsulei, care nu puteau fi lăsați în voia sortii sub jugul naționaliștilor”¹⁴.

Toate aceste argumente sunt criticate de instituțiile diplomatice internaționale, demonstrând-se că nu au nici un temei. Vom prezenta în continuare declarațiile consilierului prezidențial al lui Traian Băsescu, Iulian Chifu, care a subliniat că noua strategie a politicii externe a Federației Ruse are ca scop reunificarea spațiului post-sovietic, iar prin acțiunile sale Federația Rusă a încălcat mai multe norme ale dreptului internațional. Este pus sub semnul întrebării acordul de la Helsinki din 1975, Carta pentru o nouă Europă, inclusiv toate angajamentele semnate în urma relațiilor NATO – Rusia (Roma 1997, Praga 2002). Autorul menționează că au fost încălcate un șir de principii consfințite în documentele amintite, printre care: respectarea suveranității; respectarea integrității teritoriale; respectarea independenței statelor din regiunea Eurasiatică; nerecurgerea la forță sau la amenințarea cu forța; soluționarea prin dialog a înțelegerilor etc¹⁵.

Strategia anexării Crimeii la Federația Rusă a fost pregătită din timp, fiind utilizate un nou complex de strategii de ordin politico - militar - ideologic care au căpătat în literatura de specialitate denumirea de „război hibrid”. Termenul respectiv este interpretat în mod diferit, însă, analizând realitățile din Ucraina, punctăm următoarele elemente definitorii:

Crearea unei rețele de spionaj în zonele de interes ale Federației Ruse. Funcționarea acestui instrument a fost dată la iveală de investigații jurnalistice ale postului de televiziune ucrainean „Inter” care a demon-

¹³ Pachiu L., Dudău R., *Criza din Ucraina: o analiză din perspectivă regimului de securitate energetic în bazinul Mării Negre*. www.pachiu.com.

¹⁴ Mischevca I., *Crimeea un an de anexare*. www.adevarul.ro.

¹⁵ Chifu I., *Noua strategie de politică externă a Rusiei este reunificarea spațiului exsovietic*. <http://jurnalul.ro/stiri/politica/consilierul-prezidential-iulian-chifu>.

strat trădarea de patrie a mai multor oficiali ucraineni, inclusiv ofițeri din armata ucraineană racolați de serviciile secrete ruse.

Utilizarea mass - mediei de propagandă, pe care o împărțim convențional în două grupe: posturile de televiziune care emit în spațiul exsovietic și posturile fondate pentru emiterea în spațiul occidental de exemplu: Rusia Today sau Sputnik.

Încercarea de a crea o susținere politică din partea unor forțe politice marginale din Occident. De exemplu, cooperarea cu extrema dreaptă, Frontul Național (Franța) sau Liga Nordului (Italia).

Difuzarea informațiilor false, cultivarea unor diverse teorii ale conspirației, distrugerea publică a adversarilor prin materiale compromițătoare, crearea unor false partide de opoziție sau false ONG-uri independente. Aceste acțiuni duc în ultima instanță, la lichidarea absolută a opoziției interne față de politica externă a statului.

Utilizarea resurselor militare, cum este cazul „omuleților verzi”, care reprezintă trupe militare fără însemne distinctive. În acest context, se utilizează pe larg mercenarii. Ca argument ne servesc prizonierii capturați de trupele guvernamentale ucrainene. Aspectul multiethnic al acestor mercenari care provin din spațiul ex sovietic, inclusiv din Balcani (îndeosebi sârbi), precum și reprezentanți ai unor state europene, poate fi explicat prin propaganda ideologică răspândită în acest spațiu.

Situația din Crimeea o putem prezenta în baza declarației președintelui belarus, Aleksandr Lucașenko: „Astăzi Crimeea face parte din Federația Rusă, indiferent dacă recunoaștem acest lucru sau nu, starea de fapt nu se va schimba. Dacă Crimeea va fi recunoscută ca o regiune a Federației Ruse nu prea contează”¹⁶. De aici tragem concluzia că politica Rusiei în dilema dintre dreptul internațional și politica de putere a utilizat-o pe cea din urmă.

Analizând realitățile geopolitice contemporane, vom emite și anumite aspecte privind impactul acestora asupra Republicii Moldova, ce are hotar direct cu Ucraina. Subiectul respectiv a fost abordat în mai multe articole și studii atât de cercetători din străinătate, cât și din Republica Moldova, printre care putem enumera lucrări semnate de O. Șofransky, V. Juc, O. Serebrean¹⁷, V. Saca, V. Cibotaru etc.¹⁸. Problema este abordată în mod diferit. De exemplu, O. Șofransky abordează problema situației geopolitice a Moldovei în termeni geo- economici, evidențiind dependența de resursele energetice rusești. Victor Juc menționează că sub aspect geopolitic R. Moldova are o situație complexă, aflându-se la

¹⁶ Pachiu L., Dudău R., *Criza din Ucraina: o analiză din perspectiva regimului de securitate energetic în bazinul Mării Negre*. www.pachiu.com.

¹⁷ Serebrean Oleg, „Geopolitica regiunii Mării Negre. O miză pentru Rusia și UE”. În: *Revista de istorie și politică*, Chișinău, 2008, nr.1, p. 235- 241.

¹⁸ Cibotaru V., *Republica Moldova și comunitatea internațională*, Chișinău, 2001.

frontiera geopolitică a două centre de putere, anume Federația Rusă și Uniunea Europeană. Ca urmare, R. Moldova urmează să-și exprime poziția prin prisma intereselor sale naționale, cum ar fi integritatea teritorială, stabilitatea internă și dezvoltarea economică. Iar pentru a atinge la țelurile respective, singura opțiune este orientarea către UE¹⁹.

Politologul V. Saca analizează locul geopolitic al Republicii Moldova prin două viziuni: prin cea a optimiștilor, care văd R. Moldova ca pe o punte de legătură între Est și Vest. Viziunea a doua este cea a pesimiștilor, care tratează R. Moldova ca un stat fără perspectivă, fiind constrânsă de „jocul Marilor Puteri”²⁰.

Generalul I. Costaș ex-ministru al Apărării din Republica Moldova, în interviul agenției de știri UNIMEDIA, prezenta în plan comparativ evenimentele de azi din Ucraina și cele din Republica Moldova din anul 1992, evidențiind multiple similitudini. Se atrage atenția asupra pericolului reactualizării problemei transnistrene, prin promovarea de autoritățile ruse a proiectului Novorosiei, al cărei hotar urmează să ajungă la Nistru. Din cauza instabilității interne din Republica Moldova, posibilitatea lărgirii hotarului acestui proiect până la Prut devine o realitate²¹.

În încheierea acestui articol, ne punem aceeași întrebare pe care a pus-o și cercetătorul Therry Walton: Să ne fie frică de Rusia lui Putin? Urmează să nu ne fie frică de politica promovată de V. Putin din cauza că acțiunile respective au ca miză psihologică intimidarea, ca urmare, oprirea acțiunilor Rusiei depinde de fermitatea și înțelepciunea liderilor europeni. Istoria ne învață că cedările față de Germania făcute de liderii europeni la Conferința de la Munchen din anul 1938 a dus la izbucnirea celui de Al Doilea Război Mondial, prin urmare nu trebuie să repetăm aceleași greșeli la începutul secolului al XXI-lea.

¹⁹ Juc V., Ungureanu V., „Republica Moldova în contextul realităților geopolitice contemporane: avantaje și constrângeri”. În: *Studii internaționale. Viziuni din Moldova*. Chișinău, 2008, p.29.

²⁰ Saca V., Ciobanu V., „Republica Moldova între civilizația estică și cea vestică în contextul intereselor geopolitice”. În: *Moldoscopia*, nr.3, 2007, p.107.

²¹ www.unimedia.info/.../alb-negru/.

MANAGEMENTUL INEFICIENT AL INFRASTRUCTURILOR CRITICE – CAUZA CRIMINALITĂȚII POLITICE

Valentin CHIRIȚA,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
lector superior al Catedrei „Științe penale” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Ghenadie COSOVAN,

colonel de poliție în rezervă

Summary

Critical infrastructure protection through the establishment of security measures should be aimed at both the organizational (policies and strategies of internal security, including training in an organized and security personnel) and physical security sphere and information systems forming their own critical infrastructure. A key imperative of protecting critical systems is to promote safety culture in the area, which ultimately will facilitate the establishment of good governance, effective management of critical infrastructure in the Republic of Moldova.

Actualele procese ce au loc în cadrul sistemului contemporan de relații internaționale, dar mai cu seamă procesele de integrare, au un impact semnificativ, sistematic și continuu asupra intereselor naționale. Fiecare stat este preocupat de precizarea interesului național pe baza evaluării riscurilor reale sau potențiale. Dificultățile interne ale statelor de natură politică, economică și socială impun o coerență și perspicacitate în politica externă a acestora.

Fenomenul securității capătă un caracter pătrunzător, care include minimum cinci dimensiuni – securitatea militară, securitatea politică, securitatea economică, securitatea socială, securitatea ecologică. Nu există o ierarhie după importanță, fiecare din aspecte își are locul și rolul său în sistemul național de securitate.

Securitatea națională este realizarea în practică a unei strategii deliberate, care asigură oamenilor o dezvoltare socială stabilă și o viață onorabilă în condițiile stabilității și securității, prin contracararea în timp util și eficientă, dar și neutralizarea amenințărilor și riscurilor. Se consideră că baza securității naționale este supraviețuirea fizică a societății, păstrarea suveranității și integrității teritoriale a țării, nivelul înalt al potențialului în fața pericolelor și amenințărilor, atât externe, cât și interne, asigurarea pentru cetățeni a condițiilor necesare pentru o viață normală, dar și pentru dezvoltare [6].

Concomitent cu pericolele tradiționale externe, apar și amenințări

noi, necunoscute anterior, provocări care amenință stabilitatea, securitatea națională și politică. Se intensifică amenințările din sfera informațională, în urma elaborării de către unele țări a conceptelor de război informațional, care presupune influența asupra sferelor informaționale ale altor țări. Asemenea riscuri se referă la posibile perturbări în funcționarea sistemelor de informații și de telecomunicații, precum și securitatea păstrării resurselor informaționale, obținerea accesului neautorizat la acestea.

Posibilitatea de destabilizare a sistemului social în urma măsurilor inadecvate de gestionare a infrastructurilor critice insuficient gândite și echilibrate de managerii de diferite nivele constituie, de asemenea, o amenințare la adresa securității naționale. În aceste condiții, factorii interni de risc și amenințările se manifestă, spre deosebire de cele externe, mult mai latent. Astfel, stabilitatea statului poate fi atinsă, prin urmare, doar atunci când este asigurată securitatea sa externă și internă în mod corespunzător.

Reieșind din cele menționate mai sus, devine clar că infrastructurile critice au reprezentat totdeauna domeniul cel mai sensibil, cel mai vulnerabil al oricărui sistem și al oricărui proces.

Protecția infrastructurilor critice în Republica Moldova cuprinde activitatea desfășurată succesiv privind analiza și evaluarea riscurilor, asigurarea protecției informațiilor clasificate, realizarea planurilor de securitate ale operațiunilor de infrastructură critică, stabilirea modului de realizare a comunicațiilor, precum și exerciții, rapoarte, reevaluări și reactualizări ale documentelor elaborate.

Managementul infrastructurilor critice are drept scop asigurarea funcționalității, a continuității și integrității acestora, pentru a descuraja, elimina și neutraliza o amenințare, un risc sau un punct vulnerabil.

Infrastructurile critice sunt infrastructuri cu rol important în asigurarea securității în funcționarea sistemelor și în derularea proceselor economice, sociale, politice, informaționale și militare.

În literatura de specialitate, termenul „critic” se referă la „infrastructura care, dacă este perturbată sau distrusă, ar conduce la catastrofe și pagube majore”.

În dicționarul limbii române moderne, termenul „critic” se referă la un punct sau la un moment de criză, care premerge o schimbare bruscă; care poate determina o schimbare decisivă (în rău), sau definind stări de agregare ale materiei: temperatură critică – temperatura maximă la care un gaz mai poate fi lichefiat sau stare critică – stare a unui fluid aflat la temperatura critică, în care lichidul și vaporii aceluși fluid au aceeași densitate, astfel încât nu se poate spune dacă este lichid sau gaz etc. [4].

Astfel, infrastructurile critice pot fi definite ca acele obiective, rețele, servicii, active fizice și mijloace informatice care, dacă sunt întrerupte sau distruse, vor avea un impact serios asupra sănătății, siguranței, securității sau a bunăstării economice a cetățenilor sau asupra funcționării efective a actului de guvernare a statului.

În categoria „infrastructuri critice” sunt incluse, de regulă, toate structurile vitale ale unei societăți, care, prin discontinuitatea lor, aduc societatea în imposibilitatea de a-și exercita funcțiunile, în special:

- sisteme de electricitate (energia);
- obiectivele și instalațiile nucleare;
- sisteme informatice și de telecomunicații (rețele de calculatoare, rețeaua de telefonie fixă și mobilă, internetul etc.);
- deșeurile rezultate din activități economice de prelucrare a materialelor radioactive, toxice;
- sisteme de aprovizionare cu apă;
- mijloacele de comunicații (terestre, navale, aeriene);
- sisteme bancare, financiare și de asigurări;
- serviciile de sănătate și de intervenție în cazuri excepționale;
- autorități publice (centrale, locale);
- valorile și utilitățile publice de interes strategic etc. [3].

O formă distinctă de colaborare a statelor în domeniul protecției infrastructurilor critice reprezintă încheierea acordurilor speciale inter-statale precum și aderarea la convențiile internaționale care într-o formă sau alta reglementează segmentul respectiv. Astfel, trebuie menționat că Republica Moldova a încheiat o serie de documente cu caracter internațional, printre care pot fi menționate următoarele: Convenția cu privire la securitatea nucleară, adoptată la Viena la 17 iunie 1994; Protocolul de la Cartagena privind biosecuritatea la Convenția privind diversitatea biologică, adoptat la Montreal la 29 ianuarie 2000; Convenția europeană pentru reprimarea terorismului, adoptată la Strasbourg la 27 ianuarie 1977; Convenția internațională privind suprimarea finanțării terorismului, adoptată la New York la 9 decembrie 1999; Convenția internațională privind suprimarea terorismului cu bombe, adoptată la New York la 12 ianuarie 1998; Convenția privind protecția fizică a materialelor nucleare, adoptată la Viena la 28 octombrie 1979; Convenția pentru reprimarea actelor ilicite îndreptate contra securității aviației civile, adoptată la Montreal la 23 septembrie 1971; Convenția pentru reprimarea capturării ilicite a aeronavelor, adoptată la Haga la 16 decembrie 1970; Convenția pentru reprimarea actelor ilicite împotriva siguranței navigației maritime, adoptată la Roma la 10 martie 1988; Acordul cu privire la ajutorul reciproc în caz de accidente și alte situații excepționale la obiectivele elec-

troenergetice ale statelor membre ale Comunității Statelor Independente, semnat la Moscova, Federația Rusă la 30 mai 2002; Acordul cu privire la cooperarea statelor membre ale Comunității Statelor Independente în timpul evacuării cetățenilor acestora din țările terțe în cazul producerii situațiilor excepționale, semnat la Moscova, Federația Rusă la 12 aprilie 1996; Acordul cu privire la cooperarea în domeniul prevenirii și lichidării consecințelor situațiilor excepționale cu caracter natural și tehnologic a țărilor Comunității Statelor Independente, semnat la Minsk, Republica Belarus la 22 ianuarie 1993; Acordul privind schimbul de informații despre situațiile excepționale cu caracter natural și tehnogen, cooperarea informațională la lichidarea consecințelor lor și acordarea de ajutor populației sinistrate, semnat la Ialta la 18 septembrie 2003; Acordul dintre Guvernul Republicii Moldova și Organizația Națiunilor Unite cu privire la măsurile de urgentare a importului, exportului și de tranzitare a ajutoarelor umanitare și a averii personalului de acordare a ajutorului în caz de calamități și situații excepționale, semnat la Chișinău, Republica Moldova la 17 septembrie 1999; Acordul între guvernele țărilor membre ale Cooperării Economice a Mării Negre (CEMN) privind interacțiunea în acordarea ajutorului în situații excepționale cu caracter natural și tehnologic și lichidarea consecințelor acestora, semnat la Soci, Federația Rusă la 15 aprilie 1998; Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Federației Ruse cu privire la colaborarea în domeniul protecției civile, prevenirii avariilor industriale, calamităților naturale și lichidării consecințelor lor, semnat la Chișinău, Republica Moldova la 14 februarie 1995; Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Belarus cu privire la colaborarea în domeniul prevenirii situațiilor excepționale și lichidării consecințelor acestora, semnat la Chișinău, Republica Moldova la 20 noiembrie 2006; Acord între Guvernul Republicii Moldova și Cabinetul de Miniștri al Ucrainei cu privire la colaborarea în domeniul preîntâmpinării avariilor industriale, catastrofelor, calamităților naturale și lichidării consecințelor lor, semnat la Kiev, Ucraina la 4 august 1998.

De asemenea, cadrul normativ al Republicii Moldova referitor la problematica protecției infrastructurilor critice este constituit dintr-un șir de acte juridice interne, printre care: Legea Republicii Moldova a Serviciului Protecției Civile și Situațiilor Excepționale nr. 93-XVI din 05.04.2007; Legea Republicii Moldova privind securitatea industrială a obiectelor industriale periculoase nr. 116 din 18.05.2012; Legea Republicii Moldova privind securitatea biologică nr.755-XV din 21.12.2001; Legea Republicii Moldova cu privire la combaterea terorismului nr.539-XV din 12.10.2001; Legea Republicii Moldova privind securitatea aéro-

nautică nr. 92-XVI din 05.04.2007; Legea Republicii Moldova cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului nr. 190-XVI din 26.07.2007; Legea Republicii Moldova privind securitatea generală a produselor nr. 422-XVI din 22.12.2006; Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind Centrul Antiterorist al Serviciului de Informații și Securitate nr. 1295 din 13.11.2006; Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Regulamentului rețelei naționale de observare și control de laborator asupra contaminării (poluării) mediului înconjurător cu substanțe radioactive, otrăvitoare, puternic toxice și agenți biologici nr.961 din 21.08.2006; Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Programului Național de asigurare a securității ecologice pentru anii 2007-2015 nr.304 din 17.03.2007; Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la Comisia pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova nr. 1340 din 04.12.2001; Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului privind apărarea teritorială a Republicii Moldova nr. 1418 din 14.12.2006.

Cu referire la răspunderea penală pentru comiterea unor fapte care pot inclusiv tangențial atenta la protecția infrastructurilor critice, menționăm că Codul penal al Republicii Moldova incriminează un șir de fapte de acest gen, în special: art.278 actul terorist; art.2781 livrarea, plasarea, punerea în funcțiune sau detonarea unui dispozitiv exploziv ori a altui dispozitiv cu efect letal; art.279 finanțarea terorismului; art.2891 infracțiuni contra securității aeronautice și contra securității aeroporturilor; art.2892 infracțiuni contra securității transportului naval; art.2893 infracțiuni contra securității platformelor fixe; art.293 încălcarea regulilor de evidență, păstrare, transportare și folosire a substanțelor ușor inflamabile sau corozive; art.295 sustragerea materialelor sau a dispozitivelor radioactive ori a instalațiilor nucleare, amenințarea de a sustrage sau cererea de a transmite aceste materiale, dispozitive sau instalații; art.2951 deținerea, confecționarea sau utilizarea materialelor sau a dispozitivelor radioactive ori a instalațiilor nucleare; art.2952 atacul asupra unei instalații nucleare; art.296 încălcarea regulilor de protecție contra incendiilor; art.297 neîndeplinirea dispozițiilor organelor de stat de supraveghere în domeniul protecției civile; art.298 încălcarea regulilor de exploatare a obiectivelor energetice; art.300 încălcarea regulilor la efectuarea exploațiilor miniere sau a lucrărilor de construcție miniere; art.301 încălcarea regulilor de securitate în întreprinderile sau secțiile supuse pericolului exploziei etc. [1].

Protecția infrastructurilor critice în Republica Moldova se realizează de un șir de organe și subdiviziuni speciale ale acestora. Astfel, este vorba de Serviciul Protecției Civile și Situațiilor Excepționale al Ministe-

rului Afacerilor Interne, Centrul Antiterorist al Serviciului de Informații și Securitate, Ministerul Apărării etc.

Sistemul Serviciului Protecției Civile și Situațiilor Excepționale reprezintă un complex de instituții specializate ale statului, ce intră în componența Ministerului Afacerilor Interne, care execută, în condițiile legii, sarcini în domeniul protecției populației, teritoriului, mediului înconjurător și proprietății în caz de pericol sau declanșare a situațiilor excepționale.

O altă subunitate specializată este Centrul Antiterorist al Serviciului de Informații și Securitate. Centrul respectiv a fost creat în 2006 reieșind din sarcinile trasate de către țara noastră potrivit Planului Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova – NATO, capitolul 1.4 „Combaterea Terorismului și Crimei Organizate”, în calitate de organ responsabil de coordonarea tehnică a măsurilor de prevenire și combatere a terorismului desfășurate de către autoritățile publice competente.

În conformitate cu pct. 6 din Hotărârea Guvernului RM nr. 1295 din 13.11.2006 „Privind Centrul Antiterorist al Serviciului de Informații și Securitate”, acestuia îi revin următoarele sarcini de bază: coordonarea tehnică a autorităților publice ce desfășoară activități de prevenire și combatere a terorismului; aprecierea riscurilor teroriste majore la securitatea națională a Republicii Moldova; monitorizarea stării de protecție antiteroristă la obiectele de importanță strategică; acordarea de asistență autorităților publice abilitate cu prevenirea și combaterea terorismului în organizarea procesului de pregătire și instruire a specialiștilor din subunitățile specializate; interacțiunea cu alte structuri similare de peste hotarele țării; evaluarea indicativelor de alertă teroristă; crearea și gestionarea băncii specializate de date privind starea, dinamica și tendințele extinderii terorismului internațional, despre teroriști, organizații teroriste, inclusiv internaționale, liderii lor, persoanele implicate în activitatea acestor organizații, persoanele fizice și juridice care acordă sprijin teroriștilor, inclusiv financiar etc. [2].

La lichidarea consecințelor situațiilor excepționale, nu în ultimul rând sunt implicate și forțele Ministerului Apărării Republicii Moldova și altor organe și subdiviziuni specializate.

Multitudinea infrastructurilor critice rămâne totdeauna deschisă și variabilă. În funcție de spațiul-suport, mai exact de spațiul sau spațiile în care sunt sau pot fi identificate, se clasifică în mai multe categorii, principalele fiind: fizice și virtuale. Aceste tipuri de infrastructuri, deși se află în spații diferite, sunt strâns legate unele de altele, devenind unele interdependente.

Infrastructuri critice din spațiul fizic:

Infrastructurile fizice sunt suporturi ale unor sisteme fizice complexe, de regulă, din spațiul societății omenești, cu funcții și roluri sociale. Ele pot fi grupate deci pe categorii de sisteme fizice:

- *infrastructuri critice ale sectorului (sociale)* – rețele de distribuție a apei, energiei electrice, gazelor naturale folosite în procesul de producție și materialelor strategice între întreprinderi și în cadrul ramurii; rețeaua depozitelor de materiale speciale (materiale strategice, materiale inflamabile; materiale radioactive, substanțe chimice, agenți biologici și alte materiale cu risc înalt); rețelele de comunicații, îndeosebi infrastructurile fizice ale acestora (relee, cabluri, suportți, stații etc.); rețelele de transport: căile de comunicații rutiere, feroviare, aeriene, navale, respectiv parcul operațional aferent; rețelele fizice de calculatoare; bazele de date și alte elemente vulnerabile sau cu rol important în funcționarea întreprinderilor și instituțiilor;

- *infrastructuri critice ale economiei* – infrastructuri ale unor rețele de drumuri strategice; rețele și, mai ales, noduri de căi ferate; entități portuare; rețele de producere și distribuție a energiei (infrastructurile sistemului energetic național); infrastructuri ale sistemelor de conducere; rețele de depozite de materiale strategice, de materii prime, de substanțe chimice, de material nuclear sau de agenți biologici;

- *infrastructuri critice ale transportului aerian* – aeroporturi; sisteme de aprovizionare cu energie, cu apă, cu gaze; rețele ale depozitelor de carburanți; hangare și parcuri de avioane; turnuri de control; infrastructuri control trafic aerian; rețele de calculatoare; stații de radiolocație; stații de dirijare a traficului; alte infrastructuri ale sistemelor de care depind siguranța și securitatea zborului;

- *infrastructuri critice ale transportului feroviar* – rețelele de căi ferate; poduri, viaducte și alte lucrări de artă arhitectonică pe calea ferată sau adiacente acesteia; stații; rețele electrice ale transportului feroviar; rețele de comunicații; rețelele de interconectare cu alte moduri de transport, alte tipuri de rețele;

- *infrastructuri critice ale transportului naval* – porturi; infrastructuri portuare cu rol important, unic și de neînlocuit în funcționarea porturilor și a transporturilor navale; sistemele de navigație prin satelit, semnalizare, balizaj și dirijare a traficului; stații de radionavigație, stații de radiolocație; sisteme de comunicații; rețele de căi ferate și de drumuri importante din incinta porturilor; sisteme de diguri de protecție; terminale specializate ce asigură, totodată, interoperabilitatea cu alte moduri de transport, alte infrastructuri ale sistemelor de securitate și de siguranță a navigației pe mări, fluvii și căi interioare;

- *infrastructuri critice ale sistemului financiar* – sedii ale băncilor;

suportți de informație; calculatoare; sisteme de protecție și de siguranță; rețele de transport interbancar al banilor și de bancomate; depozite;

- *infrastructuri critice ale ținutului (raionului, satului etc.)* – rețele de căi ferate și drumuri publice importante, îndeosebi centre vitale, adică poduri, stații, depozite, centre de comunicații etc.; rețele de depozite; rețele telefonice; lucrări de artă, baraje, acumulări de ape, sisteme de canalizări și de hidroameliorații cu impact vital asupra unor terenuri cultivate sau locuite; diguri și alte infrastructuri pentru controlul inundațiilor și revărsărilor; rețele de depozite de importanță locală, regională sau națională; elemente ale unor infrastructuri critice naționale sau internaționale; infrastructuri speciale;

- *infrastructuri critice militare* – rețele de comunicații militare la nivel strategic și la nivel tactic; infrastructuri ale acestor rețele; instalații de pe aerodromurile militare, din porturi militare, din baze militare și din alte locații; rețele, conducte, depozite și sisteme de aprovizionare cu carburanți, muniție etc.;

- *infrastructuri critice ale sistemului de ordine publică* – infrastructuri ale poliției și carabinierilor; infrastructuri ale pompierilor și salvatorilor, infrastructuri critice ale sistemelor de protecție a cetățeanului, proprietății și instituției;

- *infrastructuri critice ale sistemului sanitar și de protecție a cetățeanului, familiei și comunității* – rețele ale spitalelor de urgență; laboratoare; depozite de medicamente; infrastructuri ale unor centre de cercetări medicale etc. [3].

Infrastructuri critice din spațiul virtual:

- *infrastructuri critice ale sistemelor de comunicații;*
- *infrastructuri critice ale rețelelor și bazelor de date;*
- *infrastructuri critice ale ciberspațiului* [3].

Securitatea ecologică, în mare măsură, este determinată și de starea componentelor mediului înconjurător. Poluarea resurselor de apă, aerului atmosferic, diminuarea fertilității solului, poluarea transfrontalieră și altele reprezintă un pericol pentru securitatea ecologică [5].

Este deosebit de îngrijorătoare în republică existența riscurilor pentru resursele acvatice, care au o importanță deosebită pentru viața și sănătatea populației, pentru funcționarea ecosistemelor și reprezintă o condiție indispensabilă pentru dezvoltarea durabilă a economiei țării și securității statului.

Bazinul hidrografic al Republicii Moldova este reprezentat prin 3621 râuri, 57 lacuri, cu suprafața oglinzii apei de 62,2 km², și circa 3000 iazuri și rezervoare de acumulare, cu un volum de 1,8 km³ și suprafața oglinzii apei de 333 km². Cele mai mari râuri care curg pe teritoriul țării

sunt Nistru și Prut, cu un volum anual de scurgere de 13,6 km³.

Republica dispune de peste 3500 de obiective acvatice artificiale și naturale, dintre care 82 au un volum de apă de peste 1 mln m³ apă, cele mai mari fiind Costești-Stânca pe Prut (735 mln. m³ apă) și Dubăsari pe Nistru (277,4 mln m³ apă).

Monitorizarea calității apelor de suprafață se realizează la nivel național în 49 secțiuni a 16 râuri, 6 bazine acvatice și 1 liman în baza a 43 ingrediente. Lunar se efectuează observații după o serie de indicatori, cum ar fi: indicii fizico-chimici, elementele biogene, produsele petroliere, detergenții anioni-activi, fenolii etc.

În bazinele râurilor Nistru și Prut, inclusiv pe teritoriul statelor vecine sunt situate mai multe întreprinderi chimice, de extragere a resurselor naturale și de prelucrare a produselor petroliere, care reprezintă potențiale surse de poluare accidentală. Acest fapt cere realizarea unei serioase dirijări a infrastructurilor critice în segmentul dat.

Rămânând la capitolul protecției infrastructurilor critice, menționăm că, după părerea noastră, este regretabil faptul că unele obiecte strategice cum ar fi S.A. „Apa Canal”, Î.C.S. „Gas Natural Fenosa Furnizare Energie” S.R.L., S.A. „Moldtelecom” etc. sunt asigurate cu servicii de pază și protecție particulare și nu de stat. Astfel, în cazul apariției unor situații excepționale la aceste obiective, inclusiv cu aplicarea factorului uman, nu suntem siguri că aceste companii de pază vor putea asigura deblocarea rapidă a acestor eventuale situații de criză și risc. În același timp, care ar fi ponderea organelor specializate de stat la apariția unor asemenea situații excepționale? Care ar fi limita competențelor acestora?

În acest context, considerăm că respectivele obiecte strategice de stat ar trebui să fie asigurate cu pază profesionistă prestată de subdiviziunile specializate ale organelor de stat, ar trebui să fie structurat un mecanism bine chibzuit care ar prevedea competențe exact stabilite și delimitate între organele de stat specializate. Doar în aceste condiții, obiectele sus-menționate ar putea beneficia de o protecție sigură, ceea ce în ultima instanță ar asigura buna și neprimejdioasa lor activitate.

În această ordine de idei, împărțirea „zonelor de influență”, realizarea reformelor ineficiente, lipsa unei voințe manageriale unice, incompetența de dirijare a unor segmente vitale pentru existența normală și neprimejdioasă a societății și nu în ultimul rând plasarea intereselor personale mai presus celor comune – constituie premise directe ale unui management ineficient al infrastructurilor critice, ceea ce în final diminuează grav securitatea națională a Republicii Moldova.

În concluzie, protecția infrastructurilor critice este o componentă a strategiei de securitate națională, fapt care impune schimbul de infor-

mașii necesar asigurării bunei funcționări a ramurilor infrastructurilor critice dintre actorii implicați în coordonarea și controlul acestora: autoritățile de reglementare, proprietarii infrastructurilor, operatorii și instituțiile specializate. Datorită complexității problematicei, este important aportul fiecărei părți, precum și parteneriatul dintre acestea.

Bibliografie

1. Codul penal al Republicii Moldova nr.985-XV din 18.04.2002.
2. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind Centrul Antiterorist al Serviciului de Informații și Securitate nr.1295 din 13.11.2006.
3. Alexandrescu Gr., Văduva Gh., *Infrastructuri critice: pericole, amenințări la adresa acestora, sisteme de protecție*, București, 2006.
4. *Dicționarul limbii române moderne*, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1958.
5. <http://www.nhn.ro/articole-stiintifice/articol2.htm>
6. <http://www.moldovenii.md/md/section/591>
7. <https://realismpolitik.wordpress.com/2014/02/22/interesul-national-statal-factor-determinant-al-optiunii-de-politica-externa-abordare-structural-functionala>.

PERSPECTIVA INCRIMINĂRII SEPARATISMULUI ÎN LEGISLAȚIA PENALĂ A REPUBLICII MOLDOVA

Radion COJOCARU,

doctor în drept, conferențiar universitar,

șef al Catedrei „Științe penale” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Summary

In this article is approached perspective of incrimination the separatism as a crime in the criminal law of the Republic of Moldova. This phenomenon, which often occurs on the basis of artificial premises, seriously undermines the independence, external and internal security of the state. Also, separatism is a shutter mechanism of regional wars and military conflicts that involves multiple victims. Starting from these premises in this article was concluded that for effective prevention of separatism is required to incriminate it in criminal law.

În urma destrămării Uniunii Sovietice au apărut mai multe state independente formate pe criterii naționale. Separarea fostelor republici unionale de Imperiul Sovietic nu s-a realizat de fiecare dată într-o formă civilizată.

În opinia experților, prăbușirea statului sovietic a generat, pe întreg teritoriul său, în jur de 170 de zone conflictuale, dintre care în 30 de cazuri conflictele s-au manifestat în formă activă, iar în 10 cazuri s-a ajuns la confruntări armate [1, p. 147].

Multe dintre aceste conflicte au fost generate de dorința de menținere a unor sfere de influență și crearea impedimentelor de consolidare și de integrare a statelor nou-create în structurile internaționale.

Realitățile timpului ne demonstrează că separatismul este o metodă eficientă prin care se urmărește crearea unor teritorii secesioniste pentru a împiedica dezvoltarea în condiții de normalitate a unui stat în favoarea altui stat sau chiar de a-l supune unei dominații politice.

Nu avem pretenția de a face anumite abordări de concept privitoare la noțiunea de „separatism”, ținem însă să evidențiem gradul de pericol social deosebit pe care îl prezintă acest fenomen pentru colectivitățile contemporane.

În primul rând, separatismul constituie o sursă de pericol și de instabilitate regională pentru statele ce s-au format în urma destrămării Uniunii Sovietice. Acest fenomen, care de cele mai multe ori apare în baza unor premise artificiale, subminează în mod grav independența, securitatea externă și internă a unui stat. Este lezată atât latura internă, cât

și cea externă a suveranității statului. Dacă ne referim la latura internă, atunci este periclitată supremația puterii în stat în sensul că „...nici o altă putere socială nu este superioară sau echivalentă cu puterea statală” [2, p. 15]. Deopotrivă, este lezată și aspectul suveranității statului în sensul „...de a nu fi condamnată în relațiile sale externe de nici o altă putere, indiferent de forma în care puterea politică însăși a consimțit să se limiteze în unele din aceste relații externe” [2, p. 15].

În al doilea rând, separatismul este un factor declanșator al unor războaie sau conflicte militare regionale care atrag după sine multiple victime. În acest sens poate fi exemplificat și războiul de pe Nistru (2 martie - 27 iulie 1992) apreciat ca fiind „...un război dus de Rusia cu scopul de a-și păstra pozițiile în această zonă a Europei” [3, p. 27; 4, p. 38]. Poate fi menționată în același sens și hotărârea CEDO pronunțată la data de 8 iulie 2004 în cazul Ilașcu și alții versus R. Moldova și Rusia. În hotărârea Curții, printre altele se arată că „în timpul conflictului moldovenesc din 1991-1992, forțe ale fostei armate a 14-a (care a aparținut succesiv URSS-ului, CSI-ului și apoi Rusiei) staționate în Transnistria au luptat împreună și pentru forțele separatiste transnistrene...” [5].

În al treilea rând, separatismul este un factor generator al criminalității. Regiunile în care este uzurpată puterea nu pot fi controlate de autoritățile legale, fapt care înlesnește comiterea unor asemenea infracțiuni cum ar fi: contrabandă, trafic de ființe umane, organizarea migrației ilegale, evaziuni fiscale, privatizări ilegale etc. Existența unor legi depășite de realitățile timpului și a unei jurisdicții controlate de sistem duce la încălcări grave și flagrante ale drepturilor fundamentale ale persoanei. De exemplu, în pofida multiplelor standarde europene la care a aderat Republica Moldova, în legislația penală a regiunii transnistriene până în prezent este prevăzută pedeapsa capitală cu moartea.

Plecând de la aceste premise deloc neglijabile, în vara anului 2014 un grup de deputați din parlamentul Republicii Moldova a elaborat un proiect de lege prin care a solicitat incriminarea separatismului ca infracțiune în legislația penală. În calitate de argument se învedera faptul că în ultimul timp, din ce în ce mai des, în Republica Moldova se încearcă a induce aceleași idei de separatism în mijlocul populației vorbitoare de limba rusă, cu scopul de a destabiliza situația politică din Republica Moldova, de a periclita parcursul european, asumat de autoritățile constituționale ale statului. În aceste condiții, legislația Republicii Moldova, trebuie să prevadă instrumentariul legal necesar pentru a preveni și eventual pedepsi persoanele fizice sau juridice, care se implică în activitatea de promovare și organizare a separatismului.

Prin Proiectul de lege sus-menționat se propunea introducerea în C.pen. a art.279³ destinat incriminării faptei de „Separatism” cu ur-

mătoarea formulare legislativă: „Separatismul este voința unei comunități minoritare de cetățeni ai Republicii Moldova care pledează pentru separarea de statul Republica Moldova și constituirea unei alte entități politico-statale, acțiune care duce la încălcarea integrității teritoriale a Republicii Moldova. Persoanele care cheamă la separatism, promovează separatismul prin întrunirea cetățenilor în partide politice și organizații nongovernmentale sunt pedepsite cu închisoarea de la 6 până la 12 ani, fără dreptul de a ocupa vreodata funcții electivă în administrația publică centrală și locală. La alin.(2) al aceluiași articol, se propunea dozarea răspunderii penale cu închisoare de la 8 la 15 ani pentru separatism atunci când fapta urma să fie comisă în prezența formelor agravante: a) de un grup criminal organizat; b) aplicarea armelor de foc sau a substanțelor explozive; c) cu vătămarea gravă sau medie a integrității corporale sau a sănătății; d) cu cauzarea de daune materiale în proporții deosebit de mari. În baza alin.(3) se propunea insituirea unei pedepse mai grave, de la 12 la 20 de ani, atunci când fapta era săvârșită de o organizație criminală sau dacă se solda cu decesul unei persoane.

În același sens, s-a propus introducerea art.279⁴ C.pen. în cadrul căruia urma să fie stipulată răspunderea penală pentru infracțiunea de *Instigare publică la separatism* cu următorul conținut normativ: *Instigarea publică la separatism* în cazul persoanelor fizice se pedepsește cu amendă în mărime de la 1000 la 3000 unități convenționale sau cu închisoare de până la 5 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa funcții electivă în administrația publică centrală și locală. În cazul persoanelor juridice se pedepsește cu amendă, aplicată persoanei juridice, în marime de la 1000 la 3000 unități convenționale și lichidarea ulterioară imediată a persoanei juridice. Acțiunile prevazute la alin. (1) săvârșite cu *utilizarea mijloacelor mass-media* sau cu *folosirea situației de serviciu prin abuz de autoritate* se pedepsesc cu amendă în mărime de la 3000 la 5000 unități convenționale sau închisoare de până la 5 ani, în cazul persoanei fizice, cu privarea de dreptul de a ocupa funcții electivă în administrația publică centrală sau locală, în cazul persoanei juridice – cu amendă, aplicată persoanei juridice, în mărime de la 1000 la 3000 unități convenționale cu lichidarea ulterioară imediată a persoanei juridice.

Luând în considerație multiplele pericole pe care le implică separatismul pentru suveranitatea, independența, integritatea teritorială și securitatea externă a Republicii Moldova, ne solidarizăm cu inițiativa legislativă sus-menționată, însă proiectul de lege ar trebui revizuit după cum urmează:

1. Noțiunea de „separatism” nu ar trebui să fie prevăzută în dispoziția incriminatoare a art.279³ C.pen. Este bine știut că normele incriminatorii sunt destinate descrierii faptelor infracționale prin nuanțarea

comportamentului infracțional interzis de legea penală sub amenințarea aplicării pedepsei penale. Reieșind din tehnica legislativă utilizată de către legiuitor la instituirea și formularea normelor penale, atunci când se operează cu anumite noțiuni definitorii, precum ar fi cea de „separatism”, acestea sunt descrise în Capitolul XIII din Partea generală a Codului penal cu titlul *Înțelesul unor termeni și expresii în prezentul Cod*. Prin urmare, propunem ca în acest Capitol să fie instituit art.134¹³ la care să fie prevăzută noțiunea de separatism cu următoarea formulare generică: „*Separatismul este voința unui grup de persoane, care pledează pentru separarea de statul Republica Moldova și constituirea unei alte entități politico-statale, acțiune care duce la încălcarea integrității teritoriale a Republicii Moldova*”. Se poate observa că în această formulare, spre deosebire de cea propusă, nu se operează cu expresia „comunități minoritare de cetățeni ai R. Moldova”, ci cu cea de „grup de persoane”. Considerăm că o asemenea abordare este mai corectă, întrucât va permite aplicarea normei incriminatorii și față de cetățeni străini. De fapt, practica internațională ne demonstrează că deseori, în acțiunile separatiste sunt implicate și persoane care sunt cetățeni ai altor state.

2. Este inoportună modificarea denumirii Capitolului XIII din Partea specială a Codului penal din *Infracțiuni contra securității publice și ordinii publice* în *Infracțiuni împotriva orânduirii constituționale, securității și ordinii publice*. Orânduirea constituțională este un atribuit inerent al securității statului, fapt pentru care considerăm că ar fi mai oportun ca *separatismul* să fie incriminat în Capitolul XVII din Partea specială a Codului penal cu denumirea de *Infracțiuni contra autorităților publice și a securității de stat*. De fapt, fenomenul separatismului pune într-un pericol grav existența unui stat și prin aceasta a securității acestuia. Ca argument poate fi invocat faptul că infracțiunea incriminată la art.341 Cod penal *Chemările la răsturnarea sau schimbarea prin violență a orânduirii constituționale a Republicii Moldova*, atentează în exclusivitate la relațiile sociale ce sunt condiționate anume de protejarea orânduirii constituționale.

3. Considerăm că infracțiunea de „Separatism” urmează a fi incriminată prin completarea Capitolului XVII din Partea specială a Codului penal cu art.341¹ cu următoarea formulare legislativă:

Art. 341² Separatismul

(1) ***Chemările la separatism, promovarea separatismului prin întrunirea cetățenilor în partide politice și organizații non-guvernamentale se pedepsesc cu închisoare de la 6 la 12 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 4 la 10 ani.***

(2) ***Aceeași faptă săvârșită:***

a) de un grup criminal organizat;
 b) cu aplicarea armelor sau a substanțelor explozive;
 c) cu cauzarea de daune materiale în proporții deosebit de mari
se pedepsește cu închisoare de la 8 la 15 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 8 la 12 ani.

(3) Faptele prevăzute la alin.(1) sau (2):

a) săvârșite de o organizație criminală;
 b) dacă au provocat un conflict militar
se pedepesc cu închisoare de la 8 la 15 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 12 la 15 ani.

Prin Proiectul de lege sus-arătat se propunea instituirea, pe lângă pedeapsa închisorii și a pedepsei de privare a dreptului de a ocupa vreodată funcții electivă în administrația publică sau centrală. O asemenea pedeapsă nu este prevăzută de legislația penală autohtonă. La art.62 C.pen. lit.b) este prevăzută pedeapsa privării de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate. În conformitate cu art.65 alin.(2) C.pen., privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate poate fi stabilită de instanța de judecată pe un termen de la 1 la 5 ani, iar în cazurile expres prevăzute în Partea specială a prezentului cod – pe un termen de la un an la 15 ani. Prin urmare, considerăm că soluția legislativă invocată prin formularea propusă de către noi corespunde mai pe deplin principiului legalității.

În același timp, considerăm că este inoportună soluția prevederii în calitate de circumstanță agravantă soldarea faptei cu vătămarea gravă sau medie a integrității corporale sau a sănătății și soldarea faptei cu decesul unei persoane. În scopul evitării unor contradicții de interpretare, aplicării neechitabile a pedepsei penale, considerăm că ar fi mai oportună soluția calificării separatismului urmat de survenirea unor asemenea consecințe după regulile concursului de infracțiuni, cu referire, după caz, la art.145, 149, 151, 152 și 157 C.pen.

4. Prin luarea în considerație a celor enunțate *supra* considerăm că fapta de „Instigare publică la separatism” ar trebui să fie incriminată la art.341² C.pen., cu următoarea formulare legislativă:

Art. 341² Instigarea publică la separatism

(1) Instigarea publică la separatism

se pedepsește cu amendă în mărime de la 500 la 700 de unități convenționale sau cu închisoare de până la 3 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani , iar persoana juridică cu amendă în mărime de la 1000 la 3000 de unități convenționale sau cu lichidarea persoanei juridice.

(2) Acțiunile prevăzute la alin.(1):**a) săvârșite cu utilizarea mijloacelor mass-media;****b) cu folosirea situației de serviciu**

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 700 la 1000 de unități convenționale sau cu închisoare de până la 5 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 5 la 10 ani, iar persoana juridică cu amendă în mărime de la 3000 la 6000 de unități convenționale sau cu lichidarea persoanei juridice.

În proiectul de lege supus avizării se propunea instituirea, pe lângă pedeapsa închisorii și a *amenziilor aplicate persoanei fizice în mărime de la 1000 la 3000 de unități convenționale*. O asemenea soluție nu poate fi acceptată, deoarece în conformitate cu art.64 alin.(3) C.pen. mărimea amenzii pentru persoanele fizice se stabilește în limitele de la 150 la 1000 unități convenționale, iar pentru infracțiunile săvârșite din interes material – până la 10 000 unități convenționale. Or, separatismul nu este o infracțiune care se comite preponderent din interes material.

De asemenea, prin prezenta formulare s-a ținut cont de tehnica legislativă uzuală folosită la descrierea sancțiunilor, potrivit căreia pedepsele se stabilesc pentru persoanele fizice, iar atunci când pentru o infracțiune se urmărește pedepsirea persoanei juridice, legiuitorul, în sancțiunea articolului, prevede expres și o pedeapsă penală ce poate fi aplicată persoanei juridice.

6. În viziunea noastră se face necesară completarea art.134¹¹ C.pen. cu denumirea marginală de *Infracțiuni cu caracter terorist*, după cum urmează: „Prin infracțiune cu caracter terorist se înțelege una din infracțiunile prevăzute la art.140¹, 142, 275, 278, 278¹, 279¹, 279², 280, 284 alin. (2), art.289¹, 292 alin.(1¹) și alin.(2) în partea ce vizează faptele prevăzute la alin.(1¹), art.295, 295¹, 295², 341¹, 341², 342, 343.

Referințe bibliografice

1. В.Н. Лысенко., «Региональные конфликты в странах СНГ опыт урегулирования», în *Полус*, № 2, 1996.
2. B. Negru, *Constituția Republicii Moldova. Comentariu*, Ed. Arc, Chișinău, 2012.
3. Gh. Budeanu., *Transnistria în flăcări (Reportajele unui corepondent de război)*, Universitas, Chișinău, 1993.
4. Gh. Cojocar, *Separatismul în sliujba imperiului*, Civitas, Chișinău, 2000.
5. http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/ILASCU.

ROLUL OFIȚERULUI DE INVESTIGAȚII ÎN COMBATERICA CRIMINALITĂȚII POLITICE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Marian GHERMAN,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
șef al Catedrei „Activitate specială de investigații”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Boris GLAVAN,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
lector superior al Catedrei „Activitate specială de investigații”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Summary

The actuality of the problem of political crime is marked by diversity and multitude of causes and conditions that contribute to this social phenomenon in Moldova: the desire of the great powers to dominate fertile region of our country, the attitude of the Imperial forces, terrier character of mafia clans, the indigenous population's desire to reach out and be kept in Government at all costs, national entity that divide society and, not least, flawed legal framework and environmentally criminal. Next, we will address the legal aspect of the problem in question from the perspective of the special investigation task identifying the deficiencies of this legislation and appropriate solutions.

Criminalitatea politică a constituit întotdeauna o amenințare pentru societatea noastră, un impediment major pentru funcționarea normală a statului și aplicarea reformelor economice și sociale, reducând încrederea cetățenilor în guvernare și administrație și provocând, totodată, nemulțumiri și tensiuni sociale. Astfel, prevenirea și combaterea crimelor politice nu este doar o necesitate, ci corespunde pe deplin intereselor statului și cetățeanului Republicii Moldova.

Este important să reamintim care este conținutul noțiunii de „criminalitate politică”, acesta incluzând totalitatea infracțiunilor săvârșite din motive politice, în sfera politicului sau în domeniul administrației publice. Totodată, subliniem că spectrul infracțiunilor politice din Republica Moldova este foarte variat și de cele mai multe ori îmbracă forma infracțiunilor tradiționale: fapte de corupție, abuz de putere sau de serviciu, spălare de bani, trafic de influență, ingerința în actul justiției etc. comise în mediul politicului sau în scopuri politice.

Deși caracterul și nivelul pericolului social al infracțiunilor politice sunt considerabil mai mari decât al infracțiunilor cu componente similare, persoanele care le comit sunt rareori trase la răspundere penală,

iar în cazul în care ajung pe mâna justiției lipsește motivația politică din învinuirea acestora, și chiar mai mult, nu se indică scopul politic al faptei comise. Anume lipsa probelor despre implicarea politicului în comiterea infracțiunilor ne permite să afirmăm că organele abilitate practic nu funcționează la capitolul combaterii criminalității politice, iar una din cauze este cadrul juridic defectuos în domeniul investigării și cercetării infracțiunilor.

În acest context sunt relevante prevederile legislației naționale cu privire la activitatea specială de investigație care subminează esențial potențialul acestui domeniu de activitate, fiind vorba despre prevederile Legii nr.59 și ale Codului de procedură penală cu privire la activitatea specială de investigații.

Ofițerii de investigație, cărora le revine sarcina de prevenire și documentare a actului infracțional, cunosc din propria experiență, reușita măsurilor speciale de investigație se axează în primul rând pe caracterul lor secret. Obținerea autorizației de realizare a măsurilor speciale de investigație doar după pornirea urmăririi penale echivalează cu ineficiența acestora, deoarece cel cercetat trebuie chemat imediat și să-i fie prezentate învinuirile, acest fapt însă presupune că cercetarea devine publică.

Problema este că, odată cu intrarea în vigoare a Legii nr.59 din 29.03.2012 și a Legii nr.66 din 05.04.2012 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală al RM, activitatea ofițerilor de investigație a fost paralizată aproape în totalitate, măsurile speciale de investigație eficiente fiind interzise în faza de până la și după urmărirea penală. Astfel, în condițiile în care mediul criminal acționează la un nivel profesional foarte înalt și operează cu cele mai performante tehnologii antispy, sisteme de securitate, rețele de comunicație, prevenirea infracțiunilor și căutarea infractorilor rămân sarcini ale ofițerului de investigație irealizabile, iar angajamentul constituțional al statului cu privire la garantarea drepturilor și libertăților cetățeanului – o simplă declarație lipsită de conținut.

Investigațiile efectuate la elucidarea factorilor care au stat la baza deciziei legiuitorului reduc considerabil potențialul anticriminogen al activității speciale de investigație ne permit să concluzionăm că nu ar fi vorba despre imprudența unor experți ce au muncit la elaborarea proiectelor respective de lege, ci mai degrabă credem că s-a implicat factorul criminal la nivel înalt care pas cu pas își consolidează controlul asupra tuturor verigilor organelor de drept, creând un scut juridic de protecție îndreptat împotriva prevenirii și curmării infracțiunilor comise în sfera politicului.

Toate au pornit de la Hotărârea CEDO „Iordachi și alții contra Moldovei” prin care s-a dat câștig de cauză unui grup de avocați ce

au contestat legislația națională în domeniul interceptării convorbirilor telefonice, invocându-se faptul că aceasta nu conține suficiente garanții împotriva eventualelor abuzuri din partea autorităților naționale.

Ce a urmat? În loc să fie completată *Legea cu privire la activitatea operativă de investigație* conform recomandărilor CEDO, aceasta a fost anulată și adoptată o nouă *Lege cu privire la activitatea specială de investigație* care a interzis practic realizarea măsurilor speciale de investigație eficiente până și după faza urmăririi penale, deși o astfel de cerință nu se regăsește în Hotărârea respectivă. Odată cu adoptarea noii legi a fost completat și Codul de procedură penală cu o secțiune întreagă dedicată activității speciale de investigație în care sunt prevăzute cerințele referitoare la realizarea măsurilor speciale de investigații. Conform Codului, măsurile speciale pot fi realizate doar în faza urmăririi penale și doar atunci când există o bănuială rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave.

Astfel, sarcinile ofițerului de investigație de prevenire și combatere a criminalității inclusiv celei politice au devenit practic irealizabile. Singurele prevederi care le mai permiteau totuși ofițerilor de investigații să realizeze măsuri speciale erau amânarea până la 6 luni a aducerii la cunoștință a actului procedural de recunoaștere în calitate de bănuțit (alin.(5) art.64 CPP), introduse tot prin aceeași Lege nr.66 prin care a fost completat Titlul IV, capitolul III a CPP cu Secțiunea a 5-a *Activitatea specială de investigații*. Nici nu trecuse mult timp de la intrarea acestora în vigoare și Curtea Supremă de Justiție le-a contestat în Curtea Constituțională, fiind invocate încălcarea drepturilor constituționale ale bănuțitului. În timp ce Curtea Constituțională examina această sesizare, Parlamentul a exclus prevederile în cauză, lăsând ofițerii de investigație să combată criminalitatea fără instrumente juridice eficiente.

Ulterior, ofițerii de investigații s-au revoltat de nenumărate ori în legătură cu imposibilitatea realizării măsurilor speciale de investigație eficiente și, pe această cale, imposibilitatea realizării sarcinilor de combatere a criminalității, sesizând în acest sens Curtea Supremă de Justiție ca aceasta, la rândul ei, să sesizeze Curtea Constituțională și să declare neconstituționale prevederile CPP ce interzic realizarea măsurilor speciale în afara urmăririi penale. Răspunzând la solicitare, Curtea Supremă de Justiție a statuat că prin voința legiuitorului măsurile speciale se realizează doar în cadrul urmăririi penale și că nu ar fi vorba despre neconstituționalitatea prevederilor în cauză[9].

Ulterior, problema în cauză a devenit subiectul principal de pe agenda de lucru a diferitor subdiviziuni specializate în domeniul activității speciale de investigații, fiind discutată în cadrul multiplelor întruniri, mese rotunde, conferințe. În cele din urmă, în vara anului 2014, legiui-

torul a revenit la aceleași prevederi de amânare a aducerii la cunoștință a actului procedural de recunoaștere în calitate de bănuit doar că într-o formă mai detaliată (alin. (1¹) art. 63 CPP). Straniu, de ce acum Curtea Supremă de Justiție nu mai califică prevederile în cauză anticonstituționale sau poate este doar o chestiune de timp? Este cumva aceasta o strategie meschină legată de alegerile parlamentare, dat fiind faptul că 2014 a fost un an electoral?

Chiar și în aceste condiții trebuie să menționăm că problema realizării sarcinilor activității speciale de investigații rămâne nesoluționată, iar posibilitatea de a efectua măsuri speciale eficiente continuă să existe doar în cadrul urmăririi penale și doar pentru descoperirea și cercetarea infracțiunilor, celelalte sarcini de relevare, prevenire, curmare, identificare, căutare a persoanelor care se sustrag de la executarea pedepsei penale rămân slab realizabile sau chiar irealizabile.

Uneori practicienii, pentru ca să poată înfăptui măsuri eficiente de investigații, recurg la pornirea urmăririi penale doar în baza sesizării de pregătire a unei infracțiuni. Această practică judiciară o considerăm incorectă și de scurtă durată, dat fiind faptul că urmărirea penală se pornește post factum și nicidecum altfel. Pregătirea de infracțiune poate servi drept temei pentru pornirea urmăririi penale doar într-un singur caz – atunci când acțiunile preparatorii ale unei infracțiuni sunt sistate din condiții independente de voința făptuitorului, lipsa acestui semn obligator echivalează cu lipsa infracțiunii de pregătire. Cu siguranță, într-un viitor previzibil o astfel de practică va fi, pe bună dreptate, contestată în instanța de judecată ca fiind incorectă și ilegală.

În viziunea noastră, cea mai bună soluție a problemei abordate este reanimarea dreptului ofițerului de investigații cu privire la realizarea măsurilor speciale de investigație necondiționat de faza urmăririi penale. Desigur că nu poate fi vorba despre un drept absolut al ofițerului de investigație, dar unul limitat care ar satisface rigorile CEDO este absolut necesar. În caz contrar societatea civilă nu ar trebui să întrebe de ce organele specializate în activitatea specială de investigație nu au depistat și contracarat la timp cutare sau cutare act terorist, omor la comandă? De ce condamnații care se sustrag de la executarea pedepsei vorbesc liber prin rețelele de telecomunicație, iar organele responsabile nu-i pot localiza pentru a-i reține?

Din conținutul notei informative a Ministerului Justiției cu privire la proiectul de lege privind modificarea și completarea Codului de procedură penală putem vedea tendințele ce au stat la baza adoptării Legii cu privire la activitatea specială de investigație și a Secțiunii a 5-a *Activitatea specială de investigații* din capitolul III, Titlul IV a CPP. Astfel, s-a urmărit:

- identificarea măsurilor speciale de investigație cu acțiunile de urmărire penală;
- identificarea procesului penal cu urmărirea penală;
- atribuirea unui statut excepțional măsurilor speciale de investigații ce presupune interzicerea lor în scopul prevenirii săvârșirii infracțiunilor justificându-se prin faptul că sunt costisitoare, necesită cunoștințe speciale și implică și utilizarea mijloace tehnice[7].

Cu alte cuvinte, putem spune că prin așa-numita reformă a procedurii penale au fost optimizate cheltuielile din contul diminuării nivelului de siguranță al societății civile și al garanției drepturilor și libertăților cetățeanului asumată prin Constituție de către stat. Toată reforma pe care o avem astăzi s-a făcut sub paravanul așa-numitelor garanții împotriva eventualelor abuzuri din partea autorităților statului.

Dar ce am obținut în schimb? Se simte cumva astăzi cetățeanul cu conștiința curată mai în siguranță decât până la reformă? Se bucură el de mai mare securitate a vieții, sănătății, proprietății în condițiile în care autoritățile statului au părgihii să intervină doar după ce a fost bătut, violat, furat ca să-l transmită pe cel vinovat pe banca acuzaților? Cu siguranță că toți cetățenii de bună-credință vor răspunde unanim – Nu.

De remarcat și faptul că în aceeași Notă informativă indicată mai sus se operează cu argumente copiate din jurisprudența românească[11], fără însă să se ia în considerație faptul că legiuitorul român prin legi speciale ale diferitor autorități a păstrat posibilitatea realizării măsurilor de investigație pentru prevenirea unei game foarte largi de infracțiuni. Tot în acest context, este relevant și faptul că, după nefericitul act terorist din Paris (cazul „Charlie Hebdo”), reprezentanții Consiliului Europei au inclus în agenda de lucru problema investigațiilor speciale pentru prevenirea și curmarea infracțiunilor grave.

Rezumând cele expuse, menționăm că sub paravanul garantării drepturilor cetățeanului contra unor eventuale abuzuri în domeniul activității speciale de investigație, au fost economisite surse financiare destinate pentru pregătirea, dotarea și întreținerea personalului acestui domeniu, din contul diminuării nivelului de siguranță al societății civile și al garanției drepturilor și libertăților cetățeanului asumate prin Constituție de către stat. Astfel, importanța ofițerului de investigație în combaterea criminalității, în general, și a celei politice, în mod special, la etapa de astăzi este nevalorificată și diminuată prin așa-numita reformă a procedurii penale, fiind privat de instrumentele juridice eficiente de intervenție rapidă. În calitate de soluție a acestei probleme propunem reanimarea de urgență a dreptului ofițerului de investigații cu privire la realizarea măsurilor speciale de investigație necondiționat de faza urmăririi penale și în strictă consonanță cu rigorile CEDO.

Bibliografie

1. Codul penal al Republicii Moldova nr.985-XV din 18.04.2002 // Monitorul Oficial al R. Moldova nr.128-129/1012 din 13.09.2002.
2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr.122-XV din 14.03.2003 // Monitorul Oficial al R. Moldova nr.104-110/447 din 07.06.2003.
3. Legea nr. 45-XIII din 12.04.1994 privind activitatea operativă de investigații // Republicat: Monitorul Oficial nr.11-13/38 din 31.01.2003.
4. Legea nr.66 din 05.04.2012 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală al RM // Monitorul Oficial nr.155-159/510 din 27.07.2012.
5. Legea nr.59 din 29.03.2012 privind activitatea specială de investigații // Monitorul Oficial nr.113-118/373 din 08.06.2012.
6. Legea Nr. 39 din 29.05.2014 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122-XV din 14 martie 2003.
7. Notă informativă la proiectul de lege cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative / ([http://www.justice.gov.md/file/Proiecte%20de%20acte%20normative%20remise%20spre%20coordonare/NOT%C4%82%20informativ%C4%82\(1\).doc](http://www.justice.gov.md/file/Proiecte%20de%20acte%20normative%20remise%20spre%20coordonare/NOT%C4%82%20informativ%C4%82(1).doc)).
8. Cauza Iordachi și alții contra Moldovei din 10.02.2009.
9. Hotărârea Curții Supreme de Justiție nr.4s-10/13 din 30 septembrie 2013.
10. Decizia Curții Constituționale a R. Moldova nr. 8 din 25.07.2013 pentru sistarea procesului privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi cuprinse în articolul 64 alin. (2) pct. 5) din Codul de procedură penală, în redacția Legii nr. 66 din 5 aprilie 2012 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală Publicat: 20.09.2013 în Monitorul Oficial nr. 206-211 art. nr. 31 Data intrării în vigoare : 25.07.2013.
11. Decizia Curții Constituționale a României nr. 962/2009 referitoare la respingerea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 91¹ din Codul de procedură penală.

IMPORTANȚA LUSTRAȚIEI ÎN COMBATEREA CRIMINALITĂȚII POLITICE

Iurie LARII,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
director al Departamentului Cercetare Științifică
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Ruslan CONDRAT,

*șef al Centrului Formare Continuă
al Departamentului Dezvoltare Profesională
și Managerială al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept*

Summary

The lustration importance in combating political crime

In this article are reflected aspects of inhuman policy of the communist regime, based on systematic application of terror and abuse, infringement of fundamental rights and freedoms of citizens, despite their formal recognition even by the communist state constitutions.

In this context, it is found that application of the lustration in Moldova is an inevitable process, without which it is not possible elimination of state structures of public officials whose past is linked to illegal activity in order repressive organs of the Communist Party. We regret that most of these officials, the so-called period of “democratic development” of our country, became, through various illegal means and even criminal overly wealthy in a very short time. In fact, it is going about the mass unlawful removal of property by people who called themselves in times communists, and today – prosper politicians and businessmen. Even if we would contest those statements, however they are a reality, a sad example in this respect being in significant embezzlement of property goods by the renowned process “formalized” privatization. Besides, how can be explained the emergence of “overnight” commercial banks, businesses, hotels, buildings and other private buildings, private educational institutions where the main co-founders were former KGB and Communist Party activists? Many current and former politicians have a direct connection with the illegal processes, instead of being removed from held public offices and convicted for crimes, they continue to lead the country and hold monopoly in all sectors of the national economy.

Fiecare popor, dar și oricare cetățean, trebuie să aibă acces la informație pentru a cunoaște adevărul istoric și a avea posibilitatea să decidă și să influențeze într-un anumit mod propria soartă. Aceasta este adevărata democrație a oricărui stat de drept. Astfel, în noul context al aderării la Uniunea Europeană, trebuie să ne putem mândri că suntem o țară cu conștiința împăcată, curățată de vechile „metehne” pe care europenii le-ar putea privi ca pe eventuale pericole la adresa democrației.

Confruntarea cu cele mai dureroase episoade istorice nu este ușoară pentru nici o societate. Eforturile de a condamna crimele comise de regimurile comuniste s-au soldat, de cele mai multe ori, cu eșecuri. Față de trecutul Republicii Moldova din ultimul secol, întreținut de oameni care, pe vremea dictaturii comuniste, se bucurau de prerogativele con-

ducerii de partid, iar ulterior s-au ascuns după cele ale unei puteri democratice, considerăm că trebuie precizată poziția oamenilor cu putere de decizie în această țară, la fel cum au făcut și cei din Polonia, Ungaria, Albania, Cehia, Slovacia, iar mai recent, și Ucraina încearcă să meargă ferm pe aceeași cale.

Despărțirea de trecutul comunist a fost în Republica Moldova poate mai dificilă decât în alte țări ale Europei Centrale, realitate care s-a reflectat și în gradul de aplicare a justiției de tranziție. Au urmat alegeri după alegeri și, în cele din urmă, puterea a revenit forțelor proeuropene, plasându-i în opoziție pe comuniști și pe toți cei „dornici” de puterea Moscovei. Paradoxul este însă că în realitate nu s-a schimbat nimic, deoarece unii din cei care au promovat pe timpuri ideile comunismului dețin și astăzi funcții importante în toate sferele vieții sociale, continuă să decidă soarta oamenilor, să dispună de ajutoarele financiare pe care le acordă Uniunea Europeană și SUA, să promoveze reforme nechibzuite într-o manieră stupidă, fără ca acestea să rezolve problemele cu care se confruntă zilnic societatea.

Astăzi, la aproape 24 de ani de independență a Republicii Moldova, în structurile puterii politice, economice și sociale găsim în continuare foști reprezentanți ai partidului comunist, ai serviciilor de securitate (KGB), ai procuraturii și instanțelor de judecată care au împărtășit și încă mai împărtășesc valorile fostului regim totalitar. **Prezența lor în viața politică a țării este principala sursă a tensiunilor și suspiciunilor care frământă societatea.** Suntem absolut convingși că o pleiadă de actuali și foști activiști ai comunismului se plimbă prin culoarele puterii, mulțumiți că nu există până în ziua de astăzi o lege a lustrației, care i-ar demasca, înlăturându-i de la posturile de conducere în care se află. În aceste momente de criză morală pentru politica și societatea noastră se repune în discuție una din cauzele respectivei crize: metamorfoza sistemului comunist într-un sistem mafiot care a parazitat și continuă să paraziteze Republica Moldova, împiedicând dezvoltarea normală a țării și afectând bunăstarea cetățenilor.

În ziarul „Timpul” din 24 iulie 2012, regretatul Constantin Tănase, referindu-se la problema lustrației prin care ar trebui să treacă și Republica Moldova, menționa următoarele: „...Precum e și firesc într-o societate democratică în care pluralismul politic e o normă, opiniile sunt diferite. Dincolo de atitudinile sincere, exprimate pe această temă, se întrezăresc și niște abordări partizane care reflectă alte interese decât cele legate de lustrație. Astfel, unii sunt împotriva legii lustrației, fiindcă au un interes personal, interes legat de propriile lor biografii. Nimic nou și neobișnuit în aceste poziții. Mai interesante sunt opiniile celor care se pronunță pentru adoptarea unei asemenea legi. Aceștia se împart în două tabere.

O tabără o constituie cetățenii cinstiți și curați, anticomuniști ca viziune politică. Ei doresc sincer ca societatea să parcurgă, în sfârșit, această procedură de purificare. Din a doua tabără fac parte comuniștii și fanii lor, deschiși sau mascați, care vor să folosească ocazia pentru a se răfui cu reprezentanții intelectualității naționale. Înarmați cu «teza» lui Lucinschi despre aceea că Legea lustrației, chipurile, ne va lăsa fără intelectualitate, aceștia speră că adoptarea legii respective le va permite să se răfuiască cu... poeții care l-au cântat pe Lenin... Nu e un secret că prin asemenea atitudini se urmărește cu orice scop compromiterea, denigrarea și decredibilizarea intelectualilor cu viziuni anticomuniste, proromânești. Prin gura comuniștilor și a coloanei a cincea din sânul intelectualității de azi se încearcă să se demonstreze că cei care optează pentru alte valori decât comuniștii nu merită respectul societății, fiindcă în timpul URSS toți au fost fie turnători, fie comuniști. În mod deosebit se insistă asupra ultimului aspect, punându-i pe intelectualii care au fost simpli membri de partid în același coș cu nomenclaturiștii fostului regim” [1].

Aderarea la valorile societății comuniste și înlesnirea funcționării sistemelor antidemocratice și represive constituie obstacole care împiedică societatea să creadă în asumarea reală a unor valori total opuse. **Până la stabilizarea situației și reconcilierea națională, absența lor din viața publică este absolut necesară.**

Mai periculoasă ni se pare păstrarea mentalităților și a practicilor impuse de cei devotați sistemului comunist și care ocupă funcții în sistemul actual. Cu precădere, și sistemul juridic care trebuie să ghideze totalmente de buchii legii, dar nu de forțe politice așa cum se întâmplă actualmente, necesită a fi curățat de astfel de persoane, tocmai datorită rolului decisiv pe care justiția îl are într-o democrație autentică.

Deși s-a scurs o perioadă relativ lungă de timp de la căderea regimului comunist, totuși lustrația se poate constitui ca un reper moral, de rememorare a ororilor comuniste, dar și ca măsură temporară de excludere de la funcțiile de conducere din instituțiile publice a persoanelor care au lucrat pentru sau au colaborat cu regimul comunist.

Politica antiumană a acestui regim s-a bazat pe aplicarea sistematică a terorii și abuzurilor, pe încălcarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, în pofida recunoașterii formale a lor chiar de către constituțiile statului comunist. Credibilitatea, prestigiul și autoritatea sistemului judiciar pot cunoaște o relansare prin asumarea unor principii morale de responsabilizare pentru erorile și abuzurile lui. În acest sens, sunt relevante constatările Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, reflectate în Rezoluția 1096 (1996) privind măsurile înlăturării moștenirii fostelor sisteme comuniste totalitare [2], și anume faptul că moștenirea sistemului totalitar comunist include militarizarea instituțiilor civile, bi-

rocratizarea, monopolizarea economiei și hiperreglementarea, iar la nivel social impunerea colectivismului și a conformismului în urma neabătut regulile impuse totalitar. Dimpotrivă, procesul de tranziție a societăților foste comuniste presupune crearea unei democrații plurale bazate pe statul de drept și pe respectul drepturilor omului, precum și pe diversitate.

Cu toate că Republica Moldova a încheiat în 2014 Acordul de asociere cu Uniunea Europeană, considerându-se că procesul de tranziție de la o societate fost totalitară la o societate democratică își urmează cursul, este firesc ca societatea noastră să se asigure de înlăturarea din funcțiile de conducere a celor ce au făcut parte sau au colaborat cu regimul comunist în sensul arătat mai sus, inclusiv de faptul că aceste persoane nu au rămas loiale idealurilor comuniste.

La acest capitol trebuie menționat că majoritatea țărilor ex-comuniste din Europa de Est au adoptat cu multe dificultăți legi ale lustrației, iar punerea lor în practică, cu excepția Cehiei și a țărilor baltice, a fost împiedicată fie politic (accederea la putere a partidelor foste comuniste), fie judiciar (neconstituționalități constatate de curțile constituționale ale acestor state) [3].

Există și excepția notabilă a Germaniei de Est, unde procesul lustrației a fost unul declanșat imediat după reunificarea din 1989 și aproape total, mai ales în justiție. Căile referitoare la metodele concrete de lustrație au fost diferite, mergând de la sancțiunile pe care aceasta le atrage după sine până la categoriile sociale ce urmau a fi înlăturate din funcțiile deținute. Serviciile secrete, judecătorii și procurorii au reprezentat categoriile profesionale care au fost mai comod și avantajos de verificat pentru clasa politică. Doar în unele țări procesul de lustrație a dus la curățarea elitelor postcomuniste de activiștii de partid comunist și de agenții și colaboratorii polițiilor politice secrete [4].

Comparativ cu situația Republicii Moldova, alte state, pe lângă faptul că au adoptat relativ repede după căderea regimurilor comuniste cadrul legislativ privind lustrația, au prevăzut categorii mai largi de persoane ce urmau a face obiectul lustrației, respectiv au prevăzut nu numai acele persoane ce au colaborat sau au făcut parte din fostele organe de securitate ca poliție politică, ci și de exemplu, persoanele ce au făcut parte din structurile de conducere ale fostului partid comunist cehoslovac, din structurile de conducere ale fostei miliții, ca și pe colaboratorii lor. Astfel, Adunarea Națională cehă și slovacă a adoptat legea lustrației la data de 4 octombrie 1991, iar după divizare (1 ianuarie 1993) Cehia a supus lustrației aproximativ 210 000 persoane până în luna august 1993 [5].

De asemenea, Parlamentul albanez a adoptat în 1995 două legi, dintre care una a și fost denumită „Legea lustrației”, iar ca rezultat au fost supuși lustrației 139 de candidați ce au participat în luna mai 1996

la alegerile parlamentare. Și această lege privea nu numai pe agenții sau colaboratorii serviciilor secrete în timpul regimului comunist, ci și pe membrii fostului organ de conducere al partidului comunist albanez („Politburo”) și comitetului central al aceluiași partid, pe deputații din fosta Adunare Națională și pe președintele fostei Curți Supreme de Justiție albaneze [6].

Necesitatea implementării unui mecanism care ar asigura eliberarea societății noastre de influența nocivă a fostelor servicii secrete și a instituțiilor care au practicat regimul totalitar este incontestabilă. Un asemenea mecanism ar fi un element indispensabil al procesului de democratizare și de edificare a unei societăți transparente, în care puterea politică își exercită mandatul în văzul opiniei publice și sub controlul societății. În acest sens, trebuie să recunoaștem importanța implementării unui cadru normativ cu privire la lustrare, care va elimina suspiciunile și riscurile legate de continuitatea valorilor antidemocratice comuniste cu impact negativ asupra siguranței naționale a Republicii Moldova. Din păcate, constatăm că actuala guvernare, care s-a declarat democratică și proeuropeană, ca și guvernarea anterioară, nu consideră oportună adoptarea și aplicarea, după modelul european, a unei legi a lustrării. Acest fapt alimentează opinia că rădăcinile actualei puteri se trag, în mare parte, din zona serviciilor secrete și a nomenclurii sovietice, știrbind din independența actului guvernamental și expunând siguranța națională unor riscuri majore.

În argumentarea poziției că nu este necesară o lege a lustrării se aduc mai multe argumente, printre care: lipsa de constituționalitate a legii lustrării, ineficiența acestei legi din cauza caracterului întârziat al ei, inclusiv faptul că prin lustrare se vor încălca unele drepturi și libertăți fundamentale ale celor vizați în acest act normativ. Totodată, o piedică în adoptarea legii lustrării ar fi și faptul că prin Legea cu privire la secretul de stat din 27.11.2008, guvernarea comunistă de atunci a stipulat expres în art. 13 alin. (2) că pentru informațiile despre persoanele care colaborează sau au colaborat confidențial cu organele care desfășoară activitate de informații, de contrainformații și operativă de investigații se stabilește un termen de secretizare nelimitat [7].

În această ordine de idei, campania globală pentru libertatea de exprimare, ARTICLE 19, cu sediul la Londra, a adoptat un memorandum în care și-a exprimat îngrijorarea în legătură cu unele prevederi ale proiectului respectiv de lege, care „reprezintă un pericol substanțial pentru dreptul la libertatea de exprimare și accesul la informație”. De asemenea, s-a recomandat ca proiectul de lege să includă posibilitatea divulgării informației în cazurile în care interesul public prevalează și consideră că prevederea referitoare la prevalarea interesului public ar trebui aplicată și

față de informația cu privire la colaborarea anumitor funcționari publici cu serviciile de securitate în perioada comunistă [8].

Totuși de aceste recomandări nu s-a ținut cont, iar prin această reglementare legislativă s-a încercat a se trece cu vederea tot ce a avut tangență cu trecutul criminal al regimului totalitar comunist, în special fărădelegile KGB-ului față de persoanele care nu erau docile acestui regim. Probabil că avizarea proiectului respectiv de lege a fost făcută de aceeași agenți racolați pe timpuri, ale căror dosare de arhivă se mai păstrează și în prezent la Moscova. Iar fără cunoașterea trecutului sumbru al acestora e posibil ca ei să ocupe și azi funcții importante în organele de conducere a statului și să decidă în continuare după bunul lor plac soarta oamenilor și chiar a țării în ansamblu.

Nu în zadar, pentru merite deosebite, unii cetățeni ai Republicii Moldova au fost răsplătiți de conducerea Kremlinului prin acordarea titlului onorific de „cetățean al Rusiei” (Vladimir Voronin, ex-președinte al Republicii Moldova; Valeriu Pasat, fost ministru al apărării în perioada 1997-1999 și director al SIS din 2000 până în 2001, ulterior, începând cu februarie 2004, angajat în calitate de consilier pe probleme de relații economice externe al lui Anatolii Ciubais, președintele celui mai mare concern energetic din Rusia, RAO EAS Rossii; Grigore Karamalak, alias „Bulgaru” – hoț în lege ș.a.). Mai mult ca atât, „...statul rus i-a acordat statut de refugiat politic lui Grigore Karamalak, neglijând cererile repetate ale autorităților moldovene și ale Interpolului de a-l extrăda pentru a putea fi deferit justiției. Ulterior, președintele rus Dmitri Medvedev a semnat personal decretul de acordare a cetățeniei Federației Ruse „businessmanului” moldovean Grigore Karamalak...” [9]. În mai multe interviuri acordate presei de la Moscova, „...Karamalak a accentuat că a finanțat campaniile electorale a lui Petru Lucinschi (în 1996), a lui Vladimir Voronin (2001) și a Blocului Moldova Democrată (BMD), condus de Serafim Urechean (2005)” [9].

Astăzi, toți cei vizați mai sus continuă să aibă influență asupra politicului țării, posedând, în același timp, averi fabuloase „agonisite” ilegal și, de altfel, foarte bine camuflate. Acesta este un rezultat al cedării (înstrăinării) sectorului energetic și pierderii controlului din partea Republicii Moldova asupra securității energetice, privatizărilor ilegale a multor bunuri mobile și imobile, înstrăinării ilicite a terenurilor, clădirilor și altor edificii etc. De fapt, prin toate aceste procese, mimate sub o formă legală, a avut loc o mare înșelare a cetățenilor, care, ulterior, și-au dat bine seama că au fost înșelați de „elitele” politice și de „slugile” lor, dar era deja prea târziu ca să poată face ceva pentru a reveni la situația inițială. În felul acesta, o mare parte a populației țării noastre a fost deposedată de bunurile patrimoniale mai întâi de către regimul comunist,

iar mai apoi de cei care se numeau „democrați”, dar care încă nu au uitat că au fost comuniști, orientându-se spre unica valoare recunoscută de ei – profitul material și financiar.

Actualmente a devenit o normă, când aceleași „elite” politice, sub diferite pretexte (reforme, investiții în unele sectoare agricole, economice etc.) reflectate în proiecte, atrag mai multe fonduri europene, deturnând apoi sume enorme de bani din aceste fonduri. Ulterior, acești bani sunt investiți în afaceri, chipurile legale, iar cei care pe timpuri erau exponenți ai idealurilor comuniste au devenit ostatici ai altor idealuri – cele ale puterii politice și bogăției nelimitate bazate pe abuzuri și alte fărâdelegi deosebit de periculoase pentru societate.

În urma celor consemnate, constatăm că dezvoltarea normală a Republicii Moldova nu este posibilă fără adoptarea și implementarea cât mai urgentă a unei legi a lustrației. Instituirea reală a lustrației este posibilă din punct de vedere tehnico-juridic și nu pune în discuție eventuala coliziune cu unele drepturi fundamentale care să se bucure de protecție specială din partea Convenției Europene a Drepturilor Omului. În acest sens, în legislația națională ar trebui să fie reglementată interdicția ocupării unor funcții ca urmare a colaborării sau apartenenței la structuri ale sistemului comunist. De fapt, lustrația este un proces complex constituit din măsuri administrative de care uzează regimurile posttotalitare pentru a exclude din instituțiile publice acele categorii de persoane care au lucrat pentru sau au colaborat cu regimul comunist.

Dacă facem referire la jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, aceasta recunoaște, cu caracter de principiu, că accesarea la funcții publice poate fi condiționată de îndeplinirea unor înalte standarde profesionale și morale, fără ca acest lucru să reprezinte o limitare a drepturilor subiective ale persoanelor. Funcțiile publice, în special cele politice și judiciare, sunt esențiale pentru stabilitatea statului de drept, iar îndeplinirea unor condiții de integritate și a unor garanții de atașament real la valorile statului de drept reprezintă o necesitate practică pentru apărarea și consolidarea regimului democratic al țării noastre.

De asemenea, legea lustrației se subscrie și legii fundamentale a statului, Constituția, care prevede expres condițiile în care anumite drepturi și libertăți pot fi îngădite. Astfel, conform dispozițiilor art. 54 alin. (2) din Constituție, exercițiul unor drepturi și libertăți poate fi restrâns numai prin lege și numai dacă se impune, după caz, ...pentru apărarea intereselor securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției.

În cazul în care totuși s-ar ajunge vreodată la o lege a lustrației, un impediment ar putea fi lipsa dosarelor informatorilor. S-a vehiculat anterior că o parte din documentele secrete ale KGB-ului au fost distruse, iar o altă parte a fost dusă la Tiraspol și de acolo la Moscova [10]. Această informație a fost confirmată și de actualul director al Serviciului Informații și Securitate Mihai Balan, care punctează că: „...pe teritoriul Republicii Moldova activează serviciile speciale nu doar ale Federației Ruse, dar și ale altor state. Dosarele deschise în anii '90 au fost expediate la Tiraspol, conform unei indicații a KGB-ului. Ultimele informații sugerează că acestea au fost trimise la Moscova” [11].

Credem totuși că acest lucru s-a întâmplat în realitate, fapt care rezultă din mai multe surse, inclusiv din lucrarea „Enciclopedia identității românești”, unde unele personalități cu trecut dubios și-au plasat CV-urile, fără să-și dea seama, probabil, că cineva le va analiza minuțios. Iată un exemplu în acest sens: „Botnaru Tudor (27.12.1935, Lipiceni, Basarabia). General. A absolvit Facultatea de Filologie din cadrul Universității de Stat a Moldovei. Angajat al Securității (KGB-ului – n.a.) din Moldova din 1963. A lucrat la Ambasada URSS din România și Franța. Președinte al Comitetului de Stat al Securității Moldovei din 1990, în care calitate a transportat la Tiraspol Arhiva Securității din Moldova (sublinierea n. a.). A fost demis după dizolvarea URSS (1991). Apoi a îndeplinit funcția de șef al Centrului de instruire al Ministerului Securității Naționale din Republica Moldova. Din 1994 a fost prim-vice ministru al Afacerilor Externe. În 1994-1997 a fost ambasador al Republicii Moldova în Regatul Belgiei și, prin cumul, în Regatul Unit al Marii Britanii și Regatului Olandei, precum și șef al misiunii diplomatice a Republicii Moldova la Consiliul Europei (din 1995). A fost rechemat din funcție în 1997 spre a fi numit ministru al Securității Naționale” [12, p. 111].

Întrebarea care se iscă după ce iei cunoștință de un astfel de CV este una simplă și firească: la indicația cui a fost transportată la Tiraspol Arhiva Securității din Moldova și ce s-a întâmplat ulterior cu această arhivă? Răspunsul credem că e clar pentru toți, fiindcă cei de la Moscova controlează și astăzi, prin intermediul agenților racolați pe timpuri, multe din sferele social-politice și economice ale țării noastre.

Aici e cazul să revenim din nou la aceeași carte, „Enciclopedia identității românești”, unde este reflectată foarte modest, dar bine deslușit, personalitatea celui care a „smintit” un popor întreg, îndemnându-l mai întâi să lupte pentru a-și recăpăta identitatea românească, pentru ca mai apoi să-l trădeze pentru mai mulți ani comuniștilor inveterați: „Roșca Iurie (31.10.1961, Telenești, Republica Moldova). Om politic. Rus după mamă. A absolvit Facultatea de Jurnalism a Universității de Stat din Chișinău. A lucrat la televiziunea națională (Telradio Moldova). Preșe-

dinte al Frontului Popular din Moldova. Deputat din partea Partidului Popular Creștin-Democrat (PPCD) în Parlamentul Republicii Moldova. În 2005 a insistat ca fracțiunea parlamentară a partidului să voteze pentru alegerea lui Vladimir Voronin (președinte al partidului comunist din Republica Moldova) ca președinte al țării” [12, p. 683].

Conform aprecierilor politologului rus Aleksandru Dughin, actualul scenarist politic și ideolog al lui Vladimir Putin, „...Iurie Roșca este «prieten al Rusiei», un politician de perspectivă care luptă pentru afirmarea identității moldovenești...” [13]. Alimentat de teoria lui Dughin, acest pseudopatriot este gata să organizeze și să aplice oricând, la comanda superiorilor săi de la Moscova, diferite scenarii triste și chiar îngrozitoare pentru noi, similare cu cele din Ucraina, pentru a demonstra cât de mult își iubește „neamul și identitatea sa”.

Dacă e să analizăm mai bine, iarăși este vorba despre aceeași arhivă a securității dusă pe timpuri la Tiraspol și folosită cu iscusință de Moscova pentru a bloca cu orice preț procesul firesc de dezvoltare și de integrare a Republicii Moldova în familia țărilor europene avansate. Aceasta este politica reală a Rusiei și, spre marele nostru regret, mulți pseudopatrioți din țară aflați astăzi în diferite funcții publice, inclusiv în eşaloanele de vârf ale puterii, sunt exponenți ai acestei politici rușinoase și decid soarta poporului, care, deocamdată, nu se revoltă prea mult.

Și dacă pe nomenclaturiștii și agenții KGB-ului, ulterior ai SIS-ului (astăzi o parte din ei se identifică drept mari patrioți ai Moldovei), nu i-a deranjat niciodată implicarea Moscovei în rusificarea prin metode brutale a poporului nostru, atunci „românizarea” acestuia îi deranjează foarte mult, determinându-i chiar să se asocieze pentru a lupta cu acest proces.

Astfel, „...fostul șef al contraspionajului din cadrul SIS Ion Mahu și fostul ministru al Securității Naționale Anatol Plugaru, alături de mai mulți veterani ai Ministerului Afacerilor Interne, au convenit asupra creării unei noi mișcări politice care își propune drept scop să lupte cu «încercările fără precedent de românizare a Republicii Moldova și cu riscul înalt de pierdere a identității naționale, limbii și istoriei». Mișcarea se va numi Comitetul național de salvare «Pentru Moldova!». În calitate de președinte al mișcării a fost ales fostul director al Direcției contraspionaj a Serviciului de Informații și Securitate Ion Mahu, iar vicepreședinte al Comitetului a fost ales Veaceslav Perju, președintele clubului de experți «Strategia Moldovei». Printre membrii Comitetului se mai regăsesc fostul ministru al Securității Anatol Plugaru, fostul viceministru de Interne generalul Boris Muravschi, președintele Asociației veteranilor grănicerilor din R. Moldova Efim Donos, fostul adjunct al direcției de contraspionaj al SIS Valeri Crușilinski, președintele Uniunii studenților și tineretului din R. Moldova Eugen Balan. Din Comitet mai face parte Ivan Muntean,

fratele fostului deputat comunist Iurie Muntean” [14].

Vom adăuga aici doar faptul că adevărata căpetenie a acestei organizații se află la Moscova și le dă indicații pseudopatrioților noștri cum să stopeze românizarea românilor din Republica Moldova. Sună stupid, dar așa este, chiar dacă suntem în sec. XXI și se pare că ne-am debarasat definitiv de ideile comunismului sovietic și de cele ale bolșevismului rusesc. Până la urmă, nu este clar cum decurge procesul de românizare a Republicii Moldova, când la fiecare pas se vorbește rusește. Mai degrabă poate fi vorba despre o rusificare continuă a țării, mai ales a sferelor economice și politice. Iată care este tristul adevăr. Căci nu în Duma rusească se vorbește românește, ci în Parlamentul Republicii Moldova, unde unii deputați ne „stimează” atât de mult încât nu ne cunosc limba și vorbesc doar rusește. Dacă ar fi existat o lege a lustrației cu cel puțin 20 de ani în urmă, atunci nici Mahu, nici Plugaru și nici ceilalți adepți ai politicii moscovite nu încercau astăzi să „prostească” lumea și să ne orienteze spre valori care nu ne aparțin și nu au nimic în comun cu țara noastră. Prin urmare, organele de drept ar trebui să se arate interesate de unii dintre acești pseudopatrioți, care, pe lângă activitățile dubioase întreprinse la comanda altei țări împotriva Republicii Moldova, au depozitat, prin diferite forme de escrocherie, mai mulți cetățeni de sume impunătoare de bani. În cazul în care și aici s-a implicat Moscova pentru a-i asigura protecție individului cu pricina, problema devine mult mai gravă.

În continuare, credem că nu ar fi corect dacă nu am vorbi despre unii foști conducători ai partidului comunist, care au îndrăznit să se înscrie în șirul „identităților românești” și care au ajuns în perioada de independență a Republicii Moldova la cârma statului: „Lucinschi Petru (27.01.1940, Răduleni Vechi, Basarabia). Istoric. Și-a făcut studiile la Universitatea de Stat din Moldova, pe care a absolvit-o în 1962, doctor în filosofie (1977). Între 1960 și 1971 a deținut funcțiile de instructor, șef de secție, secretar, prim-secretar al CC al ULCT din Moldova, ulterior (1971-1976) secretar al CC al PCM. Între 1976 și 1978 deține funcția de prim-secretar al comitetului orășenesc Chișinău al PCM. În perioada 1978-1986 lucrează în calitate de șef-adjunct de secție la CC al PCUS. Din 1986 până în 1989 este al doilea secretar al CC al PC al Tadjikistanului. În 1989 este ales prim-secretar al CC al PCM, calitate în care a activat până în 1990. Între 1990 și 1991 lucrează în calitate de secretar al CC, membru al Biroului Politic al CC al PCUS. Între 1992 și 1993 – ambasador extraordinar și plenipotențiar al Republicii Moldova în Federația Rusă. La 4 februarie 1993 este ales președinte al Parlamentului Republicii Moldova de legislatura a XII-a, apoi președinte al Parlamentului Republicii Moldova în legislatura a XIII-a. De la 1 decembrie 1996 până la 4 aprilie 2001 deține funcția de președinte al Republicii Moldova. În prezent este

președinte al Fundației de Studii Strategice și Dezvoltare a Relațiilor Internaționale „Lucinschi”. Este cavaler al unor distincții de presitițiu: Marea Cruce a Legiunii de Onoare (Franța, 1998), Ordinul Mântuitorului (Republica Elenă, 1999), Marele Ordin al Cavalerilor Sfântului Mormânt (Patriarhia Greacă Ortodoxă, Ierusalim, 2000), Ordinul Steaua României în grad de Colan (2000). Este membru al Academiei de Științe Sociale din Federația Rusă” [12, p. 451].

Este, în aparență, un simplu CV. În realitate, el aruncă multă lumină asupra personalității în cauză. Practic, toată viața această „celebritate” și-a dedicat-o partidului comunist, ca în final să ajungă conducător al organului legislativ, iar mai apoi chiar președinte al Republicii Moldova (1997-2001) ca stat independent, suveran și democrat. Anume în calitate de președinte al țării, „...Petru Lucinschi declara că în cazul în care Republica Moldova ar avea o lege a lustrației, ar rămâne fără intelectualitate” [10]. De fapt, prin aceste afirmații se învinuiește toată intelectualitatea țării noastre și, evident, nu se dorește în nici un caz adoptarea unei asemenea legi.

Istoricii mai încearcă și astăzi să arate în lucrările lor cât de necesară ar fi fost și mai este nevoie de o lege a lustrației, pentru a nu admite accederea unor personalități cu trecut dubios în anumite funcții publice și implicarea acestora în diverse procese decizionale importante pentru societate. Astfel, Igor Cașu menționează, în unul din articolele sale, „Petru Lucinschi și lupta contra naționalismului românesc”, următoarele: „...În 1970, pe când era prim-secretar al CC al Uniunii Tineretului Comunist din RSSM, Petru Lucinschi a promovat o politică represivă împotriva intelectualilor «naționaliști», inclusiv a scriitorilor. Pe lângă Ivan Ivanovici Bodiul, printre cei care vor participa la un nou val de represiuni politice sunt și politicieni care vor avea o carieră fulminantă și după 1989. La adunarea activului comsomolist din RSSM din 17 octombrie 1970 Petru Lucinschi, prim-secretar al CC al Uniunii Tineretului Comunist din Moldova, a vorbit despre intensificarea propagandei burgheze din străinătate și impactul acesteia asupra republicii. El a înfierat imaturitatea politică și lipsa de vigilență a scriitorilor și poezilor moldoveni care s-ar fi făcut vinovați de alimentarea manifestațiilor cu caracter național, etichetate drept «naționaliste». După ce i-a menționat pe Andrei Lupan, Emilian Bucov, Arhip Cibotaru, Bogdan Istru, Victor Teleucă și Constantin Șișcan ca exemplul de scriitori care urmau fidel linia partidului, a criticat poziția altora care nu se ridicau la înălțimea comandamentelor ideologice comuniste. Printre aceștia au fost numiți Dumitru Matcovschi, Serafim Saka și Gheorghe Vodă, care ar fi idealizat în mod «patologic» trecutul, ceea ce ar fi resuscitat atitudini nesănătoase în societate. Mult mai virulentă a fost critica formulată la adresa lui George Meniuc, Paul Mihnea și același Gheorghe Vodă, pe motiv că și-ar fi românizat prenumele și astfel

ar fi încurajat tineretul să le urmeze exemplul și, mai grav, să-și afirme identitatea românească. În contextul tensionării relațiilor sovieto-române după 1968, Lucinschi considera că alegerea unor prenume literare românești era echivalentă cu «trădarea» națiunii «moldovenești», lucru pe care îl spune oarecum voalat, dar care este explicat de Meniuc în jalba trimisă ulterior la Moscova” [15].

Șirul unor astfel de personalități, care au cauzat pe timpuri doar daune irecuperabile poporului și cetățenilor noștri, servind și astăzi idealurile duse până la absurd ale partidului comunist, este foarte lung și, evident, nu poate fi expus pe deplin în acest articol. Totodată, în eventualul proiect al legii lustrației urmează a fi stabilite expres condițiile când diverse categorii de persoane aflate în anumite funcții publice se supun obligatoriu acestui proces. În cele din urmă, lustrația nu presupune lichidarea fizică a persoanelor care au slujit partidului comunist pentru a beneficia de privilegiile oferite de acesta, ci este un proces firesc de excludere din instituțiile publice a acelor persoane care au lucrat pentru sau au colaborat cu regimul comunist.

Aplicarea lustrației în Republica Moldova este un proces inevitabil, fără de care nu e posibil înlăturarea din structurile statului a persoanelor cu funcții publice, al căror trecut este legat de activități ilegale întreprinse la comanda organelor represive ale partidului comunist. Constatăm cu regret că cei mai mulți din acești demnitari, în așa-numita perioadă de „dezvoltare democratică” a țării noastre, au devenit, prin diferite căi ilegale și chiar infracționale, exagerat de bogați într-un timp foarte scurt. De fapt, este vorba despre sustragerea în masă a patrimoniului unui popor de către cei care pe timpuri se numeau comuniști, iar astăzi – oameni politici și businessmen prosperi. Chiar dacă ni s-ar contesta respectivele afirmații, oricum acestea sunt o realitate, un exemplu trist în acest sens fiind delapidările în proporții considerabile ale bunurilor patrimoniale prin renumitul proces oficializat de privatizare. De altfel, cum poate fi explicată apariția „peste noapte” a băncilor comerciale, întreprinderilor, hotelurilor, clădirilor și altor edificii private, instituțiilor de învățământ privat unde principalii cofondatori erau foști kgb-iști sau activiști ai partidului comunist? Mulți din actualii și foștii politicieni au o legătură directă cu aceste procese ilegale și, în loc să fie înlăturați din funcțiile publice deținute și condamnați pentru infracțiunile comise, aceștia mai continuă să conducă țara și să dețină monopolul în toate sectoarele economiei naționale.

Adevărul, oricât de trist, adevăr rămâne, iar noi trebuie să-l cunoaștem așa cum este astăzi sau așa cum a fost în realitate. În acest sens, lustrația este o posibilitate reală de cunoaștere a adevărului istoric și, pe această cale, ea ne poate oferi posibilitatea de a ne salva pentru viitor de unele „metehne” ale trecutului nostru sumbru.

Referințe bibliografice

1. <http://www.timpul.md/articol/cui-si-de-ce-ii-trebuie-legea-lustratiei-35681.html>
2. Rezoluția 1096 (1996) privind măsurile înlăturării moștenirii fostelor sisteme comuniste totalitare: <http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta96/eres1096.htm>
3. Mark S. Ellis: [http://www.law.duke.edu/shell/cite.pl?59+Law+&+Contemp.+Probs.+181+\(Fall+1996\)](http://www.law.duke.edu/shell/cite.pl?59+Law+&+Contemp.+Probs.+181+(Fall+1996)).
4. Lustrația în sistemul juridic românesc. În: http://www.procesulcomunismului.com/marturii/fonduri/actiuni/sojust_lustratie.htm
5. Mark S. Ellis: [http://www.law.duke.edu/shell/cite.pl?59+Law+&+Contemp.+Probs.+181+\(Fall+1996\)#H2N1](http://www.law.duke.edu/shell/cite.pl?59+Law+&+Contemp.+Probs.+181+(Fall+1996)#H2N1)
6. Mark S. Ellis: [http://www.law.duke.edu/shell/cite.pl?59+Law+&+Contemp.+Probs.+181+\(Fall+1996\)#H2N3](http://www.law.duke.edu/shell/cite.pl?59+Law+&+Contemp.+Probs.+181+(Fall+1996)#H2N3)
7. Legea cu privire la secretul de stat nr. 245 din 27.11.2008, în vigoare din 27.05.2009. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 45-46 din 27.02.2009.
8. <http://www.interlic.md/2008-11-27/parlamentul-a-adoptat-legea-cu-privire-la-secretul-de-stat-in-lectura-finala-7496.html#print>
9. <http://www.flux.md/editii/201034/articole/10431/>
10. <http://www.europalibera.org/content/article/26668661.html>
11. <http://www.evz.ro/mihai-balan-confirma-faptul-ca-federatia-rusare-agentura-serioasa-in-republica-moldova-serviciile-secrete-stiu-ce-fac-omuletii-verzi-de-pestes-prut.html>
12. Ecaterina Țarălungă. Enciclopedia identității românești. Personalități. București: Litera Internațional, 2011.
13. <http://unimedia.info/cautare?cx=partner-pub-7745332837627859%3A8318802427&cof=FORID%3A10&ie=UTF-8&q=Politologul+rus+Alexandr+Dughin>
14. <http://ziarulnational.md/un-nou-partid-prorus-in-r-moldova-conducatori-sunt-fosti-directori-ai-sis/>
15. Pentru o viziune de ansamblu, consultați articolul lui Igor Cașu despre Petru Lucinschi și lupta contra „naționalismului românesc”. În: http://adevarul.ro/moldova/politica/petru-lucinschi-lupta-nationalismului-romanesc-1_50ae6a3a7c42d5a6639c8303/index.html

ERORILE REFORMEI MINISTERULUI AFACERILOR INTERNE ȘI A SUBDIVIZIUNILOR SUBORDONATE – FACTORI CARE SUBMINEAZĂ SECURITATEA NAȚIONALĂ

Iurie LARII,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
director al Departamentului Cercetare Științifică
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Veaceslav GRATI,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
director al Departamentului Dezvoltare Profesională
și Managerială al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Summary

In this brief study clarified several errors that were admitted in reforming the Ministry of Internal Affairs and subordinated subdivisions, which consequently undermines national security. Thus, it is found that the reform period has been exceeded the job duties of the decision makers responsible for this process and hampered in their ability MIA subdivisions to maintain public order and ensure the security of citizens. Implementation thoughtless reform has generated many situations in which police structures and their employees are unable to work normally. Also, in terms of provisions reflected in regulations adopted by the reform promotes the emergence of a new outbreak of separatism in Gagauzia, similar to that of Transnistria, supported and managed by the Russian Federation, where the Moldovan legislation is not recognized and respected. This is also confirmed by the liquidation of police structures in 1992 actively participated in the battles in Transnistria, defending the territorial integrity of the Republic of Moldova but also through the creation a dependence on Russia – a country that continues to equipper with the weapons and ammunition the police subdivisions of our country.

All these and other negative effects of the reform (high level of crime, cruelty increasing criminal events, order and public security affected various abuses from the leaders of MIA etc.) have been reported to people in a very short time. As a result of the disclosure these errors of the reform breaks out two important aspects that need to be clarified. The first issue will be classified as a tragedy if it is found incompetent leaders of MIA and those who made reform of this institution of force. The second aspect, more dangerous than the first, is limited to be betrayal in order of another country as so-called “pseudo – reformers”, which actually is an evil for all our people.

Aspirațiile de integrare europeană, rigorile statului de drept și principiile democratice la care Republica Moldova se aliniază a generat necesitatea inițierii unui amplu proces de reformare a sectorului justiției, inclusiv a Ministerului Afacerilor Interne și a structurilor sale.

În acest context, la data de 06.12.2010 a fost adoptată Hotărârea Guvernului nr. 1109 cu privire la aprobarea *Concepției de reformare a MAI și a structurilor subordonate și desconcentrate ale acestuia*¹. Respectivi-

---

¹HG nr. 1109 din 06.12.2010 Cu privire la aprobarea Concepției de reformare a MAI și a structurilor subordonate și desconcentrate ale acestuia. Monitorul Oficial nr. 247-251/1233 din 17.12.2010.

va Concepție reflectă explicit scopul principal al reformei, și anume fortificarea capacităților Ministerului Afacerilor Interne în domeniul asigurării ordinii de drept și atingerii unor standarde europene în activitatea de menținere a ordinii publice și de combatere a criminalității.

Conform Concepției, reforma organizațională a MAI permitea delimitarea clară a atribuțiilor ce urmează a fi exercitate de fiecare subdiviziune, asigurând, totodată, independența uneia față de alta și coordonarea efectivă a activităților de combatere a criminalității și de menținere a ordinii publice.

Totodată, reieșind din prevederile Concepției, din momentul punerii în aplicare a Legii nr. 320 cu privire la activitatea poliției și statutul polițistului, în locul structurilor polițienești puternic centralizate și dirijate unipersonal urmau să fie create subdiviziunile poliției în cadrul Direcțiilor afacerilor interne (actualele inspectorate de poliție), care trebuiau să includă toate serviciile desconcentrate ale MAI la nivel de raion (poliție, carabinieri, urmărire penală, serviciul protecție civilă și situații excepționale). În cele din urmă, finalitatea procesului respectiv ar fi favorizat crearea structurilor descentralizate ale poliției și subdiviziunilor de carabinieri, bazate pe activitatea angajaților profesioniști. De asemenea, prin aceasta s-ar fi exclus dublarea de competențe pentru poliție și carabinieri în exercitarea unei și aceleiași funcții – menținerea și restabilirea ordinii publice.

Însă, odată cu *implementarea reformei și aprobarea finală a structurii MAI*, unele subdiviziuni subordonate s-au pomenit în incapacitatea de a funcționa legal, pe motiv că angajații acestora nu se regăseau într-o serie de acte normative în care urma să fie reglementată activitatea lor (de exemplu, angajații Inspectoratului Național de Patrulare nu se regăseau în prevederile art. 400 al Codului contravențional). Iar unele subdiviziuni prevăzute expres de Concepție în genere nu există în actuala organigramă a MAI.

La acest capitol, Concepția impunea, pe bună dreptate, *necesitatea asigurării unei independențe structurale și funcționale a organului de urmărire penală*, prin reorganizarea lui într-un departament independent de cel al poliției, și anume Departamentul urmărire penală. În această privință se constată o derogare vădită de la prevederile Concepției, dat fiind faptul că această structură este transferată actualmente în subordinea Inspectoratului General al Poliției, fiindu-i atribuit un statut de Direcție generală. În același timp, asemenea reorganizare și subordonare a organului de urmărire penală contravine prevederilor Codului de procedură penală (art. 253 alin. (3)), care stipulează expres că ofițerii de urmărire penală sunt independenți, se supun legii și indicațiilor scrise ale conducătorului organului de urmărire penală și ale procurorului. Independența procesuală a acestora derivă și din prevederile Legii privind statutul ofițerului de urmărire penală nr. 333-XVI din 10.11.2006. Astfel, prin modificările operate în

urma reformei nu este asigurată nici până în momentul de față independența structurală și funcțională a organului de urmărire penală, prin reorganizarea lui într-un departament independent de cel al poliției. Acest fapt diminuează statutul și independența procesuală a ofițerului de urmărire penală, precum și a conducătorului structurii respective.

Implicarea trupelor de carabinieri în menținerea ordinii publice este ineficientă în formula existentă pentru moment, datorită faptului că personalul acestei structuri de ordine este format, prioritar, din militari (carabinieri) care satisfac serviciul militar în termen, iar calificarea lor este una insuficientă și poate atinge performanțe doar în decurs de un an – termen în care aceștia urmează a se demobiliza. În acest context, menționăm că în procesul reformei Ministerului de Interne și a subdiviziunilor subordonate s-a mai admis o eroare vădită care ține de crearea serviciului carabinieri cu efectiv în bază de contract.

Situația Departamentului Trupelor de Carabinieri rămâne a fi incertă în continuare. Astfel, această subdiviziune își continuă activitatea în formatul vechi, fiind unica structură militarizată din cadrul MAI care își ghidează activitatea în baza Legii cu privire la trupele de carabinieri ale Ministerului Afacerilor Interne din 12.12.1991 (această lege este învechită moral și nu corespunde obiectivelor trasate în Concepția de reformare în care este stabilit clar necesitatea adoptării unei legi noi). Totodată, păstrarea actualei organizări a carabinieriilor, în contextul reformării structurilor polițienești, creează anumite impedimente pentru desfășurarea activităților de menținere, asigurare și restabilire a ordinii publice. Astfel, Inspectoratul General de Poliție nu poate dirija pentru moment carabinieriii, iar aparatul central al MAI poate să se implice doar în elaborarea și promovarea politicilor, dar nu și la nivel tactic sau operațional. Totodată, personalul Inspectoratului Național de Patrulare a fost calculat din perspectiva încorporării carabinieriilor în structura sa, însă, din cauza că aceasta nu s-a întâmplat, INP are o insuficiență acută de personal.

Necesitatea reformării carabinieriilor mai continuă să fie un proces inevitabil, însă, din păcate, acest lucru nu s-a întâmplat, probabil că din cauza neluării în considerație a reglementărilor care rezultă din Concepția de reformare. Totuși existența serviciului de carabinieri profesioniști ar condiționa asigurarea unei capacități suficiente pentru contracararea riscurilor în adresa securității naționale și a ordinii publice, inclusiv prin prisma realizării sarcinilor principale de menținere a ordinii de drept, apărare a drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, restabilire a ordinii publice, pază a obiectivelor de importanță majoră, precum și, în caz de asediu sau de război, contracarare a tentativelor de destabilizare a ordinii publice.

Carabinieriii urmează să exercite în continuare funcțiile stabilite în

cadrul sistemului național de apărare. Această sarcină a subdiviziunii respective este condiționată și de faptul că pe teritoriul Republicii Moldova există de ceva mai mult de două decenii un regim separatist în stânga Nistrului, necontrolat de forțele constituționale, care, așa cum a făcut-o în anul 1992, ar putea să declanșeze diferite situații de criză, să destabilizeze la maxim ordinea de drept sau să provoace chiar și o stare de război cu implicarea diferitor forțe străine.

Astăzi, constatăm că avem o situație incertă în această zonă off-shore, prin intermediul căreia se săvârșesc acțiuni de contrabandă în proporții considerabile și se spală sume enorme de bani². Transnistria este un mic regat sovietic descompus, gestionat după principiul: „nimic nu se pierde, totul se vinde”. Regiunea separatistă din cadrul Republicii Moldova este un paradis pentru contrabandă de tot felul – de la alimente și medicamente falsificate la droguri din țările asiatice, tutun, alcool, țigări etc. Această zonă transnistreană necontrolată de autorități s-a transformat într-un focar de criminalitate și constituie, de fapt, un factor esențial ce alimentează fenomenul criminalității transnaționale.

Probabil că unor politicieni de la noi le convine această situație, din simplul motiv că posibilitățile de îmbogățire rapidă și fără riscuri serioase sunt foarte mari. Ar fi cazul ca acești politicieni să tragă anumite concluzii în baza evenimentelor triste care au loc în țara vecină – Ucraina, unde fenomenul separatismului a luat o mare amploare și pare a fi o problemă fără de soluție la moment.

În ceea ce privește *perfecționarea sistemului de instruire* a personalului MAI (polițiști, carabinieri, ofițeri de urmărire penală și alți angajați), obiectivele reformei trasate în Concepție stabilesc că acest proces trebuie să se desfășoare în așa fel încât să ofere posibilitatea ca cei instruiți să obțină mai mult decât deprinderi și aptitudini tehnice tradiționale. Aceasta urmează să includă un set mai vast de abilități și priceperi, cum ar fi: comunicarea, crearea și promovarea încrederii, medierea conflictelor, dezvoltarea unei abordări creative în problemele comunității, gestionarea acțiunilor de soluționare a problemelor și colectare a informațiilor, transformarea împuternicirilor acordate în acțiuni adecvate, comunicarea îngrijorărilor comunității către conducerea ierarhic superioară și alți factori interesați.

Modernizarea instruirii polițiștilor, carabinierilor, ofițerilor de urmărire penală și a altor angajați se va asigura în așa fel încât în funcțiile de ofițer vor fi angajate doar persoane cu studii superioare în drept, iar în caz de necesitate și în domeniile de specialitate, cu condiția că înainte de angajare, candidatul la funcțiile polițienești ce țin de lucrul operativ sau de menținere a ordinii publice, inclusiv la funcțiile similare din cadrul

---

² Mihail David, *Economia subterană și spălarea banilor – studiu criminologic*. Teză de doctor în drept, Chișinău, 2007, p. 159.

trupelor de carabinieri, cu excepția absolvenților Academiei „Ștefan cel Mare”, vor urma un curs de instruire pentru o perioadă determinată, unde vor beneficia de o pregătire specială.

Asigurarea cu personal bine pregătit, în măsură să răspundă așteptărilor și provocărilor comunității, impune o atenție deosebită asupra procesului de selectare și angajare la funcții polițienești a candidaților. În acest context, reieșind din prevederile Legii cu privire la poliție și statutul polițistului (art. 33 pct. 2 și art. 39 pct. 1c), în funcțiile polițienești pot fi numite persoane care posedă studiile și calificările corespunzătoare. În realitate însă, lucrurile stau altfel. Drept exemplu, putem menționa unele cazuri de angajare și numire în funcții polițienești a personalului selectat din surse externe, care nu au studii și calificare specială, cazuri nostime și triste în același timp. Așadar, în funcția de ofițer de urmărire penală au fost numite persoane cu specializări în manager de securitate, iar în funcția de inspecți ai poliției criminale – persoane cu specializări în inginerie, economie, mecanizare, educație fizică, pedagogie și management. Lista unor astfel de abateri și chiar ilegalități poate fi continuată, fiind destul de extinsă.

La acest capitol constatăm că intențiile celor care au „reformat” Academia „Ștefan cel Mare” nu coincid cu obiectivul stipulat în Concepție. Astfel, în procesul reformării instituția a fost supusă doar unei reorganizări structurale, în urma căreia mai mulți angajați cu experiență bogată în domeniu au fost nevoiți să se pensioneze din cauza lichidării sau dezastării funcțiilor și, respectiv, reducerii considerabile a salariilor, iar facultatea de Drept a fost redenumită în facultatea Științe Polițienești, fără a se schimba ceva în esență.

Pentru necesitățile perfecționării continue a angajaților subdiviziunilor MAI, în cadrul Academiei funcționează Departamentul de Dezvoltare Profesională și Managerială (această componentă structurală a existat, într-o altă denumire, și până la reformă în cadrul Academiei „Ștefan cel Mare”). Deși o asemenea subdiviziune, strict necesară pentru instruirea continuă a efectivului polițienesc, există în prezent, totuși conducerea actuală a MAI insistă de mult timp să formeze un Centru separat de instruire a viitorilor polițiști, cu aceleași competențe, motivând permanent cu faptul că Guvernul SUA este disponibil să aloce mai mult de 20 milioane de euro în acest scop. Astfel, în loc să se facă investițiile necesare în baza tehnico-materială a Academiei și în echiparea adecvată a studenților acestei instituții (până în prezent studenții anului întâi nu au fost echipați integral cu uniforma corespunzătoare, deși sunt implicați sistematic în operațiuni de patrulare în scopul menținerii ordinii publice), nu este clar de ce se insistă atât de mult doar asupra atragerii investițiilor străine în scopul înființării unei alte subdiviziuni de instruire, alta decât cea existentă actualmente.

Aici e cazul să aducem drept exemplu și remunerarea experților antrenați în reformarea Ministerului de Interne și a subdiviziunilor acestuia, fiind vorba de peste 60 000 euro achitați unui expert pentru un trimestru de activitate și de peste 20 000 euro pentru o curriculumă de instruire care conține doar câteva pagini. Chiar dacă banii au fost obținuți de la Uniunea Europeană nu înseamnă că aceștia trebuie „risipiți” fără de mare folos. Până la urmă, în loc să se procure muniții pentru consolidarea capacității de luptă a poliției, multe investiții s-au concentrat în reparația blocurilor și a spațiilor destinate noilor structuri create în urma reformei, a căror ineficiență este vădită.

În ultimii trei ani, Academia „Ștefan cel Mare” a fost deposedată de două blocuri de instruire. Așadar, un bloc a fost dat în arendă pentru o perioadă de 49 de ani, iar celălalt bloc, după ce a fost luat ilegal de conducerea actuală a MAI, nu este funcțional până în prezent. De menționat că unul din aceste blocuri era dotat (dotare realizată în exclusivitate din fondul extrabugetar al Academiei, cu implicarea nemijlocită a personalului instituției) cu un poligon multifuncțional de instruire, menirea căruia consta în crearea deprinderilor practice viitorilor polițiști, dar și actualilor angajați ai diferitor structuri polițienești.

Oricum, în pofida schimbărilor structurale nechibzuite făcute în cadrul Academiei, instituția a reușit să treacă două acreditări: prima – în 2013, în urma căreia Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare a acordat categoria „B” de acreditare în domeniul științei și inovării, adică instituție competitivă la nivel internațional; a doua – în 2014, fiind vorba despre acreditarea instituțională, în urma căreia Agenția Română de Acreditare a Calității Instituțiilor de Învățământ Superior (ARACIS), la solicitarea Ministerului Educației al Republicii Moldova, a apreciat nivelul programelor de instruire și calitatea studiilor în cadrul Academiei „Ștefan cel Mare” cu 109,5 puncte din numărul total de 112, plasând-o, în urma performanței obținute, printre primele instituții în sfera pregătirii specialiștilor în domeniu.

În contextul celor relatate, Academia „Ștefan cel Mare” a expediat în adresa conducerii MAI o serie de sesizări, prin care și-a exprimat dezacordul în privința unor acțiuni referitoare la reformarea instituției și a unor acte normative departamentale ce vin în contradicție cu legislația în vigoare, generând diferite lacune, impedimente și riscuri în activitatea poliției. Toate acestea s-au intensificat și mai mult după implementarea reformei în cadrul Ministerului de Interne și a subdiviziunilor subordonate ale acestuia.

Odată cu adoptarea și intrarea în vigoare a Legii nr. 320 cu privire la activitatea poliției și statutul polițistului (*proiect elaborat cu suportul actualei conduceri a MAI în procesul de reformă a instituției*), constatăm că prin prisma acestui act legislativ se promovează separatismul politic și

teritorial, prin faptul că ministrul de Interne poate să numească în funcția de șef al Direcției de poliție a UTA Găgăuzia doar persoane propuse de guvernatorul Găgăuziei și numai cu acordul adunării populare. Numirea conducătorilor subdiviziunilor de poliție în unitățile teritoriale de nivelul II pe restul teritoriului țării se face în mod obișnuit, fără a fi necesar acordul unui oarecare organ al administrației publice locale. Cadrele științifico-didactice ale Academiei „Ștefan cel Mare” și-au expus viziunea la acest capitol până la adoptarea Legii nr. 320, considerând că ar fi mai corect ca și în UTA Găgăuzia șeful poliției să fie numit pe criterii profesionale și nu pe cele politice. Din păcate, nu s-a ținut cont de aceste recomandări, la fel ca și de multe altele înaintate în procesul reformei, deși scopul de bază al acestora constă în evitarea apariției și dezvoltării unui alt focar de separatism, asemănător celui din stânga Nistrului susținut și gestionat de Rusia, unde legislația Republicii Moldova nu este recunoscută și nu este respectată.

Acum, după 20 de ani în care au fost întreprinse, fără nici un rezultat, diverse încercări de rezolvare a acestui conflict pe cale pașnică, ne dăm seama că caracterul polietnic al populației de pe ambele maluri ale Nistrului nu a fost și nici nu poate fi motivul declanșării separatismului. Adevăratul motiv rămâne a fi lipsa de voință clasei politice de unificare a statului, lipsa maturității politice și lupta pentru putere a liderilor politici. Aici e cazul să pomenim și unii pseudopatrioți ai țării noastre care se asociază cu unele fenomene negative similare separatismului: „Smirnov”, „Șevciuk”, „Ștanski”, „Roșca”, „Plugaru”, „Dodon”, „Tkaciuk”, „Formuzal” ș.a. Din păcate, nici până astăzi nu a fost incriminată fapta de propagare a separatismului în Codul penal al Republicii Moldova, deși, după cum este lesne de observat, asemenea tentative se întâlnesc destul de des. În acest context, nu este clar de ce lipsește reacția juridico-politică oficială a reprezentanților puterii prin intermediul organelor de drept abilitate în acest sens, deoarece orice faptă care atentează la securitatea statului și a forțelor constituționale constituie infracțiune prevăzută și sancționată de legea penală. Iar multe din acțiunile persoanelor menționate (*acțiuni săvârșite în dauna suveranității, inviolabilității teritoriale sau a securității de stat și a capacității de apărare*) conțin cu certitudine semnele unei componente de infracțiune, cum este trădarea de patrie (art. 337 CP).

Astăzi, în cadrul Ministerului de Interne și al subdiviziunilor sale avem implementată o reformă mai mult structurală și mai puțin chibzuită sub aspect funcțional. Aceasta este demonstrat de sondajul de opinie cu conducătorii subdiviziunilor MAI și colaboratorii-absolvenți ai Academiei „Ștefan cel Mare”³, dar și de situația criminogenă dezastruoasă care

³ Sondaj sociologic realizat în cadrul subdiviziunilor MAI cu conducătorii și colaboratorii-absolvenți ai Academiei „Ștefan cel Mare”, realizat în temeiul indicației DGRU a MAI nr. 10/1442 din 13 august 2013.

bântuie în toată țara, provocând neliniște și lipsă de siguranță în rândul populației. Astfel, modificarea organigramei structurale și a locurilor de dislocare a subdiviziunilor MAI nu înseamnă și schimbarea calitativă a funcționalității acestora. Iar plasarea accentului pe subdiviziunile antrenate în consolidarea siguranței traficului rutier, în defavoarea celor care luptă cu criminalitatea, asigură securitatea cetățenilor și mențin ordinea publică, nu corespunde realităților cotidiene și intereselor prioritare ale societății.

Din rezultatele sondajului sociologic menționat reiese clar că, în urma reformei implementate, mai multe structuri polițienești și angajați ai acestora s-au pomenit în situația de imposibilitate de a activa normal. Factorii de decizie responsabili de reformă au admis demilitarizarea mai multor funcții-cheie, în timp ce unii artiști, sportivi și alte categorii de personal similar poartă epoleți și fac parte din efectivul polițienesc. Probabil că acești „tineri reformatori” ai MAI-ului, care, prin comportamentul lor, au demoralizat în mare măsură efectivul din subordine, au fost ghidați în procesul reformei de unele „notorietăți” care au doar interese corporative sau personale și mai puțin îi interesează soarta polițiștilor și a cetățenilor.

Nici până acum nu este clar de ce a fost lichidat Regimentul de patrulă și santinelă „SCUT”, care avea un rol foarte important în cadrul MAI, și anume menținerea ordinii și securității publice. În urma desființării acestei structuri a crescut considerabil nivelul criminalității și al contravențiilor, iar ordinea publică și securitatea cetățenilor au devenit o problemă serioasă nesoluționată nici până în acest moment. Nu trebuie să uităm că și această subdiviziune a poliției naționale a participat activ în anul 1992 la luptele din stânga Nistrului, apărând integritatea teritorială a Republicii Moldova. Poate că înlăturarea acestei structuri, inconvenabilă liderilor de la Tiraspol și, evident de la Moscova, este o comandă a acestora?

Mai este necesar de menționat la acest capitol că subdiviziunile MAI nu sunt dotate suficient cu muniții, echipament și mijloace speciale necesare activității lor. În dotarea acestora mai continuă să figureze pistolul rusesc „Makarov” și, respectiv, munițiile pe care le pune la dispoziție tot țara producătoare (Rusia). Colectivul Academiei „Ștefan cel Mare”, inclusiv reprezentanții care au participat la conflictul armat de pe Nistru în anul 1992, a sesizat de mai multe ori conducerea MAI cu privire la necesitatea modernizării armelor din dotare a poliției și trupelor de carabinieri, argumentând prin faptul că acest tip de armament este învechit sub aspect moral și fizic, nu corespunde standardelor și necesităților angajaților poliției, iar punerea la dispoziție a munițiilor pentru astfel de arme poate fi sistată în orice moment de către țara producătoare în legătură cu conflictele pe care le generează permanent, inclusiv separatismul din stânga Nistrului. De fapt, iarăși este vorba despre un pericol iminent în adresa integrității teritoriale a țării noastre și a securității naționale în general, care trebuie

evitat cu orice preț. În acest context, este cazul ca Ministerul de Interne să vină cu propunerile respective de revizuire a Hotărârii Parlamentului Republicii Moldova nr. 1275 din 15.02.1993 cu privire la aprobarea mijloacelor speciale și a regulilor de aplicare a acestora de către colaboratorii organelor de interne și militarii trupelor de carabinieri ale MAI.

De asemenea, se încearcă să ni se prezinte unele sectoare de poliție reparate capital care ar corespunde standardelor necesare activității structurilor polițienești. Constatăm însă că acestea nu sunt dotate cu încăperi (birouri) specializate pentru audierea persoanelor, păstrarea armamentului și munițiilor din dotare, inclusiv încăperi destinate păstrării obiectelor ridicate care ulterior ar putea fi folosite în calitate de corpuri delictive, încăperi special amenajate pentru persoanele reținute în cauzele contravenționale și a celor penale etc. Totodată, angajații poliției sunt expuși mai multor riscuri din cauza lipsei mijloacelor de transport special adaptate pentru transportarea persoanelor reținute sau arestate.

Urmare constatării acestor erori ale reformei se iscă două aspecte importante care necesită a fi clarificate. Primul aspect va fi catalogat ca o *tragedie* în cazul în care se va constata incompetența conducătorilor MAI și a celor care au realizat reforma acestei instituții de forță. Cel de al doilea aspect, mult mai periculos decât primul, se rezumă a fi *trădarea la comanda* altei țări din partea „pseudoreformatorilor”, ceea ce, de fapt, este o nenorocire pentru tot poporul nostru.

În concluzie, constatăm că reforma MAI și a subdiviziunilor sale a fost realizată cu încălcarea vădită și, nu excludem, intenționată, a prevederilor Hotărârii Guvernului nr. 1109 din 06.12.2010, care reprezintă, pentru moment, unicul act normativ în vigoare ce reglementează principiile fundamentale, obiectivele și alte aspecte importante ale procesului respectiv de reformă. Prin urmare, au fost depășite atribuțiile de serviciu din partea factorilor de decizie responsabili de reformă și periclitată capacitatea subdiviziunilor MAI de a menține ordinea publică și de a asigura securitatea cetățenilor.

În urma reformei, mulți angajați ai subdiviziunilor polițienești au fost expuși unor riscuri din cauza modificărilor intervenite în structurile Ministerului de Interne fără schimbările respective ale cadrului normativ. Toate acestea, dar și alte efecte negative ale reformei – nivel înalt de criminalitate, sporirea cruzimii manifestărilor infracționale, ordine și securitate publică afectată, diferite abuzuri din partea conducătorilor MAI (redirecționarea ilicită a bugetului MAI și a altor fonduri extrabugetare în alte domenii și structuri, trafic de influență, ordine, dispoziții ilegale și alte abuzuri de acest gen) etc. -, au fost sesizate de populație într-o perioadă de timp foarte scurtă.

PRESCRIȚIA TRAGERII LA RĂSPUNDERE PENALĂ A PERSOANELOR CARE AU PARTICIPAT LA INFRAȚIUNILE DE GENOCID ÎMPOTRIVA POPORULUI REPUBLICII MOLDOVA

Iurie ODAGIU,

doctor în drept, conferențiar universitar,
prorector pentru studii al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

This article discusses the necessity for investigation and legal assessment of genocide, committed during the Communist rule, on the current territory of Republic Moldova. The author indicates that although some victims of purges and deportations, were formally rehabilitated, people who have participated in acts of genocide, expressed by provocation hunger, deportations natives etc. They remained unknown to the public, and about them were not taken any legal action, and anyone have been recognized as a delinquent who committed crimes against humanity.

There is no limitation period for criminal liability for these crimes, such as today, competent authorities can initiate investigation acts of genocide that were committed in every town of country, and the society has the official right to know executioners of past generations.

Cunoaștem secolul XX nu numai ca un secol al tehnologiilor și al marilor descoperiri științifice, dar și ca un secol al nimicirii masive a oamenilor în diferite țări sau regiuni ale pământului. După cum arată World History Institute, din California, statisticile genocidului secolului XX sunt îngrozitoare:

- 1901-1910 – 65 000 buri, 325 000 armeni, 140 000 greci, 15 000 macedoneni, 10 000 români;
- 1911-1920 – 16 milioane militari, 6 milioane civili;
- 1921-1930 – 15 milioane ruși;
- 1931-1940 – 5 milioane ruși, 2 milioane chinezi, un milion polonezi, 350 000 spanioli;
- 1941-1950 – 52 milioane în Europa și Asia;
- 1951-1960 – 60 milioane chinezi, 1 milion coreeni, 2 milioane în țările comuniste, 550 000 în India, 500 000 vietnamezi, 450 000 creștini în Africa;
- 1961-1970 – 132 000 în Vietnam, 125 000 în Etiopia;
- 1971-1980 – 160 000 în Orientul Apropiat, 350 000 în Africa;
- 1981-1990 – 150 000 în Kuweit, 100 000 creștini în Sudan;
- 1991-2000 – 350 000, Iraq, 120 000, Indonezia, 95 000, Iran¹.

¹ <http://www.descopera.ro/cultura/6601416-cine-sunt-cei-care-au-provocat-cele-mai-mari-genociduri-din-secolul-xx> (vizitat 22 ianuarie 2015).

Astfel, în sec. XX au fost nimicite peste 155 milioane de vieți, considerabil mai mult decât sute de războaie medievale împreună. Sumbra istorie a lagărelor de exterminare a început în 1902 în Africa de Sud, ca o capodoperă a generalului englez Horatio H. Kitchener, în efortul său de a îngeunchea burii, urmat de Stalin, Hitler și Mao. Turcii au preferat să-și ardă victimele de vii, armeni, greci sau macedoneni. Austro-Ungaria și-a comis crimele în Serbia, cu baionetele, pentru a economisi cartușele, în timp ce dictatorii comuniști au folosit înfometarea, deportările pentru a-și impune ideologia, iar unde acestea nu ajutau, oamenii erau executați cu un glonte în ceafă. Reproducând fiecare conflict, regional sau mondial, cu toate victimele grupate în clase specifice (militari, civili) sau pe bază de religie (evrei, creștini, budiști), această instituție oferă o vastă documentație, care îți provoacă rușine când te gândești că faci parte din aceeași specie umană...².

Termenul „genocid” a apărut ca răspuns la necesitatea de a clasifica acele acte sângeroase care s-au produs de-a lungul istoriei, acte care au reprezentat paroxismul atitudinilor rasiste și xenofobe, apogeul urii omenеști. După ce, în 1941, prim-ministrul britanic Winston Churchill a numit masacrele în masă organizate de hitleriști „crime pentru care nu există denumire”, s-a sesizat lipsa unei definiții pe potrivă. Termenul „genocid” a fost utilizat prima dată în 1944, când juristul Raphael Lemkin (evreu de origine, născut pe teritoriul Belarusului actual, dar stabilit ulterior cu traiul în SUA) a încercat să dea o interpretare lingvistică la ceea ce au făcut naziștii cu populația evreiască din Europa. Lemkin a unit rădăcinile a două cuvinte antice: „genos” (în greacă – popor, etnie, neam, trib) și „cide” (în latină – a ucide, a nimici), obținând termenul „genocid” – „practica uciderii în masă a unor popoare sau etnii”. În procedurile juridice termenul a fost pentru prima dată aplicat în 1945, în cadrul Tribunalului Internațional de la Nurnberg, unde au fost judecați criminalii de război naziști. Ulterior, drept genociduri au fost calificate mai multe evenimente din istorie, din antichitate până în prezent, care au corespuns distrugerii în masă a diferitor grupuri etnice. De fapt, unii cercetători consideră că, dintr-un anumit unghi de vedere, istoria umanității este în fond o istorie a genocidurilor. Dar ce este un genocid, când putem spune că s-a comis un genocid? Potrivit Convenției ONU pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid, din 1948, genocidul presupune distrugerea în întregime sau în parte a unei colectivități sau a unui grup național, etnic, rasial sau religios, pe una din următoarele căi:

- uciderea membrilor colectivității sau grupului;
- vătămarea gravă a integrității fizice sau mintale a membrilor colectivității sau grupului;

² Dorian Furtuna, <http://dorianfurtuna.com/identitate/ce-este-un-genocid-si-cand-s-au-produs-primele-genociduri> (vizitat 15 ianuaril 2015).

- supunerea colectivității sau grupului la condiții de existență sau tratament de natură să ducă la distrugerea fizică;
- luarea de măsuri ce împiedică nașterile în sânul colectivității sau grupului;
- transferarea forțată a copiilor aparținând unei colectivități sau grup în altă colectivitate sau grup.

La data de 10 septembrie 1991, R. Moldova a aderat la Convenția susmenționată. De notat că în terminologia științelor politice și a relațiilor internaționale este atestat și un termen mai nou – „omogenizare patologică”, termen care întrunește forme de asimilare forțată, expulzare și genocid. Totuși termenul genocid este unul mai familiar publicului și mai înrădăcinat în comunicarea de specialitate³.

Codul penal al R. Moldova (art. 135) prevede infracțiunea de genocid ca faptă care constă în săvârșirea, cu intenția de a distruge, în întregime sau în parte, un grup național, etnic, rasial sau religios, a uneia dintre următoarele fapte:

- a) omorul membrilor grupului;
- b) vătămarea integrității corporale sau a sănătății membrilor grupului;
- c) supunerea grupului la condiții de existență de natură să ducă la distrugerea fizică, totală sau parțială, a acestuia;
- d) impunerea de măsuri vizând împiedicarea nașterilor în cadrul grupului;
- e) transferul forțat de copii aparținând unui grup în alt grup.

Poporul R. Moldova a cunoscut aceste modalități de epurare, discriminare, tortură colectivă, deportări și omoruri în masă:

- lichidarea țăranimii ca clasă prin colectivizarea forțată și deportările de la începutul anilor `30 ai secolului XX;
- foamea cumplită din anii 1932-1933;
- declanșarea represiunilor împotriva așa-numitelor „elemente antisovietice” și „naționaliste” de la mijlocul anilor `30 ai secolului trecut;
- deportarea și exterminarea în masă a oamenilor prin deciziile unor instituții extrajudiciare, ale așa-numitelor „troika”;
- interzicerea alfabetului latin și a limbii române și impunerea alfabetului chirilic, prin Hotărârea Consiliului Comisarilor Poporului al URSS din 11 noiembrie 1940;
- deportarea în regiunile îndepărtate ale URSS a zecilor de mii de oameni nevinovați la 13 iunie 1941;
- arestările și epurările operate de organele sovietice de represiune în primii ani postbelici;
- foamea organizată din 1946-1947;

³ *Ibidem*.

– deportarea în regiunile îndepărtate ale URSS a zeci de mii de oameni nevinovați la 6 iulie 1949 etc.

De la înființarea în 1924 a Republicii Autonome Socialiste Sovietice Moldovenești (RASSM) în stânga Nistrului, până la proclamarea independenței Republicii Moldova în 1991, comunismul a făcut pe acest teritoriu circa un milion de victime. Este o cifră estimativă, vehiculată în mediile intelectuale și politice de la Chișinău⁵.

Nu mă voi referi la numărul victimelor cauzate, în mod intenționat, de fiecare val de deportări și de foamete. Acțiunile descrise anterior se încadrează perfect în prevederile art. 135 CP al Republicii Moldova. Victima infracțiunii de genocid este membrul unui grup național, etnic, rasial sau religios. Pluralitatea victimelor nu constituie o condiție obligatorie pentru existența infracțiunii de genocid și nici numărul acestora. Aceste afirmații se bazează pe ideea că, atâta vreme cât subiectul infracțiunii acționează în scopul de a nimici în totalitate sau în parte un grup național, etnic, rasial sau religios, infracțiunea este consumată, dacă din rândul acestora a rezultat fie chiar o singură victimă⁶. Legea arată faptul că victimele trebuie să aparțină unui grup național. Acest grup național constituie populația din Basarabia și din Moldova de peste Nistru, cu toții fiind considerați la acea vreme cetățeni ai URSS.

În aspect obiectiv, genocidul, care a avut loc în perioada comunismului în regiunile țării noastre, s-a manifestat prin: omorârea grupului național, atingerea gravă a integrității fizice sau mintale a membrilor grupului național, supunerea grupului național la condiții de existență care conduc la exterminarea parțială. Referitor la omorârea grupului național, acestei acțiuni îi corespund toate „judecățile efectuate de troică” prin care personalitățile neamului erau condamnate la moarte (anume cei care ar fi avut caracter sau, pur și simplu, s-au depus mărturii false împotriva lor). Tot la această poziție pot fi atribuite și miile de victime ale foametei. Legea nu subliniază omorârea directă a membrilor grupului. Crearea condițiilor insuportabile de viață care au dus, în consecință, la moartea reprezentanților grupului, constituie o modalitate de săvârșire a faptei de genocid, și anume supunerea grupului național la condiții de existență care conduc la exterminarea parțială. Lezarea gravă a integrității fizice sau mintale a membrilor grupului național a fost opera propagandei sovietice amestecată cu teroarea și frica impusă oamenilor. Astfel, anularea alfabetului latin, deportările în Siberia, chinul populației

⁴ Raportul privind crimele comunismului în Basarabia. <http://www.basarabeni.ro/stiri/eveniment/raportul-privind-crimele-comun-1524> (accesat 31 ianuarie 2015)

⁵ <http://www.evz.ro/basarabia-un-milion-de-victime-ale-comunismului-890989.html>.

⁶ Sergiu Brânză, Vitalie Stati, *Drept penal, partea specială*, vol. I, Tipografia Centrală, Chișinău, 2011, 1062 p., p. 57-58.

cu foametea și distrugerea bisericilor constituie o atingere gravă a integrității fizice sau mintale a membrilor grupului național.

Organizatorii și autorii acestor fapte sunt cunoscuți numai din paginile istoriei. Coautorii (executorii) din fiecare localitate din țară, din fiecare autoritate publică creată la acele timpuri sunt participanți la aceste fapte. Poporul a condamnat moral conducătorii de rang înalt din acele timpuri, însă executorii din sate și raioane au rămas uitați, toată vina îndreptându-se spre eșaloanele superioare ale puterii.

Este necesar, odată cu desecretizarea arhivelor, în condițiile în care sute de mii de victime au avut de suferit prin distrugerea familiilor, pierderea apropiatilor și proprietăților, pierderea identității naționale etc., să se efectueze și o investigație complexă juridică (un dosar penal complex), în care să devină cunoscute numele persoanelor care au executat ordine și au devenit complici la genocidul comunist, organizat împotriva popoului Moldovei. Nu vorbim acum de condamnarea celor rămași în viață pentru infracțiuni împotriva umanității. Statul dispune de mecanisme precum amnistia și grațierea. Însă era cazul, acum 20 de ani, după începerea construcției noii statalități, să se cunoască adevărul despre timpurile trecute. Acest lucru este necesar de efectuat în memoria victimelor comunismului în R. Moldova, precum și pentru reabilitarea morală a celor care au avut de suferit și a rudelor lor.

Unii dintre foștii participanți la acțiunile de genocid sunt astăzi decorați cu ordine și medalii, sunt încă considerați ca „personalități ale neamului”, beneficiind de adaosuri la pensii, premii jubiliare etc.

Deși a trecut mult timp de la acele evenimente, legea indică clar că persoanele care au săvârșit infracțiuni de genocid (orice formă de participare) nu beneficiază de prescripția eliberării de răspundere penală. Prescripția nu se aplică persoanelor care au săvârșit infracțiuni contra păcii și securității omenirii, infracțiuni de război, infracțiuni de tortură, tratament inuman sau degradant sau alte infracțiuni prevăzute de tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte, indiferent de data la care au fost săvârșite (art.60 C.P. al R. Moldova). Această reglementare decurge din Convenția asupra imprescriptibilității crimelor de război și a crimelor contra umanității, adoptată și deschisă spre semnare de Adunarea Generală a Națiunilor Unite prin Rezoluția 2391 (XXIII) din 26 noiembrie 1968, intrată în vigoare la 11 noiembrie 1970.

Astfel, persoanele care au participat nemijlocit la actele de genocid, au participat la înțelegerea în vederea comiterii genocidului, au incitat direct și public la comiterea actelor de genocid împotriva popoului Moldovei, precum și complicii lor au rămas pasibili de răspundere penală.

Până în prezent organele competente nu s-au autosesizat referitor la aceste fapte ilegale, deși temeiurile juridice persistă și în momentul de

față, fiind indicate anterior. Dintre țările ex-sovietice, numai Țările Baltice și-au permis să investigheze crimele săvârșite de comuniști împotriva poporului, unele persoane au fost condamnate, altele, fiind încă în viață și care locuiesc în alte state, s-a solicitat extrădarea de către acestea din urmă.

Necunoașterea trecutului, amânarea oricăror urmăriri, investigații etc., pe care unii le consideră, în cazul declanșării, catastrofale pentru societate, ne compromite viitorul.

Bibliografie

1. Convenția asupra imprescriptibilității crimelor de război și a crimelor contra umanității, adoptată și deschisă spre semnare de Adunarea Generală a Națiunilor Unite prin Rezoluția 2391 (XXIII) din 26 noiembrie 1968, intrată în vigoare la 11 noiembrie 1970.
2. Convenția pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid, adoptată și deschisă spre semnare de Adunarea Generală a Națiunilor Unite prin Rezoluția 260A (III) din 9 decembrie 1948. Intrată în vigoare la 12 ianuarie 1951;
3. Codul penal al R. Moldova din 18 aprilie 2002.
4. <http://www.descopera.ro/cultura/6601416-cine-sunt-cei-care-au-provocat-cele-mai-mari-genociduri-din-secolul-xx> (vizitat 22 ianuaril 2015).
5. Dorian Furtuna, <http://dorianfurtuna.com/identitate/ce-este-un-genocid-si-cand-s-au-produs-primele-genociduri> (vizitat 15 ianuaril 2015).
6. Raportul privind crimele comunismului în Basarabia. <http://www.basarabeni.ro/stiri/eveniment/raportul-privind-crimele-comun-1524> (accesat 31 ianuarie 2015).
7. <http://www.evz.ro/basarabia-un-milion-de-victime-ale-comunismului-890989.html>;
8. Sergiu Brânză, Vitalie Stati, *Drept penal, partea specială*, vol. I, Tipografia Centrală, Chișinău, 2011, 1062 p., p. 57-58.

PATRIMONIUL CULTURAL-ISTORIC NAȚIONAL: PARADIGMELE INDIFERENȚEI ȘI CONSECINȚELE NEFASTE ALE ACESTORA

Ion TENTIUC,

*doctor în științe istorice, conferențiar universitar,
șef al Secției „Arhiologie” a Muzeului Național de Istorie a Moldovei*

Eugen SAVA,

*doctor habilitat în științe istorice, conferențiar universitar,
director al Muzeului Național de Istorie a Moldovei*

Summary

The patrimony, monuments and sites protection represents the cultural act of a profound civic engagement as well as an exponential political act.

As an aggregate of inherited cultural resources which reflect the intrinsic expression of values, beliefs and traditions of some communities, the cultural and historical patrimony constitutes one of the most important sources of knowing the nation past and some particular communities. Having special identity valences, the patrimony is one of the most important factors of social development and cohesion. Starting from the attitude towards the cultural and historical patrimony and national values reflected we can establish, with more or less precision, the measure of a nation civilization degree.

Protejarea patrimoniului, a monumentelor și siturilor este un act de cultură de un profund angajament civic, fiind, deopotrivă, un act politic exponențial. În calitatea sa de ansamblu de resurse culturale moștenite care reflectă expresia intrinsecă a valorilor, credințelor și tradițiilor unor comunități, patrimoniul cultural și istoric constituie una dintre cele mai importante surse ale cunoașterii trecutului unui popor, în general, sau a unor comunități aparte. Având valențe identitare deosebite, patrimoniul este unul dintre factorii importanți ai dezvoltării și coeziunii sociale. Pornind de la atitudinea față de patrimoniul cultural și istoric, față de valorile naționale reflectate în el putem stabili, cu mai multă sau mai puțină exactitate, măsura gradului de civilizație a unui popor.

În Republica Moldova sunt cunoscute peste 15 mii de obiective cu statut de monument. Dintre acestea doar a treia parte – 5206 – sunt incluse în Registrul monumentelor ocrotite de stat. Din numărul celor incluse în Registrul, 4086 sunt monumente de importanță națională, iar 1120 fac parte din categoria celor de importanță locală. Din numărul total de monumente protejate de stat, 2696 reprezintă situri arheologice și 1261 monumente de arhitectură. Celelalte reprezintă siturile istorico-

memoriale și monumentele de artă¹.

Una din primele legi adoptate de Republica Moldova în anii de independență a fost Legea privind ocrotirea monumentelor, nr. 1530-XII din 22.06.1993. Aceasta stipulează că monumentele situate pe teritoriul Republicii Moldova fac parte din patrimoniul cultural și natural și se află sub protecția statului. Conform legii, responsabilitatea ocrotirii monumentelor revine administrației publice centrale de specialitate și administrațiilor publice locale.

În ultimii ani, în legătură cu agravarea situației privind protejarea patrimoniului cultural și istoric, odată cu creșterea numărului de situri sau edificii distruse sau mutilate, dar și de proteste ale societății civile în legătură cu aceasta, au mai fost adoptate alte câteva legi ce țin de diferite domenii sectoriale ale patrimoniului. Astfel, în anul 2010 a fost adoptată Legea privind protejarea patrimoniului arheologic al Republicii Moldova (nr. 218 din 17.09.2010, intrată în vigoare la 03.03.2011); în anul 2011 a fost adoptată Legea privind monumentele de for public (nr. 192 din 30.09.2011); în același an a fost adoptată Legea privind protejarea patrimoniului cultural național mobil (nr. 280 din 27.12.2011, intrată în vigoare la 27.07.2012), iar în anul 2012 a fost adoptată Legea privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial. În prezent, la etapa de avizări este Legea privind mormintele și operele comemorative de război. În faza finală a procesului de elaborare este Legea privind protejarea monumentelor istorice, care urmează să suplinească, la o nouă etapă calitativă, Legea privind ocrotirea monumentelor din anul 1993 (nr.1530 din 22.06.1993). În anul 2013 a fost definitivată Legea Culturii (revăzută și modificată), care urmează să suplinească vechea Lege a culturii (nr. 413 din 27.05. 1999). Ținem să menționăm că, de curând, a fost adoptată Strategia de Dezvoltare a Culturii „Cultura 2020”, aprobată în ședința de guvern din 29 ianuarie 2014. Unul dintre scopurile principale ale acestei Strategii este și „formarea unui sistem funcțional (– subl. noastră) de conservare și punere în valoare a patrimoniului cultural”, iar printre obiectivele generale este evidențiată „salvagardarea patrimoniului cultural național”.

În calitate de membru al Consiliului European, Republica Moldova a ratificat principalele Convenții europene din domeniul patrimoniului: Convenția pentru protecția patrimoniului arhitectural al Europei, ratificată în 2001; Convenția europeană privind protecția patrimoniului arheologic, ratificată în 2001; Convenția europeană a peisajului, ratificată în 2002 și Convenția-cadru a CoE privind valoarea patrimoniului cultural pentru societate, ratificată în 2008.

Cu toată această suită de legi foarte importante pentru buna func-

¹ A se vedea Raportul Național privind situația patrimoniului cultural al Republicii Moldova (Heritage Assessment Report – Moldova), Strasbourg, noiembrie 2010.

ționare a sistemului, cadrul legal existent, aparent solid, nu a devenit până în prezent un garant indubitabil al protejării patrimoniului cultural și istoric din Republica Moldova. Frecvența și gradul de distrugere și mutilare a patrimoniului cultural de toate categoriile demonstrează că Registrul monumentelor protejate de stat, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr. 1531-XII din 22 iunie 1993, în calitate de document suveran de importanță națională, a rămas o simplă listă contabilă, de evidență.

Principala cauză a acestei situații este faptul că doar o mică parte dintre monumentele de patrimoniu, introduse în *Registru*, aveau dosare de inventar (un fel de buletine de identitate absolut obligatorii pentru fiecare sit) realizate în perioada sovietică. Mai mult ca atât, Registrul a rămas practic necunoscut nu doar publicului larg, ci și autorităților publice locale și centrale, deoarece nu a fost publicat decât foarte târziu, în februarie 2010, la insistența mass-media, a cercetătorilor martori ai dezastrului din domeniu, dar și a societății civile în devenire.

Astfel, spre exemplu, Legea nr. 218 din 24 noiembrie 2010, privind protejarea patrimoniului arheologic, prevede responsabilitatea unităților administrativ-teritoriale ale Republicii Moldova la elaborarea și adoptarea unor Registre locale ale monumentelor. Una din carențele de bază ale legii monumentelor constă în faptul că ea nu a inclus nici o prevedere referitoare la instituțiile de stat care ar fi responsabile de asigurarea practică și de implementare a politicilor statului în domeniu. Pe de altă parte, nu au fost efectuate modificări în legislația conexasă privind măsurile de amendare și descurajare pentru distrugerea patrimoniului național mobil sau imobil, nu există, nu au fost elaborate acte reglementative prin care să funcționeze legea din domeniu².

Chiar dacă cercetătorii și, parțial, societatea civilă și unele organizații nonguvernamentale din Republica Moldova au sunat alarma, condamnând atitudinea nepăsătoare a autorităților publice locale și centrale față de patrimoniul cultural național în general și al celui arheologic în particular, criza din domeniul protejării moștenirii culturale încă nu este depășită. Protecția și conservarea patrimoniului rămâne a fi o problemă gravă nerezolvată, care conduce, implacabil, la dispariția ireversibilă a zeci și chiar sute de monumente de unicat, parte a ființei noastre, a trecutului nostru istoric. Există riscul ca generațiile care vin, crescute în sentimentul înțelegerii importanței valorilor istorice și culturale naționale, să nu se mai poată bucura de moștenirea lăsată de înaintași.

Trebuie să menționăm, și faptele au fost demonstrate prin probe, că distrugerea monumentelor de arheologie, arhitectură, istorie și cul-

---

² Zilele acestea, iunie 2014, a fost înaintat, pentru discuții publice, proiectul de *Lege privind modificarea și completarea unor acte legislative*, care prevede anumite pedepse pentru distrugerea sau deteriorarea monumentelor de istorie și cultură.

tură, care sunt parte componentă a patrimoniului național și mondial, se face nu totdeauna și nu doar de persoane particulare iresponsabile, dornice de venituri ilicite imediate, ci și de unele organisme ale statului, de unele organizații de construcție, de stat sau private. Este cu totul de neînțeles și impardonabil, și chiar criminal, ca distrugerile să se facă, de multe ori, cu acordul tacit al unor funcționari publici ai statului, obligați prin lege și prin fișa de post să protejeze, să contribuie la protejarea valorilor istorico-culturale naționale.

Mulți ani la rând, lipsa unor legi riguroase privind ocrotirea patrimoniului istoric, care ar fi conforme convențiilor europene și internaționale, la care Republica Moldova este parte, a condus la extinderea îngrijorătoare a fenomenului distrugerii și a profanării în masă a monumentelor. Menționăm că acesta nu este un fenomen absolut nou, necunoscut anterior la noi, unde există importante situri care păstrează „*bunuri culturale a căror valoare poate avea un preț exprimat monetar*”, însă proporțiile pe care le-a luat în prezent necesită intervenții urgente ale organelor de resort.

Și în Europa, în anii 1990 ai secolului trecut, fenomenul distrugerii sau devastării patrimoniului cultural, inclusiv a siturilor protejate de stat, luase o asemenea amploare încât a făcut ca Uniunea națională a Muzeelor din Germania, în colaborare cu Uniunea Germană de Cercetare, UNESCO, Institutul McDonald din Cambridge (Marea Britanie) etc., să organizeze în 2003, la Berlin, o conferință internațională cu genericul „*Arheologia ilicită*”. La acest important for științific s-a atras atenția asupra lipsei unui cadru normativ coerent în legislația europeană și mondială privind diverse aspecte ale protejării monumentelor, dar și asupra ineficienței controlului din partea instituțiilor statale.

În legătură cu aceste fenomene de distrugere sau sustragere ilicită a patrimoniului au fost organizate mai multe conferințe naționale și internaționale. Menționăm aici reuniunea de la Alba-Iulia, România, din 2007, la care au participat specialiști din Austria, Bulgaria, Germania, Italia, Polonia, România și Serbia, unde a fost abordată problema combaterii traficului ilicit de bunuri sustrate din siturile arheologice din Europa Centrală și de Sud-Est.

Pentru Republica Moldova, o importanță aparte a avut-o conferința științifico-practică organizată la 21-22 septembrie 2007 de Academia de Poliție „Ștefan cel Mare”, în colaborare cu Academia de Științe a Moldovei, având genericul „*Protecția juridică a valorilor culturale în Republica Moldova*”. Rezoluția adoptată la finalul lucrărilor a avut un impact deosebit în atenționarea factorilor de decizie, dar și a societății civile, asupra problemelor grave care persistă în domeniul ocrotirii bunurilor culturale. Aceasta a făcut ca în Republica Moldova să se multi-

plice acțiunile privind protejarea partimoniului și a bunurilor culturale naționale. Astfel, în iunie 2009 a fost organizată conferința „*Convențiile UNESCO în domeniul protejării și valorificării patrimoniului cultural în corelație cu legislația națională a Republicii Moldova*”. În octombrie 2009, Asociația Națională a Tinerilor Istorici din Moldova, în colaborare cu foștii bursieri ai Serviciului german de schimburi academice (DAAD), a organizat conferința „*Arheologia între politică și economia de piață*”. În noiembrie 2009, Asociația istoricilor din RM și Centrul de Cercetări arheologice din RM au organizat conferința științifică „*Biserica Măzărache și ocrotirea patrimoniului cultural al municipiului Chișinău*”. Din septembrie 2011, anual, sunt organizate conferințele științifice „*Identitățile Chișinăului*” organizate de Asociația Națională a Tinerilor Istorici din Moldova în parteneriat cu Grupul Civic pentru Patrimoniul Cultural din Republica Moldova. Laitmotivul acestor reuniuni este situația patrimoniului național și măsurile urgente necesare pentru protejarea lui.

Cu toate acestea, anumite organisme ale statului încă mai recurg la acțiuni mai mult sau mai puțin camuflete de distrugere a patrimoniului. Spre exemplu, în 2007, în partea de sud a RM, a demarat intempestiv un proiect ambițios care avea drept scop realizarea unui tronson de cale ferată, lung de circa 50 km, pentru a lega portul de la Giurgiulești (punctul cel mai de sud al Republicii Moldova) de stația de cale ferată Cahul. Intenția nobilă a autorităților publice de la Chișinău de a deschide o fereastră de transport fluvial spre Europa nu putea fi decât salutată, însă construcția tronsonului de cale ferată Cahul-Giurgiulești a început cu grave încălcări ale legislației naționale privind protejarea monumentelor de istorie și cultură, inclusiv a celor arheologice. Ca rezultat, în procesul construcției terasamentului căii ferate, în lungul Prutului au fost distruse aproape 30 de situri arheologice, a fost grav avariat și mutilat Valul de Jos al lui Traian, monument de importanță crucială pentru istoria noastră, inclus în categoria siturilor de importanță națională protejat de stat. Totodată, a fost distrusă în totalitate unica cetate de pământ și lemn din spațiul prutonistean, construită de Ștefan cel Mare la sfârșitul secolului al XV-lea. Au fost rase cu lama buldozerelor așezări și necropole din epoca eneolitică, bronzului, antică, câteva cimitire medievale, ceea ce constituie o adevărată profanare de morminte. Această situație amintește despre distrugerea, în perioada sovietică, a unei părți a cimitirului central al Chișinăului (cel de pe strada Armenească), pentru a construi actualul cinematograf „Gaudemus”. Atunci au fost rase de pe fața pământului cavourile unor ilustre personalități ale Chișinăului și regiunii – Carol Șmidt (fostul primar al Chișinăului) și al arhitectului Alexandru Bernardazzi.

Din păcate, profanarea de morminte mai continuă și astăzi. Prin diverse metode se încearcă ocolirea prevederilor legislației în vigoare. Cel

mai concludent exemplu în acest sens îl constituie cazul Cimitirului eroilor din Chișinău. Acesta a fost amenajat în perioada interbelică pentru a adăposti osemintele militarilor români, ruși, austrieci, cehi, francezi și polonezi căzuți în Primul Război Mondial. De forma unui poligon neregulat, cu suprafața de 2,4 ha, cimitirul avea în centru o capelă în stil bizantin. În jurul acesteia erau amenajate șase parcele de morminte în care au fost depuse osemintele a 431 ostași români, 234 ruși, 29 austrieci, 39 cehi, 35 francezi și 6 polonezi. Cimitirul s-a păstrat în stare mulțumitoare până în anul 1959 când a fost distrus de autoritățile sovietice. Pe locul mormintelor a fost construit Institutul de Pulmonologie și Ftiziatrie. În anul 2007, la mai puțin de 40 de ani de la edificare, spitalul a fost demolat. Motivația oficială a demolării a fost, chipurile, igrasia generalizată. În realitate, cauza principală a acestei acțiuni a fost, și mai rămâne, lăcomia și interesul insatiabil față de terenul aferent. Doar reacția promptă a societății civile și a veteranilor de război a mai temperat pornirile unor parveniți de a construi pe acest loc de veci un hotel sau un bloc de locuit.

În Republica Moldova respectarea legislației naționale și celei europene din domeniul protejării patrimoniului cultural și istoric încă mai rămâne a fi un nesperat deziderat. Pe de altă parte, procesul chiar și fluctuant de democratizare a societății moldave din ultimii patru-cinci ani, adoptarea unui important set de legi în domeniu, constituirea prin lege a unor noi organisme (agenții) de stat responsabile de evidența și controlul patrimoniului național, elaborarea unor strategii și politici de durată mai inspiră o anumită încredere și un anumit optimism că profanarea de morminte va fi sistată, la nivel de stat.

Bibliografie

1. *Arheologia între știință, politică și economia de piață*, Chișinău, 2010, 270 p.
2. Simion Carp, „Obiectul infracțiunilor contra valorilor culturale”, în: *Protecția juridică a valorilor culturale în Republica Moldova*. Materialele conferinței științifico-practice internaționale, Chișinău, 21-22 septembrie 2007, Chișinău, 2008, p. 20-28.
3. *Combaterea criminalității contra patrimoniului arheologic european. Combating the criminality against the European archaeological heritage*, București, 2009, 404 p.
4. *Monumente de istorie și cultură din Republica Moldova*, Chișinău, 1993, 190 p.
5. Sergiu Musteață, „Arheologia între știință, cadru legal și infracțiune”, în: *Revista Arheologică*, vol. I, nr. 2, 2005, p. 418-427.
6. Sergiu Musteață, „Patrimoniul cultural al Republicii Moldova – pro-

- bleme de legislație și management”, în: *Patrimoniul cultural al Republicii Moldova. De la realitate la necesitate*, Chișinău, 2011, p. 16-37.
7. Gh. Nicolaev, „Unele aspecte ale ocrotirii monumentelor de istorie și cultură în RSS Moldovenească (anii 1940-1980)”, în: *Valori și tradiții culturale în Moldova*, Chișinău, 1993, p. 187-217.
  8. Iulia Postică, „Aspecte legislative privind protejarea patrimoniului arheologic în Republica Moldova (1945-2007)”, in: *Tyragetia*, s.n. vol. II (XVII), nr. 1, 2008, p. 361-369.
  9. *Protecția juridică a patrimoniului arheologic*. Culegere de acte normative și convenții internaționale. Chișinău, 2010, 379 p.
  10. *Protecția juridică a valorilor culturale în Republica Moldova*. Materialele conferinței științifico-practice internaționale, 21-22 septembrie 2007, 290 p.
  11. Eugen Sava, „Condition of sistem of Protection and Rescue archaeological Monuments in Republic of Moldova”, in: *9 th Annual Meeting EAA*, 10th-14th September 2003. St. Petersburg, Rusia, Final Program and Abstracts, St. Petersburg, 2003, 152-153.
  12. Ion Tentiuc, „Arheologia între legislație și deontologie”, în: *Arheologia între știință, politică și economia de piață*, Chișinău, 2010, p. 128-144.
  13. Ion Tentiuc, Natalia Popușoi, „Regimul juridic al investigațiilor arheologice în Republica Moldova și problema săpăturilor neautorizate”, în: *Protecția juridică a valorilor culturale în Republica Moldova*. Materialele conferinței științifico-practice internaționale, Chișinău, 21-22 septembrie 2007, Chișinău, 2008, p. 44-50.
  14. А.В. Бородак, К.И. Рошка, «Законодательные основы охраны памятников», в *Охрана и использование памятников истории и культуры Молдавии*, Кишинев, 1981, с. 92-101.

UNELE REFLECȚII PRIVIND RESPECTAREA PRINCIPIILOR DREPTULUI PENAL ÎN ACTIVITATEA ORGANELOR DE APLICARE A DREPTULUI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Veaceslav URSU,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
decan al Facultății Științe polițienesci a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Summary

The author conducted a study by comparing the theoretical and historical phenomenon of the general principles of criminal law and special law enforcement work of the law enforcement agencies in Moldova at different stages of history.

It makes theoretical analysis of the content and legal essence of criminal law principles governing the development and application of legal precepts of criminal law; conformity with law enforcement activity analysis principles; the impact that had on that vicious practice natives of Bessarabia Soviet destinies.

One of the special principles of criminal law is the personal nature of criminal liability or guilt principle, the content of which corresponds to the generally accepted principle of international law by the international community, under which legal acts relating to criminal jurisdiction called subjective incrimination principle are developed and adopted. It prohibits the criminalization of objective fact neglected by the Soviet authorities due to political involvement and contributed to compromising image of the Soviet criminal justice.

1. Principiile dreptului reprezintă ideile diriguitoare, reperle de bază, exprimate în legislația penală, în practica judecătorească și de urmărire penală, care reflectă legitățile economice, sociale, politice ale societății, ale sistemului de drept ale statului și ale dreptului penal ca ramură fundamentală a acestuia, precum și perceperele etice și juridice ale oamenilor în ceea ce privește răspunderea penală a persoanelor care au săvârșit infracțiuni¹.

Analiza acestei definiții a noțiunii principiilor dreptului ne permite să evidențiem două aspecte ale principiilor de drept:

Primul aspect – cel obiectiv – niște idei, reperi de bază, de referință, care sînt reflectate și instituite de către normele legislației penale, ceea ce înseamnă că acestea sînt parte componentă a realității juridice.

Al doilea aspect – cel subiectiv – ce se exprimă prin faptul că aceste principii, conținutul și esența sa, într-o măsură oarecare sînt reflectate în conștiința juridică a cetățenilor (atît cea colectivă, cît și cea individuală), a reprezentanților organelor de aplicare a dreptului, dar și ai celor legis-

¹ Кудрявцев В. Н., Келина С.Т., *О принципах советского уголовного права II. Проблемы советской уголовной политики*, М., 1984, стр. 5.

lative. Aceasta înseamnă că importanța subiectivă a principiilor constă în faptul că ele au un rol de reglementare, determinare a actelor de comportament al persoanelor. Vom reitera că principiile reprezintă niște repere de bază, în conformitate cu care și în jurul cărora, este organizată și desfășurată întreaga activitate atât a cetățenilor simpli (destinatarii legii), cât și a reprezentanților organelor statale (în speță, a celor de aplicare a dreptului, de elaborare și adoptare a legilor, inclusiv celor judecătorești).

2. Analiza istorică și comparativă a legislației penale, inițial a celei sovietice, ulterior a RM, ne-a demonstrat că importanța principiilor dreptului penal era neglijată de către legislatorul sovietic (dar și de cel autohton). În literatura de specialitate, acestea erau examinate, li se dezvăluia conținutul și esența lor juridică, organele de stat declarau înflăcărat că respectă aceste principii, mai mult, toată activitatea lor cotidiană este subordonată acestora, ele fiind transpuse în viață. Însă legislatorul nu a legiferat principiile în cauză în Codurile penale din 1922, 1926, 1960. Doar în 2003 (în Federația Rusă, în 1996) aceste principii au fost expres prevăzute în normele părții generale a Codului penal al RM.

3. După cum s-a menționat, Codul penal nu conține norme-principii. Cu toate acestea, ele erau declarate și se prezuma că întreaga reglementare juridico – penală era formulată în conformitate cu aceste principii generale și speciale ale dreptului penal. În realitate, organele de drept își desfășurau activitatea neglijând flagrant conținutul principiilor enunțate.

4. Legislația penală în vigoare a RM prevede expres 5 principii ale dreptului penal, și anume: principiul legalității, principiul umanismului, principiul democratismului, principiul caracterului personal al răspunderii penale, principiul individualizării răspunderii și pedepsei penale. În totalitatea lor, acestea alcătuiesc sistemul principiilor de bază ale dreptului penal, care penetrează tot conținutul normativ al legislației penale, de la prima pînă la ultima normă juridico-penală. Toate aceste principii sînt interdependente și sînt legate strîns între ele. Excluderea sau neglijarea unuia atrage după sine perturbarea funcționalității întregului sistem de drept. Importanța legiferării normative a principiilor dreptului penal nu se reduce doar la declararea acestora (cu alte cuvinte, recunoașterea oficială a lor prin includerea expresă în textul legii penale), dar în influența lor asupra practicii de aplicare a dreptului, în orientarea activității desfășurate de către organele de urmărire penală și a celor judecătorești, a corespunderii acestora cu acele idei diriguitoare pe care principiile dreptului penal le reprezintă. Calitatea activității practice de aplicare a legii penale, eficacitatea realizării funcțiilor și sarcinilor dreptului penal depind de gradul de realizare a principiilor dreptului penal, de nivelul de corespundere a acestei activități conținutului și esența principiilor.

5. Din păcate, pe parcursul istoriei aplicării dreptului penal, aceste principii erau neglijate, organele de drept, în activitatea de aplicare a legii penale, comiteau abuzuri, iar în cele mai dese cazuri, își depășeau atribuțiile etc.

Legislația penală sovietică nu conținea prevederi referitoare la principiile dreptului penal. Se declara însă că dreptul penal sovietic se bazează pe principiile patriotismului sovietic, pe cel al internaționalismului socialist, pe principiul democratismului, umanismului și legalității socialiste. Evidențiind, în primul rând, caracterul de clasă al dreptului penal, ideologii sovietici afirmau că dreptul penal sovietic are sarcina de a proteja realizările poporului sovietic contra activității distructive a lagărului imperialist și a agenților săi, de a educa la cetățenii sovietici sentimentul dragostei de patrie etc.

Aceste declarații, bazate pe promovarea agresivă a ideologiei comunist-leniniste, au justificat și conținutul legislației penale din acea perioadă.

În primul rând, cele mai periculoase infracțiuni erau considerate cele contra statului. Evidențiind importanța deosebită pe care o acorda statul sovietic acestor infracțiuni, ele nici nu erau incluse în Codul penal, dar erau prevăzute într-o lege specială, așa-zisa Lege privind răspunderea penală pentru infracțiuni deosebit de periculoase contra statului.

6. Unul dintre principiile de bază ale dreptului penal este principiul vinovăției (în redacția Codul penal al RM – principiul caracterului personal al răspunderii penale). În teoria dreptului penal acestuia i se mai spune principiul incriminării subiective. Conform legii penale (art. 6 Cod penal al RM), persoana este supusă răspunderii penale și pedepsei penale doar pentru fapte săvârșite cu vinovăție, adică persoana care a săvârșit cu intenție sau din imprudență o faptă prevăzută de legea penală.

Această prevedere ne demonstrează cu lux de amănunte interdependența principiilor dreptului penal, aici fiind reflectată și esența principiului legalității care are la baza sa două axiome: *nulum crimen sine lege* și *nulum poena sine lege*, ceea ce înseamnă că nu există infracțiune fără lege și nici pedeapsă fără lege.

Legislatorul sovietic, formulând prevederile legislației penale, neglija complet aceste principii ale dreptului unanim recunoscute de comunitatea internațională.

Astfel, art. 8 Cod penal al RSSF Ruse din 1922 institua în calitate de temei „legal” al tragerii la răspundere penală a persoanei doar faptul că aceasta avea anumite legături cu „mediul infracțional”, iar art. 58 Cod penal al RSSF Ruse din 1926 – pentru faptul că cetățeanul era rudă cu așa-zisii „trădători ai Patriei” sau „dușmani ai poporului”. Aceste prevederi erau în contradicție flagrantă cu principiul potrivit căruia persoana

poate fi supusă răspunderii și pedepsei penale doar pentru fapte prevăzute de lege și care au fost săvârșite cu vinovăție. În primul rînd, persoana nu comitea efectiv fapte prevăzute de lege, în al doilea rînd, lipsa intenția sau imprudența persoanei în comportamentul său.

Incriminarea obiectivă, adică răspunderea penală pentru fapte săvârșite fără vinovăție este inadmisibilă. Dreptul internațional a instituit un principiu universal cu caracter imperativ: nu există vinovăție – nu există infracțiune – nu există nici răspundere penală. Acest principiu nu cunoaște excepții.

Prin urmare, este necesar ca persoana care comite un act infracțional să manifeste o atitudine psihică sub forma intenției sau imprudenței nu doar în privința acțiunii sau inacțiunii săvârșite și față de urmările prejudiciabile survenite, dar și referitor la alte circumstanțe de importanță juridico-penală ale cauzei ce influențează încadrarea juridică a faptei comise. În lipsa acestei condiții obligatorii, incriminarea oricăror circumstanțe care nu erau cuprinse de vinovăția persoanei se va considera incriminare obiectivă, act, după cum a fost menționat, absolut inacceptabil.

7. Principiul vinovăției sau incriminării subiective are un caracter universal, acesta găsindu-și reflectare în normele concrete din Codul penal al RM. Spre exemplu, legislatorul autohton a inclus în CP al RM norma de la art.19 care definește noțiunea infracțiunii săvârșite cu două forme de vinovăție.

Vinovăția nu reprezintă un atribut sau calitate a persoanei, aceasta reprezintă un fapt real existent, obiectiv, care se regăsește și este reflectată în trăsăturile sau semnele faptei infracționale comise. Prin urmare, aceasta trebuie să fie obligatoriu constatată, însușită și apreciată de către organul de aplicare a dreptului. În conformitate cu cerințele legislației procesual-penale, vinovăția ca element constitutiv al oricărei infracțiuni și ca semn obligatoriu al laturii subiective a componenței acesteia, se include în procesul probatoriu pe o cauză penală, și prezența ei la persoana care a comis o infracțiune, urmează să fie nu doar constatată, ci și dovedită cu certitudine, fapt materializat în documentele procesuale întocmite și anexate la dosarul penal.

Multiplele exemple din practica judiciară sovietică, cunoscute la etapa actuală prin publicarea în presă și în alte mijloace de informare în masă, demonstrează că organele de forță (folosirea sintagmei „de drept” ni se pare incorectă) nu țineau cont de aceste cerințe ale legii.

8. Conținutul principiului vinovăției, formulat în legea penală, cuprinde nu doar vinovăția sub formele sale de intenție sau imprudență, dar se extinde asupra laturii subiective a infracțiunilor corespunzătoare din Partea specială a CP la general, în cazul în care aceasta nu se limitează

doar la vinovăție ca semn obligatoriu. Avem în vedere faptul că principiul vinovăției, în esență, este corelat cu principiul incriminării subiective (despre care am menționat anterior), recunoscut unanim de către comunitatea internațională și conform căruia se elaborează și se adoptă actele normative referitoare la jurisdicția penală. Organul de aplicare a dreptului este obligat nu doar să constate dar și să dovedească cu certitudine prezența în fapta comisă de persoană a unor motive sau scopuri criminale, dacă acestea constituie semne obligatorii ale laturii subiective a componenței de infracțiune respective și sînt prevăzute expres în dispozițiile normelor juridico-penale, descrise în legea penală.

Materialele de arhivă, făcute publice de unii cercetători (spre exemplu, Igor Cașu și alții), dovedesc cert că autoritățile sovietice nu luau în calcul aceste prevederi. Spre exemplu, odată cu instaurarea ocupației sovietice în Basarabia, au fost intentate mai multe dosare penale pe numele băștinașilor care corespundau cu rudele lor prin scrisori scrise în limba română cu grafie latină, fiind învinuiți de comiterea infracțiunilor de „trădare de patrie” sau „activitate contra revoluționară”, „complicitate la o asemenea activitate” etc. Persoanele în cauză erau declarați „dușmani ai poporului”, condamnați la pedepse privative de libertate și erau trimiși pentru executarea acestora în lagărele de corecție în cele mai îndepărtate și sălbatice regiuni ale URSS. În condițiile cînd normele care prevedeau răspundere penală pentru astfel de fapte stipulau anumite motive sau scopuri în calitate de semne obligatorii (spre exemplu, săvîrșite în scopuri contrarevoluționare, formulare pe care noi o considerăm prea vagă și imprecisă și care oferă posibilități largi autorităților de comitere a abuzurilor), asemenea scopuri, desigur, nu erau constatate în acțiunile sus-menționate. Cu toate acestea, persoanele erau condamnate și trimise pentru executarea pedepselor în penitenciare și lagăre de corecție. Analiza textelor codurilor penale din 1922, 1926 și ale celor ulterioare ne permite să facem unele concluzii:

- dispozițiile erau formulate foarte vag, fapt ce oferea posibilitatea interpretării lor extensive, prin analogie;

- erau instituite sancțiuni de trimitere, absolut determinate sau chiar indeterminate. Acestea prevedeau mai multe categorii de pedepse, inclusiv pedeapsa capitală, care se aplicau concomitent, fără nici o alternativă. Cumularea pedepsei capitale cu confiscarea întregii averi a vinovatului, după cum prevedeau majoritatea sancțiunilor juridico-penale, nu numai că lipseau familiile „vinovaților” de întreținător, dar și pe membrii familiei respective de surse de existență. În plus, chiar și aceștia din urmă erau pasibili de pedeapsă din cauza „legăturilor lor cu dușmanii poporului”;

- infracțiunile incriminate vizau cu prioritate statul sovietic, „reali-

zările glorioase ale marii revoluții socialiste” etc., și doar în ultimă instanță – cetățeanul.

Legislația penală sovietică oferea posibilități nelimitate de comitere a abuzurilor de putere și a exceselor de către reprezentanții organelor puterii de stat.

Fiind declarate la nivel oficial, principiile generale și speciale ale dreptului penal erau neglijate și nu se aplicau de către autorități. Recunoașterea vinovăției de către bănuiți, autodenunțarea erau considerate probe de bază, fapt ce permitea judecarea persoanelor în regim simplificat, fără participarea apărătorilor sau reprezentanților legali, altor subiecți ai procesului penal. Aplicarea torturii, tratamentelor inumane sau degradante, lipsirea sau îngrădirea drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanelor – făceau parte din justiția sovietică și erau inerente oricărui proces penal din acea perioadă. Un alt principiu aplicat pe larg și „legiferat” oficial era „să fie persoana – pentru fiecare se va găsi un articol”.

9. Principiul vinovăției sau caracterului personal al răspunderii penale colaborează strâns cu celelalte principii ale dreptului penal: cel al legalității, umanismului, democratismului, individualizării răspunderii și pedepsei penale, constituind condiția necesară a funcționării acestora. Din alt punct de vedere, încălcarea sau măcar devierea nesemnificativă de la acest principiu de bază al dreptului penal va determina deformarea întregului sistem al principiilor și, respectiv, la denaturarea temeiului răspunderii penale. Acest fapt incontestabil a fost demonstrat pe parcursul istoriei noastre comune.

10. Constituția Republicii Moldova conține o prevedere importantă la art.21 intitulat „Prezumția nevinovăției”, în conformitate cu care orice persoană acuzată de un delict este prezumată nevinovată pînă cînd vinovăția sa va fi dovedită în mod legal, în cursul unui proces judiciar public, în cadrul căruia i s-au asigurat toate garanțiile necesare apărării sale. Totodată, persoana învinuită nu este obligată să-și dovedească nevinovăția. Aceste prevederi ale Legii supreme a statului au un caracter procesual-penal, în același timp, ele se atribuie și dreptului penal material, subliniind importanța vinovăției în calitatea sa de temei subiectiv al răspunderii penale. Teza respectivă este confirmată de legislatorul RM la alin. (2) al art.51 CP al RM, conform căruia răspunderii penale este supusă numai persoana vinovată de săvârșirea infracțiunii prevăzute de legea penală.

GENEZA CONFLICTULUI TRANSNISTRIAN

Ion VARTA,

doctor în istorie, conferențiar universitar,
director general al Serviciului de Stat de Arhivă al Republicii Moldova

Summary

Denationalization and assimilation processes of population in Transnistria during Tsarist and Soviet domination recolted higher rates in Bessarabia.

In this space, demographic processes due to a policy colonization by Slavic population- Russian and Ukrainian – more extensive and for longer period led to transform the Romanian population from the left region of one majority to a minority one. Imperial and pro-Soviet propaganda was held longer that on the right bank.

On this basis, inter-cultural conflict arose and brought to peak by the imperial forces from the center, which degenerated into a political conflict with the territorial and geopolitical facets. Geopolitical and geostrategic interests of imperial political forces were the primary causes of this conflict.

Transnistrian conflict differs radically from other conflicts in the former Soviet Union (Nagorno-Karabakh, Abkhazia and South Ossetia). It has no ethnic and religious connotation, being only a political and geopolitical.

Conflictul transnistrian s-a pliat perfect pe specificul istoric al acestei regiuni, cel al unei prezențe aproape neîntrerupte a teritoriului din stânga Nistrului în componența Imperiului Rus și a celui sovietic, ca urmare a anexării lui la Rusia, după războiul ruso-turc din anii 1787-1791 și semnarea Tratatului de pace de la Iași de la 29 decembrie 1791/9 ianuarie 1792. Procesele de deznaționalizare și asimilare a populației din această regiune au înregistrat cote mai mari decât în Basarabia. În acest spațiu, procesele demografice ca urmare a unei politici de colonizare cu populația slavă-rusă și ucraineană–, mult mai ample și de o durată mai mare–, au condus la transformarea populației românești din această regiune din una majoritară în una minoritară. Propaganda proimperială și prosovietică s-a desfășurat mai mult timp decât în dreapta Nistrului. Efectele cele mai nocive ale unor asemenea politici s-au remarcat în perioada interbelică, când Basarabia a făcut parte din componența statului român. Relațiile tensionate sovieto-române din acea perioadă, dar și propaganda furibundă a Kominternului, care pregătea opinia publică pentru un export de revoluție proletară în sud-estul Europei, România (căreia i s-a construit, cu multiple eforturi și tenacitate, imaginea de dușman al muncitorilor și țăranilor din URSS și RASSM) urmând a fi prima sa victimă, au condus la o demonizare a tot ceea ce era

românesc. Aceste circumstanțe au fost exploatate abil de centrul imperial în perioada mișcărilor de emancipare națională de la sfârșitul anilor '80 ai secolului al XX-lea.

URSS, conform mai multor experți, corespunde într-un total criteriilor definiției clasice a unui imperiu. Vom invoca una dintre multiplele definiții ale conceptului de *imperiu* care, în viziunea noastră, corespunde cel mai exact situației din URSS: „Imperiul întruchipează totalitatea întunecată a dominației și constrângerii nelimitate; în același timp, această noțiune se dovedește a fi un sinonim pentru neologismul incomod al «lumii-sistem» (worldsystem)... imperiul evocă și un principiu unificator pentru un univers ordonat, înconjurat de elemente distructive ale haosului și barbariei. Imperiul este, în același timp, asociat fie cu splendoarea trecută a claselor superioare din metropole, fie cu exploatarea și dominația exercitate de ele în colonii. Un imperiu este, simultan, un agresor și un expansionist neobosit și neînving, dar și un colos care stă pe picioare de lut... Imperiul este o «închisoare a popoarelor», dar tot imperiul reprezintă garantul păstrării originalității și diferențelor locale în fața proiectelor de standardizare (ale statelor naționale)...”¹.

Ca și toate imperiile, nici cel sovietic nu putea să dureze veșnic. Odată cu declanșarea proceselor de restructurare a acestuia, în baza unei politici numite *perestroika*, procesul de disoluție a colosului „pe picioare de lut” a intrat într-o fază ireversibilă. Eșecul lui M. Gorbaciov, dorea să obțină efecte pozitive în domeniul reformei economice², a accelerat procesul de descompunere a Imperiului Sovietic. Unul din exponenții de vârf ai interesului conservării Imperiului Sovietic a fost A. Lukianov, ultimul președinte al Sovietului Suprem al URSS, care a avut un rol covârșitor în instigarea tendințelor separatiste și secesioniste ale liderilor autoprocamați de la Tiraspol și Comrat, sprijinind înființarea celor două republici anticonstituționale- Găgăuză și Transnistriană³. La 12 aprilie 1991, A. Lukianov a aprobat demersul autorităților regimului anticonstituțional de la Tiraspol privind „lichidarea organelor legale de menținere a ordinii de drept în zona răsăriteană a Moldovei și înființarea altora noi”⁴. Astfel, documentul semnat de președintele Sovietului Suprem al URSS a constituit temeiul juridic justificativ al tuturor pretențiilor regimului separatist și secesionist din raioanele din stânga Nistrului, dar și al acțiunilor acestuia de confruntare deschisă cu autoritățile legitime

¹ AB IMPERIO, nr. 1, 2005, p. 33, în: Andrei Cușco, Igor Cașu, Yuri Josanu, *Imperii, naționalisme și sisteme politice*, Chișinău, 2009, p. 33.

² Iulian Frunțașu, *O istorie etnopolitică a Basarabiei*, Chișinău, 2002, p. 263.

³ Iulian Chifu, *Război diplomatic în umbra Kremlinului*, Iași, 1997, p. XXIII.

⁴ *Ibidem*.

ale Republicii Moldova, care au culminat cu declanșarea războiului moldo-rus.

O bună parte a nomenclaturii sovietice și de partid din raioanele din stânga Nistrului, dar și administrația întreprinderilor de subordonare unională, ghidată din centrul imperial, au manifestat atitudini ostile chiar în debutul procesului de emancipare națională a populației titulare, în special față de adoptarea legislației privind limba de stat. În acest sens s-a făcut remarcată administrația întreprinderilor din cadrul complexului militar-industrial, care avea o subordonare foarte rigidă față de autoritățile ierarhic superioare de la Moscova și care a reprezentat forța de șoc în acțiunile ulterioare de nesubordonare față de autoritățile republicane, precum și cele de escaladare a conflictului transnistrian. Anume la aceste întreprinderi au fost create primele detașamente muncitorești înarmate, compuse din reprezentanții etnicilor ruși și altor minorități rusificate⁵. Așa-numitul „conflict transnistrian” capătă un contur tot mai deslușit în vara lui 1989, în ajunul adoptării de către Chișinăul oficial a legislației lingvistice și ia amploare în toamna aceluiași an, culminând cu declanșarea grevelor împotriva politicii lingvistice promovate de autoritățile constituționale ale Republicii Moldova. Aceste greve tindeau spre menținerea imperiului, fapt care asigura „superioritatea lingvistică a rușilor în viața socială, economică și culturală”⁶.

Replica acestor forțe secesioniste și antimoldovenești, dirijate din exterior, la procesul obiectiv la recuperare a valorilor culturale și identitare ale populației titulare a fost: sabotarea fățișă a tuturor deciziilor adoptate de Chișinăul oficial și refuzul de a le implementa în raioanele din stânga Nistrului; cultivarea unui curent de opinie ostil autorităților legitime ale Republicii Moldova; inocularea sentimentului de frică unei categorii importante a populației din regiunea de est, mai ales celei rusolingve, prin intermediul unui arsenal propagandist sofisticat, care la un moment dat, a atins cotele unei adevărate psihoze antimoldovenești și atiomânești. Presa periodică, posturile de radio și de televiziune din raioanele din stânga Nistrului au fost subordonate în totalitate aparatului propagandistic al regimului separatist și secesionist de la Tiraspol, aducând o contribuție substanțială la tensionarea relațiilor cu autoritățile legitime ale Republicii Moldova.

Acest conflict, alimentat în mod artificial de către forțele proimperiale de la centru, și care avea la bază o serie de diferențe culturale, s-a transformat, dintr-un conflict intercultural, derivat din percepția diferită a necesității obiective de recuperare a unor valori culturale de către populația titulară, într-un conflict politic.

⁵ Iulian Frunțașu, *op. cit.*, p. 263.

⁶ *Ibidem.*

Legislația cu privire la funcționarea limbii de stat și a limbilor grupurilor etnice din Republica Moldova este cea mai tolerantă în comparație cu alte republici ex-sovietice, mai ales cu Țările Baltice. Cu toate acestea, în Republica Moldova conflictul interstructural a înregistrat o escaladare, care a condus la transformarea acestuia într-un conflict politic, teritorial, ajungându-se chiar la un război moldo-rus.

Nesupunerea față de Chișinăul oficial a evoluat în acțiuni subversive, de anihilare a instituțiilor legale ale statului de drept Republica Moldova în stânga Nistrului, inclusiv a organelor sale de drept. Forțele separatiste, ghidate din centrul imperial, proclamă la 19 august 1990, la Comrat, constituirea RSS Găgăuză, iar la 2 septembrie același an, la Tiraspol, crearea RSSM Transnistriană.

Sovietul suprem al RSS Moldovenești, sesizând o implicare directă în aceste evenimente a forțelor proimperiale de la Moscova, a solicitat autorităților centrale o atitudine clară și univocă de susținere „tranșantă, activă și necondiționată” a suveranității și integrității teritoriale a RSSM, anunțând, în semn de protest față de politica duplicitară a conducerii URSS, suspendarea provizorie a participării RSSM la elaborarea proiectului Tratatului Unional⁷. Respectiva hotărâre a Sovietului Suprem al RSS Moldovenești era însoțită de o declarație, în care, pentru prima oară, autoritățile sovietice de la Moscova erau învinuite direct de uneltiri contra suveranității și integrității teritoriale a RSSM: „URSS nu-și îndeplinește obligațiile directe privind apărarea suveranității, obligații prevăzute de art. 81. din Constituția (Legea Fundamentală) URSS. Mai mult ca atât, după cum demonstrează evenimentele din 25-26 octombrie curent de la sudul republicii, inclusiv cele din orașul Comrat, Uniunea RSS acordă forțelor separatiste sprijin în special, militar, lucru confirmat prin introducerea de trupe în orașul Comrat. Faptele expuse dovedesc că URSS, în persoana departamentului ei militar și altor forțe conservatoare, mai rămâne în continuare pe poziția de impunere prin dictat a voinței sale republicilor suverane prin aplicarea forței militare, a politicii de constrângere și de neglijare a unui popor suveran.”

„Proceselor de democratizare și, mai ales, de renaștere națională le opun o rezistență aprigă forțele de reacționare și distructive din republică și cele din centru. Astăzi aceste forțe încalcă în mod brutal legislația în vigoare a RSS Moldova și, realizându-și ambițiile lor separatiste și izolaționiste, pun în pericol suveranitatea, integritatea teritorială și statală a RSSM, însăși existența poporului Moldovei. Ele au început deja crearea unor formațiuni statale artificiale pe teritoriul statului nostru-

⁷ Hotărârea nr. 329-XII Cu privire la suspendarea provizorie a participării RSSM la elaborarea proiectului Tratatului viitoarei Comunități a Statelor Suverane, Veștile, nr. 11, Chișinău, 26.10.1990, p. 75.

Republica Sovietică Socialistă Găgăuză și Republica Sovietică Socialistă Moldovenească Nistreană în afara Moldovei. Aceste acțiuni dezlănțuite și abil dirijate de forțele reacționare, care sunt tolerate de centru și susținute de Armata Sovietică, au dus Republica Moldova în pragul unei grave confruntări interetnice, ce poate avea consecințe tragice”⁸.

În proclamația votată de ei circa 800 000 de participanți la cea de-a doua Mare Adunare Națională, convocată la Chișinău, în ziua de 16 decembrie 1990, care contesta tentativele „conducerii imperiului” de a menține „națiunile captive ca simple părți componente ale unui stat eminentemente unitar și totalitar”, a provocat o atitudine irascibilă a centrului imperial.

Drept urmare, forțele separatiste din sudul republicii și din raioanele din stânga Nistrului erau instigate la noi acțiuni anticonstituționale și antimoldovenești. Mai mult decât atât, centrul imperial a recunoscut, la un moment dat, într-un fel, că cele două entități separatiste din Republica Moldova erau opera sa: „Voi semnați Tratatul asupra Uniunii, iar noi vom lua decizia de a dizolva celelalte formațiuni statale (anticonstituționale – *n.a.*), adică republicile formate la voi”⁹.

Măsurile întreprinse de autoritățile legitime ale Republicii Moldova pentru a restabili ordinea constituțională și integritatea teritorială a statului au determinat centrul imperial să recurgă la aplicarea unor scenarii care au condus la declanșarea unui veritabil război la Nistru.

Escaladarea acestuia, prin intermediul unei ghidări rigide a forțelor secesioniste din centrul imperial, degenerază, în cele din urmă, într-un conflict de secesiune teritorială, cu intenția dezmembrării unei republici unionale, pentru a o menține în sfera de influență imperială, prin intermediul unei pârgii eficiente – regimul anticonstituțional autoproclamat din raioanele din stânga Nistrului.

Astfel, un conflict interstructural, adus la cote maxime de forțe proimperiale de la centru, a degenerat într-un conflict politic, cu consecințe teritoriale și geopolitice. Interesele geopolitice și geostrategice ale forțelor politice proimperiale au constituit cauzele primordiale ale acestui conflict.

Scopurile urmărite de centrul imperial erau multiple. În condițiile proceselor de dezagregare a Imperiului Sovietic și avansării Occidentului, pentru forțele proimperiale era important să se pună stavilă unei atare avansări, la o distanță cât mai mare de frontierele Federației Ruse. În felul acesta în condițiile disoluției URSS și pierderii statutului de supraputere, conservarea, cel puțin, a unor puncte strategice, a unor bastioane avansate

⁸ Apelul din 6 octombrie 1990 al Sovietului Suprem al RSSM, *Veștile*, nr. 11, Chișinău, 26.10.1990, p. 753.

⁹ Moldova socialistă, nr. 294, 295 817603, 17604, 22 decembrie 1990.

pe direcția confruntării cu Occidentul constituia un obiectiv de maximă importanță pentru centrul imperial. Transnistria constituia, în viziunea strategilor geopoliticii sovietice și rusești, un asemenea bastion.

Raioanele din stânga Nistrului puteau servi drept cap de pod pentru relansarea unei politici active a Rusiei pe direcția sud-vestică. Instituirea unui control economic, politic, militar asupra acestei regiuni permitea menținerea Republicii Moldova în sfera de influență tradițională imperială și torpilarea unor eventuale procese de reîntregire a acestui teritoriu românesc cu România. Prezența militară rusă în acest spațiu constituia, de asemenea, o pârghie eficientă de exercitare a anumitor presiuni de ordin geopolitic asupra Ucrainei.

Conflictul transnistrian diferă în mod radical de celelalte conflicte din spațiul ex-sovietic (Karabahul de Munte, Abhazia, Osetia de Sud) prin faptul că el nu a avut nici pentru un moment conotația de conflict interetnic și religios, fiind doar unul politic și geopolitic.

Forțele proimperiale sovietice s-au implicat în escaladarea acestui conflict cu intenția, inclusiv, de a anihila mișcările centrifuge de la periferia imperiului, care constituiau un real pericol pentru existența URSS. După disoluția Uniunii Sovietice, aceste interese au fost cultivate de noile autorități ale Federației Ruse, care nu doreau să admită ieșirea Republicii Moldova din sfera imperială tradițională de influență a Moscovei. Centrul imperial a desemnat în fruntea acestor forțe secesioniste, deloc întâmplător, etnici ruși, desantați în această regiune cu ceva timp în urmă. Igor Smirnov și Dmitri Kogut au fost transferați la Tiraspol cu numai câțiva ani înainte de declanșarea conflictului din raioanele din stânga Nistrului.

Proclamarea independenței Republicii Moldova și recunoașterea acesteia pe plan internațional a avut drept consecință escaladarea conflictului transnistrian. La 2 martie 1992, acesta, alimentat și dirijat din centrul imperial, degenerază într-un veritabil război moldo-rus, deloc întâmplător, tocmai în momentul admitterii Republicii Moldova în cadrul Organizației Națiunilor Unite.

Efectivele Armatei a 14-a, dislocată în stânga Nistrului, cu întregul ei corp ofițeresc, educat în spirit imperial sovietic, au rămas devotate centrului imperial de la Moscova, fiind antrenate în pregătirea și declanșarea ostilităților din primăvara și vara anului 1992.

Aceleași forțe imperiale au reușit, prin intermediul unei acerbe propagande antimoldovenești și antiromânești, să antreneze în acest conflict și alte forțe străine din afara Republicii Moldova. Este vorba, în primul rând, de grupuri de cazaci, cetățeni ai Federației Ruse, care erau convinși că au venit la Nistru să apere interesele rusești și pe etnicii ruși „discriminați” de autoritățile legitime ale Republicii Moldova. În afară

de aceste grupări străine, în conflictul transnistrian, de partea forțelor proimperiale au luptat și grupuri de naționaliști ucraineni, care au deschis în regiune pentru a-i „apăra” pe etnicii ucraineni de politicile „discriminatorii”, promovate de autoritățile moldovenești.

Constituirea unor unități paramilitare compuse din locuitorii regiunii din stânga Nistrului, la baza cărora au stat foști militari din cadrul Armatei a 14-a, trecuți în rezervă, înarmarea acestor unități cu tehnică de război, muniții din depozitele respectivei armate au adus Republica Moldova în pragul declanșării unor operațiuni militare, care, de la 19 mai 1992, odată cu intrarea în acțiune a unităților militare ale Armatei a 14-a, au degenerat într-un război moldo-rus.

La ora actuală, mai mulți experți califică diferendul transnistrian drept „un focar de conflict local cu posibilități de extindere” din cadrul Republicii Moldova¹⁰.

În viziunea acestor experți, regimul separatist optează pentru recunoașterea independenței sale și pentru o eventuală unire cu Federația Rusă sau Ucraina. În același timp, consideră cercetătorii, „elemente militare ruse din Armata a 14-a se mențin în Transnistria ca «forțe de pace», cu toate că angajamentele internaționale (agreat de Rusia din 1999) prevăd retragerea trupelor ruse. Moscova pledează pentru soluționarea crizei sub patronajul său (menținerea integrității Republicii Moldova în cadrul CSI), în timp ce UE și SUA consideră necesară o examinare internațională a crizei”¹¹.

---

¹⁰ *Marea Neagră de la „lacul bizantin” la provocările secolului XX*. Culegere de studii. Coord. general-maior (r), dr. Mihail E. Ionescu, București, 2006, p. 368-369.

¹¹ *Ibidem*.

LIBERTATEA INDIVIDUALĂ ȘI SIGURANȚA PERSOANEI ÎN CAZUL APLICĂRII MĂSURII PREVENTIVE

Anatolie ANDRONACHE,

șef adjunct al Catedrei „Științe penale” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Summary

The most dangerous form of crime is the power elite represents a criminalization of politics and politicization of crime. Due to corruption and democracy, which opens doors for political criminals penetrate into all spheres of activity of a State, the most senior. They are not intended aim of achieving prosperity of the country, society and the individual citizen or the interests of society as such will not be higher than personal ones. Once there is such a power elite society must be ready to chaos, anarchy, their interests are above what any other interests. And to achieve these interests is guided by the principle that the end justifies the means if the purpose is noble. And its noble purpose is something other than personal enrichment.

O societate contemporană, democratică este astăzi de neconceput în afara problemei drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Gradul de maturitate democratică se măsoară prin grija statului respectiv de a proteja ceea ce are mai sfânt orice individ, și anume drepturile lui naturale, legate de viața și libertatea personală.

Pe parcursul ultimelor decenii Republica Moldova a aderat la și ratificat principalele instrumente internaționale, atât universale, cât și regionale, în domeniul drepturilor omului, exprimându-și astfel atașamentul față de aceste valori ale umanității, necesare în mod indispensabil pentru existența unui stat democratic.

Prin această opțiune, s-a declarat deschis intenția statului nostru de a se integra în comunitatea internațională, în noua ordine internațională, bazată pe ideile păcii, securității, libertății, garantării, promovării și protejării drepturilor omului.

Importanța promovării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în Republica Moldova a fost și va rămâne un factor vital pentru afirmarea valorilor democrației și consolidării independenței și suveranității tânărului nostru stat.

Constituția Țării noastre¹ declară că „Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate”. Iar articolul

¹ Constituția Republicii Moldova adoptată la 29.07.1994, art.1.

4 declară că „dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care Republica Moldova este parte”.

Fără îndoială, unul dintre cele mai importante titluri din Constituția Republicii Moldova este titlul II, denumit „Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale”, care cuprinde un număr impunător de articole – 45.

Conceptul de libertate are o accepțiune filosofică și o accepțiune juridică. Ca o categorie filozofică, libertatea este o modalitate de comportare a oamenilor în raport cu determinismul obiectiv al vieții sociale, o expresie a raportului în care se află activitatea oamenilor față de necesitate și legile obiective ale naturii și societății².

În accepțiunea juridică, libertatea este o valoare socială promovată, dezvoltată și ocrotită de normele juridice, în sensul că personalitatea omului își găsește afirmarea în libertățile consacrate și asigurate de ordinea de drept.

Ocrotirea juridică a drepturilor și libertăților persoanei se realizează în măsura în care exercitarea lor în interes propriu nu contravine intereselor generale ale societății, a ordinii de drept constituționale.

Tocmai din dorința de a se evita extremele, starea de libertate a persoanei face obiectul reglementării normelor de drept, care îi stabilesc conținutul și îi determină întinderea, consacrandu-se un „status libertatis” al persoanei.

În lumina art.25 din Legea fundamentală, libertatea individuală privește libertatea fizică a persoanei, dreptul său de a se putea comporta și mișca liber, de a nu fi reținută, arestată sau deținută, decât în cazurile și formele expres prevăzute de Constituție și de alte legi.

Acțiunile autorităților publice competente privind restabilirea ordinii de drept trebuie reglementate în mod riguros, astfel încât libertatea individuală să fie pe deplin respectată și nici o persoană nevinovată să nu fie victima unor acțiuni abuzive.

Pentru aceasta este necesar a se realiza siguranța persoanei, noțiune ce exprimă ansamblul garanțiilor care protejează persoana în cazurile când autoritățile publice competente iau anumite măsuri ce vizează libertatea individuală, garanții care asigură luarea acestor măsuri cu respectarea dispozițiilor legale.

Libertatea individuală are o sferă mai cuprinzătoare decât siguranța persoanei, care constituie o garanție a libertății individuale în ce privește legalitatea măsurilor care pot fi luate de autoritățile publice, în cazurile și în condițiile strict prevăzute de lege.

² V. Păvăleanu, *Limitarea și privarea de libertate ca măsuri penale*, Iași, 1997, p. 5.

Rezultă deci că aceste prevederi urmăresc protejarea libertății persoanei fizice și, în mod deosebit, interzicerea oricărei arestări sau dețineri arbitrare, armonizându-se cu dispozițiile noastre constituționale și procesual-penale.

În vederea desfășurării în bune condiții a procesului penal, potrivit scopului acestuia – constatarea la timp și în mod complet a tuturor faptelor care constituie infracțiuni și tragerea la răspundere penală a celor vinovați, reglementările în materie au prevăzut și anumite mijloace de constrângere, concretizate în principal în măsurile preventive.

Dacă sunt temeuri legale³ de a aplica măsura preventivă privativă de libertate, reprezentantul organului de urmărire penală (în privința bănuitului) sau procurorul (în privința învinuitului, sau de a prelungi durata ținării sub arest) înaintează un demers judecătorului de instrucție pentru a decide aplicarea măsurii arestării preventive sau a arestului la domiciliu.

Conform prevederilor art.186 alin.(2) C.pr pen ținerea persoanei în stare de arest preventiv în faza urmăririi penale până la trimiterea cauzei în judecată nu va depăși 30 de zile, cu excepția cazurilor prevăzute de Codul de procedură penală. Totuși, în cadrul urmăririi penale, arestarea preventivă nu poate depăși în total pentru minori 4 luni, iar pentru adulți – 12 luni. Asupra arestării s-a stabilit controlul judiciar, și, dacă este necesar, prelungirea măsurii arestării preventive de fiecare dată se face până la 30 de zile.

Totodată, persoana arestată preventiv, apărătorul ei și, după caz, reprezentantul legal au posibilitatea de a ataca temeiul arestării în instanța de judecată ierarhic superioară.

În același timp, prin lege s-a prevăzut o serie de garanții pentru persoana față de care se ia măsura preventivă, în sensul că aceasta nu poate fi luată decât cu respectarea condițiilor prevăzute expres de lege, de anumite organe judiciare, după o procedură specială și pentru anumite termene.

Măsurile preventive au menirea de a preîntâmpina sau de a înlătura situații de pericol pentru procesul penal care tind să împiedice aflarea adevărului și justa soluționare a cauzei penale.

Cea mai dură măsură preventivă care poate fi aplicată în cadrul procesului penal bănuitului, învinuitului sau inculpatului este arestul preventiv, cu o frecvență aplicabilitate în Republica Moldova.

Arestarea preventivă este o măsură procesuală preventivă privativă de libertate, care constă în lipsirea de libertate a unei persoane în cazurile și cu procedura strict prevăzută de lege, înainte de soluționare definitivă a unei cauze penale pentru a se asigura buna desfășurare a

³ Codul de procedură penală al RM din 14.03.2003, art.176.

procesului penal ori pentru a se împiedica sustragerea bănuitului, învinutului sau inculpatului de la urmărirea penală, de la judecată ori de la executarea pedepsei⁴.

Prin „cazurile și procedura prevăzută de lege” trebuie să înțelegem atât reglementările naționale (Constituția, Codul de procedură penală ș.a), cât și reglementările internaționale la care Republica Moldova este parte.

Luarea măsurii arestării preventive presupune îndeplinirea cumulativă a mai multor condiții de ordin substanțial și de ordin formal ce constituie tot atâtea garanții ale inviolabilității persoanei. Chiar dacă sunt îndeplinite aceste condiții, luarea măsurii arestării preventive este subordonată realizării scopului specificat de prevederile art.175 alin.(2) C.pr.pen.

Libertatea individuală, ca de altfel toate libertățile umane, nu este absolută și urmează a se realiza în coordonatele impuse de ordinea de drept. Încălcarea ordinii de drept îndreptățește autoritățile publice și persoanele împuternicite să intervină pentru restabilirea legalității. Aceste acțiuni ale autorităților publice trebuie să fie circumscrise unor reguli ferme și clar delimitate pentru a asigura persoanei ocrotirea juridică necesară.

Arestarea preventivă și măsurile preventive de alternativă arestării (arestarea la domiciliu, liberarea provizorie a persoanei pe cauțiune și liberarea provizorie a persoanei sub control judiciar) pot fi aplicate numai conform hotărârii instanței de judecată emise, atât în baza demersului procurorului, cât și din oficiu când judecă cauza respectivă.

Deci măsurile preventive au menirea de a preîntâmpina sau de a înlătura situații de pericol pentru procesul penal care tind să împiedice aflarea adevărului și justa soluționare a cauzei penale.

Luarea măsurii arestării preventive în mod nechibzuit poate afecta însă buna înfăptuire a justiției. De aici rezultă grija ce trebuie manifestată în privința respectării cadrului legal în care poate fi dispusă măsura preventivă dată.

Convenția Europeană a Drepturilor Omului⁵ statuează că „nici o persoană nu poate fi lipsită de libertatea sa”, exceptând anumite situații, printre care și ipoteza arestării preventive (paragraful 1).

O persoană poate fi arestată atunci când există motive verosimile de a bănuși că a săvârșit o infracțiune sau când există motive temeinice de a crede în necesitatea de a o împiedica să săvârșească o infracțiune sau să

⁴ Constantin Sima, *Arestarea preventivă*, București, 2002, p. 3.

⁵ Convenția Europeană pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale adoptată la Roma la 04.11.1950, în vigoare pentru RM din 12.09.1997, art.5.

fugă după săvârșirea acesteia (paragraful 1c).

În raport cu prevederile art.25 alin.(2) al Constituției Republicii Moldova potrivit căroră arestarea unei persoane este permisă numai în cazurile și cu procedura prevăzută de lege, mai trebuie precizat că circumstanțele concrete în care se poate dispune arestarea sunt cele stabilite sau prevăzute de Legea procesual-penală.

Prin „cazurile și cu procedura prevăzută de lege” urmează să înțelegem cazurile prevăzute de art.176 - 177 C.pr.pen.

Deci pentru a lua măsura arestării preventive este suficient ca organul judiciar să constate pe baza de indici serioase posibilitatea ivirii oricăreia din ipotezele prevăzute de art.176 alin.(1) C.pr.pen. și care constituie situații de pericol pentru realizarea procesului penal: pericolul ascunderii bănuțitului, învinutului sau inculpatului de la organul de urmărire penală sau de instanța de judecată, pericolul de compromitere a probelor împiedicând stabilirea adevărului în procesul penal, pericolul comiterii unei noi infracțiuni ș.a.

În temeiul art.176 alin.(2) C.pr.pen. se poate dispune arestarea preventivă și măsurile preventive de alternativă arestării când bănuțitul, învinutul sau inculpatul a săvârșit o infracțiune pentru care legea penală prevede pedeapsa privativă de libertate pe un termen mai mare de 2 ani, iar în cazul săvârșirii unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa privativă de libertate pe un termen mai mic de 2 ani ele se aplică dacă învinutul sau inculpatul a comis cel puțin una din acțiunile prevăzute în alin.(1) al aceluiași articol.

Chiar dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute de art.176 alin.(1) și (2) C.pr.pen. organul judiciar va recurge la această măsură numai dacă arestarea preventivă este necesară pentru realizarea cu succes a scopurilor specificate în dispozițiile art.1 C.pr.pen (scopul procesului penal) și în art.175 alin.(2) (scopul măsurilor preventive).

Analizând, se poate observa că în privința arestării preventive legislația penală și procesual-penală a Republicii Moldova este mai exigentă decât cerințele Convenției Europene a Drepturilor Omului.

Dacă reglementarea internațională prevede că săvârșirea unei infracțiuni constituie un temei suficient pentru arestarea unei persoane, legislația țării noastre a introdus în plus și alte condiții, cu valoare de garanții suplimentare, menite să asigure protejarea individului împotriva arbitrajului.

În acest scop, prevederile art.176 alin.(2) C.pr. pen. impun ca infracțiunea săvârșită să prezinte o anumită gravitate, materializată într-un anumit minimum de pedeapsă și să existe un pericol pentru ordinea publică, determinat de lăsarea în libertate a infractorului. Toate aceste condiții trebuie îndeplinite cumulativ și dovedite.

Arestarea preventivă este o măsură extrem de gravă, care reprezintă o limitare importantă a libertății individuale.

De aceea trebuie stabilite garanții speciale pentru ca utilizarea ei abuzivă să nu aducă atingere libertății și siguranței persoanei.

Pentru a vedea care sunt aceste garanții, în dreptul nostru actual trebuie combinate prevederile art.25 din Constituție cu art.5 din Convenția Europeană pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale.

Prima garanție stabilită în favoarea persoanei este caracterul excepțional al arestării preventive.

O a doua garanție stabilită pentru a proteja libertatea și siguranța persoanei este aducerea la cunoștința acesteia a învinuirii care i se aduce „în cel mai scurt termen” într-o limbă pe care o înțelege și în prezența unui avocat ales sau numit din oficiu.

A treia garanție este stabilită de Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului în art.5 paragraful 3 care arată că „orice persoană arestată sau deținută, în condițiile prevăzute de paragraful 1 lit.c) din prezentul articol trebuie adusă de îndată înaintea unui judecător sau a altui magistrat împuternicit de lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare”.

O altă garanție a libertății individuale și a siguranței persoanei este dreptul arestatului de a se plânge judecătorului asupra legalității mandatului de arestare. Conform art.312 C.pr.pen., controlul judiciar al legalității încheierii judecătorului de instrucție privind măsurile preventive aplicate și prelungirea duratei lor se efectuează de către instanța de judecată ierarhic superioară într-un complet format din 3 judecători.

Instanța de recurs este obligată de a judeca recursul în decurs de 3 zile din momentul primirii lui.

O altă garanție se referă la prevederile Codului de procedură penală ce reglementează modul și durata de aflare a persoanei în stare de arest preventiv.

Astfel, termenul de ținere a persoanei sub arest preventiv trebuie să corespundă scopurilor pretinse la alegerea și aplicarea unei măsuri preventive care sunt prevăzute de lege⁶ și anume că arestarea preventivă are scopul de a preveni eventuala sustragere a persoanei de la urmărirea penală și judecată, încercările acesteia de a împiedica stabilirea adevărului în procesul penal ori de a comite acțiuni criminale, precum și scopul de a asigura executarea sentinței.

În art.186 alin.(3) C.pr.pen. e stipulat că durata limită admisibilă de legea procesual-penală a ținerii învinuitului în stare de arest preventiv la faza urmăririi penale poate fi prelungită până la 12 luni, dacă persoana

⁶ Legea RM cu privire la arestare preventivă nr.1226- XIII din 27.06.1997, art.2.

na este învinuită de săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea penală prevede pedeapsa maximă de până la 25 de ani sau detențiune pe viață.

Deci putem spune că potrivit prevederilor art.186 C.pr.pen. durata limită admisibilă a ținării persoanei în stare de arest preventiv la faza urmăririi penale este de cel mult 12 luni.

Însă dat fiind faptul că măsura preventivă privativă de libertate poate fi aplicată în cursul ambelor faze procesual-penale este cert faptul că legislația procesual-penală admite în unele cazuri ca durata de detenție preventivă să depășească termenul maximal stabilit.

Constituția Republicii Moldova în art.25 alin.(4) prevede că „termenul arestării poate fi prelungit numai de către judecător sau de către instanța de judecată în condițiile legii, cel mult până la 12 luni”.

Astfel, suntem în prezența unei situații în care prevederea unei legi organice (a Codului de procedură penală care admite detenția pe o perioadă în unele cazuri mai mare de 12 luni) contravine prevederilor Legii Supreme – Constituției – art.25 alin.(4) al căreia stabilește strict limita de 12 luni, fără o posibilitate de derogare de la ea.

Deci, în concluzie, este clar că orice depășire a termenului stabilit de ținere a persoanei în stare de arest preventiv aduce atingere unor libertăți fundamentale și anume libertății individuale și siguranței persoanei, care conform legii sunt inviolabile și apărute de către stat.

Legislația procesual-penală acordă un loc primordial printre procedurile speciale procedurii în cauzele penale privind minorii, adică în privința persoanelor care, la momentul săvârșirii infracțiunii, nu au împlinit vârsta de 18 ani, și anume că la soluționarea chestiunii privind aplicarea măsurii preventive în privința minorului, în fiecare caz se pune în discuție, în mod obligatoriu, posibilitatea transmiterii lui sub supraveghere conform dispozițiilor art.184 C.pr.pen.

Iar reținerea minorului, precum și arestarea lui preventivă în baza temeiurilor existente pot fi aplicate numai în cazuri excepționale, când au fost săvârșite infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave⁷.

În concluzie, se poate de afirmat că măsura preventivă privativă de libertate este cea mai gravă măsură preventivă, aplicată în caz de necesitate persoanei și această gravitate obligă organele judiciare și persoanele împuternicite de aplicarea ei la o înaltă responsabilitate și de a lua toate măsurile necesare în scopul neadmiterii lezării drepturilor fundamentale ale omului, care sunt ocrotite de legile atât naționale, cât și internaționale.

În prezent în lume sunt recunoscute mai mult de 60 de drepturi ale omului cărora le sunt consacrate un număr impunător de instrumente

⁷ Codul de procedură penală al RM din 14.03.2003, art.477.

juridice internaționale, regionale și de mecanisme de protecție, a căror respectare este vegheată de multiple organisme internaționale.

Republica Moldova s-a declarat un stat democratic, suveran și independent, fapt ce a determinat alinierea Moldovei la standardele internaționale și în ce privește protecția și garantarea drepturilor omului, a ființei umane.

Numai prin respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale fiecărei persoane, marile probleme ale contemporaneității precum dezvoltarea economică și socială, independența națională, securitatea, debarasarea cu desăvârșire de totalitarism își pot găsi o temeinică și durabilă soluționare.

Bibliografie

1. Convenția Europeană pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale adoptată la Roma la 04.11.1950, în vigoare pentru R. Moldova din 12.09.1997.
2. Constituția Republicii Moldova adoptată la 29.07.1994.
3. Codul de procedură penală al RM din 14.03.2003.
4. Legea RM cu privire la arestarea preventivă nr.1226- XIII din 27.06.1997.
5. Constantin Sima, *Arestarea preventivă*, București, 2002.
6. V. Păvăleanu, *Limitarea și privarea de libertate ca măsuri penale*, Iași, 1997.

REGIMUL TOTALITAR BOLȘEVIC (LENIN, STALIN, HRUȘCIOV, BREJNEV, ANDROPOV, CERNENKO, GORBACIOV) – 74 ANI DE ACȚIUNI CRIMINALE PENTRU DISTRUGEREA CREDINȚEI CREȘTINE

Ghenadie CIOBANU,

*șef al Secției dirijare operativă, pază, acces și serviciu diurn
a Centrului management operațional al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Summary

Church history has never known a political crime of magnitude as in the former USSR in the twentieth century. This crime covered all educational organizations, science, administration, etc., all spheres of life and all ages, ranging from children who were educated in the spirit of atheism and persecuted for spiritual faith in kindergartens and schools to people of old age. Millions of people of faith were subjected to various discriminations such as different taunts, dismissals from work, imprisonment and even death.

From the very beginning of its existence the Soviet Union set a goal to destroy with violence Orthodox Church. “Open war” against the Christian faith triggered by the Bolsheviks and promoted by the totalitarian communist regime in the period of 1917-1991 bore the slogan “The fight against religion is the struggle for socialism”.

To handle and manipulate millions of people the soviet system initiated the information war aimed at educating the population in the spirit of atheism and materialism. These goals were achieved by numerous news papers and magazines (“Godless”, “Science and Religion”), teaching materials, textbooks and readers (“Anti-religious reader: A guide for educators, teachers and students”; “Anti-religious textbook for the groups and self-education: “Measures to strengthen the atheistic education of the population of the republic “approved by the presidium of CC CP Moldova. March 16, 1964”,”Pages of History of Religion and Atheism in Moldova”, “Atheist handbook “, “Atheist Sputnik”), as well as by cast films and documentaries from all the studios of the USSR (“Ivanna”(1959); “Miracle-working”(1960); “Clouds over Borsk”(1960); “I love you, life”(1960); “Anathema”(1961); “Confession”(1962); “End of the World”(1962); “Sinner” (1962); “Wicked Angel”(1962), among which stands “Armageddon” produced by “Moldova film” in 1962.

Fighting against church was carried out through the NKVD and KGB, the organs that invented “evidence” in order to arrest the ministers of churches, monasteries, chapels etc., whereas land inventories, listed buildings were owned by the state and religious books were confiscated. Buildings were converted into palaces of culture, museums, pioneer homes, schools, hospitals, planetariums, archives, theaters, dance halls etc.

Communist machine for removal of religion no longer exist today. However, a huge number of people who were educated in the spirit of scientific atheism have remained. Today they occupy leading places in the state, organizations and institutions continuing behind the scene the activity began in 1917.

There will be necessary another few generations to succeed in complete purifying the Church, which represents today a small shelter of peace, a quiet place where you can pray and believe in time to come and a prosperous life for the citizens of Moldova.

„Învățătura creștină s-a răspândit în lume cu mari dificultăți. Credințele religioase idolatoare au persistat îndelung și din aceste considerente răspîndirea creștinismului s-a făcut cu multe sacrificii: propagatorii noii credințe erau uciși, uneori după chinuri prelungite, de către adepții vechilor credințe idolatoare”¹.

Istoria bisericii nu a cunoscut niciodată o criminalitate politică de amploare ca în fosta URSS în secolul XX. Această criminalitate a cuprins toate organizațiile de învățămînt, știință, administrație etc., toate păturile sociale și toate vîrstele, începînd de la copiii educați în spiritul ateismului și urmăriți pentru credința duhovnicească, în grădinițe și școli pînă la oameni de o vîrstă înaintată.

Milioane de oameni cu credință au fost supuși diferitor discriminații, începînd de la diferite batjocuri, concedieri de la serviciu, pînă la privarea de libertate și terminînd cu moartea.

URSS din primii ani de existență și-a pus drept scop să distrugă cu violență Biserica Ortodoxă.

În anul 1918 este aprobat Decretul „Despre separarea bisericii de stat și de școală”. Acest decret devine temelia în lupta bolșevicilor împotriva bisericii, care au lansat lozinca „Lupta împotriva religiei – lupta pentru socialism”.

După războiul civil care a avut loc între armata roșie și armata albă, cea care a încercat să oprească invazia bolșevică și să se răzbune pentru asasinarea familiei regale din Rusia, biruința sovieticilor avea să fie sărbătorită cu mult fast pînă la începutul ultimului deceniu al secolului XX.

Pentru faptul că în războiul civil fiecare biserică și mănăstire a fost pentru armata albă un stat-major auxiliar și un apartament conspirativ², și pentru că slujitorii duhovnicești în sate îi sfătuiau pe țărani să fie împotriva colectivizării, guvernarea sovietică a răspuns cu agresivitate și violență.

Această agresivitate a liderilor bolșevici își găsește reflectarea în scrisoarea secretă a lui Lenin către Aparatul de partid, ce datează din 19 martie 1922 „Confiscarea bunurilor de preț din mănăstiri și biserici trebuie făcută cu decisivă agresivitate, indiferent de ce ne va sta în cale și în cel mai scurt timp. Cu cît mai mulți reacționari ai burgheziei și credinței

¹ Pr., conf., dr. Alexandru Stan, prof., dr. Remus Rus, *Istoria religiilor*, p. 321.

² Борис Кандидов, *Церковь и шпионаж: о некоторых фактах контрреволюционной и шпионской деятельности религиозных организаций*, ГАИЗ, Москва, 1937, с. 6.

vom reuși în acest caz să-i împușcăm, cu atât va fi mai bine”³.

În anul 1922 a fost inițiată editarea ziarului „Ateul” (Безбожник), în jurul căruia a fost atras un număr considerabil de corespondenți și format un număr impunător de cercuri de cititori. Ulterior, se formează Societatea obștească „Ateul”, care înregistrează ca membri în anii 1940 în jur de câteva milioane de persoane.

Conform sursei <http://ru.wikipedia.org>, ziarul a atins apogeul de editare la începutul anilor 1930. Astfel, începînd cu anul 1931, ziarul apărea săptămînal cu un tiraj de 500 mii exemplare.

Acest ziar și această societate aveau drept scop propaganda antireligioasă și ademenirea în rîndurile lor a cît mai multe persoane (cu siguranță că era finanțată de către organele puterii de stat). Editura „Ateul” scoate la tipar un număr imens de materiale didactice, informative pentru lupta împotriva religiei. Doar una din ele – (Crestomația ateistă: manual pentru propagandiști, învățători și elevi), Editura „Ateul”, Moscova 1930 de G. A. Gurev. Aceste publicații erau editate în tiraje de sute de mii și periodic în multe ediții, fiind completate cu idei noi, noi și noi, doar pentru un singur scop – de a extirpa, exclude definitiv credința din spațiul URSS și de a umplea fiecare grădină, colțișor cu ideologie materialistă.

Stalin în interviul acordat delegației de muncitori americani la 9 septembrie 1927 declara: „Partidul nu poate fi neutru față de religie, și el desfășoară o propagandă antireligioasă împotriva tuturor și diferitor dogme religioase, pentru că Partidul se află în spatele științei, iar dogmele religioase merg împotriva științei, într-un cuvînt, fiecare religie este antipodul științei”⁴.

Ulterior, liderul de la Kremlin menționa în apelul lansat către popor: „Partidul nu poate fi neutru și față de purtătorii dogmelor religioase, slujitorii bisericii care otrăvesc mințile oamenilor. Am nimicuit noi reacționarii religioși? Da, i-am nimicuit. Dar problema e că nu pe toți i-am lichidat. Propaganda antireligioasă este acel mijloc care va duce pînă la capăt activitatea de lichidare”⁵.

Către anul 1939, la un an înainte de invazia sovieticilor în spațiul dintre Nistru și Prut, în URSS au rămas neînchise 100 biserici din 60 000 care funcționau în 1917. La libertate au rămas 4 arhieriei, dar și soarta lor era decisă, deoarece NKVD-ul a fabricat „Mărturii” pentru arest, care

³ Архивы Кремля, в 2-х книгах, книга 1, Политбюро и Церковь, 1922-1925 гг., М. - Новосибирск, «Сибирский хронограф», 1997 г., с.143.

⁴ Борис Кандидов, Церковь и шпионаж: о некоторых фактах контрреволюционной и шпионской деятельности религиозных организаций, ГАИЗ, Москва, 1937, с. 87.

⁵ Ibidem, с. 87.

putea avea loc în orice timp⁶.

La 28 iunie 1940, când Armata Roșie a ocupat teritoriul românesc de la est de Prut, aici funcționau 1090 de biserici ortodoxe și 28 de mănăstiri⁷.

În anul 1940, după ocuparea Moldovei, Țărilor Baltice, Belarusului de Vest și Ucrainei de Vest de către armata sovietică, autoritățile menționau că influența religiei asupra populației aici este mai mare decât în alte republici ale URSS, și s-a dispus de a iniția o politică mai atentă împotriva bisericii.

Noile teritorii creau probleme și pentru Patriarhia de la Moscova. Acestea constau în faptul că eparhiile care s-au creat după revoluția din octombrie, unele mai degrabă altele mai târziu, și-au declarat independența. Iar acum noile împrejurări politice dictau impunerea unor schimbări în viața bisericească.

Mitropolitul Moscovei Serghii s-a străduit să facă imediat ordine în viața bisericească din aceste regiuni ocupate. Astfel, în Moldova, la cîrma Eparhiei de Chișinău a fost delegat episcopul Aleksii de Tula.

Mitropolitul a declarat că sînt foarte mulți lucrători duhovnicești care sînt împotriva puterii sovietice și care vor rînduiala veche.

Bolșevicii, prin Dispoziția Sovietului Comisarilor Norodnici al RSSM nr. 142 din 13 septembrie 1940, au confiscat cărțile bisericești de toate riturile și ale sectelor religioase⁸.

Această confiscare s-a efectuat în termene record de către comisiile orășenești și județene sub patronajul lucrătorilor NKVD.

Mariana S. Țăranu, doctor în științe istorice, în articolul „*Politica sovietică antireligioasă din RSSM în timpul primei ocupații sovietice*”, menționează că în septembrie 1940 s-a decretat trecerea în posesia statului a oricărui bun, pămînt, inventar, imobil. Preotul nu mai avea dreptul de a se folosi de averea bisericii sau de a o administra. Paralel se producea și secularizarea lăcașurilor sfinte. Paraclisul Palatului Mitropolitan din Chișinău a fost transformat în Palatul Pionierilor, Capela Seminarului Teologic, Facultatea de Teologie și alte capele au fost transformate în școli și spitale. Capela Mitropoliei a devenit sală de cinematograf, Biserica Liceului Militar a fost transformată în sală de dans, capela Liceului „Regina Maria” a fost transformată în muzeu, biserica Seminarului Teologic a devenit Arhiva de Istorie a NKVD-ului etc.

⁶ *История России. 1917 - 1940. Хрестоматия*, сост. В.А. Мазур и др., под редакцией М.Е. Главацкого. Екатеринбург, 1993

⁷ „Basarabia dezrobită. Drepturi istorice, nelegiuiri bolșevice, înfăptuiri românești”, în *Suferințele Basarabiei și răpirile rusești. Antologie*, ediție îngrijită, note și comentarii de Florin Rotaru, București, Semne, 1996, p. 474-479.

⁸ ANRM, F 2848, Inv. 11, d.2, fila 242.

Începând cu luna noiembrie 1940, pe paginile ziarului republican „Moldova socialistă” este instituită o rubrică permanentă „Clubul ateistului”, în care în mod regulat se aduceau argumente ale inexistenței lui Dumnezeu, luându-se în derâdere ritualurile creștine. Același lucru se făcea și prin intermediul emisiunilor radiofonice⁹.

Deși propaganda sovietică a depus eforturi considerabile pentru a justifica ideea aberantă despre „eliberarea de sub jugul românilor”, basarabenii aveau să se convingă foarte curând că viața lor a fost transformată într-un nesfârșit calvar¹⁰.

În 1940 apare în lumină lucrarea *Manualul de ateism. Pentru cercuri și autoinstruire* (sub red. lui M. M. Șeinman, Engels, Nemgosizdat, 1940) cu un volum de 416 pagini. Cartea era destinată pentru propaganda antireligioasă, pentru cei care fac propaganda în mase. Autorul menționează că manualul este elaborat pentru educație și în calitate de material didactic în cercurile antireligioase.

În această lucrare la pagina 21 se menționează că dușmanul de clasă zdrobit în interiorul țării nu a fost nimicim pînă la capăt. Unul din refugiile sale rămîn a fi organizațiile religioase, care sînt un izvor de idei dăunătoare socialismului.

La 7 martie 1941 este adoptată Hotărîrea Biroului Comitetului Central al PC (b) al Moldovei „Despre propaganda antireligioasă și activitatea Societății luptătorilor atești în Moldova”¹¹.

Acest act constată că munca de propagandă și agitație împotriva religiei este desfășurată slab în RSS Moldovenească. Ca urmare s-a pus sarcina de a organiza seminare de către activiști, a forma cursuri de perfecționare a propagandiștilor. Editura de stat a Moldovei trebuia către 1 iulie 1941 să traducă în limba moldovenească și să tipărească un manual și 4-5 denumiri de cărți și broșuri. Redacțiile ziarelor trebuiau să publice permanent articole antireligioase. Iar în Chișinău s-a dispus formarea Muzeului antireligios.

În anul 1941 Moldova, Bucovina de Nord și regiunea Odessa au fost incluse în componența României.

La Chișinău s-a întors mitropolitul Efrim Tighineanu, care a ocupat această funcție pînă în anul 1940.

Conform analizei efectuate, ca o consecință a guvernării sovietice, în anii 1940 - 1941 în Basarabia 13 biserici au fost distruse, 27 transformate în cluburi, depozite, săli de gimnastică etc., iar 48 de preoți au fost

⁹ <http://historia-aurellazar.wikispaces.com/file/view/Politica+Sovietică.pdf>.

¹⁰ Elena Postică, „Aspecte din mișcarea de rezistență antisovietică în Basarabia postbelică”, în *Destin românesc*, nr. 4, 2001, p. 170.

¹¹ AOSP RM, F. 51, Inv. 1, D. 59, file 72-74.

uciși sau deportați¹².

În Transnistria au fost deschise 12 mănăstiri și circa 500 biserici, ceea ce constituie circa 40% din numărul lăcașelor sfinte ce au activat pînă la revoluția din 1917¹³.

Însă din august 1944, lucrurile iau o altă întorsătură. Călăii roșii s-au întors „setoși” de răzbunare pe poporul Moldovei.

Se începe iarăși persecutarea bisericii. Preoții și slujitorii încep să fie agresați, arestați, deportați și chiar împușcați. Pe unele cupole ale bisericilor sunt arborate drapelurile sovietice. Sovieticii își permit să intre în lăcașele sfinte cu căciula în cap, aprind țigări, întrerup serviciile divine.

Bisericile sunt luate sub un control strict de către autorități prin intermediul KGB-ului. La orice serviciu divin printre credincioși era prezent cîte un kaghebit care asculta cu atenție ce vorbesc oamenii între ei, după care depunea un raport secret pe numele superiorului. Toate rapoartele se expediau Consiliului pentru afacerile bisericii ortodoxe de pe lângă Consiliul de Miniștri al URSS pentru Moldova¹⁴.

Stalin înțelegea destul de bine că Biserica a constituit o forță psihologică în ridicarea spiritului poporului sovietic în război și din această cauză politica aspră a statului împotriva bisericii se diminuează, dar nu considerabil.

Pentru controlul Bisericii Ortodoxe din spațiul URSS este format în 1943 Consiliul pentru problemele Bisericii Ortodoxe Ruse de pe lângă Sovietul de Miniștri al URSS.

Organul intermediar dintre instituțiile republicane și unionale era împuternicit Consiliului pentru problemele Bisericii Ortodoxe Ruse pentru RSS Moldovenească, care și-a început activitatea în iulie 1945.

La 14 februarie 1946 la Moscova a avut loc ședința de bilanț a Consiliului pentru problemele Bisericii Ortodoxe Ruse de pe lângă Consiliul de Miniștri al URSS pentru anul 1946. În raportul de bază, care a fost dat citirii (strict secret cu nr. 104 s din 14 februarie 1947) se menționa următoarele: „Dacă în perioada războiului, reieșind din unele motive inclusiv psihologice, frecventarea bisericii era cu mult mai mare (preponderent de femei), atunci actualmente procentul de frecventare s-a redus, dar totuși la unele sărbători ca Paștele, Crăciunul numărul enoriașilor ce frecventează biserica ajunge la procentul din timpul războiului.

Preponderent numărul de cereri pentru deschiderea bisericii vin de la enoriașii regiunilor centrale și de est, republicilor unde sunt un nu-

¹² Mihai Gribincea, *Basarabia în primii ani de ocupație sovietică 1944-1950*, Editura Dacia, Cluj –Napoca, 1995, p. 35

¹³ <http://www.rusoir.ru/03print/01/52 -/> Russian association of scholars in religion.

¹⁴ S. Carp, E. Carp, T. Carp, Gh. Ciobanu, *Istoria satului Baiuș în documente 1911-2011*, Chișinău, 2012, p. 509-510.

măr mic de biserici active, și doar 9 % din aceste cereri sunt ale enoriașilor ce locuiesc pe teritoriile care au fost temporar sub ocupația nemților, unde în perioada ocupației avea loc deschiderea masivă a bisericilor.

Majoritatea mănăstirilor ce stau la balanța Mitropoliei de Moscova au existat și chiar pînă la război (69 – în RSSM Moldovenească, în regiunile de vest ale RSS Ucraina și RSS Belarus).

Majoritatea slujitorilor bisericești se află în Moldova, Ucraina și în alte regiuni centrale, care au fost sub ocupația germană.

În ultimii 3 ani au fost depuse 16 275 de cereri de la enoriași pentru deschiderea unui număr de 5148 biserici și case de rugăciuni.

Reieșind din faptul că pe unele cereri stau semnăturile cîtorva sute, uneori și a o mie de cetățeni ai țării noastre, Consiliul a examinat foarte atent fiecare cerere.

Astfel, în decurs la 3 ani s-a permis deschiderea unui număr de 1084 biserici și case de rugăciuni, ceea ce constituie 20,9% din numărul de cereri depuse, inclusiv în 1946 – 369 din ele. (Raportul a fost prezentat Consiliului de Miniștri: Stalin I., Molotov V., Beria L., Voroșilov și Kuznețov A.)¹⁵.

Consiliul pentru problemele Bisericii Ortodoxe Ruse pentru RSS Moldovenească raporta în 1945 cereri de deschidere a bisericilor nu au fost, în 1946 au fost 18, în 1947 – 37, în 1948 – 112. Toate aceste cereri au fost refuzate¹⁶.

În ianuarie 1948 Împuternicitul Consiliului pentru afacerile bisericii ortodoxe de pe lângă Consiliul de Miniștri al URSS pentru Moldova, Romenski, într-un raport către guvernul republicii, scria referitor la aceasta: „În urma supravegherii personale și studierii permanente a activității bisericești și a preoțimii, precum și a stării religiozității, se vede că aceasta este înaltă în mijlocul populației moldovenești băștinașă”. În continuare arată că în zilele de duminică și alte sărbători religioase, bisericile din localitățile sătești erau frecventate de 150-200 de oameni. Pre-tutindenii se oficiau și serviciile religioase. Astfel, de la 1 ianuarie pînă la 1 octombrie 1947, în timp ce bîntuia foametea în republică, în 86 biserici din blagocinul Chișinău au avut loc 2932 botezuri și 464 cununii, iar în 22 biserici din blagocinul Bender – 1163 botezuri și 180 cununii¹⁷.

În scopul desfășurării lucrului științifico-ateist de propagandă în republică, și al pregătirii lectorilor atești, Biroul Comitetului Central al

¹⁵ <http://www.rusoir.ru/president/works/190//> Российский государственный архив социально-политической истории, Ф. 17, Оп. 117, Д. 946, Л. 81-122, машинописная копия.

¹⁶ Валерий Пасат, *Православие в Молдавии: власть, церковь, верующие. 1940-1953*, РОССПЭН, 2009, с. 84.

¹⁷ *Sociologie Românească*, Serie nouă, Anul 3, 1992, nr. 3, p. 289

PC / RSSM a adoptat hotărârea despre desfășurarea seminarului de 10 zile al lectorilor pe tema științifico-ateistă, în noiembrie 1950 în număr de 75 persoane. Astfel, L. Brejnev la 18 octombrie 1950 a adresat o scrisoare Secretarului Comitetului Central BKP M. Suslov în care a cerut 50 000 ruble pentru organizarea și desfășurarea seminarului, precum și detașarea unui număr de lectori atești experimentați de la Moscova pentru a ține lecții¹⁸.

Dacă în perioada celui de-Al Doilea Război Mondial și apoi în perioada din 1945 pînă la moartea lui Stalin criminalitatea politică asupra bisericii s-a diminuat, atunci după venirea la putere a lui Hrușciiov aceasta ia o amploare considerabilă.

În 1954 Comitetul Central al Partidului comunist al republicilor socialiste a adoptat 2 dispozițiuni pe temele ce țin de propaganda științifico-ateistă.

În dispozițiunea secretă din 07 iulie 1954 „Despre neajunsurile în activitatea de propagandă științifico-ateistă și despre măsurile de îmbunătățire a acesteia”, Comitetul Central al Partidului comunist evidențiază că organizațiile de partid desfășoară nesatisfăcătoare activitatea de propagandă în rîndurile populației și a trasat un șir de măsuri concrete de îmbunătățire a acesteia.

În dispozițiunea din 10 noiembrie 1954 „Despre greșelile admise în activitatea de propagandă științifico-ateistă în rîndurile populației”, Comitetul central a scos la iveală unele fapte admise în administrarea vulgară și lezarea sentimentelor enoriașilor din partea unor lucrători de partid, cerînd de la organizațiile de partid să intensifice războiul informativ în domeniul ateismului, educînd muncitorii în spiritul materialismului.

Circulara cu nr. 39 a Secției de propagandă și agitație a Comitetului Central pentru republicile URSS „Despre neajunsurile propagandei științifico-ateiste”, Moscova, 12 septembrie 1959, subliniază că din an în an cresc veniturile bisericii. De exemplu, în eparhia Ucrainei în comparație cu anul 1955 veniturile au crescut de la 130 milioane ruble pînă la 145 milioane ruble în 1956; în Eparhia Moldovei respectiv de la 13521 mii ruble pînă la 16378 mii ruble.

În ultimii ani sporește activitatea sectelor și crește considerabil numărul sectanților. Dacă în Ucraina în 1954 erau 92 mii sectanți, în 1957 numărul acestora este de 103 mii; În Moldova numărul sectanților pentru această perioadă a crescut cu 15 la sută, în Letonia cu 17 la sută etc.

Asociațiile bisericești acordă a mare atenție pregătirii cadrelor. Dacă în perioada 1954-1957 acestea și-au completat rîndurile cu 287 per-

¹⁸ Валерий Пасат, *Православие в Молдавии: власть, церковь, верующие. 1940-1953*, РОССПЭН 2009, с. 91

soane, în anul curent în instituțiile de învățământ ale Bisericii Ortodoxe învață 1198 persoane.

Nu sunt admise faptele când unele procese duhovnicești sunt îngăduite de către comuniști și comsomoliști. De exemplu, secretarul organizației de partid în numele lui Jdanov din regiunea Pskov, tovarășul Efremov, deține în casă icoane, și-a botezat copiii, casa lui este frecventată des de către preot.

Secretarul organizației comsomoliste al aceleiași colhoz tovarășul Fiodorov s-a logodit în biserică. Asemenea fapte sunt admise din partea unor comuniști și comsomoliști și din alte raioane ale țării.

Sunt înregistrate fapte când în unele raioane ale țării enoriașii cumpără în proporții mari literatură antirelegioasă și o distrug. Astfel, în Kiev, de exemplu, în 1957, în una și aceeași librărie de două ori pe zi intra un necunoscut care a cumpărat 70 de exemplare de broșuri, în care se demasca starea de lucruri a religiei iudaice.

Ca urmare s-au dat următoarele indicații:

- de acordat atenție tuturor organizațiilor de partid și comsomoliste;

- Ministerul Culturii al URSS, Comitetul radio și tele de pe lângă Consiliul de Miniștri al URSS, Ministerul Învățământului Superior, ministerele învățământului din republicile sovietice – intensificarea considerabilă a activității de propagandă științifico-ateiste, mai ales în rîndurile tineretului;

- un rol de bază în propaganda științifico-ateistă să-l aibă organele de presă. În toate ziarele, revistele la nivel unional, republican, raional să fie publicate sistematic articole ce vor conține subiecte despre educarea populației în stil ateist;

- a spori propaganda în rîndurile muncitorilor. Pentru aceasta de atras în calitate de agitatori savanți cu renume, pedagogi, propagandiști;

- a iniția și asigura editarea revistei lunare „Știința și Religia”;

- Ministerul Învățământului Superior al URSS și facultățile universităților – a pregăti cadre cu cunoștințe aprofundate în domeniul ateismului, în conformitate cu aceasta a adopta planurile și programele de studii a facultăților de filosofie;

- a iniția în cadrul institutelor de filosofie ale Academiei de Științe a URSS și republicilor sovietice, și al facultăților de filosofie elaborarea lucrărilor științifice pe teme ateismului¹⁹.

La 4 octombrie 1958 CC al PCUS a adoptat o hotărîre secretă „Despre memoriul Secției de propagandă și agitare a CC al PCUS pen-

¹⁹ http://www.rusoir.ru/index_print.php?url=/03print/02/239, Российский государственный архив социально-политической истории, Ф. 4, Оп. 16, Д. 554, Л.5–13, Подлинник.

tru republicile sovietice”, „Despre neajunsurile lucrului științifico-ateist”, care dispunea tuturor organizațiilor de partid și obștești și organelor de stat să intensifice ofensiva împotriva rămășițelor religioase ale oamenilor sovietici. După amplexarea măsurilor trasate această acțiune a fost fără precedent.

Aceste argumente documentare privind politica autorităților în domeniul ateismului și de închiderii bisericilor în RSSM le vom elucidă prin exemplul din raionul Leova și vom prezenta două documente ce se referă la acea perioadă, care prezintă un tablou destul de amplu și nu necesită comentarii.

La finele anului 1960 este închisă și biserica din orașul Leova. Într-un memoriu către locțiitorul președintelui Sovietului de Miniștri al RSSM tovarășului Șcelokov N.A. din partea președintelui sovietului raional de partid din Leova K. Burilkov, datată cu 23 februarie 1960, se stipula că s-a luat decizia de a închide biserica în orașelul Leova. Aici se aduc următoarele argumente²⁰:

„În legătură cu întărirea propagandei ateiste începînd cu partea a 2 a anului 1959, muncitorii și funcționarii întreprinderilor din oraș în cadrul adunărilor au început mai des să ridice problema de închidere a bisericii din Leova, pentru că ea împiedica antrenarea cetățenilor în construcția comunismului.

Apoi din octombrie 1959 au parvenit un șir de cereri individuale și de grup în adresa sovietului raional și orașenesc. În ele cetățenii orașului cereau să fie închisă biserica și să fie predată ca sediu pentru necesitățile culturale.

În anul 1959 și ianuarie 1960 s-au înregistrat 2484 de cereri, în mare parte de la populația de o vîrstă matură (în total populația matură număra 3270 oameni).

Actualmente biserica este frecventată de 30-40 oameni, și aceia venind din satele vecine, numărul cărora se micșorează zi de zi.

Majoritatea credincioșilor orașului nu frecventează biserica, fiind doar 10-20 persoane un număr neînsemnat. Aceștia pot să frecventeze cu același succes biserica din satul Filipeni, fiind aflat la o distanță de 6 km de la oraș.

Reieșind din cele expuse, Executivul Sovietului raional Leova solicită Consiliului de Miniștri al RSSM să aprobe hotărîrea din 21 ianuarie 1960 cu privire la închiderea bisericii din orașelul Leova și de a transmite edificiul pentru necesitățile sociale, după cum o cere majoritatea populației, adică să fie un cinematograful”.

Al doilea document reprezintă o concluzie a Împuternicitului Consiliului pentru afacerile bisericii ortodoxe de pe lângă Consiliul de

²⁰ Arhiva Națională a Republicii Moldova, F. 3046, Inv. 1, D. 106, f. 225-226.

Miniștri al URSS pentru Moldova A. Oleinic, pe marginea demersului Sovietului raional Leova și Comitetului raional de partid și societății din orașelul Leova despre scoaterea de la evidență a societății religioase a orașelului Leova și reutilarea edificiului bisericii în muzeu. Documentul datează din 09 septembrie.

În continuare prezentăm textul documentului în traducere din limba rusă: „În urma lucrului ateist desfășurat în rîndul populației de către organizațiile de partid, sovietice și sociale ale orașelului Leova, marea parte a populației orașului s-a dezis de biserică, societatea religioasă s-a destrămat, iar conducătorii ei au dat ei înșiși Comitetului raional cheile de la ușa bisericii.

În urma frecventării reduse a bisericii, preotul Racovița a refuzat să officieze liturgii în această biserică.

La 4 km de la orașelul Leova, în satul Filipeni, se găsește o biserică funcțională care este destul de suficientă pentru a satisface cerințele religioase ale unui număr foarte mic de bătrîni și bătrîne, cetățeni ai orașului Leova, care nu s-au dezis de religie.

Slujirea domnului în biserica din Leova a încetat din ianuarie 1960. de atunci nu a parvenit nici un demers pentru a relua slujbele în biserică.

Arhiepiscopul Nectarii nu are nimic contra scoaterii de la evidență a societății religioase din Leova.

Consider că demersul Sovietului raional Leova și Comitetului raional de partid și societății din Leova este necesar de aprobat și roagă Consiliul pentru afacerile bisericii ortodoxe de pe lângă Consiliul de Miniștri al URSS pentru Moldova să scoată de la evidență societatea religioasă din Leova și să consimtă reutilarea edificiului bisericii în muzeu ”.

Închiderea masivă a bisericilor în raionul Leova, și mai ales a bisericii din centrul raional, de către comuniști urmărea un scop dublu. Pe de o parte, promovarea ateismului în rîndul populației băștinașe, iar pe de altă parte, promovarea ateismului și în statele vecine, deoarece zona era în imediata apropiere de hotarele URSS. Pînă la proclamarea independenței Republicii Moldova, biserica din satul Filipeni rămîne unica în care este practică învățătura creștină²¹.

Un alt exemplu al crimelor comuniste este Mănăstirea Hîrbovăț, care la începutul anilor 1960 a rămas una dintre ultimele mănăstiri care mai funcționau. Călugării care erau alungați din locurile lor de rugăciune se retrăgeau aici. Aici s-au refugiat călugării de la Căpriană, de la Țigănești și de la alte mănăstiri.

După un lung și crunt asediu armat, rezistența este înfrîntă în anul 1962, cînd agenții KGB-iști „confiscă” cheile mănăstirii. A doua zi au so-

²¹ Simion Carp, Elena Carp, Terentie Carp, Ghenadie Ciobanu, *Istoria satului Baiuș în documente. 1911-2011*, Chișinău, 2012, p. 512.

sit organele de miliție, susținute de armată cu tancuri, pentru a preveni o posibilă revoltă, asemenea celei de la mănăstirea Răciula.

Multe dintre odoarele și obiectele bisericești aflate aici au fost distruse și arse. Ostașii au distrus subsolurile bisericii Pogorîrea Sfintului Duh, unde erau înmormântate fețele bisericești. A fost distrus altarul și catapeteasma. Cele Șase clopote ale bisericii au fost coborâte și duse din mănăstire. Icoanele, cărțile, arhiva au fost arse.

Imediat după desființare, mănăstirea a fost transformată în școală pentru copii cu handicap. Biserica a devenit clubul școlii, iar subsolurile ei - depozite. Mai târziu această biserică a ajuns să fie grajd pentru animale²².

În RSSM a apărut o broșură cu denumirea „*Măsuri privind intensificarea educației ateiste a populației republicii. Aprobata de Prezidiul CC al PC al Moldovei pe 16 martie 1964*”.

Ea cuprinde compartimentele:

1 Pregătirea specialiștilor atești și instruirea ateistă a cadrelor presupune:

A numi curatori pentru satele în care s-au înregistrat cei mai mulți credincioși din rîndurile lectorilor instituțiilor de învățămînt, pentru acordarea ajutorului practic în munca cu credincioșii.

A introduce începînd cu anul de studii 1964/1965 în Universitățile de medicină, agrară, pedagogică, arte din Chișinău un obiect obligatoriu cu susținerea examenelor la cursul „Bazele ateismului științific”, inclusiv în școlile profesionale cu profil de medicină, pedagogie și cultură, seminare, lucrări de curs și colocvii legate de practica muncii ateiste.

Pentru învățători, liderii de pionieri și educatorii preșcolari a format în cadrul institutelor pedagogice din orașele Chișinău, Bălți și Tiraspol cursuri de funcționare permanentă de scurtă durată pe tema ateismului științific.

2. Educația ateistă a folosit toate mijloacele de influențare ideologică asupra maselor, ceea ce prevede:

„A dispune Ministerului Culturii RSSM să îmbunătățească repertoriul ateist al teatrelor, concertelor. Fiecare teatru să aibă scenete cu conținut ateist și să permită vizionarea lor în masă de către populație.

La fel și muzeele să organizeze expoziții de tablouri, picturi și alte materiale cu caracter ateist nemijlocit în orașele și satele republicii.

Studioul „Moldova-Film” a introduce în plan crearea filmelor cu caracter ateist, atît artistice, cît și documentare.

Editura „Cartea Moldovenească” să pregătească și să editeze cărți, broșuri, culegeri de documente ale partidului în limba moldovenească, pan-carte etc. Să editeze o culegere de folclor moldovenesc cu caracter ateist”.

²² <http://www.crestinortodox.ro/biserici-manastiri/manastirea-harbovat-67898.html>.

3. *Perfecționarea formelor și metodelor muncii ateiste, ceea ce prevedea:*

„Reieșind din faptul că între credincioși 70-75 % sunt femei, a antrenat în munca educativ-ideologică pe cei mai pregătiți propagandiști-ateiști, mai ales din rîndul femeilor.

A considera forma de bază lucrul individual cu credincioșii. În acest caz, a da în seama unui propagandist cîte un credincios fervent.

În școli a folosi activ diferite forme de educare a elevilor în afara orelor de studii, cercuri, ungherașe ale tinerilor atești, lecții, serate, excursii, vizitarea teatrelor, cinematografele etc.”.

Critica religiei de către guvernare era desfășurată pe diferite căi, inclusiv prin intermediul cinematografelei:

- 1959 – Ioana;
- 1960 – Creatoarea de minuni;
- 1960 – Nori deasupra Borskului;
- 1960 – Te iubesc, viață;
- 1961 – Anatema;
- 1962 – Armaghedon, film realizat de studioul „Moldova – Film”;
- 1962 – Spovedania;
- 1962 – Sfirșitul lumii;
- 1962 – Păcătoasa;
- 1962 – Îngerul căzut.

Fiecare protest manifestat de credincioși era considerat antisovietic. Multe biserici au fost închise. Soarta instituției spirituale era hotărâtă în strînsă colaborare cu organele supreme ale URSS, cu Consiliul de Miniștri, cu alte organe. Un exemplu poate servi Hotărârea Consiliului de Miniștri (nr. 249 din 23 mai 1962) al RSS Moldovenești despre scoaterea de la înregistrare a comunităților religioase și bisericilor de la evidența celor active. În text se menționează aprobarea propunerilor executivelor raionale Strășeni, Taraclia, Telenеști, Fălești, Florești, Ciadîr-Lunga, Cimișlia, Edineț, Cărpineni, Orhei, Rezina, Glodeni și a împuternicitului Consiliului pentru Biserica Ortodoxă Rusă a Consiliului de Miniștri a URSS pentru RSS Moldovenească cu o anexă de 19 comunități și biserici. Astfel de hotărâri au fost destul de multe. Ele erau luate periodic cu un interval de 2-3 luni. Tot instanțele menționate au hotărât și soarta banilor și bunurilor materiale aflate în proprietatea comunităților religioase închise²³.

Un prinos la editarea lucrărilor științifice cu caracter ateist l-a avut și Academia de Științe a RSSM prin intermediul Facultății de filozofie și

²³ Alexandru Moraru, „Biserica ortodoxă după ocuparea Basarabiei de sovietici” /<http://mazarini.wordpress.com/2010/07/02/biserica-ortodoxa-dupa-ocupatia-basarabiei-de-sovietici/>

drept. Iată una din ele „*Pagini de istorie a religiei și ateismului în Moldova*”, Chișinău, 1971.

După ce a fost înlăturat de la conducere Hrușciiov, lupta împotriva Bisericii Ortodoxe se diminuează. Una din cauze era faptul că L. Brejnev a criticat aspru politica promovată de predecesorul său. Totuși mașina comunistă a continuat să funcționeze, propaganda ateistă fiind oprită doar în 1991.

În anii '70 ai secolului XX, ideologii comuniști menționau: „Teologii basarabeni cu vreo 40 ani în urmă identificau materialismul dialectic și istoric cu cel vulgar, îl condamnau din motivul că neagă esența lui Dumnezeu... În societatea visată de comuniști, spuneau ei, nu va exista nici proprietatea privată, nici familia. Declarînd-o irealizabilă, teologii se ridicau în apărarea orînduirii capitaliste. La fel o fac teologii și astăzi”²⁴.

O activitate imensă a desfășurat Partidul comunist și serviciile secrete ale URSS la elaborarea manualului „Cartea de căpătii a ateistului”, care a înlocuit lucrarea mai veche cu denumirea „Satelitul ateistului”, editat în milioane de exemplare în Uniunea Sovietică. În această carte pe 430, 450 de pagini (de la ediție la ediție) ei s-au străduit să cuprindă toate problemele teoretice și practice, necesare pentru educarea științifico-ateistă a maseilor, începînd de la copiii de la grădiniță, elevi, studenți, țărani, muncitori pînă la slujitorii duhovnicești. La ea au lucrat oameni de știință, cadrele profesionale ale instituțiilor superioare, jurnaliști, propagandiști etc. Edițiile ei au apărut anual din 1968 pînă în 1987. Timp de 19 ani au apărut nouă ediții. La ultima ediție din 1987 au lucrat 27 de persoane cu grade științifice (doctori în filosofie, candidați în științe filosofice și istorice).

În continuare prezentăm doar cîteva din valorile naționale care au devenit victime ale criminalității politice în Republica Moldova în perioada guvernării comuniste:

– Biserica „Sfîntul Pantelimon”, care a fost construită în 1891 – a fost transformată într-un salon de degustare a vinului. Ulterior, clădirea a fost „revalorificată”, fiind transformată în depozit pentru recuzitele Studioului „Moldova-Film”.

– Biserica „Sf. Ierarh Nicolae”, zidită în 1901 – transformată în Casă de cultură a Institutului de Medicină.

– Catedrala „Schimbarea la Față”, la început, capelă a Gimnaziului de băieți nr. 2 (Liceul militar „Mihai Viteazul”), a fost construită în 1902 – transformată în planetariu.

– Catedrala „Nașterea Domnului Nostru Iisus Hristos”, simbolul orașului Chișinău, a fost sfințită la 13 octombrie 1836 – transformată în

²⁴ A. Babii, M. Goldenberg, *Religia și lupta ideologică*, Editura „Cartea Moldovenească”, Chișinău, 1978, p. 9.

sală de expoziții²⁵.

Un foarte mare număr de preoți basarabeni au fost torturați și martirizați de bolșevici, lista unora din ei fiind prezentată mai jos folosind ca reper datele articolului publicat de preotul și publicistul basarabean Vasile Țepordei în ziarul public municipal „Capitala” din 21 noiembrie 2008 (pag. 7). „Unul dintre cei mai de seamă este preotul Alexandru Baltaga din Călărașii Lăpușnei. Născut în anul 1861 în comuna Lozova, Lăpușna, după absolvirea seminarului este numit la Călărași, unde a activat pînă la anul 28 iunie 1940. A fost frunțaș de seamă al preoțimii basarabene. A votat unirea Basarabiei cu România și a fost decorat atît de biserica ortodoxă țaristă, cît și de biserica Ortodoxă Română. Rămas la 28 iunie 1940 în Basarabia, la 21 august 1940 este arestat în timp ce oficia Sfînta Liturghie. Este purtat prin închisorile NKVD din Chișinău și deportat în Tataria, unde moare la 3 august 1941. Așa a terminat viața de martir preotul Alexandru Baltaga, în vîrstă de 80 de ani.

Preotul Ion Spinei din Sălcuța, Tighina, fost deputat național țărănist, condamnat și deportat în URSS, de unde nu s-a mai întors.

Preotul Dumitru Zaharia din Lărguța Cahulului, fost parlamentar țărănist, a fost arestat și condamnat avînd aceeași soartă ca părintele Spinei.

Preotul Vladimir Istrate din comuna Bardar, Lăpușna, a fost omorât de hoardele de bolșevici în timpul năvălirii lor.

Preotul Boțan din Lozova, Lăpușna, a fost terorizat pînă și-a dat sufletul, dar nu a renunțat la credință.

Preotul Vasile Bodrug din satul Dușmani, raionul Rîșcani, a fost omorît prin împușcare în anul 1941.

Preotul Dumitru Ciornei din Chișcăuți, Hotin, a fost ucis prin împușcare în anul 1940.

Preotul Mina Țăruș din județul Orhei, a fost ucis cu multă cruzime de bolșevici în anul 1940.

Preotul Miihai Ghilea din satul Untești, raionul Ungheni, a fost ucis la Barnaul în anul 1942.

Preotul Gheorghe Mihalache din Căușanii Tighinei este deportat și moare în anul 1940 în ținutul Krasnoiarsk.

Preotul Gheorge Munteanu din Ismail, este omorît în fața catedralei din Ismail după ce a fost tuns și bărbierit pe treptele Sfîntului Lăcaș.

Preotul Porfirie Șoimu din Parcanii Sorociei, a fost împușcat în anul 1941.

Preotul Vlad Cernăuțeanu din Tighina, a fost condamnat și deportat fără ca să se mai întoarcă.

²⁵ <http://documentar-ortodox.blogspot.com/2013/02/distractii-comuniste-in-biserici.html>.

Preotul Anton Cernăuțeanu din Chișinău, și Petre Cernăuțeanu din Chișinău – ambii au avut aceeași soartă.

Preoții Anatolii Spinei din Dolna Lăpușnei și Alexandru Grosu, din Olănești, Cetatea Albă, au murit în aceleași condiții.

Preotul Alexandru Bobeică, pensionar din Chișinău, a avut aceeași soartă.

Preotul Avacum Rusu din Bălți a fost deparat în Siberia fără să se întoarcă.

Preotul Vasile Doncilă, fost profesor la Liceul „Alexandru Donici” din Chișinău, a avut aceeași soartă ca și preoții Alexandru Ghipețchi, pensionar din Chișinău, și Constantin Rugină, din Tighina.

Preotul Gheorge Tudorache, fiind cu serviciul în județul Lăpușna, deși originar din Covurlui, a fost condamnat și deportat în Siberia.

La întoarcerea mea din URSS, am ajutat mamei preotului Gheorge Tudorache să ceară repatrierea sus-numitului care era, după expirarea pedepsei, deportat în Siberia. A sosit în țară, a fost preot în eparhia Dunării de Jos, dar nu a mai putut rezista și a trecut la cele veșnice.

Preoții Zubcu, din Tighina, Haralambie Samburschi, din Cimișlia Tighinei, ca și preotul Constantin Gârlovanu, din comuna Speia, au fost condamnați și au murit în Siberia.

Preotul Procop Teoctist, din Costeștii Lăpușnei, a fost condamnat și trimis în Siberia. Reîntors în Basarabia, a fost repatriat în țară, unde și-a făcut datoria de preot, dar din cauza suferințelor avute a trecut la cele veșnice.

Preotul Gheorghe Harghel, fost profesor la Conservatorul din Chișinău, a fost condamnat să-și ispășească pedeapsa la Polul Nord.

Cînd Hrușciiov i-a propus să-l repatrieze în România, el a preferat să rămână la Chișinău, ca profesor la Conservator. După un an însă, a fost dat afară din serviciul și a murit mai mult de foame.

Numărul celor martirizați este cu mult mai mare. Basarabia este martiră prin numărul mare de martiri creștini sacrificați de bolșevici”.

Desigur, mașina comunistă de extirpare a religiei astăzi nu mai există. Însă au rămas un număr imens de persoane educate în spiritul științifico-ateist, care ocupă astăzi locuri de conducere în stat, în organizați, în instituții, care continuă din culise lucrul început în 1917.

Va trebui să se succedă vreo cîteva generații pentru a purifica totalmente Biserica Ortodoxă, care astăzi este doar unicul ungheraș unde este liniște și pace, loc unde poți să te rogi la ziua de mîine, credința într-o viață prosperă pentru cetățenii Republicii Moldova.

MANIPULAREA OPINIEI PUBLICE PE EXEMPLUL CAZURILOR TRAGICE DE LA CERNOBÎL ȘI ARMENIA

Sofia CHIRIȚA,

*lector asistent al Catedrei „Științe polițieneste și socioumane”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
master în drept*

Summary

In an age in which democratic values are highly valued and defended, information freedom acts of crucial significance in promoting and cultivating them in society. A considerable contribution to defend the right to free access to information was brought by adopting numerous international documents including resolution 1946 adopted by the UN General Assembly, which reads: “Freedom of information is a fundamental human right and touchstone of all freedoms to which the United Nations are faithful”.

*„Informația e avuție, adevărul e avere.”
(Rabindranath Tagore)*

Într-o epocă în care valorile democratice sunt extrem de prețuite și apărate, libertatea de informare comportă o semnificație crucială în vederea promovării și cultivării acestora în cadrul societății. O contribuție considerabilă în vederea apărării dreptului la accesul liber la informație a fost adusă prin adoptarea numeroaselor documente internaționale, printre care Rezoluția din anul 1946 adoptată de către Adunarea Generală a ONU, ce prevedea următoarele: „Libertatea de informare este un drept fundamental al omului și piatra de încercare a tuturor libertăților cărora Națiunile Unite le sunt credincioase”.

În această ordine de idei, ținem să menționăm că importanța majoră a dreptului la libera informare capătă o deosebită amploare în anii următori, dovada acestui fapt constituind consfințirea acestui drept în textul art. 19 din Declarația Universală a Drepturilor Omului adoptată la 10 decembrie 1948 la New York, care prevedea clar că: „Orice individ are dreptul la libertatea de opinie și de exprimare, ceea ce implică dreptul de a nu fi tulburat pentru opiniile sale și acela de a căuta, de a primi și de a răspândi, fără considerații de frontieră, informații și idei prin orice mijloc de exprimare” [1].

Deși dreptul la libera informare este accesibil tuturor indivizilor, aceștia în cele din urmă nu îl exercită într-un mod direct și personal.

Majoritatea covârșitoare a oamenilor nu se adresează la instituțiile statale pentru a obține informațiile necesare, ci fac apel la mijloacele de informare în masă. Publicul se află mereu în căutarea divertismentului, așteptând de la mass-media noutăți despre evenimentele din societate.

În pofida faptului că dreptul la libera informare pare a fi unul benefic atât pentru emițătorii de informație, cât și pentru receptori, ideea potrivit căreia cetățenii au dreptul să obțină informații de la instituțiile guvernamentale prin intermediul presei nu era unanim recunoscută în perioada sovietică. Restricționarea accesului public la informație era argumentată de către instituțiile de decizie ale societății prin faptul că acest lucru se întreprinde „spre binele poporului” în scopul evitării unor eventuale instabilități, conflicte, încercări de a submina activitatea organelor de conducere a statului etc.

În realitate însă, aceste argumente de cele mai dese ori se dovedeau a fi nefondate. Ideea potrivit căreia guvernul restricționează informația spre binele cetățeanului este o concepție învechită și foarte nedemocratică referitoare la relația dintre guvern și populație. Drept argument în acest sens poate servi faptul că informația nu aparține celor ce conduc, ci celor conduși.

În acest context, susținem părerea lui Abid Hussein, înaltul oficial al Organizației Națiunilor Unite, raportor special pentru libertatea de opinie și de exprimare, precum că: „Libertatea își va pierde orice sens, dacă oamenii nu au acces la informație. Accesul la informație este fundamental pentru o viață democratică. În consecință, tendința de a ține informația departe de public trebuie controlată cu mare atenție” [5].

Abordând problematica interdicțiilor referitoare la dreptul la libera informare, în continuare vom trece în revistă unele cazuri de tănuire a informației în perioada existenței Imperiului Sovietic, axându-ne în mod special pe accidentul nuclear de la Cernobâl (26 aprilie 1986) și pe cutremurul din Armenia (7 decembrie 1988).

Așadar, înainte de a examina cazurile sus-menționate, vom enumera unele acte cu caracter internațional care în mod vădit evidențiază importanța păstrării echilibrului ecologic, în special:

- Convenția relativă la conservarea florei și faunei în stare naturală, semnată la Londra la 8 noiembrie 1933;
- Convenția pentru protecția florei, faunei și frumuseților naturale ale țărilor Americii, semnată la Washington la 12 octombrie 1940;
- Convenția Internațională de Protecție a Plantelor din 6 decembrie 1951;
- Convenția privind evaluarea impactului asupra mediului înconjurător în zonele transfrontiere din 25 februarie 1991;
- Acordul cu privire la colaborarea în domeniul ecologiei și pro-

tecției mediului natural ambiant din 8 februarie 1992 etc. [2, p. 239].

Unul din paradoxurile omenirii constă în faptul că, fiind o parte a naturii, umanitatea omoară și distruge mediul admirându-l la nesfârșit. Spre deosebire de activitatea umană, cele cinci componente esențiale ale naturii (flora, fauna, aerul, apa, solul) nu cunosc nici o frontieră de stat, nici o frontieră vamală. Ca rezultat, ecosistemul se îmbolnăvește de un virus mortal, medicament pe care omenirea, deocamdată, nu se pregătește să-l prepare pentru a combate acest flagel [4, p. 251-252].

Cel mai grav și răsunător accident nuclear din istoria energiei atomice cu urmări catastrofale atât pentru mediu, cât și pentru societate este considerat cel din fosta Uniune Sovietică, de la Cernobîl (o localitate nelocuită din Ucraina situată în nordul țării, în apropiere de frontiera cu Belarus, regiunea Kiev, raionul Ivankiv). Orașul e situat la aproximativ 10 km de la Centrala Atomoelectrică Cernobîl - Lenin, aceasta având patru reactoare energetice nucleare de tip RBMK-1000, la unul dintre care a și avut loc accidentul.

Avaria s-a produs sâmbătă, la data de 26 aprilie 1986, la orele 01:23:58, ca urmare a producerii unei explozii catastrofale a cazanelor sub presiune de abur din componența reactorului nr. 4, unde s-a și declanșat un incendiu urmat de o serie de explozii adiționale și ca urmare producându-se o fluidizare nucleară [6].

Conform unor date prezentate de sursele de informare în masă, accidentul s-a produs în timpul unui test de siguranță în cadrul căruia lucrurile au scăpat de sub control din cauza unei erori umane. Condițiile pentru începerea acestui test au fost pregătite ziua, pe data de 25 aprilie 1986, iar producția de energie a reactorului a fost redusă cu 50%. O stațiune locală de putere a fost închisă pe neașteptate. Coordonatorul rețelei electrice din Kiev a cerut amânarea scăderii aportului energetic al centralei în rețea, pentru acoperirea „vârfului” de consum al serii. Directorul centralei a consimțit și a amânat testul de siguranță până la sosirea schimbului de noapte, în care o echipă neexperimentată urma să lucreze la reactorul nr. 4 în noaptea respectivă și în ziua următoare [6].

La 25 aprilie, orele 23:00 s-a permis închiderea reactorului pentru continuarea testului, prevăzându-se ca din nominalul său de 3,2 GW energie, reactorul să fie adus la o energie de 0,7-1,0 GW, cu scopul de a efectua testul la cel mai jos nivel de putere recomandat. În pofida acestui fapt, noua echipă fiind surprinsă de amânarea anterioară a încetirii reactorului a urmat protocolul original al testului. Drept urmare, a fost reducerea prea rapidă a nivelului de putere a energiei. În asemenea circumstanțe, reactorul a produs o cantitate enormă de zenon-135, care a scăzut și mai mult puterea (spre 30 MW – aproximativ 5% de valoare presupusă) [6].

Operatorii au considerat că scăderea rapidă a puterii a fost provocată din cauza unui defect la unul dintre regulatorii acesteia, scăpând din vedere contaminarea reactorului cu neutronii de xenon-135. În scopul de a spori reactivitatea, au fost scoase celulele de control din reactor în pofida faptului că acest lucru este permis numai cu respectarea unor reguli stricte de siguranță. Totuși puterea reactorului nu a crescut decât în jur de 200 MW (putere ce reprezintă mai puțin de o treime din minimum necesar pentru efectuarea experimentului) [6].

Ca urmare a depistării unui șir de defecțiuni, șeful echipei a decis continuarea realizării experimentului început. O latură a experimentului a constituit și pornirea la 26 aprilie la orele 01:05 a pompelor de apă, care fiind acționate de turbina generatorului, au dus la creșterea fluxului de apă spre orele 01:19, ceea ce era contrar regulilor de siguranță. Acest aspect a produs o funcționare extrem de instabilă, unde lichidul de răcire și xenon-135 au substituit rolul celulelor de control din reactor [6].

Așadar, ca urmare a acțiunilor săvârșite, s-a produs o explozie violentă, iar scutul superior al clădirii – o construcție care cântărea 1000 de tone – a fost pulverizat. Învelișul de grafit al reactorului a luat foc, iar produsele fisiunii radioactive au fost aruncate la mai mulți kilometri în atmosferă. Dintre cei 40 de compuși și elemente eliberate în aer (circa 50 de tone în total) cei mai activi și mai periculoși sunt dioxidul de uraniu (combustibil nuclear) și produșii de fisiune puternic radioactivi (iod 131 – care este absorbit la nivelul glandei tiroide, putând genera cancerul tirodian, plutoniu 239, cesiu 134 și 137 – care inhalat poate afecta organele interne, provocând cazuri de cancer pulmonar, leucemie sau mutații genetice, stronțiu 89 și 90 – care se acumulează în oase producând tumori și leucemie) [3, p. 6-7].

Incendiul a durat zece zile. Ca urmare a producerii acestuia în atmosferă au fost degajate cantități enorme de materiale radioactive de aproximativ cinci, zece ori mai multe decât în Fukushima, Hiroshima și Nagasaki (Japonia).

Inițial, după declanșarea avariei, autoritățile sovietice au încercat să mușamalizeze faptele, drept motiv servind intenția de a nu crea panică în rândurile populației. În această ordine de idei, conchidem că un alt aspect al tragediei de la Cernobâl l-a constituit secretomania Moscovei asupra catastrofei declanșate. Astfel, în mass-media vremii nu au apărut decât puține informații despre incendiu și pericolul existent, toate ziarele fiind controlate de către partid. Maximum ce era relatat în presa sovietică era faptul că la centrala atomoelectrică de la Cernobâl, situată la 130 km de Kiev, s-a produs o avarie. Oamenilor le era recomandat în aceste „anunțuri” vagi să evite ieșirile copiilor în spații largi, să spele bine fructele și legumele etc. Fiecare anunț menționa fără alte detalii că radioactivitatea

continuă să scadă. Printre măsurile luate era și distribuirea tabletelor de iod elevilor și copiilor.

Deși presa sovietică brava că: „Centralele atomice ale țării noastre sunt absolut inofensive pentru populația din zonă și nu există nici un motiv de îngrijorare”, oamenii de știință din fosta URSS au semnalat încă înainte de anul 1986 existența unor nereguli la centralele nucleare, inclusiv la cea de la Cernobîl. Năzuințele acestora de a preveni un posibil pericol au fost neglijate de Kremlin. Un exemplu elocvent poate servi cazul colaboratorului Institutului de Energie Atomică „I. V. Kurceatov” – Ivan Jejerun, care ca urmare a unor numeroase încercări de a atrage atenția asupra pericolelor focoaselor nucleare, a fost concediat pe motiv că nu a înțeles „performanțele științei sovietice” și a fost etichetat drept dezechilibrat psihic [7].

Doar atunci când monitorizatorii centralei din partea Suediei și Finlandei au raportat despre nivelul ridicat de radioactivitate în aer, Kremlinul a fost nevoit să recunoască accidentul. Din cauza atitudinii iresponsabile a conducerii de atunci, pe parcursul zilelor de 26 și 27 aprilie 1986, populația din zonă a continuat să ducă o viață obișnuită. În acele zile s-au făcut două nunți, oamenii mergeau, ca de obicei, la pescuit și nimeni dintre ei nu bănuia că radiația din localitatea lor depășește de 50 de ori limita admisă. Nu a fost anulată nici chiar demonstrația de 1 mai de la Kiev, oraș situat la 130 km de la Cernobîl (locuitorii capitalei ucrainene au avut noroc că vântul era orientat în direcția opusă urbei). Liderii comuniști din Ucraina conștientizau pericolul, deoarece își evacuasera familiile la Moscova, cât mai departe de accident [7].

Spre deosebire de URSS, unde liderii sovietici păstrau datele despre avarie în strictă confidențialitate, în celelalte țări afectate de radiație s-a reacționat prompt la circumstanțele survenite de pe urma accidentului produs.

Peste ocean, americanii au dedicat catastrofei nucleare spații foarte generoase. De exemplu, în revista americană *Time*, reactorul „avariat” a ajuns pe copertă. [8].

În Polonia la 29 aprilie 1986, Agenția Națională Poloneză pentru Energie Atomică a recomandat excluderea din alimentație a laptelui proaspăt și înlocuirea lui cu lapte pasteurizat. A fost interzis, de asemenea, consumul de legume, carne și pește. Pentru zece milioane de copii și adolescenți au fost repartizate doze de iod. În Germania, au fost lichidate stocurile de lapte proaspăt și legume. În Elveția, bovinele erau ținute în grajduri, neavând acces la pășuni. Mai târziu, și Ucraina a aplicat măsuri de restricție a comerțului cu produse alimentare, iar o parte din piețele sezoniere au fost închise din cauza faptului că alimentele au suferit o contaminare substanțială pe termen lung [7].

Avaria de la Centrala Nucleară Electrică Cernobâl (CNEC), din 26 aprilie 1986, este considerată cea mai mare catastrofă ecologică din Europa, estimată la cel mai înalt nivel de radiație – nivelul al VII-lea. Nu întâmplător, Cernobâlul a fost numit „Gulag atomic”. La lichidarea consecințelor acestei catastrofe au participat peste 800 mii de oameni din diferite țări ale lumii, printre care se numără și moldoveni. Peste 7 milioane de persoane au fost afectate, direct sau indirect, iar zeci de mii de participanți la înlăturarea pericolului au murit din cauza supradozării cu radiație, sau ca urmare a bolilor provocate de radiație [7].

Impactul avariei de la Cernobâl s-a extins nu numai asupra întregului ecosistem, ci și asupra psihicului uman, în mod special au avut de suferit persoanele care cunoșteau situația existentă la acel moment din prima sursă.

Astfel, avaria de la Cernobâl a lăsat indiscutabil o amprentă dureroasă în memoria celor ce au cunoscut și au avut de suferit ca urmare a acestui tragic accident.

O altă tragedie de proporții poate fi considerată cutremurul din Armenia din 7 decembrie 1988. Acest cutremur face parte din lista celor mai dezastruoase și violente cutremure din ultimul secol.

Cutremurul s-a produs la orele 11:41, în orașul Spitak din Armenia, care a fost distrus practic în întregime în urma magnitudinii puternice ale acestuia. Epicentrul cutremurului care a avut magnitudinea de 6,9 pe scara Richter s-a situat la aproximativ 40 km de orașul armean Leninakan. Din nefericire, cutremurul s-a produs dimineața, când fabricile și școlile erau în plină zi de muncă. Cutremurul a durat mai puțin de un minut, iar patru minute mai târziu după primul val a urmat cel de al doilea, cu magnitudinea de 5,8 pe scara Richter. A fost cea mai cumplită catastrofă de acest gen după cutremurul din anul 1976 de la Tangshan, China, ce a avut o magnitudine de 7,8 pe scara Richter și care a ucis 655 000 de oameni.

În interiorul unei circumferințe de patruzeci și cinci de kilometri în jurul epicentrului cutremurului, clădirile cu mai mult de două etaje s-au prăbușit, zdrobind mortal sau îngropând de vii pe toți cei aflați în interior. Peste 15 000 de oameni au fost răniți în cutremur și, printr-o tristă împrejurare, spitalele în care erau plasați nu aveau suficiente antibiotice pentru numărul mare de răniți, astfel mii de oameni au decedat în urma infecțiilor care ar fi putut tratate [9].

Deși sursele oficiale sovietice tratau cutremurul din Armenia drept un cataclism natural, în sursele neoficiale se vehiculau unele opinii controversate precum că adevăratele cauze ale cutremurului produs sunt diametral opuse celor evidențiate de liderii sovietici.

În continuare vom prezenta una din versiuni ale respectivului caz tragic.

La 7 decembrie 1988 în orașul armenesc Spitak, ca urmare a testării a patru bombe geofizice s-a produs un cutremur ce a zguduit întreaga lume, soldat cu decesul a circa 350 mii de persoane. Cauzele ce au provocat cutremurul artificial în Armenia erau intenționat tănuite de către liderii politici cum ar fi secretarul general al PCUS, președintele Sovietului Suprem al URSS – M.S. Gorbaciov și ministrul Apărării al URSS – D.T. Iazov [10].

În vara anului 1988, cu o vizită în Armenia sosește ministrul Apărării al URSS – D.T. Iazov cu un grup de generali, ofițeri și oficiali militari tehnicieni. Delegația era însoțită de un șir de camioane mascate care se deplasau în ritm lent prin orașul Sevan îndreptându-se spre orașul Erevan. Coloana era supravegheată de o patrulă de militari ce purtau pe mâneci șevroane cu inscripția „bomba” [10].

În august 1988, într-o ordine rapidă, de pe poligoanele situate în preajma orașelor Sevan și Kirovakan a fost evacuat un număr impunător de lansatoare de rachete, tancuri și tunuri autopropulsate. De asemenea, marea majoritate a militarilor din corpul de comandă, luând concediu împreună cu familiile lor, au părăsit Armenia.

În septembrie 1988, Armenia este vizitată de B.E. Șerbina, vicepreședintele Consiliului de Miniștri al URSS, care era numit responsabil de gestionarea problemelor ce vizează testarea bombelor nucleare, a construcțiilor militare și plasarea dispozitivelor tehnico-științifice în zonele de explozie. Ulterior, în luna octombrie a aceluiași an, în Armenia iarăși sosește ministrul Apărării al URSS D.T. Iazov, însoțit de un grup de ofițeri ai Statului-Major al Ministerului Apărării al URSS. La sfârșitul lunii octombrie, Iazov și alți ofițeri s-au deplasat din Erevan spre nordul Armeniei, unde a inspectat personal redistribuirea echipamentelor militare, demontarea lansatoarelor de rachete fixe și mobile [10].

În contextul respectivelor evenimente, în prima decadă a lunii noiembrie în Armenia începuse să circule zvonuri precum că în țară se așteaptă o „testare teribilă”. Însă cu siguranță nimeni nu a presupus că în realitate va avea loc o testare a armelor geofizice.

Începând cu vara anului 1988 și până la sfârșitul lunii noiembrie a anului respectiv, într-un mod urgent dar organizat sub conducerea militarilor și reprezentanților KGB-ului URSS și a Armeniei, toate satele de origine azerbadjană începând cu Kapan situat la sud și până la Stepanavan, Kalinino și Gukaseana la nord au fost mutate în Georgia și Azerbadjan. În aceeași perioadă, în luna octombrie în fruntea poligonului militar din Spitak este numit colonelul Aliev, care a satisfăcut anterior serviciul militar în garnizoana Sovetoșenskoe din Erevan. Evenimentele petrecute anterior producerii cutremurului într-un mod vădit atenționau asupra pregătirii unei încercări monstruoase și distrugătoare pentru Armenia.

Acest fapt poate fi confirmat și prin convorbirea confidențială care a avut loc între soția generalului rus ce se afla la odihnă într-un sanatoriu din Arzni și S.T. Eremena, soția academicianului Ruzan Eremean, unde prima i-a șoptit că la începutul lunii decembrie în Armenia se așteaptă un „dezastru teribil”, sfătuind-o să părăsească țara [10].

Un caz asemănător a avut loc în mijlocul lunii noiembrie când pianista Svetlana Navasardean a primit un mesaj prin telefon de la prietenul acesteia ce se afla în Leningrad, cu îndemnul de a părăsi în mod urgent orașul Leninakan. Un alt caz este când telefonista din orașul Razdan a ascultat convorbirea telefonică a unui general rus cu Moscova, unde acesta a anunțat soția că se va reține pe durata efectuării testărilor.

În ultima decadă a lunii noiembrie și începutul lunii decembrie a anului 1988, în orașul Leninakan au fost semnalizate zeci de cazuri când militarii rămânând în oraș, fără a explica cauzele, evacuau familiile lor din Armenia în Rusia.

Așadar, conchidem că zvonurile despre pregătirea unui cutremur artificial au început să circule intens printre populația Armeniei.

La 4, 5 și 6 decembrie 1988 în apropierea orașelor Spitak și Kirovakan au avut loc explozii puternice ce au provocat un cutremur cu magnitudinea de aproximativ 3-4 grade pe scara Richter. La 7 decembrie, în jurul orei 10:30 muncitorii turci ce lucrau pe malul drept al râului Arpa din apropierea Leninakanului au părăsit locurile de muncă și s-au retras în grabă spre teritoriile lor. La orele 11:00, un soldat care a ieșit din poligon (orașul Spitak) a anunțat țăranii ce lucrau pe câmpul din apropiere să plece mai degrabă, căci acuși se vor declanșa testările [10].

La 7 decembrie 1988, la orele 11:41 în preajma orașului Spitak, în satul Nalband cu un interval de 10-15 secunde au răsunat două explozii puternice însoțite de distrugerii în masă, în urma cărora orașul Spitak s-a transformat complet în ruine [10].

În orașul Leninakan au fost distruse circa 75% din clădirile existente. După primul val de cutremur, edificiile înalte s-au rotit în jurul axei lor, iar după cel de al doilea val s-au prăbușit.

Îndată după testările realizate, orașele Spitak, Leninakan și satul Nalband, unde nemijlocit s-au produs exploziile, au fost înconjurată de trupele militare. Fotografiera și măsurarea dozelor de radiație a terenului respectiv erau interzise. Militarii cu destinație specială, sosiți la fața locului în orașul Leninakan, au primit ordin de a elimina de sub ruine pe militarii ce se aflau în momentul exploziei în cămin. Ca rezultat, persoanele care au reușit totuși să pătrundă la locul accidentului, scoteau de sub ruine populația băștinașă.

Cu câteva zile după producerea cutremurului, și anume la 12 decembrie 1988, Armenia a fost vizitată de M.S. Gorbaciov, secretarul

general al PCUS, președintele Sovietului Suprem al URSS, și de soția sa R.M. Gorbaciova. Aceștia au fost întâmpinați cu furie de populația armenescă. Partea covârșitoare a populației considera că anume M.S. Gorbaciov era vinovat de producerea cutremurului ce a răpit viața a circa 350 mii de persoane.

La 9 decembrie 1988, pe postul de televiziune armenesc a fost prezentată seismograma cutremurului artificial de către B.C. Karapetean, colaboratorul Institutului de Geofizică și Seismologie, însă deja pe 10 decembrie seismograma a dispărut într-un mod misterios fără urme din safeul rectorului institutului, nefiind găsită până în prezent [10].

La 10 decembrie 1988, în scopul de a efectua unele cercetări ale cauzelor ce au produs cutremurul, la Leninakan au sosit seismologi din Japonia, Franța și SUA, însă accesul acestora la locul faptei era interzis, mai mult decât atât, ei erau impuși de a întocmi acte de constatare a cutremurului ca fiind o calamitate naturală. Conform unor surse, la 15 decembrie, în orașul Baku s-a prăbușit avionul cu specialiștii militari-geofizicieni la bord (20 de persoane au decedat), aceștia se întorceau spre Moscova cu rezultatele investigațiilor efectuate în Leninakan. Circumstanțele în urma cărora nava s-a prăbușit rămân a fi misterioase și nedetectabile [10].

În acest context, conchidem că dreptul la libera informare a populației în fosta URSS era îngrădit totalmente prin mijloace nelegitime, inclusiv prin aplicarea violenței.

Și totuși, în ciuda faptului că opinia publică sovietică era manipulată de liderii politici din perioada respectivă, anii ce urmau după cutremur s-au evidențiat prin publicarea unui număr impunător de articole ce vizau problema demascării cauzelor și circumstanțelor ce au provocat tragicul cutremur din Armenia. În anul 1993, în ziarul *Dashnaksutyun* (tradus în limba rusă) este publicat un articol cu titlul „Războiul geofizic împotriva poporului armenesc” în care era arătat clar caracterul artificial al cutremurului din Armenia. Afirmările respective erau confirmate prin faptul că în urma cutremurului de origine naturală are loc un decalaj al straturilor în poziție orizontală, pe când în urma unui cutremur artificial decalajul apare în poziție verticală.

În decembrie 1996, în ziarul *Aurora boreală* apare un articol intitulat „La 7 decembrie 1988, împotriva Armeniei a fost aplicată arma geofizică”, unde sub rubrica „Ancheta Iusisapailului” în preambul se menționa următoarele: „Armele geofizice (tectonice) reprezintă cele mai recente forme de armament ce pot provoca un cutremur artificial. Principiul de funcționare a acestora se bazează pe orientarea exactă a undelor acustice și gravitaționale a exploziei nucleare de metrou” [10].

Din cele menționate mai sus, constatăm că oricât ar încerca liderii

sovietici să mușamalizeze datele reale ale cutremurului din Armenia, într-o societate unde presa este recunoscută a patra putere neoficială în stat adevărul iese întotdeauna la lumină.

În fine, ca urmare a unor ample investigații efectuate în materia cercetării cazurilor de tănuire a informației în URSS vizând catastrofa de la Cernobâl și cutremurul din Armenia se impune concluzia că sistemul totalitar sovietic nu recunoștea ideile de alternativă și nega noile abordări, crezând fără ezitare în supraputerea sa. Descoperirile științifice în domeniul fizicii și tehnicii, inclusiv cele ale energiei atomice, erau ținute în secret. Anume secretomania URSS-ului a contribuit la răspândirea unor știri false despre efectele dezastruoase ale catastrofei de la Cernobâl, despre cauzele ce au provocat cutremurul în Armenia. Totuși urmările acestor acțiuni ilegale ce îngredesc dreptul persoanei la libera informare în ultima instanță erau sortite eșecului.

Bibliografie

1. Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la New York la 10 decembrie 1948 (ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM nr. 217–XII din 28.07.1990). În: *Tratate internaționale (ediția oficială)*, vol. I, Chișinău, 1998, 388 p.
2. A. Barbăneagră, *Infracțiunile contra păcii și securității omenirii*, Chișinău, Tipografia „Sirius”, 2005, 560 p.
3. O. Șimon, *Cernobâl sau fantoma realității*. În: materialele conferinței științifice a elevilor „Muncă. Talent. Cutezanță” (Liceul teoretic „Gaudeamus”), Chișinău, 2010, 1-39 p.
4. Т. И. Ваулина и др., *Уголовное право: Особенная часть*, Москва, Издательство Инфо-норма, 1998, 456 с.
5. <http://www.acces-info.org.md/index.php?cid=214> (vizitat 02.06.2013).
6. http://ro.wikipedia.org/wiki/Accidentul_nuclear_de_la_Cernob%C3%AEl (vizitat 24.05.2013).
7. <http://www.timpul.md/articol/gulagul-atomic-de-la-cernobil-22751.html> (vizitat 01.06.2013).
8. <http://zimbrulcarpatin.wordpress.com/2013/02/13/dosarul-cernobil/> (vizitat 01.06.2013).
9. http://www.crispedia.ro/Cutremurul_din_Armenia__1988_ (vizitat 01.06.2013).
10. Ziarul *Mețamor*, nr. 14 din decembrie 2008, <http://vif2ne.ru/nvz/forum/arhprint/297767> (vizitat 09.06.2013).

ARMATA DE OCUPAȚIE - O CRIMĂ POLITICĂ

Ion CHIRTOACA,

*asistent universitar al Catedrei „Științe polițienești și socioumane”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept,*

Ghenadie EPURE,

*asistent universitar al Catedrei „Științe polițienești și socioumane”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Summary

At the present day in the Republic of Moldova after 24 years of independence is an issue that still remains to be present from the 90's, namely that of guaranteeing national security insurance, all these are amplified in the last period of time by those that besides traditional military order threat, the presence of a materialized foreign armies on its territory, it amplifies the risks of non-military actions of the internal forces heavily supported from the outside, therefore, the political power are required to identify the means that would guarantee independence and inviolability of the country.

Key words: security policy, occupation, political crime, neutrality, independence, sovereignty, vulnerability.

Un element indispensabil existenței unui stat independent îl reprezintă siguranța acestuia, iar responsabil direct de crearea stării de siguranță este politicul, care prin intermediul politicilor de securitate este chemat să garanteze securitatea statului. Prin urmare, după cum relatează Penelope Hartland-Thunberg: „Securitatea națională este capacitatea unei națiuni de a-și urmări cu succes interesele naționale așa cum le concepe ea, oriunde în lume” [5, p.28]. Responsabilitatea puterii politice în procesul creării mecanismului de asigurare a securității naționale la etapa actuală este argumentată de mersul relațiilor internaționale de azi și de faptul că conceptual în asigurarea securității colectivităților umane un rol cheie îi revine anume securității de ordin politic. Astfel după cum indică Barry Buzan „Securitatea colectivităților umane este afectată de cinci sectoare principale: militar, politic, economic, social și de mediu”. În continuare, autorul precizează că securitatea politică se referă la stabilitatea organizațională a statelor, a sistemelor de guvernare și a ideologiilor care le legitimează [6, p. 31]. Reeșind din cele expuse, puterea politică într-un stat independent reprezintă principala forță motrice ce are ca obiectiv apărarea inviolabilității hotarelor sale de orice forță străină și este chemată să sancționeze orice fel de încercare de a submina independența statului venită din partea oricărei surse, fie din interior fie din exterior. Dacă nu se respectă acest principiu un asemenea comporta-

ment este echivalent cu o crimă politică.

În acest sens, amintim, că la data 23 iunie 1990 Sovietul Suprem al RSSM a declarat Republica Moldova stat suveran. la data de 27 august 1991, aproximativ 800000 de cetățeni întruniți în Piața Marii Adunări Naționale din capitala țării au optat pentru declararea independenței, deziderat care s-a realizat prin adoptarea în aceeași zi de către reprezentanții poporului a Declarației de Independență.

În urma acestor evenimente, statul nostru devine subiect al dreptului internațional, iar pentru a urgenta procesul afirmării internaționale, tînărul stat aderă la toate organismele democratice internaționale de exemplu ONU, OSCE, CoE. În pofida acestor realizări, forțele străine susținute masiv de Federația Rusă, fapt constatat și de hotărîrea Curții Europene a Drepturilor Omului în Cauza Ilașcu și alții contra Moldovei și Rusiei. Pct. (380) al prezentei hotărîri stipulează „Curtea observă că, pe parcursul conflictului din Republica Moldova din anii 1991-1992, trupele armatei a Paisprezecea ce au aparținut succesiv (URSS, CSI și ulterior Federației Ruse) staționate în Transnistria, care este parte integrantă a Republicii Moldova, au luptat împreună cu și de partea forțelor separatiste Transnistrene. Mai mult, cantități mari de arme din depozitele armatei a Paisprezecea (care ulterior au devenit GOR) au fost transmise în mod benevol separatiștilor, care au mai putut obține și alte arme, fără ca soldații ruși să se opună” [2].

Prin analiza simplă a constatării forului european în cauza indicată, se evidențiază clar faptul că o armată străină submina independența statului nou format și au susținut în mod direct și activ conflictul izbucnit în primăvara anului 1992, pe Nistru, fapt ce contravenea normelor imperative internaționale reglementate inclusiv și în Actul Final de la Helsinki, document pe care Republica Moldova l-a semnat la data de 26 februarie 1992. Prin ratificarea actului sus menționat statele semnatare au acceptat principiul drepturilor egale ale popoarelor și dreptul lor la autodeterminare. Prin urmare, art. 8 al documentului sus numit prevede „toate popoarele au întotdeauna dreptul, în deplină libertate, de a defini, atunci cînd doresc și dacă doresc, statutul lor politic intern și extern fără amestec din afară și de a urma așa cum doresc dezvoltarea lor politică, economică, socială și culturală” [1]. În lumina celor expuse, constatăm un adevăr care trebuie recunoscut direct fără ocolișuri și anume că prezența Armatei a 14-a pe teritoriul Republicii Moldova reprezintă o încălcare flagrantă a normelor internaționale demonstrat de organisme juridice internaționale, și o crimă politică din partea celor care nu recunosc din interese ascunse un adevăr.

Despre evenimentele desfășurate în anii 1990 în Republica Moldova s-a scris foarte mult, așa încât unii pot să se întrebe ce s-ar mai

putea de scris? În opinia noastră, s-a uitat de un eveniment foarte important, și anume foarte puțini sunt cei ce se încumetă să vocifereze că în prezent țara noastră e ocupată de o armată străină. Prin prevederea constituțională stipulată la art. 11 alin.(1) prevede că „Republica Moldova proclamă neutralitatea sa permanentă”. În continuare alin.(2) al aceluiași articol exprimă poziția statului față de trupele militare străine și anume, „Republica Moldova nu admite dislocarea de trupe militare ale altor state pe teritoriul său” [3], este una doar de ordin declarativ, realitatea fiind cu totul alta, cu atât mai mult norma sus indicată arată rezerva elitei politice naționale în a condamna expres ilegalitatea prezenței Armatei a Paisprezecea pe teritoriul statului, care reprezintă o încălcare directă a normei constituționale, constituie o dovadă a lipsei de curaj. Totodată, reținem că norma indicată din Legea fundamentală a statului, dacă nu își găsește realizare, întrucât ea a fost încălcată apriori adoptării Constituției, din care motiv necesită a fi exclusă pentru că nu corepunde statutului reglementat de norma sus citată.

Mai grav este faptul, că în ceea ce privește statutul de neutralitate al Republicii Moldova, necoresponderea dintre normele juridice și realitate nu s-a rezumat numai la prevederile constituționale, ci ele au fost reflectate și în acte normative de specialitate, cum este legea nr. 112 din 22 mai 2008 cu privire la Aprobarea Concepției securității naționale, care la art. (1) punctul nr. 1) prevede „Republica Moldova este un stat suveran și independent, unitar și indivizibil. Teritoriul ei este inalienabil. În conformitate cu art.11 din Constituție, Republica Moldova proclamă neutralitatea sa permanentă, ceea ce presupune că țara noastră nu este parte la blocuri militare și nu admite dislocarea de trupe militare sau de armamente ale altor state și ale blocurilor militare pe teritoriul său. Statutul de neutralitate permanentă reprezintă principiul de bază, piatra de temelie a conceptului securității naționale. Astfel, toate acțiunile desfășurate de întregul sistem de securitate națională al Republicii Moldova, îndreptate spre asigurarea securității naționale, se bazează pe acest principiu. În acest sens, Republica Moldova depune eforturi pentru asigurarea respectării neutralității sale permanente de către subiectele de drept internațional” [4]. După cum constatăm și în concepția securității naționale se interzice dislocarea de trupe militare sau de armament al altor state. Din păcate, la adoptarea acestei legi de către puterea politică nu au fost făcută nici o referire la statutul Armatei a Paisprezecea.

În acest context, conchidem că asemenea acțiuni din partea politicului sunt lipsite de devotament față de stat, care urmează a fi unul sacru, în interesul național. Ca urmare a unor asemenea fapte din partea autorităților de stat, și pînă în prezent, de la obținerea independenței, poporul Republicii Moldova se află în căutarea identității naționale care

și astăzi este măcinată de diverse forțe antinaționale.

Sintetizând cele expuse, neutralitatea Republicii Moldova poate fi comparată „cu situația unui pui de ren prins în gheare de un lup, în tundra siberiană, după o cursă de alergare care l-a epuizat, și care, înainte de a fi devorat, se gîndește că nu are cu nimeni nimic, că este *neutru*” [8, p.74]. În această ordine de idei, pasivitatea autorităților constituționale de la Chișinău prin menținerea conținutului actual al prevederii constituționale de la art. 11, nu reprezintă nimic altceva decât o faptă de iresponsabilitate, care ulterior va fi condamnată întrucât rezistă timpului doar adevărul, iar în acest sens, adevărul e că pe teritoriul țării noastre se află o armată de ocupație ce trebuie recunoscută clar.

O altă sursă de pericol și instabilitate parvenită din stînga Nistrului este reprezentată de faptul că această autoproclamată republică, la etapa actuală furnizează pentru Republica Moldova precum și pentru sud estul Europei o gamă variată de riscuri și amenințări la securitatea națională și regională. Ne referim în primul rînd la ascensiunea terorismului, prin traficul ilegal de armament, droguri și persoane. Principalul focar al crimei organizate este regiunea Transnistriană, care deține la momentul actual în depozitele sale aproximativ 40000 de tone de echipament militar și muniții, aparținând fostei Armate a 14-a [9, p.71].

Un alt pericol furnizat de autoritățile din stînga Nistrului este reprezentat de lipsa de siguranță și de securitate a frontierei ce favorizează dezvoltarea criminalității. Prin urmare, din considerentul că Tiraspolul are evidența proprie a transportului auto, această regiune este plină de mijloace de transport furate, de regulă, din țările Uniunii Europene. Astfel de autoturisme, după înmatricularea în Transnistria în baza unor acte false, circulă mai apoi liber prin Ucraina, Rusia și chiar prin aceleași țări ale Uniunii Europene (cu excepția României, care nu le permite intrarea în țară din cauza că autoturismele nu sunt înmatriculate într-un stat recunoscut oficial) [10, p.29].

În prezent, nu trebuie neglijată influența militară și politică din partea Federației Ruse asupra acestei zone ce se exprimă prin contra-banda sub diferite forme și prin spălarea de bani, fiindcă orice „afacere” are și un venit. Din păcate, în fața ochilor „neutri” ai autorităților politice din Republica Moldova, Federația Rusă continuă să alimenteze cu armament, muniții și alte materiale militare zona Transnistriană. Sub ochii unei națiuni se săvârșește o crimă prelungită în timp, care deja și-a produs efectul scontat de-a lungul anilor, prin masacrul de pe Nistru, destabilizarea regiunii Transnistriene, subminarea economiei naționale prin crearea intenționată a unei dependențe a Republicii Moldova față de Federația Rusă și, nu în ultimul rînd prin, crearea unor grupări criminale specializare în comercializarea drogurilor, ființelor umane și armamen-

tului, spălare de bani care aduc venituri fabuloase grupurilor criminale.

Faptul existenței pericolului la securitatea regională ce are ca sursă Federația Rusă este demonstrat astăzi prin acțiunile pe care le întreprinde această țară față de Ucraina, practic după aceleași metode și cu aceleași mijloace pe care le-au utilizat, forțele imperiale proruse în anii 1990 ai secolului trecut în Republica Moldova. Aceste metode se regăsesc în prezent în tratamentul aplicat Ucrainei, ne referim, în primul rând, la faptul că și în conflictul de pe Nistru susținerea rebelilor a fost înfăptuită de ofițeri ruși în rezervă ce anterior au activat în structurile de forță și au avut suportul material și logistic din partea autorităților de la Kremlin.

Cu ochiul liber putem observa azi acele mostre de sudură politică ce stau la baza războiului deschis dintre Ucraina și Rusia, care în toate timpurile pînă la conflict afirmă cu voce tare că Ucrainenii sunt frații lor. De fapt, acest război care este susținut prin furnizarea armamentului din Rusia, către rebelii separatiști are un obiectiv mult mai mare decît numai anexarea Crimeei.

Pericolul la adresa stabilității în această zonă a Europei este cu atît mai firav cu cît o altă armă cheie de expansiune a Rusiei poate mai periculoasă decît arma, este reprezentată de propaganda rusească. Pentru a confirma cele invocate credem că este suficient să vizionăm filmul documentar produs de televiziunea rusească „Crimeea-întoarcerea acasă”, cînd este mimată fericirea oamenilor simpli în legătură evenimentele petrecute. Din păcate nu se recunoaște tranșant că Rusia a anexat un teritoriu al unui alt stat pe motiv de intervenție umanitară. În realitate, nu a existat așa ceva, iar istoria pare să se repete în sensul că Federația Rusă nu se împacă cu gîndul că deja nu mai este stăpîna fostelor Republici Sovietice și continuă cu un deosebit cinism să-și promoveze interesele economice și politice cu prețul a mii de vieți omenești.

Un pericol sporit pentru țara noastră îl reprezintă situația cînd pe teritoriul din stînga Nistrului sunt instruite diverse grupări criminale (de foști ofițeri de armată sau securitate) care ulterior efectuează atacuri criminale asupra obiectivelor economice, drept dovadă în acest sens ne poate servi atacul armat de la magazinul „Metrou” din orașul Chișinău din data de 30 mai 2014, cînd autorii acestora au folosit arme și muniții de proveniență transnistriană. Cu atît mai mult acest pericol sporește dacă luăm în calcul că asemenea acțiuni criminale ar putea să se realizeze și asupra instituțiilor de stat. De fapt, Federația Rusă susține din plin ca în regiunile de conflict să se stabilească cu traiul foști ofițeri retrași din activitate, care avînd o bogată experiență promovează interesele imperiale ale Moscovei, iar populația băștinașă datorită instabilității din aceste zone, preferă să plece.

În acest context, de la momentul declarării suveranității și

independenței naționale pînă astăzi, suntem un stat vulnerabil din punct de vedere politic, economic și militar. Astfel, riscurile și amenințările la securitatea națională a Republicii Moldova din partea Federației Ruse au avut ca urmare formarea conștiinței de incertitudine și insecuritate a cetățenilor și crearea impedimentelor în democratizarea și consolidarea statului. Cel mai mare risc de care este obsedată țara noastră în prezent, este pericolul că Federația Rusă oricând poate întreprinde o agresiune asupra restului teritoriului Republicii Moldova, din zona sa de ocupație din estul țării.

Unii actori politici de azi pledează pentru soluționarea acestui diferend pe căi diplomatice, adică pe cea a dialogului. Evident susținem această cale, întrucât diplomația oferă un set de reguli de soluționare a conflictelor pe care sunt chemate a le respecta ambele tabere, însă ce ne facem în situația Republicii noastre care este singura care respectă regulile stabilite prin normele diplomatice. Întrebarea care îmi apare, e de cîte decenii mai e nevoie pentru a ne convinge că forțele separatiste din stînga Nistrului, susținute din toate punctele de vedere inclusiv militar de Federația Rusă, nu au de gând să negocieze în spiritul normelor internaționale. Cu atît mai mult nu putem înțelege faptele politicului care se manifestă prin inacțiunea de a nu recunoaște violarea art. 11 din Legea Supremă a statului de către Armata a Paisprezecea ca rezultat al acestei realități, ar trebui să fie solicitată expres retragerea acestei armate, iar dacă nu e posibil acest lucru ar trebui înlocuită prevederea constituțională cu o normă care ar permite aderarea Republicii Moldova la acele organisme care i-ar asigura securitatea frontierei sale. Împrejurările prezente sunt cu atît mai grave dacă luăm în considerație că noi cei de azi cunoaștem doar despre atrocitățile de pe Nistru din primăvara-vara anului 1992. Și mai puțini sunt cei care cunosc Masacrele care au avut loc pe Nistru în anii 30 ai secolului trecut fapte evocate și de Nicolae Iorga cel mai mare istoric al neamului care afirma că „ceea ce se petrece pe granița Nistrului reprezintă o serie de acte de sălbăticie fără pereche, cu atît mai mult cu cît actele acestea sunt făcute împotriva unei populații pașnice, cea mai pașnică dintre toate populațiile acestei părți din Europa” [7, p.41]. Prin urmare susținem că a crede în, continuarea actualei politici în vederea soluționării problemei Transnistriene de politicieni prin acțiunile din prezent în favoarea interesului național este nu altceva decît o naivitate a acestora și o lașitate față de cetățean.

În acest context, principalul obiectiv care urmează a fi realizat de forța politică actuală din Republica Moldova pentru soluționarea problemei Transnistriene, este să găsească un consens în ceea ce privește constatarea că în prezent este violat art. 11 din Constituție cît și identificarea altor mijloace ce ar asigura securitatea națională precum și operarea

unor modificări în cuprinsul Legii fundamentale statului.

Totodată, este necesar să învățăm din lecția trecutului și să fim atenți la ceea ce se întâmplă în statul vecin. Prin urmare este crucial ca actorii politici de la noi să fie solidari în promovarea cu adevărat a interesului național.

Bibliografie

1. Actul final de la Helsinki, semnat de Republica Moldova la data de 26 februarie 1992.
2. Cauza Ilașcu și alții contra Moldovei și Rusiei, din data de 08 iulie 2004.
3. Constituția 29 iulie 1994 M.O. al Republicii Moldova nr. 1 din 12 august 1994.
4. Legea nr. 112, publicată în M.O. nr.97-98, la data de 03 iunie 2008.
5. Barry Buzan, *Popoarele, Statele și Frica*, Ed. Cartier, ediția a II-a, București, 2014, p. 28.
6. Barry Buzan, *Popoarele, Statele și Teama*, Ed. Cartier, București, 2000, p. 31.
7. Anatolie Muntean, Nicolae Ciubotaru, *Războiul de pe Nistru (1990-1992)*, Ed. Ager-Economistul, București, 2004, p. 41.
8. Studia Securitatis, Revistă de studii de securitate, nr. 1/ 2012, p. 74.
9. Studia Securitatis, Sibiu, nr. 2/2011, p. 71.
10. Sesiunea științifică cu participare internațională, „Uniunea Europeană Spațiu de Libertate, Securitate și Justiție”, Vol. 1, Ed. Sitech, Craiova 2011, p. 29.

UNELE PROBLEME PRIVIND ASIGURAREA DREPTULUI LA EDUCAȚIE ȘI STUDII PE TERITORIUL AUTOPROCLAMATEI R.M.N.

Alexei PUNGĂ,

*lector superior universitar al Catedrei „Activitate
specială de investigații” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Summary

The right to education is ensured for every person in part. Being respected this right, it contributes to the development and education of the person, as well as to transmission of the ancestral treasure. Involvement of external influences disturbs the course of the educational process.

In this context, a concrete example is the Transnistria, which is a region not under the jurisdiction of the Republic of Moldova. This is influenced by the Russian Federation, Ukraine, Abkhazia, South Ossetia, which through their «benefit» activities pursuing political and ideological purposes well thoughtful and organized against Moldova.

Orice copil are dreptul la educație și studii în limba maternă. Limba de comunicare și studii este aleasă de copil și de părinții lor. Cum sunt respectate aceste drepturi fundamentale ale omului pe teritoriul autoproclamatei r.m.n.? Studiul care urmează este consacrat problemei în cauză.

Conform pct. 1 al art. 35 al Constituției R. Moldova, orice cetățean are „dreptul la învățătură care este asigurat prin învățământul general obligatoriu, prin învățământul liceal și prin cel profesional, prin învățământul superior, precum și prin alte forme de instruire și de perfecționare”.

În pct. 2 al aceluiași articol este stipulat că „statul asigură, în condițiile legii, dreptul de a alege limba de educare și instruire a persoanelor”.

În pct. 1 al art. 6 al Legii învățământului este menționat că „Dreptul la învățătură este garantat, indiferent de naționalitatea politică sau religioasă, de antecedentele penale”.

Despre limba de predare în instituțiile de învățământ în instituțiile preșcolare, gimnaziale, liceale, universitare și postuniversitare aflate pe teritoriul R. Moldova este scris în art. 8 al Legii învățământului, și anume: „Statul asigură, conform Constituției și articolelor 18, 19 și 20 din Legea cu privire la funcționarea limbilor pe teritoriul R. Moldova, dreptul de a alege limba de educare și instruire la toate nivelurile și treptele de învățământ”.

În punctul 3 al art. 8 al Legii învățământului este stabilit că „Stu-

diul limbii de stat a R. Moldova este obligatoriu în toate instituțiile de învățământ... Responsabilitatea pentru asigurarea procesului de însușire a limbii de stat în toate instituțiile de învățământ o poartă Ministerul Educației și autoritățile administrației publice locale.

Despre problema învățământului, educației, instruirii este vorba și în pct.1 al art. 26 al Declarației Universale a Drepturilor Omului, unde este scris negru pe alb că „Orice persoană are dreptul la educație. Educația trebuie să fie garantată, cel puțin în ce privește învățământul elementar și de bază. Învățământul elementar este obligatoriu. Învățământul tehnic și profesional trebuie să fie accesibil tuturor, accesul la studii superioare trebuie să fie deschis tuturor pe baza deplinei egalități în funcție de merit”.

Problema dreptului la învățământ al cetățenilor R. Moldova este reflectată în diverse acte normative ale R. Moldova, cu modificările de ultimă oră, și anume:

- Legea învățământului în R. Moldova din 21.07.1995, art. 4, 6, 8, 9;
- Legea R. Moldova cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul RSSM din 01.10.1989, art. 18, 19, 20;
- Legea R. Moldova cu privire la statutul juridic al cetățenilor străini și al apatrizilor în R. Moldova din 10.11.1994, art. 12;
- Legea R. Moldova privind asistența psihiatrică din 16.12.1997, art. 16, 36, 41;
- Legea R. Moldova cu privire la migrațiune din 06.12.2002, art. 19;
- Legea R. Moldova despre cultele religioase și părțile lor componente din 11.05.2007, art. 40-43;
- Codul familiei al R. Moldova din 26.10.2000, art. 51, 60;
- Codul civil al R. Moldova din 22.06.2002, art. 1406;
- Codul muncii al R. Moldova din 29.07.2003, art. 178, 181, 182, 212, 214;
- Codul contravențional al R. Moldova din 31.05.2009, art. 63.
- Un număr impunător de acte normative internaționale ce se referă la problema educației și învățământului au fost adoptate în ultimii 65 de ani, cele mai importante fiind:
  - Declarația Universală a Drepturilor Omului, din 10.12.1948, art. 26;
  - Convenția pentru Protecția Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale din 04.11.1950, art. 2;
  - Convenția internațională cu privire la drepturile economice, sociale și culturale din 16.12.1966, art. 13 - 14;
  - Convenția culturală europeană din 19.12.1994, art. 2;
  - Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor din 18.12.1979, art. 10;
  - Convenția cu privire la drepturile omului din 20.11.1989, art. 28,

art. 29, art. 31;

- Carta socială europeană revizuită din 13.05.1996, art. 9, art. 10;
- Convenția privind lupta împotriva discriminării în domeniul învățământului din 15.10.2000, art. 1, art. 2, art. 3, art. 4, art. 5.

Numărul actelor normative ale R. Moldova și ale instituțiilor internaționale referitoare la problemele educației, învățământului și nediscriminării este impunător, dar... respectarea cerințelor lor lasă de dorit atât în R. Moldova, Federația Rusă, Ucraina și alte țări, cât și pe teritoriul autoproclamatei r.m.n.

Care este cauza încălcării drepturilor moldovenilor, și nu numai ale lor, dar și ale altor persoane care locuiesc în Transnistria – dreptul la educație, învățământ, studierea în limba maternă, studierea istoriei statului și poporului din care au provenit?

După părerea noastră, principalele cauze sunt:

regiunea transnistreană, de facto, nu se află sub jurisdicția R. Moldova;

- lipsa de dorință a unor țări-garant (Rusia, Ucraina, SUA) și instituții internaționale (OSCE) de a rezolva irevocabil problema diferendului transnistrian, care, în mare măsură, afectează problema educației și învățământului tinerei generații din R. Moldova, dar mai ales a tinerilor transnistrieni;

- nihilismul față de legislația în vigoare din partea conducerii autoproclamatei r.m.n., a funcționarilor de stat și a administrației locale din stânga Nistrului;

- ingerința grosolană a conducerilor Federației Ruse și Ucrainei, a unor demnitari de rang înalt ai acestor țări (deputați, miniștri, diplomați, guvernatori de regiuni, șefi de departamente) în procesul de educație și învățământ pe teritoriul regiunii transnistrene;

- situația social-politică, economică și culturală deplorabilă din partea dreaptă a râului Nistru;

- mancurtismul dezvoltat la mulți cetățeni moldoveni de pe ambele părți ale Nistrului, dar cel mai deplorabil este că acest defect este propriu multor deputați, funcționari de stat de rang înalt, politicieni, reprezentanți ai organelor de forță și oamenilor simpli, mai ales din localitățile rurale;

- acordarea ajutorului umanitar, financiar, metodic (oferirea, în primul rând, a unor programe de studii, manuale, materiale didactice ale Ministerului Învățământului din Federația Rusă) de către Rusia, Ucraina;

- oferirea burselor de studii pentru tinerii transnistrieni care doresc să-și facă studiile în instituțiile de învățământ ale Federației Ruse, Ucrainei, Belarusului, Abhaziei, Osetiei de Sud etc.;

- organizarea și desfășurarea cursurilor de perfecționare a cadre-

lor didactice din instituțiile preșcolare, școlare și universitare de învățământ transnistriene în cadrul instituțiilor de învățământ din Rusia, care au o conotație antimoldovenească... dar mai ales antiromânească;

– organizarea și desfășurarea cursurilor de perfecționare a cadrelor didactice transnistriene în instituțiile de învățământ din Transnistria de către savanții și profesorii veniți din Rusia, Ucraina și alte țări care au recunoscut independența r.m.n., cu aceeași evaluare negativă a tot ce este autohton;

– acordarea fără plată a foilor de odihnă, turistice și de tratament medical elevilor, studenților și pedagogilor transnistrieni în instituțiile respective ale Rusiei, Ucrainei, Abhaziei, Osetiei de Sud, pentru a demonstra că numai aceste țări își bat capul de transnistrieni.

Ar fi lăudabile aceste activități din partea Federației Ruse, Ucrainei, Abhaziei, Osetiei de Sud dacă ele nu ar urmări niște scopuri politice și ideologice bine gândite și organizate împotriva R. Moldova, mai bine zis a politicii promovate de reprezentanții acestor țări pe teritoriul auto-proclamatei r.m.n.:

– lipsa de dorință, ba chiar refuzul Federației Ruse de a-și onora angajamentele luate încă la Istanbul în anul 2002 (de retragere a forțelor armate ruse de pe teritoriul Transnistriei și R. Moldova (din municipiul Tighina, retragerea pacificatorilor din Vadul lui Vodă, Coșnița, Varnița);

– politica încăpățânată, negativă și șovină a Ministerului de Externe al Federației Ruse în rezolvarea multor probleme de ordin politic, economic, social, cultural și militar pe teritoriul autoproclamatei r.m.n.; probleme ce afectează drepturile și libertățile populației autohtone, în primul rând ale moldovenilor băștinași, fiind grav afectate drepturile la educație, cultură, învățământ, comunicare etc.;

– dar cea mai importantă cauză, în opinia noastră, este lipsa voinței politice a tuturor parlamentarilor și Guvernelor R. Moldova de la 1989 încoace pentru rezolvarea problemelor funcționării limbii de stat pe teritoriul controlat de forțele transnistriene, studierea istoriei și geografiei R. Moldova, denumirii concrete, științifice a limbii poporului majoritar – limba română etc.

Dacă este să ne referim la problema limbii de stat și veșmântul ei latin, trebuie să menționăm că anume problema aceasta a stat la începutul diferendului transnistrian, care apoi a divizat R. Moldova în două părți.

Însă să o luăm de la început, când au apărut primele disensiuni între conducerea R. Moldova aflată la Chișinău și conducerea raioanelor de est din stânga Nistrului (orașul Tiraspol, raioanele Dubăsari, Grigoriopol, Slobozia, Râbniața, Camenca) și municipiul Tighina.

La sesiunea Sovietului Suprem al Republicii Sovietice Socialiste

Moldovenești a fost adoptată hotărârea de a trece la scrierea în limba moldovenească, limba de stat, în baza grafiei latine, obligând toate instituțiile statului să îndeplinească prevederile Legii cu privire la funcționarea limbii vorbite pe teritoriul RSSM (01.10.1989).

Autoritățile raioanelor din stânga Nistrului, persoanele rusolingve de pe ambele maluri ale bătrânului Nistru au declanșat un război pe viață și pe moarte împotriva veșmântului latin al limbii române. În apărarea alfabetului chirilic al limbii moldovenești luptau cu înverșunare toate organizațiile statale din raioanele de est ale Moldovei, organizația politică „Interfront”, majoritatea savanților, pedagogilor, studenților, elevilor, politicienilor, membrii partidelor politice, jurnaliștilor și scriitorilor rusolingvi. Majoritatea cetățenilor de etnie rusă, ucraineană, găgăuză, bulgară etc. erau, și mai continuă să fie, adversari ai studierii și funcționării limbii române pe teritoriul R. Moldova.

Autorul utilizează intenționat sintagma „limba moldovenească”, deoarece în art.13 al Constituției R. Moldova limba oficială ce funcționează pe teritoriul țării este limba moldovenească.

Începând cu 01 octombrie anul 1989, când a fost adoptată Legea RSSM sus-menționată, iar ulterior în anul 1994, când a fost adoptată Constituția R. Moldova – limba de stat este limba moldovenească în baza grafiei latine.

Din păcate, mai mult de 23 de ani această problemă nu a fost rezolvată nici de primul Parlament al R. Moldova în frunte cu președintele țării M. Snegur, nici de parlamentele ulterioare, în frunte cu președintele R. Moldova P. Lucinschi, care a propus ca limba de stat să fie numită limbă moldovenească, iar în paranteze – limbă română.

Cel de al-treilea președinte al R. Moldova, Vl. Voronin, cu o încăpățănare deosebită, nici astăzi nu consideră denumirea limbii de stat ca limba română, considerând că dacă va recunoaște ultima, atunci el din moldovean va deveni român.

Nu numai Vl. Voronin, ci și mulți specialiști, oameni inteligenți, profesori, studenți și alții consideră că denumirea limbii desemnează și naționalitatea purtătorului ei, fără a mai vorbi despre oamenii de rând, oamenii simpli, care nu sunt inițiați în problema dată.

Dumnealor uită că austriecii vorbesc limba germană, americanii – limba engleză, brazilienii – limba portugheză, iar elvețienii – limbile italiană, franceză, germană și aromână.

Cel mai tragic este că președintele actualului Parlament, Marian Lupu, persoană cu o pregătire performantă, vorbitor a 4 limbi, la sfârșitul anului 2012, într-un interviu acordat surselor mass-media (presă scrisă, radio, televiziune), vorbind despre denumirea limbii de stat a R. Moldova (care în calitate de președinte al Parlamentului din Republica Mol-

dova reprezintă această țară și trebuie să aperse limba ei) s-a pronunțat astfel: „Limba de stat este moldovenească din punct de vedere politic și română – din punct de vedere științific”. Bine că nu a mai specificat care este grafia acestei limbi! Reiese că dumnealui vorbește 5 limbi, cea de-a cincea fiind limba română.

Dacă la acest nivel sunt astfel de păreri și concepții, ce să mai vorbim despre reprezentanții generațiilor în creștere de pe ambele maluri ale Nistrului? Să nu uităm că astăzi pe teritoriul autoproclamatei r.m.n. și pe teritoriul R. Moldova locuiesc persoane tinere care nu știu că R. Moldova și regiunea transnistriană până la 1990 a fost un stat integru, care avea o conducere, o armată, o poliție, o constituție.

Dar care sunt activitățile altor reprezentanți din conducerea de vârf a R. Moldova – M. Ghimpu, M. Sandu, M. Sleahitișchi și încă mulți alții care ar trebui să rezolve cerințele educației și învățământului?

Să revenim la istoria apariției disensiunilor între cele două părți ale R. Moldova situate pe malurile Nistrului, mai ales acele conflicte în domeniul promovării limbii vorbite și scrise, grafiei ei, istoriei și geografiei țării. Cronologic, istoria desfășurării conflictului dat ar arăta astfel:

– 01.10.1989 – la sesiunea Sovietului Suprem al RSS Moldovenești a fost adoptată Legea cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul RSSM, unde a fost stipulat că limba de stat pe teritoriul R. Moldova este limba moldovenească în baza grafiei latine;

– 01.09.1991 – la indicația CC al PC și Ministrului Educației al R. Moldova a fost înființată școala moldovenească nr. 20 din mun. Tiraspol (director Maria Lungu), astăzi reformată în Liceul „Lucian Blaga” (director Ion Iovcev, numit în funcție la 20.05.1992);

– 04.03.1992 – apogeul presiunilor politice asupra colectivului pedagogic, celui de părinți și elevilor școlii atinge punctul culminant. Incinta școlii a fost blocată de forțele miliției transnistrene, fiind susținute de grupe de tineri și cetățeni rusolingvi, care erau împotriva limbii moldovenești și istoriei R. Moldova, dar mai mult contra colectivului școlii;

– anul 1993 – din inițiativa lui V. Iakovlev, președintele sovietului suprem al autoproclamatei r.m.n., a fost luată decizia de a obliga toate școlile din regiune să treacă la studierea limbii moldovenești în grafie chirilică. Până atunci studierea se făcea opțional, în funcție de doleanțele părinților. În același an directoarea Liceului „Alexandru cel Bun” din municipiul Tighina Maria Roibu, împreună cu 1600 elevi și părinții lor, susține că instituția pe care o conducea a devenit victima aceluiași scenariu. Iată ce spunea doamna Roibu în acel timp: „Trei mașini cu milițieni au venit să ne ocupe clădirea școlii. Nu știu ce se va întâmpla, părinții stau acolo în regim nonstop. Toată lumea este îngrijorată. La fel a fost devastată și școala-internat pentru copiii orfani”;

– anul 1993 – la propunerea lui V. Iakovlev, șase școli moldovenești din Transnistria – nr.20 din municipiul Tiraspol, nr.12 din municipiul Tighina, școala medie din orașul Grigoropol și gimnaziile din satele Corjova și Roghi au refuzat să se supună acestei dispoziții - propuneri;

– 27.01.1994 – a fost emis ordinul ministrului transnistrian al învățământului, Liubov Vedernikova, de a-l destitui din funcție pe directorul școlii medii nr. 20 din municipiul Tiraspol Ion Iovcev. Reacția pedagogilor, părinților și elevilor școlii sus-numite a fost strict negativă și, ca urmare, dl I. Iovcu până astăzi este în funcția de director. Colegii celorlalte școli moldovenești l-au susținut pe dl I. Iovcev;

– 25.10.1995 – un grup de studenți de la Universitatea de Stat din municipiul Tiraspol împreună cu un număr impunător de membri ai organizației de tineret „Pamiat” au ocupat abuziv noaptea târziu clădirea școlii nr. 20, au comis acte de vandalism – au distrus mobilierul școlar, au rupt manualele și materialele didactice, au nimicit dosarele (fișele) de evidență ale profesorilor și elevilor;

– anii 1995-1997 – autoritățile transnistrene au schimbat tactica de intimidare a colectivelor pedagogice, de părinți și de elevi ale școlilor moldovenești. Ele, autoritățile, renunță la intimidarea fățișă și au deschis în apropierea școlii nr. 20 alte licee și școli moldovenești, care studiau în grafie chirilică (școala nr. 22) pentru a „rupe” elevii din colectivul școlii nr. 20. Operațiunea aceasta a dus la rezultatul scontat – numărul de elevi ai acestei școli a diminuat, dar cei 600 de elevi cu părinții lor, care își făceau studiile încă din anul 1991, au rezistat tuturor intimidărilor și acțiunilor ilicite ale autorităților r.m.n. și „opricinicilor” lor;

– anii 1998-2000 – școala nr. 20 din municipiul Tiraspol, avanpostul rezistenței și luptei pentru studierea limbii române în grafie latină, a activat cu licența acordată de ministrul Învățământului din r.m.n.;

– anul 2001 – cele 6 școli care au fost numite anterior se aflau într-un vacuum juridic;

– în vara anului 2003, școala nr. 20 a fost debransată de la rețeaua electrică, iar colectivul pedagogic al școlii a fost amenințat cu închisoarea și închiderea școlii. Aceste intimidări au fost făcute chiar de viceprocuroorul municipiului Tiraspol;

– la 21.08.2003 – Camera de înregistrări a autoproclamatei r.m.n. a retras licența de activitate a școlii nr. 20;

– la 07.07.2004 – conform ordinului nr. 398 al Ministrului Educației din R. Moldova, școala medie nr.20 a fost reorganizată în Liceul „Lucian Blaga”. Ca răspuns de protest din partea autorităților r.m.n. pe data de 15.07.2004 aproape tot efectivul miliției și securității din municipiul Tiraspol a năvălit în incinta liceului și au distrus tot ce putea fi distrus – inventarul sportiv, mobilierul și arhiva școlii, literatura artistică

și metodică a bibliotecii școlare, manualele de studii, dosarele personale ale profesorilor și elevilor, safeurile, portretele scriitorilor... până și icoanele. Dar și după toate aceste activități ilicite colectivul școlii (profesorii, părinții, elevii) nu a cedat și timp de mai multe zile a blocat școala pentru ca astfel de cazuri să nu se mai repete pe viitor.

Aici am vorbit numai despre istoria luptei de rezistență a colectivului școlii nr. 20, ulterior Liceul „Lucian Blaga” din municipiul Tiraspol. Dar o situație similară exista și mai continuă să existe și până astăzi în majoritatea liceelor și gimnaziilor transnistriene cu predare în grafia latină. Anume nelegiuirile și capcanele întinse de dușmani școlilor moldovenești din stânga Nistrului i-a făcut pe un grup de 170 persoane în frunte cu Alexei Catan, președintele consiliului părinților de la Liceul „Evrca” din orașul Râbnîța, în anul 2004, apoi și în 2006 să se adreseze cu o plângere la CEDO în care relateau „că situația în care se află profesorii și elevii din localitate este la fel de critică precum și în restul instituțiilor de învățământ din municipiile Tiraspol, Tighina, orașul Grigoriopol și statele Roghi și Corjova. Părinții și elevii păzesc școala. Însă suntem pregătiți că în orice moment vor veni (reprezentanții autorității, securității și miliției r.m.n.) să ne ocupe clădirea”.

Anume această plângere a pus începutul dosarului examinat de Curtea Europeană a Drepturilor Omului „Catan și alții contra Moldovei și Rusiei”, care s-a încheiat abia la 19 octombrie 2012, cu luarea unei decizii ce a condamnat activitățile autorităților autoproclamatei r.m.n. susținută în totalitate de către autoritățile Federației Ruse. Câștigul de cauză le-a adus solicitanților câte 6000 de euro, dar situația celor 8 școli transnistriene nu s-a schimbat, situația rămânând tensionată și astăzi, iar intimidările colectivelor școlare continuă.

Este rezonabil să punem întrebarea – cine din conducerea R. Moldova și a organizațiilor internaționale s-a ocupat de soluționarea problemelor acestor școli?

Ar fi incorect și necinstit să spunem că nimeni nu a căutat să soluționeze problemele instituțiilor de învățământ care se află sub jurisdicția R. Moldova, distorsionările referitoare la limba de predare și grafia latină, istoria și geografia predată în școlile din Transnistria.

Luată în ansamblu, aceste probleme țin de sistemul de învățământ din autoproclamatea r.m.n. Este bine știut că numai sistemul educațional și de învățământ educă și crește o generație bine școlită și corect orientată politic. Dar trebuie să menționăm că astăzi pe malul stâng al Nistrului și în municipiul Tighina crește a doua generație de oameni care nu mai știu că teritoriile de pe malurile stâng și drept ale râului Nistru până în 1990 au fost o țară – R. Moldova.

Însă dacă conducerea de vârf a R. Moldova și autoritățile r.m.n. nu

au găsit un consens în rezolvarea acestor probleme, cu ce ne-au ajutat pe noi toate organizațiile internaționale în soluționarea problemei diferendului transnistrian?

Ținem să menționăm că de soluționarea acestor probleme s-au ocupat toți ambasadorii SUA, Germaniei, Poloniei, Ucrainei și ai altor state acreditate la Chișinău, ambasadorul special al SUA Michael Kirby, Înalțul Comisar pentru Minoritățile Naționale, Rolf Ekers, șefii misiunilor OSCE în Moldova de la 2000 încoace (Lonis O'Neil, Jenifer Bras), alți înalți demnitari ai ONU, UNESCO, OSCE, Comunității Europene, diferitor organizații internaționale.

Ca dovadă a celor spuse mai sus trebuie să menționăm că pe data de 05.02.2013 misiunea OSCE în R. Moldova a dat publicității rezultatele studierii situației în cele 8 școli moldovenești cu studierea în limba română în baza grafiei latine. Publicația a fost plasată pe internet, este destul de voluminoasă, mai mult de 20 de file, dar, din păcate, deocamdată este publicată numai în limba engleză.

În acest document al OSCE în Moldova ambasadorul Jenifer Bras menționează: „Progresul în rezolvarea problemelor celor 8 școli ar duce la soluționarea uneia dintre cele mai principale dificultăți în reglementarea conflictului – rezolvarea problemelor care influențează viața cotidiană a cetățenilor de rând. Pentru a atinge acest scop trebuie să fie făcute niște concesii reciproce. Obiectul principal este apărarea drepturilor copiilor transnistrieni în alegerea limbii în care ei vor să-și facă studiile”.

Tot în acest document Misiunea OSCE recomandă:

– depolitizarea divergențelor în problema școlilor ce studiază în grafie latină;

– înregistrarea acestor 8 școli la Ministerul Educației și primirea licențelor autoproclamatei r.m.n. în calitate de școli particulare fără a fi acreditate și atestate;

– după înregistrarea lor conducerea r.m.n. trebuie să le asigure tarife de plată pentru serviciile comunale;

– cercetarea, analiza și elaborarea în comun cu Ministrul Educației din R. Moldova și cel din r.m.n. a programelor de studii care ar pune la punct toate cerințele sistemului de învățământ care persistă în școlile moldovenești de pe teritoriul autoproclamatei r.m.n.;

– rezolvarea problemelor de conflict din manualele de istorie și geografie etc.

Iată care sunt cele 8 licee și gimnazii care astăzi activează în limba română și în baza grafiei latine pe teritoriul autoproclamatei r.m.n.:

- Liceul „Lucian Blaga” din municipiul Tiraspol;
- Liceul „Ștefan cel Mare și Sfânt” din orașul Grigoriopol;
- Liceul „Evricea” din orașul Râbnița;

- Liceul „Mihai Eminescu” din oășul Dubăsari;
- Liceul „Alexandru cel Bun” din municipiul Tighina;
- Școala-internat din municipiul Tighina;
- Gimnaziul din satul Corjova;
- Gimnaziul din satul Roghi.

Trebuie să menționăm că ele formează a zecea parte din toate instituțiile școlare ce activează pe teritoriul autoproclamatei r.m.n. Dacă în toate instituțiile școlare învață circa 46 000 de elevi, apoi în cele opt – 1800 de elevi. Este regretabil faptul că numărul acestora scade din an în an. În anul de învățământ 1998-1999, în aceste școli învățau 5619 elevi, iar în anul 2012-2013 – 1804 elevi. Dacă va continua și mai departe diminuarea numărului de elevi, apoi în anul 2020 în grafie latină își vor face studiile circa 100 de copii.

Sistemul de învățământ din r.m.n. poate fi prezentat astfel:

1. 6 instituții superioare și medii speciale de învățământ, printre care:

- a) Universitatea de Stat din municipiul Tiraspol;
- b) Universitatea interregională din municipiul Tiraspol;

2. 64 de școli și licee;

3. mai mult de 56 de grădinițe de copii.

Din datele oficiale ale ministerului învățământului din r.m.n. am constatat că în cele 6 instituții superioare și medii speciale de învățământ sunt pregătiți reprezentanții a 80 de profesii.

După părerea specialiștilor, Ministerul Educației al R. Moldova și al conducătorilor celor 8 licee și gimnazii cu predare în limba română, problemele de bază pentru funcționarea eficientă a acestor școli sunt:

- problema localurilor pentru studii, săli de sport, cantine etc.;
- încheierea contractelor de arendă a incintelor pentru licee și gimnazii;

- transportarea elevilor, deplasarea încărcăturilor pentru școli;

5 din aceste instituții de învățământ sunt înregistrate ca persoane juridice pe teritoriul autoproclamatei r.m.n., dar nici una din ele nu posedă licența de desfășurare a activității pedagogice, de educație etc.;

Cred că trebuie să menționăm și neajunsurile enumerate de ministrul de Externe al României Titus Corlățean pe data de 12.09.2012 la o întrunire neformală a miniștrilor de externe a 27 de țări membre ale Comunității Europene, unde Domnia sa s-a referit la problema drepturilor tinerilor din Transnistria de a studia în limba română (bineînțeles, în baza grafiei latine), și anume:

- în grădinițe și școli nu sunt destule materiale didactice în limba română;
- în grădinițe nu funcționează grupe ce ar educa și învăța micuții

cetățeni în baza limbii române;

- în librării aproape că lipsește literatura artistică în limba română pentru copii;

- în limba română, ca limbă maternă, studiază aproximativ 7% de elevi, dar unde sunt restul fiilor și fiicelor de moldoveni?

- mulți părinți își iau copiii din școlile ce studiază în limba română;

- lipsa cadrelor pedagogice calificate. Fluctuația anuală este foarte mare. Anual din școli pleacă circa 60-70 de pedagogi etc.

Un neajuns semnificativ, după părerea noastră, este lipsa dorinței părinților ca copiii lor să studieze în limba română.

Aici s-ar cuveni să evocăm un gând spus cu voce tare încă în anul 2009 de către Valerian Tulgara, președintele Comitetului moldovenilor din Transnistria: „Dacă vrem limba română și să înflorească cultura poporului nostru, noi trebuie să dorim aceasta și să luptăm pentru ea!”

Și în încheiere autorul dorește să lămurească „De ce dosarul Catan și alții este contra Rusiei și Moldovei?”

Dacă vinovăția R. Molodva nu a fost demonstrată de Înalta Curte, apoi cea a Rusiei a fost dovedită amănunțit ca și în cazul lui Ilie Ilașcu.

Imediat după pronunțarea hotărârii de către judecătorii Curții Europene, ministrul de Externe al Federației Ruse Serghei Lavrov, mai mulți savanți și demnitari de stat din Rusia și autoproclamata r.m.n., s-au expus în felul următor: „hotărârea antirusească” în dosarul „Catan și alții contra Rusiei și Moldovei” a înrăutățit situația dintre cele două maluri ale Nistrului, dintre Rusia și Moldova, și poate este cazul ca Rusia să nu mai continue a fi membră a Consiliului Europei”.

Vicepremierul Dmitri Rogozin, persoană de stat special împuternicită de președintele rus V. Putin pentru soluționarea problemei transnistriene, a mers și mai departe, el a legat deschis reglarea problemei transnistriene de sfârșitul romanizării Moldovei. Acest D. Rogozin este mercenarul rus care în 1992 a luptat cu arma în mână împotriva Moldovei, iar astăzi el este împuternicit să împace reprezentanții celor două maluri.

Politica Rusiei este de a impune R. Moldova să renunțe și să iasă din cel de-al treilea pachet energetic, în schimbul diminuării prețului la gaze pentru consumatorii din Moldova.

Reacția Consiliului Europei a venit imediat, și anume, este menționat că „ieșirea R. Moldova din cel de al treilea pachet energetic va aduce țării noastre mari dificultăți la rezolvarea problemei integrării europene”.

În vara anului 2012, președintele Federației Ruse Vladimir Putin la o întâlnire cu un grup mare de tineri într-o tabără de vară dislocată pe malul lacului Seligher, referindu-se la rezolvarea problemei transnistrie-

ne, a spus: „Poporul transnistrian trebuie să-și hotărască singur soarta lui pe viitor, fără să fie presat din afara r.m.n.”

Răspuns clar!

Dar ministrul de Externe S. Lavrov, referindu-se la același subiect – când armata rusă își va retrage ostașii săi de pe pământul Transnistriei, a spus următoarele: „Noi vom rămâne acolo până atunci când măcar un transnistrian va dori prezența noastră în regiune”. Clar! Chiar dacă nu se va găsi o Nina Andreeva din Transnistria, ea va fi adusă din Rusia, pentru a păstra forțele militare ruse pe malul stâng al râului Nistru și parțial în municipiul Tighina.

Această politică șovină antimoldovenească este difuzată zilnic de către radioul și televiziunea r.m.n., de către cele 7 ziare scrise în limba rusă, contra uneia în limba română, pentru a denatura intenționat adevărul.

Pentru astfel de activități ilegale pe 19.10.2012 Federația Rusă a fost condamnată la CEDO.

Toate aceste acțiuni ilicite antistatale și antimoldovenești afectează sistemul educațional și de învățământ de pe teritoriul autoproclematei r.m.n. și nu numai. De trei ani cele 8 școli din Transnistria achită conturile comunale conform prețurilor din R. Moldova, iar pe data de 25.02.2013 miliția transnistriană a scos plăcuțele de înmatriculare de la autobuzele școlare din Transnistria care transportau elevii la școală. Așa își bat capul guvernării r.m.n. de tinerii cetățeni din autoproclemata r.m.n.!

Dar ce face partea dreaptă a Nistrului pentru a ameliora situația în rândurile oamenilor din stânga Nistrului?

Se pare că constată și înregistrează acțiunile ilicite ale autorităților transnistriene. Și atât! Cu o astfel de atitudine problemele educației și învățământului nu vor fi soluționate niciodată!

RESPONSABILITATEA MINISTERIALĂ

Roman STARAȘCIUC,

*inspector principal al Direcției legislație și expertiză anticorupție
a Centrului Național Anticorupție*

Summary

Ministerial responsibility is an institution successfully applied in Eastern European states. The legal system of the Republic of Moldova have been several attempts to introduce ministerial responsibility. A ministerial responsibility law would help fight corruption and increase the quality of governance. The problem is current and, therefore, that a project of this is examined in committees.

Ideea responsabilității ministeriale a apărut la sfârșitul sec. al XI-II-lea, în Anglia, odată cu ideea libertăților publice și cu trecerea de la monarhia absolută la modelul monarhiei limitate. Ideea responsabilității ministeriale a pornit de la conștientizarea faptului că puterea executivă trebuie să aibă responsabilitatea tuturor acțiunilor sale. Această responsabilitate a puterii executive nu poate să cadă asupra șefului statului, nici în cadrul monarhiilor (caracterizate de cele mai multe ori prin lipsa absolută a răspunderii suveranului) și nici în cazul republicilor. Responsabilitatea președintelui statului este limitată și nu se poate întinde asupra tuturor faptelor guvernului și administrației, deoarece șeful statului nu poate fi urmărit ca un simplu cetățean, dacă interesele esențiale ale statului nu sunt prejudiciate.

Având în vedere neajunsurile ce pot decurge în cazul în care ar fi instituită responsabilitatea șefului statului, s-a admis în dreptul public, ca o garanție esențială a libertății cetățenești, responsabilitatea miniștrilor, care sunt auxiliari șefului de stat. În timp, s-a ajuns la concluzia că responsabilitatea puterii executive reprezintă o condiție esențială a democrației. Având în vedere faptul că miniștrii au libertate de decizie, s-a considerat că este normal ca ei să fie răspunzători pentru actele comise în mod abuziv sau ilegal.

Problema răspunderii ministeriale ține de esența însăși a regimului parlamentar. Începuturile ei se confruntă cu începuturile dreptului de dizolvare a forului legislativ, pe care și l-a arogat șeful statului, iar răspunderea ministerială, fiind considerată garanția cea mai eficace, presupune ca dreptul de dizolvare să nu se exercite în mod arbitrar. Dreptul de a dizolva parlamentul era la început o prerogativă a coroanei; parlamentul nu se putea întruni decât convocat de rege. Acesta putea să-l

dizolve după voia sa. Ca urmare, acest drept de dizolvare putea deveni arbitrar dacă regimul parlamentar nu ar fi creat instituția răspunderii ministeriale, menite tocmai să tempereze excesele monarhului în exercitarea dreptului său [1, 1-2].

Am analizat anterior în lucrare iresponsabilitatea monarhului care scapă de orice urmărire (venită din partea instanțelor de judecată sau din partea parlamentului). Persoana sa este considerată sacră și inviolabilă. Odată formulat acest principiu, trebuia găsită soluția pentru pedepsirea greșelilor și fraudelor în procesul guvernării – și soluția evidentă a fost responsabilitatea miniștrilor. La început această idee de răspundere se explica prin faptul că miniștrii nu puteau invoca în apărare ordinul verbal sau scris al regelui, deoarece regele nu poate face rău. Deci ei sunt întotdeauna răspunzători în fața Parlamentului [2, 102].

O formă de protest împotriva lipsei de răspundere regală a fost încercată în Norvegia: miniștrii pot contrasemna un act impus de suveran și dezaprobat de ei, dar, pentru ca să nu fie responsabili solitari, trebuie să redacteze un proces-verbal de protestare, în care să arate că actul semnat nu a fost propus de ei. Această formă de protest a fost considerată nonsens, deoarece nu poate proteja interesele națiunii, căci, pe de o parte, regele, prin inviolabilitatea persoanei sale, este pus la adăpostul oricărui fel de răspundere, iar, pe de altă parte, miniștrii săi se justifică, prin procesul-verbal, că propunerea nu a venit de la ei și astfel sunt apărați de răspundere.

După cum am menționat, ideea responsabilității ministeriale se naște în Anglia, materializându-se printr-o procedură specială, impeachment, care era o acuzație intentată contra unui ministru de către Camera comunelor, în fața Camerei Lorzilor, care avea și statutul unui tribunal [2,103]. Ea apare pentru prima dată la sfârșitul domniei lui Edward al III-lea (1327-1377), atunci când Camera Comunelor solicită și obține din partea Camerei Lorzilor, în lunile aprilie și mai 1376, condamnarea pentru fraude a Lordului Latimer, Richard Lyons și altor trei persoane cu înalte atribuții de stat. Practic, odată cu obținerea acestei condamnări, este obținut și dreptul Camerei Comunelor de a susține acuzarea miniștrilor în fața Camerei Lorzilor [1, 2].

Inițial, în perioada anilor 1300-1500, dreptul cutumiar permitea regelui să se pronunțe și pentru iertarea vinovatului. Or, admiterea unui sistem de iertare însemna anularea teoriei responsabilității ministeriale. Cu trecerea timpului, apare și se înrădăcinează concepția potrivit căreia nici un amestec al Coroanei nu putea să întrerupă urmările unui impeachment. Și dacă la început răspunderea ministerială îmbracă forma răspunderii penale personale, ulterior (către sec. al XVII-lea) aceasta se transformă în răspundere politică solidară.

În aceeași Anglie, în anul 1641, a avut loc un conflict între Carol I și Parlament (poreclit „Parlamentul Lung” datorită stabilității și duratei prelungite a mandatului). Ca mijloc de împăcare, Parlamentul a propus suveranului să-și aleagă consilierii din rândul persoanelor care se bucurau de încrederea sa, cerându-se totodată introducerea responsabilității politice. Carol I a refuzat propunerea, iar conflictul s-a încheiat cu o revoluție și cu executarea regelui.

Au mai urmat și alte încercări eșuate, prin care s-a dorit introducerea responsabilității ministeriale, pentru ca abia la 1711 să se discute în Camera Lorzilor principiile constituționale: „că suveranul nu poate fi ținut personal responsabil de actele guvernului și că, după legea fundamentală a regatului, miniștrii erau responsabili” și că „nici o prerogativă a Coroanei nu poate să scape de controlul Parlamentului”. De atunci, s-a proclamat în mai multe rânduri responsabilitatea ministerială, ca una din regulile fundamentale ale Constituției britanice [1,4].

Din Anglia, principiul răspunderii ministeriale a fost adoptat și de alte state, îndeosebi după Revoluția Franceză, regăsindu-se sub diferite forme în textele constituționale. Astfel, în Franța, principiul responsabilității penale s-a înscris pentru prima dată în Constituția din 1791, pentru ca apoi să fie reluat și dezvoltat în Legea fundamentală din 1875, care instituie Senatul ca Înalță Curte de Justiție pentru a judeca crimele comise de miniștri în exercițiul funcțiunii lor. Potrivit Constituției din 1875, miniștrii trebuiau să fie puși sub acuzare numai de Camera Deputaților. O singură excepție se admitea, când miniștrii puteau fi puși sub acuzare de Președintele Republicii, prin decret. Iar pentru a emite decretul, Constituția prevedea ca acuzarea să aibă ca obiect o crimă împotriva siguranței statului.

Odată formulat acest principiu, legile constituționale au făcut unele derogări. Curtea judecă numai crimele comise în exercițiul funcțiunii lor de miniștri. Toate celelalte infracțiuni săvârșite de miniștri, în afara exercițiului funcțiunii lor, erau deferite în judecată tribunalelor ordinare. În acest caz, tribunalelor li s-a impus o restricție, cea privitoare la situația miniștrilor care erau și parlamentari, deoarece acestora li se aplicau regulile privitoare la inviolabilitatea parlamentară.

Concepțiile la care se ajunge în Marea Britanie și Franța stabilesc că miniștrii sunt reprezentanții legislativului, delegați de acesta să exercite puterea executivă. Miniștrii, ca să poată lucra, au nevoie de încrederea majorității parlamentare. Tot edificiul guvernului reprezentativ modern, care este un guvern prin încredere, este constituit astfel ca să susțină puterea minoritară prin cea majoritară. Cabinetul este comandat de majoritatea parlamentară, aceasta la rândul ei e subvenționată de majoritatea electorală [2,104]. Toate acestea sunt conforme maximei: „Autoritatea

vine de sus, încrederea vine de jos” [3,418].

Principiul responsabilității ministeriale nu este ceva absolut nou pentru Republica Moldova. În premieră, principiul dat a fost consacrat în Regulamentul Organic aplicat în Muntenia și Moldova. În art. 150 al Regulamentului vom găsi următorul alineat: „Fieștecare din acești trei miniștri își are departamentul său despărțit în secțiuni, iar secretarul fiecărei secțiuni va iscăli în toate hârtiile și poruncile și va fi răspunzător împreună cu ministrul pentru toate treburile curgătoare ce vor privi acea secțiune” [1,7].

Textul contura răspunderea ministerială într-o formă incompletă și lipsită de precizie, dar era un fapt principal, preluat și consacrat ulterior în importante documente politice ce conțineau idei constituționale. Astfel, ideea responsabilității ministeriale a fost o idee centrală în documentele politice ale revoluției române din 1848, subînțelegându-se în primul rând răspunderea penală. M. Kogălniceanu, în Dorințele Partidei Naționale din Moldova, a susținut că responsabilitatea miniștrilor, ca și a tuturor funcționarilor, reprezintă o „instituție mântuitoare pentru țară”.

Ideea responsabilității ministeriale este prezentată și în Proclamația de la Islaz, care cuprinde punctul: „Responsabilitatea miniștrilor și a tuturor funcționarilor în funcția ce o ocupă”. Concretizarea legislativă a acestor idei se realizează prin Convenția de la Paris din 1858, care adoptă principiul răspunderii ministeriale în întregime, făcând răspunzători pe miniștri prin violarea legilor și risipa banului public. Ei erau supuși judecării Curții de Casație, la cererea Domnului sau a Adunării.

În Constituția din 1866, răspunderea ministerială este reglementată cu mai multă precizie, dar se lasă pe seama unei legi speciale reglementarea procedurii și stabilirea pedepselor pentru miniștrii vinovați. Cât despre responsabilitatea politică, legea fundamentală consacra inviolabilitatea persoanei regelui și obligația miniștrilor de a contrasemna actele. Art.92 alin.(2) preciza că: „Nici un act al regelui nu poate avea tărie dacă nu va fi contrasemnat de un ministru, care prin aceasta chiar devine răspunzător de acel act”. Textul este completat cu prevederile art. 100: „În nici un caz ordinul verbal sau scris al regelui nu poate apăra pe un ministru de răspundere”.

Observăm că prin Constituția din 1866, miniștrii poartă o responsabilitate politică pentru toate actele lor personale și pentru toate actele săvârșite de ei în calitate de miniștri, precum și pentru actele monarhului. În ceea ce privește ultima categorie de acte – actele monarhului – miniștrii sunt răspunzători atât pentru decrete și chiar pentru acte care în aparență presupun o putere discreționară și personală, precum sunt actele de grațiere, cât și pentru actele care nu implică contrasemnarea, dar care pot avea o mare importanță politică: discursuri, scrisori etc. Mai

mult, sunt responsabili și de omisiunile de care ei, în mod legitim pot fi învinuiți, fie direct sau indirect.

După cum am menționat, Constituția din 1866 consacră la nivel de principiu răspunderea ministerială și stabilește necesitatea adoptării unei legi speciale. Cu o întârziere bună, Legea responsabilității ministeriale apare la data de 2 mai 1879, stabilind cazurile de răspundere și pedepsele aplicabile miniștrilor. Legea împărțea faptele penale pentru care miniștrii puteau fi trași la răspundere, după gravitate, în două categorii: crime și delictе. Prin această lege toate delictеle și crimele prevăzute de legislația penală rămân în vigoare și se aplică miniștrilor. În plus, au fost incriminate noi delictе, pentru fapte speciale, care atrag pedeapsa dacă sunt comise de ministru. Este o derogare de la dreptul comun în această materie, care ar putea fi vexatorie pentru cei ce ocupă funcția de ministru, dar care se justifică prin faptul că răspunderea crește în raport cu importanța poziției celui ce săvârșește un delict. Chiar elementele componente ale delictului sunt modificate. Astfel, în penal se cere existența intenției. În materie politică, o simplă greșeală poate avea consecințele unei crime.

Din păcate, reglementările ulterioare, care sunt aduse de Constituția din 1923 și Constituția din 1938, deși mențin formal răspunderea ministerială, o restrâng semnificativ și nu mai putem vorbi despre aceasta ca de o instituție cardinală a sistemului democratic.

În constituțiile statelor lumii – republici cu regim parlamentar și chiar cu regim semiprezidențial – de cele mai multe ori este instituit și un mecanism de răspundere personală a miniștrilor în fața Parlamentului. Spre exemplu: Parlamentul Republicii Elene poate lipsi de încredere Guvernul, sau doar pe un anumit membru al acestuia [4]. Membrii Guvernului, miniștrii și viceministrii, poartă răspundere colectivă asupra politicii generale a Guvernului, iar fiecare dintre ei poartă răspundere individuală pentru acțiunile sau inacțiunile din sfera sa de competență. Conform art.85 al constituției elene, ordinul verbal sau scris al Președintelui Republicii nu exonerează ministrul sau viceministrul de această formă de răspundere individuală [4].

Continuăm exemplificarea cu Slovacia, în Constituția căreia (art.116) este instituită responsabilitatea membrului Guvernului (prim-ministrului, vice-prim-miniștrilor și a miniștrilor) pentru domeniile administrate, față de Parlament [5] (Consiliul Național al Republicii Slovacia, compus din 150 deputați). Consiliul Național al Republicii Slovacia poate acorda vot de neîncredere unui anumit membru al Guvernului, iar Președintele statului este obligat să-l demită [5].

În Constituția Sloveniei (art.118), răspunderea individuală a ministrului și răspunderea colectivă a Guvernului este angajată după o interpelare. Dacă în cadrul ascultărilor ministrului sau Guvernului, majoritatea deputa-

ților Parlamentului (Adunării de Stat, formată din 90 deputați) pot acorda vot de neîncredere Guvernului sau, direct, prin vot majoritar simplu poate fi destituit un anumit ministru [6].

În Constituția Ungariei (art.18), miniștrii răspund individual față de prim-ministru și față de Parlament. Miniștrii prezintă în mod obligatoriu dări de seamă Guvernului și Parlamentului. Răspunderea Guvernului față de Parlament și răspunderea individuală a miniștrilor poate fi declanșată nu doar în cadrul unei moțiuni de cenzură, ci și cu ocazia prezentării rapoartelor periodice (anuale) de activitate [7].

Situația curentă a Republicii Moldova este mult mai aproape de situația atestată în România, în constituția căreia (art.109): „Guvernul răspunde politic numai în fața Parlamentului pentru întreaga sa activitate. Fiecare membru al Guvernului răspunde politic solidar cu ceilalți membri pentru activitatea Guvernului și pentru actele acestuia” [8].

Prevedem anumite observații critice și anticipăm suspiciuni, dar menționăm că, răspunderea personală a miniștrilor nu trebuie privită ca un panaceu, care ridică automat randamentul activității membrilor Guvernului Republicii Moldova, care va ridica calitatea actului de guvernare la nivelul scontat de propriii cetățeni, precum și de partenerii externi de dezvoltare. Răspunderea personală a miniștrilor în fața Parlamentului devine un instrument de responsabilizare a acestora, mai ales în condițiile unei guvernări de coaliție și, alături de alte mecanisme, va contribui la optimizarea raporturilor dintre legislativ și executiv.

Modul de angajare a răspunderii membrilor Guvernului în fața Parlamentului poate fi conceput în diferite forme, și urmărind diverse modele:

- în urma unei interpelări făcute ministrului de către un deputat, un grup de deputați sau o fracțiune parlamentară;
- în urma unor audieri ale membrului Guvernului în Parlament asupra rezolvării problemelor și gestionării domeniului administrat;
- în urma unei dări de seamă periodice (de regulă, anuale) asupra activității desfășurate.

În opinia noastră, ajustarea prevederilor constituționale și deci a formei și regimului de guvernământ după interesele elitelor politice aflate la guvernare este un element negativ. Puterea politică trebuie să-și mențină caracteristica de putere „instituționalizată” și să nu devină „personalizată”. În ultima perioadă, din cauza disensiunilor din cadrul alianțelor politice și opticii politice diferite ale partidelor, au apărut mai multe organe cu un caracter politic pronunțat – Consiliul Alianței, Prezidiul Guvernului [9]. Indiferent de modul de constituire și de prerogative, aceste organe declară, în mod direct sau indirect, că urmăresc optimizarea raporturilor dintre puterea legislativă și cea executivă. Nu

dorim să dăm aprecieri politice modificărilor aduse cadrului normativ, dar deseori acestea pun sub semnul întrebării însăși „coerența de sistem” a Aparatului de Stat.

După părerea noastră, în Republica Moldova trebuie elaborată și transpusă în viață legea responsabilității ministeriale. Legea respectivă ar trebui să fie expresia unor principii de dreptate, echitate și imparțialitate. Spiritul legii privind responsabilitatea ministerială trebuie să rezide în educarea responsabilității clasei politice și a miniștrilor în mod special. Legea nu ar trebui să conțină resentimente și revanșe politice sau dorințe de a paraliza un adversar politic.

Legea responsabilității ministeriale este o lege justă și necesară. Este justă deoarece fiecare cetățean care ocupă o funcție a statului trebuie să fie responsabil pentru actele sale. Dreptul este guvernat de principiul libertății și principiul responsabilității fiecăruia pentru faptele proprii. Nimeni nu este obligat să ocupe funcția de ministru, dar din momentul în care acceptă să ocupe această funcție, persoana acceptă și responsabilitatea care îi revine. Necesitatea adoptării unei asemenea legi nu cred că trebuie explicată, printre argumentele aduse mai sus în favoarea legii fiind și respectarea legalității și a principiului oportunității ș.a.

Prevăd multe critici care se vor aduce unei asemenea reglementări, dar în cadrul acesteia trebuie să fie stipulat principiul conform căruia legea nu se va aplica ministrului care a acționat dintr-un interes național. În prezent, în Parlamentul Republicii Moldova se află în proces de definitivare un proiect de lege privind răspunderea ministerială.

Potrivit autorilor, proiectul de lege cu privire la răspunderea ministerială are drept scop principal întărirea responsabilității personale a unor persoane ce exercită funcții de demnitate publică, și anume membrilor Guvernului. Proiectul reglementează două forme de răspundere ministerială – răspunderea politică și răspunderea juridică. Răspunderea politică poate fi colectivă sau individuală și poate fi cerută de către Parlament [10].

Răspunderea colectivă a Guvernului intervine în urma adoptării de către Parlament a unei moțiuni de cenzură, prin care se exprimă neîncrederea față de activitatea Guvernului și constă în demiterea acestuia.

Răspunderea politică individuală a membrului Guvernului poate lua mai multe forme în funcție de acțiunile lui și de gravitatea acestora. Aceasta poate interveni pentru activitatea generală a instituției pe care o conduce sau drept rezultat al acțiunilor/inacțiunilor proprii, în calitate de membru al Guvernului, sau de conducător al unei autorități publice. Totodată, membrul Guvernului poate fi tras la răspundere pentru acțiunile sau inacțiunile funcționarilor publici din cadrul autorității pe care o conduce și pentru consecințele cauzate de îndeplinirea de către aceștia

a ordinului sau dispoziției ilegale a conducătorului autorității. Astfel, în afară de răspunderea pentru propriile fapte, responsabilitatea unui membru al Guvernului poate fi angajată datorită actelor funcționarilor săi: fie aceștia au lucrat fără acordul ministrului, fie, având cunoștință de acțiunile ilegale ale subordonaților săi, ministrul nu a întreprins măsurile necesare. Răspunderea politică individuală poate lua mai multe forme, cum ar fi prezentarea de informații, lămuriri sau declarații, prezentarea de scuze, întreprinderea anumitor acțiuni. Aceste forme de răspundere pot interveni și pentru faptele săvârșite în calitate de persoană privată. Ca un ultim remediu, Parlamentul poate adopta o moțiune, prin care să ceară prim-ministrului începerea procedurii de revocare din funcție a unui membru al Guvernului. Iar în cazul în care prim-ministrul se solidarizează cu cel a cărui revocare se cere, Parlamentul poate iniția procedura de exprimare a neîncrederii față de întreg Guvernul, intervenind în acest caz răspunderea solidară a tuturor membrilor Guvernului.

De asemenea, proiectul de lege reglementează răspunderea juridică a membrului Guvernului. Aceasta poate lua forma răspunderii civile, disciplinare, contravenționale sau penale. Răspunderea juridică poate fi aplicată doar individual față de unul sau, dacă este cazul, mai mulți membri ai Guvernului, fără a lua forma răspunderii colective [10].

În raportul de expertiză a proiectului, Centrul de Analiză și Prevenire a Corupției (CAPC) a arătat că prevederile legale privind responsabilitatea ministerială sunt absolut necesare într-un stat care se declară orientat spre asigurarea integrității agenților publici și care conștientizează că aceasta îi lipsește. Preocupările pentru proiectul de Lege privind răspunderea ministerială încep de mai bine de zece ani în urmă, un astfel de proiect intrând în Parlament încă în anul 2000, proiect respins prin Hotărârea Parlamentului nr. 1284 din 06.10.2000. Ulterior, elaborarea proiectului de Lege privind răspunderea ministerială a continuat să rămână în agenda guvernamentală (Planul de activitate a Guvernului pe trimestrul IV al anului 2006, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1130 din 29.09.2006), fără a reuși însă să fie promovat. Se pare că elaborarea, promovarea și adoptarea proiectului de lege privind răspunderea ministerială, pe lângă alte proiecte anticorupție, devine un veritabil test de voință politică, test care nu poate fi trecut. Astfel, proiectul de Lege privind răspunderea ministerială este de oportunitate majoră și care, după o perfectare în vederea diminuării potențialului de coruptibilitate, ar putea să aibă un impact esențial asupra calității guvernării [11].

În condițiile unei republici parlamentare precum este cazul Republicii Moldova, considerăm necesară și oportună modificarea Constituției în sensul diminuării prerogativelor executive ale Președintelui statului. Alături de aceasta, considerăm necesară introducerea răspunderii perso-

nale a miniștrilor pentru domeniile administrate în fața Parlamentului. În prezent, Guvernul (în componență deplină) își poate angaja răspunderea în fața Parlamentului doar asupra unui program, asupra unei declarații de politică generală ori asupra unui proiect de lege organică sau ordinară.

Răspunderea personală a membrilor Guvernului în fața Parlamentului poate deveni un instrument de responsabilizare a acestora, mai ales în condițiile unei guvernări de coaliție și, alături de alte mecanisme, va contribui la optimizarea raporturilor dintre legislativ și executiv. Această prevedere va spori randamentul activității membrilor Guvernului Republicii Moldova și va contribui la ridicarea calității actului de guvernare. Apreciem pozitiv eforturile de elaborare și adoptare a unei legi în acest sens.

Modul de angajare a răspunderii membrilor Guvernului în fața Parlamentului poate fi conceput în diferite forme și urmărind diverse modele: fie în urma unei interpelări făcute ministrului de către un deputat, un grup de deputați sau o fracțiune parlamentară; fie în urma unor audieri ale membrului Guvernului în Parlament asupra rezolvării problemelor și gestionării domeniului administrat; fie în urma unei dări de seamă periodice (de regulă, anuale) asupra activității desfășurate.

Mai important ar fi dacă legea nouă privind răspunderea ministerială ar stipula reglementări concrete privind răspunderea politică individuală a miniștrilor și membrilor Guvernului. Conform noului proiect propus, ei vor fi responsabili de situația în cadrul autorității publice pe care o conduc și de activitatea acesteia; vor răspunde pentru propriul comportament și pentru comportamentul funcționarilor cu grad înalt din cadrul structurilor administrate. Și poate cel mai important – vor purta răspundere pentru consecințele îndeplinirii ordinului și dispoziției vădit ilegale date, și aduse la îndeplinire de către subalterni.

Bibliografie

1. „Responsabilitatea ministerială. Studiu documentar”, Parlamentul României, Departamentul pentru informare parlamentară, Centrul pentru studii și cercetări, București, 1998.
2. G. Alexianu, *Curs de drept constituțional*, vol. II, Fascicula I, Editura Casei Școalelor, București, 1931.
3. Maurice Hauriou, *Précis de droit constitutionnel*, Sirey, 1929.
4. Constituția Greciei, art. 84, alin.(2), pe site-ul electronic: <http://worldconstitutions.ru/archives/153>, vizualizat la data de 28.02.2012.
5. Constituția Slovaciei, pe site-ul: <http://worldconstitutions.ru/archives/110>, la data de 01.03.2012.

6. Constituția Sloveniei, vizualizată pe site-ul electronic: <http://worldconstitutions.ru/archives/109>, la data de 01.03.2012.
7. Constituția Ungariei, pe site-ul: <http://worldconstitutions.ru/archives/298>, la data de 01.03.2012.
8. Constituția României, pe site-ul: <http://worldconstitutions.ru/archives/111>, la data de 01.03.2012.
9. Legea nr. 64-XII „cu privire la Guvern”, art.26, (în redacția Legii nr.5 din 12.01.2011) republicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 131-133/1018, din 26.09.2002.
10. Proiectul Legii cu privire la răspunderea ministerială, pe adresa electronică: <https://docs.google.com/viewer?url=http://st.interakt.md/storage/documents/2013/01/1466.pdf&chrome=true>, vizualizată la data de 07.02.2013.
11. Opinia Centrului de Analiză și Prevenire a Corupției (CAPC) a fost vizualizată pe site-ul electronic: <http://www.capc.md/ro/events/59.html>, la data de 08.02.2013.

DIMENSIUNILE POLITICE ALE FENOMENULUI DE CORUPȚIE ÎN SOCIETATEA CONTEMPORANĂ

Vitalie TELIPAN,

*lector-asistent la Catedrei „Științe polițienești și socioumane”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept*

Summary

Each historical epoch and each political regime from country to country faces corruption phenomena that depend on specific norms, values and institutions that form the basis of the political organization of society. In the majority developing countries corruption was a direct product of the modernization process due to the economic life of new groups until then excluded from the power which tried to ensure access to economic resources and political controls by corrupt means. Therefore, as long as the „fight against corruption” will be more a political slogan and its center of gravity will be placed on lower levels of performance, the prevention and elimination of this phenomenon are illusory.

Rădăcina latină a termenului „corupție” se referă la „putreziciune, stare de abatere de la moralitate, de la cinste, de la datorie” [1] și oferă un indiciu inițial pentru înțelegerea a ceea ce stă în spatele său.

Corupția, fiind legată nemijlocit de putere și de guvernare, o putem considera tot atât de veche ca și organizările politice [2, p. 59]. Aceasta a apărut odată cu împărțirea oamenilor între conduși și conducători și este rezultatul activității omenești, mai exact al interacțiunilor oamenilor ca personalități ale vieții în comun.

În acest context, una dintre principalele caracteristici ale fenomenului de corupție o reprezintă dimensiunea sa politică – includerea în sfera ei de cuprindere a persoanelor cu funcții de demnitate publică, a liderilor politici, a membrilor partidului de guvernământ etc.

Samuel P. Huntington sublinia că, din punct de vedere politic, corupția poate fi definită prin referire la „comportamentul oficialilor publici care deviază de la normele acceptate pentru a servi scopuri private” [3, p. 269]. La rândul său, John Gardiner consideră că [4, p. 93] fenomenul corupției reprezintă „un aspect persistent și universal al societății politice”, fiind cu totul improbabil ca vreo reformă sau altă inițiativă să-l elimine complet din viața politică. Corupția diferă de la o țară la alta în funcție de gradul său de instituționalizare sau modernizare politică, de autonomia structurilor politice față de interesele și presiunile economice cu caracter privat, de alți indicatori care sintetizează starea instituțiilor sociale, separarea puterilor în stat, funcționarea societății civile, relativa independență a activității agenților de control social față de constrânge-

rile și manipulările externe etc. [3, p. 270].

Etzioni Amitai considera că corupția politică este un produs al așa-numitei plutocrații, al personajelor și grupurilor sociale care dețin resursele economice și financiare, utilizându-le ca un mijloc de corupere a membrilor guvernului. O asemenea plutocrație, formată din grupuri de „interese” și de „presiune”, exercită influențe penetrante asupra liderilor politici în scopul maximizării beneficiilor pe care le au, ocupând în acest sens întreaga viață publică [5, p. 103].

Pentru unii autori, fenomenul corupției prezent în sistemul capitalist nu reprezintă altceva decât continuitatea unei tradiții caracteristice perioadei aristocratice în cursul căreia funcțiile publice nu reprezentau, propriu-zis, o exercitare de responsabilități în interesul general al societății, ci „proprietatea” unor privilegiați care puteau cumpăra aceste funcții la prețuri foarte scumpe [3, p. 271].

Corupția nu este caracteristică numai sistemului capitalist, fostele sisteme socialiste favorizau manifestarea amplă a fenomenului corupției.

În toate formele sale, indiferent de societatea în care se manifestă, corupția implică *intersectarea ilicită a sferei publice de către sfera privată*.

Joseph S. Nye aprecia corupția ca fiind „acel comportament care se abate de la responsabilitățile oficiale ale funcției publice, ca urmare a unor interese personale, în scopul obținerii unor avantaje materiale sau a unui statut social superior, ori care încalcă normele ca urmare a exercitării anumitor tipuri de influență personală. Aceasta include mituirea (folosirea de recompense pentru a perverti judecata unei persoane aflate într-o poziție de încredere); nepotismul (acordarea protecției pe motivul, mai degrabă, al unei înrudiri, decât în virtutea unor merite) și deturnarea de fonduri bănești (însușirea ilegală de resurse publice pentru a fi folosite în scopuri personale)” [6, p. 419].

Reieșind din definiția expusă mai sus, corupția apare ori de câte ori un funcționar public sau demnitar al statului abuzează de puterea conferită de legislație în interesul său privat, ori al familiei sale. În acest sens, corupția nu mai este echivalentă doar cu mita, ci cu *abuzul de putere* și cu *traficul de influență*.

Având o importantă dimensiune politică, corupția este generată și întreținută de interese private care caută favoruri ilicite prin intermediul demnitarilor și oficialilor care dețin funcții publice, de putere și care, în orice societate democratică, sunt aleși prin votul alegătorilor. Ca fenomen cu caracter politic, corupția implică mai multe forme dintre care două sunt principale: *venalitatea* care, utilizând ca mijloace mituirea, traficul de influență, fraudă, șantajul ori chiar furtul, se referă la utilizarea funcției publice în scopuri particulare, și *abuzul de putere*, ca atare, constând în utilizarea abuzivă sau chiar în încălcarea legii în scopul

sporirii resurselor de putere, prestigiu, bogăție etc., în timp ce, în mai multe societăți europene, venalitatea reprezintă forma principală în care se manifestă corupția (prin acumularea de resurse financiare ca urmare a „vânzării” favorurilor funcției publice), în SUA corupția reprezintă, mai cu seamă, abuz de putere, sau o cale de sporire a influenței și puterii politice [3, p. 273].

Fiecare epocă istorică și fiecare regim politic dintr-o țară sau alta se confruntă cu fenomene specifice de corupție care depind de normele, valorile și instituțiile care formează baza organizării politice a societății. În majoritatea țărilor în curs de dezvoltare corupția a reprezentat un produs direct al procesului de *modernizare*, din cauza intervenției în viața economică a noi grupuri excluse până atunci de la putere și care încercau prin mijloace corupte să-și asigure controlul și accesul la resurse economice și politice [7, p. 61].

Pentru o mare parte din sociologii și criminologii contemporani, fenomenul corupției reprezintă o adevărată „maladie” a corpului social, o stare endemică ce erodează fundamentele societății civile și ale statului de drept, cu atât mai nocivă cu cât deturneză fonduri importante ale societății și orientează finalitățile procesului economic în interesul privat al unor persoane sau grupuri de persoane. În acest sens, corupția nu este doar un simplu delict sau o infracțiune similară cu altele, ci un act cu consecințe importante pentru funcționarea întregii societăți, care poate evidenția, în mare măsură, modul în care demnitarii statului, reprezentanții puterii politice, în general, servesc interesele generale ale societății sau, dimpotrivă, ale unui grup de particulari preocupați numai de profituri proprii. De aceea interpretarea corupției numai în registrul strict al moralității ori al normativului penal nu poate evidenția amplele dimensiuni politice și economice ale acestui fenomen, calificat de unii specialiști ai domeniului ca un „simptom” al instabilității statului [3, p. 253].

În literatura de specialitate încă nu există o unitate de opinii în privința sferei de cuprindere a infracțiunilor de corupție, de aceea unii autori susțin că în cadrul acesteia ar intra: coruperea activă și coruperea pasivă, traficul de influență, luarea de mită și darea de mită.

Restul infracțiunilor care ar putea fi incluse în această categorie ar reprezenta doar niște căi spre realizarea corupției: abuzul în serviciu, falsul în acte publice sau deturnarea de fonduri etc. O astfel de opinie are la bază o abordare dualistă a fenomenelor de corupție, în sensul că întotdeauna trebuie să existe un corupt și un corupător. Când apar aceste două elemente, infracțiunea respectivă poate fi inclusă în categoria infracțiunilor de corupție, iar când nu apar împreună, nu le putem include în aceeași categorie [8, p. 41].

Consider că aceeași opinie a avut-o legiutorul moldovean care la art. 16 al Legii RM cu privire la prevenirea și combaterea corupției a stabilit că [9, art. 16, alin. (2) și (3)]:

„(2) Sunt acte de corupție:

- coruperea activă;
- coruperea pasivă;
- traficul de influență;
- luarea de mită;
- darea de mită.

(3) Sunt acte conexe actelor de corupție următoarele acțiuni săvârșite în legătură directă cu actele de corupție:

- abuzul de putere sau abuzul de serviciu;
- excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu;
- legalizarea veniturilor obținute din acte de corupție;
- împiedicarea îndeplinirii justiției;
- însușirea de bunuri;
- cauzarea de daune materiale prin înșelăciune sau prin abuz de încredere;

- distrugerea sau deteriorarea de bunuri;
- protecționismul;
- falsificarea rezultatelor votării.
- coruperea alegătorilor;
- falsul în acte publice;
- falsul în documente contabile”.

În Occident, corupția este considerată de către sociologi ca aparținând așa-numitelor infracțiuni ale „gulerelor albe”, constând în încălcarea, de cele mai multe ori nesancționată, a legii penale de către anumite grupuri de demnitari sau de către persoanele investite cu funcții oficiale: funcționari ai statului, reprezentanți guvernamentali, autorități publice etc. Aceste categorii de persoane, dintre care o parte are competența de a aplica însăși legea, pot fi direct implicate în delictele care au ca scop principal favorizarea și promovarea unor interese economice sau politice cu caracter particular, sau pot contribui indirect, prin funcțiile pe care le au, la comiterea acestor delictes. Se poate aprecia chiar că o parte importantă a rețelelor crimei organizate nu ar putea supraviețui ori nu ar avea decât o eficacitate limitată în absența sprijinului oferit de aceste persoane cu funcții oficiale [3, p. 253]. Alfred M. Mirande afirmă că „crima organizată nu poate exista fără ajutorul societății legitime (oficialii publici și funcționarii însărcinați să aplice legea), care sprijină direct sau indirect activități ilicite” [10, p. 256].

Analizând practica guvernării unui stat prin prisma bogatului material conceptual pe care ni-l oferă doctrina politologică, pot fi evidențiate

te actele de corupție și cele conexe acesteia săvârșite de către funcționarii publici, persoanele cu funcții de demnitate publică sau alte persoane ce fac parte din partide politice, precum și consecințele acestora, și anume:

- creșterea costului de afaceri din cauza plăților ilicite, acordate oficialilor, pentru managementul negocierii cu aceștia a problemelor legate de riscul acordurilor încălcate sau detectate;

- redirecționarea investițiilor publice în proiecte de capital;

- furtul ajutorului extern acordat pentru investiții în diverse sectoare slab dezvoltate: medicină, cultură, infrastructură etc.

- devalorizarea băncilor, industriei, patrimoniului național sub pretextul realizării unor investiții;

- privatizarea ilegală a patrimoniului public, ocolind procedura de tender, cazuri de reducere sintetică a valorii estimate a întreprinderilor, precum și alte forme ale reducerii valorii întreprinderilor prin diferite modalități (falsificarea anului de constituire a întreprinderii, dosirea intenționată a unor obiecte care aparțin întreprinderii din lista obiectelor expuse estimării, mărirea neîntemeiată a sumei amortizării);

- realizarea exporturilor și importurilor ilegale;

- încălcarea procedurilor de achiziționări de stat. În loc de a recurge la o procedură transparentă de licitație, se recurge la serviciile unor firme suspecte, tranzacțiile au loc la prețuri mai înalte decât cele de piață, dobânzile fiind împărțite între reprezentanții acestor firme și funcționarii de stat. Ca rezultat, datoriile cresc, dar sume colosale de resurse financiare publice se scurg din buzunarul public în cel privat, se distorsionează însuși mecanismul economiei de piață;

- realizarea produselor confiscate, la un preț diminuat, fără a recurge la procedura de licitație. Aceasta prezintă o activitate în timpul căreia o parte considerabilă din valoarea lor „se lipește” cu ușurință de mâinile demnitarilor de stat;

- achitarea Republicii Moldova pentru gaz prin intermediul unui șir de firme particulare care de cele mai dese ori aparțin persoanelor politice, ceea ce mărește considerabil prețul real al tranzacțiilor. Datoriile sectorului energetic cresc pe exponențială, iar firmele de intermediere se îmbogățesc cu aceleași ritmuri;

- săvârșirea unor răfuiești politice pentru obținerea de capital electoral;

- protecționismul politic acordat unor grupuri de persoane;

- se acordă privilegii impozitare unor companii patronate, ceea ce cauzează pierderi esențiale în bugetul de stat;

- alte fapte săvârșite de către oficialii de stat în scopul creșterii veniturilor proprii, ilegale, bazându-se pe funcția pe care o dețin.

Reieșind din cele expuse mai sus, suntem de parere că atâta timp

cât „lupta împotriva corupției” va reprezenta mai mult un slogan politic și centrul ei de greutate va fi plasat asupra nivelelor inferioare de execuție, șansele de prevenire și eliminare a acestui fenomen sunt iluzorii. Sursele generatoare de corupție sunt, în primul rând, legea și decizia politică. Ori, la acest nivel, singura forță capabilă și interesată să exercite presiuni nu este decât societatea civilă. Pentru ca acțiunea ei să devină eficientă, este important ca ea să se maturizeze spiritual și organizatoric, să devină conștientă de drepturile și interesele ei, să aibă curajul să demaște pe orice funcționar sau persoană care face abuz de putere, fără a participa activ la ele. Numai astfel raporturile de putere s-ar putea echilibra, condiție esențială pentru ca actul de autoritate politică să nu poată fi deturnat de la interesul public.

Bibliografie

1. Dicționarul explicativ al limbii române.
2. R. Y. Bouhris, Ph. Leynes, *Stereotipuri, discriminare și relații între grupuri*, Ed. Polirom, Iași, 1977.
3. D. Baciuc, S. M. Rădulescu, V. Teodorescu, *Tendențe actuale ale crimei și criminalității în România*, București, Ed. Lumina Lex, 2002.
4. John A. Gardiner, *The Politics of Corruption. Organized Crime in a American City*, New York, Russell Sage Foundation, 1970.
5. A. Etzioni, *Capital Corruption. The New Attack on American Democracy*, San Diego, New York, London, Harcourt Brace Jovanovich, Publishers, 1984.
6. Joseph S. Nye, „Corruption and Political Development: «A Cost Benefit Analysis»”, în *American Political Science Review*, nr. 2, LXI, iunie, 1967.
7. Samuel P. Huntington, *Political Order in Changing Societies*, New Haven and London, Yale University Press, 1968.
8. M. Profiroiu, *Etică și corupție în administrația publică*, Ed. Economică, București, 1999.
9. Legea cu privire la prevenirea și combaterea corupției nr. 90 din 25.04.2008, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 103-105 din 13.06.2008.
10. A. M. Mirande, *The Age of Crisis: Deviance, Disorganization and Social Problems*, New York, Evanston, San Francisco, Harper and Row, Publishers, 1975.

NORMELE JURIDICE DISCRIMINATORII – TRĂSĂTURĂ A REGIMURILOR DE GUVERNARE TOTALITARE ȘI DE OCUPAȚIE

Simion CARP,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
rector al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,*

Elena CARP,

master în drept

Summary

This article is dedicated to the disclosure of the essence of legal discrimination norms applied by the totalitarian governance regimes towards our countrymen both in Bessarabia and outside it. Highlighting the discrimination aspects in the Soviet legislation that includes the description of some concrete cases of flagrant violation of fundamental human rights concerning Romanian descendants, we reach to the conclusion that neither contemporary legislation of the Republic of Moldova, nor high members of state structures have not completely disembarassed from the Soviet doctrine influence. This fact generates social and political instability in the Republic of Moldova, maintaining separatist guidelines and constituting an obstacle to EU integration.

On this basis the author highlights the need to continue the reform of the Moldova's legislation to ensure the human rights and freedoms, to establish a democratic state, including the elimination from the state structures the people with a doubtful past and with a Bolshevik mentality. The adoption of a lustration law among other legal norms would be a path to an efficient achievement of these objectives.

Parcurgem o perioadă grea de tranziție, un proces anevoios care ține de implementarea continuă a reformelor în diferite domenii, inclusiv în cel al justiției. În acest sens, e important să conștientizăm că în procesul de reformare trebuie să ținem cont de drepturile cetățenilor la o justiție echitabilă, de drepturile la apărare, la libertatea de exprimare, la acces liber la informații etc. Este necesar de a elimina toate formele de discriminare și încălcare a principiilor general umane. Pentru a realiza o reformă calitativă e nevoie de a revizui etapele istorice. Până nu demult, normele juridice discriminatorii erau folosite drept mecanisme pentru înlăturarea oponentilor politici, fabricarea dosarelor la comandă, încălcarea drepturilor cetățenilor, aplicarea torturii, ceea ce nu trebuie să continue sub nici o formă. Așadar, încercăm să revedem anumite perioade ale istoriei noastre. Ca punct de plecare ne servește anul 1812, anul în care Basarabia a fost anexată prin fraudă la Imperiul Rus. Odată cu acest eveniment începe perioada de discriminare a populației băștinașe de către autoritățile de ocupație. George F. Jewsbury în lucrarea „Anexarea Basarabiei la Rusia 1774-1828. Studiu asupra expansiunii imperiale”

subliniază problema confruntării autorităților imperiale cu românii din Basarabia: „Ceea ce rușii vedeau ca fiind reforme esențiale pentru bunăstarea imperiului, românii considerau a fi primele amenințări îndreptate în primul rând către ei și în al doilea rând către modul lor de trai. Rușii nu au realizat niciodată pe deplin faptul că principalul obstacol cu care se confruntau nu ținea atât de încăpățânarea calculată a românilor, cât de contradicția naturală pe care o implică dominația unei națiuni asupra alteia”¹. Și continuă: „Cei mai nerăbdători dintre ei – în general cei care lucrau cu românii – voiau să instaureze peste noapte statul de drept rus pentru a crea aici o societate rusă. Însă condițiile grele în care se desfășura activitatea în provinciile de frontieră n-au determinat decât apariția unui grup de oficiali țariști dezamăgiți al căror dispreț față de români creștea constant. În loc să-i convertească pe noii cetățeni, rușii au devenit observatori dezgustați ai activităților românilor”². Acest lucru i-a determinat să aplice abuziv legile imperiale. Într-o scrisoare adresată lui S.R. Voronțov aflat la Londra, N.M. Loginov îi scria despre starea jalnică din regiune: „Fratele meu... spune că au dat peste grozăvii ce-ți face părul măciucă. Oameni închiși în pușcării fără nici un motiv și fără nici o judecată, oameni condamnați la moarte... toate acestea sub privirile lui Inzov”³.

Însă discriminarea populației autohtone a cunoscut o intensitate nemaiîntâlnită până atunci, discriminare practică după instaurarea puterii bolșevice. Anul 1917 este marcat de multiple evenimente social-politice, printre care lovitură de stat care a înlăturat țarismul în Rusia, la putere venind o altă guvernare. Noua conducere a făcut mai multe declarații, printre care cea cu privire la egalitatea între oameni. În scurt timp, ea a încălcat mai multe principii pentru care se pronunțase anterior, inclusiv cel al egalității. De fapt, declarațiile erau un mecanism prin care bolșevicii induceau în eroare masele populare pentru a le manipula în mod cinic în scopul realizării unor obiective meschine. De aceea multe teze lansate în faza incipientă au rămas doar pe hârtie. Bolșevicii au declanșat o campanie de înlăturare de la conducere a persoanelor care aveau o altă viziune politică, utilizând diferite norme juridice discriminatorii prin care își justificau eliminarea fizică a unor adversari politici. În rândul victimelor au nimerit oameni nevinovați din diferite păături sociale. Nu au făcut excepție nici personalitățile. Au fost persecutați și asinați numeroși descendenți ai vechilor generații boierești din Moldova care s-au instalat pe timpuri cu traiul în Rusia, aducându-și contribuția la dezvoltarea și modernizarea acestui imperiu. A fost încă o lovitură dată

¹ George F. Jewsbury, *Anexarea Basarabiei la Rusia 1774-1828. Studiu asupra expansiunii imperiale*, Iași, Ed. POLIROM, 2003, p. 177.

² George F. Jewsbury, *op.cit.*, p. 176.

³ *Ibidem*, p. 164.

celor care aveau origini românești, guvernarea bolșevică declarându-i dușmani ai poporului, fără a ține cont de meritele lor.

Există și până azi în istoria poporului nostru pagini necunoscute cu privire la soarta unor reprezentanți eminenți ai neamului, faptele și destinul cărora nu pot lipsi din istoria noastră. Basarabia a dat Rusiei o seamă de reprezentanți remarcabili, care au excelat în diferite domenii: învățământ, medicină, economie, cultură, științe tehnice, arhitectură, teologie, muzică, literatură etc. Realizările lor se regăsesc în toată lumea, dovadă fiind volumele de o valoare incontestabilă din cele mai renumite biblioteci, bunurile și valorile culturale incluse în fondul de aur al culturii universale.

În lista aceasta se înscriu și reprezentanții instituției duhovnicești, prezența câtorva arhiepiscopi, episcopi...⁴. Constatăm că *de facto* Rusia niciodată nu a apreciat la justa valoare aportul conaționalilor noștri în procesul de civilizare a acestui imperiu. Dimpotrivă, pentru unele regiuni ale Imperiului Rus, în mod deosebit pentru Basarabia, după anexarea din 1812 discriminarea pe principii etnice devenise o strategie prioritară, un adevărat proiect de deznaționalizare. Mulți savanți, cercetători, personalități celebre au criticat dur politica Imperiului Țarist față de Basarabia. Printre aceștia și Leon Casso, autorul lucrării „Rusia la Dunăre”, unde acesta menționează că „jafurile săvârșite de armata de ocupație se întetesc. Basarabia devine o regiune pustiită...”⁵. Pe parcursul acestei perioade, populația s-a confruntat cu imense probleme, însă trebuie să subliniem că adevăratul genocid a început odată cu instaurarea regimului bolșevic.

Astfel, în URSS categorii mari ale populației erau discriminate în temeiul unor motive politice, economice etc. Legislației din perioada sovietică îi erau proprii următoarele orientări de bază: prioritatea intereselor statului față de interesele personalității, exces de represiune (aplicarea pe larg a pedepsei capitale, a privațiunii de libertate etc.), precum și tendința de a soluționa problemele sociale prin metodele dreptului penal. Savantul A.L. Țvetinoviți caracteriza politica penală a acelei perioade ca fiind o politică bazată strict pe ideologie, având ca izvor anume ideologia violenței, caracterizată prin ideea înăspririi represiunii penale⁶. În

⁴ *Бессарабия*. Географический, исторический, статистический, экономический, этнографический, литературный справочный сборник, Издание газеты «Бессарабец», Под ред. П.А. Крушевана, Москва, 1903, с. 430.

⁵ Кассо Л., *Россия на Дунаѣ*, Москва, 1913 г., с. 64, citată în lucrarea *Adevărul istoric în chestiunea Basarabiei*, București, Ed. Evenimentul, 1998, p. 92-93.

⁶ Цветинович А.Л., *Тенденции уголовной политики: вчера, сегодня, завтра*, В: *Современные тенденции развития уголовной политики и уголовного законодательства*, Москва, 1994. с. 11-12; Цветинович А.Л., *Уголовно-политические основания нормотворчества*, с. 4-5, 7, 8.

ea se manifestă inumanitatea sistemului comunist, care era predispus la înfricoșarea persoanei și, în esență, la transformarea delincventului în dușmanul societății⁷. În acest context, autorul român Norman Manea în volumul său „Despre clovni. Dictatorul și artistul” se pronunță, de asemenea, asupra temei respective. „Deruta și exasperarea, afirmă autorul, a unor straturi tot mai largi ale populației, stingerea treptată – prin teroare – a societății civile, instituirea unei cotidiene stări de asediu, în care «dușmanul» extern devine doar un pretext pentru anihilarea «suspecților» dinăuntru cetății”⁸.

Noul regim nu-și cruța nici propriul popor, sporind numărul victimelor, în mod special, în perioada anilor 1918-1936, deoarece încălcarea drepturilor omului era direct prevăzută de legislație. Constatăm că perioada represiunilor în baza aceluiași cadru legal a început în stânga Nistrului după 1924, odată cu formarea RASS Moldovenești. Revenind la normele juridice discriminatorii, menționăm că Constituția RSFSR din 1918⁹ în art. 65 determina șapte categorii de cetățeni care puteau fi lipsite de drepturi electorale: 1) persoanele care utilizau munca altor persoane pentru a obține venituri materiale; 2) persoanele care își asigurau existența în baza unor venituri care nu proveneau din muncă (procente din capital, venituri cotă-parte a întreprinderilor etc.); 3) comercianții particulari, intermediarii comerciali; 4) călugării, fețele bisericești și reprezentanții altor confesiuni religioase; 5) colaboratorii și agenții fostei poliții, corpului special de jandarmerie și subdiviziunilor de pază, precum și membrii familiei regale a Rusiei; 6) persoanele cu dizabilități și cele aflate sub curatelă; 7) persoanele condamnate pentru infracțiuni calomniatoare și mercantile pe un termen stabilit de lege sau de sentința de judecată.

Subliniem că în această listă în pct. 5 au fost incluși membrii familiei regale. În pofida faptului că noua guvernare a decis deja condamnarea lor la moarte, ei au fost supuși în prealabil unor proceduri umilitoare. A fost inițiată o campanie de discreditare a militarilor din armata țaristă. Astfel, la 16 decembrie 1917 prin decretul Consiliului Comisarilor Poporului „Despre egalarea în drepturi a tuturor militarilor”¹⁰, semnat de V.I. Lenin, au fost anulate toate gradele și distincțiile militare, interzis portul lor și al epoleților. În consecință, s-a interzis și portul medaliei și ordenelor militare „Sfântul Gheorghe”. Grupuri de ostași ale fostei armate țariste, printre care și dezertori, purtând brasarde roșii, semn că au trecut de partea bolșevicilor, atacau ofițerii ce nu se supuneau acestui

⁷ Шестаков А.А., *Криминология. Краткий курс*, СПб, 2001, с. 146.

⁸ Norman Manea, *Despre clovni. Dictatorul și artistul*, Iași, POLIROM, 2013, p. 24.

⁹ Чистяков О.И., *Конституция РСФСР 1918 года*, Москва, 2003.

¹⁰ Декрет Совета Народных Комиссаров «Об уравнении в правах всех военнослужащих». Опубликовано в 35 «Газеты, Временного Рабочего и Крестьянского Правительства» от 30 (17) декабря 1917 г., СУ РСФСР, 1917, Москва, с. 139.

decret, omorându-i. Însuși generalul Brusilov consemna în memoriile sale despre un criminal pe care l-a cruțat în timpul războiului, căruia noua putere i-a dat o înaltă funcție. Generalul avea mari regrete că l-a cruțat, deoarece acesta s-a transformat într-un monstru docil noului regim. În această perioadă jafurile, violurile și vandalismul deveniseră ceva obișnuit, provocând dezordini în masă. Istoriografia sovietică numește lupta împotriva noii guvernări o agresiune a elementelor burghezo-imperialiste internaționale față de tânăra republică socialistă. În acest context a demarat o luptă antinațională cu populația și cu cei care își apărau identitatea. Astfel, guvernele naționale (Sfatul Țării din Basarabia, Rada Centrală Ucraineană, Rada Belarusă, Seimul Transcaucazian, Guvernul Tereko-Daghestanez etc.) ale fostelor entități din Imperiul Țarist care și-au declarat independența și suveranitatea față de Rusia bolșevică au fost etichetate drept burgheze și antinaționale. Acestea, în opinia istoricilor sovietici, continuau, fiind finanțate din exterior, să-i slujească pe capitaliști și pe burghezi. Și numai lupta poporului exploatat și aplicarea „terorii roșii” va duce la lichidarea vechii orânduiri¹¹. În realitate, avea loc o campanie de deposedare de bunuri imobiliare și de pământ a foștilor proprietari¹². În rândul victimelor au fost și conaționali ce locuiau în Rusia. A început procesul de demolare a monumentelor ce aminteau de vechea orânduire. În acest sens, la propunerea lui V.I. Lenin, Consiliul Comisarilor Poporului aprobă la 12 aprilie 1918 decretul „Cu privire la scoaterea statuiilor înălțate țărilor și slugilor lor și elaborarea proiectelor de monumente ale revoluției socialiste rusești”. Un exemplu este distrugerea acvilei bicefale cu emblema „Sf. Gheorghe”, stema de stat a Imperiului Țarist de pe turnurile Kremlinului, iar pe noile monumente era reprezentat ostașul cu brasarda roșie și baioneta în mână¹³. Concomitent, au fost declarate în afara legii toate organizațiile paramilitare, inclusiv Uniunea Cavalerilor „Sfântul Gheorghe”, fondată în 1915, sub pretextul luptei împotriva poporului, iar în realitate împotriva regimului bolșevic¹⁴. Însuși țarul Nicolai al II-lea, care se afla sub arest în Tobolsk și continua să poarte uniforma militară, la 3 ianuarie anul 1918 a scris în jurnalul său: „...s-a decis să ni se scoată epoleții. Incredibil”. Primind

¹¹ *Великая Октябрьская Социалистическая Революция. Энциклопедия*. Под. ред. Голуба П.А., Кораблёва Ю.И. [et al.], Москва: «Советская Энциклопедия», 1987, с. 483.

¹² La 26 octombrie (8 noiembrie, pe stil nou) 1917 este adoptat de către Congresul II al Sovietelor Decretul despre reforma agricolă, prin care se interzicea proprietatea privată asupra pământului și confiscarea terenurilor de la marii latifundiaari.

¹³ Acest fapt a fost consemnat de I.V. Vladimirov în pictura „Jos vulturul” (Долой орла) expusă în Muzeul revoluției din Leningrad, actualmente Sankt Petersburg. Vezi: *Великая Октябрьская Социалистическая Революция. Энциклопедия*. Под. ред. Голуба П.А., Кораблёва Ю.И. [et al.], Москва, «Советская Энциклопедия», 1987, с. 391.

¹⁴ Голуб П.А. (под. ред.), Кораблёва Ю.И. [et al.], *op. cit.*, Москва, «Советская Энциклопедия», 1987, с. 496.

răspuns la plângerea sa referitoare la scoaterea epoleților, el se revoltă: „... Nu voi uita această porcărie”¹⁵. Însă soarta nu i-a oferit șansa să pedepsească respectiva „porcărie” – el și membrii familiei sale, inclusiv copiii minori, au fost executați cu deosebită cruzime de către călăii bolșevici. Aplicarea de către organele de represiune a armei față de copii, minori, femei, bătrâni a devenit un lucru obișnuit pe parcursul întregii perioade totalitare. Au reușit să se salveze de teroarea roșie o parte din cei care au imigrat în Europa și în alte state ale lumii. Printre ei au fost și conaționali de-ai noștri, urmașii cărora și astăzi locuiesc în Australia, Austria, Marea Britanie, Franța, SUA etc., unde au ajuns, unii de sine stătător, iar alții în componența armatei țariste, o parte a căreia se refugiase din Rusia. Ostași, subofițeri, ofițeri, civili trăiau cu ideea că vor putea în scurt timp să înlăture bolșevicii de la conducerea țării. Evidențiem cazul colonelului Victor Abaza (1864-1931), descendent din neamul Abaza¹⁶ care a condus unitățile militare ale fostei armate țariste aflate pe teritoriul Poloniei (vezi „Трагедия русского офицерства”, autor S.V. Volkov). Rudele acestuia care au rămas în Rusia bolșevică au nimerit în lista reprimaților. Alți ofițeri chemați la arme de bolșevici pentru a salva Rusia de „dușmanii din exterior” s-au înscris în noua armată compusă majoritar din muncitori și țărani, lipsită de cadre militare calificate. Induși în eroare de către noul regim, crezând în viitorul unei Rusii prospere, mulți ofițeri din vechea elită au acceptat să fie numiți în diferite funcții. După revoluția din octombrie, în opinia lui Karem Raș, cei mai buni ofițeri și generali din vechea armată au transmis cunoștințele lor flăcăilor curioși de la țară înrolați în noua armată, schimbând crucea „Sfântului Gheorghe” pe ordinul „Drapelul Roșu”¹⁷. În particular, printre conaționali noștri care au rămas pe teritoriul Rusiei cuprinse de flăcările terorii bolșevice îl menționăm pe Dimitrie Logofet (Logofăt), descendent dintr-o familie de boieri din Moldova, care a rămas în amintirea contemporanilor ca un exemplu de rară inteligență, cumsecădenie și generozitate. Fiind un militar de excepție, el a fost șeful școlii nr. 1 de cavalerie din Petrograd, a contribuit la elaborarea unei lucrări celebre „История русской армии и флота” (Istoria armatei și flotei ruse)¹⁸. În amintirile sale, renumitul general rus Brusilov scria că timp de doi ani pe când Dimitrie Logofet era șef al școlii nr. 1 de cavalerie din Petrograd, el ținuse cursuri la această

¹⁵ Косвинов М.К., *23 ступени вниз*, Москва, 1978, с. 420-421.

¹⁶ Dinastia Abaza alături de domnitorul D. Cantemir și alte dinastii de boieri români a plecat cu traiul în Rusia după înfrângerea de la Stănilești în 1771. Vezi: Gheorghe Bezviconi, *Profiluri de ieri și de azi*, Chișinău, Ed. Universitas, 1992, p.18.

¹⁷ Карем Раш, *Армия и культура*. В: *Военно-исторический журнал*, № 2, 1989, Москва, с. 13-14.

¹⁸ Carp S., Chirița Gh., Carp T., Gîrbu E., *Tradiții militare (Trecut, prezent și viitor)*, Chișinău, C.E.P. „Bons Offices”, 2013, p. 87-88.

școală „...de dragul unui câștig necesar pentru familie. În jur o scumpete cumplită, bani nu ajungeau. Onorariul pentru lecții era infim, dar un tain suplimentar și lemnele de foc aveau o mare importanță... Când a murit Dimitrie Logofet, am părăsit școala, deoarece în ea nu mai era același spirit... Era un om inteligent, foarte cult și elevat, un talentat scriitor militar, un om extraordinar de bun. Soția mea îi păstrează cu sfințenie memoria, deoarece el i-a ajutat pe mulți generali și ofițeri”¹⁹. Atragem atenția asupra sintagmei „tain suplimentar”. Astfel, derogând de la principiul egalității, funcționarii de partid și cei pe care ei îi apreciau ca folositori ai intereselor de partid primeau o rație alimentară suplimentară. Menținerea vieții altor persoane nu se considera necesară. Astfel, după cinci ani de guvernare bolșevică a fost condamnată o grupare criminală (materialele din dosarul penal se află în Muzeul MAI din orașul Minsk, Belarus,) care în anul 1922 vindea carne de om la teighea. Foametea bântuia în rândul populației. În scurt timp, în mai multe regiuni a fost organizată artificial foametea, care nu a ocolit noua entitate administrativă RASS Moldovenească, iar din 1947, nici teritoriul RSSM.

Istoricul rus S.V. Volkov afirmă că ofițerii care au rămas în Rusia Sovietică pot fi divizați în trei categorii: cei care au făcut parte din trupele albgardiștilor, cei care s-au înrolat în armata roșie și cei care s-au „dizolvat” în masele largi ale populației, ascunzându-și trecutul²⁰. Soarta lor însă nu s-a diferențiat cu mult, deoarece toți ei în egală măsură erau calificați de regimul sovietic drept un element periculos și nedorit.

Astfel, nici faptul angajării în aparatul militar sovietic, nici meritele militare nu i-au ferit pe acești vestiți militari de politica discriminatorie a guvernării comuniste. Fiind puși în condiții mizerabile de viață, ei erau sortiți pieririi. Represiunile sporeau șirul victimelor. Prezentăm în continuare doar o notă informativă cu privire la „epurarea” în rândurile Armatei Roșii. Ca rezultat, din 36 de comisari de brigadă, 34 au fost condamnați și omorâți; din 397 comandanți de brigadă – 221; din 199 de comandanți de divizie – 136; din 28 comisari de corp – 25; din 67 comandanți de corp – 60; din 15 comisari de armată de rangul II – 15; din 2 amirali de rangul I ai flotei – 2; din 12 comandanți de armată – 12; din 4 comandanți de armată de rangul II – 2; din 2 comisari de armată de rangul I – 2, dintre care unul – I. Gamarnic s-a sinucis; din 5 mareșali ai Uniunii Sovietice – 3: Tuhacevski, Bliuher, Egorov²¹. De asemenea, în condiții suspecte a decedat M. Frunze, dramatic și-a sfârșit viața S. Lazo, au fost condamnați la moarte Iona Iakir, Ion Sacrieru, iar alții au murit

¹⁹ Брусилов А., *Мои воспоминания*. В: *Военно-исторический журнал*, № 9, 1989, Москва, с. 58.

²⁰ Волков С.В., *Трагедия русского офицерства*, Москва, ЗАО Центр-полиграф, 2002, с. 382.

²¹ Carp S., Chirița Gh., Carp T., Gîrbu E., *op. cit.*, p. 93.

în închisori²². Așa i-a apreciat regimul bolșevic pentru contribuția adusă la formarea și instruirea noii armate. Au avut de suferit și descendenții acestora, fiindu-le interzis să-și facă studii în instituțiile de învățământ superior, în special, în cele militare²³.

O filă neagră în istoria regimului totalitar bolșevic au fost represiunile slujitorilor cultelor religioase. După cum am menționat, Constituția RSFSR din 1918²⁴ în pct. 4 al art. 65 lipsea de drepturi electorale călugării, slujitorii bisericilor și cultelor religioase. Acest fapt a constituit doar începutul luptei guvernării totalitare cu spiritual ortodox al poporului. Comandantul sovietic M.V. Frunze, vorbind despre educarea militară și politică a Armatei Roșii, indică în mod direct că principiile ortodoxismului, autocrației și poporanismului sunt înlocuite de învățătura comunismului revoluționar, a solidarității internaționale a tuturor oamenilor muncii și a puterii sovietice, ca formă specifică a dictaturii proletare²⁵. Astfel, ortodoxismul era privit ca ceva perimat și ostil ideologiei comuniste. Regimul bolșevic a depus la începutul existenței sale eforturi enorme în scopul distrugerii culturii „vechi” și „introducerii” propriei culturi – cultura proletariatului. Astfel, în baza aceluiași decret „Cu privire la scoaterea statuilor, înălțate țarilor și slugilor lor și elaborarea proiectelor de monumente ale revoluției socialiste rusești” a demarat distrugerea bisericilor și tuturor monumentelor care aminteau de „trecutul blestemat”. Avea loc confiscarea trecutului²⁶. Frica a determinat simplii oameni să ceară distrugerea bisericilor și scoaterea religiei în afara legii. Se declanșează o campanie de denigrare a cultelor religioase, instigându-le la ură. În acest sens, este semnificativ cazul cu privire la sfințele moaște ale Preacuviosului Ioasaf de Belgorod. Destinul lui este remarcabil prin faptul că a contribuit la consolidarea bisericii ortodoxe. A trecut la cele veșnice în 1754, fiind canonizat de Biserica Ortodoxă Rusă în anul 1911²⁷. Sfântul Ioasaf de Belgorod, pe linia maternă fiind descendentul lui Dănilă Apostol²⁸, hatmanul cazacilor din Ucraina de Vest, descendent dintr-un neam de boieri români, este considerat ca unul dintre marii părinți duhovnicești ai secolului al XVIII-lea și un izvor neseecat de minuni, care

²² Волков С.В., *op. cit.*, c. 381.

²³ *Ibidem*, c. 394.

²⁴ Чистяков О.И., *Конституция РСФСР 1918 года*, Москва, 2003.

²⁵ *Educarea militară și politică a armatei roșii*. Raport ținut la consfătuirea cu comandanții și comisarii trupelor din Ucraina, Crimeea, flotei Mării Azov și celei a Mării Negre, la 1 martie 1922// M.V. Frunze, *Opere alese*, București, Editura Militară a Ministerului Forțelor Armate ale R.P.R., 1957, p. 208.

²⁶ Șișcanu E., *Totalitarismul – fenomen al secolului al XX-lea*. În: *Revista de istorie*, nr. 4, 1996, p. 106.

²⁷ Carp S., Chirița Gh., Carp T., Gîrbu E., *op. cit.*, p. 140.

²⁸ Аверинцев С.С., Мешков А.Н., Попов Ю.Н., *Христианство – Энциклопедический словарь*, Том 1, Москва, 1993, c. 633.

a slujit cu desăvârșire întru întărirea credinței ortodoxe. Faptele lui „au legat indispensabil nu doar Biserica Cerească cu cea Pământescă, dar și două popoare ortodoxe mărețe – rușii și ucrainenii”²⁹.

Guvernarea sovietică, declanșând o luptă politică permanentă împotriva poporului, nu i-a cruțat nici pe cei trecuți în lumea celor dreپți. Pe lângă cimitirele distruse, a fost adoptat un act normativ intitulat „Despre lichidarea moaștelor”³⁰. În conformitate cu prevederile documentului respectiv, la 1 decembrie 1920 racla cu moaștele Sf. Ioasaf a fost deschisă de către o comisie specială, care a decis să le trimită în muzeul „narkomatului” (comisariatul poporului – n.a.) sănătății din Moscova. Mai târziu ele au fost transferate la muzeul ateismului, iar în anii ,30 ai sec. XX – la Muzeul istoriei și ateismului din Leningrad (actualmente Sankt Petersburg – n.a.). Astfel, după 166 de ani, racla cu moaștele Sf. Ioasaf este expusă în calitate de exponat obișnuit al muzeului alături de corpurile unor criminali în serie, regimul totalitar dorind astfel să pună pe aceeași balanță credința și fărădelegea. Reacția a fost inversă, foarte mulți oameni vizitau acest muzeu numai pentru a se ruga lângă moaștele Sf. Ioasaf. Mai târziu, lucrătorilor muzeului li s-a dat indicația de a le nimici, însă grație unor oameni de bună-credință ele au fost salvate, iar după căderea Imperiului Sovietic au fost întoarse în sânul bisericii ortodoxe. În prezent se află în Catedrala din orașul Belgorod, Rusia.

Autoritățile bolșevice au lovit nu numai în religie, ci și în știință. Această perioadă este caracterizată prin nimicirea și înlăturarea iluștrilor savanți atât în Basarabia, cât și în întregul Imperiu Sovietic, fiind promovați pseudosavanții. Un exemplu concret al reprimării cercetării științifice în URSS îl reprezintă savantul Nicolai Vavilov care a fost arestat și acuzat de a fi ostil teoriei lui Trofim Lâsenko, o teorie pseudoștiințifică ce a dominat cercetarea în domeniul geneticii în URSS și în țările comuniste. De frica să nu aibă aceeași soartă ca și Vavilov, întreaga comunitate științifică din Uniunea Sovietică a preferat să tacă și să se conformeze noilor rigori, iar cei ce s-au opus au sfârșit în GULAG-uri, fiind impuși să participe la proiecte de cercetare pentru susținerea militarismului sovietic. Cei din străinătate ale căror opinii erau diferite de cea a partidului erau interziși de a fi studiați în instituțiile de învățământ superior.

În perioada sovietică era încălcat și dreptul de autor, de multe ori invențiile și descoperirile făcute în diferite domenii fiind atribuite unor pseudosavanți. Peste noapte au apărut autori care și-au atribuit în mod fraudulos unele realizări științifice, literare etc.

Nu au fost trecuți cu vederea nici oamenii de cultură care criticau

²⁹ По Иоасафским местам святого белогорья. Под. ред. Кобец О., Белгород, 2005, с. 2.

³⁰ Постановление Наркомюста РСФСР «О ликвидации мощей» от 25 августа 1920 года// <http://www.alppp.ru/law/konstitucionnyj-stroj/obschestvennye-i-religioznye-obyedinenija/7/postanovlenie-narkomyusta-rsfsr-ot-25-08-1920.pdf>

regimul totalitar. Unul dintre cei care au fost supuși criticii și cenzurii a fost și marele compozitor al secolului XX Serghei Rahmaninov, descendent al domnitorului Ștefan cel Mare. Conform unei versiuni, împreună cu Elena, fiica lui Ștefan cel Mare, soția cneazului Ivan cel Tânăr, a sosit la Moscova și nepotul ei Vasile al lui Ion, poreclit de ruși „Rahmanin”, care este întemeietorul familiei Rahmaninov³¹. Serghei Rahmaninov a părăsit Rusia în anul 1917. Contemporanii săi își amintesc însă că Serghei Rahmaninov, aflându-se în străinătate, cheltuia sume enorme în scopuri de caritate, transmițând bani pentru susținerea savanților, artiștilor și scriitorilor din Rusia. În anul 1931, el a devenit unul dintre cei 110 emigranți cunoscuți pentru faptul că s-au adresat Departamentului de Stat al SUA cu apelul de a renunța la procurarea mărfurilor sovietice. Serghei Rahmaninov a făcut-o în semn de protest față de obscurantismul și teroarea care bântuiau în fosta sa patrie. Ca răspuns, muzica lui Rahmaninov, care începe să fie catalogată în URSS drept „reflectarea spiritului burghez, aflat în putrefacție, deosebit de dăunător în condițiile unei lupte acute pe frontul muzical”, a încetat să mai răsună în Uniunea Sovietică³². Interdicția este prescrisă în mod oficial prin decret de stat. Numele compozitorului este șters din toate programele de învățământ. El este numit și „fascist”, și „fascist în sutană de preot”, și „huligan” etc.³³.

Regimul bolșevic a transformat știința și cultura într-o armă de manipulare a propriului popor. Apar noi eroi naționali inventați peste noapte care aveau menirea să schimbe nu doar denumirea, ci și istoria localităților prin legende false, cum ar fi Valea Kuzmina³⁴ sau eroi ai revoluției bolșevice cum ar fi Grigore Kotovski, despre care s-au inventat diferite legende ce urmăreau propagarea antiromânismului. Un alt exemplu este eroul sovietic Pavlik Morozov, care și-a denunțat tatăl și unchiul autorităților bolșevice de dragul noii orânduiri. Propaganda bolșevică l-a ridicat la rang de cult, dedicându-i piese muzicale, povestiri, poezii, picturi etc., înălțându-i în diferite orașe ale URSS (Donbas, Lugansk, Donețk etc.) monumente care astăzi sunt focare ale separatismului, șovi-

³¹ A. Petrencu, *Figuri culturale basarabene*. În: *Patrimoniul*, nr. 1, 1991, p. 221; Vezi mai detaliat lucrarea *Vechile familii boierești românești din Rusia* de Mustafii Negovski.

³² Оленцова Н., Сергей Рахманинов: Беглец. В: Люди и события: интервью, №2, 2010 г., с. 118-119.

³³ Дробышевская И., Слышать биение народного сердца. В Сб.: Георгий Свиридов в воспоминаниях современников, Москва, «Молодая гвардия», 2006 г., с. 416-417.

³⁴ Să amintim cititorului că autoritățile bolșevice au extins normele discriminatorii și asupra denumirilor de localități, dorind cu tot dinadinsul să falsifice nu numai istoria poporului nostru, ci și locurile și localitățile de altădată. Spre exemplu, localitatea Valea Cosminului, localitate seculară ce își trage numele de la vechii și legendarii Codrii Cosminului, a devenit Valea Kuzmina, o eroină inventată de sovietici. Vezi: Vladimir Trebici, *Bucovina. Populația și procesele demografice (1775-1993)*, Cluj-Napoca, Fundația Culturală Română, 1994.

nismului și extremismului. Numele lui era atribuit detașamentelor de pionieri, caselor de cultură care erau fondate în incinta vechilor lăcașuri sfinte. Multe muzee purtau numele său. Pe de o parte, ridicându-l la rang de cult al personalității, autoritățile sovietice încurajau trădarea în rândul tinerei generații³⁵, pe de altă parte, acestea denigrau orice altă organizație de copii care în viziunea lor nu corespundea ideologiei bolșevice. Este și cazul boy-scoților, pe care o numesc o formă fascizată a mișcării burgheze de tineret³⁶. Sindromul „Pavlik Morozov” a fost creat și dezvoltat de regimul bolșevic cu un singur scop, acela de a compromite valorile general umane și de a le substitui cu pseudovalori, printre care decizia de părinți, trădarea în numele ideilor bolșevice etc. Și astăzi unii școlici în spiritul lui Pavlik Morozov întreprind acțiuni de subminare a securității de stat. Acest subiect ar trebui abordat într-o lucrare separată. Ghidați de dogmele false ale unor asemenea pseudoeroi, unii politicieni din țara noastră au întreprins mai multe acțiuni pentru a împiedica promovarea patriotismului și valorilor naționale, inclusiv prin abrogarea în anul 1998 a Hotărârii cu privire la Concepția militaro-patriotică.

În loc să se întreprindă măsuri urgente de ameliorare a situației s-a dat o nouă lovitură prin lichidarea unui număr mare de școli cu predare în limba română sub pretextul optimizărilor.

Sindromul „Pavlik Morozov” a bântuit și în forțele armate ale fostului Imperiu Sovietic. Ca exemplu sunt regulamentele militare în care erau prevăzute mai multe norme absurde. De pildă, în caz de nesupunere, santinela era obligată să tragă în propriii părinți. Norme discriminatorii erau aplicate în forțele armate ale URSS chiar de la fondarea acestora. În unitățile militare româniei din regiunile Cernăuți, Ismail, Cetatea Albă erau separați de cei din RSS Moldovenească. Până și unele crime comise în unitățile militare față de ostașii de diferite naționalități, inclusiv față de români, erau trecute sub tăcere, invocându-se secretul de stat. *De iure*, fiecare ostaș avea dreptul să critice conducerea forțelor armate, *de facto*, critica nu putea să atenteze la autoritatea comandanților și a armatei în general, principiu pe care nu îl puteai încălca. Instruirea militarilor era făcută doar în limba rusă, iar cei trecuți în rezervă erau aduși anual în diferite cantonamente cu scopul asigurării capacității de luptă a forțelor armate și a securității URSS și nu a intereselor naționale. Au fost folosiți în „misiuni internaționale” în calitate de carne de tun, iar în interiorul țării, pentru lichidarea consecințelor avariei de la Cernobâl unde mulți și-au pierdut viața.

Normele discriminatorii, ca o modalitate concretă de nimicire a

³⁵ https://ru.wikipedia.org/wiki/Морозов_Павел_Трофимович.

³⁶ *Советская военная энциклопедия*, Ред. совет: Ворошилов К.Е., Гамарник Я.Б., Бубнов А.С. [et al.], Москва: «Советская энциклопедия», 1933 г., с. 567-568.

păturilor sociale lipsite de drepturi, au fost utilizate prin multiple acte subnormative, începând cu primii ani de după revoluție. În acest context, menționăm că nimicirea politică și spirituală culmina cu suprimarea fizică a oamenilor. Astfel, „Scurta instrucțiune cu privire la lupta cu banditismul în Ucraina” din 8 decembrie 1919 prescria în particular în Secțiunea a V-a măsurile preventive și represive:

„...ostaticii luați din păturile de «chiaburi» sau o anumită parte a «chiaburilor legați prin răspundere solidară» plătesc cu viața pentru moartea agenților puterii sovietice sau moartea persoanelor protejate de ea.

...evacuarea din case a familiilor căpeteniilor și apărătorilor răscobelilor cu confiscarea deplină a averii lor și transmiterea acestora săracimii;

...în cazuri excepționale nimicirea (incendierea sau distrugerea) caselor bandiților și ale căpeteniilor notorii;

...e nevoie de o răfuială cruntă cu «chiaburii» în fiecare caz de atenta-re la viața acestor promotori ai puterii sovietice în provincie”³⁷.

Este cazul să explicăm că în acea perioadă aprecierea omului ca bandit sau ca chiabur era lăsată la latitudinea reprezentanților noii pu-teri, care realizau acest proces în mod aleatoriu, fără a se conduce de anu-mite principii stabilite clar în legislație. În categoria dată erau incluse cu ușurință toate persoanele în care guvernarea sovietică vedea un potențial pericol. Ei însă îi considerau periculoși pe toți cei care nu simpatizau puterea sovietică: „Cine nu este cu noi este împotriva noastră”.

Guvernarea comunistă își propusese drept scop să aducă la dispe-rare pături largi ale populației. Pe lângă normele juridice discriminatorii, guvernul totalitar autoriza, în mod neoficial, diverse activități cu caracter criminal (fabricarea de dosare, organizarea de accidente rutiere, la locul de muncă, în săli de operații, înscenarea suicidului etc.).

Trebuie să evidențiem că nu doar populația rurală a suferit din cauza respectivei discriminări sociale. Orașenii lipsiți de drepturi erau privați și de cea mai importantă și necesară avere – imobilul. Autorii S.K. Brâseakin și M.K. Sâtnik menționează că „s-a început strămutarea în masă a familiilor de muncitori din raioane sărace, subsoluri și clădiri avariate în locuințele naționalizate de la burghezi. Starea materială a clasei muncitoare s-a îmbunătățit brusc. Muncitorii au devenit stăpânii sortiiilor”³⁸. Evident, situația celor declarați burghezi și lipsiți de imobil era una deplorabilă. Exilul pentru ei nu constituia cea mai rea soartă. Mulți din ei, fiind declarați dușmani, au fost arestați și exterminați în lagărele de concentrare.

³⁷ Из истории войск ВЧК и пограничной охраны. Документы и материалы 1917-1921, Москва, 1958, с. 98-101.

³⁸ Брысякин С.К., Сытник М.К., *op. cit.*, p. 165.

Constituția din 1925³⁹ a lipsit de drepturi categoriile analogice de persoane. Însă această listă se completa permanent și se trata în diverse acte normative și subnormative. La persoane de categoria a doua au fost atribuiți toți preoții și copiii lor, toți nobilii și funcționarii de stat ai Rusiei țariste.

Aceste persoane nu doar nu aveau dreptul să aleagă și să fie alese, dar și să-și sâtișfacă serviciul în Armata Roșie, să-și facă studiile în instituțiile de învățământ superior. Deja în anii 1922-1923 mulți studenți erau exmatriculați în temeiul „provenienței sociale” (aproximativ 30 de mii de persoane).

Ideea centrală a unei astfel de politici consta în faptul ca aceste categorii de cetățeni să nu se reproducă în societate. Persoanele lipsite de drepturi și așa-numiții foști (nobilii, preoții, funcționarii de stat în perioada țaristă) erau identificați și concediați de la serviciu, exmatriculați de la studii și chiar izgoniți din orașe.

Legislația cu privire la persoanele lipsite de drepturi s-a născut și s-a dezvoltat împreună cu întreg sistemul sovietic și în această calitate a fost adaptată la toate modificările politice față de proprietari, preoți, nobili și alte categorii de persoane lipsite de drepturi.

Către sfârșitul anilor 1920, sistemul de lipsire de drepturi a atins apogeul. Au ajuns la limită și decăderile suplimentare din drepturi. Respectivul persoane erau excluse din sindicate, concediate din cooperative și organizații de stat, scoase din apartamente, iar copiii lor – exmatriculați din clasele mari ale școlii medii, colegii și universități. Totodată, ei trebuiau să plătească un impozit mai mare.

Către începutul anilor 1930, institutul de lipsire de drepturi a devenit un instrument eficient de presiune socială, economică și politică asupra diverselor pături sociale. Din rândul victimelor politicii represive fac parte și membrii familiilor de nobili ruși de origine română care au împărtășit soarta tuturor celor care au fost „fierți în cazanul sovietic”, potrivit expresiei Elizavetei Abaza, soră de caritate.

Sintagma „fierbere în cazanul sovietic” merită o atenție deosebită, deoarece arată influența distructivă asupra personalității cunoscută sub denumirea de „spălare de creier”. Cel mai bine a caracterizat această practică a statului totalitar comunist autorul Sergiu Grossu: „Cheia de boltă a strategiei marxist-leniniste este aceasta: ascultarea de care au nevoie conducătorii – ascultarea din partea supușilor lor – este rezultatul unei forțe. Ea nu se poate obține decât cu ajutorul unor «remedii violente», atât de utile în schimbarea loialității existente sau, pur și simplu, în

---

³⁹ Конституция (Основной закон) Российской Социалистической Федеративной Советской Республики (утверждена постановлением XII Всероссийского Съезда Советов от 11 мая 1925 г.) // <http://constitution.garant.ru/history/ussr-rsfsr/1925/>

eradicarea personalității individului, fie printr-o «perseverență și continuă îndoctrinare», demonstrându-i-se că «atașamentele sale de dinainte au fost îndreptate spre o țintă lipsită de valoare», fie – ceea ce este mai grav – recurgându-se la șocul electric, la operațiuni chirurgicale, la un șir întreg de privațiuni și constrângeri, la tehnologiile de neohipnotism, care reprezintă «cea mai bună tehnică de psihopolitică». Fiindcă, de la faza defăimării vechii loialități, se trece la acțiunea de implantare a celei noi. Scopul final al unui atare procedeu? Schimbarea loialității unei națiuni întregi, într-o perioadă de timp scurtă⁴⁰. Regimul totalitar sovietic a aplicat metode de spălare a creierelor pe parcursul întregii perioade de existență. Astfel, populației din RSSM i se demonstra periodic viața grea pe care o duc cetățenii din România socialistă. Acest lucru se făcea cu un singur scop, acela de a curma tentația cetățenilor RSSM de a emigra în Republica Socialistă România. Același lucru se întâmplă și în zilele noastre, când foștii nomenclaturiști, deținând astăzi funcții de conducere în structurile de stat ale R. Moldova, promovează, în complicitate cu cei din raioanele de est ale RM, ideea că condițiile de viață de acolo sunt mai bune decât în republica noastră. Prin aceasta ei doresc să readucă Republica Moldova în sfera de influență a Kremlinului.

Discriminarea a continuat și după dezlănțuirea celui de Al Doilea Război Mondial, când autoritățile sovietice, sub pretextul luptei contra fascismului, au nimicit oameni nevinovați. Unii au fost condamnați pentru spionaj în favoarea unor țări străine, alții pentru că au luptat de partea armatelor adverse fără a fi cruțați membrii familiilor lor. Ba mai mult, reprezentanții lor au început să fie etichetați drept potențiali trădători. Eugenia Ghinzburg, disidentă care a trecut prin lagărele staliniste, menționează că odată cu declanșarea războiului deținuții au început să fie discriminați doar în baza faptului că numele lor de familie se termina în -berg, -burg sau -ștein. Respectivele persoane, din oficiu, în afara oricărui proces judiciar, erau asimilate cu inamicul și transferate într-un regim deosebit de aspru de detenție⁴¹. E. Ghinzburg se temea, și după eliberare, de a nu fi din nou etichetată dușman al poporului și arestată, astfel încât, oriunde s-ar fi aflat, avea întotdeauna la ea documentele ce confirmau reabilitarea sa (pașaportul, carnetul de partid, certificatul de reabilitare etc.). Căci, după cum menționa ea, „fără document ești un nimeni”⁴².

În URSS, inclusiv pe teritoriile anexate după 1944, continuau ororile noului regim: familii dispărute, vieți curmate ale celor ce nu au acceptat canoanele nomenclaturii sovietice. Represiunile staliniste nu au

⁴⁰ *Spălarea creierului. Complotul psihopolitic al comunismului*, text prezentat de Sergiu Grossu, București, 1998, p. 11.

⁴¹ Гинзбург Е., *Крутой маршрут. Хроника времен культа личности*, Рига, 1989, с. 303-304.

⁴² *Ibidem*, с. 5.

cruțat pe nimeni, fie populația civilă, fie militarii care au luptat în armata sovietică sau în cele aliate, fie prizonierii de război. Astfel, militarii români, cehi, slovaci, bulgari, maghiari, precum și cei japonezi în lagărele siberiene au avut aceeași soartă ca și unii soldați basarabeni care au luptat în războiul ruso-japonez din 1904-1905 în componența armatei țariste, iar mai târziu au fost arestați și deportați în GULAG-urile sovietice (vezi cazul lui Teodosie Cojocaru și al altora).

Potrivit aceluiași scenariu aprobat de Moscova, calvarul represiunilor față de populația civilă, precum și față de militari a continuat și în statele satelite, inclusiv România, unde URSS a exportat prin Komintern regimul totalitar. După 1944 mulți militari români aveau să fie arestați, judecați și condamnați la ani grei de închisoare. Printre cei aflați o perioadă mai mare sau mai mică între zidurile temnițelor din țară sau din Uniunea Sovietică au fost generali, comandanți de armate, șefi de stat-major de armate, comandanți de mari unități și comandamente importante în ierarhia militară, personalități de prestigiu ale armatei și țării. Mulți dintre aceștia nu au mai apucat, peste decenii, să beneficieze de tardivele decrete de amnistie, murind în închisori, cu convingerea că, în timpul războiului, își făcuseră doar datoria față de țară⁴³. Îndată după 1945 a început vânarea și exterminarea marilor personalități rămase pe teritoriul controlat de sovietici și din România, care până la acea dată au jucat un rol hotărâtor în crearea și consolidarea statului român. Rând pe rând, au fost arestați și condamnați (cu sau fără proces) liderii principalelor partide politice din perioada interbelică. Într-o perioadă relativ scurtă de timp, a fost arestată și încarcerată aproape întreaga elită politică, culturală, intelectuală și militară a României interbelice. Înalți demnitari – miniștri, deputați, secretari și subsecretari de stat – lideri ai formațiunilor politice, savanți, oameni de artă și cultură, generali, prelați etc. au fost declarați „dușmani ai poporului” sau „dușmani” ai noului regim politic. Personalități cu merite deosebite în istoria țării și a poporului, care au creat și condus România Mare, care au apărat și consolidat statul român timp de câteva decenii, au fost supuse, inițial, presiunilor morale și psihologice, iar mai târziu unui regim diabolic de teroare politică și, în cele din urmă, de exterminare fizică în închisorile din Sighet, Arad, Gherla, Râmnicu Sărat etc.⁴⁴.

Această politică inumană și crudă a început să fie aplicată și în Basarabia, începând cu iunie 1940, odată cu sosirea armatei sovietice. În acest sens, autonomia moldovenească creată în stânga Nistrului în anul 1924 a servit drept cap de pod strategic pentru ca Uniunea Sovieti-

⁴³ Dușu Al., Dobre F., *Drama generalilor români (1944-1964)*, București, 1997, p. 17-18.

⁴⁴ Constantin I., Negrei I., Negru Gh., *Ioan Pelivan: Părinte al mișcării naționale din Basarabia*, Chișinău, 2012, p. 214.

că să-și permită o expansiune fulgerătoare în teritoriul român. Mai târziu unii istorici aserviți regimului au încercat să justifice această acțiune. Autorii S. Brâseakinși M. Sâtnik în lucrarea „Торжество исторической справедливости” („Triumful adevărului istoric” – n.a.) se pronunță pentru interesul strategic al Rusiei (în viziunea acestora, noua lor patrie), dar nu al Basarabiei, menționând drept mare succes ocuparea Basarabiei în 1940 în urma căreia granițele patriei sale au fost îndepărtate de centrele industriale importante ale sudului URSS, ceea ce întărea capacitatea de luptă a URSS⁴⁵, totodată criticând dur actul Unirii Basarabiei cu România din 1918, ceea ce este o mare crimă împotriva neamului nostru. Relevant este că politica externă a URSS urmărea cu orice preț și mijloace anexarea acestui teritoriu. Drept exemplu sunt informațiile despre Basarabia publicate în „Советская военная энциклопедия”⁴⁶, editată în 1933. Aici găsim, pe lângă informații generale despre acest teritoriu, o analiză strategică și militară pentru unitățile și subdiviziunile Armatei Roșii în scopul unei eventuale intervenții militare. Istoriografia sovietică a operat dintotdeauna cu date false referitoare la problema Basarabiei. Chestiunea teritoriului dintre Prut și Nistru a fost discutată de către părțile în litigiu pe parcursul întregii perioade cât a fost în componența Regatului. Regimul bolșevic nu dorea să se împace cu ideea pierderii acestui teritoriu. În acest sens, încă în 1925 președintele Consiliului militar revoluționar al URSS, comisarul poporului pentru problemele armatei și flotei M.V. Frunze menționa: „Chestiunea Basarabiei nu este închisă, mai devreme sau mai târziu, ea va fi soluționată în folosul URSS, dacă nu pe cale pașnică, atunci cu forța”⁴⁷. De fapt, în urma ocupării acestui teritoriu, populația băștinașă s-a confruntat cu un adevărat genocid. Pentru populația din așa-zisa RASSM teroarea bolșevică s-a declanșat odată cu formarea acestei entități și a continuat și după cel de Al Doilea Război Mondial. În ciuda propagandei bolșevice referitoare la intențiile umane ale noii clase politice, perioada anilor 1924-1940 s-a întipărit în memoria basarabenilor prin fuga populației înfometate din stânga Nistrului, care căuta un refugiu pe teritoriul Regatului, dorind să scape de deportări și de foamete. Refugiații povesteau despre fărâdelegile comise de autoritățile bolșevice care utilizau toate structurile NKVD-ului. Un mare număr de transnistreni au fugit în această perioadă în România, stabilindu-se la Chișinău, Iași și Cluj. Mulți au fost împușcați de grănicerii ruși la trecerea Nistrului, masacrarea lor fiind un subiect de scandal internațional.

⁴⁵ Брысякин С.К., Сытник М.К., *Торжество исторической справедливости*, Кишинев, Картя Молдовеняскэ, 1969, с. 158.

⁴⁶ Vezi mai detaliat: *Советская военная энциклопедия*, ред. совет: Ворошилов К.Е., Гамарник Я.Б., Бубнов А.С. [et al.], Москва: «Советская энциклопедия», 1933 г., с. 387-399.

⁴⁷ Брысякин С.К., Сытник М.К., *op. cit.*, с. 85.

Nici foștii membri ai Sfatului Țării, după cum menționează Igor Cașu în lucrarea sa „Dușmanul de clasă. Represiuni politice, violență și rezistență în R(A)SS Moldovenească, 1924-1956”, care au votat împotriva actului Unirii din 27 martie 1918, precum Ștefan Balamez, nu au fost cruțați. În ciuda votului său din 1918, sovieticii îl arestează în următoarele zile după ocupație și îl condamnă la pedeapsa capitală. Aici amintim cazul lui Arcadie Osmolovski, care a murit în detenție în condiții suspecte, în 1931, al lui Ivan Krivorukov, unul dintre cei mai importanți lideri ai RASSM, victimă a Marii Terori, fiind executat în 1937⁴⁸.

Acesta a fost primul „cutremur care avea să prevestească viitorul Basarabiei”⁴⁹. Cu titlu de exemplu, cităm Arhiva Națională a Republicii Moldova în care și până azi sunt depozitate un șir de dosare de învinuire ale Ministerului Securității de Stat al RSSM privind condamnarea ilegală a cetățenilor care au fost învinuiți de spionaj și activitate de contrainformații în favoarea securității române. Drept mărturie sunt dosarele cetățenilor **Ștefan Ilici Saulenco, născut în 1901 în comuna Hlinaia, raionul Slobozia**, condamnat la 10 ani cu executare de NKVD-ul URSS pentru spionaj (categoria a II-a)⁵⁰; Illarion Illarion Mihailov, născut în comuna Karagaș, raionul Slobozia, condamnat la 10 ani cu executare de NKVD-ul URSS pentru spionaj (categoria a II-a)⁵¹; Afanasii Pavel Bodiul, născut în 1911 în comuna Corotcoe, raionul Slobozia, condamnat la pedeapsa cu moartea de NKVD-ul URSS pentru spionaj (categoria I)⁵²; Semeon Grigorie Galenco, născut în 1906 în comuna Cioburciu, raionul Slobozia, condamnat la pedeapsa cu moartea de NKVD-ul URSS pentru spionaj (categoria I)⁵³; Spiridon Ivan Coval, născut în 1907 în comuna Hlinaia, raionul Slobozia, condamnat la pedeapsa cu moartea de NKVD-ul URSS pentru spionaj (categoria I)⁵⁴; Grigorii Ivan Ghirca, născut în 1890 în comuna Hlinaia, raionul Slobozia, condamnat la pedeapsa cu moartea de NKVD-ul URSS pentru spionaj (categoria I)⁵⁵. Nu au scăpat de persecutări nici membrii familiilor lor. Contra soțiilor acestora au fost por-

⁴⁸ Cașu Igor, *Dușmanul de clasă. Represiuni politice, violență și rezistență în R(A)SS Moldovenească, 1924-1956*, Chișinău, Ed. Cartier, 2015, p. 124-125. Autorul în lucrarea sa face referință la cercetătorii români și autohtoni care au abordat această problemă, precum D. Ivănescu, M. Chelcu, Pavel Moraru, Lilia Crudu, Mihai Tașcă. Acesta din urmă a calculat că, în total, cel puțin 40 de foști membri ai Sfatului Țării au fost arestați de sovietici, majoritatea decedând în scurt timp.

⁴⁹ Carp S., Carp E., Carp T., Ciobanu Gh., *Istoria satului Baiuș în documente. 1911-2011*, Chișinău, 2012, p. 23-24.

⁵⁰ Arhiva Națională a Republicii Moldova (în continuare ANRM), Fond R-3401, Inv. 1, d. 385.

⁵¹ ANRM, Fond R-3401, Inv. 1, d. 387.

⁵² ANRM, Fond R-3401, Inv. 1, d. 386.

⁵³ ANRM, Fond R-3401, Inv. 1, d. 388.

⁵⁴ ANRM, Fond R-3401, Inv. 1, d. 389.

⁵⁵ ANRM, Fond R-3401, Inv. 1, d. 390.

nite dosare penale în baza articolului 54-12 Cod penal al RSS Ucrainene pentru că nu și-au denunțat soții. Din păcate, nu a fost unica lovitură în instituția familiei, sute de familii au fost dezmembrate, deportate fără a mai avea șansa de a se reuni vreodată. Menționăm că procesele-verbale aveau deseori același conținut, schimbându-se doar numele persoanei reținute. Se creia impresia că erau șabloane și se introducea doar numele.

Membrii colectivelor din care făceau parte persoanele reprimite au fost împuși, în cadrul unor adunări și mitinguri, să condamne vehement activitatea lor, stigmatizându-le, după cum li se cerea, cu cele mai periculoase etichetări din punctul de vedere al climatului politico-juridic din URSS: „naționaliști burghezi”, „dușmani ai norodului”, „naționaliști moldoveni”, „agenți ai boierilor români”, „românizatori ai linghii moldovenești”, „dușmani ai puterii sovietice”⁵⁶etc. În urma așa-ziselor procese publice de condamnare persoanele erau deportate în GULAG, aici fiind „reeducate” în spiritul marxism-leninismului. În memoriile sale, disidentul Aleksandr Soljenițan, laureat al Premiului Nobel, singur fiind deținut, descrie starea de lucruri din lagăre ca una dezastruoasă: „Cum nu existau instrucțiuni privind regimul, în anii *concepției juridice revoluționare*, fiecare individ cu apucături despotice putea face cu deținutul ce voia”⁵⁷.

De asemenea, documentele de arhivă scot în evidență metodele criminale prin care se efectua colectivizarea. Zeci de mii de basarabeni erau declarați cu ușurință chiaburi, expropriați și deportați. Conform doctrinei staliniste, lichidarea chiaburimii într-un anumit spațiu geografic avea loc în condiții speciale și anume când „mișcarea colhoznică tindea spre colectivizarea compactă”. De fapt, prin aceste metode se urmărea accelerarea ritmurilor colectivizării și transformării acestui proces într-o acțiune de masă⁵⁸.

Evident, acest spațiu trebuia să fie curățat de „elementele nedorite”, iar „elementele acceptabile” urmau să fie supuse unei spălări de creier. Primii au început să fie condamnați, deportați sau chiar executați, cei din categoria a doua „s-au bucurat” de munci forțate, foamete, cenzură, distrugere a literaturii, a altor valori naționale și de propaganda sovietică realizată în „limba moldovenească” cu grafie chirilică.

În opinia cercetătorului D.C. Grama, „În scopul înrobirii mai ușoare a populației române s-a inventat teoria despre două popoare – român și moldovean, și două limbi distincte – limba română și limba moldovenească. În anii 1924-1940, aceste idei aberante au fost inoculate

⁵⁶ D.C. Grama, *Nelegitimitatea creării așa-numitei Republici Moldovenești Nistrene*. În: *Cohorta*, nr. 1, 2013. p. 36.

⁵⁷ Aleksandr Soljenițan, *Arhipelagul Gulag. Exterminarea prin muncă*, Partea a III-a, București, Ed. UNIVERS, 1997, p. 15.

⁵⁸ ANRM, Fond 2848, Inv. 14, d. 118, f. 1-8.

populației RASSM prin intermediul școlilor, presei, radioului, structurilor partidului comunist, organizațiilor comsomoliste, sindicatelor etc. Etnicii români și limba română erau prezentați populației din stânga Nistrului nu numai ca ceva străin, ci și ca inamici, dușmani ai limbii și culturii moldovenilor.

Majoritatea adepților și promotorilor alfabetului latin în RASSM, care doreau sincer prosperarea graiului matern, au fost etichetați drept «naționaliști moldoveni», arestați și condamnați în anii 1936-1939 la diverse pedepse pentru comiterea așa-numitei crime de «românizare a limbii moldovenești» prin introducerea cuvintelor «românești franțuzite, neînțelese pentru truditarii moldoveni»⁵⁹.

În Basarabia a demarat și procesul de ștergere a trecutului. Pentru a facilita opera de aderare a basarabenilor la ideologia comunistă, în teritoriul ocupat s-a recurs și la „înlăturarea din conștiința oamenilor a prejudecăților religioase”. Acest lucru se înfăptuia nu numai prin educația ateistă în rândul populației, ci și prin aplicarea largă a violenței. Se închid bisericile, sunt prigonii credincioșii, interzise obiceiurile și tradițiile vechi ca fiind contaminate de spiritul religios. În consecință, în anii 1940-1941, în Basarabia, 13 biserici au fost distruse, 27 transformate în cluburi, depozite, săli de gimnastică etc., iar 48 de preoți au fost uciși sau deportați⁶⁰. În unele localități chiar și cimitirele au fost distruse și nivelate cu buldozerul, pe locul lor fiind înălțate monumente ale ideologiei comuniste și edificii publice. Drept exemplu ne servește Cimitirul Central de pe strada Armenească, o parte a sa fiind destinată construcției cinematografului „40 de ani ai UTCL” (actualmente „Gaudeamus”) și Cimitirul de Onoare din Chișinău pe locul căruia în anul 1961 a fost construită Clinica de Ftiziatrie și Pulmonologie. Și astăzi o formă de profanare este cea a mormintelor. Invocând normele Regulamentului funcționării cimitirelor din orașul Chișinău⁶¹, unii indivizi sau agenții funerare își permit să deschidă mormintele sau să exhumeze ilegal osemintele pentru a le înhuma în gropi comune, iar gropile sunt rearendate. Sunt cazuri când rudele răposatului plecate peste hotare, revenind peste 10 ani în țară, nu au mai găsit mormintele decedaților în unele cimitire din municipiul Chișinău.

Revenind la problema deportărilor, menționăm că deportații erau încadrați în categoriile „membri ai organizațiilor contrarevoluționare și elemente antisovietice”, „evadați din URSS”, „repatriați din România”

⁵⁹ D.C. Grama, *Nelegitimitatea creării așa-numitei Republici Moldovenești Nistrene*. În: *Cohorta*, nr. 1, 2013, p. 35-36.

⁶⁰ Gribincea M., *Basarabia în primii ani de ocupație sovietică 1944-1950*, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1995, p. 35.

⁶¹ *Regulamentul funcționării cimitirelor din orașul Chișinău*, aprobat prin Decizia Consiliului municipal Chișinău nr. 4/11 din 15 aprilie 2010.

și persoane care „solicitaseră să fie repatriate în România”⁶². Ei au fost trimiși în gulagurile din republicile Kazahstan și Komi, în Altai, Kirov, Krasnoiarsk, Novosibirsk și Omsk⁶³. Astfel, persecuțiile îndreptate inițial împotriva cuziștilor, țărăniștilor, liberalilor și a altor reprezentanți ai mișcărilor politice au fost reorientate împotriva populației în general⁶⁴.

Au fost perioade când era imposibil să te împotrivești politicii totalitare. Oamenii își ascundeau opiniile sub o mască de nepătruns pentru ca nu cumva să li se citească în ochi disprețul față de noua putere. Omul se obișnuia să-și supravegheze nu numai gesturile, ci și gândurile pentru a nu fi denunțat de vecini, copii, funcționari, care îl puteau prezenta autorităților drept „dușman al poporului”. Dacă erai reținut, în scurt timp uitai de curaj, astfel încât până și intelectualii deveneau paranoici. Mergând spre casă, omul privea în părți și în urmă de frică să nu fie arestat. Cine îndrăznea să vorbească în fața demnitarilor exprimându-și dezacordul cu politica guvernării era urmărit de o puzderie de spioni. Ei pătrundeau în birouri, la domiciliu unde studiau cu minuțiozitate toate hârtiile și lucrurile care puteau servi la fabricarea unui dosar penal. Se crease o întreagă armată invizibilă a cărei misiune consta în lichidarea persoanelor neconvenabile. Dintre acestea făceau parte savanți inofensivi, oameni pașnici care erau declarați chiaburi, averile lor fiind urgent confiscate. Odată arestați, unii erau lăsați să moară încet, alții executați în regim de urgență, a treia categorie erau supuși torturii, smulgându-le dinții de aur și mutilându-i până la nerecunoaștere. Torționarii erau niște monștri ce se identificau cu fanaticii noului regim (comuniștii de azi), practicând un masacru permanent. Ei terorizau populația în baza denunțurilor false. Unele victime, neavând puteri să reziste, se autodenunțau, înnebunite de groază, recunoscând tot ce li se imputa pentru a evita tortura. Închisorile erau mereu pline. Aici condițiile erau mizerabile, lipsa aerului curat și lumina, celulele fiind suprapopulate cu oameni bolnavi. Aceste închisori înăbușeau țipetele deținuților, iar călăii îi torturau nepăsători pe cei nevinovați. Gâzii aplicau instrumente de tortură modernizate de noua generație de călăi care zdrobeau oasele aducând victimele în stare de agonie. Acestea din urmă mărturiseau imediat faptele care li se încredințau. Multe victime nu au fost reabilite nici până în prezent, deoarece unele dosare au fost foarte bine falsificate. Cei care au supraviețuit și-au pierdut sănătatea murind înainte de vreme. După ce supraîndeplineau planul, omorând oameni nevinovați, pentru a-și demonstra devotamentul față de regimul totalitar criminal, călăii nu se opreau aici, ci, culmea, se dedau la profanarea osemintelor lor.

⁶² Larry L. Watts, *Ferește-mă, Doamne, de prieteni*, București, Ed. RAO, 2012, p. 65.

⁶³ СССР-Германия. Документы и материалы о советско-германских отношениях с апреля по октябрь 1939, часть I, Вильнюс, 1989, с. 58.

⁶⁴ Carp S., Carp E., Carp T., Ciobanu Gh., *op. cit.*, p. 302-303.

Toate aceste acțiuni erau instrumentate cu brutalitate de adepții regimului totalitar, care nutreau o ură ascunsă față de populația băștinașă. Iosif Mordoveț, ministrul NKGB-ului moldovenesc, recunoștea că, deși s-a implicat total în anihilarea gupărilor „naționaliste” și „antisovietice”, soluționarea acestei probleme acute nu s-a reușit, calificând acest fapt drept cel mai mare insucces al carierei sale⁶⁵. Această mărturisire a devenit obiectivul prioritar al urmașilor săi care nu au pregetat să condamne, să despartă familii, să șteargă genealogii întregi de pe fața pământului. Unica diferență era că ei au schimbat tactica, ascunzându-și intențiile invocând lupta cu corupția și cu abuzurile care de fapt au dus la suprimarea din viața social-politică a unor figuri proeminente ce și-ar fi putut aduce contribuția la prosperarea societății. Astăzi când au mai rămas martori ai acelor oribile scene trebuie să depunem efortul ca societatea să cunoască adevărul istoric și să nu permitem ca viitorul nostru să fie decis de cei din trecut.

E foarte greu pentru generația de azi să-și imagineze starea de lucruri de atunci, deoarece și astăzi cei din vechea gardă comunistă încearcă, prin lichelele aservite, să falsifice adevărul istoric.

În mod tradițional, cu ocazia sărbătorilor sovietice, erau demascați „dușmanii poporului”, așa-ziii diversioniști și spioni, precum și anunțate amnistii pentru cei care au aderat la „valorile” ideologiei comuniste.

Unul dintre cei față de care a fost aplicat acest aparat represiv a fost și colonelul Simion Gurschi, născut la Durlești, printre multiplele decorații ale căruia figurând și ordinul „Sf. Gheorghe” de gradul patru, pe care l-a primit luptând în armata rusă la 24 aprilie 1915. După 1917 el a rămas în Basarabia, iar la 9 iulie 1940 acestui erou i s-a deschis dosar penal de către organele sovietice de securitate. În arhiva MSN se păstrează informații și procese-verbale ale interogatoriilor lui Simion Gurschi⁶⁶. I-au fost incriminate art. 54-4 al CP RSS Ucrainene – articol politic creat pentru „dușmanii poporului”. Simion Gurschi a fost învinuit de participare la organizația „Nicolaevskoe kavaleriiskoe obiedinenie”, care a fost recunoscută contrarevoluționară și albgardistă (în realitate era o organizație a veteranilor de război). A fost executat la 26 decembrie 1940. Este foarte semnificativ faptul că ofițerii de elită, care cunoșteau arta militară și care nu și-au trădat jurământul, continuau să fie executați chiar și după două decenii de la răsturnarea de guvern din 1917 – guvernarea sovietică avea frică de acești ofițeri.

⁶⁵ Moraru P., *Urmașii lui Felix Dzerjinski: Organele securității statului în Republica Sovietică Socialistă Moldovenească. 1940-1991*, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2008, p. 106, citat din Botnaru T., Ganenco A., *Istoria Serviciilor Secrete [Breviar]*, p. 89-92.

⁶⁶ Soarta lui Simion Gurschi este descrisă de Iurie Colesnic în lucrarea *Chișinăul din inima noastră*, Chișinău, 2013, p. 382-397.

„Marea Teroare” nu a trecut cu vederea nici clerul ortodox. Bogata experiență acumulată de NKVD în RASS Moldovenească și URSS s-a utilizat pe larg în Basarabia după anexarea acesteia. Un exemplu este preotul Alexandru Baltaga, căruia deja la 31 august 1940, la o lună de la ocuparea sovietică, i se aduce învinuirea : „În anul 1918 a avut o atitudine dușmănoasă față de Rusia Sovietică, a fost membru [deputat] activ al Sfatului Țării, votând pentru dezlipirea Basarabiei de la Rusia Sovietică și alipirea la România”. În consecință, preotului Al. Baltaga i se aduc un șir de învinuiri: „acordarea de ajutor «aripei reacționare a burjuaziei mondiale» (art.54, pct.4); lupta activă împotriva clasei muncitoare și revoluționare (art.54, pct.13) și sabotaj contrarevoluționar (art.54, pct.14 Cod penal al RSS Ucrainene). După un an de chinuri în închisorile NKVD-ului, la 7 august 1941, „patriarhul preoților basarabeni”, după cum îl considera Gala Galaction, se stinge din viață, iar clasarea dosarului său se făcea abia la 29 septembrie 1942.

Una dintre miile de victime ale acestui regim de teroare a fost și Petre V. Ștefănuță, savant, folclorist și profund cunoscător al tradițiilor populare, îndrăgostit până la sacrificiu de ocupația sa de culegător de datini, poezii populare și cântece. În toamna anului 1940 (imediat după anexarea Basarabiei de către URSS), a fost arestat de NKVD și supus unor interogatorii îndelungate și grele. Petre V. Ștefănuță a fost acuzat de faptul că a fost ofițer al armatei române; a fost învinuit, împreună cu alți militanți pentru puritatea limbii și culturii populare, și pentru poziția sa categorică împotriva teoriei moldovenisteși a introducerii alfabetului rus în Basarabia; de participare la organizații antisovietice, întruniri subversive; a fost acuzat de „românofilie”, „fascism” și „antisovietism”. A fost torturat cu cruzime și pregătit pentru ca la judecată să spună ceea ce așteptau de la el organele judiciare ale securității. Sunt ridicole probele și mărturiile prezentate. Și mai ridicolă este limba în care au fost alcătuite actele de învinuire comparată cu limba populară a poeziilor și cântecelor culese de Petre V. Ștefănuță.

Pe baza acestor acuzații a fost condamnat la moarte, fiindu-i schimbată sentința în detenție în GULAG. Totuși aceasta nu l-a salvat. Fiind internat într-un lagăr din RASS Tatară, Petre V. Ștefănuță a decedat la 12 iulie 1942. Petre V. Ștefănuță a fost reabilitat în anul 1989, însă operele sale nu au fost publicate în perioada sovietică.

Un alt exemplu elocvent în acest sens este soarta familiei lui Ion Chișcuța⁶⁷. Soldat al armatei române, el a fost luat prizonier în 1944, eliberat din lagărul de prizonieri în 1946, ca mai apoi, în 1949, să fie deportat împreună cu membrii familiei sale în orașul Kurgan. Au fost

⁶⁷ Fondul de arhivă nr. 710992 a MAI al RM. Cartela de evidență a prizonierului din lagărul nr. 198.

transportați în vagoane supraîncărcate timp de 12 zile, hrăniți cu pește sărat, iar apă practic nu li se dădea. Cei decedați erau aruncați din tren în timpul mersului⁶⁸.

Teroarea în masă a rămas o componentă principală a politicii statului sovietic, chiar și după moartea lui Stalin. Un exemplu descris de Mihai Tașcă în articolul „Revolte la moartea lui Stalin” este cazul lui Grigore Carp, născut în 1892 în familia lui Ion și Elena Carp din Cetireni, plasa Ungheni, județul Bălți, care la 6 mai 1953 a fost judecat și condamnat după moartea lui Stalin, în baza art. 54/10 Cod penal al RSS Ucrainei „Agitație sau propagandă contrarevoluționară”, la zece ani de corecție prin muncă, fiind decăzut, ulterior, din drepturile politice pe cinci ani. Este eliberat din Gulag în 1956 pe motiv de invaliditate. A fost reabilitat la 27 iunie 2005⁶⁹. Este absolut regretabil faptul că aceste persoane au fost reabilite doar post-mortem sau nu au fost reabilite nici până în prezent. Se pare că o astfel de apreciere a reprezentanților acestui neam a devenit o tradiție în sec. XX. În acest context, este de datoria noastră să ținem cont de acest fapt și să depunem toate eforturile pentru a nu le admite în viitor. Totodată, este la fel de regretabil și faptul că cei care i-au persecutat pe acești oameni nu au o conotație negativă în conștiința poporului nostru.

Așadar, deportările din RSSM, ca instrument al politicii de deznaționalizare instituit de regimul totalitar stalinist, a avut drept scop depopularea Basarabiei și în consecință aceste represii au avut un caracter puternic discriminatoriu îndreptat împotriva românilor de la est de Prut care au fost catalogați drept „elemente antisovietice”. Ca urmare a acestor „strămutări forțate”, noul regim a „înlocuit” populația băstinașă cu reprezentanți ai altor etnii din marele Imperiu Sovietic, predominând elementul slav. Această „înlocuire” a fost realizată sub pretextul lipsei personalului calificat autohton în diferite domenii. Totodată, erau aduse și persoane din stânga Nistrului, din așa-zisa RASS Moldovenească, unde deja se formase o pleiadă de „specialiști” în diferite domenii, inclusiv în cultura „proletară moldovenească”. Aceștia urmau să substituie intelectualitatea națională distrusă de represii. Ei și urmașii lor, datorită faptului că după destrămarea URSS-ului li s-a acordat fără nici un discernământ cetățenia Republicii Moldova, determină până astăzi situația social-politică, economică, demografică din republică, creând, în plus, separatismul transnistrean.

În calitate de mecanism de influență social-politică a fost utilizată și provocarea artificială a foametei. Această calamitate socială acutiza con-

⁶⁸ Varta I., Carp S., *Prizonieri de război: Istorie în documente. (Lagărele din RSSM)*, vol. I. Chișinău, 2014. p. 21-22.

⁶⁹ Mihai Tașcă, *Revolte la moartea lui Stalin* // http://www.history.ro/exclusiv_web/general/articol/revolte-moartea-lui-stalin.

flictele interpersonale și reorienta masele populare împotriva intelectualilor, gospodarilor, apărătorilor valorilor naționale, astfel mascându-se adevărații autori ai acestui fenomen. O soartă asemănătoare în perioada guvernării comuniste au avut-o și mulți alți fii ai neamului nostru, soarta multora dintre ei nefiind încă elucidată. Istoria acestor descendenți din Moldova reprezintă tragedia celor care i-au crezut pe comuniști, celor care au „obosit” și au devenit supuși.

Discriminările continuă pe durata întregii perioade sovietice, ajungând până la absurditate. Biata populație băștinașă schilodită fizic și moral de război, de foamete, deportări și represiuni a fost nevoită nu doar să-și refacă micile gospodării ce le-au mai rămas, dar și să participe la reconstruirea URSS-ului; să facă donații în „Fondul Păcii” care, în fapt, era unul de militarizare, participând și la alte donații impuse de „eliberatori”⁷⁰.

În școli, elevii care își permiteau să critice sau să facă glume pe seama regimului sovietic erau exmatriculați, aplicându-li-se eticheta de bolnavi mintal, unii dintre aceștia fiind internați în spitale de psihiatrie. Închisoarea și spitalele de psihiatrie au devenit instrumente de influență socială. Menționăm că cei lipsiți de libertate nu erau protejați juridic, fiind încarcerați în locurile de detenție.

Centre eficiente de formare a adeptilor sistemului totalitar au devenit orfelinatele și școlile suvoroviste. Chiar și în școala medie de cultură generală era promovată ideologia comunistă, prin intermediul organizațiilor de octombrei, pionieri și comsomoliști. Și în instituțiile de învățământ superior avea loc spălarea creierelor prin intermediul unor materii precum comunismul științific, ateismul, materialismul istoric și materialismul dialectic etc. care aveau drept scop să formeze specialiști fideli regimului totalitar. În această ordine de idei, putem enumera și școlile de miliție (majoritatea dintre ele purtau numele călăului bolșevic F. Dzerjinski) care pregăteau specialiști pentru lupta împotriva banditismului și criminalității, dar în realitate, într-o anumită perioadă, erau folosiți ca instrumente de fabricare a dosarelor la comandă, pentru înălțurarea oponentilor politici, participarea la deportarea masivă a populației, distrugerea bisericilor etc. Normele discriminatorii au avut un singur scop, acela de a dezbină, manipula și controla masele populare de către autoritățile bolșevico-comuniste.

În anii '80 ai sec. XX, recurgând la ideea luptei cu corupția, au fost pe nedrept pedepsiți oameni de vază. În realitate, nomenclatura de partid, transformată în scurt timp neoficial într-o nouă clasă – așa-numita burghezie roșie –, ce se bucura de toate facilitățile, realiza în continuare programe de distrugere a valorilor naționale. Pe de o parte, conducerea

⁷⁰ Carp S., Chirița Gh., Carp T., Gîrbu E., *op. cit.*, p. 98.

RSS Moldovenești în frunte cu al doilea secretar al CC al PC Victor Smirnov a început procesul de fabricare a dosarelor penale la comandă, pe de altă parte, în RSSM a luat amploare procesul de negare și defăimare a lucrărilor și a personalităților notorii. În locul lor au fost numiți noi „savanți” care au știut să se adapteze la noile cerințe impuse de autorități⁷¹, lucrările lor fiind obligatorii pentru instituțiile de învățământ. Un exemplu este lucrarea „Din «Obiceiul pământului» al Moldovei feudale (sec. XVIII-prima jumătate a sec. XIX)”, autor A. Galben, în care acesta denigrează opera adevăraților savanți precum Leon Boga, Leon Casso, Nicolae Iorga etc. Tragic este faptul că activitatea acestor savanți nu se limita doar la RSSM, ei participau la congresele istoricilor din România, unde impuneau, cu sprijinul Kremlinului, denaturarea adevăratei istorii. Și astăzi pot fi găsite unele articole controversate în seriile de „Cercetări istorice” apărute în acea perioadă în România. Savanții cu verticalitate care nu acceptau acest joc erau urmăriți de serviciile secrete (vezi lucrarea lui Ioan Opriș, „Istoricii și securitatea”, Editura Enciclopedică, 2004).

Deseori, lansând campanii de luptă cu corupția, se marginalizau unele persoane inconvenabile regimului. Este un exemplu, în acest plan, istoria lui G.I. Cozub și R. Lomtadze⁷², cărora li s-au fabricat dosare penale. Împotriva lui R. Lomtadze au fost înaintate 105 capete de acuzare. Numărul mare al acestora se explica prin dorința de a-l învinui cu orice preț de comiterea cel puțin a unei infracțiuni. Instanța de judecată din RSS Moldovenească a lăsat doar 5, printre care și portul ilegal al armei albe, care i-a fost dăruită împreună cu costumul național georgian. În lista judecătorilor care au examinat cazul Lomtadze la Curtea Supremă de Justiție a fost și A. Barbăneagră⁷³. Apropo, unii judecători și până astăzi lucrează în sistemul judiciar al R. Moldova, fiind avansați în funcții. Judecătoria Supremă a URSS a anulat majoritatea acestor acuzații, inclusiv portul ilegal al armei, astfel învinuirile rămase au acoperit cei doi ani pe care R. Lomtadze deja i-a executat. G.I. Cozub⁷⁴, un distins specialist în domeniul vinificației, laureat al Premiului de Stat al RSSM, doctor în științe tehnice, a fost condamnat la 10 ani, pentru ca, ulterior, acuzațiile aduse să-i fie anulate.

Sociologul Iu. Jbanova își amintește că pentru persecutarea lui R. Lomtadze a fost folosită toată presa din acea perioadă, la ea participând

⁷¹ Galben A.I., *Din „Obiceiul pământului” al Moldovei feudale (sec. XVIII - prima jumătate a sec. XIX)*, Chișinău, Ed. Știința, 1986, p. 10-11.

⁷² R. Lomtadze, doctor în economie, conducător al mai multor întreprinderi, s-a remarcat prin faptul că a construit cartiere de locuit pentru cetățeni în satele Peresecina și Cojușna, utilizând proiecte de arhitectură cu promovarea stilului național.

⁷³ Dosarul nr. 2-9/87, cazul R. Lomtadze.

⁷⁴ Vezi: Ecaterina Țarălungă, *Enciclopedia identității românești. Personalități*, București, R.A. „Monitorul Oficial”, 2011, p. 226.

personal al doilea secretar al CC al PC din RSSM, V.I. Smirnov⁷⁵. Istoricul Ion Țurcanu menționează: „Atacurile sale, chiar și în plină restructurare gorbaciovistă, la adresa intelectualității moldovenești erau concepute și proferate în cel mai curat stil jdanovist. Profesorii universitari, oamenii de știință, artiștii, scriitorii, jurnaliștii care se încadraseră – de altfel destul de timid – în acțiunile de liberalizare a societății sovietice, inițiate de Gorbaciov, erau etichetați de el ca dușmani ai poporului, numiți «fecio-rași de chiaburi», și amenințați cu închisoarea”⁷⁶.

Această perioadă se caracterizează și prin îndeplinirea fără cârtire a tuturor directivelor conducerii de vârf a partidului comunist. În acest fel, după anul 1988 fanaticii sistemului totalitar pun în practică orice indicații fără a le evalua nici din punct de vedere moral, nici din punct de vedere juridic. Ele se execută cu un zel deosebit, similar celui din perioada stalinistă. Drept exemplu ne servește nimicirea masivă a viței-de-vie, chiar și a soiurilor de masă, în cadrul campaniei antialcoolice declanșate de conducerea URSS.

La începutul anilor 1990 declarația lui M. Gorbaciov precum că „ceea ce nu este interzis se permite” a fost un semnal tacit pentru nomenclatura veche bolșevică și cei afiliați ei, uitând de ideologie, doctrină și morală. Nomenclatura a dezlănțuit un val de privatizare frauduloasă a tot ceea ce a fost colectivizat anterior. În perioada democratizării gorbacioviste apăreau diferite instituții bancare fantomă, piramide financiare care au ruinat populația. Tot în această perioadă apar diferiți extrasenși de genul Kașpirovski și Alan Ciumak, care au avut drept scop manipularea și zombarea populației pentru a distra atenția de la problemele stringente cu care se confrunta țara. Tot ei foloseau diferite metode ne-tradiționale precum hipnoza, operații fără anestezie, ceea ce în realitate erau niște teorii absurde, o formă a escrocheriilor care s-au soldat cu pierderi umane și deposedări de bunuri având același sprijin politic care nu era altceva decât o formă a criminalității. Astăzi sindromul „Kașpirovski” este folosit pe larg de televiziunile ruse și proruse din țară care încearcă să creeze iluzii populației că salvarea va veni doar de la Răsărit, încurajând separatismul și dezbinând societatea noastră. Apar diferite reclame, spoturi publicitare care ademeneau camuflat populația în plasa organizațiilor criminale. În consecință, și astăzi foarte mulți reprezentanți ai societății noastre consideră că ei sunt o parte „a uniunii create de Marea Rusie”.

Cei care în anii 1980 au condamnat pe nedrept unele personalități notorii dețin și astăzi funcții înalte în statul nostru. Faptul reabilitării nu

⁷⁵ Жбанова Ю., Наручники для правительства. În: Молдавия литературная, №12, 1989, c. 21.

⁷⁶ Țurcanu I., *Istoria contemporană ilustrată a românilor*, Brăila, Ed. Istros, 2010, p. 505-506.

îi scuză în nici un caz pe acești trădători ai intereselor propriului neam. Nu putem exclude nici posibilitatea continuării activității dușmănoase împotriva Republicii Moldova în calitatea unora de „foști” agenți ai KGB-ului sovietic. Este și cazul actualului președinte al Republicii Moldova Nicolae Timofti, care în calitatea sa de judecător în anul 1987 l-a condamnat pe disidentul Gheorghe David la tratament psihiatric forțat. Judecătorul Timofti l-a băgat fără nici un motiv în secția KGB-ului din clinica psihiatrică Costiujeni, fiind apoi transferat în clinica psihiatrică a KGB-ului de pe lângă închisoarea din Dnepropetrovsk, Ucraina, unde i s-au administrat forțat substanțe psihotrope ca să ajungă nebun⁷⁷.

Chiar și în perioada agoniilor sistemului sovietic adevărații luptători basarabeni, care s-au jertfit pentru dezrobirea Basarabiei, au fost întemnițați în pușcării sau în clinici de psihiatrie, fiind nimiciți cu substanțe psihotrope, iar pseudocelebritățile erau infiltrate în noile structuri sociale și politice, inclusiv în cele democratice pentru a prelua controlul acestora, „celebrități” alese cu grijă dintre reprezentanții fideli ai nomenclurii comuniste. Printre aceștia au fost și agenți ai KGB-ului care au revenit la baștină în baza unor legende opertive pregătite de serviciile secrete, până în prezent ei sunt partizani ai totalitarismului. Activând în diferite structuri statale, ei blochează evoluția societății noastre și parcursul european al R. Moldova, își doresc cu orice preț să mențină republica în sfera de influență a Rusiei. Lansarea neformalilor și a liderilor mișcărilor de eliberare națională în anii 1985-1989, de asemenea, era controlată de structurile KGB.

Metoda este una analogică cu cea utilizată în anul 1917, când lui V.I. Lenin și L.D. Troțki li s-a creat în mod artificial imaginea de oameni celebri, de oameni măreți, de lideri. Astăzi „personalități” similare acestora ne conduc spre un alt „viitor luminos”. Încurajând valul de criminalitate și folosind noile mecanisme de control social, ei au acaparat bunurile și principalele mijloace de producție în Republica Moldova. A apărut o nouă pătură de afaceriști, inclusiv din rândurile reprezentanților crimei organizate, care își legalizează capitalurile și, în această bază, finanțează curentele politice contemporane. Prin intermediul lor este blocată activitatea mișcărilor care promovează valorile naționale. Moldovenii ajung iarăși să fie discriminați în propria lor Patrie de noua nomenclatură, noua burghezie, așa-numita oligarhie. Fenomenul respectiv își are originea în șovinismul rus cu nuanțe de bolșevism, care astăzi este promovat în structurile de conducere și favorizează activitatea discrimi-

⁷⁷ Vezi: Vasilcău Traian, *Timofti, un criminal sovietic kgb-ist??? sau pe cine ați ales voi președinte al R. Moldova???* <https://traianvasilcau.wordpress.com/2013/04/16/timofti-un-criminal-sovietic-kgb-ist-sau-pe-cine-ati-ales-voi-presedinte-al-r-moldovapenultim-material/>; *Președintele Nicolae Timofti a recunoscut implicarea sa în cazul disidentului Gheorghe David* //www.europalibera.org/content/article/24956234.html.

natorie. Astfel, constatăm și astăzi dosare penale fabricate la comandă împotriva reprezentanților mișcărilor naționale. Schimbări esențiale în acest plan nu s-au produs: cei „vechi” au devenit „noi” și continuă să împiedice progresul poporului nostru. În perioada comunistă existau secții specializate în deservirea nomenclaturii. Și în ziua de azi vechea-noua nomenclatură preferă să fie servită în saloane sau sectoare VIP.

Și în prezent la fabricarea dosarelor pentru înlăturarea persoanelor neconvenabile sau lichidarea unor instituții care promovează și apără valorile naționale sunt utilizate procedee de control ca pe timpul perioadei totalitare, spre exemplu monitorizarea mass-media, verificarea corespondenței personale, accesul ilicit la date cu caracter personal, implicarea organelor de control docile acestora, printre care și Curtea de Conturi, care de fapt împiedică transformarea societății în una democratică. Sub pretextul luptei cu corupția, noua burghezie încearcă să se răfuiască cu adversarii săi. Acest lucru este camuflat sub paravanul protecției secretului de stat. Culmea cinismului este că cei cu pașaport rusesc îi declară dușmani ai poporului pe cei cu pașaport românesc.

Campaniile antiromânești nu au încetat niciodată. La comanda Rusiei, prin intermediul presei și al persoanelor docile de aici au fost fabricate articole de denigrare a celor care promovau ideile și valorile naționale. Spre exemplu, unele agenții mass-media, până la producerea evenimentelor din 7 aprilie 2009, vehiculau ideea precum că absolvenții Academiei de Poliție „Alexandru Ioan Cuza” sunt agenți ai SRI-ului. După evenimentul sus-menționat autoritățile comuniste de atunci au pretins că revolta în masă a tinerilor nu a fost altceva decât o tentativă de lovitură de stat organizată de serviciile secrete românești. În urma acestor insinuări, guvernarea Voronin a introdus regimul de vize pentru cetățenii români, urmărind scopul de a semăna discordie între cele două state românești.

Astăzi însă trebuie să ne debarasăm de această mentalitate care barează calea spre o societate democratică, să susținem apariția curentelor care promovează valorile general umane și naționale, inclusiv activitatea organizațiilor internaționale în această direcție. Constatăm și faptul că țările care au adoptat o lege a lustrației au depășit mai ușor aceste dificultăți, inclusiv din organele statale au fost eliminați mulți agenți și susținători ai totalitarismului. Din păcate, constatăm că mulți agenți își continuă activitatea în structurile de stat din Republica Moldova. Nu putem neglija faptul că străinii aduși în locul populației băștinașe nimicite astăzi sunt cetățeni ai Republicii Moldova, chiar și cei care au participat la acest genocid. Culmea absurdității o constituie faptul că ordinul „Steaua Roșie” și alte distincții sovietice cu care mulți dintre ocupanți au fost decorați pentru „merite deosebite” în lupta cu așa-zisul banditism,

care în realitate au fost niște acțiuni represive față de populația băștinașă, astăzi sunt echivalate cu Ordinul Republicii, ordinul „Ștefan cel Mare” având aceleași înlesniri, primind un adaos la pensie în valoare de 500 lei, iar reprezentanții ministerelor de forță care s-au sacrificat pentru țară și sunt cavaleri ai ordenelor și medaliilor primesc 50 și respectiv 25 de lei. Această discriminare a fost legiferată prin Hotărârea Parlamentului nr. 533-XIII din 13 iulie 1995 și prin Hotărârea Guvernului nr. 1413 din 27 noiembrie 2003 „Cu privire la alocațiile nominale de stat pentru merite deosebite față de stat”. Prin aceste acte statul acordă privilegiile persoanelor care au deportat în Siberia, au persecutat și au reprimat populația băștinașă. Ciudat lucru, în perioada totalitară, acele persoane care nu au predat distincțiile românești, printre care „Steaua României”, crucea și medalia „Serviciu Credincios”, medalia „Răsplata muncii pentru învățământ”, ordinul „Meritul Cultural”, medalia „Bărbăție și Credință” etc., potrivit legilor emise de guvernarea comunistă, au avut de suferit din cauza anchetelor, confiscărilor, arestărilor și condamnărilor.

Cu referire la segmentul transnistrean, nu putem trece cu vederea faptul că pe acest teritoriu continuă să se aplice actele juridice discriminatorii – atât cele rămase în vigoare încă din perioada sovietică, cât și cele noi adoptate de guvernarea ilegală din regiune. Atitudinea discriminatorie față de populația din stânga Nistrului se resimte în toate domeniile: social-politic, economic, educațional etc. Interzicerea literaturii românești, sfidarea și marginalizarea liceelor românești sunt numai câteva dintre acțiunile discriminatorii ale așa-ziselor autorități nistrene.

Într-o societate în care domină regimul totalitar soarta poporului este hotărâtă de o castă de dictatori și nu de buchia legii, fapt demonstrat la toate nivelurile de conducere din fosta URSS. Și astăzi același model de guvernare este preluat de clasa politică din R. Moldova, în mare parte moștenitoare a vechii nomenclaturi comuniste. Însă într-o societate democratică legea este mecanismul care garantează securitatea persoanelor, bunăstarea și echilibrul, drepturile și libertățile oamenilor. Doar respectarea legii poate stimula adevărata schimbare spre bine. În altă ordine de idei, discriminarea continuă sub o altă formă – cea a serviciilor comunale a căror plată depășește cu mult cuantumul salariilor și pensiilor majorității populației. În acest caz, elementul politic tolerează și încurajează tendința întreprinderilor municipale sau cu capital de stat de a majora tarifele pentru serviciile comunale. Spre exemplu, perceperea unor taxe de către „Termocom” de la cetățenii debransați de la rețeaua termică centralizată este reglementată prin lege. „Apă-Canal” percepe taxe pentru scurgerile generate de avarii. Întreprinderile „Moldova-Gaz” și „Gas Natural Fenosa”, deținând monopolul, blochează intenționat orice proiect privind energia alternativă. Aici putem aminti și companiile

protejate de autorități care comercializează medicamente contrafăcute, metale prețioase care în realitate sunt niște aliaje din metale simple. Pe piața internă din republică sunt protejate drepturile monopolistilor și nu cele ale cetățeanului. Unele dintre aceste companii au cedat în mod intenționat pachetul majoritar de acțiuni către Federația Rusă, ceea ce îi permite acesteia din urmă să ne șantajeze oricând și cu orice ocazie. O discriminare strigătoare la cer este impunerea datoriilor la gazele naturale, consumate de Transnistria, celor din partea dreaptă a Nistrului, prin decizii dubioase ale unor instanțe judecătorești din Rusia.

Adoptând legi contradictorii, autoritățile au creat facilități unor clanuri și unor demnitari de stat, constând în importul diferitor tipuri de produse, un exemplu în acest sens fiind automobilele fără plata taxelor de devamare. Prin aceste acțiuni, bugetul statului a fost prejudiciat cu sume considerabile de bani. De asemenea, în vizorul nostru apare problema loturilor de pământ unde mafia terenurilor, în cârdășie cu politicienii, încearcă prin diferite metode să acapareze loturi de pământ, înstrăinându-le de la posesorii legali, invocând termenul „consolidare a terenurilor”. Schemele frauduloase de schimbare a destinației terenurilor și micșorarea artificială a prețurilor de vânzare duc la pierderi mari de bani, prejudiciind bugetul local și cel de stat.

Majoritatea normelor juridice contemporane își au izvorul în dreptul sovietic. Până nu vom elimina toate prevederile discriminatorii moștenite, precum și persoanele care le promovează, nu putem afirma că se va construi un stat de drept independent. Revizuirea permanentă a legislației pentru identificarea și înlăturarea acestor lacune constituie sarcina primordială a instituțiilor de stat din Republica Moldova. În încercarea de a perfecționa cadrul legal, de a reforma justiția trebuie să ținem cont de criminalii care au reușit să facă o strânsă legătură între sfera politicului și organizațiile criminale. Anume această legătură afectează drepturile politice ale cetățenilor și domeniile politic, social-economic, subminând astfel nu numai securitatea unei țări, ci și a unor întregi regiuni geopolitice.

Interesul Rusiei față de Basarabia este dictat de tendințe de ordin strategic și militar, fapt ce explică numeroasele probleme de ordin geopolitic cu care se confruntă Republica Moldova, inclusiv astăzi, când pe teritoriul său continuă să staționeze forțele militare ruse de ocupație. Imixtiunea Rusiei în treburile Republicii Moldova nu este o noutate. În anumite perioade am avut guverne „comandate” direct de la Moscova. Ni s-a impus într-un mod obraznic statutul de țară neutră, statut de care nu ne putem debarasa nicidecum.

„Specificul rusesc”, după cum menționează Oleg Serebrian în lucrarea „Rusia la răspântie. Geoistorie, geocultură, geopolitică”, nu e nici

lesne de înțeles, nici măcar ușor de definit⁷⁸. Un lucru este cert, acela că rușii niciodată nu-și respectă angajamentele luate sau promisiunile făcute. Ei încalcă în mod grosolan orice acord semnat. Drept exemplu ne servește „înțelegerea de evacuare a armatei și administrației române” de pe teritoriul Basarabiei și Bucovinei de Nord în 1940. În opinia cercetătorului român Manuel Stănescu, evacuarea trebuia făcută potrivit documentului semnat de către comisia mixtă româno-sovietică în decursul a 7-8 zile, ceea ce era insuficient. Partea română ceruse prelungirea termenului fixat, însă sovieticii au respins cererea, înaintând pe teritoriile cedate, sfidând și amenințând populația civilă și militarii români⁷⁹. Așa a fost în 1940, același lucru s-a întâmplat în 1944 când trupele române s-au aliat sovieticilor contra Germaniei naziste. Mulți ostași, subofițeri și ofițeri români au fost împușcați sau au fost făcuți prizonieri. Mai târziu, în 1992, în timpul războiului de pe Nistru esența politicii Rusiei s-a manifestat iarăși prin încălcarea acordurilor de încetare a focului. Același lucru se întâmplă astăzi în regiunile separatiste din estul Ucrainei. Încă în anul 1999 la Summitul de la Istanbul Rusia s-a angajat să-și retragă armamentul și efectivul Armatei a 14-a de pe teritoriul Republicii Moldova până în 2003. Însă Federația Rusă, în timp ce îndeplinea alte obligații, a negat în mod constant, începând cu anul 2002, că și-ar fi luat vreodată un angajament clar să-și retragă trupele din R. Moldova. În modul cel mai impertinent, Rusia nu respectă deciziile CEDO în care este învinuită de încălcarea prevederilor legale și obligată să achite despăgubiri. Un exemplu în acest sens este condamnarea de Curtea Europeană a Drepturilor Omului a Federației Ruse în cazul lui Vadim Pisari, tânăr moldovean omorât de un „pacificator” rus, la începutul anului 2012, în apropierea unui punct de trecere peste Nistru, crimă mușamalizată de către autoritățile de la Moscova. Acest comportament al Federației Ruse este o patologie, un produs al regimului totalitar sovietic ce pune în pericol securitatea întregii Europe, ținând cont de faptul că Rusia recurge la amenințarea cu arma nucleară. Dintotdeauna politica Rusiei s-a bazat pe fals, pe puterea armelor și pe minciună. Istoricul francez Alain Besançon în lucrarea „Sfânta Rusie” remarcă, cu privire la chintesența rusului, că „Tehnica minciunii e la fel de veche ca Rusia. Custine⁸⁰ și Michelet au înregistrat-o ca pe o trăsătură esențială.”

⁷⁸ Serebrian Oleg, *Rusia la răspântie. Geoistorie, geocultură, geopolitică*, Chișinău, Ed. Cartier, 2014, p. 12.

⁷⁹ Stănescu Manuel, *Retragerea Armatei a 4-a Române la vest de Prut, iunie-iulie 1940*. În: *Lucrările Sesiunii Naționale a doctoranzilor în istorie*, ediția I, Oradea, 22-23 mai 2009, Ed. Universității din Oradea, 2009, p. 413-425.

⁸⁰ Marchizul de Custine în lucrarea „Rusia în 1839” a prevestit, cu o uluitoare exactitate, cu aproape un secol înainte, revoluția bolșevică și devastarea Europei de către despotismul născut în Răsărit.

Rusia a intervenit mereu în viața socială și politică a Republicii Moldova. De la independență și până în prezent, influența Rusiei a dus la crearea în Parlament a unor grupuri antinaționale care urmăreau menținerea republicii pe orbita imperială, cele naționale care urmăreau scopul reîntregirii rămânând în minoritate. Acest lucru ne obligă să operăm unele modificări la Codul electoral, pentru ca cetățeanul să-și dea votul nu pentru lista de partid, ci pentru persoane credibile care să servească interesul național.

Paradoxal, astăzi panglica Sfântului Gheorghe interzisă de autoritățile sovietice este purtată de adepții șovinismului rus, care doresc cu orice preț refacerea Imperiului Sovietic. Apar diferite organizații non-guvernamentale, precum „ANTIFA”, care, sub paravanul luptei cu ideologia fascisto-nazistă și regimul național-oligarhic, instigă în realitate la ură interetnică, propagă extremismul rus, cheamă la vărsări de sânge etc. La rândul său, Biserica ortodoxă prigonită în perioada sovietică de autoritățile bolșevice astăzi îi susține cu înverșunare pe liderii comuniști și îi decorează cu cele mai înalte distincții pe cei care promovează ideile totalitare. După cum afirma Jean-François Revel: „Democrația nu poate trăi fără adevăr, totalitarismul nu poate să trăiască fără minciună”. Într-o societate democratică cum pretinde a fi Republica Moldova nu este loc pentru un sistem politic macabru, fondat pe minciună, manipulare și duplicitate, ci prioritare urmează să fie respectarea drepturilor cetățenilor, promovarea valorilor etico-morale și principiilor statului de drept. Acest lucru poate fi realizat doar pornind de la o idee națională.

În final, în cei 25 de ani de independență a Republicii Moldova, partidele politice și guvernările succesive nu au găsit un consens în ceea ce privește identificarea unei idei naționale în stare să coaguleze întreaga societate. Acesta este un deziderat nobil care trebuie să includă unitatea națională, respectarea valorilor neamului, dragostea de patrie, sentimentul de mândrie civică etc. În căutarea acestei idei actorii politici trebuie să evite orice tip de discriminare aplicată față de etniile conlocuitoare, fără a neglija interesele propriului popor.

Reprezentanții etniilor conlocuitoare care, alături de autoritățile ruse și sovietice de ocupație, au terorizat și persecutat populația autohtonă, aplicând nu doar norme discriminatorii, ci și alte metode antiumane, ar trebui să-și ceară scuzele de rigoare de la urmașii celor care au fost discriminați. Istoria contemporană cunoaște cazuri precum cel al reabilitării victimelor regimului totalitar demarate la sfârșitul anilor 1980 - începutul anilor 1990 ai secolului trecut, inclusiv a celor reprimăți, deportați, condamnați la moarte fără judecată. Șirul dosarelor pentru reabilitare a fost și rămâne mare. E o procedură întârziată după care se ascund vieți distruse și destine dramatice. De vină sunt cei care în numele unei idei

utopice au încălcat drepturile omului. Și azi, după aproape 25 de ani de independență, constatăm că lista victimelor discriminărilor crește. Politica expansionistă a unor regimuri, prin anexarea de noi teritorii, sporește numărul persoanelor discriminate în rândul populației autohtone. Acestea mențin, în ciuda tuturor normelor internaționale, armate de ocupație pe teritorii ce aparțin unor state independente.

Menționăm că în istoria noastră am avut cazuri când din ruine am luat-o de la început și am reconstruit țara. Este nevoie să înțelegem care sunt obstacolele și impedimentele care frânează dezvoltarea societății noastre. Pentru a atinge acest obiectiv, trebuie să dăm dovadă de patriotism, curaj și conștiință națională.

Și să nu uităm un singur lucru pe care îl menționa Dumitru Th. Pârvu în lucrarea „Problema Basarabiei în lumina principiilor actelor juridice internaționale”, publicată în perioada interbelică și reeditată în 2013: „Tenacitatea poporului român a uimit mulți savanți, fiind convinși că Românul nu piere. Și dacă Ardealul a stat 1000 de ani sub jugul maghiar, Moldova și Muntenia au suferit 450 de ani jugul turcesc, iar Bucovina 144 de ani pe cel austriac, apoi, cu atât mai mult jugul moscovit nu a putut schimba caracterul național al Românului din Basarabia în cei 106 ani de puternică presiune, adevăr recunoscut chiar de ruși și credem acum că întreaga lume civilizată a ajuns la aceeași concluzie”⁸¹.

---

⁸¹ Dumitru Th. Pârvu, *Problema Basarabiei în lumina principiilor actelor juridice internaționale*, București, Ed. Bibliotecii Metropolitane, 2013, p.43.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Criminalitatea politică: reflecții istorico-juridice, manifestări și consecințe: Ediția 2013: (Materialele conferinței științifico-practice internaționale, 28 februarie 2013); Ediția 2015: Conferința științifico-practică națională, 6 ianuarie 2015/ col. red.: Simion Carp [et al.]. – Chișinău : S.n., 2015 (Tipografia „BONS OFFICES”). – 404 p.

Antetit.: Acad. „Ștefan cel Mare”, a Min. Afacerilor Interne al Rep. Moldova. – Texte : lb. rom., rusă. – Bibliogr. la sfârșitul art. – 1000 ex.

ISBN 978-9975-121-11-8.

323.2+343.301(082)=135.1=161.1

C 86

Design copertă și prezentare grafică

Ruslan CONDRAT

Redactare:

Gheorghe CHIRIȚĂ

Tehnoredactare

și procesare computerizată:

Svetlana COJUHARI

Bun de tipar: 15.05.2015

coli de autor 47,05

Tiraj 1000 ex.

Tiparul executat la **Casa Editorial Poligrafică „BONS OFFICES” SRL**

Chișinău, str. Feredeului 4/6, MD-2005

www.bons.md; E-mail: bons@bons.md; skype: bons_offices